VOL. 1: QUO CONTINENTUR PARTES QUINQUE COMMENTARII DE IDEIS AUCTI...

Andrea Spagnio, Josè Maria Fonseca de Evora

Digitized by Google

37
6 C
12
MAG 3075
Digitized by Google

Digitized by Google

DE
IDEIS HUMANÆ MENTIS
EARUMQUE SIGNIS
LIBRI DUO

Primus eſt de Ideis auctus ſecundis curis & expolitus.
Alter de Signis idearum nunc primum prodit.

AUCTORE

ANDREA SPAGNIO

FLORENTINO SACERDOTE.

ROMÆ, MDCCLXXXI.

EX TYPOGRAPHIA ARCHANGELI CASALETTI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

S. ANDREAE APOSTOLO

PRIMO . OMNIUM
UNA . CUM . PETRO . GERMANO . FRATRE
IN . COLLEGIUM . APOSTOLORUM . COOPTATO
EJUS . A . QUO . FUERAT . ADLECTUS
VITÆ . INSTITUTIS
ET . GENERE . IPSO . MORTIS . SIMILLIMO
ANDREAS · SPAGNIUS
LIBRUM . DE . IDEIS . AUCTUM ; SECUNDIS . CURIS
ET . NOVUM . ALTERUM
DE . SIGNIS . IDEARUM
PATRONO . A . DIE . BAPTISMI . BENEFICENTISSIMO
D. D. D.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANDREAS SPAGNIUS
LECTORI SUO
S. D.

QUÆ de ideis humanæ mentis, & quidem dum corpori conjuncta eſt, novem ab hinc annis protuli, iterum exhibeo acceſſionibus amplificata, ex quibus illa quæ pertinebant ad phænomena barometri Torricelliani, & ad barometrum Aſclepianum, cum perierint eo ipſo tempore, quo ea prælum expoſcebat, neceſſe fuit de his primam editionem exſcribere. Hinc factum eſt ut viderim deinde aliquid quod jam antea dixeram iterum propoſitum. Hoc placuit advertere ut nimiæ negligentiæ notam effugerem. Ceterum de his ſolis ideis diſſero, quia quæ & quomodo ſint ideæ in animis hominum a corpore ſeparatis, & in puris ſpiritibus creatis equidem prorſus ignoro. Nec qui tenent eas in ipſis eſſe acquiſitas per ſpecies ab objectis ſibi impreſſas, vel eſſe iiſdem infuſas ut ſatius exiſtimavit S. Thomas (1) *quicquam dicunt, quod philoſopho omnino placeat, cum ne poſſit quidem animo informari. Dato enim, quod ajunt opus eſſe ut præſens ſit intellectui quicquid intelligat, hinc non infertur illud non aliter præſens fieri quam per ſpecies, quin immo oppoſitum concluditur, quia tunc non res ipſa ſed hujus ſpecies intelligeretur. Nec hanc difficultatem diluunt, qui dicunt hujuſmodi ſpecies non eſſe objecta quæ intellectus percipit, ſed principia vel inſtrumenta, per quæ ea percipit; omiſſo enim quod hæc reſponſio novas congerat difficultates, quas quanti momenti ſint, ipſi iidem intelligent, ſi velint petentibus ipſius declarationem ſatisfacere, ea certe ſupponit exiſtentiam ſpecierum, quæ eſt controverſa, earumque neceſſitatem, quam non agnovit S. Auguſtinus, quoniam advertit Deum creatis mentibus aliquando* (2) loqui ineffabiliter *nullis adhibitis* ſive ſpiritualibus imaginibus, ſive corporalibus vocibus. *Etiam Cardinalis Pallavicinus cenſuit* (3) quæſtionem de Angelorum intelligentia adeo præcluſam eſſe, ut nulla cernatur ad inveſtigandum rima. *At de ideis enim vero noſtris ampliſſima patet inveſtigandi via, utpote quæ a nomine jam non teritur, qui in Philoſophiam tendit. Quæ igitur de his ſint opiniones juvat cognoſcere, & perpendere, ex qua*

parte

(1) S. Th. 1.p. q.89. a 1. a.3.
(2) Au. de Civ. l.16. c.6.
(3) Pa. Vindic. c.25.

parte ſit, veritas, quando minus inter ſe conſentiant, ſicuti contingit in iis præſertim, quæ circa idearum tum naturam tum originem habentur. Etſi enim aliquæ ſunt, quæ primo etiam adſpectu videntur falſæ, nihilominus poſtquam novimus Auctores magni olim ſaltem nominis illas excogitaſſe, vel ab aliis jam propoſitas propugnaſſe, neceſſarium eſt eaſdem diligentius introſpicere, antequam quicquam de iis ſtatuatur. Hujuſmodi eſt illa, quæ ideas ſaltem aliquas docet eſſe res quaſdam extra nos poſitas, earumque applicatione aut perceptione hominem reddi cognoſcentem: atque illa, quæ ſupponit in omnibus eſſe quaſdam ideas, quas nemo unquam habuit.

Quod pertinet præſertim ad ipſarum originem (1), graviſſima, *inquit Fuginellius*, inter primæ notæ philoſophos verſatur controverſia, *Carteſianis hinc volentibus multas nobiſcum congenitas: aliis rurſus omnes a nobis ſenſim acquiſitas: in quo multiplex etiam erumpit controverſia, dum agitur de modo quo illæ acquiruntur. Sola hæc tam vehemens animorum contentio, & diverſa tot philoſophantium ſtudia impedit, ne litem hanc reſpiciamus tamquam exiguæ utilitatis, ut minus cohærenter ibidem inquit citatus Auctor: ſed duæ præterea ſunt graviſſimæ cauſæ, quæ ad ejus accuratum examen impellunt & urgent. Altera eſt, quod hæc cognitio influat in dogma ſpiritualitatis animæ noſtræ, quod perditi homines Materialiſtæ convellere conantur, docendo omnes noſtras cognitiones ita originem trahere a ſenſibus ut nihil ſint niſi affectiones, & modi quidam machinæ noſtri corporis, cujus præcipuæ partes ſunt illa ipſius organa quæ dicuntur ſenſus. Altera vero eſt, quod ex ea dependent quædam quaſi problemata circa varias noſtras cognitiones, quorum ſolutio magno ſemper ſtudio fuit conquiſita. His expeditis reſtant conſideranda diverſa idearum adiuncta, illarum ſcilicet perfectiones & imperfectiones, quibus rite diſtinctis & cognitis, videndum quanam via permiſſum nobis ſit has removere, & illas comparare. Sed totam ſeriem eorum, de quibus hic ago, ordo exhibet, qui huic commentario præmittitur.*

Ex ordine pariter qui præcedit novum De Signis idearum *tractatum ſtatim apparent, quæ in ejus quinque partibus continentur, quarum ultima habet ea quæ jam magna ex parte in prima de ideis editione dixeram, & huc jam tamquam in ſuum locum tranſtuli, cetera nunc primum in lucem emitto, tuæque Lector benevole humanitati omnia etiam atque etiam commendo.*

OR.

(1) Fu. Metaph. to.1. pro.1. §.8.

Digitized by Google

ORDO OPERIS DE IDEIS.

PARS PRIMA

De definitionibus & diviſionibus idearum.

SECTIO I. *DE definitionibus.*
ARTI. I. De ideæ definitione quam ſequor pag. 1.
ARTI. II. Animadverſiones ad poſitam ideæ definitionem 3.
ARTI. III. De aliquibus aliorum definitionibus ideæ 6.
SECTIO II. *De Variis ideæ Synonimis*
ARTI. I. De prima mentis operatione, ſimplici apprehenſione, cognitione, notione, & conceptu 11.
ARTI. II. De perceptione & conſcientia 12.
ARTI. III. De apperceptione, verbo mentis, intellectione, & attentione 16.
SECTIO III. *De diviſione idearum ſecundum ſuam naturam*
ARTI. I. De ideis ſenſitivis 18.
ARTI. II. De ideis imaginativis 23.
ARTI. III. De ideis intellectivis 25.
ARTI. IV. De diviſione idearum ſecundum naturam propria Malebranchii 28.
SECTIO IV. *De diviſione diearum ſecundum ipſarum originem*
ARTI. I. De ideis adventitiis & factitiis 30.
ARTI. II. De ideis innatis & neutris 32.
SECTIO V. *De Diviſione idearum ſecundum objecta* 34.
ARTI. I. De ideis ſimplicibus & compoſitis 35.
ARTI. II. De ideis ſingularibus particularibus & univerſalibus: poſitivis & negativis: realibus & rationalibus: fictitiis & chimæricis: abſolutis & relativis: primæ & ſecundæ intentionis 38.
SECTIO VI. *De Diviſione idearum ſecundum ipſarum perfectiones & oppoſitas imperfectiones.* 41.
ARTI. I. De idea clara & diſtincta, obſcura & confuſa 42.
ARTI. II. De idea completa, adæquata, & comprehenſiva & oppoſitis imperfectionibus. 44.

PARS II.

Propoſitiones circa naturam idearum.

PROP. I. Ideæ noſtræ ſunt modificationes animæ, ex quibus multæ & etiam inter ſe oppoſitæ poſſunt eidem animæ eodem etiam tempore ineſſe eo modo qui eſt ſupra noſtrum captum.

ARTI.

Digitized by Google

Arti. I. De Hobbeſio materialiſta propoſitioni adverſante 47.
Arti. II. De aliis materialiſtis propoſitioni adverſantibus 52.
Arti. III. De aliis aliter propoſitioni adverſantibus 55.
Arti. IV. Argumenta pro ſingulis propoſitionis partibus 58.
Arti. V. Argumenta contra opinionem quæ indefinite dicit ideas eſſe modos materiæ 60.
Arti. VI. Argumenta contra opinionem quæ definite dicit ideas eſſe motus materiæ 65.
Arti. VII. Objectiones pro ideis quæ ſint motus materiæ 69.
Arti. VIII. Objectiones pro ideis materiæ modis 71.
Arti. IX. Objectiones ex authoritate pro ideis materiæ modis 76.
PROP. II. Ideæ noſtræ non diſtinguuntur a noſtris perceptionibus
Arti. I. De adverſantibus propoſitioni 85.
Arti. II. Argumenta pro nulla ideas inter & perceptiones diſtinctione 93.
Arti. III. Argumenta contra doctrinam Malebranchii de corporibus cognitis in ideis Dei 96.
Arti. IV. Argumenta contra Malebranchium, prout dicit omnia nos videre in Deo 100.
Arti. V. Objectiones pro diſtinctione idearum a perceptionibus 103.
Artis VI. Objectiones pro perceptione objectorum quorumvis in Deo 107.
Arti. VII. Objectiones ex S. Auguſtino pro perceptione objectorum in Deo 110.

P A R S I I I.

Propoſitiones circa originem idearum.

PROP. I. Nulla idea fit neque in ſenſibus, neque a ſenſibus, neque ab ullis rebus ſenſibilibus, & ne dubitari quidem jure poteſt quod materia nullas poſſit ideas habere
Arti. I. De iis qui in ſenſibus fieri ideas dixerunt 114.
Arti. II. De iis qui a ſenſibus externis fieri ideas dixerunt 116.
Arti. III. De iis qui a rebus ſenſibilibus fieri ideas dixerunt 120.
Arti. IV. De iis qui a ſenſibus internis ideas fieri dixerunt 127.
Arti. V. De iis qui dubitant an ideæ fieri poſſint a materia 131.
Arti. VI. De iis qui dubitationi circa poſſibilitatem cognoſcendi in materia ſuffragantur 135.
Arti. VII. Argumenta contra ideas factas in ſenſibus 143.
Arti. VIII. Argumenta contra ideas factas a ſenſibus 147.
Arti. IX. Argumenta contra ideas factas a rebus ſenſibilibus 154.
Arti. X. Argumenta contra illos qui dubitant an ideæ fieri poſſint a materia 156.

Ar-

Digitized by Google

Arti. XI. De argumentis Carteſii Chaumeixii & Euleri contra poſſibilitatem vis cognoſcendi in materia 160.
Arti. XII. Objectio ex ignorantia noſtra circa eſſentiam materiæ 163.
Arti. XIII. Aliæ objectiones pro vi cognoſcendi in materia 167.
PROP. II. Multæ ideæ non habentur niſi præviis immediate ante ſui exiſtentiam determinatis impreſſionibus factis in organis ſenſoriis, iiſque uſque ad cerebrum propagatis: quin tamen noverimus modum quo his habitis habeantur ideæ
Arti. I. Argumenta pro neceſſaria ad plures ideas immediata ſenſuum immutatione 171.
Arti. II. Argumenta pro neceſſaria ad plures ideas propagatione motus ſenſuum uſque ad cerebrum 174.
Arti. III. Corollaria de Cauſſis doloris, de amauroſi, de viſis Maculis & Muſcis volantibus, de Apparentia ignis, ubi hic amplius non eſt, de Surditate, & de Delirio 178.
Arti. IV. Corollarium de Somniis 182.
Arti. V. Corollarium de Recordatione 186.
Arti. VI. Objectiones contra requiſitam ad ſentiendum cerebri motionem 190.
Arti. VII. Scholion de determinata cerebri parte ad ſentiendum requiſita 192.
Arti. VIII. Argumenta pro ignorantia exortus idearum ex ſenſuum immutatione 195.
Arti. IX. De conſociatione idearum 200.
PROP. III. Multæ ideæ quæ ad ſui exiſtentiam requirunt prævias immediate impreſſiones factas in ſenſibus, requirunt etiam quamdam in iis efformandis conſuetudinem
Arti. I. Argumentum a viſione objectorum in naturali ſitu 203.
Arti. II. Argumentum ex viſione unius objecti per ambos oculos viſi 207.
Arti. III. Alia pro propoſitione argumenta 212.
PROP. IV. Idea intervalli objectum inter & oculum, quæ habetur prævia ejuſdem impreſſione facta in oculo, ſi repræſentat intervallum quale eſt in re, quam dicam ideam diſtinctam diſtantiæ, ea determinatur a tribus dumtaxat cauſſis. Altera eſt, certa forma in quam oculus ad nutum animæ ſe componit: altera certæ impreſſiones quæ a ſingulis objecti partibus variæ fiunt in oculo: tertia eſt quædam conſuetudo, per quam ea idea potius, quam alia ſub talibus circumſtantia excitatur. Si autem idea illa non repræſentat diſtincte intervallum, quam dicam ideam confuſam diſtantiæ, hæc habetur per alias etiam cauſſas quæ cum prædictis concurrunt, cujuſmodi ſunt major vel minor luminis intenſio, interpoſitio plurium vel pauciorum vel nullorum objectorum inter-

inter oculum & objectum, de cujus diſtantia eſt idea confuſa, magnitudo imaginis in oculo effiċta, & major tandem vel minor remotio objectorum a limitibus, qui conveniunt ideæ diſtantiarum diſtinctæ, quando agitur de æſtimatione diſtantiæ illorum inter ſe 215.
Arti. I. Argumenta pro requiſitis ad ideam diſtantiæ diſtinctam 216.
Arti. II. Argumenta pro iis quæ ad ideam diſtantiæ confuſam concurrunt 219.
Arti. III. Corollaria ad ideam diſtantiæ confuſam ſpectantia 222.
PROP. V. Idea magnitudinis objecti quæ habetur per oculum directe illi oppoſitum, ſi ſit intra limites quibus diſtantia diſtincte apprehenditur, determinatur ab ipſa diſtantia & magnitudine imaginis in oculo facta, quatenus anima magnitudinem imaginis auget pro ratione diſtantiæ: atque hoc modo hæc idea ſemper eſt eadem, utcunque variata diſtantia diſtincta: Extra limites autem diſtantiæ diſtinctæ, & quando objectum oblique proponitur oculo, determinatur ab imagine, ab omnibus cauſſis ideam diſtantiæ confuſam determinantibus & a quadam particulari conſuetudine admodum varia pro diverſis objectis, quorum alia ſunt aliis magis familiaria
Arti. I. Declaratio propoſitionis 225.
Arti. II. Argumenta pro propoſitione 226.
Arti. III. Corollarium de magnitudine Solis & Lunæ quæ apparet in horizonte 231.
Arti. IV. Alia corollaria 236.
PROP. V. Multæ ideæ & illa in particulari quam habemus de Deo non requirunt ut immediate ante ſui exiſtentiam adſit ulla determinata immutatio in organi ſenſoriis, nec ut ſint veluti imago objecti ſenſibilis
Arti. I. De adverſantibus propoſitioni 238.
Arti. II. Argumenta pro propoſitione 239.
PROP. VII. Ideæ quæ non requirunt ut immediate ante ſui exiſtentiam adſit ulla ſenſuum immutatio requirunt ut aliqua ſaltem aliquando præceſſerit: & in his numeranda eſt etiam idea quam habemus de Deo.
Arti. I. De adverſantibus propoſitioni 243.
Arti. II. Argumenta pro omnibus generaliter ideis, de quibus eſt propoſitio 245.
Arti. III. Argumenta pro ideis entis, ſubjecti, modi, univerſalium, & exiſtentiæ 249.
Arti. IV. Argumenta pro ideis mentis, ejuſque actuum & ideis durationis, temporis, æternitatis, extenſionis infinitæ, aliorumque 252.

Arti.

Digitized by Google

Arti. V. Argumenta pro idea Dei 255.
Arti. VI. Objectiones contra ideam Dei factam a nobis ex infinito quod ipſa repræſentat 260.
Arti. VII. Objectiones contra ideam Dei factam a nobis ex uniformitate quam habet in omnium mente 265.
Arti. VIII. Aliæ Carteſii objectiones 267.

P A R S IV.

De Ideis innatis.

PROP. Nullæ ſunt in nobis ideæ innatæ, ne illa quidem Dei 273
Arti. I. De antiquis adverſantibus propoſitioni 274.
Arti. II. De Carteſio inconſtanter adverſante propoſitioni 275.
Arti. III. De aliis recentioribus adverſariis propoſitionis 280.
Arti. IV. Argumenta contra ideas innatas quaſcunque 288.
Arti. V. Argumenta contra prima principia innata 292.
Arti. VI. Argumenta contra ideam innatam Dei 297.
Arti. VII. Objectiones generales pro ideis innatis 298.
Arti. VIII. Objectiones particulares pro quibuſdam ideis innatis 302.
Arti. IX. Objectiones pro idea innata Dei 305.

P A R S V.

De perfectionibus & imperfectionibus idearum.

PROP. I. Vulgus plerunque quod mentem ſtudiis non excolit, habet de rebus ideas dumtaxat claras: & etiam qui docti ſunt ſolum claram ideam habent de multis univerſalibus etſi frequenti ſermone uſurpatis; & de multis quæ ſenſibus externis & intimo ſenſu experiuntur 311.
PROP. II. Doctiſſimi quique de multis de quibus certi ſunt vel ratiocinio vel experientia ſenſuum, non habent ideas claras 313.
PROP. III. Idea objecti univerſalis tunc diſtincta erit, quando includat primaria ipſius attributa: ſecus erit confuſa. Idea autem objecti ſingularis diſtincta eſt, quando includit eas ex proprietatibus individualibus, quæ ſatis ſaltem ſunt ad illius individuationem cognoſcendam: ſecus vero confuſa eſt 317.
PROP. IV. Omnes homines carent ideis adæquatis intimæ ſubſtantiæ cujuſcunque corporis & ſpiritus & ſuæmet etiam animæ & aliarnm rerum multarum 317.
Arti. I. Declaratio propoſitionis 322.

Digitized by Google

ARTI. II. Argumenta pro negata nobis idea adæquata intimæ rerum ſubſtantiæ 323.
ARTI. III. Argumenta ex ratione pro imperfectione ideæ noſtræ de anima 330.
ARTI. IV. Argumenta pro imperfectione ideæ noſtræ de anima ex controverſis circa illam opinionibus 332.
ARTI. V. Argumenta pro imperfectione ideæ noſtræ de Anima ex damnatis circa illam opinionibus 336.
ARTI. VI. Argumenta pro imperfectione idearum noſtrarum de multis rebus 340.
PROP. V. Cognitio aut cogitatio non ſolum non eſt idea ſubſtantiæ intimæ animæ noſtræ, ſed ad illam ne pertinet quidem eſſentialiter
ARTI. I. Declaratio propoſitionis 343.
ARTI. II. De Carteſio adverſante propoſitioni 345.
ARTI. III. De aliis pro poſitioni adverſantibus 348.
ARTI. IV. Argumenta pro propoſitione 351.
ARTI. V. Objectiones Adverſariorum 358.
PROP. VI. Extenſio non ſolum non eſt idea ſubſtantiæ intimæ corporis, ſed ad illam ne pertinet quidem eſſentialiter
ARTI. I. De Carteſio adverſante propoſitioni 363.
ARTI. II. De aliis propoſitioni adverſantibus 365.
ARTI. III. Argumenta pro propoſitione 367.
ARTI. IV. Objectiones adverſariorum 372.
ARTI. V. Scholion de quibuſdam aliis definitionibus corporis 376.
PROP. VII. Nullæ ſunt ideæ in iis qui verba proferunt quibus ipſimet conſcii eſſe poſſunt nullam ideam animo præconceptam ſe illis ſignificare. 381.

PARS VI.

De aliquibus cauſſis imperfectionis noſtrarum idearum.

PROP. Imperfectio tum noſtri intellectus tum ſenſuum noſtrorum: omiſſio debitæ applicationis ſenſuum & intellectus: & ipſæ voces quibus aſſueſcimus antequam philoſophemur, in cauſſa ſunt cur ingens in nobis ſit numerus idearum quæ nec claræ nec diſtinctæ ſunt, non ſolum de rebus ſuperioris ordinis ac nos ſumus, ſed etiam inferioris. Vol. 2. pag. 3.
ARTI. I. Argumenta pro prima propoſitionis parte de imperfectione intellectus 4.
ARTI. II. Argumenta pro reliquis propoſitionis partibus 6.

PARS

Digitized by Google

P A R S VII.

De modis perficiendi & acquirendi ideas dependentes a ſenſibus.

PROP. I. Modi perficiendi & acquirendi ideas quorumdam objectorum ſenſibilium ſunt Ocularia, Teleſcopia, Microſcopia, Barometrum Torricellianum, Barometrum Aſclepianum, & Thermometrum 108

PROP. II. Alii modi perficiendi & acquirendi alias ideas dependentes a ſenſibus ſunt alia artificioſa machinamenta, & frequens eorumdem ſenſuum exercitium.

P A R S VIII.

De modo acquirendi ſibi ideas rerum adæquatas.

PROP. Methodo acquiruntur ideæ rerum adæquatæ

ARTI. I. De univerſali methodo acquirendi ideas adæquatas 17.

ARTI. II. De particulari methodo acquirendi ideas adæquatas in rebus phyſicis. 21.

A P P E N D I X

De quibuſdam inſtrumentis ad perfectionem & acquiſitionem idearum inventis.

SECTIO I. *De Ocularibus, Teleſcopiis, & microſcopiis*

ARTI. I. De Ocularibus 24.

ARTI. II. De teleſcopiis: ac primo de inventore 27.

ARTI. III. De teleſcopio Galilæano 32.

ARTI. IV. De teleſcopio Aſtronomico 34.

ARTI. V. De teleſcopio terreſtri 39.

ARTI. VI. De teleſcopio Gregoriano 42.

ARTI. VII. De teleſcopio Neutoniano & aliis 44.

ARTI. VIII. Da novis ideis circa Solem acquiſitis per teleſcopia 48.

ARTI. IX. De ideis circa Lunam Venerem & Mercurium acquiſitis per teleſcopia 51.

ARTI. X. De ideis circa Jovem acquiſitis per teleſcopia 55.

ARTI. XI. De ideis circa Martem & Saturnum acquiſitis per teleſcopia 59.

ARTI. XII. De aliis ideis acquiſitis per teleſcopia 62.

ARTI. XIII. De microſcopii inventione 65.

ARTI. XIV. De microſcopio ſimplici 68.

ARTI.

Digitized by Google

Arti. XV. De microſcopiis compoſitis 70.
Arti. XVI. De novis ideis acquiſitis per microſcopia 74.
SECTIO II. *De Barometris*.
Arti. I. De Barometro Torricelliano, ac primo de ejus inventione 78.
Arti. II. De conſtructione Barometri Torricelliani 83.
Arti. III. De quibuſdam cognitionibus acquiſitis per barometrum Torricellianum 87.
Arti. IV. De quibus barometri Torricelliani phænomenis 94.
Arti. V. De Barometro Aſclepiano 100.
Arti. VI. De Argumentis pro ratione veri barometri in barometro aſclepiano 104.
SECTIO III. *De Thermometris* 108.
Arti. I. De Thermometro Drebbelliano, & Fahrenheitiano 110.
Arti. II. De Thermometro Florentino & Reaumurii 115.
Arti. III. De thermometro communi, Deslilii & Amontonſii 117.
Arti. IV. De imperfectionibus cujuſvis thermometri 120.
Arti. V. De ideis quæ ſpectant ad animalia acquiſitis per thermometrum 223.
Arti. VI. De ideis quæ ſpectant ad inanimata acquiſitis per thermometrum. 227.

DE

Digitized by Google

DE
IDEIS HUMANÆ MENTIS
EARUMQUE SIGNIS
VOL. I.

Quo continentur partes quinque commentarii de Ideis aucti ſecundis curis & expoliti.

A U C T O R E

A N D R E A S P A G N I O

FLORENTINO SACERDOTE.

ROMÆ, MDCCLXXXI.

Ex Typographia Archangeli Casaletti.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

IDEARUM HUMANÆ MENTIS

AUCTORE

ANDREA SPAGNIO

PARS PRIMA

De Definitionibus & diviſionibus idearum.

SECTIO PRIMA

De definitionibus

ARTICULUS PRIMUS.

De idea definitione quam ſequor.

1. IDEAM appello id, quod in anima hominis eſt, dum aliquid cognoſcit, ſed nihil affirmat vel negat. Aliqui ſolent dicere ideam eſſe id, quod in mente hominis eſt, dum aliquid cogitat. Sed non placuit includere in hujuſmodi definitione has voces mens & cogitare, quæ minus univerſales ſunt & minus claræ quam ſint illæ animæ & cognitionis. Etenim etſi fiat plerumque uſus promiſcuus horum nominum, anima, animus, mens, intellectus, & ratio; nihilominus ſingula habent propriam ſignificationem, quam Authores, ubi opus eſt ſequuntur, & eſt hujuſmodi. Anima ſignificat ſubſtantiam deſtinatam ad unionem ſui cum corpore quæ poteſt cognoſcere. Quando per mentem tollimus ab hac ſubſtantia attributum relativum ad corpus iam anima amplius proprie non vocatur ſed ſpiritus. Itaque auctor *expoſitionis ſuper Magnificat*, quæ eſt inter opera S. Auguſtini advertit quod *anima dicitur in quantum eſt vita corporis: ſpiritus autem in quantum eſt ſubſtantia ſpiritualis:* Et ille qui librum ſcripſit *de Spiritu & Anima* eidem S: Doctori olim adſcriptum ait, *Anima variis nominibus nuncupatur: dicitur vitalis dum vegetat, ſpiritus dum contemplatur, animus dum ſapit.*

2. Animus igitur ſignificat ſubſtantiam, quæ poteſt cogitare. Hinc Juvenalis dixit (1), brutis

. . . Indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque.

Et Macrobius (2) *Animus proprie mens eſt, quam diviniorem anima nemo*

(1) Ju. Saty. 15. v. 144.

(2) Ma. in ſomn. ſcip. l. 1.

dubitavit. Hinc Latini dicebant animum aliquo intendere, alicui adiicere, ab aliquo revocare.

3. Mens ſignificat eam animi facultatem, per quam cogitat de rebus etiam non ſenſibilibus, ut cum rerum proprietates cognoſcit, eas quaſi abſtrahens ab ipſis rerum ſubſtantiis, & diſcernens alias ab aliis, propter quam cauſam hæ cognitiones vocantur abſtractæ, in quibus potiſſimæ ſunt cognitiones veri & falſi, boni & mali. Quando Carteſius nomine mentis maluit uti pro illo animæ vel animi receſſit ab uſu communi. Quare non probatur ea ipſius definitio (1) *ſubſtantia cui ineſt immediate cogitatio vocatur mens*.

4. Intellectus ſignificat facultatem animi qua ſibi comparat rerum ideas diſtinctas. Hinc illos ſolemus dicere rem intelligere aut intelligenter explanare, qui ſingulas rei notas diſtincte exponunt. Ratio tandem ſignificat facultatem animi, qua ex cognitionibus habitis per intellectum novas per diſcurſum acquirit. Sigiſmundus Storchenaus, cui jure non placuerunt definitiones rationis Lockii, Genuenſis aliorumque, in ſuis Inſtitutionibus Metaphyſicæ magno exceptis plauſu quas iterum edidit emendatas, hanc proponit (2) *Ratio eſt facultas veritatum univerſalium nexum diſtincte perſpiciendi*. In hanc noſtra conſpirat, quam tamquam clariorem non deſeram. S. Auguſtini definitio ait (3) *Ratio eſt mentis notio, ea quæ dicuntur diſtinguendi, & connectendi potens*; cujus ſenſum continet ſimul & declarat illa Jo. Bapt. Duhamel (4) *Ratio eſt vis quædam quæ rem unam cum alia confert ac tota fere in iſta comparatione poſita eſt*. Hinc ratio dicta eſt quaſi quædam proportio, & hinc aliquid dicitur eſſe contra omnem rationem, quod invenitur repugnans veritatibus apud omnes certis, cujuſmodi ſunt prima principia, & aliud dicitur eſſe contra rationem particularem, quando repugnat principio quod tale eſt ex aliqua ſuppoſitione, cujuſmodi eſt in hac propoſitione, Corpus occupat locum, quæ vera dumtaxat eſt de corpore quod ſit in ſtatu naturali.

5. Stet igitur definitio ideæ jam data, quæ clarior fieri nequit. Si quis enim quereretur, quod in illa fiat ſermo de actu cognoſcendi, qui idem tandem eſt ac idea, advertat cognitionem & ideam in re quidem eſſe idem, ſed nomen cognitionis eſſe magis notum quam nomen ideæ; Illud enim commune eſt apud omnes etiam non philoſophos: at idea eſt nomen proprium quodammodo philoſophis, qui poſt Carteſium extiterunt, a quo habemus in Diſſert. de Methodo *Nomen ideæ generaliter ſumi pro omni re cogitata, quatenus habet eſſe quoddam in intellectu*, & alibi, ex noſtris cogitationibus (5) *quædam tanquam rerum imagines ſunt, quibus ſolis proprie convenit ideæ nomen*, quæ ſunt definitiones, per quas his locis nobiſcum dici poteſt convenire, quod multo magis facit, ubi cuidam qui profitebatur ſe poſt lectas perdiligenter ipſius meditationes neſcire (6) *quid intellige-*

re

(1) Ca. Rat. pro exit. Dei obi. 2. in fin.
(2) St. Psycdin. n. 67.
(3) Au. de ord. l. 2. n. 30.
(4) Du. de ment. l. 1. c. 10. n. 5.
(5) Car. Medi. 3. ſub init.
(6) Car. Epiſt. p. 3. ep. 112.

Digitized by Google

re deberet per voces has ideam Dei ideam animæ & univerſaliter ideas rerum inſenſibilium, cum modo ſibi viderentur ſignificare concluſionem deductam ex ratiociniis, modo aliud neſcio quid, reſpondit (1) *Ideæ nomine mihi venit, quicquid in noſtra anima eſt cum aliquam rem concipimus quocunque modo concipiamus*. Sed extant apud eumdem aliæ prorſus diverſæ definitiones, ut inferius oſtendam, quibus a nobis adeoque etiam a ſe ipſe diſſentit: Quam inconſtantiam imitati ſunt deinde alii ita ut nomen ideæ apud aliquos ultimorum temporum philoſophos ſit (2) *maxime æquivocum* ut ait Buffierius, & ex dicendis conſtabit. Cognitionis autem ſignificatio quam intimus ſenſus nos docet, clarior reddi nullis aliis vocibus poteſt, ut idem Buffierius (3) obſervat & iam olim alii Philoſophi apud Tullium faſſi ſunt (4) *qui definiri ajebant non neceſſe eſſe quid eſſet cognitio*.

ARTICULUS II.

Animadverſiones ad poſitam ideæ definitionem.

6. PLura in ideæ ſtabilita notione occurrunt digna quæ diſtinctim advertantur. I. Objectum internum cognitionis, reſpondens objecto extrinſeco facultati cognoſcenti, quoties objectum hoc externum adſit. Id enim non eſt neceſſarium ad rationem ideæ; Nam idea eſt opus potentiæ cognoſcitivæ; quare ſicut potentia activa artificis conſtruit ſuum objectum, ſcilicet determinatum artificium, ita vis cognoſcitiva non ſemper ſupponit ſed aliquando facit objectum ſuum, ut obſervavit jam Cajetanus (5), & manifeſtum eſt in ideis de objectis quæ non exiſtunt extra mentem, II. Actionem cognoſcendi, quam tamen adverto non diſtingui ab objecto interno cognitionis & ipſa cognitione, niſi per quemdam modum noſtrum rem hanc concipiendi, III. Id quod ex prædictis duobus quodammodo reſultat, & quod proprie venit nomine ideæ, quod pariter diſtinguitur ſolum per modum cogitandi noſtrum ab actione cognoſcendi, ut alibi diſtinctius agens (6) de actione cauſæ efficientis magis declaravi. Hanc ideæ analyſim jam ante inſtituit Buffierius, qui interprete Storchenao ſic ait (7) *cum cognoſco aliquid fit in me tranſitus a non cognitione ad cognitionem, qui dicitur actio cogitandi. In hoc tranſitu mens mea incipit habere aliquod objectum quod ante non habuit. Hoc objectum ſuperveniens non eſt ſemper menti externum. Huic objecto interno affigo nomen ideæ, immo hoc objectum eſt realiter ipſa idea.*

7. Inveniuntur apud auctores hæc nomina Idea formalis, Idea ectypa, & idea obiectiva, quorum ſenſus hic eſt. Idea formalis ſignificat ter-

A 2 tium

(1) Ibid. epiſt. 113.
(2) Bu. Secon. Log. exerc. 1. n. 331.
(3) Bu. prem. ver. n. 400.
(4) Tu. Acad. l. 4. n. 17.
(5) Caj. in 1. p. qu. 86. ad ar. 1.
(6) De Cauſ. Eff. n. 46.
(7) St. Pſych. n. 206. ſcho.

Digitized by Google

tium ex iis quæ in idea diſtinximus ſcilicet totam illius eſſentiam, quæ quando ſit de objecto quod exiſtat extra mentem appellatur etiam idea ectypa. Idea objectiva ſignificat primum ſcilicet objectum internum cognitionis. Res non aliter ſe habet ac in hoc nomine Pictura, quod ſumptum pro diſpoſitione colorum in tela vel tabula dici poteſt obſervante Petro le Monnier (1) pictura formalis: ſumptum vero pro objecto per ipſam repræſentato dici poteſt pictura objectiva.

8. Florianus Dalham in ſua Pſychologia Viennæ edita anno 1756., & Abrahamus de Chaumeix in ſuis contra Encyclopædiam actionibus Gallice Pariſiis editis anno 1758, & 59, tribus jam dictis ideæ quaſi elementis quartum addiderunt, cognitionem ſcilicet, quam cognoſcens habet ſuæ actionis cognoſcitivæ, quæ brevi dicitur conſcientia (2): *Perceptio* inquit Dalham *& conſcientia ſunt una eademque animæ operatio* credens ſe id demonſtraſſe per hoc ratiocinium, *Conſcientia nihil aliud eſt quam cognitio illorum quæ in anima fiunt. Si itaque anima aliquid percipit, non poteſt non habere advertentiam illius quod percepit, alias utique perciperet ſine perceptione.* Sed in hac argumentatione conſequentia eſt nulla; percipit enim anima objectum aliquod ſiquid percipit, ſed hoc objectum poteſt eſſe quidvis aliud præter ſuammet perceptionem: nec advertentia utique neceſſaria ad objecti perceptionem confundi debet cum alia advertentia, qua opus eſſet ad conſcientiam, cum poſſit prima dari ſine ſecunda, quæ poſtulat reflexionem, quam non ſemper ideas noſtras comitari planum eſt in ideis quæ ſunt de objectis ſenſibilibus, & aliter ſenſationes dicuntur quas pueri ſaltem brutorum more efficiunt ſine ulla reflexione ad quam nondum habent animam expeditam. Igitur conſcientia non eſt nota eſſentialiter pertinens ad ideam. At quoniam Chaumexius ſæpius repetit, eum qui quid cognoſcat neſcium eſſe non poſſe ſuæ cognitionis, ſic ad hominem contra illum arguo. Juxta ipſum (3) *certum eſt animam ſemper cogitare de Deo, etſi modo tam abſtracto ut non animadvertat ſuam hanc cogitationem, niſi quando aliquid accidat quod ipſam retrahat a contemplatione rerum materialium*, a qua impeditur illa animadverſio: ergo poſſumus quid cognoſcere, quin cognoſcamus nos cognoſcere.

9. Ante hunc recentiſſimum auctorem Card. Pallavicinus eamdem cum ipſo opinionem ex profeſſo propugnavit, afferens hanc rationem, quod (4) *anima debet certificari de omnibus cognitionibus, quas habet, ne aliquid ſciat & neſciat ſe ſcire.* Sed quod pertinet ad primam partem adducti argumenti dico ſatis eſſe animam poſſe adhibita reflexione certificari de quavis ſua cognitione, & gratis dici quod debeat certificari. Quod vero pertinet ad ſecundam partem dico nullum eſſe abſurdum, animam ſcire unum objectum & aliud neſcire, ut ſcire quod & quale ſit objectum ſuæ cognitionis, & neſcire quod ſit vel qualis ſit hæc cognitio. Urgetur argu-

(1) Mo. Metaph. ar. de Ideis.
(2) Da Pſych. n. 7. & 8.
(3) Ch. to. 8. ſec. 2. c. 6. §. 1.
(4) Pall. in 1. 2. diſ. 7. arl 2. n. 6.

Digitized by Google

argumentum contra ipſum, qui admittit brutorum cognitiones non conjungi cum ipſarum conſcientia, quia cum ſint a principio cognoſcendi minus perfecto, ſunt imperfectiores: ergo cum etiam cognitiones hominum poſſint eſſe imperfectæ, planum eſt etiam in homine dari locum cognitionibus diſtinctis a conſcientia.

10. Illud enim vero addendum, quod utique eſſentiale eſt omni ideæ, carentia ſcilicet expreſſi aſſenſus. Talis autem dicitur actus, qui poſita comparatione unius ideæ cum alia elicitur ab intellectu, in quo conſiſtit jam illud quod dicitur Judicium, alia operatio intellectus diverſa ab idea, & quæ non ſolum ideas aliquas præſupponit, ſed etiam unius cum alia comparationem & quidem explicitam atque expreſſam, quando ſermo eſt de judicio proprie dicto. Nam ſi bene obſervemus, homo qui jam compos eſt rationis non facit ideam, quin ſimul implicitam quandam habeat comparationem ejuſdem ideæ cum ſe ipſa, qualis exprimeretur per propoſitionem identicam, nec quicquam percipit per ſenſus, quin ſimul judicium aliquod circa illud habeat. In hoc ſenſu verum eſt, quod Walterus a Tſchirnhauſen dicit (1) *Omnis conceptus, ſeu ut alii vocant, idea non eſt aliquid muti, inſtar picturæ in tabula, ſed neceſſario aut affirmationem aut negationem ſemper includit*. Idem jam olim Stoici adverterunt, qui ex hac parte arguebant contra Academicorum Epocham hoc eſt ſuſpenſionem aſſenſus circa omnia objecta, tanquam rem impoſſibilem, contendentes omnem ideam ſenſitivam conjungi cum quodam naturali aſſenſu. Idem deinde clarius Suarez ſic expreſſit (2), *Licet conceptio per ſimplices actus dici ſoleat ſimplex apprehenſio, tamen quatenus hæc apprehenſio eſt aliqua rei cognitio, eſt etiam aliquale judicium quo implicite judicatur res id eſſe quod de illa cognoſcimus: & hoc modo in ſimplici apprehenſione rei includitur aliquo modo judicium*: Et Card. Pallavicinus dixit (3) *primam apprehenſionem ita vocari, quia non eſt actus compoſitivus aut diviſivus; ceterum eam eſſe ſimul aſſenſum ſimplicem*: Et Boſſuetus refert aliquos obſervantes (4) *primam hanc intellectus obſervationem fortaſſe nunquam fieri ſolam, cenſuiſſe illam nihil eſſe*, quos ipſe credit abunde refelli, quia ſicut prius eſt terminos intelligere, quam eos ſimul componere, ita prius eſt habere ſimplices apprehenſiones quam judicare. Sed hoc ipſius argumentum nullum eſt. Nam ſi loquatur de compoſitione terminorum quæ conſulto fiat utique damus prius eſſe terminos intelligere quam eos componere, non vero ſi loquatur de compoſitione quæ naturaliter fiat, qualem in hujuſmodi ideis dicimus intervenire.

11. Antiquam hanc obſervationem ignoravit Condillacus, qui dicit (5) *Malebranchius credo primus fuit, qui dixit judicium immiſceri in noſtris ſenſationibus*, advertens Lockium erraſſe (6), dum expreſſe negavit (7) ul-

(1) Tſcl. Medici. mentis p. 2. ſec. 1.
(2) Su. Metaph. di 8. ſec. 4. n. 6.
(3) Pa. in 1. 2. diſ. 7. a. 2. n. 9.
(4) Bo. Coaniſſ. de Dieu c. 1. n. 13.
(5) Con. Des ſenſat. p. 3. c. 4. §. 3.
(6) Id. ibid. pag. 94.
(7) Lo. Eſſai. l. 2. c. 9. § 9.

Digitized by Google

ullum judicium conjungi cum ulla ſenſatione. Errorem effugiſſet Lockius, ſi ſolum docuiſſet nunquam cum idea unius objecti conjungi iudicium negativum; ad hujuſmodi enim indicium opus eſt explicita comparatione duarum idearum, quarum una non eſt ullo modo altera. His animadverſis concluditur, dicendum eſſe ideam hominis compotis rationis excludere explicitam comparationem cum ſeipſa & cum alia a ſe diverſa, quæ non ſit ex iis quæ naturaliter conjungi cum eadem ſolent, cujuſmodi eſt idea certæ diſtantiæ, quæ unitur cum idea objecti ipſius diſtantis. Itaque exemplum ſolius ideæ nobis exhibent, qui Homeri Virgiliique narrationes legunt, nullam ex his arbitrantes definite eſſe potius veram quam falſam, nec ſtatuentes hanc eſſe hiſtoriam, illam eſſe fabulam. Hi ſimpliciter apprehendunt narrationes illas; alius autem qui ſic non ſe continet, jam tranſit ad ulteriorem operationem intellectus quæ non eſt idea.

Articulus III.

De aliquibus aliorum definitionibus ideæ.

12. Stabilita ſignificatione hujus nominis idea, quæ communior eſt, dicam de aliis quibuſdam, quæ eidem nomini non ita raro attributæ fuerunt. Ideam ſunt qui accipiunt pro ſpecie, ſeu imagine ſeu ſimulacro objecti ſive ſenſibilis ſive inſenſibilis, quæ in anima imprimatur, per quam in ſe poſitam, dum anima eam intuetur, dicebant haberi objecti perceptionem. Ideam hoc modo ſumptam dicebant eſſe meram paſſionem animæ, perceptionem vero eſſe animæ actionem, & dolebant eſſe qui nollent diſtinguere ideas a perceptionibus, nec fateri ideas eſſe meras paſſiones. Hanc doctrinam recentiſſime propugnat Benedictus Stattler (1), *Qui* inquit *vulgo ideam & perceptionem, animæ actionem vocant, ſententiam præcipitant. Idea ſenſualis eſt mera expreſſio objecti in anima ſimplici expreſſa, intuitus vero eſt quædam converſio animæ in ipſam imaginem externa elementorum corporeorum actione ab ipſa receptam*. Non conveniunt autem in explicanda natura hujuſmodi ſpecierum. Celebris eſt Democriti opinio, qui ſibi videbatur videre continenter profluere circumquaque ex objectis ipſorum imagunculas, & per ſenſuum vias accedere ad animam. Citatus autem Stattler eas ſtatuit (2) eſſe modificationes quaſdam quas faciunt in ſubſtantia animæ ultimæ particulæ corporeæ ſive nervorum ſive cerebri, quibus adeſt particulari modo anima. Sed apage ideas hujuſmodi ſeu ſpecies ſeu modificationes factas a corporibus in ſubſtantia animæ, quæ fruſtra finguntur, cum non explicent revera modum quo anima percipiat objecta corporea extra ſe poſita, ad quem unice finem excogitatæ fuerunt. Melius itaque alii cum Storchenao (3) huiuſmodi ſpecies dicunt eſſe

(1) Sta. Pſych. §. 8.
(2) Ibi d. §. 40. & ſeq.
(3) St. Pſycho. n. 13.

Digitized by Google

eſſe motum qui in cerebro jam exiſtit a nervis organi ſenſorii productus. Atque ad effugiendum æquivocum, ideæ nomen ſumptum pro ſpecie paſſive recepta non jam in animo ſed in cerebro vocant ideam materialem.

13. Prædicta ideæ acceptio detegit originem hujus nominis à verbo græco εἴδω, video, quod veteres Latini dicebant ſpecio. Quando Jo. Gottliebus Heineccius in ſua ideæ definitione dixiſſet ſolum (1), *Idea eſt objecti cujuſvis genuina imago quam mens immediate contemplatur*, videri potuiſſet ſumptum ab illo fuiſſe nomen ideæ vel pro ſpecie animæ impreſſa, vel pro ea idea, quæ aliter dicitur directa, ad diſtinctionem alterius ideæ quæ habet pro ſuo objecto hanc ipſam ideam & propterea dicitur reflexa. Sed quoniam poſt illa verba habet hæc alia: *vel eſt qualibet de re quavis cogitatio*, illud equidem amplius non dicam. Sed quis approbet hujuſmodi definitionem, quæ per diverſos modos procedit, quorum unus alium non explicat? Quod de Heineccii definitione dico, convenit etiam Joanni Lockio, qui apud Genuenſem (2) primum quidem definit ideam (3) *quicquid objectum eſt intellectus dum cogitat, quodque phantaſma notionem ſpeciem vocant*: deinde vero, ſed ſaltem diverſo in libro (4) *quidquid mens ipſa percipit, omnis perceptio quæ in mente eſt dum cogitat*.

14. Interea quoniam ex dictis (§. 6.) non omnis noſtra idea eſt de objectis extra nos exiſtentibus, planum eſt acceptionem ideæ pro imagine objecti ſeu ſpecie fore de ſe limitatam ad objecta ſolum nobis externa & præterea ſenſibilia; ſed patroni hujus acceptionis invenerunt modum, quo illam, & inde naſcentem diſtinctionem ideæ in materialem & formalem redderent univerſalem, nimirum docendo animam ſibi efficere novas ſpecies, & per eas in ſe receptas evadere cognoſcentem ea etiam ut inferius dicam quæ extra mentem non ſunt. Hinc ideæ materialis nomen tribuunt objecto cuivis prout eſt in mente, formalis vero nomen ipſi ejuſdem perceptioni. Antonius Genuenſis in ſua Logica definiens ideam (5), *id quod ſit menti præſens, dum percipit aut cogitat, quodque ſemper ei a mente diſtincta imago quædam eſt*, adprobat hanc Philoſophiam tamquam veriſimiliorem. Protuli ſignificationes hujuſmodi nominum idea materialis & formalis, quæ erant vulgo receptæ, ut videre eſt apud Silveſtrum Maurum (6), quas tamen Carteſius invertit, qui perceptionem vocavit ideam materialem, objectum vero prout cognitum appellavit ideam objectivam (7) *Subeſt ſic ille æquivocatio in voce idea, ſumi enim poteſt vel materialiter pro operatione intellectus, vel objective pro re per iſtam operationem repræſentata*. Ipſe Carteſius alibi ideam accepit pro cognitionis objecto. Ait enim in reſponſione ad objectiones tertias (8) *Ego paſſim ubique oſtendo me nomen ideæ ſumere pro omni eo, quod immediate a mente percipitur*. Et

in

(1) He. Elem. Log. §. 21.
(2) Ge. Elem. Meta. p. 2 ante prop. 34.
(3) Loc. de Intel. hum. præf. §. 8.
(4) Id. ibi. l. 2. c. 3 §. 8
(5) Ge. Elem. Log. c. 1.
(6) Ma. Pyſic. q. 18. ad 4.
(7) Cart. Præf. ad medit.
(8) Car. Reſp. ad 5.

Digitized by Google

in Epiſtola ad Merſennum (1) *reſponde inquit me per vocem idea intelligere quidquid in cognitione noſtra verſari poteſt*. Ex quibus apparere jam poteſt inconſtantia Carteſii in acceptione ideæ juxta ſuperius (n.5.) dicta. Cordemoiſius omnium clariſſime hunc novum ſenſum expreſſit dicens (2) *id de quo anima cogitat appellatur objectum vel idea*.

15. Alii Philoſophi & quidem frequentes, ſunt enim omnes qui ſequuntur S. Thomam iterum iterumque (3) de ideis differentem, ſignificabant hoc nomine eam cognitionem, juxta quam artifex conſulto operans opus ſuum dirigit. Hanc Maurus ſic definit (4) *Idea eſt forma, ad cujus imitationem aliquid fit per ſe, & ex intentione ab agente determinante ſibi finem*. Hoc modo Suarez dicit propoſitionem in ſe falſam adhuc habere tranſcendentalem veritatem, quia (5) *habet conformitatem cum idea propoſitionis*. Et S. Thomas inquit (6) *idea ſecundum completam rationem nominat formam artis non ſolum intellectu excogitatam, ſed etiam per voluntatem ad opus ordinatam; ſecundum vero imperfectam rationem eſt ſolum excogitata in intellectu artificis*. In hac ideæ acceptione hi ſequuti ſunt Platonem cui Tullius eam tribuit; Loquens enim de Pythia, qui in efformanda Jovis ſtatua contemplabatur ejus ſpeciem, quæ in mente ſibi inſidebat, dicit (7) *has rerum formas appellat ideas ille non intelligendi ſolum ſed etiam dicendi graviſſimus auctor & magiſter Plato*. Addebat quidem Plato hujuſmodi rerum formas ſeu ideas eſſe ſubſtantias quaſdam, quæ extra intellectum exiſterent, in quo Ariſtoteles apud Antonium Goudinum jure invenit (8) *vaniloquium & poeticam metaphoram*, ſimilem illi qua Poetæ fingunt virtutem furorem alioſque actus animæ noſtræ tamquam res per ſe ſubſiſtentes, & cauſas aliquorum effectuum. Sed de Platonis opinione, quæ multo amplior eſt, quam acceptio ideæ de qua nunc ago, dicam infra. Illud interea intelligitur, cur idea in hoc ſenſu aliter dicatur archetypa ſeu exemplaris, quæ, ut citato loco Goudinus ſuadet, reduci poteſt ad genus cauſæ tum formalis tum efficientis tum finalis: formalis quidem, non jam per modum formæ intrinſecæ, quatenus conſtituat opus cujus eſt idea, ſed per modum formæ extrinſecæ, quatenus per illius imitationem opus intentum ſortitur ſpeciem ſuam: efficientis vero. quia per hanc ideam artifex, qui eſt cauſa efficiens, acquirit potentiam completam ad faciendum illud opus. Bene S. Auguſtinus in hanc rem ait (9), *Domus quam ædificat ſtructor, prius in arte erat, & provenit quodammodo domus ex domo*. Finalis tandem, quia idea ut exterius exprimenda, eſt aliquis finis operationis artificis.

16. Alii ideam uſurpant obſervante Buffierio (10) loco judicii illius imperceptibilis, quod ex dictis (§.10.) comitari ſolet apprehenſionem rei. Alii pro quovis judicio expreſſo, ſeu opinione. Quando Academici pro ſuſ-

(1) Car. Epiſ. p. 2. epi. 54.
(2) Cor. Diſt. de Corpſ. Diſ. 6.
(3) S. Th. 1. p. q. 15. Id. de verit. q. 3.
(4) Mau. Phyſ. qu. 18.
(5) Sua Meta. diſ. 8. ſe. 8. n. 8.
(6) S. Th. de Poten. q. 1. ar. 5. ad 11.
(7) Tu. de Orat. n. 10.
(8) Gou. Phyſ. p 1. diſ. 2. q. 3. ar. 2.
(9) S. Aug. in Joa. tr. 37.
(10) Bu. Seco. Log. 2. n. 115.

Digitized by Google

ſuſpenſione omnis abſoluti aſſenſus etiam circa objecta quæ ſenſus afficerent arguebant ex eo quod non poſſint diſcerni ideæ falſæ a veris, planum eſt ideas accepiſſe pro judiciis implicitis in omni objectorum apprehenſione & etiam expreſſis. Atque in hoc ſenſu Arnaldus profitetur ſe ideæ nomen accipere in ſuo *de veris & falſis ideis* tractatu (1), qui alibi communem ſignificationem ſequutus fuit, ut quando Carteſio dicenti (2) *ſi frigus ſit tantum privatio caloris, idea frigoris quæ illud mihi tamquam rem poſitivam repræſentat, materialiter falſa erit*, reponit, *ſi frigus ſit tantum privatio, nulla poterit dari frigoris idea, quæ illud mihi tanquam rem poſitivam repræſentet, & judicium hic ab Auctore cum idea confunditur*. Eumdem hujus nominis abuſum faciunt qui ideam pro opinione ſeu ſententia uſurpant, ubi alios laudant vel accuſant de falſa vel vera idea virtutis felicitatis aut alterius rei, & hortantur ut eam vel retineant vel reſpuant, ea proponentes argumenta quæ credunt propoſito convenire. De hac ideæ acceptione minus communi meminit Abrahamus Chaumeix (3).

17. Alii ſumunt ideam pro ea diſpoſitione animæ rationalis ad judicandum uniformiter ſtatim atque perveniat ad uſum rationis, de iis objectis quæ non reducuntur ad principium intimæ experientiæ, quæ diſpoſitio aliter dicitur ſenſus communis. & multis exemplis ab eodem Buffierio (4) illuſtratur, qui ibidem putat eos, qui propugnarunt dari diverſas ideas innatas, quin unquam ſatis clare aliqui ſaltem illorum definierint terminos, quibus rem hanc tractarunt, fortaſſe ſenſum hunc communem voluiſſe ſignificare, non vero cognitionem aliquam actualem quæ remota ſit ab omni judicio.

Alii pro cognitione intuitiva aut clara, & loquendo de noſtris ideis pro cognitione habita immediate per ſenſus. Hoc enim declarant ſatis, dum negant haberi a nobis ideam Dei, Spiritus, Subſtantiæ, & ſimilium univerſalium vel inſenſibilium, & ſimul fatentur multas de illis habere nos cognitiones. Quin immo aperte Malebranchius (5) declarat ita ſe accipere nomen ideæ, dum negat nos habere ideam animæ noſtræ; & Bergierii ſunt hæc verba (6) *in philoſophia idea eſt notio clara & evidens, in communi autem ſermone eſt quævis cognitio*.

Alii pro quavis animæ affectione, quæ non ſolum pertineat ad mentem ſed etiam ad appetitum ſive rationalem ſive ſenſitivum. In hoc ſenſu negant hominem mitis indolis habere ideam furoris & crudelitatis, & qui ſibi ſoli indulget, illam amicitiæ & beneficentiæ, & qui divites ſunt illam famis & ſitis, & qui ſobrii ſunt illam cruditatis & podagræ aut aliorum morborum, quæ vividæ in helluonibus reperiuntur. David Hume (7) in ipſo

(1) Ar. c. 5. n. 9.
(2) Ar. Obiec. quartæ in Medi. Cart. §. de Deo.
(3) Ch. Prejug. c. l'Encyl. l. 2. ſe. 2. c. 4.
(4) Buf. Prem. ver. n. 41.
(5) Mal. Inqu. ver. l. 3. p. 2.
(6) Be. Deiſme. Lett. 2. in nota.
(7) Ha. Eſſaof orig. of ide. not. ulti.

ipſo Locke invenit hanc acceptionem, eamque reprehendit, utpote quæ nimis vagum reddit hoc nomen.

18. Eſt tandem ideæ acceptio Platoni propria, qui idearum nomine intelligere viſus eſt entia immaterialia tot numero, quot ſunt diverſæ rerum naturalium ſpecies. Horum munus volebat eſſe conſtituere per modum formæ ſingula corpora, ex quo factum eſt ut creditus ſit admiſiſſe dari in re entia univerſalia, hoc eſt entia quæ eſſent aliquid unum ſimul & multiplex, unum quidem in ſe, multiplex vero, quia in ſingulis cujuſvis ſpeciei individuis repetebantur quodammodo, contra veram Philoſophiam quæ docet entia univerſalia non eſſe unum niſi per intellectum cogitantem, & abſtrahentem a rebus ſingularibus attributa, quæ multis illarum ſunt communia (1). *Rerum formas*, inquit Tullius, *appellat ideas Plato, eaſque gigni negat, & ait ſemper eſſe, ac ratione & intelligentia contineri*, hoc eſt ut ait S. Thomas (2) *ſine materia ſubſiſtere*, qui ulteriorem in hac re hujus philoſophi doctrinam ſic proſequitur, *ex harum idearum participatione dicebat etiam materiam corporum formari ad hoc, quod individua naturaliter conſtituerentur in propriis generibus ac ſpeciebus, & intellectus noſter de illis ſcientiam haberet*. Plato hæc putabat ſe rite concludere ſic arguens apud ipſum S. Thomam (3). Forma cogniti debet eſſe in cognoſcente eo modo quo eſt in cognito: Sed forma cogniti eſt in intellectu cognoſcente univerſaliter immaterialiter immobiliter: ergo ſic etiam eſt in cognito. Cujus argumenti major ſupponens formas quæ ſunt in rebus ſingularibus, debere in mente cognoſcente eſſe realiter eaſdem, nec ſufficere quod in mente ſint alio modo, qui dicitur per repræſentationem, negatur, & nulla jam apparet concluſio. Hoc Platonis commentum imitatus eſt Malebranchius, ſed de hoc inferius dicam.

19. Tam multæ acceptiones hujus nominis *idea* faciunt ut manifeſtum ſit, quam neceſſarium fuit illud definire. Malebranchius qui ejuſdem definitionem non poſuit, & ipſo fatente (4) modo ideam uſurpavit pro quavis cognitione, modo pro cognitione clara, modo pro ente quodam extra nos, quod ipſe confinxit, in quo mens noſtra perſpiceret objecta materialia, merito ab Arnaldo (5) acriter reprehenſus fuit, utpote de negligentia indigna philoſopho, cujus effectus eſt rem de qua agitur, qua parte clara erat, obſcurare, & qua parte indigebat declaratione, in penitiores tenebras coniicere, quemadmodum ejuſdem ſcripta plane demonſtrant. Quod autem ipſe idem amovere a ſe voluerit hanc notam negligentiæ ea cauſa, quod ſollicite adhibere nomina in eodem conſtanter ſenſu ſit *difficile, immo ſæpe tædioſum & moleſtum*, & cauſſa peſſimi libri, hoc enim vero eſt afferre excuſationem pejorem errore, ut jure ipſi exprobat idem Arnaldus (6).

SE-

(1) Tul. de Orat. n.10.
(2) S. Tho. 1. p. q. 79. a. 3.
(3) Ibid. qu. 84. ar. 1.
(4) Ma. Inq. ver. Illuſtr. ad 3. c. l. 1.
(5) Arn. des vrai. & fauſ. ide. c. 3.
(6) Arn. ubi ſupra c. 21.

Digitized by Google

SECTIO II.

De variis ideæ Synonimis.

20. IDea juxta definitionem jam (n.1.) ſtabilitam multis diverſis nominibus appellatur. Dicitur enim prima mentis operatio, ſimplex apprehenſio, cognitio, notio, conceptus, perceptio, conſcientia, apperceptio, verbum mentis, intellectio, & aliis modis. Hæc nomina, quoniam diverſa ſunt, aliquam revera habent etiam diverſitatem ſignificationis: & quidem ea in aliquibus eſt diverſitas, ut melius dici poſſint nomina appellativa totidem ſpecierum hujus generis *ideæ*, quam ejuſdem Synonima. In ſingulis declarandis præſtat aliquamdiu immorari.

ARTICULUS I.

De prima mentis operatione, ſimplici apprehenſione, cognitione, notione, & conceptu.

21. IDea opportune prima mentis operatio dicitur, quia nulla alia eſſe poteſt ſine ipſa, etſi ipſa poteſt eſſe ſine aliis, quæ in mentis operationibus diſtinguuntur. Eadem eſt etiam infimi ordinis operatio, quia longe plus eſt judicare & diſcurrere; Judicare enim dicitur de iis idearum comparationibus, quibus præbemus aſſenſum vel diſſenſum non ex aliis aſſenſionibus deductum, ſed quaſi expreſſum a mente per ſimplicem rerum ſpeciem illi propoſitam, quod nobis in iis contingit, quæ dicuntur immediate evidentia: Divino autem intellectui nulla alia convenit operatio, niſi hujuſmodi judicium. Diſcurrere vero eſt tranſire ab uno aſſenſu, in quo conſiſtit judicium, ad alias aſſenſiones longius quodammodo ab intellectu remotas. Ad quod genus exceptis aſſertionibus, quæ dicuntur prima principia, cæteræ omnes reducuntur.

22. Simplex apprehenſio ſignificat expreſſionem objecti factam in mente ad ſimilitudinem ejus, quod in re vel eſt, vel fingitur eſſe. Ex dictis enim (n.6.) non ſemper eſt in re objectum, cujus habemus apprehenſionem (1). *Conceptio* inquit Suarez, *per ſimplices actus dici ſolet ſimplex apprehenſio, quatenus potentia cognoſcens format in ſe ſimilitudinem rei, & quodammodo illam ad ſe trahit, & ut diſtinguatur a proprio judicio quod a nobis datur, cum rem unam cum alia componimus, vel eas dividimus; Nam quatenus illamet apprehenſio eſt aliqua rei cognitio, eſt etiam aliquale judicium.*

23. Cognitio ſignificat actum potentiæ cognoſcentis, cujuſmodi eſt mens. Quare cognitio eſt nomen genericum, quod complectitur tum ideas

B 2 tum

(1) Su. Meta. diſ.8.ſec.4. n.6.

tum judicia ſeu aſſenſiones, ut jam obſervavit Card. Pallavicinus (1). Ab hac acceptione communi diſcedit primo Locke, qui limitat illam ad ſignificandum id quod communius appellatur Judicium (2), *Cognitio* inquit *nihil aliud eſt, quam perceptio congruentiæ vel repugnantiæ, quæ reperitur inter duas ideas*. Diſcedit ſecundo Chaumeixius, qui cum cæteroquin inveniat (3), quod reprehendat in illa Lockes, aliam ipſe dedit multo fortaſſe magis reprehenſibilem, quia inter alias imperfectiones habet etiam illam obſcuritatis (4), *Cognitio appellatur apprehenſio relationis, quam unum habet ad aliud. Aſſenſus vero conſiſtit in eo, quod intrinſecus concedatur affirmandam eſſe hanc relationem*.

24. Notio ſignificat cognitionem factam ab anima rationali. Quo pacto diſtinguitur a cognitionibus brutorum; Nam qui non credit bruta eſſe mera automata, dat ipſis cognitiones, ſed factas ab anima, quæ non eſt rationalis. Conſonat huic definitioni Plutarchus dicens (5) *Notio eſt imago cogitationis animalis rationalis*. In data explicatione fundatur quod communius dicitur notionem ſignificare cognitionem, quæ univerſaliter procedit, cujuſmodi eſt illa corporis, gemmæ, bruti, & ſimilium. Per alios ſignificat cognitionem adæquatam alicujus objecti. Quare importat quoddam quaſi complexum idearum. Eſt Bertoldus Hauſer, qui notionis nomine vult venire actum mentis quo ſibi objectum repræſentat (6), quam vult præcedere illum quo rem apprehendit. Sed horum actuum diſtinctio eſt vel gratuita, vel potius imbibens falſitatem; nam idem actus mentis qui eſt objecti repræſentatio, eſt ejuſdem ſimplex apprehenſio; Neque enim varietas iſta nominum, quæ ſunt metaphorica, infert duos actus mentis eſſentialiter diverſos: ſed apprehenſio relate ad mentem cognoſcentem appellatur actus, qui dicitur repræſentatio relate ad objectum cognitum.

25. Conceptus ſignificat cognitionem non dependentem immediate a ſenſibus; Neque enim dicimus concipere nos ſed percipere colores ſapores vel alia objecta ſenſibilia dum actu ſenſibus proponuntur. Monnierii definitio idem ſic exprimit (7) *Conceptuum nomine intelliguntur repræſentationes objectorum inſenſibilium, ſeu quæ nulla pictura ſenſili poſſunt repræſentari*.

Articulus II.

De Perceptione, & Conſcientia.

26. Perceptio ſignificat id, quod eſt in anima per relationem ad vires ſuas activas cognoſcendi, & appetendi. Dicitur enim perceptio tam de cognitionibus, præſertim de illis quæ immediate a ſenſibus naſcuntur,

(1) Pa. de Bon. l.3. c.54.
(2) Loc. Eſſai phil. l.4. c.1.
(3) Ch. Preju. to.7. div.3, ar.3. c.4.
(4) Ibi. to.6. ar.2. c 1.
(5) Pl. de plac. l.4. c.10. juxta Corſin.
(6) Ha. Log. p.1. q.1. ar.1.
(7) Mo. Metaph. ar. de concept.

Digitized by Google

tur, quam de voluptate aut dolore & alia quavis appetitus affectione. Quare perceptio differt a conceptu tamquam genus a ſpecie; quandoquidem quod dicitur concipi, dici etiam poteſt percipi, non tamen ut nuper advertimus, quoties objectum ſenſibile dicitur percipi, dici etiam poteſt concipi. Rurſus perceptio differt ab idea, primo quia idea ſignificat dumtaxat id, quod eſt in mente cum relatione ad ipſius mentis objectum, cum perceptio extendatur etiam ad id, quod eſt in cognoſcentis appetitu: ſecundo quia perceptio aperte ac præcipue ſignificat actionem vel paſſionem animæ circa objectum propoſitum, at idea potius ſignificat id, quod ex actione mentis reſultat, ut jam diximus (§ 6.). Carteſius quando dixit (1) *Vocabulum perceptionis uſurpatur ad ſignificandas omnes cogitationes, quæ non ſunt actiones animæ aut volitiones* importune incluſit in definitione opinionem ſibi propriam, eamque falſam, quod aliquæ cognitiones non ſint actiones animæ ſed paſſiones, & inepte cogitationis nomen quod ex uſu proprium erat actibus intellectus commune fecit actibus voluntatis.

27. Meminiſſe hic juvat de alia diſtinctione perceptionis ab idea, qua alii non uno tamen omnes modo utuntur, quæ non eſt diſtinctio, ſicuti ea modo dicta ſecundum noſtrum modum concipiendi vel loquendi, ſed ante omnem cogitationem. Imprimis ſunt ex dictis (n.12.) qui ideam volunt eſſe ſpeciem, qnam paſſive anima recipit, perceptionem vero eſſe actionem animæ circa ideam in ſe receptam, hoc eſt animadverſionem ad illam. Tales ſunt, qui ideas innatas admittunt, eaſque explicant dicendo eſſe cognitiones nobiſcum natas, ſive animæ noſtræ in ipſa ſui creatione infuſas, perceptiones vero harum vel apprehenſionem vel animadverſionem vel excitationem, ad quæ requirunt impreſſiones factas in ſenſibus tamquam conditiones neceſſarias vel cauſsas occaſionales hujuſmodi ſive apprehenſionis ſive excitationis. Atque hac ratione explicant quomodo etiam infans habeat ideam Dei & virtutis aliaſque omnes quas innatas dicunt, & nihilominus nihil faciat his ideis conforme, quippe defectu ſenſuum imperfectorum nondum earum rerum ideas percipit.

28. II. Eſt Cordemoiſius, qui ut vidimus (n.14.) ideam aperte accipit pro objecto. Hinc cum perceptio denotet actionem animæ, quæ non ſignificatur ab idea ſumpta pro objecto animæ ſive hoc nomine veniat objectum externum, ſive quod ſatius eſt credere internum, ſcilicet objectum prout apprehenſum eſt, jure idea diſtinguitur ſaltem per rationem a perceptione.

29. III. Eſt Malebranchius, qui nomine ideæ intelligit ens quoddam diſtinctum a noſtra mente, quod eſt repræſentativum objecti extra animam exiſtentis, in quo anima tamquam in ſpeculo ſibi ita proximo, ut ipſi etiam uniatur, ſuum quaſi obtutum defigens percipit illud objectum. Hunc ille ſenſum inculcat, ubi hanc ideæ definitionem his verbis declarat (2), *Per hoc vocabulum idea nihil aliud hic intelligo, quam id quod eſt objectum im-*

(1) Car. de paſſion. ar.28. (2) Mal. Inqui. veri. l.3. p.2. c.1.

Digitized by Google

immediatum mentis, *aut quid ipſi proximum*, *cum aliquid percipit*. Hanc diſtinctionem inferius oſtendam non poſſe ullo modo admitti, & nullas eſſe hujuſmodi ideas ſumptas pro entibus repræſentativis diſtinctis realiter a noſtris perceptionibus. Illud ſolum hic adverto Malebranchium in principio hujus ſui operis, cum ideam univerſim ſumptam ſimili modo definiiſſet (1): *per ideas* inquit *illud omnem intelligo*, *quod mens immediate percipit*, monet ſtatim ideas, quæ *quod menti noſtræ internum eſt repræſentant*, *quales ſunt ſenſationes noſtræ*, *dolor*, *voluptas*, *nihil aliud eſſe præter quemdam exiſtendi modum ipſius mentis*: ergo dantur per ipſum ideæ etiam repræſentantes objecta, quæ non ſunt extra mentem. Male igitur utraſque, quæ toto genere differunt, cum aliæ juxta hanc ſuam metaphyſicam ſint quid ſubſiſtens extra mentem, aliæ vero quid a mente inſeparabile, utpote ipſius modificationes, confundit ſub eadem definitione. Sed in ſuo libro primo poſuit eam definitionem, quam invenit in Carteſio, negligens illius examen; Carteſius enim dixit (2) *Ego paſſim ubique oſtendo*, *me nomen ideæ ſumere pro omni eo*, *quod immediate a mente percipitur*, quod alibi obſcurius ſic dixerat (3) *Ideæ nomine intelligo cujuslibet cogitationis formam illam*, *per cujus immediatam perceptionem ipſius ejuſdem cogitationis conſcius ſum*. In libro autem tertio hujuſmodi Carteſii definitiones iterum ſibi proponens Malebranchius ejuſque ſenſum inquirens credidit illum eſſe, qui ſignificaret ideas eſſe quædam entia extra nos poſita, & proinde diſtingui a noſtris perceptionibus, videns credo, quod ſi eo modo verba Carteſii non explicarentur, vel carerent ſenſu, vel in illum Cordemoiſii abirent, vel in ſententiam de ſpeciebus in anima receptis (n.12.)

30. Dum interea ſenſum diſtinctionis inter ideas & perceptiones perſcrutamur in iis, quos tamquam ipſius authores Philoſophi jam paſſim ita contemnunt, ut inter corruptores principiorum Pſychologiæ connumerent, offendimus fontem, ex quo hanc ipſi ſuam doctrinam & ideæ definitionem hauſerunt, Carteſium ſcilicet, cujus verba aperte deſcripſerunt. Eumdem credo ſequutus eſt etiam Jo. Clericus, quando in principio ſuæ Logicæ definivit ideam (4), *quicquid eſt objectum immediatum mentis noſtræ*, *ſeu quod menti immediate obverſatur*, qua pariter definitione per ſimilia verba uſus eſt in Pneumatologia (5), quin profecto noverit quid diceret; Nam in Pneumatologia quidem paulo poſt profitetur ſe neſcire quid ſit idea, & opinionem Malebranchii referens illam non approbat, cum cæteroquin vel in ejus ſententia vel in illa eorum, qui ideam dicebant eſſe ſpeciem in anima receptam, ſenſum aliquem qui minus indignus ſit homine loquente, poſſint ea verba habere. Alterutra enim illarum opinionum non intellecta jam occurit tertia Cordemoiſii, ut ſcilicet ex vi ejus definitionis, concluſionem iſtam ridiculam Idealiſtarum deducamus, corpora ip-

(1) Ibi. l.1. c.1.
(2) Car Reſp. ad Obje. tertias, ad 5.
(3) Ca. Rat. pro exiſt. Dei obi. 2. ſub fin.
(4) Cle. Logi. p.3. c.1. num.2.
(5) Id. Pneum. c.5.

Digitized by Google

ipſa eſſe totidem ideas; Nam hæc ſunt vel poſſunt eſſe objectum mentis:

31. Satis de diſtinctione perceptionis ab idea. Reſtat audire Leibnitianos & Stoicos, qui aliter nomen perceptionis accipiunt, ac ſtatuimus accipiendum. Leibnitiani apud Trevoltianos (1) eo nomine ſignificant actionem mentis, per quam illa facit ſibi cognitionem intuitivam, ſeu Imaginem objecti prout eſt in ſe. Stoici eodem nomine utebantur ad ſignificandam cognitionem veritatis neceſſariæ. Tullio enim authore (2), *percipiendi vis ita definitur a Stoicis, ut negent quicquam poſſe percipi, niſi tale verum, quale falſum eſſe non poſſit*. Hos imitatur S. Auguſtinus, qui nomine perceptionis intelligit cognitionem certam; Dicit enim (3), *illud percipitur quod ſcientia comprehenditur ... & nihil percipi poteſt, niſi quod a falſo diſcernitur*.

32. Conſcientia ſignificat cognitionem de iis quæ in anima fiunt, ſive ſint cognitiones ſive aliæ ejuſdem affectiones. Poſſe haberi cognitionem de aliquo objecto, quin habeatur cognitio de hac ipſa cognitione quæ habetur, ſuadent quæ ſupra (n.8) obſervavi, & hæc quæ nunc addo confirmant. Negari non poteſt diverſas eſſe cognitiones, quarum objectum eſt diverſum, Ita cognitio cujus objectum eſt homo, non eſt cognitio cujus objectum eſt hæc ipſa cognitio: Sed ex data una cognitione non oſtenditur debere dari etiam alteram: ergo. Præterea qui legit ſtudii cauſa, acquirit talem rerum quas legit cognitionem, ut deinde poſſit etiam intra ſe has cognitiones repetere, quod indicat ſimul etiam acquirere cognitionem de his cognitionibus, adeoque habere cum perceptione rerum conjunctam etiam conſcientiam: At de ſyllabis & verbis ſingulis acquirit quidem cognitionem, quippe ſine hac non potuiſſet cognitionem rerum acquirere: ſed talem, ut deinde non poſſit niſi ad ſummum confuſe de illorum forma numero ordine & aliis proprietatibus reminiſci, quod indicat non acquiſiviſſe ſimul cognitionem de cognitione terminante ad ſyllabas & verba. Siquis curaret de Buffonio, ubi brutis concedit (4) præter ſenſationes & affectiones doloris & voluptatis etiam conſcientiam ſuæ exiſtentiæ actualis, quæri poſſet quænam ſit apud ipſum definitio conſcientiæ. Sed illum omittam quia poſtquam bruta prorſus materialia dixit eſſe & ſimul ſentientia & ſui conſcia, jam manifeſtum eſt non modo non cohærentia inter ſe dicere, ſed maxime contraria.

A R-

(1) Trev. an. 1746. ar. 35.
(2) Tu. de Fin. l. 5. n. 76.
(3) Aug. 83. qu. 9.
(4) Bu. Hiſt. nat. to. 4.

Aaticulus. III.

De apperceptione, verbo mentis, intellectione, & attentione.

33. APperceptio eſt nomen ultimis hiſce temporibus derivatum in Latium a Gallico ut arbitror verbo *appercevoir* quod ſignificat advertere vel obſervare. Illud interea quiſque jam ſumit in proprio ſibi ſenſu. Io. de Turre (1) dicit ſignificare perceptionem cum conſcientia conjunctam: Genuenſis (2) vero reflexionem, & uterque citat Leibnitium tamquam hujus nominis excuſorem. Benedictus Stattler accipit pro (3) *intuitu in res repræſentatas per ideam* ſcilicet materialem (n.12.) quam ipſe requirit ad cognitionem objectorum ſenſibilium. Leopoldus Biwald ſic habet (4) *Apperceptio ideſt reflexio ſupra perceptiones habitas, vel conſcientia perceptionis & diſtincta repræſentatio*, qua ratione videtur complecti tres aliorum relatas explicationes. Abraham de Chaumeix uno in loco dicit (5) *apperceptionem eſſe relationem actualem mentis ad objecta interna*, hoc eſt ut ego interpretor, animadverſionem mentis ad rem prout cognoſcitur, alibi vero (6) eam ſumit pro idea objecti ſenſibilis, facta ab anima occaſione impreſſionis alicujus factæ in ſenſibus,

34. Verbum mentis eſt nomen celebre apud Metaphyſicos paullo antiquiores, quod in re idem eſt ac idea. Illud tamen declarat quamdam ideæ proprietatem, ſcilicet eam eſſe id ut ait Leſſius (7), *quo mens ſibi interius rem exprimit, & velut eloquitur; ſicut enim verbum externum dicitur vox aliqua, qua exterius alteri repræſentamus rem aliquam: ita verbum internum eſt illud, quo mens ſibi rem propoſitam exprimit & repræſentat. Hoc autem facit formaliter per ipſam rei cognitionem*. Audiendus etiam S. Auguſtinus, qui verbi nomen prius dici vult de interno quam de externo, quia hoc non eſt niſi illius manifeſtatio (8), *Verbum*, ſic ille, *quod foris ſonat ſignum eſt verbi, quod intus latet, cui magis verbi competit nomen*. Atque hinc aditum ſibi facit ad inſtituendam comparationem Verbi Incarnati cum verbo expreſſo: *Ita enim inquit verbum noſtrum vox quodammodo corporis fit, aſſumendo eam in qua manifeſtetur ſenſibus hominum, ſicut Verbum Dei caro factum eſt, aſſumendo eam, in qua & ipſum manifeſtaretur ſenſibus hominum*, quam comparationem pulchre promovet Maldonatus dicens (9), *ſicut in verbo noſtro duæ naturæ ſunt, corporalis altera ideſt ſonus altera ſpiritualis ideſt ſignificatio: ſubjectum autem unum. Sic in Incarnato*

Verbo

(1) Tu. Phyſ. n.42.
(2) Gen. Logic. l.1. c.1. n.10.
(3) St. Pſycho. n.8.
(4) Bi. Phyſ. to.1. n.147.
(5) Ch. Prejug. to.7. div.3. c.3. n.1.
(6) Ibid. c.5. §.1.
(7) Le. de Summ. bono. n.138.
(8) Au. de Trin. l.5. c.11.
(9) Mal. in Joa. c.1. v.14.

Digitized by Google

Verbo Dei duæ naturæ divina & humana ſunt, perſona vero una.

35. Intellectio idem prorſus ſignificat ac verbum mentis. Nam quemadmodum obſervante Alexandro Ales (1), *Intellectus dicitur ab intus loquendo*, ita intellectio idem eſt ac interna loquutio, hoc eſt verbum mentis. Fuerunt quidem aliqui, qui opinati ſunt intellectionem proprie ſignificare actionem mentis, qua ſibi ſuum verbum efformat, in quo ſenſu Leibnitiani ex nuper (§.20.) dictis ſumunt nomen perceptionis. Ita Suarez dicit & docet, quod (2) *verbum mentis in reipſa non diſtinguitur ab actu intelligendi, quatenus eſt aliquid factum ab intellectu, ſeu qualitas in facto eſſe. intellectio vero quatenus eſt actio in fieri diſtinguitur modaliter a verbo, ſicut diſtingui ſolet actio vel dependentia a termino.* Retulit etiam Leſſius, & confutavit loco nuper citato hanc diſtinctionem modalem excogitatam ab aliquibus intér intellectionem ſeu actionem mentis & ejuſdem verbum, quam revera gratuitam & falſam eſſe alibi (3) oſtendi.

36. Attentio eſt cognitio objecti facta ab anima cum quodam ſuo ut ita dicam conatu ex expreſſo deſiderio acquirendi ſibi hanc cognitionem. Ex quo fit, ut facile in poſterum de iis recordemur, quæ non utcunque ſed attente cognovimus. Platelii definitio dicit (4), *Attentio eſt advertentia ad id, quod fit:* cui conſonat illa Boſſueti (5). *Attentio eſt conſideratio objecti in omnibus ſuis partibus*, Et uterque idem diverſis verbis exprimunt. Minus bene Benedictus Stattler (6), & ante illum Cordemoiſius attentionem definiunt (7) *cognitionem objecti quod aliquandiu anima conſiderat*; Juxta enim hanc explicationem dici non poſſet, attentionem adhibitam eſſe in eo quod aliquandiu non fuiſſet contemplatum. Quod eſſe contra communem ſenſum fatebitur quicunque noverit, quid ſit attente legere aut audire. Idem Stattler ibidem reiicit definitionem Wolfii (8), quæ dicit attentionem eſſe facultatem reddendi unam ideam præ aliis quæ menti obverſentur clariorem, propterea quod inquit claritas ideæ perſæpe eſt attentionis occaſio, ſive cauſſa, non viceverſa attentio eſt cauſſa claritatis. At argumentum nullum eſt, quia cum claritas habeat diverſos gradus illa quæ eſt effectus attentionis non eſt eadem cum ea quæ eſt cauſſa attentionis: hæc minor eſt, illa major. Illud dicam contra Wolfium, quod definire attentionem per facultatem non eſt definire actum ſed potentiam attendendi. Malebranchius tandem habens credo ante oculos ſuam illam opinionem, quæ falſa inferius demonſtrabitur, quod omnia videamus in Deo, ſic habet (9), *Attentio mentis nihil aliud eſt præter ipſius converſionem ad Deum ſolum magiſtrum noſtrum*; quaſi vero qui defixus hæreat in turpibus cogitationibus & perverſis machinamentis, Divina contempletur.

(1) Al. Summ. p.1 q.16. mem.2.
(2) Su. Metaph. diſ.8. ſe 4. n.2.
(3) De Cauſ. effici § 408:
(4) Pla. Curſ. Theol. p.3. n.808.
(5) Bo. Connoiſ. de Dieu, c.1, n.16.
(6) Statt. Pſych. §.23.
(7) Co. Diſt du Corp. Diſc.6.
(8) Wo. Pſych. Empir. §.337.
(9) Mal. Inqu. verit. præfat.

37. Circa attentionem notandum imprimis eſt eam neceſſariam eſſe ad recte iudicandum de rebus, & per eam effici homines prudentes & aptos ad res præclaras & ſublimes commentationes. Notandum præterea eam adjuvare ſolum non tamen efficere vim imaginandi, hoc eſt vim qua objecta ſenſibilia ſemel percepta iterum cum libet quaſi præſentia cognoſcimus. Quod ſuadetur tum ex jumentis, quæ etſi attentionem, prout hanc definivimus, non impendant iis quæ ſenſibus uſurpant, nihilominus ita vi imaginandi pollent ut procul etiam a cauſis abducta, per eaſdem vias ſine errore eaſdem repetant; tum ex permultis hominibus, quibus frequenter contingit aberrare, etiamſi ex intentione redeundi attente viam obſervaverint. Res igitur circa vim imaginandi ſe habet, ſicut circa facultates intellectus & memoriæ, quas ſtudium quidem poteſt acuere, non tamen efficere & quodammodo creare.

SECTIO III.

De Diviſione idearum ſecundum ſuam naturam.

ARTICULUS I.

De ideis ſenſitivis.

38. IDeæ noſtræ dividuntur pluribus modis prout conſiderantur ipſarum vel natura vel origo vel objecta vel proprietates accidentales. Ordinatim de ſingulis hiſce membris aliquid dicere incipio a communi diviſionè idearum ſecundum naturam, quæ eſt in ideas ſenſitivas imaginativas & intellectivas. Ideæ ſenſitivæ eæ ſunt quæ repræſentant objectum quod ſenſus externos afficit. Quare jure S. Thomas (1) *ait cognitionem ſenſitivam reſpicere ſolum hic & nunc*. Alii appellant ideas ſenſuales, alii vero ſenſibiles, quod nomen minus placet, quia ſenſibile communius accipitur pro eo quod ſenſibus uſurpatur vel uſurpari poteſt, in quo attributum continetur rei corporeæ non rei ſpiritualis, qualis eſt idea. Eaſdem Sylvanus Regis (2) vocat ideas naturales, hoc eſt nullo artificio noſtro acquiſitas.

39. Mirum ſane eſt apud veteres Latinos prædicta nomina non reperiri cum ſint de affectionibus, quibus nemo unquam hominum ſubjectus non fuit. David Hume de iiſdem Anglice ſcribens dixit (3) *Hæ carent nomine in noſtra lingua & in aliis pleriſque: quare detur venia eas appellandi impreſſiones*, qua tamen deinde non utitur, ſed eas uſitato apud omnes

(1) S Th. in 1. perih. l. 2.
(2) Re. Uſa. de la raiſ. p. 1. c. 8.
(3) Hu. Eſſ. of orig. of. Ide.

omnes jam philoſophos nomine ſenſationes appellat. Hoc tamen commune jam nomen ſenſatio non caret æquivoco; Nam ſenſatio dicitur tum idea objecti nobis externi, quæ in nobis excitatur occaſione impreſſionis, quæ ab eo nunc fit in ſenſu: tum ipſamet actualis paſſio ſenſus prout tamen animadverſa eſt: tum tandem animæ affectio, quæ ad appetitum pertinet ſive rationalem ſive ſenſitivum ut amor & delectatio, ira & dolor & ſimilia. Ceſſabit æquivocum ſi ſenſatio ſumpta pro idea objecti externi dicatur ſenſatio activa: ſumpta vero pro impreſſione quam advertimus ſenſum pati dicatur ſenſatio paſſiva, ſeu ut Para (1) eam vocat, externa: ſumpta tandem pro affectione animæ dicatur ſenſatio interna. Hanc diſtinctionem advertere neceſſe fuit, quia non raro accidit ut quis habeat ſenſationem activam, hoc eſt ideam de objecto occaſione ſenſuum, ut ideam talis hominis quem videt, talis ſermonis quem audit, quin habeat de eodem ſenſationem paſſivam, quia ita non advertit ſe habere hanc in oculis aut auribus impreſſionem, ut ne ſciat quidem hanc omnino requiri ad eas ideas habendas, quod tunc fortaſſe primo cognoſcit, quando oculis vel auribus laborans non poteſt amplius ut prius videre & audire.

40. Accidit etiam aliquando referente Carteſio (2) & aliis ut quis ſine mendacio & ſine ſtultitia quereretur de dolore in manu aut pede, cum tamen jam hæc fuerint amputata: & proinde tunc aderat ſenſatio tam activa quam interna, ſed deerat paſſiva. Quare æquivoco vocabuli quis abutens poſſet hoc paradoxum pronunciare, haberi aliquando ſenſationes ſine ſenſationibus. Quod evaneſcit ſi clarius dicat haberi aliquando ideas de objecto ſenſibili, quin habeatur vel impreſſio in ſenſu vel advertentia ad impreſſionem factam in ſenſu.

41. Quas appellavi ſenſationes activas, male Ignatius Monteiro vocavit ſenſationes materiales animæ ubi ſtatuit hanc propoſitionem (3) *Senſationes materiales animæ ſunt actus & perceptiones animæ*. Importunum omnino eſt illud adjunctum materialis, quod ipſe idem quodammodo retractavit, cum in decurſu propoſitionis dixit *ſenſationes ſunt actus animæ in ſe ſpirituales circa objecta materialia*. Io. Claubergius celebris Academiæ Duisburgenſis profeſſor mortuus anno 1665. ætatis ſuæ 43 (4) eaſdem vocavit *cognitiones ſenſuales*, quas definit eſſe, quæ motum organi corporei ſtatim ſequuntur. Buſſierius autem (5) vocavit ideas receptas ſeu paſſivas, quia etſi mens earum eſt cauſa efficiens, tamen nullum adhibet conatum ad illarum effectionem, qualis apparet in ideis, quas ipſe per oppoſitionem vocat activas, & alii factitias.

42. Placuit afferre hanc obſervationem Buſſierii, quia continet quamdam notam eſſentialem hujuſmodi ſenſationum. Quare reiicitur quod Auctor articuli 42. in monumentis Trevoltianis anni 1747. dicit, ſenſatio.

(1) Pa. Metaph. n.86.
(2) Ca. Medi.6. & de Princ. p.4. n.196. & epiſt. p.1. ep.8. n.9.
(3) Mo. Phyſi. viventi. n.299.
(4) Cl. Defen. Cart. c.33.
(5) Bu. Sec. Logiq. ar.13. n.193.

tionem differre ab idea, quia ſenſatio nos advertit de re, ſed non facit ut hanc intelligamus: idea vero utrumque præſtat; Quæ enim eſſe poteſt advertentia ad rem nata ex impreſſione facta in ſenſibus, quin ſit ejuſdem cognitio? Non placet tamen nomen ideæ receptæ, & multo minus paſſivæ quia utrumque conſtat terminis, a quibus definitio quidem tollere poteſt apparentem repugnantiam, non vero reprehenſionem circa illorum conjunctionem pluſquam arbitrario factam. Idem Buffierius cum ſupra (1) diſtinxerit ſenſationes ab ideis per hoc quod *idea tribuatur abſolute intellectui ſeu animæ in quantum cognoſcit*, *ſenſatio autem*, gallice ſentiment *tribuatur voluntati ſeu animæ in quantum vult & experitur moleſtiam aut jucunditatem*, advertit aliam notam propriam ſenſationibus quas dixit paſſivas ſaltem quibuſdam, ut ſcilicet conjungantur cum grata aut ingrata appetitus commotione, quæ eſt definitio, quæ tradi poteſt de voluptate & dolore.

43. Inter ſenſationes active præſertim ſumptas ea, quæ ab oculis dependet & viſio appellatur, vulgo habetur omnium perfectiſſima, non quidem quia producatur ab organo ſenſorio ceteris perfectiori; hoc enim quod multi olim philoſophi dicebant, inferius demonſtrabitur dici omnino non poſſe, ſed quia nulla alia ſenſatio eſt quæ tam multa de uno eodemque objecto ſtatim repræſentet. Etenim quæ ipſius proprie objectum ſunt repræſentat I. colorem. II. multitudinem vel paucitatem vel ſingularitatem cum multæ ſint colorum ſpecies. III. motum vel quietem. IV. durationem. Præterea aliquorum etiam ideas viſio excitat, quæ primitus a tactu fuerunt. Quare V. repæſentat quantitatem, ſub qua eſt longum latum profundum, & magnum craſſum æquale, & his contraria. VI. figuram ſub qua eſt rectum aſperum acutum convexum planum cum contrariis. VII. locum ſub quo ſupernum dexterum anterius & contraria. VIII. ſitum ſub quo ſtatio ordo diſpoſitio ſeſſio & alia. IX. tandem diſtantiam ſub qua eſt remotum & proximum.

44. Quid quod nulla alia ſenſatio eſt quæ citius certitudinem quodammodo pariat in animo non ſolum de judiciis, quæ immediate eam conſequuntur ut de exiſtentia talis determinati objecti, & apprehenſis in eo qualitatibus, ſed etiam de aliis judiciis, quæ mediata dicam, quia prima ſupponunt, cujuſmodi eſt hoc judicium, homo quem nunc video idem eſt ac ille quem heri vidi; nulla proinde cui magis proprie conveniat claritatis attributum. Propter has cauſſas factum eſt ut viſio per metaphoram dicatur etiam de ideis per ſolam mentem habitis, quæ ſint cum ſimili certitudine judiciorum, quæ cum iis connectantur conjunctæ. Sacræ ipſæ Literæ hanc metaphoram adhibent, ubi mentionem faciunt de iis quæ Sancti divinitus cognoſcebant in nocte & ſomno, quando nullus eſt aut eſſe poteſt uſus oculorum. Sic de Patriarcha Jacob dicitur quod (2) *vidit in ſomnis ſcalam*:

(1) Ibid. ar. 9. n. 157.

(2) Gen. c. 28. v. 12.

Digitized by Google

lam : & iterum quod (1) *mactatis victimis Deo audivit eum per viſionem noctis vocantem ſe* : & de Labano quod (2) *vidit in ſomnis dicentem ſibi Deum, cave*. Eadem metaphora uſus eſt S. Auguſtinus ſcribens ad Paulinam (3) *Etſi viſus præcipue oculis attributus ſit, veruntamen hoc verbo utimur & in ceteris. Non enim tantum dicimus vide quid luceat, ſed etiam vide quid ſonet vide quid oleat vide quid ſapiat vide quid caleat* : & generaliter deinde S. Thomas dixit (4) *Illa videri dicuntur quæ per ſe ipſa movent intellectum noſtrum vel ſenſum ad ſui cognitionem*. In eadem epiſtola jam antea Auguſtinus dixerat, *mentis intuitu vides voluntatem cogitationem memoriam cognitionem intelligentiam & quicquid aliud mente conſpicis, atque ita eſſe non tantum credendo ſed plane videndo non dubitas*. Et infra addit (5) *procul dubio non ſunt audiendi, qui viſionem nolunt tribuere niſi corporibus*. *In ipſo Mundi exordio vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce valde bona, quod cum per quaſque ſcilicet creaturas ſcriptura toties repetiſſet, miror unde fuerit illa opinio*, quæ ſcilicet viſionem ne per metaphoram quidem de ideis mere intellectivis dici pateretur.

45. Omnes ſenſationes tum activæ tum internæ, quando repetitæ in nobis ſunt, earumque uniformitatis conſcii ſumus, veniunt ſub nomine experientiæ, quemadmodum jam notavit Plutarchus (6) *Experientia enim* inquit *definitur multitudo ejuſdem generis notionum*. Atque exempla ſenſationis activæ ſunt ideæ certi alicujus coloris ſaporis odoris ac ſonitus, ad quas excitandas determinata ſunt in nobis organa quædam, ut oculi palatum nares & aures. Sunt etiam ideæ certi alicujus caloris, ſicut & frigoris, reſiſtentiæ & impulſus, famis, ſitis, doloris, quæ ſicut & aliarum hujuſmodi affectionum corporearum ideæ ſingulares, tactui debentur, quo nomine quævis corporis noſtri pars ſignificatur, ſive ea externa ſit ſive interna, quæ dicitur ſentiens, quia quoties quovis modo afficiatur ab objectis corporeis, toties anima experitur ſenſationes quaſdam, quas nullo habet alterius ſenſus miniſterio. Ideæ tandem dimenſionis alicujus, figuræ motus ſitus, aliæque debentur ſenſibus, etſi non uni tantum propriæ ſunt, ſed pluribus communes.

46. Exempla ſenſationis internæ ſunt ideæ de propria exiſtentia vita voluntate cogitatione memoria intelligentia ſcientia fide lætitia triſtitia & ſimilibus affectionibus, de quibus interno animi ſenſu certiores reddimur (7); *Sicut enim*, inquit S. Auguſtinus, *hanc lucem corporis ſenſu, ſic & meam voluntatem plane video, quia præſto eſt animi mei ſenſibus, atque intus mihi præſens eſt*. Ubi advertam nomen ſenſus per metaphoram attributum menti, eſſe juxta communem uſum, ut probant hæc uſitatiſſima nomina intimus ſenſus qui aliter dicitur conſcientia, & ſenſus communis qui ſumptus pro

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

(1) Gen. c.46. v.2.
(2) Gen. c.31. v.24.
(3) Au. epiſ. olim 112. c.2.
(4) S. Th. 2.2. q.1. ar.4.
(5) Au. c.21.
(6) Pl. de plac. l.4. c. 11.
(7) Au. Epiſ. ad Paulinam olim 112 c. 2.

Digitized by Google

pro potentia eſt ea animæ facultas, per quam quivis homo ſui compos eodem modo ac alii de objectis ſibi propoſitis judicat: ſumptus vero pro actu eſt actus hujus facultatis; *Quare*, inquit Vernejus (1), *ſi uno aut alio caſu ſenſui communi aliquis repugnat, ineptus: ſi in omnibus demens appellatur*. Quin immo ſæpe in Sacra ſcriptura abſolute ſenſus pro ipſa intelligentia ſeu ratione uſurpatur, ut advertit Segnerius (2). Sic dicitur (3) *Implevit ſenſu cor illorum: optavi* (4) *& datus eſt mihi ſenſus*. Quare ſicuti ſenſationis nomen videmus commune eſſe organorum affectionibus & cognitionibus quarum ſunt occaſiones, ita pariter ſenſus nomen invenimus attributum non ſolum organis corporeis ſed etiam potentiis animæ eiuſque actibus.

47. Exemplum tandem ſenſationis paſſivæ tertii ex dictis ſenſationum generis, eſt ut loquar cum S. Auguſtino quævis (5) *paſſio corporis per ſe ipſam non latens animam*. Sic enim ea ab ipſo definitur, poſtquam ibidem adverterat, quod *cum per paſſionem corporis non latet aliquid animam, non continuo ſenſus vocatur unus de quinque, ſed cum ipſa paſſio non latet*. In his porro paſſionibus corporis ſemper requiſitis ad ſenſationes activas juvat obſervare quod aliquæ conſiſtant in quadam percuſſione, quam ſenſus ex externis objectis recipiunt. Hoc modo radii lucis ex corporibus reflectentes percellunt oculos uſque ad retinam, & effluvia odorifera in nervos olfactorios incidentia eoſdem vellicant, & undæ aeris ex vibrationibus ſonori corporis natæ dum ad aures perveniunt ſimilem in ipſis motum generant. Aliæ conſiſtunt in quadam contractione voluminis corporis, cujuſmodi eſt quæ generat ideam frigoris: aliæ in oppoſita amplificatione, qualis præcedit ideam caloris. Aliæ demum in alia ignota mihi ratione, quales ſunt quæ ad ideas famis & ſitis requiruntur.

48. Juvat opinionem etiam Malebranchii commemorare, qui importune negat ſenſationes dici poſſe cognitiones, propterea quod Deus, inquit (6), cognoſcit ſonitum & gaudium, fragorem & triſtitiam, quin hæc & ſimilia ſentiat: ergo ſentire non eſt cognoſcere. At reſpondetur *conc. anſ.*, *& diſt. conſ.*: ſentire non eſt cognoſcere dumtaxat, ſed ſimul pati aliquid in corpore conjuncto cum anima, *conc. conſquam*: ſentire, non eſt ullo modo cognoſcere, *nego conſequam*.

49. Senſationes tam activæ quam paſſivæ communes nobis ſunt cum brutis, in quibus reperiuntur ſenſus externi ſimiles noſtris. In hoc conſentiunt omnes præter Carteſianos, qui utpote ſtatuentes bruta eſſe mera automata, negant iiſdem ſenſationes, quatenus hoc nomen ſignificat vel importat ideam, quæ eſt in anima occaſione impreſſionum quæ fiant a corporeis objectis in ſenſibus. De ſenſationibus internis illæ ſolum conveniunt brutis, quæ reſpiciunt ſenſum communem, ſine quo non eſt anima co-

(1) Vern. Metaph. l.3. c. 3.
(2) Se. Manna. Septem. 27.
(3) Eccli. c.17. v.6.
(4) Sap. c.7.
(5) Au. de quan. anim. n.48.
(6) Ma. Entr. 5. ſur la Métaph.

Digitized by Google

cognoſcens, & qui communiter illis tribuitur, & ab iiſdem evidenter manifeſtatur per ſigna voluptatis & doloris, lætitiæ & triſtitiæ; Videmus enim bruta veſci ſuaviter, dolere percuſſa. & canes maxime invento domino exultare, eoque extincto mœrore confici. Deſunt tamen brutis aliæ internæ ſenſationes, quæ poſtulant conſcientiam ſive facultatem animæ non ſolum cognoſcentis ſed etiam intelligentis,

ARTICULUS II.

De ideis imaginativis.

50. IDeæ imaginativæ eæ ſunt quæ objectum repræſentant quod ſenſus noſtros actu non afficit. Hæ appellantur etiam imaginationes, & ideæ phantaſticæ & phantaſmata. Sic Plutarchus intervenire dicit (1) *phantaſticum, quando excitatur animi imaginatio, nulla re imaginanda oblata*, ſive ut Corſinius in ſua clariori interpretatione habet, *Phantaſticum eſt affectio in anima a nullo objecto producta*. Phantaſma autem nomen græcum quod ſignificat ſpectrum, paſſim uſitatum eſt præſertim a veteribus non tamen in uno ſemper ſenſu. Nam præter communem jam dictum Card. Ptolemæus (2) obſervat modo uſurpatum fuiſſe pro ipſa experientia animæ cognoſcentis quid ſenſibile: modo pro ſpeciebus ut ipſi ajebant prodeuntibus ab objectis ſenſibilibus, a quibus produci volebant hujuſmodi experientiam animæ: modo pro ipſo objecto a quo eæ ſpecies proceſſerant,

51. Cum ideæ imaginativæ multæ ſint, S. Auguſtinus cenſuit omnes in tria genera diſtribui poſſe. In primo collocat quæ exacte res olim ſenſibus uſurpatas exprimunt: In ſecundo quæ a nobis ex rebus olim per ſenſus acceptis formantur: In tertio quæ ad numeros diſpoſitionem & dimenſionem pertinent (3). *Primi generis exempla ſunt* ſic ad Nebridium ſcribit, *cum mihi tuam faciem vel Carthaginem in ſe animus format. Alteri generi ſubiiciuntur quæ putamus ita ſe habuiſſe: Ego mihi ut libet Aeneæ faciem fingo*. Et alibi inquit (4) *Antiochiam cogito incognitam, ſed non ſicut Carthaginem cognitum, illam quippe viſionem cognitio mea fingit, hanc recolit*. Idem (5) *phantaſmata per oculos animæ impacta* vocavit eas in hac ſpecie ideas ad quarum formationem concurrunt ideæ ſimiles per oculos quodammodo hauſtæ. Tertii generis exempla ponit in *figuris geometricis & rhythmis muſicis & infinita varietate numerorum*. Qui ut orationi vacent, quamvis ſecedant a ſtrepitu, tenebras eligant, omniaque evitent quæ mentem alio avertant, nihilominus dum experiuntur eam frequentiſſime abire ad quotidiana negotia vel ſtudia, ad ſpectacula & alloquutiones habita

(1) Pl. de placi. l.4.c.12.
(2) Pt.Phil. di.Logico-phy.ſec.4.
(3) Au. Epi. olim 72. n.7.
(4) Au. ad Conſentium ep. 222.
(5) Au. de ver. relig. c.39.

Digitized by Google

bitas, jam plus nimio de imaginationum natura diverſiſque earum ſpeciebus edocentur.

52. Antonius Genuenſis diſcrimen inter ſenſationes & imaginationes repetit (1) a diuturnitate & vivacitate majori in ſenſatione quam in imaginatione. Sed non video ſenſationi propriam eſſe hujuſmodi majorem diuturnitatem. Quin contrarium verius ſtatui poteſt; Quævis enim particularis ſenſatio deficit cum primum aliud nobis objectum proponimus, quod pro libito facimus. At particulares imaginationes aliquando ita in nobis perſiſtunt: ut de hac earum pertinaci adhæſione vehementer doleamus. Quid autem intelligi debeat nomine vivacitatis, quoniam ipſe non explicat ignotum mihi eſt. Equidem dicam ſenſationem differre ab imaginatione in eo quod ſenſatio requirat tum præſentiam objecti, tum evidentiam de hac præſentia: utrumque autem excludit imaginatio. Videre enim audire & guſtare dicitur qui oculis auribus aut guſtu quid uſurpat; imaginari autem qui quæ vidit audivit aut guſtavit in memoriam revocat. Certe ſiquem obſervantem pomum aliquod interpelles, imaginariſne hoc pomum? reſpondebit video illud non imaginor; & cæco contrectanti ſphæram ſiquis dicat, imaginariſne ſphæram? reſpondebit ſphæram ſentio non imaginor.

53. Importune igitur Carteſius dixit in meditatione ſecunda *nihil aliud eſt imaginari, quam rei corporeæ figuram ſeu imaginem contemplari*; Hæc enim definitio præterquam quod prout ſonat perperam requirit ad imaginationis notionem præſentiam objecti, viſioni & tactui potius convenit quam imaginationi: cumulavit autem abſurditatem ſuarum in hac re cogitationum in meditatione ſexta, ubi fuſius inquirens *quidnam ſit imaginatio, nihil aliud* inquit *eſſe apparet, quam quædam applicatio facultatis cognoſcitivæ ad corpus ſibi intime præſens ac proinde exiſtens*; Nam imprimis de quavis cognitione quæ ſit reflexio ad actualem ſenſationem dici poteſt eſſe hujuſmodi applicationem ad corpus menti intime præſens ſcilicet in ipſa ejuſdem ſimplici apprehenſione. Deinde quid magis abſurdum quam ex imaginatione rei alicujus concludere ejus exiſtentiam?

54. Illud præterea adverti poteſt, quod ſicuti ſenſatio pendet a motu facto in nervis ad ſentiendum deſtinatis ab objectis externis, ita imaginatio pendet a ſimili motu in iiſdem excitato a cauſſa aliqua intra ipſum corpus latente. Proinde quemadmodum ſenſationes ita etiam imaginationes poſſunt eſſe magis aut minus diſtinctæ pro majori mobilitate hujuſmodi nervorum. Ex hac cauſſa ſenſatio magis diſtincta eſt in juvene qui a longe amicum diſcernit quam in ſene qui hominem dumtaxat proſpicit neſciens quis ſit: & imaginatio magis diſtincta eſt de triangulis & quadratis quæ ſæpe vidimus, quam de chiliagonis, quæ potius cognoſcimus per ratiocinium quam per imaginationem. Quod ſi voluit Carteſius ſignificare, quando (2) fuſe agens *de differentia inter imaginationem & puram intellectionem* ideam trianguli actu-

(1) Ge. Metaph. p.1.def. 10. (2) Car. Medi 6. ſub init.

Digitized by Google

attulit in exemplum imaginationis, illam vero chiliagoni in exemplum puræ intellectionis, jam nec terminis abuſus eſt, nec quicquam falſi docuit ut ipſi (1) Gaſſendus objecit.

55. Sed venio ad evidentiam de præſentia objecti: quam dixi pertinere ad ſenſationem. Hoc re penitus conſiderata eſt ita certum ut in eo quaſi forma ſenſationis conſtitui poſſit. Hinc de imaginationibus quas quis in nobis vel Poeta vel Orator excitet aut amœnæ regionis aut fluminis repente exundantis nihil majus poſſumus prædicare, quam eas eſſe horum quaſi intuitiones. Igitur ſenſationes ſunt ideæ quæ eam de ſuo objecto evidentiam habent, cui par nunquam reperitur in ideis imaginativis, quæ ceteroqui ſint hominis ſanæ mentis. Hanc ipſam evidentiam videtur mihi ſignificaſſe S. Auguſtinus propriam eſſe ſenſationum, dum dixit (2) *videtur mihi anima cum ſentit in corpore, non ab illo aliquid pati, ſed in ejus paſſionibus attentius agere; & has actiones ſive faciles propter convenientiam ſive difficiles propter inconvenientiam non eam latere, & hoc totum eſt quod ſentire dicitur.*

56. Ideæ tam ſenſitivæ quam imaginativæ, quoniam habentur ſine ope ullius vocabuli vel alterius externi illarum ſigni, quod nos ad eas efficiendas determinet, Wolfius apud Storchenaum (3) appellat intuitivas: iiſque quodammodo opponit ſymbolicas, quæ ſunt ideæ de objectis excitatæ per illorum nomina vel alia ſigna. Intuitivæ ita repræſentant objectum ut de ipſius idea ſimus conſcii: Symbolicæ vero ita ſuum repræſentant ut conſcii ſimus de ideæ ſigno vel unice vel magis ſaltem, quam de idea. Itaque cum video meiſmet oculis conjunctionem Veneris cum Luna habeo ideam hujus conjunctionis intuitivam, cum vero illam mihi repræſento per hæc verba conjunctio Veneris cum Luna, vel per nota & uſitata ab Aſtronomis ſigna conjunctionis planetarum, ideam habeo ſymbolicam.

ARTICULUS III.

De ideis intellectivis.

57. IDeæ intellectivæ ſunt quæ repræſentant objecta inſenſibilia omni imagine corporea remota ſeu negata, & ſenſibilia modo quodam univerſali. Primi generis exempla habemus in ideis de ſubſtantiis ſpiritualibus, ipſarumque actionibus cognitionibus & volitionibus. Harum quidem ſubſtantiarum Ideas intellectus ſibi facit rejecta ab ipſis ſpecie corporea, ut tenuis cujuſdam ac pellucidæ rei quam imaginatio prius excudit, & ſine qua pro ſtatu unionis animæ cum corpore intellectui non proponuntur. Sed ideæ cognitionis & volitionis quas certe habemus cum dicimus hoc cognoſco illud volo, fortaſſe clarius intellectivæ apparent. Quam enim, cum quis ea di-

(1) Ga. in medit.6. dub. 1.
(2) Au. de Muſic. l.6. n.10.
(3) St. Pſychol. n.63.

cit vel audit, imaginem ſibi ſenſibilem repræſentat? Aliud exemplum habemus in ideis numerorum, quæ pariter opus ſunt mentis ſupra præhabitas plurium rerum vel ſenſationes vel imaginationes quodammodo ædificatum: & in ideis probitatis honeſtatis gloriæ meriti, quæ naſcuntur ex cognitionibus relationum quas habemus cum Deo vel hominibus vel aliis rebus, quas evidens eſt nullius ſenſus objectum eſſe: & in ideis tandem eorum omnium, quæ communiter inviſibilia dicuntur, quia etſi ut ait S. Auguſtinus (1) *intellectu concipiuntur, ac per hoc & ipſa modo quodam ſibi congruo videntur, & cum videntur multo certiora ſunt, quam ea quæ corporis ſenſus attingit: tamen dicuntur inviſibilia, quia oculis iſtis mortalibus videri omnino non poſſunt.* Alterius generis exempla ſunt omnes ideæ rerum corporearum quæ ſint univerſales, ut ea quæ dicit homo, quin repræſentet neque certam ſtaturam neque colorem neque ætatem, aut ea quæ dicit triangulum quin exprimat neque qualitatem angulorum neque laterum materiam neque horum magnitudinem.

58. Diſtinctionem inter ideas ſenſitivas imaginativas & intellectivas, putavit S Auguſtinus ita evidentem eſſe, ut nemo illam non cognoſceret. Quis enim inquit non intelligit ſe creſcere, vel pati continue mutationem quamcunque in ſuo corpore, quæ tamen dum fit ſenſibus non percipitur (2), *Non negas*, ſic ille Evodium alloquens, *nonnihil pati corpus, cum creſcimus vel ſeneſcimus: neque id nos ullo ſenſu ſentire manifeſtum eſt: nec id tamen animam latet. Non igitur eam latet quiddam, quod patitur corpus, nec tamen ſenſus iſte appellari poteſt .... Neque in eo fallimur ut opinor; Nam proclivius eſt, ut me falli dicam quod video, quam quod intelligo.* Quis ſimiliter non videat diſcrimen imaginationem inter & intellectionem trianguli, cum in prima mentio ut ita dicam fiat de proprietatibus individualibus, de quibus ſecunda prorſus ſilet. Sed ut clarius appareat diſcrimen ſenſationes inter & intellectiones, quoniam de illo quod eſt inter ſenſationes & imaginationes jam diximus, advertamus obſecro ſenſationes naſci ex impreſſionibus actu factis in organis corporeis, ita ut his habitis anima nequeat proportionatas ſenſationes ſibi non efficere ac pati. At intellectiones noſtræ etſi quamdiu anima unita eſt corpori non poſſunt haberi niſi præceſſerint ſenſationes, nihilominus his habitis adhuc illæ poſſunt non exiſtere, quia earum productio pendet ab arbitrio animæ, quæ ſupra ſenſationes quas actu habeat, vel per imaginationem revocaverit, reflectat: Brevius totum diſcrimen inter hujuſmodi ideas exprimet, qui dicat ſenſationes exiſtere ſine imaginatione: imaginationes vero non exiſtere ſine ſenſationibus olim habitis: intellectiones tandem in ſtatu unionis animæ cum corpore non exiſtere ſine prævia vel ſenſatione vel imaginatione. Qui igitur hanc idearum diſtinctionem & diverſitatem negant, mali philoſophi ſunt, in quibus primas tenent Materialiſtæ, qui omnes hominis cognitiones ad genus ſenſationum conantur revocare, ut ipſius animam concludant non differre ab illa

(1) Au. Epiſ. ad Conſent. (2) Au. de Quant. Anim. n. 49.

Digitized by Google

illa brutorum, & proinde cum hæc juxta plures philoſophos conſiſtat in materia, ſibi perſuadeant, ſi fieri poſſit etiam ipſorum animam nihil aliud eſſe niſi materiam.

59. In horum numero Chaumeixius numerat aliquos ex Gallis Encyclopædiſtis, producens ex multis articulis eorum verba, quibus hanc diſtinctionem juxta ipſum repudiant. Itaque in articulo *Apprehenſio*, dici obſervat (1) *differentiam eſſentialem, quam aliqui ſtatuere volunt inter imaginationem & puram intelligentiam eſſe meram imaginationem*, tribuens illis, quod ſic loquantur, quia per ipſos nihil eſt pura intellectio, prout a ſanis philoſophis diſtinguitur a ſenſatione & imaginatione. Quando in hoc ſenſu ea dicant, merito contra illos invehitur. Ceterum eadem concepta verba habet etiam Buffierius (2), apud quem innoxia ſunt; Nam ibi nomine imaginationis, & puræ intelligentiæ ſignificat potentias quaſdam, quas aliqui volebant eſſe inter ſe realiter diſtinctas, nec jam dubito eumdem eſſe Encyclopædiſtæ ſenſum, poſtquam legi apud Trevoltianos (3) magna ex parte hunc articulum deſcriptum eſſe ex citato Buffierii loco, & plane fallitur, ut iidem oſtendunt (4) qui eundem Buffierium protulit tamquam nullas admittentem intellectiones.

60. Idem Chaumeix refert Encyclopædiſtas in aliis locis iterum iterumque ſtatuere omnes hominis cognitiones eſſe ſenſationes, eaſque eſſe motus mere paſſivos animæ, nec aliter dici poſſe, niſi ab iis, qui loquantur (5) *decepti a falſis notionibus ex Logica Scholaſtica hauſtis*: Cum his conſentit Helvetius, cujus librum *De Spiritu*, de quo alibi (6) dixi, idem Chaumeix ad examen revocans (7) planum facit illum confertum eſſe erroribus in omni linea, & quod conſequens erat eoſdem tueri deliramentis non rationibus, fictionibus non authoritatibus, mendaciis vel fabulis non hiſtoriis. Atque cum fatuitatem plurium argumentorum, quibus Helvetius contendit omnes noſtras cognitiones reduci ad ſenſationes idem Chaumeix (8) oſtenderit, non omittam illud, quod eidem exprobrant Antoninus Vallecchi (9), & Maſſarius (10), & ſic habet. Qui inſpiciat tres tabulas, in quarum altera ſit rex juſte reum damnans, in altera rex clementer reo parcens, in tertia rex jubens occidi quinquaginta reos, ille ſtatim concipit ideas juſtitiæ & clementiæ, & ideam prælationis juſtitiæ ſupra clementiam; ſed hæ ideæ ſunt ſenſationes: ergo. Quod argumentum profecto nullum eſt, quippe omiſſa majori, negatur minor.

61. Cum negari non poſſit diſtinctio & diverſitas inter ideas intellectivas, ſenſitivas, & imaginativas, ne eſt quidem repugnandum in admittenda diſtinctione inter facultatem puræ intelligentiæ, & facultatem ſentien-

(1) Ch. Preju. l.2. ſec. 1. c.2.
(2) Bu. Sec. Log. exer.1. n.318.
(3) Tre. ann. 1752. ar.20.
(4) Tre. ann. 1759. ar.23.
(5) Ch. Preju. l.2. ſez.2. c.6. ar.1.
(6) De Mundo in fine n.124.
(7) Ch. to.3. Exam de l'Eprit.
(8) Id. ibid. Exam. c.7.
(9) Va. della relig. l.1. c.4. n.13.
(10) Ma. Rel. nat. n.50.

Digitized by Google

tiendi, & facultatem imaginandi, quæ alio nomine dicta eſt phantaſia, dummodo hæc diſtinctio ſtatuatur eſſe ſolum per noſtrum modum cogitandi non vero realis: nec toto etiam genere diverſa fiat in nobis facultas intelligendi ab illa imaginandi & ſentiendi, quatenus hæ ſint quid corporeum, illa vero quid ſpirituale; Hoc enim non ſolum gratuito, ſed pluſquam falſo dicitur, ut ubi demonſtratur materiam non poſſe cognoſcere, evincitur.

62. Ideæ intellectivæ dividuntur in directas & reflexas. Directæ ſunt quæ repræſentant objectum a ſeipſis diſtinctum; Reflexæ quæ ſeipſas repræſentant. Dum Carteſius in una ex pluribus, quas dedit ideæ definitionibus plerunque obſcuris & inter ſe repugnantibus, dixit (1) *ideæ nomine intelligo cujuslibet cogitationis formam*, videtur ſignificare ideam directam: dum vero addit ſtatim *per cujus immediatam perceptionem ipſius ejuſdem cogitationis conſcius ſum, adeo ut nihil poſſim verbis exprimere intelligendo id quod dico, quin ex hoc ipſo certum ſit in me eſſe ideam ejus, quod verbis illis ſignificatur*, jam videtur ſignificare ideam reflexivam. Atque hic intercedunt aliqui, ut Arnaldus (2), qui contendunt optimo jure ideam in genere ita definiri, ut in ea mentio fiat de idea non ſolum directa ſed etiam reflexa, quia ideam reflexam tamquam virtualiter ſolum diſtinctam a directa exiſtimant nunquam non intervenire in quavis idea, quæ fiat ab anima rationali, quatenus dicunt animam non ſolum cognoſcere objectum, ſed ſimul etiam cognoſcere a ſe illud cognoſci. Hi accedunt ad eorum opinionem, qui dicunt (n.8.) perceptionem & conſcientiam eſſe unam eamdemque operationem. At Card. Pallavicinus etſi his adhæret, nihilominus vult retinendam eſſe diſtinctionem inter ideas directas & reflexas, directam dicens *illam quæ movetur immediate a ſola ſpecie objecti fundamentalis*, quippe ſequitur opinionem eorum qui docent nos per ſpecies cognoſcere, quam abſurdam inferius demnoſtrabo: reflexam vero, *quæ habet pro objecto motivo ipſam cognitionem directam*.

Articulus IV.

De diviſione idearum ſecundum naturam propria Malebranchii.

63. Dividit Malebranchius (3) ideas in claſſes quatuor. Prima eſt earum, quæ ſunt cognitiones rerum in ſeipſis immediate, & hoc modo ſolum Deum a nobis cognoſci vult, quia *ipſe ſolus* inquit *nunc mentem penetrat, ac ſeſe ipſi prodit ..... & concipi nequit rem ullam creatam repræſentare poſſe infinitum*. At cum hæ rationes ſint totidem falſitates; Nam falſum eſt ad cognitionem objecti requiri penetrationem ipſius in mentem; Deum in hac vita nobis ſe prodere; & non aſcendere nos ad cognitionem crea-

(1) Ca. Reſp. ad obje. tertias.
(2) Ar Uraj. & fauſſ. ide. c.6.
(3) Mal. Inqui. Veri. l.3. p.2. c.7.

Digitized by Google

creatoris, ſeu entis infiniti per creaturas, ſeu per res finitas. Corruit igitur hæc prima cognitionum ſpecies. Lockius præterea rogat (1), quid ſit Deum ens inextenſum penetrare mentem noſtram ens pariter inextenſum. Cum enim modus hic loquendi neceſſario ſit metaphoricus, utpote deſumptus a rebus corporeis, indiget explicatione. Storchenaus qui (2) de Fanatiſmo accuſat auctorem hujus diviſionis, contra hanc ipſius partem ſic arguit: Conſtat homines habere de Deo cognitiones maxime obſcuras, & diverſas: ergo homines non vident Deum in ſe ipſo.

64. Secunda claſſis eſt earum, quæ ſunt cognitiones rerum per entia a noſtra mente diſtincta, quæ Malebranchius vocat ideas rerum repræſentativas. Claras atque perfectas vocat hujuſmodi cognitiones, & hoc modo ſtatuit cognoſci a nobis corpora: *quia non poſſunt*, inquit, *mentem penetrare, aut ſeſe ipſi prodere*. Sed hæc loquutio, corpora non poſſunt ſe prodere menti, quando non ſignificet corpora non poſſe a mente cognoſci, quid nam ſignificat? Si autem id ſignificat, jam actum eſt non ſolum de eorum cognitione perfecta, ſed de quacunque. Hoc autem omiſſo, cum plus nimio conſtet nobis imperfectio cognitionis noſtræ de ipſomet corpore quo conſtamus, jam certum eſt a nobis non cognoſci hoc modo corpora. Inferius vero etiam diſtinctim ſuadebitur, nullo pacto admitti poſſe modum hunc cognoſcendi per hjuſmodi ideas repræſentativas. Quare hæc quoque cognitionum claſſis contra omnem rationem excogitata concluditur.

65. Tertia eſt earum, quæ ſunt cognitiones per intimum ſenſum ſeu conſcientiam, & hoc modo vult cognoſci animam noſtram, & quæ in ipſa agi ſentimus. Hanc cognitionem poſtponit illi, quæ habetur per ideas repræſentativas. in cujus comparatione hanc vocat obſcuram & imperfectam. Hæc cognitionis ſpecies veriſſime datur, ſed falſo ea collocatur inter cognitiones obſcuras. Tantum enim abeſt, ut opponantur inter ſe cognitio per intimum ſenſum, & cognitio clara & diſtincta, ut frequenter invicem conjuncta reperiantur. Nunquid enim ægritudo animi aut gaudium & ſenſationes vel moleſtæ vel jucundæ, quando adſunt, dubitari poteſt an ſint, quicquid ſunt? Nunquid diſſimulari poteſt ſcientia illius rei, quam intimo ſenſu experimur? Arnaldus cum contra hanc diviſionem cognitionum propoſitam ab hoc auctore multa urgeat (3), illud etiam circa hanc tertiam ſpeciem obſervat, quod ille ſibi ſæpe contradicit (4), modo tribuens claritatem, modo negans cognitionibus habitis per intimum ſenſum.

66. Quarta tandem ſpecies eſt earum, quas vocat per conjecturam. Hoc modo vult cognoſci mentes ceterorum hominum, & puras intelligentias: nec dubium eſt has cognitiones haberi ab illo inter infimas. Sed quonam modo, quod legitime infertur ex certiſſimis antecedentibus appellat ipſe cognitionem infimi generis & conjecturalem? Video homines operari artificioſe, audio loqui ſublimia, opportune reſpondere interrogatis, & con-

(1) Lo. Exam. du Malebr.
(2) St. Pſychol. n. 210.
(3) Ar. Urai. & falſ. ide. c. 21.
(4) Id. ibid. c. 23.

Digitized by Google

concludam ſolum per conjecturam, non vero per certiſſimam ſcientiam eos præditos mente? Præterea juxta ipſum habemus claras corporum cognitiones, quia hæc videmus per ideas quæ ſunt in Deo quem videmus: Sed in Deo ſunt etiam ideæ omnium ſpirituum; Cur ergo horum cognitionem etiam eodem modo non habemus? Tandem cognitiones per conjecturam ſicuti etiam cognitiones per intimam conſcientiam ſunt judicia quædam, non ideæ ſeu ſimplices apprehenſiones: Diviſio igitur propoſita eſt confuſio idearum cum judiciis.

SECTIO IV.

De diviſione idearum ſecundum ipſarum originem.

ARTICULUS I.

De ideis adventitiis & factitiis.

67. IDeas ſecundum ipſarum originem dividam in adventitias factitias innatas & neutras. Carteſius propoſuit ex parte hanc diviſionem dicens (1) *Tria idearum genera diſtinguo, quædam ſunt adventitiæ: aliæ factæ vel factitiæ: aliæ innatæ.* Adventitiæ dicuntur quæ in nobis ſunt immediate per ſenſus, quatenus nunquam in nobis exiſterent, niſi ſenſus noſtri paterentur determinatas quaſdam impreſſiones ex objectis. Omnes igitur ideæ ſenſitivæ de quibus jam dixi, ſunt adventitiæ. Ideæ factitiæ dicuntur illæ quæ in nobis ſunt mediate per ſenſus. Hoc ipſæ nomine gaudent quia ut Iaſzlinſzkius (2) poſt alios multos dicit, eas ſibi mens fabricat. Sylvanus Regis (3) vocat ideas artificiales. Alii vocant ideas inſenſibiles ſed minus opportune, quia inſenſibile proprie dicitur de objecto quod ſenſus non afficit. Communiter dicuntur cogitationes, & in his ſtatuitur primum diſcrimen inter animam hominis & animam bruti, ut illa hominis obſervante Gabriele Daniel (4) ſoleat vocari ſubſtantia quæ poteſt cogitare: illa vero bruti, ſubſtantia quæ poteſt quidem ſentire ac cognoſcere, non tamen cogitare. Dici aliter poſſunt cognitiones rationales. Quare cognitio eſt genus, cujus duæ ſunt ſpecies cognitio ſenſitiva nobis & brutis communis, & cognitio rationalis propria nobis & non brutis, quia hæc fit ab intellectu ſeu animo (n. 2.) quo carent bruta. Hinc Latini animum pro cognitione uſurpantes dicebant animum ab aliquo adducere, aut ad aliquid advocare, & in eodem ſenſu dixit Terentius plures animos habere ut notant Calepini.

68. Au-

(1) Ca. epiſ. p. 2. ep. 54. ſub. fin.
(2) Ja. Logic. diſ. 1. n. 17.
(3) Re. uſag. de la raiſ. l. 1. p. 1. c. 8.
(4) Da. ſuit. du voyag. du monde

Digitized by Google

68. Auctor artis cogitandi (1) eaſdem vocat ideas fabricatas occaſione impreſſionum, quas ſenſus paſſi ſunt, ut magis diſtet a falſa quadam ſententia, quæ docet ita quaſcunque noſtras ideas fieri per ſenſus, ut omnes ſint imagines rerum corporearum. Quod facile eſt intelligere, quam falſum ſit conſideratis ideis cognitionis aſſenſus dubietatis, & his contrariorum, quas quis nam dicat eſſe in ſe habitu quodam corporeo quodammodo indutas. Nec ſimiliter erit qui ſub ulla corporea ſpecie ideam habeat ſapientiæ Juſtitiæ caritatis caſtitatis & ſimilium (2), *quæ* ut ait S. Auguſtinus *profecto mole corporis non pendimus, nec eorum quaſi corporeas formas cogitatione figuramus, ſed ea quando recte intelligimus ſine aliqua corpulentia vel ſimilitudine corpulentiæ in luce mentis adſpicimus*.

69. Ideæ factitiæ ſunt in triplici genere. Aliæ factæ per ſolam intellectionem: & hujuſmodi ſunt ideæ intellectivæ de quibus jam dixi, earumque objecta dicuntur entia moralia vel metaphyſica vel rationis. Aliæ factæ per ſeparationem: & aliæ tandem per compoſitionem (3). *Eſt* inquit S. Auguſtinus *vis quædam minuendi & augendi animæ inſita, quam quocunque venerit, neceſſe eſt afferat ſecum. Hac fit verbi gratia ut corvi quaſi ob oculos imago conſtituta, demendo & addendo quædam ad quamlibet omnino nunquam viſam imaginem perducatur. Licet igitur animæ imaginanti ex his quæ illi ſenſus invexit, demendo ut dictum eſt & addendo ea gignere quæ nullo ſenſu attingit tota*. Quæ fiunt per ſeparationem vocantur ideæ abſtractæ aut præciſiones. Ideæ quidem abſtractæ dicuntur, quando per mentem dividimus rem ab ipſius proprietatibus: ita qui in margarita percipiat diſtinctim rotunditatem & albedinem, facit ſibi totidem ideas abſtractas. Præciſiones autem dicuntur, cum per mentem dividimus attributa eſſentialia rei ab ipſa re, in illorum aliquo ſeorſum ab aliis mentem defigentes.

70. Exemplum ideæ factæ per compoſitionem eſto in idea domus, quam conſtant ideæ parietum cubiculorum feneſtrarum, januæ aliorumque, in idea horologii, quæ extat ex aggregato idearum de rotis de catena de tympano de ſagitta aliiſque multis. Ubi advertendum ideam factam per compoſitionem importare ſolum, ut totum ipſius objectum poſſit eſſe ſecundum varias ſuas vel partes vel quaſi partes objectum plurium idearum diſtinctarum, non vero quod ipſa idea ſit ſecundum ſuam naturam quid compoſitum ex pluribus quaſi partialibus minimis ideis, hoc enim profecto eſt impoſſibile, ut bene arguit Jaſzlinſzkius (4), ſiquidem mens cujus ideæ ſunt eſt quid ſimplex: ergo etiam quævis idea, utpote ipſius modificationes ſunt quid ſimplex. Immo ne alio quidem modo ſimul eſſe in eadem mente poſſunt eodem tempore diſtinctarum rerum ideæ, niſi in hoc ſenſu, quod exiſtat in ea affectio quædam repræſentans plura objecta. Advertenda præterea diverſa ſignificatio harum loquutionum; idea facta per com

(1) Ar. p. 1. c. 1. circa fin.
(2) Au. Epi. ad Conſentium 222.
(3) Id Epi. ad Nebridi nunc 7. n. 6.
(4) Ja. Log. diſſ. 1. n. 18.

compoſitionem, & idea compoſita. Primum nomen ſignificat ideam quæ conſideratur cum reſpectu ad ſuam originem, & declarat modum quo eam ſibi mens effecerit. Secundum autem nomen ſignificat ideam habito reſpectu ad objectum, quod conſtet partibus a nobis apprehenſis, ut ipſi accidentalibus & non eſſentialibus. Ita qui dicat homo doctus, per me profert ideam compoſitam. Retinendo hujuſmodi definitiones affirmari quidem poteſt omnem ideam compoſitam eſſe ideam factam per compoſitionem, non tamen viceverſa omnem ideam factam per compoſitionem eſſe ideam compoſitam; Nam quoties ideæ factæ per compoſitionem, ut idea domus aut horologii, repræſentant omnia, quæ ipſis inſunt tamquam pertinentia ad eſſentiam ſuorum objectorum, jam carent attributis ideæ compoſitæ, & dicendæ erunt ſimplices juxta explicationem inferius afferendam ſimplicis ideæ.

Articulus II.

De ideis innatis & neutris.

71. De ideis innatis olim queſtus fuit Buffierius multa multos pro & contra diſputaſſe, quin (1) *unquam ſatis declaraverint, quid per illos eſſet idea innata*; Aliqui enim ita loquebantur, ut nomine ideæ hoc in loco viderentur intelligere ſimplicem apprehenſionem, alii vero judicium, alii tandem vim intelligendi. Oſtendam deinde, Carteſium ipſum qui idearum innatarum vel auctor vel inſtaurator fuit, modo unum ex illis tribus modo aliud intellexiſſe. Interea cum nulla potuiſſet eſſe quæſtio, ſi nomine ideæ innatæ ſignificaſſent vim intelligendi, nemo enim ſanus negat datas in hoc ſenſu eſſe omnibus hominibus ideas innatas, neceſſe eſt dicamus eos qui illas ſe admittere profitentur in ſenſu quem alii negant, uſurpaſſe hoc loco nomen ideæ, vel ut concludit Storchenaus (2) pro forma quadam ſeu imagine rei impreſſa in anima & a perceptione diſtincta, quam anima tunc ſolum advertit, quando ad eam advertendam & percipiendam ſingulari modo ſit determinata: vel ut colligitur ab ipſiſmet ipſarum propugnatoribus, tam pro ſimplici apprehenſione quam pro judicio. Sunt enim qui dicunt eſſe in nobis ideas innatas, quatenus propugnant in ipſa creatione animæ noſtræ inſitas eidem eſſe a Deo non ſolum quorumdam objectorum ſimplices apprehenſiones, ſed etiam quædam judicia, cujuſmodi ſunt illa, quæ dicuntur prima principia tam ſpeculativa quam practica. Sed præſtat audire aliquorum conceptas definitiones.

72. Purchotius ſic habet (3), *Idea innata eſt cognitio menti noſtræ ſtatim ab ortu divinitus ingenita: ſive quæ nobis a primo vitæ momento ad extremum quoties attendit animus, ſemper præſto eſt, & a ſola prima cauſa ſine*

(1) Bu. Prem. verit. n.46.
(2) St. Pſchſ. n.218.
(3) Pu. Logi. p. 1. c. 1. Metaph. p. 2. ſec. 3. c. 4. pr. 4.

ſine corporis aut cujuſcumque alius cauſæ ſecundæ ſubſidio ſuam habet originem. Abrahamus de Chaumeix, ubi propugnat dari in nobis principia quædam practica innata dicit (1), *innatum in dictionario verorum metaphyſicorum ſignificat cognitum ante omnem acquiſitionem*. Cum Carteſius paſſim meminerit in ſuis philoſophicis ſcriptis de ideis innatis, ubi generaliter de illis loquitur, innatas vocavit cognitiones objectorum inſenſibilium, ſive quas habet anima, quin ulla immediate præcedat impreſſio facta in ſenſibus, Dicit enim (2) *ex ideis aliæ ſunt innatæ, aliæ adventitiæ; Nam quod intelligam quid ſit res quid ſit veritas, quid ſit cogitatio, hæc non aliunde habere videor, quam ab ipſamet mea natura: quod autem nunc ſtrepitum audiam. ſolem videam, a rebus extra me poſitis procedere hactenus judicavi*. Ubi autem inferius in eadem meditatione ideam, quam de Deo habemus, innatam & primam inter innatas prædicat, dicit *eam eſſe ideam entis ſumme perfecti, quæ nobis ex ſenſibilium rerum perceptione non advenit, neque ex pluribus aliis ideis a nobis ad libitum eſt conflata, ſed ſimplex eſt, & aliquid perfectum, cui nihil addere aut detrahere poſſumus, & a Deo nos creando nobis indita*. Similibus verbis illam deſcribit Franciſcus Lamyus in ſua propugnatione demonſtrationis Carteſianæ de exiſtentia Dei, quæ eſt apud Trevoltianos (3), & alii.

73. Sylvanus Regis peculiarem ſibi definitionem dedit dicens (4); *Ideæ innatæ ſunt, quæ reſultant in anima ex unione ipſius cum corpore; hoc eſt quæ productæ ſunt cum homine, & ab illo ſunt ſeparabiles*: & alibi addit (5) illas, etſi perpetuo in anima ſunt, conſpicuas tamen eidem non eſſe niſi per ſenſus vel immediate, vel mediate: *Idea* inquit *Dei & idea corporis, innatæ ideæ revera ſunt in anima: ſed ibi ſunt dependenter a ſenſibus; Nam juxta Apoſtolum res ſenſibiles faciunt, ut anima ſe intra ſe recipiat ad ſuam ibi contemplandam ideam Dei: & quantum ad ideam corporis, ſi illa ſit idea corporis ſingularis dependet immediate a ſenſibus; ſin autem ſit idea corporis in genere dependet mediate a ſenſibus*. Brevius ſuam ſententiam ſupra (6) etiam expoſuerat loquens determinate de idea Dei, quam docet in multis hominum non eſſe explicitam, ſed obrutam ab ideis natis ex objectis externis, quas ipſi nequeunt ſeparare ita, ut extet quodammodo & emergat, quia nequeunt intra ſe confugere ad illam inquirendam obſervandam & excitandam. Referenda fuit hæc etiam explicatio, ſed ulterius non attendenda, quippe ſupponit imprimi in anima ideas in poſteriori ſigno ad illius creationem, in eo ſcilicet, in quo intelligitur ejuſdem unio cum corpore, quæ eſt gratuita ſuppoſitio, quæ dat ulterius locum ad inquirendum, an ſoluta unione corporis cum anima ſecum retineat illas ideas, an non. Præterea quoties per ſenſus vel immediate vel mediate debeant hæ ideæ fieri conſpicuæ men-

(1) Ch. Prejug. to. 6. ar. 1. c. 7.
(2) Car. Medit. 3.
(3) Trev. ann. 1701. Janu. pag. 198.
(4) Reg. Uſ. de la Raiſ. l. 1. p. 1. c. 8.
(5) Ibid. l. 1. p. 2. c. 3. n. 3. & ſeq.
(6) Ibid. l. 1. p. 1. c. 17. n. 5.

Digitized by Google

menti, & reipſa fiant, toties ceſſat potiſſima ratio, propter quam illæ adſtruebantur.

74. Nuper Le Monnier idearum innatarum propugnator eas definit eſſe (1) *id per quod cognoſcere poſſumus objecta extra noſtram animam poſita & ab ipſa veluti abſentia*: & inferius addit hujuſmodi ideas eſſe (2) *modificationes repræſentativas in nobis permanentes & omnibus hominibus communes*: & (3) *probabilius in ſingulis eſſe numero infinitas, quia tum major intelligitur in Deo munificentia*. At hæc definitio mala eſt, utpote quæ menti potius convenit quam ideæ: doctrina autem præter omnia argumenta, quibus impugnatur diſtinctio idearum a perceptionibus & exiſtentia idearum innatarum, habet hoc etiam quod repugnet in mente hominis finita admittere modificationes numeros infinitas ſimul exiſtentes, & in his etiam contrarias cujuſmodi ſunt ideæ qualitatum oppoſitarum ut caloris & frigoris, albi & nigri.

75. Ideæ tandem, quas dico neutras, eæ ſunt, quæ neque innatæ ſunt neque factæ per ſenſus aut immediate aut mediate. Quartum hoc idearum genus datur in puris ſpiritibus, ut Angelis, idemque in hominibus admittunt aliqui apud Buffierium (4). Sed excluditur ſtatim a nobis hoc idearum genus, quia gratis omnino ſtabilitur. Ut enim poſſet aliqua ratione affirmari, opus eſſet dari hominem vivum, in quo nulli eſſent ſenſus aut ſenſationes, ut videremus an aliquas ideas produceret. Quem hactenus nulli contigit videre, & fortaſſe involvit contradictionem; Nam homo vivus eſt ſaltem homo, in quo ſanguis & humores moventur, ex quo motu aliis deficientibus haberi poterunt ſenſationes aliquæ, & ex his aliæ ideæ per reflexionem.

SECTIO V.

De Diviſione idearum ſecundum objecta.

76. IDeæ ſecundum objecta primo dividuntur in ideas rei, modi, & rei modificatæ, in ideis præſertim modi habetur genus illud idearum quæ dicuntur abſtractæ ſcilicet per intellectum cogitantem a conſortio, quod neceſſario habent cum re cujus ſunt modi. In ideis autem ſubſtantiæ modificatæ, ut in his homo ſapiens, corpus coloratum, habetur exemplum plurium idearum quæ in unam quodammodo coaleſcunt, & concreta dicuntur ex ipſa ſcilicet re quæ dicitur ſubjectum, & alio aliqua ratione eidem conjuncto quod dicitur forma, quorum utrumque repræſentant. Ideis concretis reſpondet tributa ipſarum objectis appellatio concreti, quod triplex eſſe poteſt, metaphyſicum phyſicum logicum. Metaphyſicum eſt quan-

(1) Mo. Metaph. ar. de Ideis p.294.
(2) Ibid. p.312.
(3) Ibid. p.324.
(4) Bu. Seco. Logiq. a.24.

Digitized by Google

quando forma non diſtinguitur realiter a ſubjecto ut vis intelligendi in hoc concreto ſubſtantia intelligens: phyſicum eſt quando forma etſi realiter diſtincta a ſubjecto ipſi tamen inhæret, ut in hoc homo ſapiens: logicum tandem quando forma eſt omnino extra ſubjectum ut in hoc homo cognitus. Cum plerunque ideæ ſubſtantiæ & ideæ abſtractæ præſeferant quamdam ſimplicitatem, & rurſus concretæ compoſitionem, hinc nata eſt celebris diviſio idearum in ſimplices & compoſitas, de quibus tanquam de quibuſdam ſubalternis generibus fiunt aliæ diviſiones deinceps proponendæ, quæ ſub propoſito idearum genere omnes continentur.

ARTICULUS I.

De ideis ſimplicibus & compoſitis.

77. IDea ſimplex definiri poteſt ea per mentem repræſentatio objecti ita tendens, ut quæ illi ſint in re etiam accidentalia non repræſentet tanquam accidentalia. Ita qui dicat Europa Regnum Civitas Gigas Pygmæus præſefert ideas ſimplices, quia nulla ex omnibus partibus, quæ conſtant hæc objecta, ab eo concipitur tanquam ipſis accidentalis. Conſonat huic definitioni illa conceptus ſimplicis, qui idem tandem eſt ac idea ſimplex, quem veteres, ut patebit ex Suarez (1), explicabant per conceptum rei unica voce declaratum. Eidem conſonant, qui ideam ſimplicem dicunt eam, quæ declaratur per definitionem rei quam repræſentat; Definitio enim rei ſolam ipſius eſſentiam proponit. Ita qui veſtem concipit tamquam id quod operit corpus, quæ eſt ejus definitio, habet ideam ſimplicem veſtis, quæ præſcindit ab ejus forma colore figura ornamentis longitudine amplitudine. Nec quid diverſum ſonat illa Ignatii Monteiro (2) *Simplices ideæ ſunt quarum objectum tamquam ſimplex exhibetur, licet alioqui partes habeat aut phyſice aut ratione diſtinctas ut idea ſpiritus corporis & aliæ*: & illa aliorum apud Jaſzlinſzkium (3), idea ſimplex eſt illa, quæ repræſentat ſubſtantiam ſine modo vel modum ſine ſubjecto, ut idea hominis, idea ſapientiæ,

78. Idea compoſita dicitur repræſentatio per mentem objecti una cum aliquibus ſibi adjunctis ſeu accidentibus. Ita qui dicat homo magnus vel parvus proponit ideas compoſitas. Atque hic cum Buffierio (4) animadverti debet ideam, quæ ſecundum unum reſpectum eſt ſimplex, ſecundum alium eſſe compoſitam, & viceverſa. Quod non habet ullam admirationis cauſam, quandoquidem juxta definitiones datas ſimplicitas vel compoſitio ideæ pendet ab ipſa tendentia noſtræ cogitationis. Ita etſi dicendo gigantem & hominem magnum idem dicitur, cum tamen gigas exprimat magnitudinem tamquam illi homini eſſentialem, ſignificat ideam ſimplicem:

(1) So. Metaph. diſ. 8. ſe. 3.
(2) Mo. Log. n. 126.
(3) Jaſz. Log. diſ 1. n. 23.
(4) Bu. Prem. Logi. let. 2. n. 10.

II. Quia cum juxta ipſos ideæ, quæ claræ per omnes ſunt, ſint etiam ſimplices, invenimus in multas ideas diſſolvi, quæ ſine controverſia claræ ſunt. Ita ſi unam ex iſtis ſumamus, ut ideam timoris, invenimus ex pluribus ideis componi; Nam cum timor ſit averſio mali quod imminet, idea timoris componitur ex idea mali, ex idea averſionis, affectionis cujuſdam particularis, & ex idea periculi imminentis incidendi in hoc malum. Sed conſideremus exempla quæ ab ipſis afferuntur. Genuenſis quidem dicit ad ideas ſimplices *referri omnes ſenſationes colorum ſonorum odorum ſaporum voluptatis doloris extenſionis motus*. Heineccius minus liberaliter ſe gerens dicit ſimplices eſſe *fere omnes perceptiones colorum & odorum*. At tantum abeſt in hujuſmodi ideis ullam apparere ſimplicitatem prout ab illis explicatur, ut Leibnitius eaſdem numeraverit inter maxime compoſitas(1), *Cum*, inquit, *colores aut odores percipimus, habemus figurarum & motuum perceptionem tam multiplicium & exiguorum, ut mens noſtra ſingulis diſtincte conſiderandis in hoc præſenti ſtatu non ſufficiat, & proinde non animadvertat perceptionem ſuam ex figurarum & motuum minutiſſimorum perceptionibus compoſitam eſſe*.

82. Locke uno in loco (2) ſimplicem dicit ideam deſtitutam omni compoſitione, quæ proinde producit in anima conceptum uniformem, & qui nequit diſtingui in plures ideas: quæ eſt notio jam exploſa. Alibi vero videtur dicere ideam ſimplicem eſſe ſimplicem apprehenſionem objecti ſenſibilis præſentis, ubi ſcilicet (3) docet ideas ſimplices non eſſe actiones ſed paſſiones animæ propter hanc nullius ponderis rationem ut jure ait Storchenaus (4) quia non eſt in poteſtate mentis percipere qualitatem ſenſibilem quando hæc ſenſus non percellat, neque eam non percipere quando hæc qualitas ſenſus afficiat.

83. Sylvanus Regis definit ideam ſimplicem illam, cujus objectum non habet niſi uniformitatem (5) ut ſubſtantia cogitans, extenſio. In hoc ſenſu alii etiam accipiunt hoc nomen, ut Alembertus (6) nuper, & olim Arnaldus ubi dicit (7) Deum nobis tradere ideas ſimplices extenſionis, lineæ rectæ, primorum numerorum, motus, temporis. Placeret hæc definitio præ ceteris, quia magis reſpondet vocabulo ſimplicitatis, quod ubi ſermo eſt de rebus creatis, ſolet excludere non jam omnem omnino compoſitionem ſeu diviſibilitatem, ſed eam dumtaxat quæ ſit in plura inter ſe diverſa. Atque hoc modo idea extenſionis eſt ſimplex; Nam etſi quævis extenſio eſt diviſibilis in partes numero etiam infinitas, adeoque etiam idea cujuſvis extenſionis componitur quodammodo ex totidem aliis ideis, nihilominus quoniam ſicuti extenſio in eadem ſignificatione tribuitur toti & ſingulis partibus, ita idea extenſionis totius, prout idea exenſionis eſt, non eſt quid diverſum ab idea extenſionis quæ convenit parti. Atque id crede-

(1) Le. de Cogita. in Act. Leipſiæ 1684.
(2) Lo. Eſſ. de l'Enten. l.2. c.2. n 1.
(3) Lo. ibid. c.12. n.1. & 2.
(4) St. Pſychol. n.203.
(5) Re, Vſa. de la raiſ. l.1. p.1. c.8.
(6) Al. ſagg. di filoſ. n.4.
(7) Ar. des vrai. & fauſ. ide. c.27.

derim voluiſſe ſignificare Clericum, & alios nuper citatos, qui non dediſſet locum factæ impugnationi, ſi dum dixit ideam ſimplicem eſſe illam, quæ nequit diſtingui in plures ideas, addidiſſet, inter ſe diverſas. At quoniam in nominum definitionibus ſtandum eſt communiori acceptioni, ideo eam retineam, quam ſupra jam ſtatui, utpote quæ ſuffragium habet non ſolum recentiorum, ſed etiam antiquorum. Qua poſita jam hæc rejicienda eſt, quippe quamvis ea pertineat ad ideas multorum objectorum tum corporalium, cujuſmodi ſunt omnia ſenſibiliter homogenea: tum ſpiritualium ut virtutum & vitiorum & omnium abſtractorum, de quibus meminit citato loco Arnaldus, tamen multas excludit, quæ communius inter ideas ſimplices numerantur, ut idea arboris & hominis, quarum objecta certe non habent uniformitatem.

Articulus II.

De ideis ſingularibus particularibus & univerſalibus: poſitivis & negativis: realibus & rationalibus: fictitiis & chimaricis: abſolutis & relativis: primæ & ſecundæ intentionis.

84. Ideæ tam ſimplices quam compoſitæ dividuntur in ſingulares particulares & univerſales. Quoniam verſamur in diviſione idearum deſumpta ab objectis manifeſtum eſt ideas dici particulares aut univerſales, non quia aliqua in ſe talis ſit, cum quotquot exiſtunt ſint quid ſingulare, ſed per relationem ad objectum ab ipſis repræſentatum. Itaque ſingularis dicitur quæ repræſentat rem individuam omnimode determinatam ut idea Romæ, idea Romuli. Hujuſmodi igitur idea poſtulat ut in ſe complectatur eas objecti ſui proprietates quæ in eo ſolo reperiantur, atque hæ ſunt quæ in vulgato verſiculo, *Forma Figura Locus Tempus Stirps Patria Nomen* continentur.

85. Idea particularis dicitur quæ repræſentat rem individuam modo quodam indeterminato, ut cum dicitur aliquis homo. Idea tandem univerſalis appellatur quæ repræſentat rem pluribus communem, ut idea hominis. Petrus Brown negavit ullas eſſe in nobis ideas univerſales (1). Sed facile eſt videre hominem qui contradicit toti Philoſophorum omnium temporum nationi ſequutum eſſe ſophiſmata, quæ refert etiam Bibliotheca Britannica in ejuſdem operis epitoma (2). Alii rurſus ideæ univerſalis datam definitionem dicunt pertinere ad ideam communem, quam volunt diſtinguendam eſſe ab univerſali, quia hæc ita repræſentat rem pluribus communem ut omnia etiam objecta ſaltem confuſe attingat quibus ea communis eſt. Atque ideam univerſalem dicunt ſignificari per terminum qui notam univerſalem exprimit, ut omnis homo, nullus homo, qua deficiente volunt

(1) Br. de Intell. hom. l. 2. c. 4. (2) Bi. to. 3 p. 1. art. 2.

Digitized by Google

lunt haberi expreſſionem ideæ communis. Ideæ univerſales ſunt & dicuntur etiam abſtractæ quia objectum quod repræſentant eſt a nobis cogitantibus quodammodo abſtractum ab aliis cum quibus in re nunquam non conjungitur. Ad ideas univerſales pertinent tamquam totidem ſpecies ideæ generis ſpeciei differentiæ proprii & accidentis, quorum nominum notiones ubi de Univerſalibus agitur proponuntur. Ad ideas vel differentiæ vel proprii pertinent illæ quas Locke appellavit originales. Id enim obſervante Card. Gerdil (1) videtur intelligere per hoc nomen, quod quia novum & inuſitatum opus erat definiret.

86. Ideæ tam particulares quam univerſales dividuntur in poſitivas & negativas. Poſitivæ ſunt, quarum objectum eſt ens poſitivum ut idea ſolis: negativæ vero quarum objectum eſt quid negativum ut idea quietis & tenebrarum. Hoc pacto dicebat Arnaldus, cujus ſunt Objectiones quartæ in meditationes Carteſii, *Idea poſitiva non dicitur ſecundum eſſe, quod habet tamquam modus cogitandi, eo enim modo omnes poſitivæ eſſent: ſed ab eſſe objectivo, quod continet & menti noſtræ exhibet*.

87. Ideæ poſitivæ dividuntur in reales, atque eæ ſunt, quarum objectum exiſtit realiter, ut idea floris: in rationales, quarum objectum, quod aliqui vocant ens rationis, non exiſtit quidem realiter ſed poteſt exiſtere, ut idea alterius Lunæ: in fictitias, quarum objectum non conſtat an exiſtat, an ſaltem poſſit exiſtere, ut ideæ quarumdam beſtiarum, quas ſoli quidam viatores viderunt & deſcripſerunt, & ideæ tot entitatum, quas phyſici peripatetici in ſingulis corporibus crediderunt commorari, cujuſmodi ſunt famoſa apud illos accidentia abſoluta, horror vacui, antiperiſtaſis, aliaque innumera, quæ generaliter appellarunt potentias, exigentias, appetitus, qualitates, formas: Et tandem in chimæricas, quarum objectum eſt abſolute impoſſibile, ſeu involvens contradictionem, ut idea pluralitatis Deorum, idea materiæ cogitantis; & idea ſpiritus materialis.

88. Hæ omnes rurſus dividuntur in abſolutas, atque hæ ſunt, quæ unum dumtaxat objectum repræſentant, ut ſi dicam homo, doctrina, chimæra: & in relativas, quæ etiam dicuntur conſociatæ, quæ dum unum objectum proponunt, aliud etiam indicant; Nam cum omnis relatio tria neceſſario includat, ſcilicet objectum relationis, ſive id quod ad aliud refertur, & terminum relationis, ſive id ad quod ſubjectum refertur: & fundamentum relationis, ſive rationem ſeu qualitatem, propter quam ſubjectum refertur ad terminum, ideæ relativæ hæc omnia pariter indicant. Diſtingui hæ ſolent in illas, quæ primario ſignificant objectum, quod non eſt cognitio aliqua, ut idea Patris, atque hæ dicuntur ideæ proprie relativæ: & illas, quæ primario ſignificant cognitionem aliquam, ut idea cogniti aut viſi, quæ communiter vocantur denominationes extrinſecæ, ſcilicet objectis ipſis, quæ non ceſſant eſſe quicquid ſunt, ſive dentur ſive non dentur hujuſmodi denominationes.

89. Ideæ

(1) Ge. Immat. de l'ame. p.3. ſe.2. n.1.

89. Ideæ proprie relativæ non ſunt confundendæ cum ideis relationis; ſic enim appellantur ideæ quæ repræſentant rationem propter quam unum refertur ad aliud, qualis eſt idea dominatus. Duæ præterea ipſarum ſpecies ſunt advertendæ. Prima eſt earum quæ indicant terminum ad quem referuntur, qui nunquam mutat ipſarum idearum ut ita dicam ſubſtantiam. Tales ſunt, quæ habent fundamentum relationis non dependens a cognoſcente, cujuſmodi eſt ratio exiſtendi per creationem in hac idea relativa, creatura; aut ratio docendi in idea relativa magiſtri. Propter quam cauſam, quod ſemel concipi potuit ſub ratione creaturæ aut magiſtri, ſemper ita concipi poteſt. Secunda ſpecies eſt earum, quæ referuntur ad terminum, qui utpote dependens ab arbitrio cognoſcentis, prout quis unum vel alterum determinet, mutat omnino ideæ ipſius ſubſtantiam: Tales ſunt, ut fuſe exponit Galilæus (1) ideæ magnitudinis & parvitatis, longinquitatis & propinquitatis, facilitatis & difficultatis, felicitatis & miſeriæ, abundantiæ & inopiæ, ſimilitudinis & diſſimilitudinis, æqualitatis & inæqualitatis. Nam mutatis terminis relationis eſt magnum, facile, dives, quod per comparationem cum alio termino dicebantur parvum, difficile, miſerum. Ita qui per Alpes tranſit, jam de montibus ſuæ regionis, quos magnos appellabat, affirmat eſſe parvos, Ita infelicem ſe prædicat, qui laborat pedibus, ſed ſuperveniente alia ægritudine grandiori felicem ſe dicit tunc fuiſſe, cum aliam ægritudinem non habebat, quam pedum, & ſic de aliis. Tales etiam ſunt ideæ excellentis, mediocris, infimi, quæ de nulla re haberi poſſunt, niſi comparetur cum aliis, ſicuti patet tum ex ipſis nominibus, quæ ut loquar cum Pallavicino hoc ipſum docente (2) *nulli rei conveniunt, ſi per ſe ſola ſpectetur neque cum aliis conferatur*: tum ex eo quod in patria vervecum audiamus excellentem dici artificem, qui ubi artes magis excultæ ſunt, ne inter vulgares quidem numeraretur. Quare ut obſervat Buffierius (3), quando aliqui Philoſophi dicunt omnes habere ideam excellentiæ, ſi intelligant eamdem eſſe in omnibus hanc ideam, quemadmodum eædem in omnibus ſunt ideæ abſolutæ ut ſolis aut floris, falluntur, quia idea excellentiæ eſt relativa, & modo naſcitur, modo evaneſcit pro vario termino, quem quis ſibi proponit, dum de re una quærit an excellens ſit.

90. Plus tamen nimio extendunt aliqui provinciam idearum relativarum: inter quos eſt Thomas Needhamus, qui nullum aliud idearum genus in nobis admittit niſi per relationem, & putat ſemel quod poſſet a nobis haberi idea abſoluta alicujus rei ſcilicet ſine ulla cum alia re comparatione, exclamaturos præ admiratione, hæc enim vero eſt cognitio rei, & cæteræ omnes huic comparatæ ſunt confuſio & ignorantia. Exemplum ponit (4) in idea coloris viridis, de quo aliam negat eſſe in nobis, niſi eam quæ naſcitur per comparationem cum aliis coloribus, ut cum rubro & violaceo, quatenus inquit viridis dicitur color, qui afficit oculum vehementius violaceo, & mi-

(1) Ga. Saggiatore n. 14.
(2) Pa. Vindic. ca. 29.
(3) Bu. des prem. verit.
(4) Nee. Nouv. obſer. §. 50.

minus vehementer rubro, & hoc magis, illo vero minus refrangibilis eſt. Atque ita huic ſuæ opinioni adhæret, ut inferius (1) dicat nunquam haberi poſſe ideam diſtinctam viridis ab illo, qui per hypotheſim aptus eſſet ad ſolum viridem colorem percipiendum, & proinde incapax inſtituendi ipſius comparationem cum aliis coloribus. Buffierius (2) jam olim idem cenſuit de ideis aliorum colorum, reprehendens Lockium, quod inter exempla idearum abſolutarum attulerit ideas albi & nigri, quas ipſe collocat inter ideas relativas variabiles, quia accidit aliquando ut quod prius dicebamus album occurrente deinde alio candidiore pronunciemus pallidum, vel quod credebatur nigrum, inter alba ad occurſum nigrioris rejiciamus. Sed hi modi loquendi ſuadent ſolum dari magis vel minus in quibuſdam qualitatibus, & vulgo etiam adhiberi hyperbolas & alios tropos: non vero ſuadent ideas hujuſmodi rerum ne eſſe quidem intra genus coloris, quod primo enunciatum fuit, aut illas expectare quodammodo ad ſui exiſtentiam comparationem cum aliis objectis.

91. Tandem omnes iterum dividuntur in ideas, ſeu ut ab aliis dicitur in conceptus primæ, & conceptus ſecundæ intentionis. Conceptus primæ intentionis dicuntur illi, qui repræſentant id, quod convenit rei prout eſt in ſe, ut conceptus animalis, conceptus entis. Conceptus ſecundæ intentionis dicuntur illi, qui repræſentant id, quod convenit rei non prout eſt in ſe ſed prout eſt in intellectu cogitante ut conceptus generis, ſpeciei, ſubjecti, prædicati & ſimilium; Nam nihil eſt in re, quod habeat eſſe genus aut ſpecies nullo intellectu cogitante, cum habeat ſolum, ut poſſit concipi ab intellectu ut genus aut ſpcies.

SECTIO VI.

De diviſione idearum ſecundum ipſarum perfectiones & oppoſitas imperfectiones.

92. QUO magis perfectæ vel imperfectæ ſunt ideæ, quas de unaquaque re habet homo, eo melius vel pejus de ea ratiocinari compertum eſt. Ruſtici ipſi id confirmant, qui in iis quæ pertinent ad agriculturam quorum perfectas habent ideas, audiuntur ita opportune philoſophari, ut jure irrideant politicos vel philoſophos, quos audiant de iiſdem colloquentes, ſicuti rurſus polliticus ridet de ruſtico, qui vultu ad ſerietatem compoſito audeat ſententiam ſuam de populi regimine & reipublicæ adminiſtratione pronunciare, de quibus vix alias habet ideas, quam nominum quorumdam abſtractorum. Porro ideæ noſtræ quinque dotes præcipua dignas obſervatione habere poſſunt, quarum una major eſt alia hoc ordine. Prima om-

(1) Id. ibid. § 61. (2) Bu. des prem. veri. n. 384.

nium minima eſt eſſe claram, ſecunda eſſe diſtinctam, tertia eſſe completam, quarta eſſe adæquatam, quinta eaque maxima eſſe comprehenſivam. His autem dotibus opponuntur totidem imperfectiones, quarum inverſo ordine omnium maxima eſt eſſe obſcuram, altera eſſe confuſam, tertia eſſe incompletam, quarta eſſe inadæquatam, quinta non eſſe comprehenſivam. Quæ nomina præſtat definire, quia authores conveniunt quidem in frequenti eorum uſu, non vero in una eorundem acceptione, quæ videbatur derivanda a ſenſu, in quo hujuſmodi nomina uſurpantur, dum dicuntur de imaginibus, quandoquidem ideæ ſunt & dicuntur objectorum imagines.

ARTICULUS I.

De idea clara & diſtincta, obſcura & confuſa.

93. IDeam claram appello, quæ objectum ita repræſentat, ut illud cum aliis non poſſimus confundere, quin tamen noverimus in medium proferre ullas ipſius proprietates. Tales ſunt ideæ ſenſitivæ & imaginativæ & ideæ etiam intellectivæ earum affectionum quas experimur, ut ideæ caloris & frigoris, voluptatis & doloris, intelligentiæ & volitionis. Nunquam enim fit ut cujuſquam mens confundat calorem cum frigore, voluptatem cum dolore, intelligentiam cum volitione. Ideam vero obſcuram dico, quæ objectum ita repræſentat ut illud cum aliis poſſimus confundere. Iſtarum exempla habentur in illis qui ſub luce maligna iter agentes confundunt homines cum plantis & feris. Similes definitiones dant alii, ut Leibnitius (1) Wolfius (2) Heineccius (3) Fuginellius (4), eædemque dici poſſunt eſſe juxta ſenſum communem.

94. Ab hoc igitur recedunt Carteſius & Malebranchius, primus ubi ait (5) *in ideis obſcuris & confuſis illæ caloris & frigoris ſunt numerandæ.* Quid per illum ſit idea clara inferius dicam. Alter vero ubi ideam claram definivit, ideam per quam habetur quaſi comprehenſio objecti, & in qua, qui eam conſulit, videt quaſi ſimplici obtutu quicquid res includit, & quicquid excludit, ſive omnes objecti proprietates & modificationes quarum capax eſt. Jure autem hæc ab Arnaldo (6) reprehenditur, quia ea poſita dici amplius nequit habere nos ideam claram caloris & frigoris aliorumque, quemadmodum dici ſolet; Quis enim gratulari ſibi poteſt hæc ſe comprehendere, eorumque proprietates omnes, & modificationes intelligere & quidem ſimplici obtutu.

95. Cum claritate ideæ conjungi poteſt alia proprietas ſcilicet eſſe vividam vel quæ huic opponitur eſſe debilem. Atque idea vivida ea dicitur, per quam mens objectum ſibi repræſentat ſingulari modo, ſive hic conſiſtat in

(1) Le. Medit. in Act. Lipſ. 1684.
(2) Wo. Logic. c.1. n 9.
(3) He. Logic. n.25.
(4) Fu. Metaph. to.1. n.10.
(5) Ca. Reſp. ad quartas object. p.2.
(6) Ar. Vrai. & fauſſ. ide. c.23. & ſeq.

Digitized by Google

in majori advertentia, quam ex ſuo arbitrio adhibet circa objectum, ſive in vehementiori determinatione, quam patitur ab externa aliqua impreſſione, ſive in ea repræſentatione, quæ ſecum conjunctam habet commotionem appetitus vel ſenſitivi vel rationalis. Tales ſolent eſſe, quæ nobis afferunt vel admirationem vel voluptatem vel dolorem. Iſtæ diuturnæ etiam ſunt, & facilis recordationis. Ex contrariis rationibus intelligi poteſt, quid veniat nomine ideæ debilis. Tales ſunt maxime ideæ rerum, quæ nos non tangunt, quæ perbrevis durationis eſſe ſolent & facilis oblivionis.

96. Ideam diſtinctam appello ideam, quæ objectum ita repræſentat, ut ipſius proprietates aliquas, quæ illi ſoli conveniunt, exhibeat. Similis eſt definitio aliorum, quos nuper citavi pro idea clara, quibus addo Duhamelium (1) qui pluribus exemplis hanc ipſam notionem declarat. Ideam vero confuſam appello ideam, quæ objectum ita repræſentat, ut illius proprietates aliquas, quæ illi ſoli conveniant, non exhibeat. Exemplum ideæ confuſæ eſt idea corporis dicens eſſe ſubſtantiam extenſam. Carteſiani hanc prædicant eſſe ideam claram & diſtinctam corporis; ſed alii clare & diſtincte oſtendunt, eam opus habere non mediocri declaratione, ne ſub ſe comprehendat etiam ſpiritum. Aliud illuſtrius exemplum ideæ confuſæ eſt in definitionibus ideæ claræ & ideæ diſtinctæ, quas protulit Carteſius, cujus intererat quammaxime numeris omnibus abſolutas horum nominum definitiones exhibere qui ideam claram atque diſtinctam ſtatuit eſſe omnis ſcientiæ fundamentum. Ipſius definitiones ſic habent (2) *Ideam claram voco illam, quæ menti attendenti præſens & aperta eſt*. At quæ nam eſt idea vel obſcuriſſima quæ non ſit menti attendenti præſens? Et quidnam eſt ideam eſſe apertam menti? Merito igitur Io. Baptiſta de Benedictis (3) malam eſſe hanc ideæ claræ definitionem contendit. *Diſtinctam autem illam*, ſic proſequitur Carteſius, *quæ cum clara ſit, ab omnibus aliis ita ſejuncta eſt & præciſa, ut nihil plane aliud quam quod clarum eſt in ſe contineat*. At cum quævis idea etiam confuſa ſit ſejuncta ab aliis ideis, & propter hoc ipſum, quod in ſe non contineat niſi quod clarum eſt poſſit dici confuſa, ut patet in idea doloris, nulla jam concluditur hujuſmodi definitio. Sepoſito libro principiorum, ubi has Carteſius protulit definitiones, qui conſulat ejuſdem meditationes, in quibus perquam ſæpe nominat ideam claram & diſtinctam, modo dicet uſurpari loco evidentiæ, modo approbabit quod Gaſſendus eidem ſcribebat (4) *requiro ut definias quid perceptionem diſtinctam voces*, & paulo infra, *fac ut prius intelligamus, quid ſit intelligere clare, aliter neſcias quid ſibi velit*.

97. Igitur a datis definitionibus equidem non recedam, quas alii ut vidimus expreſſe ſequuntur & uſus communis, prout ex allatis exemplis conſtat, videtur approbare. Neceſſarium tamen fuit eaſdem diſtincte exhibere

 quo-

(1) Du. de ment. l. 1. c. 6. n. 2.
(2) Ca. Princ. p. 1. ar. 45.
(3) Be. diſc. dell' Aletin. p. 1. § 5. n. 4.
(4) Ga. in med. 6. Car. Juſt. ad dub. 1.

Digitized by Google

quoniam Le Monnier (1) ſtatuens nullam eſſe in nobis ideam confuſam & obſcuram, quin hos terminos definierit; eoſdem hac ſua theſi ſenſui communi oppoſita jam reddidit maxime obſcuros. Utrum autem hæ perfectiones vel imperfectiones ſint iiſdem ideis intrinſecæ aut extrinſecæ, eſt quæſtio quædam, cujus ſollicitudinem equidem totam relinquo Buffierio (2). Utinam interea quotquot his nominibus uſi ſunt, declaraſſent ſimiliter, in quo eadem ſenſu acciperent, nunquam credo contigiſſet, quod adverterunt poſt Jo. Clericum (3), Jaſzlinzkius (4), & alii, ut hi dicerent claram & diſtinctam in nobis eſſe ideam de quibuſdam objectis, illi vero contrarium concluderent. Hac de cauſa factum eſt, ut ſint qui ideam quam habemus de Deo claram prædicent, & illam quam experimur de dolore etiam diſtinctam velint: alii rurſus utrumque iiſdem attributum denegent. Ita Malebranchius poſtquam lucem vocavit (5) ideam Dei, tenebras dixit ideam doloris, & omnes generaliter ſenſationes & cognitiones, quas dicimus intimi ſenſus, in quibus ipſam exiſtentiæ noſtræ cognitionem reponit, inter obſcuras & confuſas rejicit.

Articulus II.

De idea completa, adæquata, & comprehenſiva, & oppoſitis imperfectionibus.

98. IDeam completam appello, quæ objectum ita repræſentat, ut ipſius etiam genus ultimum & differentiam primam exhibeat, ſi ſit objectum univerſale, & præterea differentiam etiam numericam, ſi objectum ſit ſingulare, quæ nomina ex iis, quæ de univerſalibus diſputantur, nota ſunt. Storchenai definitio in noſtram conſpirans ſic habet (6) *Idea dicitur completa ſi tot dumtaxat notas diſtincte repræſentat, quot ſufficiunt ad objectum ab omni alio diſcernendum.* Idea igitur completa objecti eſt idea totius eſſentiæ objecti; Eſſentia enim ſignificat principium omnium, quæ ad ens aliquod pertinent, quod explicatur per genus ultimum & differentiam primam. Ideam vero incompletam appello, quæ objectum, ſi ſit univerſale ita repræſentat, ut ipſius genus aliquod, ſed non primam differentiam exhibeat: ſi vero objectum ſit ſingulare, de eo non repræſentat differentiam numericam.

99. Ideam adæquatam appello, quæ objectum ita repræſentat, ut non ſolum ipſius genus ultimum & differentiam primam exhibeat, ſed diſtincte etiam quidquid ad ipſius tum genus tum differentiam pertinet, exhibere poteſt. Vel ſi brevius idem exprimere volumus ideam adæquatam dicamus, quæ ita completa eſt, ut ſit etiam ſaltem diſtincta circa omnia, ex

(1) Mo. Metaph. §. Quales ſunt ideæ.
(2) Bu. Suit. des prem. ver. exerc. 4.
(3) Cl. Logi. p. 1. c. 9. & ſeq.
(4) Ja. Inſti. Log. diſ. 1. n. 10.
(5) Mal. Entr. ſur la Metaph. 3.
(6) St. Logic. n. 56.

Digitized by Google

ex quibus completa conſtat. Ideam vero inadæquatam appello, quæ objectum ita repræſentat, ut ipſius quidem genus ultimum & differentiam primam exhibeat, ſed obſcure tantum vel confuſe, quæ ad genus & differentiam ipſius pertinent, exhibere poteſt: vel brevius ideam inadæquatam dicamus, quæ completa eſt, ſed non diſtincta circa omnia, ex quibus completa conſtat. Le Monnier ſequutus definitionem ideæ adæquatæ ſibi propriam ſtatuit (1) nullas ullius rei cognitiones adæquatas inveniri in ſpiritu creato. Quare per ipſum nulla ſunt exempla ideæ adæquatæ, quæ juxta noſtram definitionem abundant.

100. Unam pro utraque idea exhibent duo geometræ, quorum alter diu, alter a paucis diebus in hac diſciplina verſatus ſit, & nemo eorum careat idea completa priſmatis. Uterque, ſi ut hanc nobis declaret, poſtuletur, dicet priſma eſſe figuram ſolidam planis comprehenſam, ex quibus duo oppoſita ſunt parallela ſimilia & æqualia. Hæc autem verba dant profecto ideam priſmatis completam; Nam figura ſolida planis comprehenſa eſt in priſmate ipſius ultimum genus: parallelismus vero ſimilis & æqualis oppoſitorum planorum eſt ipſius differentia ſpecifica. Verum quæ completa eſt in mente utriuſque, non erit adæquata, niſi apud geometram jamdiu exercitatum. Hic enim vero omnium rerum analyſim uſque ad illas quæ per ſe claræ ſunt perveniens facile inſtituet, atque ſi interrogetur, diſtincte & complete etiam ſe percipere oſtendet, quid ſit ſolidum, quid planum, quid parallelum, aliaque ex quibus idea priſmatis conſtatur. At ille qui a paucis diebus geometra eſt, ſi de ſingulis interrogetur, quam ideam proferat, hæſitabit in aſſignandis iis notis, per quas inter ſe diſtinguantur, etiamſi ſtatim negaturus ſit eſſe ſuperficiem planam quæ curva ſit, & eſſe parallela quæ inclinantur inter ſe plana, quod oſtendit habere quidem ideam claram ſed obſcuram tamen, vel confuſam earum proprietatum, per quas componitur completa priſmatis idea.

101. Si idea adæquata objecti clare & diſtincte notas ſuas, quantum in humanam mentem cadere poteſt, repræſentat, illa vocatur etiam idea comprehenſiva (2), *Comprehenditur*, inquit S. Auguſtinus, *quod ita videtur* (hoc eſt cognoſcitur) *ut nihil ejus lateat videntem*. Stoici in diverſo ſenſu admittebant ideas comprehenſivas ſive καθαληπτικάς; has enim definiebant juxta phraſim Tullii ideas impreſſas ex iis quæ ſunt, quales eſſe non poſſunt ex iis quæ non ſunt, quod clarius dicam ideas natas ab objectis quæ fuerint opportune ſenſibus applicata, quæ definitio ipſis jam relinquitur, Exemplum ideæ comprehenſivæ eſt in idea horologii portatilis, quæ eſt in mente ſui artificis; dum enim ille dicit eſſe machinam, quæ ſe movet ſecundum leges mechanicæ per elaterium intra ipſum latens, omnia penitus intelligit non ſolum, quæ verbis exprimit: ſed ea etiam, quæ addere poſſet ad compoſitionem, uſum, & dependentiam mutuam omnium partium hujus machinæ declarandam. At ille qui non eſt artifex contentus ſit

(1) Mo. Metaph. ar. de ideis adæq. (2) Au. Epiſt. ad Paulin. olim 112. c. 9.

Digitized by Google

ſit oportet idea ſolum completa hujus vel alterius artefacti eo modo, quo Carteſiani in brutorum notione acquieſcunt, quam ipſi ſibi fingunt in machina per ſolas leges mechanicæ ſe movente ope muſculorum & ſpirituum animalium.

102. Complexum notarum ſine quibus idea nequit eſſe adæquata, vocatur ideæ comprehenſio, de qua dici ſolet per modum axiomatis quod quo minor eſt eo magis extenditur, & rurſus quo major eſt eo minus extenditur. Quod utique veriſſimum eſt; Nam comprehenſio minor pauciores notas complectitur ut accidit in idea magis generica, quæ proinde ad plura ſubjecta extenditur. Itaque quia in hac idea animal duæ tantummodo notæ continentur Vita & Senſus, illa extenditur ad omnes homines & omnia bruta: contra vero comprehenſio major plures in ſe habet notas, quare ad pauciora extenditur ſubjecta. Hoc pacto qui notis vitæ & ſenſus addat illam rationis facit jam ideam minus genericam hominis, in qua comprehenſio major eſt quam in illa animalis, ſed cum hæc idea homo excludat omnia bruta jam minor eſt ejuſdem extenſio.

PARS II.

Digitized by Google

PARS II.

Propoſitiones circa naturam Idearum.

PROPOSITIO PRIMA.

Ideæ noſtræ ſunt modificationes animæ, ex quibus multæ & etiam inter ſe oppoſitæ poſſunt eidem animæ eodem etiam tempore ineſſe eo modo, qui eſt ſupra noſtrum captum.

ARTICULUS I.

De Hobbeſio materialiſta propoſitioni adverſante.

103. PROPOSITIO quantum ſaltem ad primam ſui partem eſt primo contra Materialiſtas, qui ideas dicunt conſiſtere in motu materiæ. Citantur pro hac ſententia multi ex veteribus philoſophis, ſed falſo omnino; In tres enim aut quatuor cadit legitime hæc accuſatio, ut ex decurſu hujus propoſitionis patebit, ubi de his loquar. Ex recentioribus enim vero multi habentur Scriptores ut jam dicam, quos neceſſe eſt penitus ignoraverit Anonymus, qui apud Trevoltianos (1) Materialiſmum habet pro larva ſeu phantaſmate. Præterea neceſſe eſt non adverterit dari Libertinos, qui tam male vivunt in hoc mundo, ut nequeant ſperare bene ſibi futurum in altero, & propterea ſollicite procurant ſibi & aliis perſuadere nihil hominis ſupereſſe poſt ejus mortem. Qui hos dari fatentur, jam admittit Materialiſtas, quos bene Nonnote (2) definit per hujuſmodi Libertinos, jamque multo plures occurrunt Materialiſtæ, quam qui libellis ſcriptis tales ſe declaraverint.

104. Verum a ſcriptoribus non diſcedam quos ſtudioſos philomaniæ & non philoſophiæ argute appellavit Alexander Bandiera (3). Iſtorum vexillarius eſt Thomas Hobbes, de quo alibi (4) dixi, homo ut ait Monilia (5), *tam philoſophus quam chriſtianus*. Hic ab anno ſaltem 1651 ætatis ſuæ 63 Materialiſmi ſignum audacter extulit in libro quem Leviathan ſive de *Republica eccleſiaſtica & civili* Anglice vulgavit, idemque adhuc ventilabat anno 1655, quo *Elementa philoſophiæ* latine edidit. Ante hoc tempus cum animadverſiones ſuas ſcriberet ad Carteſii meditationes, quas anno 1641 ipſe Car-

(1) Tre. an. 1759. ar. 29.
(2) Non. Dict. ar. Materie ſub fin.
(3) Ba. Uffizi di Cic. Proem.
(4) De Bon. n. 159.
(5) Mo. Materialiſ. p. 2. ſe. 4. c. 12.

Digitized by Google

Carteſius protulit & objectiones tertias nuncupavit, magni habitas a Bruckero (1), in hanc ſtultitiam nondum videtur incidiſſe. Ibi enim loquens de ideis Angeli (2) *credo* inquit *eſſe creaturas Deo miniſtrantes invifibiles & immateriales: cum tamen idea ſub qua Angelum imaginor ſit compoſita ex ideis rerum viſibilum*, & infra fatetur exiſtentiam animæ a corpore diſtinctæ dicens (3) *ratione colligi eſſe aliquid internum corpori humano, quo ſentit & movetur*.

105. At cum tandem incommodam ſuis moribus experiretur veram hanc communemque philoſophiam ab ea deficiens expreſſe docuit ideas noſtras nihil aliud eſſe niſi modos materiæ quoniam ex ſola materia conſtamus. Id ſæpius concludit ex hoc principio, quod hi termini, ſubſtantia incorporea contineant contradictionem (4), *Subſtantia* inquit *& corpus idem ſignificant, adeoque ſubſtantia incorporea ſunt duo nomina, quæ ſimul conjuncta mutuo deſtruuntur, non ſecus ac ſiquis diceret incorporeum corpus*. Huc pertinet ea ejuſdem theſis quam refert Bruckerus (5), *Dantur nomina inſignificantia, quæ vel nulla definitione explicata ſunt, vel quorum ſignificationes ſunt inconſiſtentes: hujus generis eſt ſubſtantia incorporea*. At quanam ratione id ſibi perſuaſerit præſtat audire: Quis enim non videat hos terminos ſubſtantiam incorpoream non præſeferre ullam contradictionem, quæ utique ſtatim apparet in his corpus incorporeum. Tres ille profert rationes. Prima eſt (6): *Opinio de exiſtentia ſpirituum incorporeorum ſeu immaterialium nequit ullius hominis mentem ingredi*. At hæc jam olim tamquam ſtultitia habita fuit in Dicæarcho & Ariſtoxeno, qui referente Tullio (7), *quia difficilis erat, quid aut qualis eſſet intelligentia, nullum omnino animum eſſe dixerat*, & in iis qui teſte Leibnitio (8) *omnes res volunt eſſe corporeas, quia nihil niſi corpus diſtincte & imaginabiliter explicari poſſe ſibi perſuadent*; Plane enim deſipit, qui ea ratione moveatur ad admittenda ſola corpora, quaſi vero intimam horum ſubſtantiam, & omnia quæ his accidant, conſcius ſibi ſit ſe unquam intellexiſſe.

106. Secunda eſt (9): *Nomen ſpiritus ſignificat communiter tenue corpus ut aerem, ventum, ſpiritus animales, & aliquando imagines quas ſomniantes habemus*: At hæc ratio eſt cumulus falſitatum, dum omnem aliam excludit ab eo nomine receptam ſignificationem. Trevoltiani, ubi impugnant Auctorem libri cujuſdam *de Mundo & Anima*, qui hanc eamdem rationem vehementius protulit, ut ſuaderet Materialiſmum regnaſſe ubique fere uſque ad Aeram Chriſtianam, dabunt (10) particulares demonſtrationes pro contraria propoſitione. Mihi hæc ad Hominem pluſquam ſatis eſt. Hob-

(1) Br. Hiſt. Phil. t. 4. l. 1. c. 6. n. 6.
(2) Ho. Obic. 5. in Cart.
(3) Ibid. objec. 7.
(4) Ho. levia. c. 34.
(5) Br. Hiſt. de Hobbes t. 4. §. 22. n. 28.
(6) Ho. lev. c. 12.
(7) Tu. Tuſc. l. 1. n. 51.
(8) Le. in. act. lipſ. ſept. an. 1698. n. 7.
(9) Ho lev. c. 34.
(10) Tre. an. 1751. ar. 71.

Digitized by Google

Hobbes paullo infra ſuperius allata dicit, *Ethnici communiter crediderunt exiſtere dæmones bonos & malos, quos quia putabant ſubſiſtere per ſe, vocarunt ſubſtantias, quia vero manibus non poterant contrectari, dixerunt incorporales: idemque Judæi præter Sadducæos cenſuerunt ex eadem ratione*: ergo Hobbes ait ſimul, & negat nomen ſpiritus communiter ſumptum fuiſſe pro ſubſtantia incorporea. Tertia tandem ejus ratio eſt: Sacra Scriptura, quam Divinam agnoſcit, nihil habet quod cogat admittere ſubſtantiam ullam creatam eſſe a Deo quæ non ſit corpus, contendens quæcunque ex ipſa citantur in contrarium, præſertim de Angelis eorumque nominibus & operationibus habere congruam explicationem ſine recurſu ad veros ſpiritus. Specimen hujuſmodi explicationum dat Bruckerus in hac ejuſdem theſi (1), *Inſania eſt enormis ingenſque paſſio, tales fuerunt, quos Evangelica hiſtoria vocat dæmoniacos*. Sed his omiſſis ſacram Scripturam aperte ſignificare animas noſtras eſſe ſpirituales jam alibi (2) demonſtravi.

107. Quæri poteſt num etiam Deum Hobbes dixerit eſſe corpus. Hoc quidem ex ſuis principiis plane ſequitur, & Bruckerus (3) hanc quoque blaſphemiam eidem attribuit. Hoc certum eſt, quod ſe ſaltem in hac re dubium nefarie declaravit; Nam iterum iterumque (4) monet, ne cum dicimus juxta etiam ſacras literas, Deum eſſe ſpiritum, accipiamus hoc nomen in ſenſu *dogmatico*, tamquam definiens ejus naturam eſſe quid incorporeum, ſed in ſenſu *pio*, tanquam ſignificans eam eſſe nobis incomprehenſibilem, & dignam quæ a nobis honoretur. Cum igitur fixum animo habuerit nihil in nobis nec in toto mundo creato eſſe præter materiam, hinc de primis ideis, quæ in nobis ſunt, nimirum ſenſationibus ſtatuit in ſuis elementis Philoſophiæ (5), *Senſio in ſentiente nihil aliud eſſe poteſt præter motum partium aliquarum, quæ organorum quibus ſentimus partes ſunt*. Et infra ſenſionis ortum ſic declarat, *Senſio eſt ab organi ſenſorii conatu ad extra, qui generatur ab objecto verſus interna, eoque aliquamdiu manente per reactionem factum phantaſma*. Buffonius eamdem omnino doctrinam propoſuit, dum brutis quæ voluit eſſe pure materialia tribuit ſenſationes & quidem jucundas vel moleſtas, quas dixit nihil aliud eſſe, quam effectus motus qui ab organis ſenſoriis propagatur uſque ad cerebrum & a cerebro reflectitur ad ipſa organa. At inquiunt contra Hobbeſium Maſſarius (6), & contra Buffonium Condillacus (7) ut de hoc referunt etiam Trevoltiani (8) quiſnam intelligat hanc connexionem inter ſenſationes & motum ſenſuum externorum & cerebri? Et quis ipſummet Buffonium componat hæc docentem cum eodem, qui alibi dixit materiam non poſſe ſentire? Numquid in homine etiam ſenſationum naturam ſic ſe habere dicendum eſt? Annuit quidem Buffonius: ne tamen Hobbeſianus credatur Ipſemet impedit, qui agno-

(1) Br. Hiſt. Phil. de Hobb.
(2) De Mundo n. 287.
(3) Br. ubi ſupra §. 20.
(4) Ho. lev. c. 12. & 34.
(5) Ho. Elem. Phil. c. 25 §. 2.
(6) Ma. Relig. notu. n. 376.
(7) Co. Des animaux.
(8) Tr. ann. 1755. ar. 120.

Digitized by Google

vit in homine alterius generis & quidem altioris cognitiones, quod Hobbes non fecit, qui in ſenſationibus ſiſtens dixit harum (1) *ortum perpetuum idipſum eſt, quod appellari ſolet animi diſcurſus*.

108. Vidit ipſe idem conſtituta natura cognitionum in mutua actione unius partis materiæ in aliam ſequi, tribuendam eſſe actualem cognitionem & ſenſum ipſis lapidibus ſe invicem collidentibus, cui conſequentiæ viſus eſt primum quidem dubitare, quid reſpondendum eſſet, ſed deinde putavit eam concedi poſſe cum hoc temperamento, quod ſenſum quidem habeant omnia corpora, quæ moventur ab alio, ſed illius ſenſionis non ſint conſcia, nec recordentur niſi ea, in quibus ſint opportuna organa. Ipſius verba hæc ſunt (2), *Scio fuiſſe viros doctos, qui corpora omnia ſenſu prædita ſuſtinuerunt: nec video, ſi natura ſenſionis in reactione ſola collocaretur, quomodo refutari poſſint. Sed etſi ex reactione corporum aliorum phantaſma aliquod naſceretur, illud tamen remoto objecto ſtatim ceſſaret, Nam niſi ad retinendum motum impreſſum etiam remoto objecto apta habeantur organa, ut habent animalia, ita tantum ſentient ut nunquam ſenſiſſe ſe recordentur*. Alia ex eodem libro refert & impugnat ex profeſſo Homfridus Dittonius in ſupplemento ſui operis *de Religione Chriſtiana* ex Anglico Gallice redditi, cujus compendium dant Trevoltiani ad annu. 1729. ex editione Pariſien. non indicato authore qui in Amſtelodamenſi 1728 habetur. Interpres in nota adjecta Dittonium reprehendit, quod perperam citaverit Phyſicam Hobbeſii, quam dicit nunquam ſcripſiſſe. Sed fallitur. Hæc enim extat in Elementis Philoſophiæ, quæ ante oculos habeo, ab ipſo Hobbeſio Londini editis anno 1655, quorum eſt pars quarta. Etiam Clarkius (3) invehitur contra citata verba, quæ execratur una cum aliis deſumptis ex c. 1. *Leviathan*, ubi eamdem doctrinam inſinuat.

109. Quoniam autem confidenter affirmat viros doctos ſibi ſuffragari, equidem dico noſſe me ex S. Auguſtino, quod (4) *ſecta Manichæorum dicit, quia habet vitam lapis, & habet animam paries & lana & veſtis, & cum reprehenſi fuerint & repulſi, quaſi de Scripturis proferunt dicentes, ut quid dictum eſt, quod factum eſt in ipſo vita erat*. Sed hi non ſunt viri docti: & Auguſtinus quidem addit *ſordidiſſimam illorum ſectam ſic dicere delirando*: nec unquam de hoc ipſorum errore meminit, quod ſæpe facit (5) quin eidem aliquam infamiæ notam inurat. S. Baſilius vero de iiſdem mentionem faciens dicit (6), *Vana mentis homines Manichæi ſentiunt anima præditam tellurem eſſe?* Quid quod ne hi quidem ſuo materialiſmo favent; Nam omnia vivere & ſentire Manichæi ſentiebant non ratione materiæ, ſed ratione duplicis ſpiritus cum ſingulorum corporum materia commixti, juxta celebrem eorumdem ſtultitiam de duobus rerum omnium creatarum auctoribus ſpiritibus a ſe & æternis, bono altero & altero malo. Pro qua cum abuterentur teſti-

(1) Ho. Elem. phil. c. 25. n. 5.
(2) Id. ibid. pag. 226.
(3) Cl. A demonſt. of God. pr. 8. cor. 2. & pr. 10.
(4) Au. tr. 1. in Joan.
(5) Au. de mor. Mani. l. 2. c. 17. Et de quan. ani. c. 33.
(6) Ba. ho. 8. Hexam.

Digitized by Google

teſtimonio Joannis jam dicto, illis non ſemel reſpondit Auguſtinus, illud (1) *ſic diſtinguendum eſt, cum dixerimus quod factum eſt, deinde inferamus, in illo vita eſt, non in ſe hoc eſt in ſua natura, qua factum eſt, ſed in illo vita eſt; quia omnia quæ per ipſum facta ſunt noverat antequam fierent.*

110. Præter Manichæos novi citari librum *de ſenſu rerum* Thomæ Campanellæ, qui obiit anno 1639 ætatis ſuæ 71, & Franciſcum Gliſſonium Anglum medicum Londini mortuum anno 1677, & alios neſcio quos Hilozoitas, ut illos vocat Cudworthius (2) h. e. vitam tribuentes materiæ. Sed hi vel ſunt ex iis qui juxta Jo. Claubergium (3) diſerte eoſdem confutantem, neſciunt diſtinguere ordinem rerum materialium a cauſa per quam ipſæ ordinatim exiſtunt: vel ex iis qui adhærent opinioni Platonis de Anima Mundi, de qua alibi (4) memini. Atque hi nihil juvant Hobbeſium; Nam diſtinguunt animam mundi ab ejus materia, & jamdudum cum contemptu rejecti communiter fuerunt. De Campanella ſcribebat jam Carteſius, qui ipſum jam ſenem alloquutus fuit in Hollandia (5) *Quindecim anni ſunt quod videram ejus librum de ſenſu rerum, ſed jam tum ſoliditatem in ſcriptis ejus ita deſiderari judicabam, ut nihil prorſus eorum in memoria ſervaverim*, & alibi de alio neſcio quo ejuſdem opere ad Merſennum pariter dixit (6) *Quod vidi olim ex Campanella non ſinit ut quicquam boni ex ejus libro ſperem, & legere neutiquam cupio.*

111. De omnibus autem hujuſmodi philoſophis obſervavit Card. Pallavicinus (7) ipſos in tam abſurdam ſententiam veniſſe adductos ab hoc evidenti paralogiſmo, Quod facit operationes ordinatas & in bonum finem tendentes habet cognitionem & appetitionem: Sed Cæli Aer Terra Plantæ omnia denique ſic faciunt: ergo omnia habent cognitionem & appetitionem. Evidens eſt fallacia hujus ratiocinii quia non omne id quod ordinate operatur habet cognitionem, ſed id ſolum quod ſic operatur per modum cauſſæ principalis & non mere inſtrumentalis. Nemo quidem incidit in hunc paralogiſmum quando manifeſta eſt cauſſa principalis ex qua provenit ut quid faciat operationes ordinatas. Ipſi pueri ſiquem audirent qui ex pulchritudine imaginis aut ſcripturæ concluderet eſſe in pennicillo aut calamo cognitionem exclamarent, ſane hebes es qui pennicillo aut calamo tribuas, quod unice pictori aut ſcriptori convenit. At quando ea cauſa occulta eſt rudes facile in illum incidunt ut narratur de populis, qui pro animalibus certi generis habuerunt horologia ad ſe primo deportata, quia ſibi relicta ſentiebant ordinatos pulſus edere, dieique horas opportuno ſagittæ motu deſignare.

112. Utile quammaxime fuit antiquum paralogiſmum obſervaſſe, quoniam baſis eſt cui Maupertuiſius inædificavit nequiſſimum *Syſtema Naturæ* quod eſt inter ejus opera ex editione Lugdunenſi anni 1756, in quo videas illum

(1) Au. de. Gen. ad lit. l.5. c.14. n.31.
(2) Cu. Syſt. intel. c.2. §.3.
(3) Cla. Defen. Cart. c.36. n.30.
(4) De Mundo. n.249.
(5) Car. Epiſ. p.2. ep.87. ad anony.
(6) Car. Epi. p.2. ep.92. poſt. med.
(7) Pa. in 1.2. diſ.2. q.1. ar.2. n.4.

Digitized by Google

illum eſſe verum Hilozoitam, prout apparet ex iis, quæ de eo referunt Trevoltiani ad eundem annum 1756 art. 87, ſive ultimo Auguſti, quoniam Typographus indicem articulorum pervertit. Alii viderint quantum hoc Maupertuiſiæ ſyſtema naturi ab eo diſtet quod ſub nomine Mirabodii anno 1770 Londini prodiit, in quo referente Epiſcopo Le Franc (1) ejus auctor dicit cognitiones eſſe impreſſiones factas in cerebro ab objectis: volitiones vero eſſe motus alicujus partis cerebri vel machinæ humanæ poſt mutuum cum aliis partibus conflictum ſecundum directionem quam exigit vis quæ oppoſitas vires ſuperat. Hoc Clerus Gallicanus nominatim accuſavit de omni nequitia in ſupplici libello, quo eodem anno 1770 a ſuo Rege petiit legum contra impios libros exequutionem, & multi jam docti auctores impugnarunt, in quibus eſt Bergierius in Gallico opere Italice etiam reddito *Examen Materialiſmi ſeu Confutatio ſyſtematis Naturæ*.

113. His excluſis reſtant illi apud Benedictum Aletinum (2) qui tribuunt ſenſationem non quidem omni materiæ ſed tenuiſſimis atomis ſeu ſpiritibus animalibus tunc ſolum quando frequentes moveantur intra corpus organicum, pro qua opinione ſic arguebant: ſicut machina acquirit majorem vim aucto rotarum numero, ita corpus acquirit aptitudinem ad nobiliores operationes aucto ipſius partium numero. Igitur etiamſi ſpiritus animales non ſentiant cum ſunt diſſipati extra corpora organica, aut pauci intra ipſa verſantur, poterunt tamen ſentire abundanter congregati & agitati in corpore ex multis partibus compoſito. At ne hi quidem docti dici poſſunt qui attributum ſentiendi quod non convenit ſingulis aut paucis ſpiritibus non intelligunt ne convenire quidem jam poſſe multis ſimul congregatis atque congeſtis. Quod oſtendere iiſdem poteſt ipſum machinæ exemplum, cujus vis in tantum augetur auctis rotis, in quantum ſingulæ rotæ aptæ ſunt ad mutuum motum. Aletinus hos impugnans neminem nominat: Trevoltiani autem expreſſe meminerunt in hac re de auctore libri *Philoſophus boni ſenſus* (3). Qui legat Carteſium in articulo 5. Diſſert. de Methodo invenit primum fortaſſe auctorem expoſiti ratiocinii;

ARTICULUS II.

De aliis Materialiſtis propoſitioni adverſantibus.

114. HObbeſio acceſſerunt Io. Tolandus Hibernus homo mortuus Londini anno 1722 ætatis 52, Apoſtata a Catholica Religione in qua fuerat educatus: Et Henricus Dodwellus Hibernus pariter, anno extinctus 1711 cum eſſet ſeptuagenarius: Et Antonius Collins Anglus natus anno 1676 & mortuus anno 1729. Horum ſcripta famoſa ſunt propter impietatem, & illa Dodwellii & Collinſii etiam propter impugnationes Samuelis Clarkes qua-

(1) Fr. Relig. vend. p. 3.
(2) Alc. Lett. apolog. 4. pag. 145.
(3) Tre. an. 1759. ar. 23.

quarum aliqua epitoma extat in ſecunda parte tomi 26 ſelectæ Clerici bibliothecæ: Et Helvetius in libro *De Spiritu*, de quo alibi (1) dixi: Et Charpus in *Hiſtoria naturali animæ*: Et Bekerius relatus a Trevoltianis (2): Et Auctor libelli *Mundus & ejus origo*: *Anima & ejus immortalitas*, quem iidem Trevoltiani (4) confutant, aliique apud eoſdem (3): Et Auctor libelli *Nova cogitandi libertas* editi Amſtelodami anno 1743, contra quem poſt Gauchatum invehitur Alphonſus Nicolai (5): Et Gulielmus Cowardus *in cogitationibus poſterioribus de anima*, *& in vindicatione rationis & religionis contra impoſturas philoſophiæ*, quem citat Chriſtianus Wolfius (6), & contra quem inter alios allatos a Verneio (7) ſcripſit Joannes Broughtonus tractatum *de natura animæ rationalis*. Sunt alii etiam de tanto errore accuſati & impugnati juxta Bibliothecam Britannicam (8) a Baxtero, Champbello, & Lelando.

115. Propius noſtris temporibus eſt Julianus Offray de la Metrie Medicus in *Hiſtoria Animæ*, *in Antiſeneca ſeu Tractatu de Felicitate*, & præcipue in *Homine machina* libro inquiunt apud Trevoltianos Hubertus Hayer (9) Ladvocatus (10) & Pichonus (11) in quo fruſtra requiras *ſcientiam prudentiam eruditionem cum ſit ab hoc homine ex impietate delirante*, quam tamen fama eſt deteſtatum fuiſſe ſub finem vitæ, quem habuit Berolini anno 1751. Cum librum *de Homine* dedicaverit Baroni de Haller Proteſtanti Academiæ Scientiarum Gottingenſis Præſidi, tanquam ſuo olim Magiſtro & nunc Amico, Haller qui nunquam ne de facie quidem hominem noverat quod faſsus deinde fuit ipſe Metrie in nota quadam ad præfationem ſuorum operum ex editione Amſtelodamenſi, graviter queſtus eſt de tanta impudentia per epiſtolam in diverſa Diaria inſertam, atque ut omnem a ſe ſuſpicionem removeret de communione opinionum cum hoc incredulo opuſculum edidit *de Irreligione*, quod Gallice cum notis Correvonius edidit anno 1760, & ex Gallico Italicum fecit Thomas Soldati, annoque 1777 Romæ vulgavit, aliquibus tamen omiſſis, quæ inquit ex religione & ex prudentia erant omittenda,

116. Apud eoſdem Trevoltianos (12) video execrari Carteſianum neſcio quem, qui ut hominem machinam tueretur, dicebat glandulam pinealem eſſe organum, in quo cogitationes omnes contingunt, quatenus cum verbum ſubſtantivam *Sum* collocatum ſit in ejus vertice. nomina adjectiva in medio, & ſubſtantiva in baſi, utraque per opportunam glandulæ commotionem e ſuis loculis refixa a ſpiritibus animalibus impelluntur in verticem, ubi per mutuam ſecum & cum verbo ſubſtantivo unionem efformant

(1) De Mundo n.124.
(2) Tre. ann. 1703. ar.205.
(3) Tre ann.1751. ar.81.
(4) Tre. ann.1755. ar.79. & ann.1756. ar.35.
(5) Ni. Ragionam. Vol.3.
(6) Wo. Ontol. p.2. ſe.1. c.2. n.548.
(7) Ve. Metaph. l.1. c.4.
(8) Bi.10.12.p.2 ar.4.Recerc.ſur l'Ame.
(9) Tre. ann. 1757. ar. 107. pag.2504.
(10) Tre. ann. 1753. ar.79.
(11) Tre. ann 1758. ar.62.
(12) Tre ann.1754. ar.44.

mant judicia, quæ affirmativa ſunt, quoties adjectiva congruunt ſubſtantivis: ſecus vero negativa ſunt. Iidem referunt Gallicum tractatum Antonii Le Camus *de Medicina ſpiritus*, qui ex ſolo compendio quod ipſi exhibent (1) concluditur debuiſſe inſcribi *de internecione ſpiritus*, cum in eo ſtatuantur intellectus & voluntas eſſe facultates mechanicæ: & cognitiones ſenſibilium eſſe motus fluidi ab organis ad cerebrum: reflexiones vero eſſe motus ejuſdem fluidi a cerebro ad organa, & ex his pendere ratiocinia & judicia, quorum proinde alia appellat ſenſibilia & alia reflexa.

117. Guyonus in Gallico libro quem audivi a Doctore Sorbonico Pariſienſi ipſi tribui, cujus titulus *Oraculum novorum Philoſophorum* cum Mettriem fuerit deteſtatus (2) inferius (3) invehitur contra Voltairem, quod in quodam poemate tamquam compendio Eccleſiaſtes ſub ejus nomine primum edito, & deinde ſub illo alterius, inter alia, quæ Sancto libro ſacrilege attribuit noviter cum horrore relata & confutata ab Epiſcopo Le Franc in ſuo opere Gallico *Pretendue philoſophie* (4) & iterum a D. M. hoc eſt Del Mare in quinta & octava ex ſuis epiſtolis, quas ſub eodem titulo *Preteſa Filoſophia* Italice Romæ edidit, hoc etiam contendit Eccleſiaſtes ſententiam eſſe, quod ejuſdem mortalis conditionis ſint anima noſtra & corpus, abutens iis quæ ibi refert dicta aut cogitata a Libertinis tamquam hujus Auctoris vel potius Spiritus Sancti doctrinam, quam blaſphemiam jam antea pronunciaverat Collinſiuś, qui Salomonem, cujus ſine controverſia eſt Eccleſiaſtes liber, auſus fuit appellare Animicidam hoc eſt propugnatorem mortalitatis animæ. Idem alibi nollet quemquam contra opinionem de materialitate animæ conclamaret, quia Religio curat de virtutibus non de eſſentia animæ. Quod Nonnote (5) oſtendit falſum & intollerabile eſſe, poſtquam ſpiritualitatem animæ utrumque Teſtamentum ſæpe inculcat, Concilia definiunt, Patres unanimiter docent, ut alibi (6) planum feci, & ſine ſpiritualitate animæ immortalitas ipſius amplius non ſubſiſtat, nec ſine immortalitate relinquatur locus ullus virtuti aut religioni.

118. Para huc etiam pertinere vult Spinoſam illi tribuens quod ſtatuerit (7) *cognitionem & extenſionem eſſe duas modificationes ejuſdem materiæ*, verius dixiſſet ejuſdem ſubſtantiæ. Spinoſæ enim deliramentum non fuit nihil aliud exiſtere niſi materiam ſed unam dumtaxat exiſtere ſubſtantiam. Atque Iarriges in duabus diſſertationibus inſertis in monumenta Berolinenſis Academiæ ad annum 1745, & 46 oſtendit abſurdam hanc concluſionem deduxiſſe ex Univerſali Logico, quo abuſus fuit tamquam ente reali, ad quod retulit tamquam ejuſdem modificationes ſpecies omnes ſubſtantiarum & accidentium reales. Omittam Io. Martinum de Prades, cujus famoſam theſim etiam de Materialiſmo notavit Sorbona, quoniam negavit ſe cum Materia-

liſtis

(1) Tre. ann.1753. ar.41. & 66.
(2) Gu. Orac. Converſ.5.
(3) Id Conv.11.
(4) Fr.1.caract.
(5) No. Erreu. de Volt. to.2.c.27.ar.2. obi.5.
(6) De Mundo n.267.
(7) Pa. Metaph. n.286.

Digitized by Google

liſtis ſentire meliorem ſenſum tribuens ſuis verbis in Apologia a ſe edita, quæ ceteroqui omnibus non ſatisfecit, ut apparet ex Trevoltianis (1), & ex alibi (2) dictis.

119. Nuper Storchenaus (3) ex Chaumeixio refert Encyclopædiſtam Yvonem in Articulo de Anima ſic loqui, *Ego ſum corpus & cogito, & nihil ſcio præterea, Tribuamne prudenter cauſſæ incognitæ id quod facile cauſæ ſecundæ ſufficienter cognitæ ſcilicet corpori tribuere poſſum?* Idem Chaumeixius (4) vehementer declamat contra alium Encyclopædiſtam ignotum auctorem articuli *de Evidentia*, quem refert docere omnes noſtras cognitiones eſſe ſenſationes: has autem eſſe impreſſiones mere paſſivas, quas dividit in duas ſpecies, alteram dicit eſſe illarum quas patimur ex ipſo ſenſuum exercitio, alteram vero illarum quas experimur ex memoria, quam in mechaniſmo organizationis vult conſiſtere. Alii viderint an vera ſint expoſita; Novi enim (n.59.) ab eo viſum aliquando materialiſmum ubi certe non eſt, ut cum de eo accuſat, qui docent omnes noſtras cognitiones fieri per ſenſus, tribuens quod his verbis ſignificent cognitiones noſtras conſiſtere in commotione materiæ facta in ſenſibus aut per ſenſus in cerebro, cum ceteroquin idem ſignificent ac Carteſiani, ubi explicant ideas adventitias, & quod ipſe idem iiſdem adhærens ſic exprimit (5) *Noſtra ſententia eſt cum Locke cognitiones qualitatum ſenſibilium corporum naſci in nobis mediis organis noſtrorum corporum*. Cum eamdem criminationem etiam Genuenſis ex eadem cauſſa confidenter impegerit Lockio, eamque cumulaverit dicens (6) *Lokium in natura animi Dicæarcho conſentire*, Storchenaus (7) ita vindicavit ut calumnioſum in hoc ejus accuſatorem demonſtraverit. Qui diceret reformandum eſſe modum loquendi ad effugiendum omne ſiniſtræ interpretationis periculum, ne hoc quidem jure peteret, quia abeſſe hujuſmodi periculum penitus perſuadet vetus ejuſdem uſus, ut patet ex S. Auguſtino, qui dixit cognitionem ignis viſo fumo (8) *vocari cognitionem per ſenſum, quia ex paſſione corporis quamvis alia, ideſt ex alterius rei viſione provenit*.

ARTICULUS III.

De aliis aliter propoſitioni adverſantibus.

120. Secundo facta propoſitio eſt contra Malebranchium, cujus doctrina eſt (9) *mentis ideas duplicis eſſe generis*, alias quæ aliquid nobis externum, alias vero quæ quid nobis internum repræſentant, atque has poſteriores fatetur eſſe *modificationes mentis*: at de prioribus ſic deinde pronun-

(1) Tre. ann.1753. ar. 67.
(2) De miraculis n.773. ſer.edit.
(3) St. Pſych. n.141. Sch.2.
(4) Ch. Prejug. to.2. diſ.3. ar.1. c.2. & 3. & ar.3. c.1.
(5) Ibid. ar.1. c 5. n.1.
(6) Ge. Metaph. p.2. ſyſt. Loc. pr.34.
(7) St. Pſych. n.227.
(8) Au. de Quan. ani. n.45.
(9) Ma. Inqui. Veri. l.1. c.1.

nunciat (1), *Ideæ quæ nobis aliquid extra nos repræſentant, non ſunt modificationes mentis noſtræ*. Hanc propoſitionem Lockius (2) ad examen revocans concludit, ipſum neſcire quid dicat, ſi velit ſolas perceptiones eorum quæ intrinſecus experimur, eſſe modificationes animæ, non vero perceptiones quibus objecta extrinſeca cognoſcimus, quaſi anima hæc cognoſcens nullam in ſe mutationem pateretur. Confirmare quis poteſt cenſuram Lockii ex eo, quod Malebranchius *ideas mentis* noſtræ vocet tum illas, quæ per ipſum non ſunt modificationes mentis, tum illas quas ſtatuit tales eſſe; Mentis enim ideas dixit, ut nuper vidimus, eſſe duplicis generis. Profecto qui ſcit quid dicat, evitat omnem ſpeciem contradictionis, qualem præſefert appellatio ideæ mentis attributa etiam ideis, quas negat eſſe modificationes mentis.

121. Tertio eſt contra illos, qui cognitiones noſtras dixerunt eſſe ſpecies neſcio quas, ex materialibus redditas per vim mentis ſpirituales, ipſique inhærentes, adeoque entitates quaſdam de genere accidentis abſoluti, quod late in Academiis Peripateticis olim perſonabat. Quarto eſt contra illos, qui de genere ſubſtantiæ putarunt eas eſſe, ut proinde intulerint a Deo ſolo creari. Ex his alibi (3) nominavi Laurentium Bourſierium tamquam præcipuum hujus opinionis propugnatorem, cujus impugnationem cum ibidem attulerim, eidem hoc loco tamquam quoddam extrinſecum momentum addam, quod ea fuerit commentum hominis e Sorbona ejecti anno 1729. propter patrocinium damnati Janſeniſmi eo cum furore ſuſceptum ut profugus & occultus aliquandiu vixerit, cum ad carceres damnatus inquireretur, ipſiuſque liber *De actione Dei in creaturas*, in quo hanc ſtultitiam de ideis, quod non ſint modi animæ propoſuit, fuit anno 1714, qui primus fuit poſt ſuam editionem, oppreſſus a Galliarum Rege per decretum ſui Conſilii tamquam *renovans damnatas opiniones*. Hæc habeo ex Italico Dictionario Auctorum Eccleſiaſticorum, de quo alibi (4) dictis addo, ipſum videri opus hominis ex Gallis non Catholicis, quia hujus Gentis authores abundanter: aliarum autem gentium parce admodum refert, & copioſus eſt in articulis Janſenii Arnaldi Queſnelii, eorumque qui horum partibus adhæſerunt, ex quibus ſe prodit Italus interpres anonymus, qui ſiquos addidit articulos, illos tamen reliquit jam commemoratos, quibus non erat locus in Auctoribus qui abſolute dicuntur Eccleſiaſtici.

122. Quoniam interea Ludovicus Barbieri recentius hæc Bourſierii commenta referens laudavit & amplexus eſt, & ſimul etiam repudiavit, hanc ipſius contradictionem, utpote quæ eſt hujus Auctoris propia quædam impugnatio, juvat exponere. Imprimis ſumma doctrinæ Bourſierii, quam Barbierius commendat, hæc eſt (5), nullos dari modos, qui proprii ſint ſpiritus, non jam increati in quem revera non cadunt, quia hi repugnant Deo

(1) Ibid. l.3. p.2. c.2.
(2) Lo. Exam. da Maleb. p.233.
(3) De Cauſ. effic. n.275.
(4) De Mirac. n.243. ſec. edit.
(5) Ba. Sagg. di Metafi. p.1. ar.23.

Digitized by Google

Deo enti ſimpliciſſimo, ſed ne creati quidem. Ratio ipſius eſt, quia Spiritus eſt ſubſtantia ſimplex: ergo non conſtat diverſis partibus, quæ per diverſam ſui diſpoſitionem eam reddant ſubjectum diverſarum modificationum. At objicias illi animam rationalem habere unam modo cognitionem modo aliam, hanc modo volitionem modo illam, affectionem nunc jucundam & deinde moleſtam, negat ille hæc eſſe modos animæ, ſed ſtatuit eſſe diverſos gradus entis, qui prædití ſunt realitate ſive entitate ſibi propria. Ex quo infert Deum illorum auctorem unicum eſſe. qui utpote conſervator animæ, quod idem per ipſum eſt ac continuus ejuſdem creator, in uno inſtanti creat animam cum hoc gradu entis determinati, ut tali cognitione aut volitione, in alio vero creat illam cum alio gradu entis. Ut autem planum ſit hujus doctrinæ patronum ſe declarare Barbierium, audiantur hæc ipſiusverba (1) *Nulla ſubſtantia poteſt unquam affici modificationibus. Modi nomen alienum eſt a ſubſtantiis, earumque reſpectu nihil ſignificat*. Quod vero ipſe idem eamdem doctrinam ſimul repudiet, hæc ſuadent. Profitetur ipſe (2) *intellectiones & volitiones eſſe perfectiones animæ ipſi accidentales & exercitium potentiæ ipſius activæ, & operationes animæ ſimul & concurſus Divini*: At actiones animæ pro variis circumſtantiis variæ, perfectio accidentalis, exercitium potentiæ activæ modo hoc, modo illud, idem ſunt ac modificationes animæ. Quid quod ipſe idem alibi iterum iterumque de his loquens eas vocat (3) modalitates, & fatetur (4) *non eſſe unam dumtaxat ſeriem modalitatum ſpiritualium, & poſſe concipi poſſibiles infinitas modalitates tum liberas, tum neceſſarias ſpiritualitatis*: Concludo igitur Auctorem hunc ſibi contradicere.

123. Quinto erunt qui inter adverſarios numerabunt etiam plures Carteſianos & ipſum Carteſium, quod ſuadere poterunt tum ex admiſſa ab ipſis (§. 27.) diſtinctione ideas inter & perceptiones, tum ex pervulgata eorumdem opinione de ideis nobis innatis, quas mens percipit, quoties ad eas advertendas excitetur, vel ab earum perceptione non retrahatur. Quid enim aliud eſſe poſſunt hæ deæ hoc modo diſtinctæ a perceptionibus, niſi totidem entia prædita ſua entitate, quæ ab anima noſtra diſiuncta non ſunt. Urgebunt & concludent hanc accuſationem contra Carteſium determinate ex illis ejuſdem verbis (5), *Ego paſſim ubique oſtendo, me nomen ideæ ſumere pro omni eo, quod immediate a mente percipitur*. Et iterum (6) *Tu nomen ideæ ad illas imagines in phantaſia depictas reſtringis: ego vero ad omne id, quod cogitatur, extendo*. Et alibi (7) *qui rogat, quid per vocem ideæ intelligam, ſummatim reſpondere poteris, me per vocem ideæ intelligere quicquid in cogitatione noſtra verſari poteſt*. At equidem dicam certum eſſe Carteſium expreſſe affirmaſſe ideas noſtras eſſe modos animæ noſtræ: quod autem idem id

(1) Id. ibid. pag.274.
(2) Ibid. pag.176.
(3) Ibid. ar.34. pag.32.
(4) Ibid. Concl. pag.396.
(5) Car. in. Medit. Reſp. ad objec. tertias. Reſp. ad 5.
(6) Ibid. Reſp.5. pro 3. medit. n.6.
(7) Id. Epiſt.54. ad Merſenn. p.1.

Digitized by Google

id neget, hoc eſſe quamdam conſequentiam deductam ex ſuis illis opinionibus & objectis locis, quæ vel eludi poterunt aliqua opportuna interpretatione, vel accuſari de modo importuno loquendi, vel de incohærentia cum his quæ apud ipſum ſic lego (1), *Nullum aliam differentiam ſtatuo inter animam, & ejus ideas, quam inter fruſtum ceræ, & diverſas figuras, quarum fruſtum illud capax eſt*. Sed quid clarius his, quæ alibi dicit (2), *Ad id, quod objicis de idea Dei ſolvendum, notare oportet non agi de eſſentia ideæ, ſecundum quam ipſa eſt tantum modus quidam in mente humana exiſtens, qui modus homine non eſt perfectior*.

124. Quin immo alibi ne modus quidem qualiſcunque dicitur, ſed modus modi ſcilicet cogitationis (3) *Talis* inquit *eſt natura ideæ ut nullam aliam ex ſe realitatem formalem exigat præter illam quam mutuatur a cogitatione mea cujus eſt modus*. Quod attributum realitatis ſæpius ab eo uſurpatum loquendo de ideis quas dixit modos viſum fuit Gaſſendo (4) pluſquam importunum. Cum interea tam multi fuerint, qui cognitiones noſtras ſtatuerunt eſſe modificationes materiæ, vel habere entitatem ſibi propriam, adeoque collocarunt in genere ſubſtantiæ vel quaſi ſubſtantiæ, ideo propoſitio affirmans eas eſſe modificationes mentis, non ſtatuitur otioſe, quemadmodum non ſemel Lockius (5) dicit, qui cæteroquin has oppoſitas opiniones non ignorabat.

ARTICULUS IV.

Argumenta pro ſingulis propoſitionis partibus.

125. I. ARguitur pro prima parte, quod ideæ ſint modi. Ideæ noſtræ fiunt ab ipſamet noſtra anima, ut alibi contra ſingulos prædictos adverſarios demonſtravi (6): Atqui nec anima noſtra, nec alia quævis creatura aliud producere poteſt quam modificationes, ut alibi (7) pariter oſtendi: ergo ideæ noſtræ ſunt modificationes.

II. Arguitur pro ſecunda parte, quod ideæ ſint modi animæ. Modus alicujus rei eſt id quod afficit ipſam rem ita, ut non poſſit exiſtere ſine illa re, etiamſi non ſit ipſa res: Sed ideæ noſtræ ſunt quid afficiens ipſam animam, quod nequit exiſtere ſine anima, etiamſi illud non ſit ipſa anima: ergo ideæ noſtræ ſunt modi animæ. Minor declaratur. Imprimis ideæ noſtræ afficiunt ipſam animam; non enim hæ intelliguntur ſine anima cognoſcente: præterea ideæ non poſſunt exiſtere ſine anima; Nam hæ non ſunt objecta externa & ſeparata ab anima, aut quid hiſce objectis adhærens; poſtquam enim quis ſibi efformavit ideam alicujus corporis, hæc perſeverat eſſe, do-

nec

(1) Id. p 1. epiſt. 115. ad Jeſuitam.
(2) Ibid. epiſt 95. ad Henr. Regium.
(3) Ca. Med. 3. ante medium.
(4) Ga. in med. 3. Juſt. ad dub. 5.
(5) Lo. Exam. du Mal. p. 198. & 235.
(6) De Cauſ. effici. n. 265.
(7) Ibid. n. 254.

Digitized by Google

nec perſeveret eſſe anima cognoſcens tale corpus, etiamſi hoc deſtructum amplius non exiſtat: & tunc ſolum ea idea deficit, quando anima tranſit ab illa idea ad aliam. Tandem ideas non eſſe ipſam animam apertum eſt, quia habemus ſemper animam, ſed non ſemper tales ideas.

126. Poteſt utraque pars confirmari authoritate aliorum philoſophorum. In his eſt Carteſius qui ut paulo ante obſervavi ideas omnes ſtatuit eſſe modos animæ, & de illa nominatim Dei aperte pronunciat, hæc *ſecundum eſſentiam eſt tantum modus quidam in mente humana exiſtens*. In quo teſtimonio illud obſervandum eſt, quod cum per ipſum idea Dei ſit una ex iis quas negat fieri a nobis, ſed factas propugnat ab ipſo Deo ita ut circa ipſas anima noſtra ſit ſolum patiens non agens, jam noſtræ propoſitioni ſubſcribit, etiamſi primo ex allatis pro ea argumentis ipſe & qui ſecum ſentiant occaſionaliſtæ non cedant. Eſt Duhamel dicens (1) *Idea eſt modus quidam ſeu accidens quod menti adhæret & ab ea profluit*. Eſt Merianus qui longam de hoc argumento propugnationem a Trevoltianis (2) commemoratam protulit in Acad. Scien. Berolinenſi. Quid ſignificantius his Leibnitii verbis (3) *Habemus nos ideas non quaſi icunculas quaſdam: ſed affectiones ſive modificationes mentis noſtræ & rerum actu a nobis non cognitarum ideæ ſunt in mente noſtra ut eſt figura Herculis in marmore*. Sed quid ſingulos commemoro, quum iis exceptis quos adverti nobis adverſari, omnium vox ſit illa Buffierii (4) *Ideæ nihil aliud ſunt quam modificationes animæ*, quam propoſitionem habet etiam Condillacus, eamque conſulto in eo adnoto, quia non defuerunt qui ſuum *De ſenſationibus* tractatum inſinuare materialiſmum ſuſpicati ſunt propter quaſdam loquutiones non adeo infrequentes, quas etiam Trevoltiani (5) obſervarunt non parum toti operi officere.

127. III. Arguitur pro tertia parte, quod multæ ideæ poſſint ineſſe eidem animæ. Multis opus eſt ideis, ut quis norit ſtatim diſtinguere per nomina diverſa res diverſiſſimas, quotquot ſibi proponantur, norit varios modos ſignificandi aliis conceptus ſuos vel per ligatam vel per ſolutam numeris orationem, quæ abundet ſonantibus verbis, uberibuſque ſententiis: norit quæ ſaltem præcipua ſunt in phyſica cæleſti & terreſtri, & tot tantiſque hujus ſcientiæ tum partibus, tum elementis comprehenſis ſub calculariis & geometricis diſciplinis: norit multa etiam de omni philoſophia, tum illius per quam de omnibus ſuperis inferis primis mediis ultimis diſſeritur: tum illius per quam jus hominum ſitum in generis humani ſocietate cognoſcitur: tum illius quæ ſingulos proprie reſpicit, & ad modeſtiam magnitudinemque animi erudit: norit tandem aliqua ſaltem de tot artibus, ope quarum fruges, veſtitum, tectum, præſidium, commodum, cultum omnem vitæ habemus. Atqui multi ex iis qui liberaliter educati ſunt hæc norunt: ergo horum animis inſunt multæ ad hæc omnia neceſſariæ ideæ.

 128. IV. Ar-

(1) Du. de mente. l. 1. c. 1. n. 4.
(2) Tr. ann. 1752. ar. 89.
(3) Le. de cogit. in act. Lipſ. Nov. 1684.
(4) Bu. Prem. verit. n. 452.
(5) Tr. ann. 1752. ar. 89.

Digitized by Google

128. IV. Arguitur pro quarta parte, quod ideæ etiam oppoſitæ poſſint eodem tempore ineſſe animæ. Ideæ de genere ſenſationum inter ſe oppoſitæ, ſunt perceptio albi & nigri, lævis & aſperi, acuti & gravis, calidi & frigidi. Sed uno eodemque tempore poſſunt hæ omnes ſenſationes ineſſe in anima; Nam eodem tempore poſſum videre parietem album in una ſui parte, & in alia nigrum, audire unius cantoris acutam vocem, & gravem alterius, tangere limam altera manu in parte aſpera, & altera in lævi, & affici calore in uno corporis latere obverſo prunis, & frigore in altero quod ventus percutit: ergo poſſunt uno eodemque tempore ineſſe eidem animæ ideæ oppoſitæ. Præterea ideæ de genere intellectionis inter ſe oppoſitæ, ſunt quæ pertinent ad virtutes & oppoſita vitia. Sed uno eodemque tempore poſſunt hujuſmodi ideæ ineſſe animæ. Quis de hoc dubitet? Cum fortaſſe quiſque non raro expertus ſit diuturnas cognitiones, quæ ſe ad actus oppoſitos allicerent & urgerent, ut quando læſus ab aliquo perſeveravit diu in cognitione legis Divinæ vetantis ultionem injuriarum, & ſimul in cognitione legis mundi impellentis ad vindictam, ex quibus luctam ſecum ipſe exercuit, ita ut nec ulciſceretur & ne plene quidem ignoſceret: ergo.

129. V. Arguitur pro quinta parte, quod modus, quo tot ideæ inſint animæ, ſit ſupra noſtrum captum. Nemo de hoc modo teſte intima cujuſque conſcientia habet ullam ideam, & ne habere quidem poſſe concludi poteſt cum Lockio (1) ex eo, quod cum non poſſit dici unam ideam eſſe in una animæ parte & alteram in altera, nam anima eſt ſubſtantia immaterialis ſimplex indiviſibilis, jam nihil habemus, quo hujus ideam modi naturaliter aſſequamur. Ante Lockium vidit Tullius hanc rationem, qui ait (2), *Utrum capacitatem aliquam in animo putamus eſſe, quo tamquam in aliquod vas ea quæ meminimus, infundantur? Abſurdum id quidem. Qui enim fundus aut quæ talis animi figura intelligi poteſt.*

ARTICULUS V.

Argumenta contra opinionem quæ indefinite dicit ideas eſſe modos materiæ.

130. I. IMpugnatur hæc opinio, quia ex dictis ideæ ſunt modificationes animæ, ergo non ſunt modificationes materiæ.

II. Quia in conceptu ideæ nihil invenitur ejus, quod pertinet ad conceptum materiæ ſeu corporis, immo negamus confidentiſſime illam eſſe trine dimenſam, habere partes realiter inter ſe diſtinctas, eſſe hujus vel illius figuræ, eſſe diviſibilem, & quicquid demum proprium eſſe corporis cognoſcimus. Hanc rationem promovent A. D. auctor tractatus Gallice ſcripti de

(1) Lo. Exam. du Mal. p. 199.   (2) Tu. Tuſc. l. 1. n. 61.

de Anima brutorum (1), Malebranche (2), Nonnote (3), Yvon (4), Maſſarius (5) & auctor *de Immaterialitate animæ* apud Trevoltianos (6). Ad eamdem pertinet, quod dicebat Leibnitius (7), *Si fingamus dari machinam, quæ per ſtructuram cogitet ſentiat percipiat, non obſtat quo minus ea conſtrui concipiatur, ut in eam aditus nobis concedatur tamquam in molendinum. Hoc ſuppoſito intus nil deprehendemus, niſi partes ſe mutuo impellentes, nec unquam aliud quicquam, per quod perceptio explicari queat. Hoc itaque in ſubſtantia ſimplici, non in machina quærendum.*

131. III. Quia cum proprium modi ſit, illum non poſſe percipi ſine idea ſubjecti convenientis, cognitio non ſolum percipitur reipſa ſine ulla idea materiæ, immo ſupponendo etiam nullam eſſe materiam, quemadmodum obſervavit jam Antonius Le Grand in libello *de carentia ſenſus in brutis*, ſed præterea ut addit Epiſcopus Le Franc (8) poſt Auctorem articuli 42. in Commentariis Trevoltianis anni 1747, ne concipi quidem cognitio poteſt cum modis materiæ, quin intime cognoſcamus fieri conjunctionem idearum, quæ invicem conjungi nequeant, ut ſi dicamus dari cognitionem calidam, conſcientiam rubram, ſenſationem cubicam, memoriam ſeſquipedalem, prævitionem parabolicam, deſiderium durum aut molle & ſimilia. Ignatius Wilczek in ſuo *De Deo Uno carmine* quod Poſnaniæ edidit an. 1777, plane admirabili propter claritatem qua elegantiſſime latinis numeris ſponte quodammodo ſibi occurrentibus ſubtiliores Theologiæ & Philoſophiæ Quæſtiones pertractat, in rem noſtram ait

Nam mea cognitio quas continet obſecro partes?
Quas amor aut odium? quas nutus quaſve renutus?
Quas animi inferior quævis affectio noſtri?
Cognitionis ubi eſt dextrum latus atque ſiniſtrum?
Infima pars edic ubi ſit, vel denique ſumma?
Quadratine animi ſint ſenſus, anne rotundi?
Aut alia quavis inſignes ſuntne figura?
An color ullus ineſt iſtis? albuſne, ruberne?
Judiciis mentis quis item color, & quis amori?

Eodem argumento concluſit jam Ariſtoteles (9) quem luculenter declaravit Hieronimus Pontanus (10) mentem noſtrarum cognitionum cauſſam non eſſe ignem nec aliud ex elementis, quia quis dicat eam eſſe modo calidam aut aridam, modo frigidam aut humidam.

132. IV. Quia cum dicitur ideas eſſe modificationes materiæ vel ſermo eſt de omni materia, & hoc dici nequit, quin ſtulte tribuatur cognitio etiam luto & ſcopulis & ſingulis atomis, vel ſermo eſt de materia prout cor-

(1) A. D. c.4. & ſuiv.
(2) Ma. ſur la Metaph. pag.8.
(3) No. Dict. ar. Materie 3. q.
(4) Yu. ar. Ame in encycl §. cependant.
(5) Ma. Reli. nat. n.31. & 32.
(6) Tre. ann. 1756. ar.35.
(7) Le. Princ. phil. in Act. Lipſ. to. 7. ſuppl. ſec. 11.
(8) Fr. Prete. phil. 2. carac.
(9) Ar. l.2. de Gen. & corr. tex. 45.
(10) Po. Immor. anim. l.2. c.1.

corpus hominis conſtituit, jamque rogo qua ratione ex atomis componentibus quæ nullius ideæ capaces ſunt aliquid idearum oritur? Axioma eſt lumine naturæ notum, nihil nullius rei cauſſam efficientem eſſe, & propterea cauſſam debere continere ſaltem perfectionem effectus, ita ut ſiquid demonſtretur habere perfectionem quæ non eſt in eo quod ipſius cauſſa dicebatur, jam hoc concluditur nullo modo fuiſſe ejuſdem cauſſa. Cum igitur materia noſtri corporis quando nondum ipſum componebat nullas haberet ideas, non poſſunt ab ipſa provenire, quæ in compoſito habentur. Siquis dicat harum cauſſam non eſſe revera materiam, ſed Deum, jam ſequitur concedi, quod non ſit in materia vis faciendi ſibi ideas. Quod accipio utpote verum & opportunum contra Materialiſtas. Siquis rurſus dicat materiæ jam concretæ in corpus humanum ſuperaddi a Deo vim cognoſcendi, qua potens jam eſt ad ideas efficiendas, jam ſequitur ſolam materiam noſtri corporis non facere ideas, ſed aliquid aliud ab ipſa diſtinctum eique ſuperadditum, quod iterum ipſorum ſententiam evertit ut jam animadvertit Card. Gerdil (1) quem hic & alibi honoris cauſſa nomino.

133. Deinde ſi vis cognoſcendi univerſim prædicetur de tota noſtri corporis materia hoc contra evidentiam eſt; Nam multæ in nobis partes ſunt ut capilli ungues humores, in quibus ne ſenſus quidem deprehenditur. Præterea videmus eos qui mole corporis prægravantur, minus acutos plerunque & minus aptos ad ſublimiores cogitationes. Si autem dicatur de ſola capitis materia, quoniam multis argumentis evincitur, nos non ſentire nec cognoſcere pedibus aut manibus aut viſceribus ſed capite, limitari ipſa capitis materia neceſſario debet ad aliquam ejuſdem partem, ſiquidem conſtat poſſe majorem ipſius partem corrumpi, quin tamen ceſſet continua idearum productio. Hæc autem materiæ pars quænam eſt, aut dici poteſt eſſe? Nunquid extremitas nervorum, qui in cerebrum deſinunt? Numquid ipſamet ſubſtantia cerebri, a qua incipiunt nervorum propagines? At ſi ipſis nervis per totum corpus diffuſis, & aliis partibus materiæ, quæ magis admirabilem organizationem præſeferunt in toto corpore non competit ſuſtinete hujuſmodi modificationes, quæ ſint ideæ, temere dicitur competere nervorum terminis, aut cujuſdam ſolum ignotæ particulæ cerebri.

134. Sin tandem dicatur de tenuiſſima & maxime mobili materia noſtri corporis, cui vulgo tribuitur nomen ſpirituum animalium non ſolum ſine ulla ratione ſed contra rationem dicitur. Nam imprimis materia cujuſcunque ſenſibilis figuræ quocunque modo agitata ipſis fatentibus materialiſtis propter rei evidentiam nullas habet ideas: ergo neque materia cujuſvis tenuitatis has habet. Diviſo, inquit Locke apud Gerdil (2) materiæ grano in partes decies centum mille tanto jure ſperabis ab earum quovis motu fieri poſſe unam ideam quanto jure ex motu craſſiorum materiæ partium. Atqui ex his non ſperas niſi mutuam colliſionem reſiſtentiam & novas directiones: ergo idem ſi ſapis & non aliud credas exiturum ex motu partium minimarum.

(1) Ger. Immat. del' ame 1. p. ſec. 2. in fin. (2) Ge. Immat. del' Am. 1. p. §. 1. n. 6.

Digitized by Google

rum. Plumbeus plane eſt qui non intelligat naturam materiæ, quæ eſt quid iners & carens proprietatibus quæ per ſe elucent in ideis non mutari per ſui diviſionem aut per novam figuram aut per diverſum ſtatum ſive motus ſive quietis.

135. Deinde ſi materia in noſtrum corpus organicum jam concreta propter hanc ipſam organizationem alteri præſtans non erumpit in ullam ideam; ergo multo minus ſpiritus animales particulæ materiæ tenuiſſimæ ab invicem ſegregatæ ideam ullam efficient. Præterea rogo cum Storchenao (1) an ſingulæ hæ particulæ habeant vim efficiendi ſibi ideas. Si negas, affer rationem cur aliæ habeant, aliæ non habeant, ſi affirmas, jam ſequitur non unam eſſe in nobis animam, ſed bene multas quot ſunt in nobis particulæ hac vi præditæ. Adde pluſquam temere dici materiam ſpirituum animalium ſolum in capite eſſe capacem recipiendi tales modificationes, quæ ſunt ideæ, & in nulla alia parte corporis, per quod aſſidue agitatur. Nonne dicebant Trevoltiani (2) ſupra ipſa Catholicæ Religionis myſteria eſt tenuiſſimas materiæ particulas repente acquirere vitam ſenſum & intellectum aptum ad ſublimiores quaſcunque diſciplinas, cum ſeparatæ a maſſa craſſiori, cujus ſunt partes & certo modo agitatæ & impulſæ ad determinatum locum pervenerint? Anonymus apud eoſdem (3) urget hoc argumentum quærendo quinam ſit iſte motus ſpirituum in quo conſiſtit cogitatio. Num is eſt per quem ſunt in uno loco nunc & deinde in alio? At in eo qui curru vel navi iter habens dormit datur hujuſmodi ſpirituum exiſtentia in diverſis ſucceſſive locis, & non dantur cogitationes. Num eſt motus ſingularum partium quæ unam horum ſpirituum moleculam componunt? At hæ moleculæ ſunt quidem diviſibiles, diviſæ tamen actu non ſunt. Omitto ulteriores in hac parte inſtantias, quia diſtinctim inferius excludam opinionem quæ ideas dicit in motu conſiſtere.

136. V. Impugnatur cum Guyono (4), Marino (5) & Valſecchio (6) quia ſenſationes, quæ ſunt cognitiones perfectionis omnium infimæ non poſſunt eſſe modi corporis: ergo multo minus intellectiones & quæ ſunt altioris ordinis cognitiones. Propoſitum antecedens diſtinctim inferius demonſtrabo, ubi agam contra illos qui cognitiones objectorum ſenſibilium putarunt fieri vel a ſenſibus vel in ſenſibus. Hoc loco ipſum ſic probo. Senſationes particulares viſus auditus & aliorum ſenſuum non poſſunt eſſe modificationes organi ſenſorii ſingulis proprii; Nam per hæc organa fieri intelligimus impreſſiones quaſdam in illis & cerebro, quæ vocentur ſi placet imago objecti, etiamſi hoc nomen non convenit niſi illis, quæ fiant per viſum non vero per alios ſenſus; Quis enim ſonum aut odorem dicat eſſe alicujus objecti imaginem? At quidquid de hoc ſit niſi aliquid adſit in nobis quod has imagines percipiat, res ſiſtit in mera paſſione, cum tamen intima con-

(1) St. Pſychol. n.142.
(2) Tr. ann. 1758. ar. 104. pag. 2526.
(3) Tr. ann. 1759. ar. 59.
(4) Gu. Oracle converſ. 5.
(5) Ma. Rep degl incred. l.6.c.13.n.2.
(6) Va. Fon. della reli. l.1.c.4. n. 10.

conſcientia certi ſimus ſenſationes non eſſe meram paſſionem.

137. Præterea ſi a ſingulis ſenſibus fierent ſenſationes, quæ ab illis nomen ad aliquod ſui diſcrimen accipiunt, non perciperemus ſenſationes omnes ſicut facimus, eas inter ſe comparando & de illarum inter ſe ratione judicando, nec de una dumtaxat alicujus objecti ſenſibilis imagine haberemus tot diſtinctas & diverſas cognitiones. quibus pro libito illam dividimus, ut cum de objecto oculis circulo conſpicimus peripheriam dumtaxat vel radium vel diametrum vel aream & horum multas affectiones affirmamus. Et ne dici quidem poteſt ſenſationes eſſe modificationes omnibus ſimul organis ſenſoriis proprias aut toti corpori. Nam ſingulæ ſenſationes ut conſtat continua experientia dependent a particularibus modificationibus cujuſque partis corporis quæ ad illas habendas ſunt deſtinatæ, ore enim ſolum ſeu palato guſtamus, ſolis naribus olfacimus, & ſic de aliis. Modificationes autem ſingularum partium corporis ſunt mutuo incommunicabiles, utpote attributa individualia. Sic ſi imponantur ſimul in vaſe globus cubus flos granum inſectum, & vel invicem quieſcant vel inter ſe agitentur, nunquam invenimus communicatas proprietates unius rei alteri: ergo ſenſationes nequeunt eſſe modificationes corporis. Sublatis a claſſe modorum materiæ ſenſationibus nihil proficit ignotus auctor articuli *de Evidentia* in Gallica Encyclopædia confutatus a Chaumexio (1) qui judicia noſtra ad ipſas ſenſationes pertinere dixit, multa congerens verba ſine ſenſu, vel apertos errores ut illud videatur aliquo modo probaſſe.

138. VI. Impugnatur cum Antonio Genuenſi (2), quia cognitio cognitionis, judicii, & ratiocinii, quæ aliter dicitur conſcientia, nequit eſſe modificatio corporis: ergo nulla idea poteſt eſſe hujuſmodi modificatio. Probatur antec. quia conſcientia, ſi eſt modificatio corporis neque poteſt eſſe eadem modificatio, ac illa in qua ſimplex cognitio judicium & ratiocinium dicuntur conſiſtere, quandoquidem hæc & hujus conſcientia ſunt res omnino diverſæ: neque poteſt eſſe diverſa modificatio. Nam imprimis ſemel quod ſit diverſa modificatio, jam quando ea ſit alteri ſimilis, conſtituet novam cognitionem, ſeu novum judicium aut ratiocinium circa idem objectum, non vero cognitionem cognitionis ſeu conſcientiam: quando vero diſſimilis ſit, jam multo minus explicari poteſt, quomodo ea ſit conſcientia, ſeu cognitio cognitionis olim habitæ. Deinde diverſa hæc modificatio corporis, quæ eſt conſcientia, neque dici poteſt fieri diverſo tempore ab eo, quo fit ea modificatio, in qua conſiſtit cognitio judicium & ratiocinium, quia hæc & conſcientia perſæpe coexiſtunt: Neque poteſt dici fieri eodem tempore in eadem parte corporis utramque modificationem, quia eadem pars corporis nequit eodem tempore habere duas diverſas modificationes ejuſdem generis, ut duas diverſas figuras vel motiones in partes diverſas, alteram quæ ſit cognitio, alteram quæ ſit cognitio cognitionis. Neque dici poteſt fieri eodem tempore in diverſis partibus corporis, tum quia

(1) Ch. Preju. t.7. di.3. c.3. §.2. (2) Ge. Metaph. p.2. pr.5. & 7.

quia redit argumentum primo factum, in quo querebatur, utrum eſſet una modificatio ſimilis, an diſſimilis alteri, tum quia hæ duæ modificationes in diverſis partibus erunt duæ cognitiones, non una quæ dicitur conſcientia. Concludam cum Jacobo Riccato (1), *effugium infelix eſt recurſus ad rotunditatem lævitatem tenuitatem & rapidam atomorum converſionem; quandoquidem ſi quævis ſingillatim atomus neſcit ſe exiſtere, poſtquam plures ſimul congregavero, & in unum compoſuero, intelligam equidem eorum contactus eſſe mutatos, & ſitus variatos, nunquam vero percipiam hinc oriri conſcientiam aliquam.* Hoc argumentum amplificari poteſt in quibuſdam memoriæ effectibus magis ſingularibus. Accidit aliquando habere nos obviam hominem, quem ſtatim alibi vidiſſe, & alloquutos eſſe certa conſcientia tenemus, quin tamen poſſimus recordari nec locum nec tempus nec occaſionem nec alias hujus notitiæ circumſtantias, etiamſi diutius id contenderimus percurrentes animo diverſa loca, & res ibi geſtas: cum repente hæc omnia unico obtutu quaſi remota cortina intuemur, ſi forte idem ille nos alloquens, quid commemoraverit, aut in hac noſtræ mentis contentione unum aliquid tandem meminerimus, quod ſit quaſi fax in mediis tenebris ex improviſo collucens. Nunquid materia, qua conſtamus, capax eſt unico momento tot tantorumque motuum diverſorum, quot ſatisfaciant reminiſcentiæ tam multarum cognitionum? Alia argumenta inferius proponam, ubi determinate oſtendam nullas ideas fieri in ſenſibus, tanquam hi ſint idearum ſubjectum.

ARTICULUS VI.

Argumenta contra opinionem quæ definite dicit ideas eſſe motus materiæ.

139. CONtra enunciatam opinionem Storchenaus (2) ad ſingulas fere actiones animæ diſtinctim deſcendens plura preſſe protulit argumenta. Equidem ſic arguo. Non poteſt dici ideas conſiſtere in motu. I. Quia hæ afficiunt ſeu mutant intrinſece ſubjectum cognoſcens: motus autem non importat ullam ipſi materiæ intrinſecam affectionem, ſed ſolum facit ut ea quæ conflat unum corpus habeat diverſam omnino præſentiam localem vel relationem ad alia corpora.

II. Quia motus materiæ eſt quid eſſentialiter diviſibile in plures partes; Nam eſt tranſitus materiæ de loco ad locum per ſpatium intermedium: at idea eſt quid indiviſibile, nec dicit generice ſumpta ullam intrinſece relationem ad tempus, neque enim ſicuti ad notionem motus, ita etiam ad notionem ideæ pertinet tempus. Hanc rationem promovet Michael Angelus Marin in ſua *Republica Incredulorum* (3) quam anonymus qui e Galli-

(1) Ri. Op. to.2. l.1. c.2. §.8.
(2) St. Pſych. n.132. & ſeq.
(3) Ma. l.6. c.1. n.3.

Digitized by Google

ca Italicam fecit & in varias partes opportune diſtinxit, eſt Nicolaus Arrighetti nobili genere Florentiæ natus 17. Martii an. 1709, quin tamen ejuſdem completam editionem videret, quippe dum eſſet Rector Collegii Senenſis quod tunc erat Soc. Jeſu, propter navatam operam ægris contagioſis in publico noſocomio, contracto morbo extinctus fuit anno 1767 pridie calendas Februarii.

140. III. Quia ſi Adverſarii dicunt ideas conſiſtere in eo motu qui ſit ex mutua colliſione corporum ſive corpuſculorum, jam fatentur ideas non conſiſtere in motu quicunque ſit unius dumtaxat corporis; ergo neque conſiſtunt in ullo omnino materiæ motu; Nam cum ſermo ſit de una idea, neceſſe eſt dicant illam conſiſtere in uno dumtaxat ex pluribus motibus, qui ex conflictu ſingulis corporibus proprii ſunt, quin poſſint ullam rationem habere cur uni potius quam alteri hanc conferant dignitatem.

IV. Quia ſi non dicant ideas conſiſtere in colliſione aut motu ex colliſione ita ut eſſentia ideæ ſit hujuſmodi motus, vel impedimentum ad motum ſecundum priſtinam directionem, ſed dicant ex hoc motu tamquam cauſſa efficiente extare ideas, jam renunciant noto ac recepto axiomati ut notavit Nonnote (1) quod cauſſa debet continere aliquo modo ſuum effectum. Hic enim habemus productas ideas a materia, quæ nullo modo habet in ſe ideas, neque quatenus eſt materia, neque quatenus eſt materia cum motu & mutatione directionis in motu propter impedimentum quod occurrit.

141. V. Quia ut arguunt Buffierius (2) & Jacobus Riccatus (3) ſi ideæ noſtræ conſiſterent in motu materiæ nos componentis, ideæ quæ non differrent inter ſe niſi tempore, cujuſmodi ſunt omnes recordationes, & certa conſcientia de identitate hujus vel illius rei nunc cognitæ cum illa, quam olim cognovimus, dicendæ eſſent conſiſtere in eadem materia, & eodem modo mota nunc, ac olim: ſed hoc dici non poteſt; Nam materia nos componens non eſt eadem pro quibuſvis temporibus a ſe invicem paullum diſſitis; Nam continenter mutatur veteri diſſipata, & nova concreſcente, ut conſtat ex perpetua cibi, & potus indigentia: Neque eodem modo proinde movetur aut moveri poteſt; Nam neceſſario diverſos motus habet in juvene ac in ſene, in ſano ac in infirmo, quandoquidem in hac ipſa diverſitate conſiſtit magna ex parte ſtatus juventutis & ſenii, bonæ & malæ valetudinis. Hoc argumentum promovent Trevoltiani (4) ex conſcientia male factorum, quæ nunquam malos deſerit a primo die, quo male egerint uſque ad ultimum vitæ etiamſi ſero veniat, & etiam Boſſuetus (5) ubi obſervat cognitiones de veritate primorum principiorum & aliarum propoſitionum evidentiam ut quodlibet eſt vel non eſt, & omne totum eſt majus ſua parte, eaſdem eſſe in nobis utentibus ratione quovis modo ſive bene ſive male ſe habeat noſtrum corpus: ergo hæ cognitiones cum non varientur va-

(1) No. Dict. ar. materia 3. q. 2. rais.
(2) Bu. Pre. veri. n.328.
(3) Ri. Oper. to.2. l.1. c. 4. n.14.
(4) Tre. an. 1757. ar.107.
(5) Bo. Conoiſ. de Dieu c.3. n.13.

Digitized by Google

variato quam maxime motu materiæ noſtri corporis, hæ non ſunt motus materiæ.

142. VI. Quia ut arguit Yvon (1), ſi ideæ noſtræ conſiſterent in motu materiæ, etiam communicatio idearum conſiſteret in ſimili motu excitato in aliis vel per ſcripturam vel per nutum vel per voces; his enim modis fit communicatio idearum. Atqui nihil horum poteſt excitare ſimilem motum in aliis. Non ſcriptura, quia hæc plerunque ne movetur quidem, non nutus, quia ſi hi fiant ab aliqua diſtantia, commovent aerem ſolum intra parvam ſphæram. Siquis recurrat ad reflexionem lucis, quæ eſt aliquis materiæ motus, hæc non poteſt dici apta ad communicandum motum, qui ſit idea; Nam poſſunt ex conventione fieri tales nutus, per quos unus ſolum e multis quid intelligat. Demum non voces, propter eamdem modo dictam, rationem, & præterea quia voces poſſunt iutendi ſexcentis modis diverſis, quin tamen diverſa excitetur idea ab ea cujus ſignum quævis vox ſit conſtituta: ergo ideæ non conſiſtunt in motu materiæ.

143. VII. Cum Huberto Hayer apud Trevolti. (2) quia nos probe diſtinguimus unam ſenſationem ab alia, viſionem a tactu guſtu & aliis, ſed non diſtinguimus motum qui fit in organis, dum unam ſenſationem habemus a motu qui fit dum diverſa afficimur. Quod eſt certum, quia ad cognitionem hujus diſtinctionis opus eſſet ſingulas cujuſvis organi partes cognoſcere, quod ne Anatomici quidem obtinent: ergo duo omnino diverſa ſunt ſenſationes active ſumptæ & motus organorum.

VIII. Cum Ioſafat Maſſario (3) quia ſi ideæ conſiſterent in motu, eſſent eædem quantum ad ſubſtantiam in omnibus, in quibus iidem in ſpecie excitantur motus a ſonitu ex. gr. talis vocis, a viſu talis numiſmatis vel picturæ vel plantæ. Atqui hoc non accidit; Italus enim audiens nomen Dei componitur ad reverentiam ſupremi rerum omnium Domini, non vero Arabs qui linguam ſive Latinam ſive Italicam ignoret. Antiquarius tractans numiſma, multas concipit cognitiones, quas vulgaris homo ne ſi audiat quidem ſibi exponi percipiet: Botanicus intuens plantas volvit animo ipſarum vim, quam neſcit alter hujus diſciplinæ ignarus. Qui dicat hoc mirum non eſſe, quia ad hujuſmodi cognitiones habendas opus eſt prævia conventione, qua ad præſentiam talium objectorum & excitationem hujuſmodi motuum, conſenſerint homines in hujuſmodi ideas, rationem quidem affert, quæ probabitur ab iis qui cognitiones tenent eſſe actus ſpirituales, non vero ab iis qui dicunt eſſe motus materiæ; Nam motus particularum qui accidunt in diverſis hominibus non poſſunt inter ſe conventiones celebrare.

144. IX. Cum eodem (4) quia ſi ideæ noſtræ eſſent motus materiæ quæ nos componit, poſſent aliquando haberi de uno eodemque objecto ideæ ſeu cognitiones ſimultaneæ inter ſe contrariæ altera ex.gr. dicens hoc eſt nigrum, & altera, hoc eſt album; Nam motus particularum non repugnat

 eſſe

(1) Yv. in Encyc. ar. Ame. §. Enfin.
(2) Tre. an. 1757. ar. 107.
(3) Ma. Relig. natu. n. 47.
(4) Ma. Rel. nat. n. 32.

eſſe diverſos pro ſingulis particulis aut moleculis materiæ diverſis. Sed hoc opponitur intimæ conſcientiæ teſtimonio, quo docemur ſucceſſivas eſſe cogitationes, quas forte habemus de eodem objecto inter ſe contrarias: ergo.

X. Quia cum conſcii ſimus habere nos de diverſis objectis eodem tempore propoſitis ideas diverſas & etiam oppoſitas, ut unius objecti quod movetur, & alterius quod quieſcit, illius quod eſt lucidum & ardens, & hujus quod frigidum eſt & tenebroſum, ſi ideæ eſſent motus particularum materiæ noſtræ dicendum eſſet materiam, quæ nos componit, ſive unum idemque corpus habere eodem tempore motum in partes diverſas, & etiam oppoſitas: Ita cum Archimedes habebat ideam ſuæ ſphæræ armillaris, quæ importat complexum idearum de diverſis corporibus cæleſtibus, diverſis circulis diſtantiis, motibus dicendum eſt ipſius caput commotum fuiſſe diverſis eodem tempore motibus. Et ſimiliter cum quis percipit in Chiliogono eſſe omnes angulos æquales angulis rectis 1996, quod eſt exemplum Genuenſis (1), dicendum eſt quater mille, & amplius motiones diverſas in eadem cerebri parte eodem tempore fieri, quot nimirum anguli, & latera pertinent ad Chiliogoni notionem. Et quis dicat quot & quam diverſi debeant eſſe motus eodem tempore in organis hominis qui ex turri proſpiciens, aſpectu montium ſilvarum pratorum oppidorum delectatur. Quæ omnia involvunt eam repugnantiam, quæ habetur in propoſitione, quæ affirmat eamdem materiam moveri, & non moveri in certam partem. Quare jure Clarkius dicit (2), *tam clarum eſt perceptionem non eſſe meram paſſivam receptionem impulſus, quam eſt triangulum non eſſe ſonum, aut ſphæram non eſſe colorem*. De hoc argumento videri etiam poſſunt Magalottus (3), Para (4) & Trevoltiani (5).

145. XI. Cum Locke & Card. Gerdil (6) Dicere motus materiæ noſtri corporis eſſe cauſſam formalem noſtrarum idearum, quatenus ideæ nihil alind ſunt quam certi motus talis materiæ, idem eſt ac profiteri nullam in nobis eſſe ideam cui competant attributa ſapientiæ rationis libertatis; Nam hæc attributa non competunt ulli motui materiæ, cum omnes dependeant a cauſis mechanicis ipſique materiæ extrinſecis, ergo ne competunt quidem ideis. Hoc autem quis non videt ac ſentit eſſe contra evidentiam, dum propoſitis diverſis objectis, de quibus poteſt cogitare, hæc eligit & illa repudiat, dum ex habitis cognitionibus ſcientiam aliquam aut artem perficit, dum pro diverſo ſtatu corporis ſani vel infirmi in iiſdem ideis aliquando verſatur.

146. XII. Tandem quia cum ex dictis motus materiæ qui ſimul ſint cognitiones, debeant reſtringi ad materiam cerebri conſtat ex intima etiam conſcientia, ut advertit Boſſuetus (7) opus eſſe prævia quadam quaſi immo-

(1) Ge. Log. l.1. c.1 §.6.
(2) Cla. demon. of God. pr.10.
(3) Ma. Let. famil. p.1. le.18. e19.
(4) Pa. Ele. de Metaph. n.287.
(5) Tre. ann.1757. ar. 107. pag. 2508.
(6) Ge. Immat. de l'ame p.1. §.3. n.7.
(7) Bo. Conno. de Dieu c.3. n.18.

Digitized by Google

mobilitate cerebri ad ſeriem inſtituendam ſublimiorum cognitionum, qualis habetur in explicatione alicujus diſciplinæ vel in compoſitione alicujus apti ſyſtematis. Hinc qui propter nimiam ſpirituum agitationem hac carent ut pueri, impares ſunt ad has efficiendas, aut ab aliis jam ſatis declaratas percipiendas: ergo cogitationes ſunt quid prorſus diverſum a motu cerebri, ſive ut loquar cum Carteſio (1) *quod ſint corporis motus noſtræ cogitationes æque veriſimile eſt atque ſiquis dicat ignem eſſe glaciem aut album eſſe nigrum.*

Articulus VII.

Objectiones pro ideis quæ ſint motus materiæ.

147. I. OBjicit Lucretius. Ex eo quod non poſſint in motu qui ſit in tenuiſſimis particulis ignis aeris & vaporis conſiſtere ſenſationes & cognitiones noſtræ tam variæ & tam celeres, de quibus conſcii ſumus, ſequitur ſolum admittendam eſſe aliam quamdam materiam magis tenuem, in cujus motibus dicendum eſt cognitiones noſtras conſiſtere.

Reſp. nego aſſumptum. Argumenta, quibus demonſtratur motiones materiæ eſſe non poſſe id quod dicimus cognitiones, ſunt univerſalia pro omni materia, utpote quæ deſumpta ſunt ex attributis generalibus materiæ, non ex particularibus, quæ ſpeciem aliquam corporis conſtituant. Ratiocinium Lucretii eſt indignum philoſopho qui ſincerus ſit, primo quia, ut contra illum advertunt Valſecchius (2) & Genuenſis (3), *Si cogitationes fiunt atomorum motu, nulla alia præterea re, atomis minus tenuibus atque minutis, certe non æque veloces, at fient tamen. Quod ſi non his, ne ullis quidem aliis.* Secundo quia irrationalis prorſus eſt hæc doctrina: Anima eſt, quid compoſitum ex tribus elementis auræ, aeris, & vaporis: attamen ejus cognitiones ſunt motus alterius diſtincti ab illis elementi: quod proinde eſt anima animæ. Hæc enim omnia Lucretius ſtatuit; Imprimis enim naturam animæ dicit conſiſtere in commixtione quadam prædictorum elementorum: deinde vero fatetur hæc non ſatis eſſe ad efficiendas ne ſenſationes quidem, genus infimum cognitionum (4):

Nec tamen hæc ſat ſunt ad ſenſum cuncta creandum;
Nil horum quoniam recipit mens poſſe creare
Senſiferos motus:

Proinde recurrit ad aliam quartam naturam, cui dicit nomen non fuiſſe impoſitum, ſed eſſentiam non dubitat eſſe materialem.

Quarta quoque his igitur quædam natura neceſſe eſt
Attribuatur: ea eſt omnino nominis expers
Qua neque mobilius quicquam, neque tenuius extat.

Nec

(1) Ca. epi. p. 2. ep. 52. ad Merſenn.
(2) Va. della Relig. l. 1. c. 4. n. 6.
(3) Ge. Metaph. p. 2. c. 1. pr. 8.
(4) Lu. de rerum natu. l. 3. v. 239.

Digitized by Google

Nec magis e parvis aut lævibus ex elementis
Senſiferos motus, quæ didit prima per artus.

Quam tandem naturam inferius iterum iterumque dicit eſſe animam animæ (1).

Atque anima eſt animæ proporro totius ipſa.

148. II. Objicitur. Ratiocinia dependent a verbis; Nam ſunt quædam connexio verborum juxta ſignificationem illis attributam ex hominum conſenſu: Verba dependent a phantaſia: Phantaſia a motu organorum: ergo ratiocinia nihil aliud ſunt niſi motus organorum, Hanc objectionem, de qua meminit Auctor artis cogitandi (2) protulit Hobbes (3) in tertiis contra Carteſium objectionibus.

Reſp. diſt. primam ſoritis propoſitionem. Ratiocinia dependent a verbis, prout ſunt ſigna idearum, *conc.* prout ſunt ſonitus ſi prolata ſint, aut characteres ſi ſunt ſcripta, *nego*. Diſtinctionis neceſſitas manifeſta eſt in ratiociniis, quæ facta ſunt de eadem re in diverſis linguis, quæ eadem ſunt unice propter eaſdem ideas, non propter verborum ſonitum aut figuram omnino diverſa. Venio ad ſecundam. Verba dependent a phantaſia, hoc eſt verborum ſenſus dependet ab anima cognoſcente, *conc.* a potentia aliqua materiali, *nego*. Venio ad tertiam: Phantaſia dependet a motu organorum corporis, hoc eſt anima cognoſcens in ſtatu ſuæ cum corpore unionis dependet in ſuis cognitionibus a motu organorum tamquam a conditione prærequiſita vel concomitante, *conc.* hoc eſt potentia aliqua materialis cognoſcens dependet a motu organorum, *nego ſuppoſitum*, dari ſcilicet hujuſmodi potentiam, & *nego* tandem *conſequam*.

149. III. Objicitur. Nunquam habetur motus nervorum ſine ſenſatione, & nunquam habetur ſenſatio ſine motu nervorum. Similiter nunquam habetur iracundia ſine commotione ſanguinis manifeſta in cordis pulſationibus gravioribus & frequentioribus & in accenſione vultus, & nunquam habetur par ſanguinis commotio ſine iracundia. Atque hoc dictum ſit pro exemplo aliarum animi perturbationum in quibus quid proportionale obſervatur: ergo ſenſationes non diſtinguuntur a motibus nervorum, nec animæ perturbationes a motu ſanguinis.

Reſp. Cum Boſſueto (3) *nego* primam partem antecedentis. In omni corpore mortuo habentur motus nervorum illud contrectando & etiam dividendo, quin habeatur ſenſatio. Et permiſſis reliquis antecedentis partibus *nego conſeqm.* Diſtinctio inter ſenſationes & motus nervorum ac inter perturbationes animæ & motum ſanguinis conſtat ex conſideratione circa naturam motus & ſenſationum ac perceptionum quaruncunque. Motus non eſt niſi mutatio loci, qui ſi ſit in nervis erit mutatio loci propria nervis, ſi ſit in ſanguine erit mutatio loci propria ſanguini. His bene cognitis nondum intelligi ſenſationem nec iracundiam ſiquis neget, neceſſe eſt credat motum ſidi-

(1) Ibid. v. 276.
(2) Arſ. p. 1. c. 1.
(3) Hob. objec. 4.
(4) Bo. Conno. de Dieu c. 3. n. 11.

Digitized by Google

ſidium eſſe in cithara ſenſationem, & motum liquoris in vaſe ferventis eſſe ſimul illius vaſis iracundiam, eodemque modo motus nervorum qui pertinent ad auditum, ſiquis credat eſſe auditum, credat etiam opus eſt motum qui eſt in aere a quo nervi acuſtici ipſum recipiunt, eſſe auditum aeris, & motum corporis ſonori ut æris campani, a quo ſuum aer mutuatus eſt, eſſe pariter ipſius aeris auditum. Cum autem hæc manifeſte abſurda ſint, jam patet ſenſationes & perceptiones eſſe aliquid, quod cum illis motibus conjungitur, ſed eſt alterius indolis & naturæ, quid ſcilicet ſimplex indiviſibile immateriale & reſidens in ſubjecto toto genere diverſo a nervis & ſanguine.

150. IV. Objicit neſcio quis apud Fuginellium (1) Cogitationibus convenit celeritas. Ita dicimus unum celerius intelligere quam alium: Sed celeritas eſt proprietas materiæ motæ: ergo cogitationes ſunt vel poſſunt eſſe materia mota

Reſp. *diſt. mai*. Convenit celeritas cogitationibus, quæ ſita ſit in decurſu determinati ſpatii intra datum tempus *nego mai*. Convenit celeritas ſita in aptitudine ad intelligendum majori in uno homine quam in alio, vel majori in eodem etiam homine uno tempore quam alio *conc. mai. & diſt. min.* Celeritas explicata per ſpatium applicatum ad tempus eſt proprietas materiæ motæ, *perm. min*, alia celeritas *nego min & conſeqm.* Permittitur non conceditur quod celeritas prout eſt affectio materiæ conſiſtens in ejus applicatione ad diverſas partes ſpatii in diverſis temporis partibus ſit proprietas materiæ, quia ea convenit etiam ſpiritibus creatis, quandoquidem hi quoque ſunt mobiles cum hoc ſolum diſcrimine, quod non occupent ſpatium quod decurrunt, ſicuti faciunt corpora naturalia.

ARTICULUS VIII.

Objectiones pro ideis materiæ modis.

151. I. OBjicit Hobbes apud Le Grand (2): Qui ſeriis meditationibus occupatur, experitur cerebri partes commoveri. Ergo *unius partis materiæ motus vel reactio contra alteram, aut ſaltem hujus reactionis debita continuatio* conſtituit cognitiones, & diverſa reactio vel motus conſtituit diverſas cognitiones.

Reſp. tranſeat ans, & nego conſequam. Cerebri commotio in profunda meditatione ſuadet ſolum animam noſtram unitam eſſe corpori, in eoque ſuaſmet operationes facere, & ad has requiri corporis paſſiones tamquam conditiones neceſſarias, donec eſt ſic unita. Similis reſponſio elevat, quæ ad amplificandam hanc objectionem ex Lucretio afferri poſſunt, qui ait (3).

...., *Gi-*

(1) Fu. Metap. to. 1. c. 3. pr. 6.

(2) Gr. Caten. ſenſ. in brut. n. 29.

(3) Lu. l. 3. v. 446.

Digitized by Google

. . . . *Gigni pariter cum corpore , & una*
Creſcere ſentimus , pariterque ſeneſcere mentem .
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas ,
Conſilium quoque majus , & auctior eſt animi vis :
Poſt ubi jam validis quaſſatum eſt viribus ævi
Corpus , & obtuſis ceciderunt viribus artus ,
Claudicat ingenium , delirat lingua , menſque ,

cum aliis multis , quæ deinceps congerit , ut animam nihil eſſe præter materiam ſuadeat , quod nequit hac via obtinere , quia ut bene plures apud Nogheram (1) obſervant , horum aliqua falſa ſunt , ut mentem ſeneſcere cum corpore , cum potius tunc adoleſcat , ut apparet in ſenibus , quibus ſolet eſſe mens robuſtior utpote ſapientior , quo exemplo palam fit animam habitare quidem in corpore ſed non eſſe corpus , & tam ſtolidum eſſe qui ſenium quod videt in corpore credat ineſſe animæ , quam eſſet qui domorum rimas atque fiſſuras putaret eſſe in ipſarum etiam habitatoribus . Alia vero confundunt organa corporis , quibus anima in ſuis ſenſationibus utitur cum ipſamet anima , quaſi vero neceſſarium non ſit ut artifex carens opportunis inſtrumentis imperfectum opus efficiat , & manifeſta non ſit , ut inquit Paulianus (2) cum Card. Polignac ſtupiditas illius qui concluderet citharam & citharædum eſſe rem unam eamdemque , quia ea quaſſata vel male diſpoſita ſonum ille vel nullum vel abſonum dumtaxat elicit . Bene Ariſtoteles hos admonuit (3) *quod ſi ſenex accipiat oculum talem , videbit ſicut juvenis . Quapropter ſenium non eſt quia ſuſtinuit aliquid anima , ſed in quo ſicut in ebrietatibus & morbis* . Sed ſingulis hujuſmodi dicteriis propriam reſponſionem , quæ diſtinctius eorumdem errorem convellat dabunt Card. Ptolomæus (4) , & Io. Bapt. Duhamel (5) .

152. II. Objicitur colores ſapores odores , ſicuti etiam calor etſi dici nequeunt extenſi diviſibiles figurati , nihilominus ſunt modi materiæ ; Nihil enim eſt coloratum ſapidum odorum calidum niſi corpus : ergo etiam ſenſationes & cognitiones , etſi non poſſunt dici extenſæ & diviſibiles , poſſunt tamen eſſe modi materiæ .

Reſp. Cum Authore Diſſert. de Immaterialitate animæ ſupra (n.130.) laudato *diſt.anſ.* Nequeunt dici extenſi colores , & idem dico de reliquis objectis ſi ſumantur ſubjective *conc. ans* , ſi ſumantur objective *nego ans & conſequam* . Explico diſtinctionem ; color ſubjective ſumptus eſt ipſa ſenſatio facta ab anima occaſione impreſſionis cujuſdam factæ in certa corporis parte & uſque ad cerebrum propagatæ . Quare cum ſit ejuſdem animæ modus , utique non eſt quid extenſum & diviſibile : color autem objective ſumptus eſt certa textura in ſuperficie corporis, quæ determinat reflexionem harum potius partium lucis quam illarum , adeoque eſt modus materiæ & quid extenſum .

Com.

(1) No. Rifl.11. ſu la nat. uman.
(2) Pa. Di. ar. Materialiſm.
(3) Ari. Metaph. l.1. tex.65.
(4) Pt. Phil. di. de immor. obi.3.
(5) Du. de men. hum. l.4. c. 7. & 9.

Digitized by Google

Communis jam eſt hæc diſtinctio, juxta quam Malebranchius dixit (1) *Colores eſſe modificationes animæ productas in ipſa ab idea extenſionis per occaſionem commotionum cerebri*. Cujus verba placuit referre quatenus objectioni opponuntur, non vero quatenus approbari poſſit ab idea extenſionis produci hujuſmodi modificationes.

153. III. Objicitur. Saltem cognitiones rerum corporearum ſunt extenſæ; Nam repræſentant corpora extenſa, quæ habent determinatam figuram & poſitionem, adeoque partes ſuperiores & inferiores, dextras & ſiniſtras, rectas & obliquas: ergo hæ ſaltem ſunt modi materiæ. Probatur conſequentia, quia repræſentatio hujuſmodi nequit intelligi in ſubjecto, quod extenſione figura & poſitione careat.

Reſp. *nego ans*. Probatio quoque adducta pro conſequentia negatur; Ea enim ſiquid valeret, excluderet a puro ſpiritu & ipſo Deo cognitionem rerum ſenſibilium, & proinde materialiſmum ſtabiliret. Nemo tamen hic poſtulet, ut dicamus quomodo anima ens ſimplex cognoſcat, quæ ſunt extenſa & partibus conſtant; Nam quæſtio de modo quo per impreſſiones factas in corpore naſcantur in nobis cognitiones eſt ſupra noſtrum captum ut inferius diſtincte ſtatuam.

154. IV. Objicitur. Anima hominis dependet in omnibus ſuis operationibus a corpore: ergo dependet in ſuo eſſe intrinſeco, & eſſentiali a materia. Probatur conſequentia. Natura operandi ſequitur naturam eſſendi, ut habet receptum axioma: ergo ſi operationes animæ dependent a corpore, etiam natura eſſendi animæ dependet a corpore. Sed ſi ita eſt, jam operationes animæ nihil aliud ſunt quam modificationes materiæ: ergo. In hoc ratiocinio ex Trevoltianorum (2) teſtimonio verſatur tota ratio, quam pro materialiſmo Animæ adducit temerarius Auctor *Hiſtoriæ Animæ*.

Reſp. diſt. ans. Anima hominis dependet in omnibus ſuis operationibus a corpore, quatenus illo utitur in operando, pro ſtatu ſuæ unionis cum corpore, *perm. ans*: quatenus ſuæ operationes nihil aliud ſunt quam modificationes corporis, *nego ans*, *& conſequam*. Permittitur ans, quia negari etiam poteſt, animam hominis dependere in omnibus omnino ſuis operationibus a corpore. Contrarium enim ſuaderi poteſt ex cognitionibus, quas facit circa res abſtractas aut ſpirituales: & ex iis, qui corpore languido & infirmo & etiam morti proximo præſeferunt mentem vegetam & aptam ad cognitiones ſolito ſublimiores, quaſi expeditior evadat ad cogitandum, quo magis a vinculis materiæ liberatur: & ex iis tandem, quos hiſtoriæ commemorant tam vehementer abſorptos in contemplatione aut meditatione rerum non ſenſibilium, ut ſenſu omni carentes viderentur, vel certe illorum uſu. Celebres ſunt in hac re Archimedes, & multo magis illi, qui ad cæleſtes viſiones elevati dicere cum Apoſtolo poſſunt neſcire ſe, an id acciderit extra corpus, an in corpore anima illorum permanente.

155. Ad probationem *conc. ans*, & axioma, & *nego conſequam*. Con-

(1) Ma. Entr. metaph. preſa. (2) Tr. ann. 1750. ar. 32.

ſequentia enim quæ ex eo infertur eſt: ergo ſi operationes animæ non ſunt modificationes materiæ, etiam natura eſſendi animæ non eſt materia. Conſequentia adverſariorum deſcenderet, quando oſtendiſſent naturam operationum animæ eſſe intra ordinem materiæ, & hujus modificationes. Tota objectio quam ſit inanis, demonſtratur etiam retorquendo cum Buffierio (1) argumentum ad ſuadendum Idealiſmum, ſive nullum eſſe corpus, ſed quod dicimus corpus, revera eſſe ſpiritum; Sic enim arguitur. Corpus hominis dependet in ſuis operationibus ab anima: ergo etiam in ſuo eſſe intrinſeco & eſſentiali. Probatur conſequentia. Natura operandi ſequitur naturam eſſendi. ergo ſi natura operandi corporis dependet ab anima, etiam natura eſſendi corporis dependet ab anima.

156. V. Objicit neſcio quis apud Fuginellium (2). Cognitio eſt repræſentatio rei, quæ vel in nobis vel extra nos eſt, ſed ſubſtantiæ materiales, & ſpecula faciunt repræſentationes rerum, quæ vel in ipſis vel extra ipſa ſunt, ſic ſpeculum planum repræſentat objecta in ſe, ſpeculum vero concavum extra ſe: ergo ſubſtantiæ materiales faciunt cognitiones: Atqui hæ materiales cognitiones nequeunt eſſe aliud, quam modificationes materiæ: ergo.

Reſp. diſt. maj. Cognitio eſt repræſentatio activa rei, quæ in nobis vel extra nos eſt, *conc. maj.*; eſt repræſentatio tantum paſſiva, *nego maj.* Et *diſt. min.* ſpeculum facit repræſentationem tantum paſſivam, *conc. min.* etiam activam, *nego min.*, & cadunt reliqua. Repræſentatio activa aliter dicitur vitalis, & intelligitur per hoc, quod exercite ſaltem conſcii ſimus de immutatione aliqua in mente noſtra, dum quid cognoſcimus. Nihil ſimile habetur in repræſentatione pertinente ad ſpeculum, quæ eſt quid relate ad ipſum mere paſſivum, & eſt ad ſummum facta in ipſo ſed non ab ipſo; Eſt enim impreſſio facta a luce ex objecto illi convenienter applicato, quam cognoſcit qui eam intueatur, non tamen hanc ipſummet ſpeculum animadvertit.

Quod additur de ſpeculis, quæ faciunt repreſentationes rerum quæ in ipſis ſunt, vel extra ipſa, eſt ſatis æquivocum. Si enim ſermo eſt de repræſentatione activa, hæc non eſt in ſpeculo, ſed in mente cognoſcente. Quare nulla in hoc eſt inter mentem, & ſpeculum ſimilitudo. Sin autem ſermo eſt de repræſentatione paſſiva, hæc pariter ſemper eſt in mente; Nam omnis cognitio utpote actio immanens eſt repræſentatio activa quatenus fit ab anima ſeu mente & ſimul paſſiva quatenus in ipſa recipitur, ſive ejus objectnm ſit in ipſa ſive extra ipſam: At relate ad ſpeculum repræſentatio paſſiva objecti, quod ſemper eſt quid ipſi extrinſecum, ſi ſpeculum ſit planum, apparet poſt ipſum ad eandem diſtantiam, quam objectum habet a ſpeculo: ſin autem ſit curvum poteſt etiam ante ipſum apparere, ubi uniuntur radii opportuni ad objecti imaginem componendam. Quare etiam ex parte repræſentationis paſſivæ deficit ratio opportune arguendi ab ea, quæ

(1) Buff. Prem. verit. n.407.

(2) Fu. Metaph. to.1. c.3. pr.5.

Digitized by Google

quæ eſt propria ſpeculi ad illam, quæ eſt mentis cognoſcentis.

157. V. Objicitur ab Henrico Regio apud Antonium Le Grand (1) & a Lockio (2). Ex eo, quod quis percipiat ſine idea auri imaginem Cæſaris in eo ſculptam, non infertur eam non eſſe modificationem auri; ergo a pari ex eo, quod quis poſſit percipere cognitionem ſine idea materiæ, non infertur cognitionem non poſſe eſſe modificationem materiæ.

Reſp. diſt. ans. Ex eo quod quis percipiat imaginem Cæſaris ſine idea auri, prout aurum eſt corpus talibus proprietatibus illi ſoli propriis præditum, non infertur eam imaginem non eſſe modificationem auri, prout aurum eſt, *conc. ans*: ex eo quod quis percipiat imaginem Cæſaris ſine idea auri, prout eſt corpus extenſum & figurabile, non infertur eam imaginem non eſſe modificationem auri, prout eſt corpus extenſum, *nego ans*, *immo ſuppoſitum*, poſſe nimirum percipi imaginem Cæſaris ſine idea ullius ſubjecti extenſi & figurabilis, & *nego conſequam*. Diſtinctio legitima eſt, eaque planum facit, ideam modificationis includere neceſſario ideam ſubjecti alicujus ſecundum generica ſua attributa, non ſecundum ſpecifica, quando modificatio illa poteſt pertinere ad ſubjecta diverſæ ſpeciei, ſicuti accidit in imagine, quæ poteſt eſſe modificatio non ſolum auri ſed etiam luti.

158. VII. Objicitur. Non cognoſcimus intuitive, cognitiones non eſſe modificationes materiæ: ergo poſſunt eſſe.

Reſp. I. *diſ. ans*. Non cognoſcimus intuitive, hoc eſt per evidentes concluſiones ex adductis jam rationibus, *nego ans*. Non cognoſcimus intuitive, hoc eſt per teſtimonium ſenſuum, *nego duplex ſuppoſitum*: primum eſt non poſſe affirmari impoſſibilitatem, niſi de iis quæ per ſenſus cognoſcimus. Secundum eſt res ſpirituales, ſive ſubſtantiæ ſint ſive modi, ſicuti ſunt cognitiones, eſſe objectum ſenſuum corporeorum.

Reſp. II. *omit. ans*, & *nego conſequam*, utpote quæ non deſcendit ex eo antecedenti. Quoties enim quis profitetur aliquid ſibi eſſe ignotum, quonam jure ex eo infert unum potius, quam oppoſitum? Semel igitur quod Adverſarii teneant ſe non cognoſcere, an ideæ ſint modificationes materiæ, non alia illis conſequentia permiſſa eſt, niſi hæc: ergo nequit affirmari neque quod ſint, neque quod poſſint eſſe modificationes materiæ, quemadmodum jam obſervavit Marinus (3).

(1) Gr. Carent. ſenſ. in bru. n.27.
(2) Lo. Eſſai Phil. l.4. c.3.
(3) Ma. Re. degl' incred. l.6. c.12. §.1.

Digitized by Google

Articulus IX.

Objectiones ex authoritate pro ideis materiæ modis.

159. OBjicitur. Permulti Philoſophi tenuerunt animam conſiſtere in materia: ergo permulti etiam tenuerunt ideas eſſe modificationes materiæ: ergo hæc opinio non eſt omnino abſurda.

Pro antecedenti quod negatur, opponuntur Democritus, Leucippus. Epicurus, aliqui Pythagorici, Empedocles, Plato, Diogenes, Heraclitus, Alcmæon, Hippo, Critias, Zeno, Dicæarchus, Anaxagoræi, & alii: & ſua de ſingulis ordinatim proferuntur teſtimonia ex Ariſtotele vel ex S. Thoma, qui fuſius & clarius ea exponit in ſuis ſupra Ariſtotelem commentariis (1). *Democritus & Leucippus corporum, quæ ſunt rotunda, ignem ac animam aſſerunt eſſe*, quod etiam Plutarchus (2) de Democrito teſtatur: & Tullius addit ipſum affirmaſſe animam fieri (3) *concurſu quodam fortuito illorum corpuſculorum*. Similem opinionem ſequutus eſt Epicurus, cujus celebre eſt effatum, *Qui animam incorpoream eſſe dicant inſaniunt*, eamque Lucretius his verſibus complexus eſt (4):

Is tibi nunc animus, quali ſit corpore & unde
Conſtiterit, pergam rationem reddere dictis.
Principio eſſe ajo perſubtilem, atque minutis
Perquam corporibus factum conſtare.

Eamdemque referens Gaſſendus, etſi illam impugnat, attamen exponit (5) quonam modo dicere potuerit Epicurus animam ex atomis compactam fore liberam.

160. Redeunt Adverſarii ad teſtimonia Ariſtotelis (6) *Quidam Pythagoricorum ea corpuſcula, quæ agitantur in aere, animam eſſe dixerunt. Empedocles (7) ex elementis univerſis animam conſtare cenſet, & unumquodque iſtorum animam eſſe putat.* Tullius tamen tribuit Empedocli, quod (8) *animum eſſe cenſuerit cordi ſuffuſum ſanguinem*. Similiter Plato in Timæo (9) animam ex elementis conſtare cenſet. (10) *Diogenes ſicut & alii quidam, aerem ipſum cenſuit eſſe animam. Heraclitus principium ait animam eſſe, quippe exhalationem, ex qua cetera dicit conſtare. Simili modo & Alcmæon de anima putaſſe videtur. Quidam animam aquam eſſe dixerunt, ut Hippo, Sunt & qui ſanguinem ipſam eſſe dixerunt, ut Critias*, qui proinde nihil poeticum inveniſſet in illo Virgilii hemiſtichio de Rhæto confoſſo ab Euryalo (11) *Purpuream vomit ille animam*. Et inferius (12) alios dicit putaſſe animam

(1) S. Th. in 1. de Anim. tex. 2.
(2) Plu. de placi. l. 4. c. 3.
(3) Tu. Tuſc. l. 1. n 22.
(4) Luc. l. 3. verſ. 178.
(5) Ga. Ethi. l. 9. c. 2. circa finem.
(6) Ar. 1. de Anim. tex. 22.
(7) Ibid. tex. 25.
(8) Tu. Tuſc. l. 5. n. 19.
(9) Ar. de Anim. l. 1. tex. 26.
(10) Id. ibid tex. 33.
(11) Vi. Aen. l 9. v. 350.
(12) Ar. 1. de Ani. tex 36.

Digitized by Google

mam conſtare ex calido vel ex frigido, entitatibus materialibus, vel ex utroque, & hinc animam dictam eſſe ψυχὴν a verbo græco ψύχω refrigero, & dictum per animam nos vivere græce ζεῖν, a ζέω ferveo. De Zenone cum ſuis Stoicis habemus a Tullio (1) *quod nullo modo arbitrabatur aut quod efficeret aliquid aut quod efficeretur, poſſe eſſe non corpus*: Et quod *ſtatuebat ignem eſſe naturam quæ quidquid gigneret, & mentem atque ſenſus*, de qua Zenonis ſententia alibi etiam (2) meminit.

161. Quod confirmatur ex illis octo partibus, quas apud Plutarchum (3), & Theodoretum (4) Stoici aſſignabant animæ, qui eam tamquam arborem conſiderabant, cujus radix & truncus ſit in corde, rami vero quinque ſenſus vulgo cogniti, & præterea vox & ſemen. In qua hypotheſi, qua ratione diverſas cognitionum ſpecies explicarent, docebit Petrus Valentia numero quarto ſui *de Judicio erga verum* commentarii, qui iterum proſtat in fine tomi tertii operum Ciceronis per Olivetum editorum, ejuſque epitoma legitur in Bibliotheca Britannica (5). S. etiam Auguſtinus teſtis eſt de materialiſmo Zenonis: Nam inquit (6), *Zeno princeps Stoicorum ſua quadam de mundo, & maxime de Anima ſententia delectabatur, dicens eam eſſe mortalem, nec quidquam præter hunc ſenſibilem mundum, nihilque in eo agi niſi corpore; Nam & Deum ipſum ignem putabat*. Quod etſi videtur conſonare cum iis, quæ ex Tullio nuper audivimus, reapſe tamen minus conſonat; Nam quoniam alibi Tullius (7) dicit Zenonem docuiſſe ignem eſſe id ex quo ſunt animæ. quin in his includat Deum, cum paulo poſt dicat Zenonem & Stoicos docere *divina mente atque natura mundum univerſum, atque ejus maximas partes adminiſtrari*, conficitur Deum per Zenonem eſſe aliud quid ab igne. Proinde ignem dicit gignere animas per modum cauſſæ materialis vel formalis, non vero efficientis.

162. De Dicæarcho ait Plutarchus, quod animam dixit eſſe (8) *harmoniam quatuor elementorum*, idque confirmat, quod de eodem teſtatur Tullius illum affirmaſſe (9) *nihil eſſe omnino animum*, ſcilicet ſumptum pro re aliqua diverſa a temperatione corporis, & ab illo ſeparabili, *& hoc eſſe nomen totum inane, fruſtraque animalia & animantes appellari: neque in homine ineſſe animum, nec in beſtia*. Eamdem Dicæarchi opinionem Ariſtoxeno tribuit Lactantius (10), qui eam exponit, & cum iracundia impugnat. De Anaxagoræis teſtis eſt idem Plutarchus, quod animum (11) *corpus eſſe cenſuerunt, idque aereæ naturæ*, quod ipſa etimologia animæ ab ἄνεμος, ideſt aura aut ventus, quæ tamen non placet Iſidoro (12), videtur ſignificare.

(1) Tu. Acad. l.1. n.11.
(2) Tu. de fin. l.4 n.12. Tuſc. l.1. n.19.
(3) Plu. de Plac. l.4. c.4.5. & 21.
(4) Th. l.5. ad Græc. de Nat. homi.
(5) Bi. to. 7. p.2. ar.5.
(6) Au. c. Acad. l.3. c 17.
(7) Tu. de Fin. l.4. n.5. juxta Olivet.
(8) Plu. de Plac. l.4. c.2.
(9) Tu. Tuſc. l.1. n.21.
(10) La. de Opif. c.16.
(11) Plu. de Plac. l.4. c.3.
(12) Iſ. Orig. l.11. c.1.

care. His addantur, qui non uni aut alteri ex quatuor vulgaribus elementis naturam animæ alligarunt, ſed illam erumpere quodammodo volunt ex quinta eſſentia ut ajunt omnium elementorum. Addatur Tullius ipſe, cujus ſunt hæc (1), *animus non inane neſcio quid eſt, ſed in quodam genere corporis*. Addantur Sadducæi ſecta Judæorum, de quibus ſcriptum eſt (2) *Sadducæi dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum*. Addatur turba illa philoſophorum, qui removentes id quod poteſt eſſe ex præcipuis fundamentis ſpiritualitatis animæ, nimirum immortalitatem, de qua jam olim utraque in parte, ut ait Tullius (3) multa dicebantur, ſtatuerunt cum Avverroe illam eſſe mortalem, ex quo Averroiſtæ communiter audiunt qui ſine dubio tot fuerunt per plures ætates, ut tandem Lateranenſe Concilium ſub Leone X. opus habuerit definire immortalitatem animæ: & exhortari philoſophos, ut omni ſtudio conarentur oppoſitas rationes philoſophicas diſſolvere. Addantur tandem Peripatetici frequentiſſima olim Philoſophorum natio, qui tribuentes brutis animam materialem quæ cognoſcat objecta ſenſibilia, conſequenter dicebant hujuſmodi cognitiones eſſe modificationes materiæ.

163. *Reſp.* I. *omitto totum entymema*, & nego ulteriorem conſequentiam: primo quia poſtquam interceſſit Divina revelatio docens nos de ſpiritualitate animæ rationalis, ut alibi (4) demonſtravi, certiſſime abſurda eſt omnis opinio, quæ in contraria hæreſi fundatur: ſecundo quia cum cognitiones nequeant ex ſupra dictis conſiſtere in motu particularum, quæ corpus componant, jam neceſſario ſequitur animam, cujus ſunt cognitiones, eſſe ſubſtantiam omnino diſtinctam, & diverſam a corpore: tertio quia qui advertat materiam noſtri corporis perpetuo mutari, & qui olim in nobis adoleſcentibus fluebant humores, alios eſſe ab iis qui in nobis jam viris vel ſenibus fluunt, & quæ tunc erat caro aliam eſſe ab ea quæ nunc eſt, & integrum corpus lapſu temporis ita variatum eſſe ut incogniti nunc ſimus apud eos quibus olim uſi fuimus familiariter: mutatam autem non eſſe nec variatam conſcientiam noſtram de pluribus quæ toto hoc tempore vel fecimus vel paſſi ſumus vel aliter novimus, jam videt vel ſtolidos vel deliros vel mendaces eſſe quotquot ſive multi ſint ſive pauci dicant in materia noſtri corpori conſtitutam eſſe animam noſtram ſive id per quod cognoſcimus & cogitamus (5); *Sole meridiano clarius eſt hoc ratiocinium* inquit Ploucquetus apud Storchenaum, *Res conſtans & ſemper eadem non eſt res variabilis & differens: atqui res cogitans eſt conſtans & ſemper eadem, corpus autem eſt res variabilis & nunquam eadem: ergo res cogitans non eſt corpus, nec corpus eſt res cogitans*.

164. *Reſp.* II. *nego antecedens*, quod non ſuadent, qui nominantur Philoſophi, quia illorum plerique non poſſunt per ea quæ prolata ſunt, evin-

(1) Tu. de Fin. l.4. n.14.
(2) Act. c.23. v.8.
(3) Tu. Acad.4. n.124.
(4) De Mundo n.267.
(5) St. Pſychol. n.141. ſcho.1.

Digitized by Google

evinci de Materialiſmo. In paucis ſolum inſedit hic error. Communiter veteres ita admiſerunt animas noſtras eſſe compoſitas ex principiis materialibus, ut non excluderent ab ejus compoſitione aliquid quod non eſſet materia: quin immo hoc aliud ipſius principium aperte expoſcebant, cui proinde dici poteſt eos proprie tribuiſſe vim cognoſcendi. Hoc dicam equidem de Epicuro, cum a Plutarcho habeam, quod animam dicit eſſe (1) *temperatum quiddam ex quatuor qualitatibus ignea, aerea, aquea, & quarta, cui nomen non ſit poſitum, quod ei erat vis ſentiendi*, & non quid *e parvis aut lævibus elementis*, ut Lucretius ex dictis (n. 147.) reddidit. Atque etiamſi hoc palam profiteretur tale eſſe, ut cum morte penitus diſſolveretur, nihilominus contra conſcientiam ſe ita dixiſſe plane oſtendit, cum moriens teſtamento juſſit diem ſuum natalem celebrari quotannis, de quo tamquam de contradictione Tullius (2) ipſum expoſtulavit. Idem quod de Epicuro certum eſt de Empedocle, de quo ſi attendamus Ariſtotelem, ille ibidem dicit inter principia rerum non ſolum poſuiſſe quatuor vulgaria elementa, ſed etiam amorem & diſcordiam, hoc eſt vires quaſdam activas & immateriales, ſin vero attendamus Tullium ſupra objectum, Lambinus in eum locum notat ſententiam Empedoclis non rite expreſſam ab eo fuiſſe; Non enim ipſe in ſanguine cordi diffuſo poſuit animam, ſed animi ſedem, quod fortaſſe a Plutarcho (3) didicit Lambinus.

165. Quoniam autem hi philoſophi admiſerunt etiam ex elementis animam conſtare, non eſt diſſimulandum, quidnam illos in hanc opinionem deduxerit, & modus exhibendus eſt, quo eorumdem error plane demonſtratur. Utrumque perfecit S. Thomas. Illi animam conſtare ex omnibus etiam elementis concluſerunt ſic arguendo. Cognitiones ſunt aſſimilationes rerum cognitarum: ergo debent eſſe in anima cognoſcente res omnes, quas cognoſcit ſecundum eſſentiam quam ipſæ habent: Atqui res, quas anima cognoſcit, habent multæ ſaltem eſſentiam compoſitam ex omnibus elementis: ergo etiam anima habet eſſentiam compoſitam ex omnibus elementis. Quod argumentum nullum eſt; Nam conceſſo antecedenti negatur conſequentia, & cadunt reliqua. A ſimilitudine enim cum re cognita, quæ propria ſit cognitioni ſpirituali, excluditur illa, quam ſibi neſcias quomodo Adverſarii comminiſcuntur etiam materialem. Nunquid manifeſtum non eſt in omnibus operibus Sculpturæ & Picturæ, & in omnibus corporibus quæ rationem ſpeculi habeant, dari poſſe ſimilitudinem in repræſentando, quin detur ſimul etiam ſimilitudo in natura & ſpecie cum objectis repræſentatis; Aes enim aut marmor aut argilla aut tela aut tabula perſeverant eſſe in ſua propria natura, dum repræſentant flores arbores homines animalia, aut alia quæcunque ab ipſis eſſentialiter diverſa. Male igitur ex eo quod anima cognoſcens habeat in ſe ſimilitudinem rerum materialium quas cognoſcit, intulerunt eam eſſe ſub eodem genere materiæ.

166. Præ.

(1) Pl. de Plac. l.4. c.3.
(2) Tu. de Fini. l.5. n.96.
(3) Pl. de Plac. l.4. c.5.

Digitized by Google

166. Præterea quod anima naturæ ſpiritualis poſſit repræſentare ſibi objecta, quæ ſunt materialia, facile intelligitur. I. Quia conſcii ſumus habere nos hujuſmodi cognitiones, & quidem de rebus materialibus etiam longe imperfectioribus quam certe ſimus nos ipſi. II. Quia ens perfectius poteſt aliquid plus quam poſſit imperfectius. Si igitur ideo tribuitur animæ habere in ſe materiam, ut poſſit exprimere in ſe res materiales, poterit a fortiori anima conſtituta in ordine longe perfectiori exprimere in ſe res materiales. III. Quia Deus habet profecto omnium etiam materialium rerum cognitionem, quin tamen ipſe ſit materia. IV. Tandem ut contra eoſdem arguit S. Thomas: Si anima deberet habere actu naturam eorum quæ cognoſcit, propterea quod cognitio eſt ſimilitudo rei cognitæ, non ſufficeret tribuere animæ naturam omnium elementorum, ſed opus eſſet illam etiam ei tribuere, quæ eſt in ſingulis corporibus, quæ formas figuras & proprietates etiam oppoſitas habent, & ſunt horum elementorum effectus; Sed ſtultum eſſet dicere animam, quæ actu cognoſcit diverſa corpora, quæ habent formas figuras & proprietates etiam oppoſitas actu habere horum omnium naturam: ergo ſtultum eſt dicere animam debere habere actu naturam rerum quas cognoſcit, propterea quod cognitio eſt ſimilitudo rei cognitæ.

167. Sed redeo ad accuſatos Philoſophos vindicandos. De Platone, quod dicat Ariſtoteles illum tenuiſſe animam conſtare ex elementis, per ea quæ deinde habentur, intelligitur nomen elementi ibi non ſignificare materiam ullam, ſed vel potentias, quas in anima per intellectum diſtinguimus, vel neſcio quæ intelligibilia, per ſe ſubſiſtentia & ſemper in actu, a quibus eſſent: vel aliquid aliud minus intelligibile, ut fuſius oſtendit S. Thomas in objectum locum. Hoc unum eſt, quod Plato ex profeſſo agens de anima in Phædone, docet illam omnino a corpore diſtingui, & immortalem eſſe, eorumque animas (1), *qui pie præ cæteris vixiſſe inveniuntur, ex his terrenis locis tamquam e carcere ſolutas atque liberatas ad altiora tranſcendere, & abſque corporibus omnino per totum vivere.* Sua eſt alibi hæc ſententia (2) *Non eſt aliud quicquam, quod incorporeum eſſe queat, extra diviniſſimum illud genus, in quo eſt anima... Animæ generi, ut iterum repetamus, convenit, ut inviſibile ſit, cognitionis compos, intelligibile, memoriæ rationiſque particeps.* Alia ex his dialogis ſimilia teſtimonia dabit Noghera (3), quibus addam teſtimonium Marſilii Ficini, qui ait (4) *Platonem nullam corpori cognitionem tribuere.* Quare jure Plutarchus Platonem, & conſequenter Socratem, ſub cujus perſona Plato loquitur inter illos collocat, qui (5) *corporis expertem animam ſtatuunt.* Hæc plane oſtendunt, quanti æſtimandus ſit Voltaire, qui apud Nonnotem dicit (6), *Divinum Platonem & Divinum Socratem Divini Platonis præceptorem docuiſſe animam eſſe corpoream.*

168. De Heraclito quis quicquam ſtatuat, poſtquam Tullius quidem in hac

(1) Pl. Phæd. circa finem.
(2) Pl. Epin. circa medium.
(3) No. ſu la natur. uma. pag. 154.
(4) Fic. in Phædone.
(5) Pl. de Plac. l. 4. c. 3.
(6) No. Erreu. de Volt. 10. 2. c. 8.

Digitized by Google

hac re dixit (1), *Heraclitum non omnes interpretantur uno modo, qui quoniam quid diceret intelligi noluit, omittamus*. Laertius vero ipſum refert (2) *id de animæ ſenſiſſe natura, nunquam illam reperiri poſſe, adeo profunda ejus eſt ratio*. De aliis tandem dico, pleroſque vel ſimilem interpretationem admittere, præſertim illos, quos conſtat agnoviſſe exiſtentiam Dei, vel ita dixiſſe animam eſſe hoc vel illud corpus ſive ignem ſive ætherem, ſive quid aere & æthere ſubtilius, ut vel ſignificarent ſine his non eſſe, vel ut per metaphoram ipſius vim efficaciam ſubtilitatem aliaque analoga attributa denotarent, quod verius putat Nonnote (3).

169. *Reſp.* III. *nego* poſſe dici, prout propoſitum fuerat, permultos ex philoſophis faviſſe Materialiſmo, etiamſi omnes qui objecti ſunt, ejuſdem fautores revera exiſterent. Quid enim eſt eorum numerus comparatus cum innumerabili aliorum multitudine, qui quovis tempore errorem hunc vehementiſſime impugnarunt, alii quidem in genere, alii etiam in particulari, ut Lactantius qui directe invehitur (4) contra opiniones, quæ animam in aere vel igne vel ſanguine ponebant. Atque etiamſi ſtemus in ſola veterum conſideratione, fautoribus materialiſmi quotquot ſint opponi poſſunt alii paris antiquitatis & nominis Philoſophi ibidem ab Ariſtotele commemorati, qui animas nullo modo materiales eſſe apertiſſime ſtatuerunt, quorum numerus tam longe excedit alium qui opponitur, ut Macrobius ſcripſerit (5) *obtinuiſſe jam non minus de incorporalitate, quam de immortalitate animæ ſententiam*.

170. Quicquid Platonicorum nobiliorum fuit pro ſpiritualitate animæ pugnaſſe teſtatur Huetius (6) multos citans. Idem ſenſerunt illi inter Pythagoricos, qui ut verbis utar S. Thomæ clarius exponentis textus Ariſtotelis de Anima (7) *dixerunt, non ipſa corpora indiviſibilia & mobilia eſſe animam, ſed illam virtutem, quæ movet ea corpora, animam dicebant, & hujus opinionis fuit Archelaus Philoſophus, ut Auguſtinus narrat*. Fuit & Thales qui authore Stobæo (8) animam dixit eſſe naturam, quæ ſe ipſa movet, & motum aliis impertitur. Fuit & Anaxagoras, qui ex S. Thoma (9) *dixit eſſe unum intellectum ſeparatum & immixtum, qui alia moveat eo non moto & de natura hujuſmodi eſſe animam. Unde ex hoc inſurrexit error quorumdam qui dicerent animam eſſe de Natura Divina.* Quare Anaxagoræi ſupra (n.162.) objecti ſtantes pro anima materiali receſſerunt in hoc a ſuo magiſtro. Ita Xenocrates ex Tullio animam voluit eſſe (10) *mentem nullo corpore*. Ita ipſemet Tullius pro ſpiritualitate animæ plura argumenta ſubtiliter & luculente perſequitur, ex quibus iterum iterumque concludit (11) *Nihil eſt in animis*

(1) Tu. de Nat. Deo. l.3. n.35.
(2) La. Vit. Phil. l.9. circ. princ.
(3) No. Dict. art. Ame.§. Ciceron.
(4) La. de Opif. c.18.
(5) Ma. in Somn. l.1. c.14.
(6) Hu. Concor. rat. l.2. c.8. n.2.
(7) S. Th. de Ani. l.1 tex.22.
(8) St. Eclog. phyſ. c.10.
(9) S. Th. de Ani. l.1. tex.23.
(10) Tu. Aca.4. n. per Olivet. 39. & Tuſc.1. n.10.
(11) Id. Tuſc. l.1. n.27. & 29.

mis mixtum atque concretatum, aut quod ex terra natum atque fictum eſſe videatur, nihilque aut humidum aut flabile aut igneum: His enim in naturis nihil ineſt, quod vim memoriæ mentis cogitationis habeat. Singularis eſt igitur quædam natura, atque vis animi ſejuncta ab his uſitatis notiſque naturis, quam eodem in libro ſtatuit eſſe eodem in genere, ac eſt Deus ipſe, qui alio inquit modo intelligi a nobis nequit, niſi ut mens quædam, in qua *nihil eſt concretum nihil copulatum nihil coagmentatum nihil duplex*.

171. Ita demum Ariſtoteles, qui veniens tandem ad pronunciandam ſuam ſententiam, ceteris rejectis concludit (1), *corpus profecto non erit anima. Neceſſe eſt igitur animam ſubſtantiam eſſe perinde atque formam corporis naturalis potentia vitam habentis*: ex quibus verbis deſumpta eſt celebris definitio, *Anima eſt actus primus corporis naturalis organici, potentia vitam habentis*, quæ olim unice in ſcholis perſonabat, nunc autem ab illis eliminata, utpote aberrans ab omnibus bonæ definitionis legibus, ut oſtendunt Duhamel (2) & Auctor artis cogitandi (3). Idem Ariſtoteles (4) laudavit Anaxagoram, quod animam noſtram dixerit eſſe ſimplicis & impermixtæ naturæ, atque in Metaphyſicis clariſſime dixit (5) *indiviſibile eſt omne quod non habet materiam, quemadmodum mens humana*. Multa alia de Ariſtotelis mente in hac re collegit Hubertus Hayer (6) contra Materialiſtas qui ſibi etiam Ariſtotelem arrogant. Mihi ſatis ſit meminiſſe de ratione, quam Tullius affert, quare Ariſtoteles negavit animam eſſe quicquam corporeum (7), *quia cogitare & providere & diſcere & docere & invenire aliquid & tam multa alia meminiſſe, amare odiſſe cupere timere angi lætari, hæc & ſimilia in eorum quatuor generum*, hoc eſt vulgarium elementorum, *nullo ineſſe putat, quintum genus adhibet vacans nomine, & ſic ipſum animum ἐντελεχείαν appellat novo nomine, quaſi quamdam continuatam motionem & perennem*.

172. Objiciebatur Tullius quaſi ſibi oppoſitus, dicens ex ſua ſententia animum eſſe in genere corporis. Reſpondeo Tullium non dicere animum eſſe in genere corporis, ſed in quodam genere corporis, ſcilicet ſubſtantiæ; aliorum enim fuit corpus facete ſynonimum ſubſtantiæ. Certe quidem ipſe ibi uſurpat corpus contrapoſite ad inane, in quo genere alii collocabant animas: quod advertunt etiam editores Maurini operum S. Hilarii in ſuis ad illum notis (8), qui utuntur hoc quoque Tullii teſtimonio, ut oſtendant adjunctum corporei, quod S. Hilarius & alii ex antiquis Patribus aliquando animis noſtris tribuerunt, aliud quid ſignificare quam materiale.

173. Objiciebantur Sadducæi: ſed hos confutavit jam Chriſtus Dom. oſtendens illis, quam parum ſibi conſtarent, vel quam impii eſſent, dum dice.

(1) Ar. de Ani. l. 2. tex. 4.
(2) Du. de ment. l. 1. c. 7. n. 12.
(3) Art. p. 2. c. 12.
(4) Ar. de anim. l 3. tex. 3.
(5) Ar. l 8.
(6) Ha. Spiritu. del' Ame vol. 2.
(2) Tu. Tuſc. 1, n. per Olivet. 10.
(5) Ma. Nota in c. 5. n. 8. in Matth.

Digitized by Google

dicerent Deum Iſaaci & Abrahami, quaſi eſſet Deus mortuorum. Præterea quoniam Sadducæi hæretici habiti ſunt a Judæis, a quibus ſeceſſerunt duce Sadoc annis circiter ducentis ante adventum Chriſti, vel non multo ante ut dicit Maldonatus (1), hinc concluditur inauditum uſque ad hoc tempus fuiſſe Materialiſmum, eumque tamquam errorem execratum fuiſſe a Phariſæis (2) & populo revelationis Divinæ conſervatore.

174. Objiciebantur qui ſequuntur Averroem Arabium hominem ſed Cordubæ natum, ſuis in Ariſtotelem commentariis, quæ ſæculo duodecimo protulit celeberrimum. Hi materialem dicuntur exiſtimaſſe animam rationalem, ejuſque proinde cognitiones habuiſſe pro modificationibus materiæ, quoniam mortalem crediderunt. Sed nihil horum cum veritate dicitur. Ipſi enim ex quodam ratiocinio, quod nitebatur in falſa ſuppoſitione, quod Ariſtoteles jam demonſtraverit exiſtentiam generis humani ab æterno, repugnantiam infiniti actualis & metempſychoſeos animarum, concludebant animam, quæ cognoſceret in unoquoque hominum eſſe particulam intelligentiæ cujuſdam ſublunaris, vel univerſalis: quæ informaret uniuſcujuſque corpus, quo deſtructo iterum reſtitueretur ad ſuum totum (3): *Hos ſi audias*, ſic de illis Leibnitius, *oriuntur animæ, dum guttarum inſtar ab Oceano ſuo ſeparantur, ac corpus quod animare poſſint, reperiunt: occidunt autem, dum corpore deſtructo, non aliter ac fluvii mare, ingreſſi, rurſum junguntur Oceano*. Quare non favent Materialiſtis ſectatores Averrois, cujus fuit hæc opinio jam antea ab aliis advertente Daniele Bartolo (4) excogitata; Nam ea manifeſte ſtatuit animas hominum non eſſe hujus mundi viſibilis materiam eaſque eſſe immortales. Proinde jure Freindius Baylem reprehendit quod inconſiderate contrarios errores Averroi impoſuerit.

175. Plura de mente veterum Philoſophorum omnino oppoſita Materialiſtis erudite diſſerit Cudworthius (5), & profert Burignius in ſua Theologia Ethnicorum, quæ habentes præ oculis Trevoltiani profitentur (6) *admirabilem eſſe audaciam recentium materialiſtarum, qui tamquam novam hypotheſim, quæ philoſophis negotium faceſſat proponunt ſyſtema materiæ capacis cognoſcendi ſeu animæ materialis, proſcriptum a præſtantioribus cujuſvis ætatis magiſtris*. Hos oppono Yvoni qui arbitratus eſt (7) *ſe plane demonſtraſſe omnes antiquos philoſophos credidiſſe animam materialem*, propterea quod vult plures id expreſſe dixiſſe, & alios qui id aperte etiam negarunt, ſignificare dumtaxat credit *extremam materiæ tenuitatem, quæ reddit animam palpatationis incapacem, & nulli ſenſuum noſtrorum perviam*. In quo ratiocinio equidem non video aliam demonſtrationem niſi de ſuo neglectu, vel oblivione omnis Dialecticæ. Annotatorem in editione Lucenſi hujus Encyclopædiæ, qui hanc falſitatem cumulavit augendo numerum veterum materialiſta-

L 2

(1) Ma. in Matt. c. 3. v. 7.
(2) Act. c. 23. v. 6.
(3) Le. Confor. de la Foy. ante Theod. n. 8.
(4) Ba. Ricr. del Savio l. 1. c. 8.
(5) Cu. Syſt. int. c. 1 § 29.
(6) Tre. an. 1754. ar 106
(7) Yv. Ency. ar. Ame. § il eſt. donc.

liſtarum, reprehendit Joſaphat Maſſarius (1), qui etiam diſſipat novum argumentum ab eo propoſitum, utpote in æquivoco fundatum. Nequis autem forte pro Yvone citet S. Thomam dicentem (2), *antiqui Philoſophi nullam diſtinctionem ponebant inter ſenſum & intellectum, & utrumque corporeo principio attribuebant*, advertat, ſtatim ibidem ſubjungere, Platonem primo & deinde Ariſtotelem illis reſtitiſſe. Quare S. Doctoris propoſitio utpote particularis non ſolum non favet Yvoni, ſed eidem expreſſe opponitur. Concludam cum Jaquelotio, qui fuſius id oſtendit (3) Fidem, quæ docet animam non eſſe de natura corporea conſonare rationi, cum id ſtatuerint plerique etiam ex Ethnicis; Nam ex tot, qui objecti fuerunt, ſoli tandem reſtant inter Materialiſtas, Democritus, Leucippus, & quos Tullius (4) vocat plebeios philoſophos, & fortaſſe Zeno cum aliquibus ex ſuis Stoicis, quos jam olim Plutarchus coarguit inconſtantiæ, quod in nobis (5) *ſcientias cogant & quaſi coagulent, ut quæ immutabiles, & firmæ ſint, fundamentum deinde ſedemque iſtis*, ſcilicet animam, *ex lubrica & non ſtabili, ſed diſſipabili ſemperque fluente natura ſubſternunt*. Hinc alii ſapientiores ab his ſecedentes animam eſſe ſpiritualem ſtatuerunt, ut obſervat Chaumeixius, qui præclaros de hac re ſenſus Stoici Senecæ refert (6) ad retundendam malam fidem Helvetii, qui illum tamquam eam non admiſerit, citaverat.

176. Objiciebantur tandem Peripatetici tamquam admittentes dari modos quoſdam materiæ qui ſint cognitiones in iis quas tribuunt animæ brutorum materiali. At nomen animæ materialis juxta philoſophiam peripateticam ſignificat animam quæ in rerum natura exiſtere nequit, adeoque nec operari niſi adſit materia conformata in corpus organicum, cum qua uniatur ad faciendum unum compoſitum: non vero ſignificat ipſam materiam ex qua Mundus adſpectabilis aut corpora in quibus ſit componuntur. Ita Ignatius Pardies Peripateticorum nomine dicit brutorum animas (7) *nec ignem nec atomos nec quævis corpora aut corpuſcula eſſe poſſe, quia hæc nequeunt eſſe principium ſentiendi*. Hujus modi autem animæ natura per ipſos eſt entis genus medium inter corpus & ſpiritum, quia de ſpiritu participat vim activam & cognoſcitivam, & de corpore temporariam exiſtentiam, quatenus evaneſcit deſtructo corpore ipſius ſubjecto. In re igitur Peripatetici vim cognoſcendi materiæ non competere ſtatuerunt. Quod autem id quod in brutis crediderunt & admiſerunt cognoſcere, noluerint ſpiritum appellare, natum eſt ex præjudicio, quod notio ſpiritus duo importaret, alterum vim intelligendi hoc eſt efficiendi cognitiones etiam de rebus non ſenſibilibus, quæ in brutis non apparent: Sed hoc minus Logice dictum eſt & cogitatum; Nam definitiones nominum ſunt ad placitum; Alterum quod nomen ſpiritus credebant ſignificare, eſt immortalitas, quam neſcias quo

(1) Ma. Reli. nat. n. 291.
(2) S. Th. 1. p. q. 75. ar. 3.
(3) Ja. Confor. de la Foy. p. 2. c. 10.
(4) Tu. Tuſc. l. 1.
(5) Pl. de Comm. notit. c. Stoic.
(6) Ch. Preju. to. 3. Exam. del' Eprit. c. 5.
(7) Pa. des beſt. n. 100.

Digitized by Google

quo fundamento nefas eſſe crediderint de brutorum animis ſuſpicari.

177. At inquiunt. Aliqui ſaltem Peripatetici animam brutorum ſtatuerunt extenſam & quidem ita ut eſſet diviſibilis, quod eſt attributum præcipunm materiæ. Hinc interrogantibus quonam modo dicenda ſit una anima in ſingulis brutis, quæ utpote extenſa & diviſibilis dicitur ſentire in pede videre in oculo, cognoſcere in capite, reſpondent id explicari per hoc quod (1) ſic unus ex his Io. Hioronymus Sbaraglius, *pars animæ quæ eſt in capite componat unam totalem animam cum parte quæ eſt in pede, & ut prædicta munera fiant ab una & eadem anima materiali ſufficiat unitas continuationis, non requiratur unitas indiviſibilitatis*: ergo ſaltem per iſtos cognitiones objectorum ſenſibilium poſſunt eſſe modificationes particularis cujuſdam materiæ.

Reſp. Omitto totum. Quotquot ſic doceant, ipſi viderint, quomodo ſe a Materialiſtis ſatis convenienter diſcernant. Certe quidem jam olim citatus Pardies (2) ex mente Carteſianorum palam fecit, quam vana ſit eorum declamatio contra ſententiam de brutis tamquam meris machinis, propterea quod ea anſam tribuat incredulis excludendi etiam ab homine animam, quæ proprie ſit ſpiritus. Nam dum ſtatuunt bruta cognoſcere per animam ita extenſam ut ſit diviſibilis, adeoque & diſſolubilis, multo majorem anſam tribuunt incredulis dicendi animas pariter hominum eſſe ex particulari quadam materia extenſa diviſibili & defectibili, ut fuſius alibi agens de anima brutorum jam declaravi.

PROPOSITIO II.

Ideæ noſtræ non diſtinguntur a noſtris perceptionibus.

ARTICULUS I.

De Adverſantibus propoſitioni.

178. PRopoſitio eſt contra plures philoſophos, qui ita diſtinxerunt ideas a perceptionibus, ut eas conſiderarent tamquam exemplar quoddam objectorum, quod dum mens adverteret, jam fieret percipiens & intelligens objecta. Ex his ſunt primo, qui nomine idearum ex dictis (n. 12.) ſignificabant ſpecies quaſdam objectorum, quæ dum menti ſe inſinuaſſent vel alio modo ei ſe conjunxiſſent, efficerent ut jam dici poſſet habere rerum perceptionem. Huic veterum opinioni acceſſerunt Scholaſtici, qui pariter per ſpecies objectorum ea a nobis cognoſci & intelligi paſſim docuerunt: ſed

(1) St. Ani. brut. diſ.1. c.1. ſec.3. (2) Pa. des beſt. n.49.

ſed eam emendantes tribuerunt ſpeciebus non jam rationem cauſæ formalis ſed illam cauſæ efficienter concurrentis ad noſtras perceptiones, quippe per illas docebant compleri potentiam cognoſcitivam creaturæ. De veteribus modo, de Scolaſticis in alia dicam propoſitione. Igitur Democritus primus nominatur, qui ut habet Tullius (1) *admiſit imagines, quæ idola nominant, quorum incurſione non ſolum videamus ſed etiam cogitemus*. Plutarchus conjungit (2) Leucippum cum Democrito, & alibi (3) etiam Epicurum, ſic clarius exponens hanc doctrinam. *Pervulgatum eſt, ut ajebat Democritus, viſa per meatus in corpora ſubire ac alte penetrare .... Viſa autem iſta undequaque ferri, delapſa a ſupellectile veſtimentis plantis, maxime ab animalibus, ob jactationem multam & calorem: eaque viſa non modo habere expreſſas, & formam referentes corporum ſimilitudines, ut Epicurus ſentit eatenus Democritum ſequens, ſed & motuum animi imagines ſecum trahentia ita accidere ad animum veluti animata .... idque maxime fieri, quando per aerem levem motu feruntur expedito & celeri*. Tullius irriſit jam (4) hanc opinionem. Lucretius vero eamdem adoptavit, & integro libro quarto eam expoſuit. Satis ſit pauca hæc commemorare (5)

Dico igitur rerum effigias, tenueſque figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum.
Quæ quaſi membrana vel cortex nominanda eſt.

Addit Lucretius has corporum exuvias non diſſipari per auras, ſed diu aliquas quidem ſuam integram formam retinere, alias vero per ſuam cum aliis exuviis diverſis commixtionem induere novam figuram, & ita fieri imagines monſtrorum & Chimærarum (6)

Principio hoc dico rerum ſimulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique partes
Tenuia, quæ facile inter ſe junguntur in auris
Obvia cum veniunt, ut aranea bracteaque auri.
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientque
Tenuem animi naturam intus, ſenſumque laceſſunt,
Centauros itaque & ſcyllarum membra videmus.

Hanc philoſophandi rationem tenuit Gaſsendus, ubi ait, quid reale eſt (7) *tenuis illa ſubſtantia, quæ ex me effluxit & intellectu recepta inque ideam conformata eſt*. Atque hinc quærentes quare (8) *neque viſus ſe ipſum videat neque intellectus ſe ipſum intelligat*, reſpondet, *cum ad notitiam alicujus rei eliciendam neceſſe ſit rem immittere in facultatem cognoſcentem ſui ſpeciem, perſpicuum videtur ipſam facultatem cum extra ſe ipſam non ſit, non poſſe ſui ſpeciem in ſeipſam tranſmittere neque ſui notitiam conſequenter elicere*.

179. At

(1) Tul. de Fin. l. 1. n. 6. Olivet.
(2) Plut. de Plac. l. 4. c. 8.
(3) Id. Sympo. l 8. q. 10.
(4) Tu. de Nat. Deo. l. 1.
(5) Luc. lib. 4. v. 46.
(6) Id. ibid. v 725.
(7) Ga. in med. 3. Gart. dub. 5.
(8) Id. ibi. dub. 6.

Digitized by Google

179. At hujuſmodi opinio præter alias rationes ceteris communes habet primo cuntra ſe evidentiam. Data enim continua emiſſione tot imaginum, ſeu membranarum corporearum nulla corpora tam diuturno tempore durarent; ſicuti evidens eſt durare. Habet ſecundo hoc Cottæ argumentum apud Tullium (1). Habemus ideas eorum quæ nunquam vidimus, hominum qui a longo jam tempore extiterunt, rerum quæ in locis inter ſe longiſſime diſſitis olim vidimus ſeparatim & diverſis temporibus, nunc vero conjunctim eodemque inſtanti cognoſcimus, & eorum etiam, quæ nunquam omnino fuerunt, nec erunt: Sed horum nullæ ſunt imagines volitantes: ergo horum ideæ non fiunt ab hujuſmodi imaginibus. Vidit etiam Lucretius hoc argumentum; Nam quærit (2)

. . . . Quare quod quoique libido
Venerit, exemplo mens cogitet ejus idipſum?
Conventus hominum, pompam, convicia, pugnas,
Omnia ſub verbo ne creat natura, paratque?

cui credidit ſe ſatisfacere dicendo habere nos has ideas, quia exuviæ rerum perpetuo durant, & celerius moventur ipſo lumine, & ſua inter ſe commixtione in nova etiam ſimulacra conformantur. Quæ reſponſio merito ridicula dicitur a Genuenſi (3).

180. Eſt ſecundo Plato author idearum immutabilium ad hunc etiam finem, ut eſſet in nobis rerum cognitio, quemadmodum ſupra (n 18.) vidimus, & apertius intelligitur ex Tullio, qui refert Platonicos tribuiſſe menti (4), *ut cerneret id, quod ſemper eſset ſimplex & unius modi & tale, quale eſset. Hoc illi ideam appellabant, jam a Platone ita nominatam, nos recte ſpeciem poſſumus, dicere*: & infra *Ariſtoteles primus ſpecies labefactavit, quas mirifice Plato erat amplexatus, ut in his quiddam Divinum eſse diceret.*

Eſt tertio Carteſius cum iis omnibus, qui propugnant eſſe in nobis diverſarum rerum ideas innatas, a ſolo Deo infuſas animæ in prima ſui creatione, in quarum animadverſione docent conſiſtere perceptiones. Hanc opinionem, quam evertunt etiam argumenta, quibus ſuo loco oſtendam, nullas eſſe in nobis ideas innatas, ita ſequitur Purchotius (5), ut ſimul approbet Malebranchii opinionem, de qua mox dicam, tanquam doctrinam veriſimillimam, quod oſtendit, quam male utramque animo informaverit, neque enim una cum altera componi poteſt.

181. Venio jam ad Nicolaum Malebranchium, qui Pariſiis natus anno 1638, ibidem obiit anno 1715 in Religioſa familia Oratorii Domini Jeſu, cui ab anno ætatis ſuæ 21 nomen dederat. Celebris præ ceteris eſt diſtinctio ab eo excogitata ideas inter & perceptiones, brevi ſupra (n.29.) propoſita, ſed nunc diſtinctius exponenda, quod dum facio, alii etiam

Ad-

(1) Tu. de Nat. de l.1. n.107.
(2) Lu. l.4. v.780.
(3) Gen. Metaph. p.2. pr.33.
(4) Tu. Acad. 1. n.30.
(5) Pu. Log. p. 1. c.1. & Metaph. p. 2. ſe.3(c.4.

Adverſarii occurrent. Malebranchius igitur ex profeſſo impugnans (1) *opinionem eorum, qui arbitrantur ideas nobiſcum creatas fuiſſe*, ita diſtinguit ideas a perceptionibus, ut perceptiones quidem noſtræ ſint, non vero ideæ quæ ſolum improprie noſtræ dici poſſunt, quatenus dum per ipſas quæ omnino extra nos ſunt, aliquid cognoſcimus, jam ad nos pertinent (2). *Statuo* inquit *multum differre ideas a perceptionibus, ſicut nos qui percipimus ab eo quod percipimus*, & alibi (3) *ideæ differunt a perceptionibus, quas nos habemus; Ideæ enim ſunt immutabiles, & communes cuivis ſpiritui: illæ nos illuminant, & non reperiuntur niſi in Deo*. Eaſdem ibidem vocat rationes rerum ſtabiles atque incommutabiles.

Primo hanc Malebranchius diſtinctionem, & novam de modo noſtro cognoſcendi commentationem expoſuit in primis ſeptem capitibus ſecundæ partis libri tertii *de Inquiſitione veritatis*, contra quam Arnaldus ſcripſit egregium tractatum, *De veris & falſis ideis*, cui cum Malebranchius reſponſionem quamdam fecerit (4), *quam* inquit Menagius *legi quin quicquam nec ego nec alii multi, qui id mihi teſtati ſunt, perciperemus*, Arnaldus repoſuit ipſius impugnationem. Non tacuit Malebranchius, ſed ut videretur iterum reſpondiſſe Arnaldo, eidem oppoſuit aliquot literas, contra quas edidit & Arnaldus novas literas. Præter Arnaldum extiterunt deinde alii, qui ipſum ex profeſſo impugnarunt, inter quos citantur Petrus Poiretus, & Georgius Pritius in diſſertatione, quam inſcripſit *de Entuſiaſmo Malebranchii* & alii quorum mentionem faciam in decurſu hujus propoſitionis. Ex his eruet, qui volet pleniorem cognitionem Malebranchianæ hujus opinionis, vel ut illam vocat Voltaire (5) *ſublimis illuſionis*. Sed abunde quæ jam ſubjicio eam declarabunt.

182. Sententia igitur ejus eſt, diſtingui oportere duo objectorum a nobis cognoſcibilium genera: alterum eorum quæ intra animam noſtram ſunt, alterum eorum quæ extra ipſam ſunt, quæ dividit in objecta particularia & univerſalia. Ac ad cognoſcenda objecta quæ ſunt intra animam, non opus eſſe dicit ideis, ſed ſolum ad ea cognoſcenda quæ ſunt extra animam, & quidem non omnia ſed particularia dumtaxat, quia eis anima non eſt unita non vero univerſalia, quia his, utpote quæ nihil aliud ſunt quam ipſe Deus anima eſt immediate unita, cum immediate unita ſit ipſi Deo (6): *Quæ*, inquit, *ſunt affectiones animæ, ut ſuæ cognitiones ſenſationes volitiones, percipit anima, quin indigeat ulla idea, quia ſunt in ipſa, vel potius quia ſunt ipſamet anima modificata hoc vel illo modo: at quæ ſunt extra animam, ut cognoſcat anima, indiget ideis, niſi ſit ipſis rebus extra ſe intime unita, quemadmodum unita intime dicenda eſt objectis univerſalibus, quia unita eſt immediate Deo, qui eſt omnia illa*. Sic ipſe in ſua ad Arnaldum reſponſione, repetens quæ olim dixerat locis, quæ ipſemet citat, quorum examen inſtituens

(1) Ma. Inq. verit. l.3. p.2 c.4.
(2) Ide. Entr. 2. ſur la Metaph.
(3) Id. Ent. ſur la Metaph. Preſa.
(4) Menagian. to.2. pag.385.
(5) Volt. lett.13. philoſ.
(6) Ma. Reſpon. a Arna. c.5. pag. 73.

Digitized by Google

tuens Joannes Locke admiratur hominem, qui (1) congerat tam multa verba, ex quibus nullum ſenſum colligas. Ex his igitur habemus, ideas per Malebranchium eſſe cognitiones, quas habet Deus rerum ſingularium maxime materialium, non diſtinctas certe niſi per noſtrum modum concipiendi ab ipſo Deo: perceptiones vero eſſe affectiones, quas habet intellectus noſter immediate unitus etiam in hac vita ſubſtantiæ Dei, dum immediate videt has ideas divinas.

183. Hanc eamdem ſententiam, ſed tantummodo quantum pertinet ad cognitionem noſtram de eſſentia Dei, invenio in libro *De uſu rationis & fidei*, quem anno 1704 vulgavit Petrus Sylvanus Regis celebris Carteſianus philoſophus Malebranchio coævus, qui obiit Pariſiis anno 1707 ætatis ſuæ 75. Poſtquam ipſam ſuiſmet verbis ex gallicis Latine redditis retulero, planum erit aliis omiſſis, magnum in eo contineri abuſum rationis, ut immerito Antonius Genuenſis (2) ipſum aureum vocaverit, & Dictionarium Auctorum Eccleſiaſticorum (n.121.) impenſe laudaverit. Ejus verba hæc ſunt (3) *Anima hominis cognoſcit intellectionem, quæ conſtituit naturam Dei: cujus ratio eſt, quia intellectio conſtituens naturam Divinam eſt intime unita animæ humanæ propter actionem, per quam intellectio Dei ipſam animam producit & conſervat*. Quantum vero ad eam partem, quod videamus corpora ipſa in Deo, deſeritur Malebranchius a Sylvano, qui illum, reticendo tamen ipſius nomen, impugnat (4). Juvat ſtatim oſtendere abſurditatem opinionis ab hoc expoſitæ ſic arguendo. Ideo juxta hunc auctorem anima hominis cognoſcit eſſentiam Dei, quia eſt intime unita Naturæ Divinæ: & ideo eſt illi intime unita, quia per eſſentiam Divinam ea continuo producitur & conſervatur. Sed hæc ratio prorſus abſurda eſt; Nam vel conſideramus dumtaxat eam partem, quæ dicit cognoſci ab anima Deum, quia illi intime unitur, & hoc quando ſignificet animam eſſe partem eſſentiæ Divinæ, eſt ſtultitia Spinoſiſtica: quando vero importet Deum per ſuam immenſitatem eſſe intime præſentem animæ, non infert propoſitum; ſiquidem nihil præſentius animæ ipſamet anima, quæ nihilominus ſe ipſa intuitive non videt. Rurſus Deus per immenſitatem præſens eſt etiam damnatis, qui non deſinunt eſſe infelices propter hoc ipſum, quod carent ejus viſione. Si vero conſideremus totam ſimul adductam rationem, quæ declarat, quid Auctor intelligat per intimam unionem animæ cum Deo, ſcilicet ipſius creationem & conſervationem a Deo, jam dicendum erit, quæcunque exiſtunt, vel ſaltem bruta juxta communem philoſophiam cognoſcitiva cognoſcere eſſentiam Dei, quo nihil abſurdius dici poteſt. Nam per ipſam naturam Divinam etiam bruta & omnia quæ exiſtunt, producta ſunt & conſervantur: ergo anima hominis non cognoſcit eſſentiam Divinam, quia illi intime unita eſt, & multo minus illi ſic unita eſt ex ratione quam Sylvanus producit.

(1) Lo. Exam. du Malcb. p.150.
(2) Ge. Metaph. p.2. c.1. pr.14. n.12.
(3) Re. p.1. l.1. c.1. n.4.
(4) Ibid. p.2. l.1. c.4.

184. Menagius (1) loquens cum contemptu de hac opinione, quod videamus in hac vita immediate Deum, quin tamen ullum nominet, adſcribit deinde cuidam Bramanchellio, quod eidem addiderit corpora ipſa a nobis videri in Deo. At revera utrumque docuit Malebranchius, quare perfectus quidam ipſius aſſecla fuit Bramanchellius, non vero auctor. Cum primo in ſua *Inquiſitione veritatis* propoſuit hanc doctrinam Malebranchius eamdem limitavit (2) ad ſola objecta materialia, quia hæc ita ſunt extra animam, ut ipſi uniri non poſſint, nec fieri præſentia modo proportionato, ut anima eorum perceptionem acquirat. Quare neceſſarium credidit, ut per entia aliqua repræſentativa talium objectorum, quæ nominavit ideas, fierent animæ præſentia. Arnaldus (3) ſuſpicatus eſt ipſum in hanc opinionem deſcendiſſe seductum ab analogia, quam male ſuppoſuit intercedere inter oculos videntes & mentem cognoſcentem. Sicuti enim quæ oculis corporeis præſentia non ſunt per imaginem quæ ex ſpeculo aliquo ad illos reflectatur, fiunt apto modo præſentia, ita pro iis quæ extra animam ſunt, excogitavit has ideas ſeu entia illorum repræſentativa, quibus cum vellet nos unitos, jam viſus eſt ſibi videre præſentiam requiſitam ad illorum perceptionem. Præjudicio igitur deceptus fortaſſe eſt pluſquam vulgari Malebranchius, quod continet hanc falſitatem, animam ſcilicet ad habendas cognitiones indigere præſentia locali objectorum, & ſatis illi non eſſe præſentiam, quæ dici poteſt objectiva, & quæ non eſt quid diſtinctum ab ipſamet ſua cognitione. Vidit Antonius Genuenſis hanc etiam impugnationem ab Arnaldo elaboratam, attamen nihil ea commotus neque aliis omnibus ab ipſo in hanc rem ſcriptis, quæ ſibi *ſemper non digna tanto viro viſa ſunt*, ſtatuit inter alia hanc propoſitionem, (4) *Ideæ & perceptiones non videntur eſſe poſſe una eademque res*: & de hoc etiam principio Malebranchii, quod nemo poſſit percipere objecta externa in ſeipſis, dixit (5) *Nihil eſt clarius veriuſque; Nam mens non poteſt in ſeipſis objecta alia cognoſcere, niſi ſi aut illa in mente contineantur formaliter, aut mens ipſa rebus omnibus intime ſit præſens*. Nihilominus quantum pertinet ad ipſammet concluſionem ipſius Malebranchii, quod omnia in Deo videamus, ipſi ita vehementer adverſatur, ut eum in hoc inſanum & communi ſenſu plané carentem (6) dicat, multiſque argumentis urgeat, quorum aliqua inveniuntur inter illa etiam Arnaldi, quæ cæteroqui non digna tanto viro pronunciavit.

185. Sed redeo ad Malebranchium. Ille in decurſu citati libri docet ideas repræſentativas aliud non eſſe, niſi (7) *Id quod in Deo eſt, quod repræſentat entia creata*: hoc ipſum deinde explicat dicendo, eſſe (8) *ideas rerum quæ in Deo ſunt*. Atque cum dixerit capite primo ſola corpora cognoſci a nobis in hujuſmodi ideis, non vero ſpiritus nec animas noſtras nec Angelos,

(1) Menagiana. to.2. pag.385.
(2) Mal. Inqu. ver. l.3. p.2. c.1.
(3) Ar. des vrai. & fauſ. ide. c.4.
(4) Gen. Metaph. p.2. pr.30.
(5) Id. ibid. in Schol.
(6) Ibid. pr.35. §. Secundo.
(7) Ma. inq. verit. l.3. p.2. ſub init.
(8) Ibid. c.7.

Digitized by Google

los, atque idipſum ex profeſſo capite ſeptimo conetur ſuadere, ille ſui immemor capite intermedio, ſcilicet ſexto proponit ſibi demonſtrandum, *nos omnia in Deo videre*, idque repetit in ſuis tractatibus metaphyſicis dicens (1), *propoſitio quam propugno, omnia videri a nobis in Deo eſt generalis*. Hac illæ ſuæ opinionis amplificatione, quamvis notam inconſtantiæ non effugiat, evitat ſaltem argumentum, quod per eam opinionis ſuæ limitationem ad ſola corpora fieri contra ipſam poterat, indignum ſcilicet eſſe Sapientia Divina, comminiſci Deum alias nobis cognitiones tribuere uno modo, alias alio, nulla apparente cauſſa hujus difformitatis ſuæ in nobis operationis, & multo magis indignum Deo, ex iis quæ in ſuis ideis habet, patefacere infima dumtaxat, ut res materiales, non vero perfectiora ut ſunt res ſpirituales. Eſſet & hoc aliud contra ipſum argumentum, quod evidenter nobis conſtat numero paucas & imperfectas habere nos rerum cognitiones: Sed ſi ratio, quare habeamus cognitiones eſt, quia ut ipſe ait (2) *Deus mentibus noſtris præſentia ſua arctiſſime unitur*, jam deberemus omnia omnino & perfectius cognoſcere: ergo ſi tam paucæ in nobis ſunt, & tam imperfectæ cognitiones, ratio illarum non eſt unio Dei cum mente noſtra. At ille eluſit hoc etiam argumentum, quia poſtquam eam attulit rationem, addidit hanc limitationem, *dummodo Deus velit menti retegere, id quod in ſe habet, quod repræſentat opera Dei*. Sed hoc poſito tota hæc ſua commentatio eſt pluſquam inutilis. Pro uno enim myſterio, quod erat in communi ſententia, de modo quo anima faceret ſibi ſuas cognitiones occaſione impreſſionum, quæ fiant in ſenſibus, multiplex jam in hac ſua opinione adſtruitur, ut olim Para concluſit (3), tum circa unionem & quidem arctiſſimam, quam habet Deus cum mente: tum circa modum, quo anima particularia objecta videat in Deo ope idearum, quæ ſunt in ipſo, univerſalia vero ſine hujuſmodi ideis: tum circa rationem, qua Deus alia, quæ ſunt in ſe vel ſuis ideis retegat, alia occultet.

186. Admirabilis hæc opinio, quod videamus, quæ ſunt extra nos in Deo ſeu ideis Divinis: & quod Deo immediate uniti ſimus, fatetur ipſe idem perturbaſſe multorum animos & imaginationem, verum illam (4) *non timui*, inquit, *in vulgus edere, etſi appareret abſurda, & eſſem etiam perſuaſus nullo mihi futuram honori apud multos, quia facit ut intelligamus animam unitam eſſe directe ſoli Deo. Unita (5) enim non eſt noſtro corporis juxta ideas vulgares, ſed eſt ſoli Deo unita immediate & directe.* Hanc ille unionem animæ noſtræ cum Deo habet pro fundamento & ratione, ex qua intelligi poteſt tota ipſius doctrina de noſtris perceptionibus (6). *Quotquot* inquit *ſunt qui intelligunt, uniti ſunt rationi univerſali, quæ illuſtrat omnes intelligentias. Perſuaſus ſum nihil eſſe viſibile, nihil quod poſſit agere in animam, ſeque illi manifeſtare, præterquam ſubſtantiam non ſolum efficacem, ſed etiam intel-*

M 2

(1) Id. ſur la Metam. Preface.
(2) Id. Inqu. veri. l.3. p.2. c.6.
(3) Par. Metaph. in fine n.97.
(4) Id. ſur. la Metaph. Pref.
(5) Ibid. Entret.7.
(6) Id. ibid. pag.277.

Digitized by Google

intelligibilem rationis. Nihil nos videmus in hoc mundo materiali, ubi noſtra corpora habitant, niſi quia mens noſtra per ſuam attentionem deambulat in alio, niſi quia contemplatur pulchritudinem mundi archetypi, & intelligibilis, quem complectitur ratio (Deus). *Quemadmodum corpora vivunt ſupra terram, & paſcuntur fructibus diverſis quos terra producit, mentes pariter noſtræ nutriuntur iiſdem veritatibus, quas complectitur ſubſtantia intelligibilis & immutabilis Verbi Divini.*

187. Qui obſervet Platonicorum quorumdam formulas, dum doctrinam ſui magiſtri exponunt circa modum cognoſcendi noſtrum per ideas immutabiles, comperit fontem, ex quo hanc ſuam opinionem hauſit Malebranchius, ut ipſe idem palam facit, qui eam etiam ex Platone & Platonicis conatur (1) ſuadere. Audiatur Marſilius Ficinus celebris ultimorum temporum Platonicus, qui ad mentem Malebranchii Platonem inducit ſic loquentem (2), *Plato noſter inquit, quemadmodum viſus nihil unquam viſibile percipit, niſi in ipſo ſummi viſibilis ideſt ſolis ſplendore, ita neque intellectus humanus intelligibile quicquam apprehendit, niſi in ipſo intelligibilis ſummi, hoc eſt Dei lumine nobis ſemper & ubique præſente.* Et in Commentariis ad Convivium Platonis dicit (3) *Deus animam procreat, eique mentem vim ad intelligendum largitur, quæ vacua eſſet atque obſcura, niſi Dei ſibi lumen adeſſet, in quo rerum omnium inſpiciat rationes; Unde per Dei lumen intelligit, atque ipſum divinum dumtaxat lumen agnoſcit; Diverſa tamen videtur agnoſcere, quia ſub diverſis rerum ideis & rationibus ipſum intelligit.* Alias loquutiones, quas pro ſuis Malebranchius agnoſcat, refert Genuenſis (4) ex Jamblicho & Plotino. Joſeph Olivetus (5), & Auctores Hiſtoriæ Univerſalis (6) poſt Petrum Baylem, legentes apud Tullium (7) *Democritum tum imagines, earumque circuitus in Deorum numero referre: tum illarum naturam, quæ imagines fundat ac mittat: tum ſcientiam intelligentiamque noſtram*, videntur ſibi alium fontem hujus Malebranchiani commenti invenire. Alius mihi occurrit legenti apud S. Thomam fuiſſe aliquos, qui dixerunt Prophetas cognoſcere futura in Divina Eſſentia (8) *non tamen ſecundum quod eſt objectum Beatorum, ſed ſecundum quod ſunt in ea rationes futurorum eventuum:* Contra quos habet ibidem hoc argumentum, quod referam ne quis pro Malebranchio eorum opinione abutatur: *Non eſt poſſibile, quod aliquis videat rationes creaturarum in ipſa Divina Eſſentia ita quod eam non videat, tum quia ipſa Divina Eſſentia eſt ratio omnium quæ fiunt: ratio autem idealis non addit ſupra Divinam Eſſentiam niſi reſpectum ad creaturam, tum quia primo eſt cognoſcere aliqoid in ſe, quod eſt cognoſcere Deum ut eſt objectum beatitudinis, quam cognoſcere illud per comparationem ad alterum, quod eſt cognoſcere Deum per rationes rerum in ipſo exiſtentes.*

188. Ma-

(1) Id. Entret. ſur la Metaph. Preface.
(2) Fi. l.1. de Sanit. tuen. c.26.
(3) Id. orat.6 c 13.
(4) Ge. Metaph. p.8. ante pro.35.
(5) Theol. Græc. in fine to. 2 Op.Cic.
(6) Sto. vol.2 p.2. Coſmogon.
(7) Tu. de Nat.Deo. n.29. & 120.
(8) S. Th. 2.2 .qu. 173. ar.1.

Digitized by Google

188. Malebranchius interea certum ſe fingit de veritate hujus vel ſuæ vel veterum opinionis, ut in ſua quidem *inquiſitione veritatis* concludat (1) *credimus hanc explicationem pluſquam veroſimilem cuilibet appariturum*: Sed poſtquam Arnaldus & Lockius in accurato ejuſdem examine identidem demonſtrarunt nullum eſſe ſenſum in ſuis verbis, & quæ in eo libro dicit eſſe aggregatum contradictionum, jam longe abeſt a ſpecie veriſimilitudinis. In libris autem deinde editis de Metaphyſica, ubi ſui immemor dicit hanc ſuam opinionem non jam veroſimilem apparituram ſed abſurdam (n.186.), confidenter affirmat eos qui aliter veritatem rerum ſe attingere putant, quam via a ſe indicata, vehementer falli & errare. Et cum ipſemet videat & fateatur (2), *viam hanc eſſe aſperam difficilemque, & quam fere nemo tenet*, addit, *id pœna eſt & argumentum peccati & naſcitur ex rebellione corporis*; in quo exponendo & aſſignando commentitio quodam diſcrimine inter modum cognoſcendi hominis in ſtatu innocentiæ & modum cognoſcendi noſtrum in ſtatu naturæ jam peccato originali infectæ, pluribus deinde (3) iterum atque iterum immoratur.

ARTICULUS II.

Argumenta pro nulla ideas inter & perceptiones diſtinctione.

189. I. ARguitur. In tantum diſtinguendæ eſſent ideæ a perceptionibus juxta aliquod adverſariorum placitum, in quantum hac via melius ſaltem intelligi poſſet natura, & origo cognitionum noſtrarum; Hæc enim eſt ratio, quam ſequuti ſunt auctores diſtinctionis: Atqui falſum eſt melius hac via intelligi naturam & originem cognitionum noſtrarum: ergo. Minorem ſuadet. I. Ipſamet jam expoſita narratio diverſarum opinionum, in quibus hujuſmodi diſtinctionem fundant illius authores, quarum ſingulæ cum liberari non poſſint ab accuſatione abſurditatis, jam inſuperabilem præſeferunt obſcuritatem, & neceſſario illam cumulant quam debebant diſſipare. II. Suadet ipſamet confeſſio aliquorum ſaltem hujuſmodi auctorum, ut Malebranchii, qui parum ſui memor omnia, quæ in ſua *inquiſitione veritatis*, & in iis quos deinde protulit, tractatibus Metaphyſicis ad tuendam hanc diſtinctionem, tanto apparatu fabricaverat, imprudens tandem deſtruxit, dicens (4) *Neſcimus, quomodo cognoſcamus nos ipſi ac velimus, nam non habentes ideam claram animæ noſtræ, nihil poſſumus clare comprehendere de noſtris modificationibus*; quæ ratio utpote veriſſima, ut ſuo loco deinde manifeſtum fiet, eſt novum argumentum & quidem a priori pro hac minori. III. Suadet authoritas aliorum philoſophorum, qui eamdem aperte affirmant, ut Jo. Gualbertus de Soria, qui dicit (5) *Philoſophos qui ideas*

(1) Ma. l.3. p.2. c.6.
(2) Id. Entr. 3. ſur la Metaph.
(3) Ibid. Entr.4. p.2.
(4) Id. Entr. 8.
(5) So. Scien. dell' Uomo c.1.

Digitized by Google

ideas a perceptionibus diſtinxerunt , ſomniaſſe , & varias diſputationes ac libros produxiſſe prorſus inutiles , utpote plenos falſis ſuppoſitionibus & verbis ſine ſenſu : Et Buffierius , qui audita explicatione Malebranchii provocat (1) ad generis humani judicium , an in ea ſit aliquis ſenſus : Et Arnaldus , qui totam Malebranchii in hac re doctrinam in libro *De veris & falſis ideis* ſubtiliſſime perſcrutatus , ſæpius dicit eam eſſe complexum contradictionum , ſeque attonitum declarat , dum tam multa obſervat manifeſta argumenta non ſolum ignorantiæ , ſed etiam ſtupiditatis in homine cæteroqui magni nominis . Similia ſæpe repetit Lockius in ejuſdem alias citato examine .

190. II. Ideo adſtruitur diſtinctio idearum a perceptionibus , ut per ideas cognoſcamus ea quæ ſunt extra animam : ſed ſi hæc aliter non cognoſcimus quam per hujuſmodi ideas , ea revera non cognoſcimus : ergo male adſtruitur ea diſtinctio . In hoc argumentum recidit , quod S. Thomas dixit contra ideas a Platone excogitatas ad habendam cognitionem certam de rebus corporeis , quas pro mobilitate corporum aliter haberi non poſſe cenſebat (2) , *Deriſibile videtur , ut dum rerum notitiam quærimus , alia entia in medium afferamus , quæ non poſſint eſſe eorum ſubſtantiæ , cum ab eis differant ſecundum eſſe ; Et ſic illis ſubſtantiis ſeparatis cognitis , non propter hoc de iſtis ſenſibilibus judicare poſſemus* . Hoc non erat omittendum utpote illuſtrans argumentum propoſitum , in quo nulla eſt controverſia circa majorem quippe ea continet rationem adverſariorum; Vidimus enim modo hanc a Platone allatam . Eamdem Democritici pro ſuis ſpeciebus proponebant , & alii pro ſuis ideis materialibus (n.12.), & Malebranchius qui ait (3), *ea quæ ſunt extra animam non poſſumus percipere niſi mediantibus ideis , ſi ſaltem iſthæc ipſi intime uniri nequeant* . Et iterum (4) *Non dubium eſt , quin videantur corpora cum ſuis proprietatibus per ſuas ideas , cum non ſint intelligibilia per ſe* .

191. Circa minorem dividuntur Adverſarii : alii eam concedunt , alii vero negant . Illam concedit Malebranchius , utpote quæ eſt pars ejus doctrinæ : Nam in ſuis illuſtrationibus ad librum tertium *de Inquiſitione veritatis* hæc habet apud Arnaldum (5) , *quidquid eſt in mundo materiali , non eſt viſibile per ſe ipſum . Anima non videt niſi illum ſolem ex. gr. cui eſt immediate unita* , ſcilicet ideam ſolis qui juxta ipſum eſt Deus . Et alibi , *corpora ipſa quibus animur , non ſunt illa , quæ videmus , ſed videmus corpora intelligibilia* . At qui utramque præmiſſam concedit , & deinde non ſolum negat conſequentiam , ſed etiam contrariam ſtatuit & propugnat , nimis aperte peccat contra Dialecticam , ut inter philoſophos nequeat omnino connumerari . Venio ad illos , qui eam minorem negant . Atque hi ſunt Peripatetici . Horum doctrinam pro duabus ſpecierum claſſibus quas admittebant ſenſibiles pro ſenſationibus , & intelligibiles pro ſublimioribus cognitionibus , ſic complectitur S. Thomas (5) , *Species intelligibilis ſe habet ad intellectum , ſicut*

(1) Buff. Prem. verit. n.451.
(2) S. Th. 1. p. p.4. ar.1.
(3) Ma. Inqu. veri. l.3. p.2. c.7. n.3.
(4) Id. ibid. c.1.
(5) Ar. des vrai & fauſ. ide. c.11.
(6) S. Th. 1. p.q.85. ar.2. O

Digitized by Google

cut ſpecies ſenſibilis ad ſenſum : ſed ſpecies ſenſibilis non eſt illud quod ſentitur ſed magis id quo ſenſus ſentit : ergo ſpecies intelligibilis non eſt quod intelligitur, ſed id quo intelligit intellectus. Contra iſtos igitur minor ſic probatur: Evidens eſt picturam rei non eſſe ipſam rem, & proinde non videre aut cognoſcere ipſam rem, qui ſolum cognoſcit ejus picturam : ergo a pari evidens dici debet ideas quæ ſint ſpecies ſenſibiles, ſeu intelligibiles rerum non eſſe ipſas res, & proinde qui videt aut cognoſcit ſolum ſpecies ſenſibiles ſeu intelligibiles, non videre aut cognoſcere ipſas res. Adverſarii pro certo habentes dari ſpecies, conantur ab hoc argumento ſe aliquo modo liberare : Sed equidem non inveni apud illos niſi mera verba & apertam petitionem principii. Jure itaque Julius Cæſar Scaliger audiens hanc eorum doctrinam (1) *non videri ſpeciem ſed rem per ſpeciem : ſpeciem eſſe videndi rationem nec poſſe nos videre ſpeciem, quia neceſſe eſſet ut per ſpeciem videremus*, concludit: *Hæc ſententia eſt omnium abſurdiſſima, dico enim rem non videri ſed ſpeciem.*

192. III. Cum Lockio (2). Si nihil extra animam poſitum per ſe ipſum cognoſcimus, ſed ejus dumtaxat ideam percipimus, quoties Deo placeat hanc nobis perceptionem dare, ut aliqui ex adverſariis expreſſe (§. 185.) advertunt, jam non ſolum certi eſſe non poſſumus de exiſtentia ullius rei extra animam, ſed potius concludere poſſumus nihil extra illam exiſtere : Sed hoc eſt abſurdum : ergo & id unde ſequitur. Quam vera ſit major, ſeu quam legitime deſcendat illatio ibidem enunciata ex adverſariorum hypotheſi plane perſuaſit Georgius Berkeleius, qui referentibus Trevoltianis (3) cum diſcipulus fuerit Malebranchii, cujus in hac re doctrinam ipſe idem exponit (4), ex ea intulit univerſalem Immaterialiſmum ſive Idealiſmum, & ita propugnavit in ſuis *Dialogis inter Hylam, & Philonoum* Anglice editis Londini an. 1713, quo adhuc vivebat Malebranchius, & Gallice deinde anno 1750, ut Idealiſtarum Coriphæus vulgo habeatur. Eadem præterea ſuadetur, quia cum Deus nihil fruſtra operetur, poſita adverſariorum doctrina, non eſt ulla ratio, cur quicquam extrahat e ſtatu poſſibilitatis ad illum exiſtentiæ: Non illa, ut det nobis rerum perceptionem; Non enim indiget Deus exiſtentia ullius rei, ex. gr. hujus noſtri ſolis, ut det nobis perceptionem ideæ, quam ipſe habet de ſole : Non illa, ut exiſterent etiam cauſſæ ſecundæ, tum quia ſi dubitare poſſumus de exiſtentia cujuſvis rei extra animam, temere affirmamus exiſtentiam ullius cauſſæ ſecundæ. tum quia juxta ſaltem aliquos ex noſtris adverſariis ſolus Deus eſt cauſſa efficiens.

AR-

(1) Ca. de Subtil. Exer. 298. n. 14.
(2) Lo. Exa. de Mal. p. 174 & 250.
(3) Trev. ann. 1750. ar 39. pag. 677.
(4) Berk. Dial. 2.

ARTICULUS III.

Argumenta contra doctrinam Malebranchii de corporibus a nobis cognitis in ideis Dei.

193. I. CUM Arnaldo (1). Si cognoſcimus corpora ſolum in ideis Dei quæ ſunt ipſe Deus, jam male Sacræ literæ & Patres avertunt nos tam vehementer & tam frequenter a contemplatione objectorum ſenſibilium, tamquam a vana & noxia curioſitate: Sed hoc ſtulte dicitur: ergo & illud unde ſequitur.

II. Per Malebranchium corpora, quia cognoſcuntur in ideis Dei, cognoſcuntur perfecte & ſimplici quodam obtutu, & planæ nobis fiunt ipſorum proprietates (2): *In Deo* inquit *& per ideas ſuas videmus corpora cum ipſorum proprietatibus: atque hinc eſt, quod cognitio quam de illis habemus, ſit perfectiſſima: hoc eſt quod idea quam de extenſione habemus ſufficiat, ut cognoſcamus omnes proprietates, quas ſuſcipere poteſt extenſio*: & hæc eſt ratio, quare quaſi a poſteriori ſuadere vult animam noſtram non cognoſcere ſe ipſam per ideas, quia ſi hac via ſe cognoſceret, conſcia eſſet de ſuis omnibus proprietatibus & modificationibus, quibus capax eſt, qua cognitione carere ſe ex certa experientia intelligit. Atqui certum eſt nulla corpora cognoſci ab ullo homine perfecte, quod nemo qui phyſicam delibavit negat; Non ſolum enim eorum intimam naturam ignoramus, ſed ipſam etiam in multis externam figuram poroſitatem texturam: aliaſque quaſi in medium poſitas proprietates neſcimus, & dum ipſe cum Carteſio dicit ſe clare videre in Deo naturam corporis eſſe ſolam extenſionem, eidem opponuntur plerumque alii Philoſophi, qui hoc negant ullo rationabili modo dici poſſe, & alii aliam corporis notionem proponunt, ut poſſit quaſi manu contrectare falſitatem ſuæ opinionis, neque enim ſi in Deo corpora videremus, eſſet hæc diverſitas opinionum. Rurſus perfectane erit cognitio ipſiuſmet realis corporis, quod cum in ſe ſit rectum & optime conformatum, apparet medio aliquo ſpeculo diſtortum atque monſtroſum, aut cum ſit in re unum, apparet per polyedrum multiplex, ita ut neſcias quo in loco ſit illud quod realiter exiſtit? Tandem quanam cohærentia affirmat hoc loco perfectam eſſe cognitionem, quam habemus de corporibus? Cum alibi non admittat niſi confuſam in nobis cognitionem de ipſa exiſtentia corporum, dicens (3) *Idea extenſionis non evadit ſenſibilis, niſi ex eo quod ſubſtantia intelligibilis rationis agat in animam, illique imprimat talem modificationem aut ſenſationem, per quam illi revelat, ut ita dicam, ſed modo confuſo exiſtentiam talis corporis*: ergo certum eſt nnn cognoſci a nobis corpora in idea Dei. Hoc argumento uſus eſt etiam Lockius (4) fuſius declarans plures abſurditates, qua

(1) Arn. vrai. & fauſ. ide. c.19.
(2) Ma. Inqu. verit. l3. p.2, c.7, n.3.
(3) Id. Entr. 5. ſar. la Metaph.
(4) Lo. Exa. du Mal. p.222.

Digitized by Google

quas congeſſit Malebranchius in iis quæ in hac re ibidem dicit.

194. III. Juxta Malebranchium ideo percipimus extenſionem corporum quia illam videmus in extenſione intelligibili, quæ eſt in idea Dei. Habemus inquit cognitionem determinatæ extenſionis cujuſvis corporis ipſiuſque figuræ (1) *vel per diverſas applicationes extenſionis idealis intelligibilis ad noſtram animam, vel per attentionem noſtræ animæ ad illam*; Sed dici nequit cognoſci hoc modo extenſionem corporum; Nam extenſio corporum vel dicitur eſſe in idea Dei formaliter, & hoc repugnat rationi & religioni, cum utraque ſuadeat Deum, a quo ſuæ ideæ non diſtinguuntur, eſſe ens ſimpliciſſimum nec figuratum nec diviſibile, quæ ſunt proprietates extenſionis corporum, vel dicitur eſſe in ideis Dei eminenter, jamque eſt inexplicabile, quomodo videndo extenſionem eminenter talem, percipiamus extenſionem formalem & determinatam. Quemadmodum enim ſi illi, qui velit habere effigiem Cæſaris, offerretur maſſa colorum aut marmoris, eique diceretur in hac maſſa illam ſe poſſe intueri, reſponderet ſibi illudi, qui cum numquam antea Cæſarem cognoverit, etiamſi ſexcentis modis eam diſponeret, nunquam fortaſſe ipſius formam exprimeret, aut ſi caſu in illam incideret, neſcius adhuc eſſet, effigiem optatam ſe intueri: Ita niſi prius anima perceperit determinatas ſingulorum corporum extenſiones, non poterit in extenſione illa eminenti eaſdem cognoſcere. Quod ſi velit, ut dicatur ita eſſe in Deo eminenter extenſionem, ut hæc ſimul varietur pro varietate corporum, jam ſequitur admitti in Deo varietatem. Quem errorem notavit jam Lockius (2) inferri poſſe ex aliis hujus Auctoris loquendi modis. Simile argumentum renovari poteſt circa cognitionem, quam habemus de motu corporum, & quæri an motus quoque dicatur eſſe in Deo. Quando ut par eſt negetur, jam habet locum illud S. Thomæ contra Platonem, quod motum ſaltem corporum non cognoſcamus per ſuas illas ideas immobiles, niſi forte (3) *excludatur a ſcientiis cognitio motus*. Quare concludam verbis Arnaldi, quibus non ſemel (4) invehitur in hanc opinionem (5), *Nos videre corpora in extenſione intelligibili infinita quæ eſt in Deo, eſt maxima omnium chimærarum*.

195. Urgetur cum Lockio (6) argumentum ſic. Si dici poſſet nos videre extenſionem corporum in idea Dei, dici etiam poſſet nos guſtare dulcedinem mellis in Deo, olfacere roſam in Deo, ſentire calorem ignis & algorem nivis in Deo: Sed hoc ſecundum ſtulte dicitur: ergo etiam primum. Major probatur, quia dum dicitur nos videre in ideis Dei, ſeu in Deo extenſionem corporum, vel ſermo eſt de viſione in ſenſu proprio, quatenus ſignificat particularem ſenſationem, jamque non eſt potior ratio, cur aliæ pariter ſenſationes non dicantur haberi in Deo: vel ſermo eſt de viſio-

(1) Ma. Entr. 1. ſur la Metaph.
(2) Lo. Exa. du Malebr.
(3) S. Th. 1. p. q. 84. ar. 1. O.
(4) Arn. vrai. & fauſ. ide. c. 14.
(5) Arn. de la natu. & de la Grac. L. a. in præ. circa fin.
(6) Lo. Exa. du Malebr. p. 194.

Digitized by Google

ne in ſenſu metaphorico, quatenus ea ſignificat quamdam cognitionem, quæ dicit relationem ad organum corporis particulare, jamque ſi non repugnat dici, habere nos cognitionem certam in Deo cognito de extenſione corporum, ne repugnat quidem dici habere nos ſimilem cognitionem in Deo cognito de dulcedine mellis & aliis hujuſmodi. Minor præterquam quod præſefert quamdam evidentiam, eadem conceditur ab ipſo Malebranchio, quandoquidem ſenſationes per ipſum (1), *ſunt intus in mente noſtra*: Et (2) *Deus ſenſibilia novit quidem, ſed ea non ſentit*.

196. IV. Cum eodem Lockio (3). Ideo anima noſtra cognoſcit corpora in ideis Dei & non in ſe ipſis, quia non eſt intime unita corporibus (4), *Certe* ſic Malebranchius *res materiales menti noſtræ non poſſunt uniri ea ratione quæ ad eas percipiendas neceſſaria eſt*: ergo anima cognoſcit ſaltem in ſe ipſo corpus cui intime unita eſt, quam tamen cognitionem eidem negat: vel explicare ipſe debet, quænam ſit differentia inter unionem corporis cum anima quæ eſt de eſſentia hominis, & unionem quæ requiritur ad habendam cognitionem corporis uniti cum anima, quod tamen nullibi facit. Dicit quidem eodem loco non poſſe animam uniri rebus materialibus modo apto ad acquirendam illarum cognitionem, quia *cum hæ extenſæ ſint, mens vero non ſit extenſa, nulla datur inter eas proportio*. Sed nihil importunius hac explicatione, quæ ſiquid valet, infert primo animam rationalem non eſſe unitam corpori: ſecundo ne Deum quidem cognoſcère corpora in ſeipſis, quia ipſe etiam eſt mens carens extenſione: tertio multo minus cognoſci corpora in ideis Dei; nam multo minor proportio eſt inter ens creatum & Deum, ac ſit inter unam & aliam creaturam.

197. V. Cum Arnaldo (5). Deus vult, ut anima unita corpori poſito in medio multorum corporum cognoſcat hæc corpora, quia hæc cognitio illam ducit ad cognitionem obſequium & laudem Creatoris, & conſervationem hominis: ergo vult modo omnium ſimpliciſſimo. Hæc conſequentia cum habeat vim per ſe, quia tribuendum eſt Deo quicquid magis conſonat cum infinita ipſius Sapientia: tum maxime contra Malebranchium, qui frequentiſſime repetit Deum ſequi in ſuis operibus leges omnium ſimpliciſſimas: & ſupra hoc principium quaſi unicum eſſet, commentus eſt quædam ſyſtemata circa Divinam Providentiam in ordine naturæ & gratiæ cum multis certis principiis repugnantia, ut alibi dixi (6). Atqui Deum velle, ut anima unita corpori in medio multorum corporum hæc cognoſcat mediis ideis, non eſt modus ſimplicior illo, quo velit ut cognoſcat immediate in ſe ipſis corpora per facultatem datam animæ ſic cognoſcendi; ergo hoc ſecundum dicendum non primum.

198. Si-

(1) Malebr. Inquiſ. veri. l.3. p.2. c.1.
(2) Ibid. c.6.
(3) Lo. Exa. de Mal. p.151.
(4) Ma. Inqu. verit. l.3. p.2. c.1.
(5) Arn. Vrai. & falſ. ide. c.11.
(6) De Mundo. n.318.

Digitized by Google

198. Siquis contra id quod in antecedenti aſſumitur de unione animæ cum corpore diceret, Malebranchium admiſiſſe *animam unitam directe ſoli Deo, non vero corpori* (§. 186.), imprimis dico in hoc ipſo haberi inſignem errorem: deinde dico vim argumenti eamdem eſſe, ſi reformata illa propoſitione dicam Deum velle ut anima præſens corpori, quod in medio aliorum corporum eſt, hæc cognoſcat: tertio dico, meminiſſe me de iis, quibus ipſe negavit unionem animæ cum corpore, ſed habere ſimul ante oculos alia quibus eam affirmavit. En aliqua ex præfatione ſui operis *de Inquirenda veritate: Mens* inquit *profecto corpori eſt unita, & illius naturalis eſt forma. Mentes potuit Deus non unire corporibus, quibus jam uniuntur. Mens corpori arctiſſime unita eſt*. In hac ipſa præfatione ſunt quidem alii ſenſus, qui cum his non cohærent. Sed ex his confirmatur argumentum contra hunc Authorem, qui proinde attendi non debet utpote ſcatens contradictionibus. Nemo autem, opinor, commemorabit Antonium Genuenſem, qui admiſit propoſitum Arnaldi entymema, non vero minorem ſubſumptam, contra quam Arnaldo repoſuit (1) *quaſi vero ſimplicior via ſit Arnaldina hæc . . . Vim argumenti fruſtra perquiro*; Nam quoniam ille nullam ſuæ dubitationis vel contrariæ opinionis rationem affert, reſtat ut habeatur tamquam manifeſtum ex terminis, eſſe quid ſimplicius objecta cognoſci a mente immediate & directe in ſe ipſis quam mediate & indirecte in ideis; quemadmodum ex terminis manifeſtum eſt, viam rectam eſſe breviorem via obliqua. Quod tandem Malebranchius urgeat viam mediatam, cum ſermo eſt de objectis materialibus, eſſe omnium ſimpliciſſimam, quia viam immediatam impedit conditio talium objectorum, quæ propter materiam qua conſtant, nequeunt eſſe objectum immediatum mentis ſpiritualis, eſt non ſolum gratuitum, ſed etiam injurioſum Omnipotentiæ & Sapientiæ Dei, quaſi Deus non poſſit directe obtinere, ut anima cognoſcat objecta materialia in ſeipſis, & tandem aperte falſum, ut plane demonſtrat cognitio horum objectorum in ſeipſis, quam habet Divina Mens. Alia argumenta dabit Le Monnier (2) hanc Malebranchii opinionem ex profeſſo impugnans.

(1) Ge. Metaph. p. 2. pr. 30. circa finem.

(2) Mo. Metaph. pag. 297.

ARTICULUS IV.

Argumenta contra Malebranchium, prout dicit omnia nos videre in Deo.

199. I. NOS in hac vita omnia immediate videre in Deo, importat nos in hac vita immediate videre Deum, Sed hoc eſt falſum; Nam ſcriptum eſt (1) *Deum nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*. Et alibi (2), *Omnes homines vident eum, unuſquiſque intuetur procul*, ſcilicet omnes habent evidentiam exiſtentiæ Dei, ut Sapientiſſimi & Optimi Entis, ſed nemo habet in hac vita ipſius cognitionem intuitivam. Scripturam in hac re accipi debere prout ſonat, eſt mens SS. Patrum & omnium Theologorum cum S. Thoma (3). Huc facit etiam damnatio illius Beguinarum propoſitionis per Concilium Viennenſe ſub Clemente V. quam apud Carboneanum in appendice ad Theologiam Antoines ſic lego (4), *Qualibet intellectualis creatura in ſe ipſa naturaliter eſt beata, & anima non indiget lumine gloriæ ipſam elevante ad Deum videndum & beate fruendum*. Ex Patribus juvat aliqua teſtimonia proferre S. Auguſtini, quoniam Malebranchius ſibi ipſum ſuffragari credit, nec deſunt aliqui qui idem cenſent propter quaſdam S. Doctoris Platonico modo enunciatas propoſitiones, quæ ſolitarie ſumptæ poſſunt Malebranchii opinioni aptari, ſed comparatæ cum aliis ſenſus aperțiſſimi longe aliam habent ſignificationem. Igitur S. Doctor in libris Confeſſionum, primo quidem dolet (5) ſe olim putaſſe Deum eſſe corpus lucidum & immenſum: quam opinionem abſurdam nec ipſe habuiſſet, nec in aliorum mentem ea unquam veniſſet, ſi homines Deum in hac vita immediate in ſe ipſo viderent. Deinde (6) inferius obſervat, homini in hac vita datam eſſe cognitionem ſui ſolum ex parte, illam vero Dei non aliter quam in enigmate. Atque hanc eſſe illam, qua Deum (7) *homo interior cognoſcit per exterioris miniſterium, animus per ſenſus corporis*. Idem in epiſtola ad Paulinam *de Videndo Deo* (8) prolatis etiam in medium Scripturis profitetur: quod *Deum nec corpore aliquando vidimus, ſicut hanc lucem, nec mente ſicut ipſam in nobis qua id credimus fidem*, quibus excluditur a nobis Dei cognitio intuitiva, & etiam experimentalis ſive per intimam conſcientiam. Idem tandem libro ultimo confeſſionum capite ultimo aperte dicit creaturas a nobis cognoſci aliter quam in Deo: ergo falſum eſt nos in hac vita videre omnia in Deo immediate.

200. Duas diverſas reſponſiones dat ipſe huic argumento. Altera eſt ſe iterum ac ſæpius negaſſe, a nobis videri Deum in hac vita: At cum non mi-

(1) 1. Ad Timoth. c.6. v.16.
(2) Job.36. v.25.
(3) S. Th.1. p. q.88. ar.3.
(4) An. de damn. prop. c.5.
(5) S. Aug. Conf. l.4. c.16.
(6) Id. l.10. c.5.
(7) Ibid. c.6.
(8) Au. Epiſt. olim 112. c.5.

Digitized by Google

minus ſæpe idipſum affirmaverit, nihil aliud concluditur cum Arnaldo (1), qui attulit pro utraque contradictionis parte ejus teſtimonia, quam illum ſibi contradicere: Altera eſt ſalva eſſe ſacra teſtimonia, quia inquit *non eſt proprie videre Deum, videre creaturas in Deo, quemadmodum videre objecta in ſpeculo, non eſt videre ſpeculum*. Imprimis accipio ſecundam hanc rationem quia illa determinat, quid ſibi velit dicens omnia nos videre in Deo ſcilicet videre in eo non tanquam principio cognitionis, ſed tamquam objecto cognito; Exemplum enim ſpeculi, in quo videntur imagines, eſt illud quo S. Thomas (2) declarat, quid ſit quidpiam cognoſcere in aliquo, non tamquam cognitionis principio, ſed tamquam objecto cognito, quoniam horum alterutrum ſignificare poteſt aliquid cognoſcere in alio. Atque hinc dico ſecundo cum Arnaldo (3) male & contra evidentiam negari ab ipſo, quod qui videt objectum in ſpeculo non videat & ſpeculum. Quare non ſalvantur ſacra eloquia dicendo, omnia in Deo tamquam in ſpeculo videri, quia in hac hypotheſi neceſſe omnino eſſet Deum ipſum videremus. Sunt apud Duhamelium (4) qui tertiam reſponſionem pro Malebranchio afferunt, ſcilicet ſcripturam excludere a nobis viſionem intuitivam Dei permanentem & dilucidam, non vero tranſitoriam & obſcuram. Sed hæc non admittitur a Doctoribus primi nominis ulli conceſſa in hac vita, vulgo etiam negatam eſſe evidens eſt: iidemque Doctores paſſim urgent Scripturam & Patres a quibus apertiſſime cognitionem Dei abſtractivam nobis in hac vita ſolum concedi docemur.

201. II. Cum Lockio (5). Certum eſt nos cognoſcere Deum, & Divina attributa per creaturas; Nam ſcriptum eſt (6), *Inviſibilia ipſius per ea quæ facta ſunt conſpiciuntur*: Nec Auguſtinus ex nuper dictis agnoſcit aliam cognitionem datam nobis in hac vita, niſi quam habet *animus per ſenſus corporis*: ergo falſum eſt nos cognoſcere creaturas per ipſum Deum ſive in Deo: Igitur Malebranchius dicens (7), *Nihil videmus niſi per cognitionem naturalem quam de Deo habemus*, contradicit Sacræ Scripturæ & S. Auguſtino.

III. Si perceptiones noſtræ ſunt perceptiones Dei ipſius a nobis viſi per mentem immediate ipſi unitam, jam ſequitur nos poſſe dubitare, an omne quod exiſtit, ſit Deus, vel an aliquid præter Deum & nos exiſtat. Viderunt has conſequentias etiam Lockius (8), & Genuenſis (9): Atqui hæc dicere eſt profiteri vel Pantheiſmum, vel Egoiſmum: ergo cognitiones noſtræ non ſunt perceptiones Dei ipſius a nobis viſi. Malebranchius volens nolens majus pondus addit huic argumento, quo illi objicitur incidere ipſum in deliramenta Spinoſæ, qui nominans mentem adhibuit hanc correctionem (10), *ſeu potius Deum, quatenus mentis eſſentiam conſtituit*. Nam ipſe pa-

(1) Arn. des vrai. & fauſ. ide. c. 17.
(2) S. Th. 1. p. q. 84. ar. 5.
(3) Arn. ubi ſupra pag. 176.
(4) Du. de ment. l. 2. c. 4. n. 8.
(5) Lo. Exam. du Mal. p. 19.
(6) Ad Rom. 1. v. 20.
(7) Mal. Inqu. veri. l. 3. p. 2. c. 1
(8) Lo. Exam. du Maleb. p. 214. & 218.
(9) Gen. Metaph. p. 2. pr. 35. ſub fin.
(10) Sp. Ethic. p 3. pr. 3.

Digitized by Google

pariter viſus eſt dicere mentem noſtram eſſe quaſi partem Dei; ait enim (1) *rationem, quam omnis homo participat juxta definitionem illam, homo eſt animal rationis particeps, eſſe Verbum Divinum, rationem ipſius Dei, quæ illuminat & nutrit omnes ſpiritus per ſubſtantiam intelligibilem veritatis, quam includit*. Similem loquendi modum adhibuerat jam olim in illuſtratione, quam de natura idearum adjecit ſuæ inquiſitioni Veritatis, ubi addit ſolum incohærentiam quamdam, quia primo rationem noſtram diſtinguit a Divina, dicendo noſtram uniri cum Divina (2) *differentia* inquit *eſſentialis hominis conſiſtit in unione neceſſaria, quam habet cum ratione univerſali*: Deinde vero non multo infra unam ab altera non diſtinguit; ſic enim habet, *Si rationem, cujus omnes homines ſunt participes, univerſalem infinitam immutabilem & neceſſariam eſſe verum ſit, inde illam ab ipſa Dei ratione non differre conſtat*. Videri etiam poſſunt, quæ in hunc ipſum Malebranchii locum, obſervat Lockius (3), nihil in eo reperiens, quod reprehendi non debeat.

202. IV. Abſurdum eſt dicere, Deum non diſtingui ab objectis quæ cognoſcimus, maxime univerſalibus, quæ non ſolum dicit videri ab anima in Deo, quia Deus eſt omnia, ſed ut abſurditatem cumulet, videri in Deo ſine ideis. Primum eſſe abſurdum ſuadetur, tum quia Deus confunditur cum objectis univerſalibus, quæ nihil aliud eſſe, niſi actus mentis cogitantis, paſſim demonſtratum invenitur a vulgaribus etiam Philoſophis, qui poſt Platonem extiterunt: tum quia objecta univerſalia ſunt etiam imperfectiones, ſunt dubium & probabile, ſunt vitia & peccata, quæ ut etiam notavit Jacobus Riccati (4) juxta Malebranchii doctrinam nos videre in Deo dicendum eſſet per ſummam contumeliam; Nam ipſa notio Dei ſignificat ſummam perfectionem & intelligentiam & ſanctitatem. Secundum autem eſſe abſurdum ſuadetur, quia introducitur quædam diſtinctio inter Deum & ejus ideas, quod nefas eſt, dum univerſalia dicuntur videri in Deo, & non in ſuis ideis; particularia vero videri in ideis Dei, & non in Deo.

V. Cum eodem Riccato (5). Si videremus in Deo objecta, ad quæ cognoſcenda ſerio, & cum ſollicitudine vim omnem animi intendimus, non erraremus tam ſæpe & tam pueriliter, vera credentes quæ deinde falſa deprehendimus: ergo non videmus in Deo objecta.

AR-

(1) Ma. Reſpon. ſur le vrai. & fauſ. ide. c. 5.
(2) Id. Inquiſ. verit. in Illuſtr.
(3) Lo. Exam. du Mal. pag. 24.
(4) Ri. Ope. to. 2. Pref. §. 8.
(5) Ibid. §. 4.

Digitized by Google

Articulus V.

Objectiones pro diſtinctione idearum a perceptionibus.

203\. I. OBjicit Malebranchius (1). Ideæ entis cujuſcumque habent omnes aliquam realitatem; Nam de illis aſſignantur diverſa attributa: illæ mentem illuſtrant & paſcunt, & agnoſcuntur differre inter ſe: Atqui non habent realitatem a nobis: ergo habent a ſe ipſis, & quidem neceſſariam æternam & immutabilem: ergo ideæ non ſunt idem ac perceptiones.

Reſp. diſt. maj. Ideæ entis cujuſcumque habent realitatem, ſi ſumantur objective, hoc eſt pro objectis ipſarum, *ſubdiſt.* ſi objecta, & quidem in hypotheſi quod non ſint, ceu tenebræ & cæcitas, entia negativa, conſiderentur prout realiter exiſtunt, *conc. maj.*, ſi ea conſiderentur prout ſunt in intellectu, *nego maj.* Nam ſicut reale opponitur juxta communem acceptionem illi, quod exiſtit dumtaxat in mente cogitante: ita realitas opponitur cogitationi. Ideæ entis cujuſcumque habent realitatem, ſi ſumantur ſubjective, hoc eſt prout ſunt actus animæ *ſubdiſ.*, habent realilitatem propriam actus animæ, quæ in eo conſiſtit, ut reipſa ſint ipſius animæ modificationes, *conc. maj.* habent realitatem ejus generis, quæ eſt in objectis ſuis, quemadmodum indicat probatio adjuncta, *nego maj.* Et *diſt. min.* Ideæ non habent a nobis realitatem, ſi ſumantur pro objectis, *permitto min.* Nam objecta aliqua poſſunt hanc a nobis habere, cujuſmodi ſunt ipſæmet cognitiones noſtræ directæ, quæ ſunt objecta cognitionum reflexarum: ſi ſumantur pro actibus animæ, *nego min. & conſeqm.*

204\. II. Objicit idem (2), Idea entis infiniti non poteſt eſſe modificatio mentis noſtræ, utpote finitæ; Nam modificationes entium non poſſunt ſe extendere ultra ipſa entia: ergo ſaltem hæc idea eſt extra mentem, quæ ſolum ipſam percipit.

Reſp. diſt. ans. Idea infinita entis infiniti non poteſt eſſe modificatio mentis finitæ, *conc. ans.* Idea finita entis infiniti non poteſt eſſe modificatio mentis finitæ, *nego ans & conſeqm.*

Inſtat. Certitudo de entis infinitate quamvis finite percepta eſt aliqua perceptio ipſius infinitatis: Sed hæc perceptio non poteſt naſci niſi ab idea entis infiniti: ergo.

Resp. dist. maj. Eſt aliqua perceptio ipſius infinitatis cognitæ per remotionem termini, ſive ut ajunt negative *conc. maj.* eſt aliqua perceptio ipſius infinitatis cognitæ prout eſt in ſe, ſive ut ajunt poſitive, *nego maj. & min.* Si bene conſideremus, quænam ſit perceptio infinitatis, quæ infertur in nobis eſſe, quoties dicimus habere nos certitudinem de illa quæ eſt in Deo, intelligemus aliam non eſſe, quam perceptionem plurium perfectionum;

(1) Ma Entr. 1. ſur la Metaph. (2) Ibid. Preſa.

Digitized by Google

num, a quibus ita removemus omnem terminum, ut perſuaſi ſimus nullum poſſe inveniri. Eſt igitur in nobis perceptio infinitatis ſolum per remotionem termini, adeoque tantum abeſt ut ſit hujus comprehenſio, ut ſit potius quædam profeſſio de impoſſibili nobis ejuſdem comprehenſione.

205. III. Objicit idem (1). Habemus cognitiones univerſales: Sed hæ non poſſunt fieri ex collectione confuſa multarum cognitionum particularium; Nam ſicuti multi colores diverſi ſimul mixti non producunt colorem in genere, nec plures ſenſationes eodem tempore factæ in nobis faciunt ſenſationem genericam, ita quævis particulares cognitiones ſimul confuſæ nunquam faciunt cognitionem univerſalem: ergo cognitiones univerſales fiunt ab idea Dei, quæ ſola eſt vere univerſalis, per hoc quod mens noſtra in illam intendat illamque percipiat.

Reſp. conc. maj. & min. & nego conseqm, quæ non deſcendit, cum deſcendat ſolum, ergo cognitiones univerſales non fiunt ex collectione multarum idearum particularium, quod concedo, ſi intelligatur, cognitionem univerſalem non conformari ex cognitionibus particularibus tamquam ex materia, ex qua concreſcat in unam tertiam ideam per modum cujuſdam compoſiti, quod neſcio an fuerit unquam qui id dixerit: nego vero, ſi intelligatur non fieri cognitionem univerſalem ex præviis cognitionibus plurium ſingularium rerum, quæ obſerventur convenire in aliquo attributo eſſentiali, quod dum ipſum ſolum concipitur præciſim a reliquis ſingularis rei attributis, jam fit nova quædam cognitio, quæ appellatur univerſalis, quia illa in ſe una apta eſt prædicari de multis. Eodem hoc argumento uſus jam fuerat Malebranchius etiam capite ſexto ſecundæ partis libri tertii de Inquiſitione Veritatis. Sed hic locus minus attendi poterat, poſtquam Lockius (2) obſervavit, in eodem capite negari ab eo ſimul & affirmari eſſe in nobis cognitiones univerſales. Quod neget hæc ſuadent, *id qu d videmus nihil est præter unum, aut plurima entia specialia*. Quod vero affirmet, hæc oſtendunt; *Mens ſibi ideas universales repræsentare poſse non videretur, niſi omnia entia in uno inclusa videret*.

206. IV. Objicitur. Corpora materialia non poſſunt agere in animam: ergo non poſſunt cognoſci ab anima niſi per ideas.

Reſp. Cum Arnaldo (3). *Omitto ans*, *& nego conseqm*. Agitur hic de habenda ab anima cognitione corporum, ad quam nihil refert an illa poſſint in animam agere nec ne. Deus omnia cognoſcit, at quis dicat aliquid eſſe quod agat in Deum. Numquid ratione utitur, qui dicat, cæcus non poteſt videre: ergo neque poteſt videri? Confundit igitur Adverſarius activa cum paſſivis.

207. V. Objicitur. Quod non eſt ens intelligibile, non poteſt cognoſci niſi per ens intelligibile quod illud repræſentet: Sed corpora non ſunt entia intelligibilia, ideæ vero illorum repræſentativæ ſunt entia intelligibilia ergo

(1) Id. ibid. Entr. 2.
(2) Lo. Exa, du *Male*. pag. 272.
(3) Ar. vrai. & fauſ. ide. c. 11.

ergo corpora non poſſunt cognoſci, niſi per ideas illorum repræſentativas.

Resp. nego maj. Quæ æquivoco laborat in eo vocabulo intelligibile, quod quocumque modo ſumatur, facit propoſitionem falſam; Intelligibile enim poteſt ſignificare vel id quod poteſt cognoſci, vel id quod eſt ens ſpirituale. Si in facta majori ſumamus intelligibile in primo ſenſu, idem ea ſonat, ac quod non eſt ens quod poſſit cognoſci, cognoſci tamen poteſt per ens, quod illud repræſentet, quæ eſt propoſitio ſibi contradicens, & involvens ridiculam ſuppoſitionem, quod poſſit per aliquod ens repræſentari id quod non poteſt cognoſci. Quod enim eſt hujuſmodi, nihil eſt; & nihili nulla eſt repræſentatio. Sin ſumamus intelligibile in ſecundo ſenſu pro ente ſpirituali, adhuc falſa eſt propoſitio, & rurſus eſt mera petitio principii. Hoc æquivocum advertit jam, & ſimili modo diſſolvit Arnaldus.

208. VI. Objicitur ab eodem Malebranchio (1). Si per ſenſus cognoſceremus corpora in ſeipſis, qui videt corpus, haberet per oculos cognitionem ipſius extenſionis ac coloris, & qui idem tangat manibus, haberet per manus ideam pariter extenſionis & ejuſdem vel caloris vel frigoris. Sed hoc eſt impoſſibile: ergo non cognoſcimus corpora in ſeipſis, ſed in idea archetypa omnium creatorum. Minor probatur. Impoſſibile eſt ut color ſit calor, & calor ſit color: ſed ſi per ſenſus cognoſceremus corpora in ſeipſis, cognoſcendo ipſorum extenſionem calorem & colorem cognoſceremus extenſionem, quæ eſt ſimul color & non color, calor & non calor: ergo.

Resp. conc. maj. & nego min. Ad cujus probationem *conc*, *maj. & dist. min.* Cognoſceremus per unam cognitionem ſeu ſenſationem extenſionem, quæ eſt ſimul color, ſive ut accuratius loquar, in qua eſt color aliquis, ſcilicet objectivus, & per aliam ſenſationem a prima diſtinctam cognoſceremus extenſionem, in qua eſt non color, ſcilicet calor ſimiliter objectivus, *conc. min.* Cognoſceremus per unam eamdemque ſenſationem illas diverſas qualitates, *nego min. & conseqm.* Color dum tribuitur extenſioni corporeæ, unde dicitur objectivus conſiſtit ex dictis (n. 83.) in particulari textura ſuperficiei, quæ reflectat hos potius radios lucis quam illos, a quibus dum noſtros oculos afficiunt, anima determinatur ad particularem perceptionem quæ dicitur color ſubjectivus. Similiter calor objectivus conſiſtit in particulari motu minimarum partium materiæ quæ vel ipſa corpora componat vel ab ipſis avolet, atque dum occaſione eorum occurſus in corpus animatum fit ab anima certa quædam ſenſatio ſeu perceptio, hæc dicitur calor ſubjectivus. Schola quidem Peripatetica colores objectivos ſicut & alias qualitates ſenſiles commenta eſt eſſe entitates quaſdam ſui juris, vel ſaltem modos quoſdam tam reales quam ſunt motus & figura, quibus tamquam cauſſis tribuebat colores quos dicimus ſubjectivos. Sed nemo amplius de hac opinione curat, quæ diſſoluto Peripateticæ ſyſtemate penitus evanuit, & quiſque jam credit ſublatis naſis oculis & aliis ſenſoriis organis remanere

(1) Ma. Entr. ſur la Metaph. 5.

Digitized by Google

quidem in corporibus motus figuras & alias particulares ſingulis modificationes, non vero aliud quid quod ſit odor ſapor color, ut jam dixit Galileus (1), qui totam hanc rem diffuſe & accurate declaravit; de qua deinde copioſe pariter ſed perturbate egit etiam Carteſius. Quoniam autem duæ illæ modificationes per quas color & calor objectivi explicantur non repugnant inter ſe, poſſunt ambæ eidem extenſioni ineſſe, & eſſe objecta diverſarum ſenſationum. Mirari interea quis poſſit a Malebranchio propoſitam eſſe hujuſmodi objectionem, quæ ab eo ſolum fieri poteſt, qui nec veram circa qualitates ſenſiles philoſophiam habeat, nec falſam circa illas Peripateticorum doctrinam animo unquam informaverit.

209. VII. Objicitur. Non poteſt anima cognoſcere, niſi ea, quæ ibi ſint, ubi ipſa eſt: ergo corpora quæ anima cognoſcit ibi poſita, ubi ipſa non eſt, cognoſcit per ideas quæ ſupplent earumdem præſentiam.

Resp. nego ans. Ad cognitionem animæ non requiri, ut ea ſit in eodem loco, ac ſunt objecta quæ cognoſcit, ſuadetur, quia etiamſi anima ſit in eodem loco, ac corpus cui unita eſt, attamen illius internam ſtructuram non cognoſcit. Igitur quid mirum eſt, quod etiam cognoſcat corpora extra ſe poſita, & in quibus proinde ipſa non eſt. Hinc tamen non ſequitur, quod poſſit cognoſcere corpora extra ſe poſita quocumque in loco. Quid autem requiratur ad cognitionem animæ objectorum ſibi externorum, ex dicendis aliquo modo patebit. Videſis etiam reſponſionem Arnaldi (2) huic objectioni.

210. VIII. Objicitur ab eodem (3). *Si corpora quæ nos circumstant, in nihilum redacta eſſent, poſſemus nihilominus illa videre, & videremus reipsa qualia videmus, ſi ipsorum ideæ nos afficerent, quemadmodum nos afficiunt cum sunt præsentia . . . Id enim quod accidit somniantibus, & ægrotantibus ſufficienter hoc ſuadet:* ergo corpora videmus in ideis.

Resp. nego ans, atque ut ejus falſitas manifeſta fiat remota omni ſpecie contradictionis, cujuſmodi eſt poſſe a nobis videri inviſibilia, ejuſdem ſenſum per hoc entymema propono. Nullis exiſtentibus corporibus poſſumus habere eorum ideas, quales habemus ipſis præſentibus; Hoc enim ſatis ſuadet exemplum ſomniantium & inſanorum: ergo nullis etiam exiſtentibus corporibus poſſumus eodem modo ea cognoſcere, ac nunc cognoſcimus ipſis exiſtentibus. Jam vero negatur hujus entymematis antecedens; Intima enim experientia ac conſcientia conſtat diverſam eſſe apprehenſionem rerum in vigilantibus & ſanis, ac ſit in ſomniantibus aut inſanis. Ab horum ideis (4) *perſpicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abeſſe dicimus*, repoſuit jam Tullius Academicis, qui ex eodem antecedenti concludebant, nihil eſſe quod affirmari poſſit tamquam verum, vel negari tamquam falſum, qui etiam obſervavit hos inconſtanter loqui, dum dicunt dormientes & vigilantes, ſanos & inſanos poſſe eaſdem habere cognitiones; Cum

(1) Gal. Saggia. n.48.
(2) Ar. vrai. & faul. ide. c.8.
(3) Mal. ſur la Metaph. Pref.
(4) Tu. Acad. l.4. n 50.

Digitized by Google

Cum enim diverſitas harum vocum ex ſua inſtitutione ſignificet non eamdem eſſe vim, & integritatem nec mentis nec ſenſuum in utriſque, jam qui eo modo loquuntur, dicunt (1) *tum intereſſe inter vigilantium viſa & ſanorum, & eorum qui eſſent aliter affecti, tum nihil intereſſe.*

211. IX. Objicitur ab eodem (2). Perceptiones quæ dicuntur ſenſationes objectorum habentur a nobis, poſitis talibus motibus in corpore vel cerebro. Atqui non poteſt a nobis affirmari, quod hujuſmodi perceptiones habeantur a nobis mediis hujuſmodi motibus; Nam ſolus Deus facit hos motus, qui ſolus poteſt facere: ergo debet affirmari quod habeantur per alia media: ergo per ideas Dei. Atque deſcendens ipſe in aliis locis ad explicandas ſenſationes delectabiles & doloriferas, quas ex diverſis corporum qualitatibus, & proprii corporis affectionibus communiter Philoſophi repetunt, omnes referente cum indignatione Ludovico Barbieri (3) repetit ab efficacia ſubſtantiæ divinæ, cui uniti ſumus, in quantum eſt repræſentativa extenſionis materialis uno vel alio modo.

Reſp. conc. maj. & nego min. Ad hujus probationem imprimis dico omitti eam poſſe, quia etiamſi ſolus Deus faceret eos motus, tamen hinc non infertur eos non eſſe media ad habendas objectorum perceptiones. Deinde dico certum eſſe ex iis, quæ alibi (4) diſſerui de actione corporis in corpora, Deum ſolum non facere actu hos motus, ſed fieri mediis impreſſionibus objectorum ipſorum materialium: nec Deum ſolum poſſe eos facere eo modo conſtanti quo fiunt, quia hoc inferret fruſtra eſſe organa ſenſoria & totum Mundum.

ARTICULUS VI.

Objectiones pro perceptione objectorum quorumvis in Deo.

212. I. OBjicit Malebranchius (5). Scriptum eſt (6), *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid a nobis, tamquam ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Cognitiones, quas Philoſophi ſibi tribuunt, Scriptura tribuit Deo (7), *Deus illis manifeſtavit.* Alibi dicitur Deus eſt (8), *qui docet omnem ſcientiam.* Alibi quod ſit (9), *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Sed hæc ſignificant omnia nos cognoſcere in Deo: ergo.

Reſp. conc. maj. & nego min. Etenim aliqua illorum agunt de cognitionibus ſupernaturalibus, aliqua de facultate cognoſcendi, quam Deus nobis largitus eſt, & quam continuo conſervat, & ad cujus actus phyſice

 & im-

(1) Ibid. n.53.
(2) Ma. ſur la Metaph Pref.
(3) Barb. Metaph. p.1. ar.38.
(4) De Cauſ. efficien. n.324.
(5) Ma. Inqu. verit. l.3. p.2. c.6.
(6) 2. Ad Cor. 3. 5.
(7) Ad Rom.1.19.
(8) Pſal. 3. 10.
(9) Joan. 1. 9.

Digitized by Google

& immediate concurrit. Nulla igitur loquuntur de cognitione rerum in Deo juxta ſenſum adverſarii. Genuenſis acrius contra ipſum ſic arguentem dicit (1), *Turpiſſime loca illa Malebranchius contorquet, & de genuino ſenſu perturbat ut genio ſuo litet*.

213. II. Objicitur. Si in Deo ſumus, in Deo cognoſcimus; Atqui in Deo ſumus; Nam ſcriptum eſt (2), *In ipſo vivimus & movemur & ſumus*: ergo in Deo cognoſcimus.

Reſp. tranſeat maj. & diſt. min. In Deo ſumus, quatenus a Deo continenter habemus ut ſimus, *conc. min.* In Deo ſumus, quatenus ſimus uniti Deo in ſenſu Malebranchii, *nego min. & diſt. conſeqs*: in Deo cognoſcimus, quatenus a Deo habemus vim & actum ipſum cognoſcendi, utpote eo concurrerente poſitum, *conc. conſeqm*: In Deo cognoſcimus, quatenus Deum ipſum immediate videamus, *nego conseqm*: Scripturæ ſenſus is eſt, juxta quem conceſſa eſt minor (3). *Dicendum*, ſic S. Thomas, *quod creaturæ in Deo eſſe dicuntur, in quantum continentur & conſervantur virtute Divina. Et hoc modo intelligendum eſt verbum Apoſtoli, in quo vivimus movemur & ſumus*. Eodemque pacto verum eſt, quod Leibnitius dixit, *omnia videre nos in Deo, vetus eſt sententia, & ſi sano sensu intelligatur, non spernenda*.

214. III. Objicitur argumentum, quod Malebranchius appellat (4) *validius, quod se in hanc injecit sententiam*. Sic habet. Experientia conſtat, nos non cogitare de ulla re ſingulari, quin prius cogitaverimus de omnibus: nec deſiderare cognitionem rei particularis, quin ejuſdem cognitionem confuſam & generalem habeamus: ergo habemus ſemper cognitionem aliquam omnium entium, vel ut ipſe ait, *omnia entia menti noſtræ sunt præsentia*; Atqui omnia eſſe menti præſentia non poſſunt aliter, niſi quia *ipſi menti præsens eſt Deus, qui in ſimplicitate entis sui omnia entia complectitur*: ergo.

Reſp. Cum Lockio (5), *nego ans*, quod pertinet ad primam ejus partem. Propria enim experientia non ſolum non conſtat nos cogitare de ſingularibus, poſtquam prius cogitavimus de omnibus entibus, ſed conſtat oppoſitum. Equidem obſervo me non cogitare prius de omnibus entibus, dum volo cogitare de hac Malebranchii opinione. Et quis credat hominem, qui velit cogitare de re, quam amiſit vel acquiſivit, prius mente ſua vel percurrere omnia entia, vel de ente in genere cogitare. Quod pertinet ad ſecundam antecedentis partem, ea diſtinguenda eſt ſecundum id quod jam dico. Nos quidem non poſſumus deſiderare cognitionem rei particularis, quin habeamus cognitionem ejuſdem rei ſecundum attributa generica, ſcilicet rei, & exiſtentiæ ipſius, & aliorum ſimilium: at profecto poſſumus deſiderare illius cognitionem, quin ullam omnino habeamus ejus cognitionem ſecundum attributa particularia ſeu ſpecifica. Sic cæcus poteſt deſiderare

(1) Genu. Metap. p. 2. pr. 35.
(2) Act. 17. 28.
(3) S. Th. 1. p. q. 18. ar. 4.
(4) Mal. Inqu. ver. l. 3. p. 2. c. 6.
(5) Lo. Exam. du Mal. p. 174.

Digitized by Google

rare cognitionem hujus vel illius determinati coloris; Phyſicus illam de Incolis terrarum Auſtralium, & Chriſtianus illam de cæleſtibus donis, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, quorum omnium nullam nemo hominum habet, ut eſt certum, cognitionem niſi ſecundum prædicta attributa generica. Quod pertinet ad conſequentiam, concedo nos habere cognitionem omnium entium, quatenus habemus cognitionem entis in genere: ſed nego nos habere cognitionem omnium entium in particulari. Quare minor ſubſumpta nullum habet locum.

215. IV. Objicitur aliud argumentum, de quo idem Malebranchius dicit (1), *quod forſan demonſtrationis vicem geret apud eos qui ratiociniis abſtractis aſſueti ſunt*. Sic habet, *Impoſſibile eſt Deum in ſuis actionibus alium habere finem principalem a ſe ipſo diverſum . . . Neceſſe igitur eſt, ut cognitio quam menti impertitur, aliquid nobis patefaciat, quod in ipſo ſit . . . . Deus igitur non poteſt facere mentem ad cognoſcenda opera ſua, niſi mens illa videat aliquo modo Deum, videndo ipſius opera.*

Reſp. permitto ans, & nego primam conseqm, cum ejus duplici ſuppoſitione, altera, quod omnis noſtra cognitio ſit a Deo ſolo, qui eam nobis impertiatur: altera vero, quod omnis noſtra cognitio ſit de eo, quod in Deo eſt. Falſa etiam eſt ſecunda conſequentia, ut quotidiana experientia demonſtrat in pleriſque hominum: De paucis enim hiſtoriæ referunt tamquam aliquid ſingulare ſolitos fuiſſe videre aliquo modo Deum, videndo ipſius opera. Permiſi autem dumtaxat antecedens, quia modus ille loquendi, Deus in ſuis actionibus non poteſt habere finem a ſe ipſo diverſum, ſi ſignificet finem ultimum omnium, quæ Deus creavit, eſſe ipſum Deum, ſive ſuam gloriam eſt veriſſimum, & aperte a S. Scriptura declaratum, ut alibi (2) dixi. Sin vero ſignificet finem etiam proximum, & immediatum omnium creatorum eſſe ipſum Deum, eſt falſum. Hic enim finis proximus & immediatus varius eſt pro variis rebus, & ſeipſum in pleriſque quodammodo manifeſtans, ſic ſenſibilium finis immediatus ſunt ſenſus; color enim eſt propter viſum, ſonus propter auditum, & omnes creaturæ irrationales ſunt propter rationales, quæ tandem habent pro fine immediato ipſum Deum, quatenus ex rerum creatarum contemplatione poſſunt & debent in Dei cognitionem aſſurgere, & ad illius amorem inflammari. Subtilem hujus objectionis confutationem dedit etiam Lockius (3), animadvertens plures alias abſurditates, quæ in aliis propoſitionibus intra illam quomodocumque inſertis inveniuntur.

216. V. Objicitur ab eodem (4). Nihil finitum poteſt repræſentare infinitum, prout eſt in ſe: ergo cognoſcentes Deum ens infinitum prout eſt in ſe, illum in ſeipſo immediate cognoſcimus.

Reſp. conc. ans, & nego ſuppoſitum conſequentis, ſcilicet cognoſci Deum a nobis in hac vita prout eſt in ſe. Hæc ſunt præcipua, quæ ex ratione

(1) Ma. Inqu. ver. l.3. p.2. c.6.
(2) De Mundo. n.334.
(3) Lo. Exam. du Mal. p.190.
(4) Ma. Entr. ſur la Metaph. 8.

Digitized by Google

tione congeſſit Malebranchius pro ſua hac fabula metaphyſica, ut eam appellat Encyclopædia ad articulum *Idea*.

ARTICULUS VII.

Objectiones ex S. Auguſtino pro perceptione objectorum in Deo.

217. I. OBjicit Malebranchius (1). S. Auguſtinus fuſe inculcat, nos non intelligere per magiſtros exterius docentes, ſed per intuitum cujuſque particularis veritatis in ipſa ſuprema & univerſali veritate. En aliqua ipſius verba (2): *De univerſis quæ intelligimus, non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus veritatem, verbis fortaſſe ut conſulamus admoniti: Ille autem qui conſulitur docet, qui in interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus, ideſt incommutabilis Dei virtus atque ſempiterna ſapientia, quam quidem omnis rationalis anima conſulit, ſed tantum cuique panditur, quantum capere propter propriam ſive bonam ſive malam voluntatem poteſt. Et ſi quando fallitur, non fit vitio conſultæ veritatis, ut neque hujus, quæ foris eſt lucis vitium eſt, quod corporei oculi ſæpe falluntur, quam lucem de rebus viſibilibus conſuli fatemur, ut eas nobis, quantum cernere valemus, oſtendat:* Et infra (3), *diſciplinas, qui ſe docere profitentur, cum verbis explicaverint, tum illi qui diſcipuli vocantur, utrum vera dicta ſint apud ſemetipſos conſiderant, interiorem ſcilicet illam veritatem pro viribus intuentes. Tunc ergo diſcunt, & cum vera dicta eſſe intus invenerint, laudant, neſcientes non ſe doctores potius laudare, quam doctos.... Quam vere ſcriptum eſt authoritate Divina (4), ne nobis quemquam magiſtrum dicamus in terris, quod unus omnium magiſter in Cælis ſit:* ergo.

Reſp. nego antec., quod non ſuadent adducta loca; Nam ſcopus Auguſtini in illis alius non eſt. quam ſuadere res ſignificatas per verba, ſive materiales ſint ſive ſpirituales, non cognoſci per verba ipſa: ſed materiales quidem ad ſui cognitionem requirere ut ſenſibus, ſpirituales vero ut menti convenienter exhibeantur: utraſque vero unice cognoſci per vim intelligendi, ejuſque opportunum exercitium: quorum utrunque jure tribuitur Chriſto Domino, primum quidem, quia ſcriptum eſt (5), *Omnia per ipſum facta ſunt*: ſecundum vero tum propter hoc ipſum, tum quia uſus ille mentis numquam ſejungitur a Gratia aliqua ordinis vel naturalis vel ſupernaturalis (6). *Is* inquit *me aliquid docet, qui vel oculis, vel ulli corporis ſenſui, vel ipſi etiam menti præbet ea quæ cognoſcere volo.... namque omnia quæ percipimus aut ſenſu corporis aut mente percipimus, Illa ſenſibilia, hæc intelligibilia aut ſpiritualia nominamus.... Quamobrem in iis quæ mente cernuntur, fruſtra cernentis loquelas audit, quiſquis ea cernere non poteſt.*

218. II. Ob-

(1) Mal. ſur la Metaph. Prefac.
(2) Au. de Magiſtro. c.11.
(3) Id. ibid. c.14.
(4) Matt.23.
(5) Joa. Evan. c.1.
(6) Au. de Magiſt. c.11.

Digitized by Google

218. II. Objicit (1). Juxta S. Auguſtinum in Deo videmus numeros figuras, veritates ſpeculativas & practicas, leges æternas & regulas immutabiles morum: ergo cognitiones noſtræ ſunt perceptiones ſubſtantiæ Dei, quam Deus nobis manifeſtat, quatenus eſt Archetypa omnium rerum & omnium poſſibilium.

Antecedens quod pertinet ad numeros ſuadent hæc S. Doctoris verba (2), *Continet memoria numerorum dimenſionumque rationes, & leges innumerabiles, quorum nullam corporis ſenſus impreſſit ..... Sensi numeros omnibus corporis ſenſibus, quos numeramus: ſed illi alii ſunt, quibus numeramus, nec imagines iſtorum ſunt, & ideo valde ſunt.*

Quod pertinet ad figuras hæc ſuadent (3), *Quis mente tam cæcus eſt qui non videat iſtas figuras, quæ in geometria docentur, habitare in ipſa veritate.*

Quod pertinet ad veritates ſpeculativas, ſuadent hæc (4): *Non sic illa fuerunt, ut eſſe desinerent, aut sic futura ſunt quasi non sint, ſed idipſum eſſe ſemper habuerunt, ſemper habituræ ſunt: manent autem non tamquam in ſpatiis locorum fixa veluti corpora, ſed in natura incorporali intelligibilia: Præſto ſunt mentis adſpectibus..... ad quas mentis acie pervenire paucorum eſt & cum pervenitur, fit rei non tranſitoriæ tranſitoria cogitatio.*

Quod pertinet ad regulas morum, ſuadent hæc (5): *Quæ recta ſunt, quibus regulis judicant, nisi iis quibus vident, quemadmodum quiſque vivere debeat, etiamsi nec ipsi eodem modo vivant. Ubi eas vident? Neque enim in ſua natura, cum procul dubio mente iſta videantur, eorumque mentes conſtet eſſe mutabiles, has vero regulas immutabiles vident ..... nec in habitu mentis, cum illæ regulæ sint juſtitiæ, mentes vero eorum conſtet eſſe injuſtas ..... Ubi ergo ſcriptæ sunt, nisi in libro lucis illius quæ veritas dicitur.*

219. *Reſp. nego ans.* Quod non evincunt teſtimonia allata. Ea enim concludunt dumtaxat alterutrum horum, quæ jam dico, vel utrumque. Primum eſt objecta etiam ſpiritualia & abſtracta, quæ aliquo modo cognoſcimus, cognoſci jam a Deo ab æterno, & tunc nos circa hujuſmodi objecta non falli, quando mens noſtra non quidem paſſive ſe habens, quaſi ab ideis, quæ ſunt in mente Dei afficiatur, ſicut ab objectis materialibus afficiuntur ſenſus: ſed quando exercens vires ſibi inditas judicat de iiſdem objectis, prout ſunt in ſe & cognoſcuntur a Deo. Atque cum inter objecta ſpiritualia quæ cognoſcimus, ſint etiam regulæ morum & virtutes morales, hæc pariter cognoſcimus in Deo, quatenus in eo eſſe intelligimus modo perfectiſſimo, non vero quatenus ea per immediatum earumdem, prout ſunt in Deo, intuitum percipiamus. Alterum, quod objecta loca, & alia quæ his ſimilia objici poſſent, probant, eſt nos cognoſcere res

(1) Ma. ſur la Metaph. Pref.
(2) Aug. Confeſs. l.10. c.12.
(3) Id. l.2. Soliloq.
(4) Id. de Trin. l.12. c.14.
(5) Id. ibid. l.8. c.9.

Digitized by Google

res in Deo non tamquam in objecto quod videamus, ſed tamquam in principio, per quod habemus eſſe, & vim & actum intelligendi. Hæc interpretatio affertur a S. Thoma occaſione ſimilis loquutionis frequentis apud S. Auguſtinum, quod ſcilicet in Deo, in veritate incommutabili, & in rationibus æternis conſpiciamus nos, quæ vera eſſe cognoſcimus (1): *Aliquid in aliquo dicitur*, ſic ille, *cognoſci dupliciter. Uno modo ſicut in objecto cognito, & hoc modo anima in ſtatu præſentis vitæ non poteſt videre omnia in rationibus æternis. Alio modo dicitur aliquid cognoſci in aliquo ſicut in cognitionis principio, ſicut ſi dicamus, quod in Sole videntur ea, quæ videntur per Solem, & ſic neceſſe eſt dicere, quod anima humana omnia cognoſcat in rationibus æternis, per quarum participationem omnia cognoſcimus*. Atque immediate deinde participationem hanc rationum æternarum nihil aliud eſſe dicit, quam vim intellectivam, ſine qua quidem quicquam non cognoſcimus, ſed ea etiam poſita, ſi cætera deſint requiſita ad ejuſdem exercitium, adhuc deficimus a cognitione. Hanc eſſe mentem, & legitimum ſenſum verborum S. Auguſtini ibidem S. Thomas demonſtrat per alia ejuſdem teſtimonia, quæ profert. Quare male Genuenſis non acquieſcit huic S. Thomæ interpretationi, & adhuc ita credit Auguſtinum docere (2), *ideas menti a Deo participari, ut non alia ſit idearum origo & natura*, ut inferius moneat, quod propter ſingularitatem hujus ſententiæ (3), *Auguſtini nomen nemini poteſt vim inferre, ut authoritati cedat*. Quod autem addat, S. Thomam *ſibi non videri conſentaneum*, dum ad noſtras cognitiones requirit etiam ſpecies intelligibiles efformatas ab intellectu agente præter vim intellectivam, non video quo jure dicat.

220. Cum ad objectas S. Auguſtini loquutiones pertineant datæ generaliter explicationes, aliquæ ex illis pro ratione materiæ alias etiam admittunt particulares, nunquam faventes Malebranchio. Ita quod Auguſtinus dicat de numeris, quod valde ſint propter hoc ipſum, quod aliud quid ſint, ac res numeratæ, videtur alludere ad eam veterum quorumdam opinionem, quæ tenebat numeros eſſe quid exiſtens extra noſtras ideas. Platonici præſertim & Pythagorici hanc doctrinam viſi ſunt docere, quam Arabes deinde & ex eorum ſchola mali philoſophi ſupponentes, ſe & credulum vulgus multis implicarunt ſuperſtitioſis artibus, & perabſurdis diſquiſitionibus, quas Gaſpar Schottus (4) aliique referunt & inſectantur. Itaque ſi hanc opinionem S. Auguſtinus voluit eo modo loquens inſinuare, dicendum cum S. Thoma quod quando (5) *Sancti utuntur his, quæ in philoſophia didicerunt, ea non ſunt majoris auctoritatis, quam dicta philoſophorum, quos ſequuntur*; Nam reipſa, ut fuſius exponit Buffierius (6) vel no-

(1) S. Th. 1. p. q. 84. ar. 5.
(2) Ge. Metaph. p. 2. pr. 32.
(3) Ibid. pr. 35.
(4) Sch. Mag. univ. p. 3. l. 8. ſyntag.
(5) S. Th. in 2. di. 14. ar. 2. ad 2.
(6) Bu. Prem verit n. 387.

Digitized by Google

nomine numeri intelliguntur res, quæ etſi extra nos exiſtunt ſingulæ in ſua ut ita dicam ſingularitate, attamen dant ſimul occaſionem intellectui concipiendi complexum unitatum quod dicitur numerus, jamque numeri nihil aliud in re ſunt quam ea quæ numeramus: vel nomine numeri venit hæc ipſa mentis operatio congregantis in unum plures res ſingulares, jamque numerus eſt quidem quid diverſum a rebus numeratis, non tamen propterea valde eſt, cum ſit quædam tantummodo mentis modificatio.

Digitized by Google

PARS III.

Propoſitiones circa originem idearum.

PROPOSITIO I.

Nulla idea fit neque in ſenſibus, neque a ſenſibus, neque ab ullis rebus ſenſibilibus, & ne dubitari quidem jure poteſt quod materia nullas poſſit ideas habere.

Articulus I.

De iis qui in ſenſibus fieri ideas dixerunt.

221. IN ſenſibus fieri ideas duo poteſt ſignificare. Alterum eſt ſenſus eſſe ſubjectum idearum, & ſecundum hanc acceptionem hic loquor. Alterum eſt ſenſus eſſe locum in quo anima particulares ſenſationes ſibi efficit, quemadmodum volunt qui animam docent totam eſſe in toto corpore & totam in ſingulis partibus corporis. Atque ſicuti de hac re nullam quæſtionem habere volo, ita & ſecundam hanc ſignificationem omitto. Itaque quod pertinet ad eos qui ſenſus habent pro ſubjecto idearum, hi ſunt Materialiſtæ, qui ut loquar verbis S. Thomæ, ſicuti (1) *nullam ſubſtantiam niſi corpoream eſſe ponunt, unde & animam credunt eſſe corpus*: ita ideas omnes nihil aliud volunt eſſe, niſi motus hujus materiæ. Senſus igitur juxta ipſos ſunt ſubjectum idearum, & ſenſibilia per impreſſiones quas faciunt in ſenſibus, ſe habent tamquam cauſſæ, quæ in ipſis ideas quodammodo inſculpant. Qui ita intra ſe ſentiant, vel ut verius dicam conentur aut mentiantur ſentire numquam defuerunt; Licentia enim vivendi non paucos ſemper impulit ad credendum animam in temperatione corporis conſtitutam ſimul cum eo diſſolvi. Teſtis eſt Bellarminus, dogma primarium ſectæ Libertinorum, quæ anno 1525 in Brabantia eruperat, fuiſſe (2) *unum tantum eſſe ſpiritum immortalem, videlicet Deum*, quod deinde ex dictis (n. 104.) Hobbeſius promovit & amplificavit. Hac ſcilicet via tentant aſſequi, ſi poſſint, quod Lucretius proponebat (3).

. . . Metus ille foras præceps Archeruntis agendus
Funditus humanam qui vitam turbat ab imo

Om-

(1) S. Th. c. Gen. in fin. c.49.
(2) Be de ſtatu pecc. l.2. c.1.
(3) Luc. l.3. v.37.

Omnia ſuffundens mortis nigrore, nec ullam
Eſſe voluptatem liquidam puramque relinquit.

222. At ſi hæc eſt cauſa Materialiſmi, quemadmodum etiamſi non faterentur, manifeſtum erat ex eo quod ſoli mali timere ſibi poſſint a Deo, anima ipſorum ſuperſtite poſt mortem, jam irriti ſunt omnes conatus; Nam quando etiam ſibi perſuaſerint, vel potius temere aſſumpſerint animam eſſe materialem, nondum poſſunt legitime concludere eam cum corpore in perpetuum interituram. I. Quia Deus qui eos in hac terra condidit ex materia juxta ipſos ſenſu prædita & intelligentia, cui proinde convenit meritum aut demeritum pro ipſorum bonis vel malis operationibus, poterit utique eoſdem reſtaurare cum eadem materia, & in alio loco collocatos pro meritis remunerare vel punire. Locke qui tantopere ipſorum errori ſuffragatus eſt in libris de Intellectu humano ut inferius dicam, hoc divinum circa homines conſilium ibidem evidens eſſe affirmavit, ut jam advertit Paulianus (1) ſequutus fortaſſe demonſtrationes morales, quæ paſſim afferuntur de animæ rationalis immortalitate. II. Quia cum cogantur dicere materiam, quæ in nobis ſentit & intelligit eſſe nobis inviſibilem & diverſam a materia corporis viſibilis jam anima poteſt pereunte corpore non perire, quemadmodum aurum immutatum reperitur in medio igne, poſtquam evanuit theca lignea, quæ ipſum continebat, & adamas integer extrahitur ex aqua poſt ſolutionem maſſæ ſalis in qua incluſus fuerit. Nonne Tertullianus immortales propugnavit animas, quamvis ex multorum ſententia voluerit materiales? Et Epicurus ipſe nonne Deos immortales prædicavit ſimul & monogrammos adeoque a materia non ſejunctos? Quare ſollicitudo de infelicitate animæ ſempiterna poſt mortem corporis altius infigitur potius quam expellitur per hujuſmodi ipſorum dubitationes, vel temerarias ac impias aſſumptiones, quorum corollaria ſunt illa eorumdem nequiſſima dogmata, de quibus fit mentio in ſacra Scriptura (2), tamquam dicta ab his *cogitantibus apud ſe*.

223. Qui autem palam hæc ſcriptis etiam libris doceant, multos quidem ex recentioribus vulgo magis nominatis, ſed tamquam famoſis nebulonibus ſupra (n.114.) enumeravi, ibidemque rurſus admodum paucos ex veteribus in horum numero inveniri propugnavi contra aliquos oppoſitum affirmantes. Nemo tamen hactenus Materialiſtis adſcripſerat Peripateticos. Hoc venit in mentem Antonio Genuenſi, cui Materialiſmum ſapit, quod ipſi dicunt animam eſſe formam ſubſtantialem corporis ejuſque actum: (3) *Ego* inquit *certe non video, quid interſit inter Ariſtotelis, ejuſque diſcipuli Dicæarchi ſententias; Illi enim eſt forma ſubſtantialis, energia ſcilicet corporis: iſti totius corporis temperatio: rogoque viros doctos ut me hujus diſcriminis admoneant*. Credo equidem, qui ex doctis ipſum commiſereantur, dicturos diſcrimen in eo eſſe, quod per Dicæarchum animá non ſit quid diſtin-

(1) Pa. Dizi. ar. Materialiſmo ſub fin.
(2) Sap.2. v.1.
(3) Gen. Metaph. p.2. in fin. pr.21.

Digitized by Google

ſtinctum a materia ſed hujus modificatio: at per Ariſtotelem ejuſque ſectatores Peripateticos ſit ſubſtantia immaterialis unita corpori, modo quem Deus novit. Citabunt illud Ariſtotelis (1) *mentem foris* (hoc eſt ab extra) *ſubire corpus*, *& quid divinum eſſe*. Dicent ſyſtema peripateticum communius impugnari, quod in ipſis meris corporibus ſtatuat præter materiam haberi aliam entitatem ab ea diſtinctam & diverſam, quam vocant formam vi activa præditam, ejuſque exiſtentiam comprobari ab exemplo animæ: Stomachari autem ſecum incipient, cum audient de ipſo S. Thoma eum dicere quod faveat Materialiſtis, vel repugnantia aut non intelligibilia loquatur, quia cum Peripateticis docet animam rationalem facere cum corpore cujus eſt forma, unam ſubſtantiam humanam, de qua audacia ſimul & ignorantia ipſum jam reprehendit Dominicus Pino in ſua Diſſertatione *de commercio animæ cum corpore* Italice edita Veronæ anno 1760. Præter Materialiſtas numerari in hoc articulo poſſent multi ex illis, qui ideas tenent fieri a ſenſibus, de quibus jam dico.

ARTICULUS II.

De iis qui a ſenſibus externis fieri ideas dixerunt.

224. IN his, omiſſis Materialiſtis, occurrunt ſtatim Peripatetici, de quibus conſtant hæc duo: alterum eſt, admiſiſſe in quinque vulgo cognitis externis ſenſibus potentiam eliciendi per modum cauſæ efficientis ſenſationes ſingulis proprias, & etiam judicia circa objecta ſenſibilia iiſdem deſtinata: alterum eſt res ſenſibiles concurrere per modum cauſæ ſaltem occaſionalis tum ad ſenſationes tum ad ſubliminiores etiam cognitiones, quas proprie mens elicit. Hanc fuiſſe illorum doctrinam oſtendo. Ac quod pertinet ad potentiam ſentiendi attributam prædictis organis ſenſoriis, & judicandi in ſua linea, Maurus eam credit ſe demonſtrare ſic arguens (2) *Experimur quod per oculos videmus: ſed videre eſt percipere objectum viſibile: ergo experimur quod per oculos percipimus objectum viſibile, idem valet de ceteris ſenſibus: ergo ſenſus externi percipiunt aliquod objectum*. At conceſſo toto ſyllogiſmo negatur ulterior conſequentia eo pacto quo illa Materialiſtarum negaretur, qui concluderent caput efficere cogitationes, quia experimur nos capite cogitare. Oculi igitur & cetera organa ſenſoria ſunt ex parte conditionum quæ requiruntur ad certas cognitiones pro ſtatu unionis animæ cum corpore, non ex parte cauſſæ quæ illas vel ex parte vel ex toto efficiat.

225. Hanc eorum opinionem confirmat frequens apud ipſos diviſio cognitionis in ſpiritualem & materialem, de qua Andreas Semery dicit (3) *cognitio materialis cujuſmodi eſt perceptio objecti quæ fit per ſenſum, non dicitur ver-*

(1) Ar. de Ortu anim. c.3.
(2) Ma. Phil. de Anim. qu.40.
(3) Se. de Ani. di.2. q.10. ar.1.

Digitized by Google

verbum ſed remanet ſub nomine cognitionis : & celebris pariter eorumdem diviſio potentiarum animæ in potentias inorganicas, cujuſmodi ſunt intellectus & voluntas , & organicas cujuſmodi volebant eſſe quemlibet ſenſum , quem ideo vocabant potentiam animæ , quia certum habebant eſſe una cum anima , ſic idem Semery (1) *principium adæquatum elicitivum operationum , quæ tali potentiæ tribauntur* : ſive ut ait S. Thomas ex Ariſtotele quem citat , *ſentire non eſſe actum animæ tantum ſed conjuncti* , hoc eſt animæ ſimul & ſenſus corporei .

226. Eamdem magis etiam declarat antitheſis quam inſtituunt ſenſus inter & intellectum , quaſi ambo habeant vim cognoſcendi . Dicunt enim ſenſus lædi ab objectis nimis ſenſibilibus , ut oculos a ſole : intellectum vero magis perfici & recreari , quo clariora ſunt objectu & magis intelligibilia . Senſus aliquando trahi neceſſario in errorem , ut cum nequeunt oculi videre baculum rectum cum partim eſt in aqua partim in aere : intellectum vero nunquam pati errandi neceſſitatem . Senſus tandem ab eodem objecto diverſo modo affici uno tempore ac alio ; Quod enim placuit nobis pueris , jam diſplicet viris , & quod magnum apparebat ſub luce maligna , vix mediocre invenitur viſum in meridie : intellectum vero quod ſemel cognovit ut verum , ſemper habet pro vero .

227. Ex horum ſententia , quæ fuit aliorum veterum , quorum teſtimonia alibi (2) protuli , dixit Suarez (3) *in ſimplicibus actibus cognoſcendi ſive intellectus ſive ſenſus non eſſe propriam falſitatem* , & alibi ut ſupra (n.10.) notavi , cum obſervaſſet ſimplicem ipſam apprehenſionem involvere in ſe aliquale judicium , & docuiſſet ſecundum illud veritatem in ea reperiri , ſubjungit (4) *idem dicendum proportione ſervata de cognitione ſenſus . Viſus dum cognoſcit album , aliquo etiam modo judicat eſſe album* . Boſſuetus (5) præpoſteram hanc doctrinam in philoſophiam cenſet derivatam ex perceptione quam ab ipſa infantia experti ſumus naſci in nobis eo ipſo momento quo ſenſus percelluntur , & ex judicio quod nunquam non ſequitur & quidem ſubito quamcunque ſenſationem , ita ut vulgo ſoleat dici aliquid ipſo obtutu cognoſci pulchrum aut deforme , ipſis auribus aut naribus aut tactu jucundum aut moleſtum , ſenſus omnes perfici exercitio , eoſdem in aliquibus eſſe naturaliter exquiſitos , in aliis obtuſos . Habemus igitur in hac opinione exemplum de vi præjudicii infantiæ .

228. Hanc interea viſus eſt habuiſſe Carteſius , ubi loquens de brutis , quæ ut aliunde compertum eſt propugnavit eſſe mera automata , dixit (6) *Nulli animalium denego ſenſum , quatenus ab organo corporeo dependet* . Eandem ita admiſit Locke , ut quaſi extra controverſiam eſſet ſenſus noſtros corporeos eſſe cauſam efficientem noſtrarum ſenſationum , hinc pro ſua

(1) Ibib. di.1 . q.9. ar.1.
(2) De Pulchro n.112. edit. ſec.
(3) Su. Metaph. di.9. ſe.1. n.14.
(4) Ibid. di.8. ſe.4. n.7.
(5) Bo. Conno. de Dicu c.1. n.8.
(6) Ca. Epiſ. p.1. op.67. ad Merſen.

Digitized by Google

ſua dubitatione de capacitate cognoſcendi materiæ arguit dicens (1) *quoniam cogimur fateri Deum communicaſſe motui effectus*, ſcilicet productionem perceptionum voluptatis & doloris, coloris & ſonitus, *quos non poſſumus intelligere, quonam modo illi a motu producantur, cur concludemus Deum non poſſe velle ut hi effectus producantur in materia?* Ex eadem ſuppoſitione naſcitur quod ſupra (2) docuerat dari poſſe in nobis plures ſenſationes ſucceſſive naſcentes, quin tamen earum neque multitudinem neque ſucceſſionem animadvertamus, idque tunc fieri, quando impreſſiones factæ in corpore conditio requiſita ad ſenſationes ſibi ſuccedunt inſigni quadam velocitate, quæ eam ſuperat qua noſtræ ideæ poſſunt in nobis moveri aut ſibi ſuccedere. Da inquit globum tormentarium qui penetrato uno cubiculi pariete, dum in oppoſitum tendit, offendat hominem illic ſtantem, eique brachium divellat: certum eſt ſucceſſive a globo perforari parietes & brachii primo pellem deinde carnem, tum oſſa abſcindi, *nihilominus credo equidem neminem cui id acciderit potuiſſe unquam obſervare ſucceſſionem in dolore aut fragore ictus tam velocis*. Supponit igitur Locke tactum prout ſenſatio eſt pertinere ad ſingulas corporis partes pellem carnem & oſſa, & haberi in ſingulis totidem ſenſationes, quando ſingula afficiuntur, quod quidem per impulſum externi corporis fieri nequit niſi ſucceſſive. Placet ſtatim oſtendere hujuſmodi ſuppoſitionem eſſe falſam. Dico itaque ſenſationem tam doloris quam fragoris unicam eſſe in adducto exemplo, quia hæ non dependent ab impreſſione tantum facta in partibus corporis ſeu ſenſuum externorum, ſed a commotione nervorum, qui ad ſingulas ſenſationum ſpecies determinati ſunt, communicata uſque ad cerebrum, ut ſuo loco infra demonſtrabitur, quæ communicatio cum fiat lentius quam motus ille globi, jam poterit hic penetraſſe utrumque parietem & percurriſſe ingens ſpatium, antequam quis ſentiat fragorem, aut de vulnere doleat. Alia quæ in toto hoc Lockes diſcurſu interſeruntur de motu idearum utique reprehendenda videri poſſunt apud Card. Gerdil (3).

229. Eamdem ſententiam de vi ſentiendi in organis ſenſoriis ſatis imprudenter propoſuit Malebranchius dicens, *quamvis muſicus diſcernat optime diverſas conſonantias, attamen hoc non facit per ideas claras. Sola auris eſt quæ judicat de ſonorum differentiis: ſed auri non poteſt tribui, quod judicet per ideam claram, aut aliter quam per ſenſationem*: de quo merito illum coarguit Arnaldus hæc referens (4) tamqnam de oſcitatione non ferenda in homine, qui ſæpius eos reprehendit, qui non ſolum ſenſibus, ſed ipſi etiam animæ tribuunt efficere ſibi rerum cognitiones. Crouzas pariter in eamdem opinionem deſcendit in ſua Logica, in qua multa merito improbat Buffierius, & in his hanc etiam ſuam propoſitionem (5), *Quando quid cognoſcimus, quia objecta agunt ſupra organa noſtri corporis, ideæ quæ excitantur, immedia-*

(1) Lo. Eſſa. phil. l.4. c.3.
(2) Ibid. l.2. c.14.
(3) Ge. Im. de l'Ame p.3. ſec.2.§.1.n.7.
(4) Ar. vrai. & fauſ. ide. c.23.
(5) Bu. Prem. veri. n.604.

Digitized by Google

diate pertinent ad facultatem ſenſuum. Huc etiam pertinent illi, contra quos agit idem Buffierius, qui dicunt inter omnes ſenſus ille, qui minus aptus ſit ad nos decipiendos, eſſe viſum, quia id quod cernitur majorem impreſſionem facit quam id quod auditur, quaſi vero inquit (1) *quis habeat perceptionem minus certam & minus intimam ſoni qui aurem, quam coloris qui oculos percellit*. Quæ quidem ipſe nominatim dicit contra Jo. Clericum, ſed quoniam Ariſtoteles dixit, quod (2) *viſus maxime ſenſus eſt*, & proinde quod ipſe magis ſenſibilia cognoſcat, quam ceteri ſenſus, manifeſtum eſt dixiſse contra omnes Ariſtoteleos.

230. Horum opinionem quæ præfert ſenſum viſus ceteris ſenſibus ſiquis vellet impugnare, nonne haberet argumentum ex eo quod auditus ſtatim diſcernat diverſitatem in ſono duarum chordarum, ubi viſus non diſcernit diverſitatem in numero oſcillationum, quas chordæ intra idem tempus efficiunt, a quo ſonus depender. Notum enim aliunde eſt uniſonum eſſe & dici, tonum, qui editur a duabus cordis eumdem numerum vibrationum eodem tempore perficientibus, & diapaſon ſive octavam dici, ſi harum numerus ſit in illis ut 2 : 1, & diapente ſive quintam, ſi ut 3 : 2, & diateſſaron ſive quartam ſi ut 4 : 3, & tertiam majorem, ſi ut 5 : 4, & tertiam minorem, ſi ut 6 : 5. Has inquam rationum differentias aures exercitatæ ſtatim internoſcunt, non vero oculi.

231. Poſſet quis credere S. etiam Auguſtinum tenuiſse hanc ſententiam propterea quod dicit (3), *Non eſt in rebus falſitas ſed in ſenſu . . . Aliud ſumus nos, aliud ſenſus, ſiquidem cum ipſe fallitur poſſumus nos non falli*: addens deinde etiam in hoc caſu animam noſtram aliquo modo falli, quia *nullus ſenſus ſine anima, nulla falſitas ſine ſenſu: aut operatur igitur anima aut cooperatur falſitati*. Gravius urgeri poteſt ex libro 2. de libro arbitrio, ubi (4) non obſcure videtur ſenſibus cognitionem tribuere. Qui hoc credat ſe poſſe ſuadere, audiat ipſum Auguſtinum, ubi reſpondens Marcellino circa quaſdam quæſtiones ex his de lib. arbi. libris exortas dicit (5) *Si defendi ſententia mea liquida ratione non poteſt, mea eſt non ejus autboris, cujus ſenſum improbare fas non eſt*. Donec tamen id fiat, quoniam in aliis locis, quæ inferius proferam a ſenſibus corporeis ſæpiſſime & apertiſſime cognitionem omnem reiecit, dicendum eſt ipſum his locis, utpote qui ad aliud properabat uſum fuiſſe vulgaribus loquutionibus, quæ etiam non favent adverſariis, ſi intelligantur pro philoſophia illis temporibus recepta, nempe Platonis, cujus in hac re opinionem jam ſubjicio.

232. Igitur etiam Plato docuit, ſenſationes prout ſpecies quædam cognitionum ſunt, fieri in ſenſibus, non tamen a potentia materiali a qua informarentur, ſicuti dicebant Peripatetici, ſed a principio incorporeo quod iiſdem inſidere arbitrabatur. *Plato* ſic S. Thomas (6) *diſtinxit inter intellect-*

(1) Ibid. n.117.
(2) Ar. de ani. l.2. tex.162.
(3) Au. Solilo. l.2. c.3.
(4) Au. c.3. & ſeq.
(5) Au. epi. ad Marce.7.
(6) S. Th.1. p. q.75. ar.3.

lectum & ſenſum; *utrumque tamen attribuit principio incorporeo*, *ponens quod ſicuti intelligere ita & ſentire convenit animæ ſecundum ſeipſam*. Et alibi (1), *Plato ſenſum poſuit virtutem quamdam per ſe operantem*. *Unde nec ipſe ſenſus cum ſit quædam vis ſpiritualis*, *immutatur a ſenſibilibus*, *ſed organa ſenſuum immutantur*. Hinc ejus aſſecla Marſilius Ficinius ſtatuit ſenſus eſſe potentias animæ, quarum aliæ aliis eſſent perfectiores (2). *Sex* inquit *ad cognitionem pertinentes vires animi numerantur*, *ratio*, *viſus*, *auditus*, *olfactus*, *guſtus*, *& tactus*. *Tres ad corpus & materiam potius*, *tactus ſcilicet & guſtus & odoratus*, *tres autem aliæ*, *ratio videlicet & viſus & auditus ad ſpiritum pertinent*. Primæ quidem ad corpus, tum quia cognoſcunt ea ſolum quæ vel proxima ſunt, vel non ita longe ab eo poſita, tum quia objecta quæ illis propria ſunt, corpori tantummodo nocent aut proſunt, parum vero conferunt ad animi perfectionem admirationem & judicium: ſecundæ vero ad ſpiritum, tum quia omnes remota cognoſcunt: *Proſpicit*, ſic Ficinius, *viſus*, *& momento temporis facit*, *quod aures tempore*, *prius enim coruſcatio cernitur*, *quam tonitru audiatur*, *& ratio remotiſſima capit*, *etiam quæ ſupra Cælum*: *& quæ fuerunt aut futura ſunt*: tum quia omnes ad indagandum & diſcendum mirifice conferunt.

233. Satis jam dixi de ſenſibus vulgo cognitis ſub nomine ſenſuum externorum, quibus ab aliquibus attributa fuit vis efficiendi eas ideas quæ dicuntur ſenſationes: ſed cum præter hos ſenſus, alios etiam admitterent, quos vocabant internos, eoſque ſimiliter materiales, qui circa ſenſationes habitas verſabantur, & novas quaſdam in diverſo genere ideas procudebant ideo de his etiam dicendum eſſet. Sed hoc opportunius exequar, poſtquam articulo qui ſequitur de iis dixero qui res ſenſibiles crediderunt eſſe cauſſas vel efficientes vel materiales idearum.

ARTICULUS III.

De iis qui a rebus ſenſibilibus fieri ideas dixerunt.

234. IN his primo occurrit Democritus qui ſupponens ab omnibus corporibus ſeparari vel per emiſſionem vel per evulſionem vel per attractionem minimas particulas quæ eſſent totidem ipſorum imagines & perpetuo in aere volitarent, eas dicebat evadere noſtras cognitiones ubi per organa ſenſuum in certum noſtri corporis locum appuliſſent, Democritus inquit Tullius (3) *a corporibus vult fluere imagines*, *plena imaginum eſſe omnia*, *& nullam speciem cogitari poſſe niſi pulſu imaginum*. Abſurdam oſtendens alibi (4) hanc opinionem concludit eos qui hæc dicant garrire non philoſophari.

235. Secundo occurrit Carteſius, qui quas dicimus ſenſationes docuit in

(1) Ibid. q.84 ar.6.
(2) Fi. in Convi, Plat. or.5. c.2.
(3) Tu. de Div. l.2. n.67.
(4) Tu. de Nat. Deor. l.1. n.36.

Digitized by Google

in meditatione ſexta a nulla alia cauſſa effici niſi ab ipſis corporibus, excludens aperte quod efficiantur a facultate activa, quæ ſit vel in nobis vel in Deo vel in alia creatura. *Eſt* ſic ille *in me paſſiva quædam facultas ideas rerum ſenſibilium recipiendi cognoſcendi, ſed ejus nullum uſum habere poſſem, niſi quædam activa etiam exiſteret ſive in me ſive in alio facultas iſtas producendi vel efficiendi*. Quæ poſtquam dixit, excludit primo a ſe hujuſmodi facultatem, quia inquit *me non cooperante, ſed ſæpe etiam invito ideæ iſtæ produ. cuntur*. Quæ rationes nullæ ſunt. Prima quidem quod ipſe non cooperetur eſt falſa; anima enim impreſſionibus factis in ſenſibus cooperatur, quippe ipſamet excudit ideas illis reſpondentes. Præterea non cohæret cum his quæ alibi ſic habet (1) *Exiſtimo ideas in anima induci partim ab objectis ſenſus afficientibus partim a diſpoſitionibus. quæ in anima præceſſerunt, atque a ſuæ voluntatis motibus*. Secunda autem ratio infert ſolum animam neceſſario hujuſmodi ideas efficere, ſeu recipere, quoties hæ in ea ſint ipſa invita & repugnante.

236. Excludit deinde Deum & aliam quamcunque creaturam ſpiritualem ab efficientia talium idearum, quia inquit *cum Deus nullam plane facultatem mihi dederit ad hoc agnoſcendum, ſed contra magnam propenſionem ad credendum illas a rebus corporeis emitti, non video qua ratione poſſet intelligi ipſum non eſſe fallacem ſi aliunde quam a rebus corporeis emitterentur*. Quæ eſt ratio indigna homine, qui vel parum utatur ratione, qua ſtatim intelligit non haberi eam propenſionem. Huic doctrinæ conſonat, quod alibi apud eumdem ſic lego (2) *Prima notio eſt omnem perfectionem, quæ tantum eſt objective in ideis, vel formaliter vel eminenter eſſe debere in earum ideis, & huic ſoli innixa eſt omnis opinio, quam de rerum extra noſtram mentem poſitarum exiſtentia unquam habuimus; Unde enim ſuſpicati ſumus illas exiſtere niſi ex eo ſolo quod ipſarum ideæ per ſenſus ad mentem noſtram pervenerint*. Siquis velit hæc interpretari non de cauſſa efficiente, ſed de exemplari per me licet; Quando autem alicui videretur violenta hujuſmodi benigna interpretatio noverit ſaltem ſententiam ſuam retractaſſe ubi dixit (3) *Judicamus has vel illas ideas, quas nunc habemus cogitationi noſtræ præſentes ad res quaſdam extra nos poſitas referri non quia iſtæ res illas ipſas noſtræ menti per organa ſenſuum immiſerunt, ſed quia tamen aliquid immiſerunt, quod ei dedit occaſionem ad ipſas per innatam ſibi facultatem efformandas*. Quid ſit id quod immiſerint ipſe non explicat. Ne autem credamus eſſe ſpecies intentionales Peripateticorum, de quibus jam dicam, ipſe idem vetat, qui (4) earum exiſtentiam negat.

237. Tertio occurrunt iterum Peripatetici, quibus ſi credimus Scaligero (5) apud Jo. Hieron. Sbaraglium (6) præivit Plato non tamen tribuen-

(1) Ca. Epiſ. p.1. ep.115.
(2) Ca. Reſp. ad ſec objec.
(3) Ca. Progr. ar.13. not.
(4) Ca. Dioptr. c.1. n.3.
(5) Sc. de ſubti. Exer. 325.
(6) Sb. Anim. brut. diſ.3. c.1. ſec.1.

tes rationem cauſſæ efficientis rebus ſenſibilibus, quam illam cauſæ occaſionalis & materialis, quatenus ſtatuebant ſpecies quaſdam productas & circum ſe emiſſas ab objectis eſſe non ſolum conditiones ſine quibus non fierent ideæ: ſed etiam id ex quo ipſæ tandem fierent poſt varias earumdem metamorphoſes, ut ait Para (1) admirans eſſe adhuc, qui huic opinioni ſuffragentur. Eam juvat aliquanto diſtinctius ſubjicere, quoniam donec Philoſophia naturalis habuit pro principiis exiſtentiam accidentium abſolutorum in genere tum materiali tum ſpirituali, & continuam horum productionem & deſtructionem per vim creaturarum, juxta hæc tota noſtrarum cognitionum origo & œconomia tractata fuit ab omnibus, qui ex profeſſo de Anima egerunt, atque horum doctrina, ut inconcuſſa ſupponitur ab aliis, qui intra illud tempus ſcripſerunt. In his maxime commemorandi ſunt Auctores Theologiæ Myſticæ, hoc eſt facultatis quæ verſatur in dirigendis actibus intellectus & voluntatis humanæ, quorum objectum eſt Deus, ut veritas digna quæ ſuper omnia a nobis cognoſcatur & ametur. Hi paſſim ex præſuppoſitis hujuſmodi ſpeciebus ratiocinantur. Teſtis eſt Michael Godinez in præclaro de hac Theologia tractatu, libro præſertim ſexto, capite nono, & libro nono, capite quinto juxta Italicam interpretationem, a qua diſcrepat Latina, quam Emmanuel de la Reguera ex Autographo Hiſpano dedit an. 1740 copioſis commentariis cumulatam, & teſtes multo magis ſunt, qui ad faciliorem captum præmiſerunt hujus opinionis ſummam, ut videre eſt præcipue in Joſepho Lopez Ezquerra (2), & Jo. Baptiſta Scaramelli (3).

238. Peripatetici igitur ſtatuebant, objecta quævis materialia emittere ſpecies ſui intra certam ſphæram, non quidem tamquam exuvias, quæ ex illis avolarent, ſicuti Democritus (n.234.) dicebat, ſed tanquam qualitates ab ipſis productas. S. Thomas (4) de hac productione ſic loquitur, *Sciendum quod corpus habet duplicem actionem, unam ſecundum proprietatem corporis, ut ſcilicet agat per motum: aliam ſecundum quod participat de modo ſubſtantiarum ſeparatarum, ſicut naturæ inferiores conſueverunt aliquid participare de proprietate naturæ ſuperioris. Hæc autem eſt actio corporis quæ non eſt ad tranſmutationem materiæ, ſed ad quamdam diffuſionem ſimilitudinis formæ in medio: & hoc modo color ſpeciem ſuam multiplicat in medio.* Atque cum deinde dicat hunc actionis modum in inferioribus cauſſari ex corporibus cæleſtibus, exemplum ponit in corporibus viſibilibus, *quæ multiplicant ſuas ſpecies in medio virtute luminis, cujus fons eſt in cæleſti corpore*. Addi illud debet, quod cum juxta eorumdem principia hujuſmodi qualitates non creentur, ſed educantur ex materia, citatus Lopez hanc deſumit (5) *ex aere vel quovis alio corpore cryſtallino, & quidem in media diſtantia conſiſte-*

re,

(1) Pa. Metaph. n.96.
(2) Lo. Lucer. myſti. tr.2.
(3) Sc. Diret. miſt. tr.1. c.3. & 4.
(4) S. Th. q. diſp. de Poten. q.5. ar.8.
(5) Lo. tr.2. n.50.

Digitized by Google

re, quia ſi potentia nimis diſtat non accedit ſpecies, ſi autem nimis contigua eſt confundit potentiam ut experientia docet.

239. Quoties autem hæ ſpecies imprimerentur in potentia cognoſcitiva, hæc jam proxime potens reddebatur ad eliciendam eorumdem cognitionem. Ex quo factum illis eſt nomen ſpeciei impreſſæ, vel formæ vel ſimilitudinis ſenſibilium; Omnia enim hæc nomina promiſcue uſurpat S. Thomas infra citandus. Hujuſmodi autem ſpeciebus nondum impreſſis in facultate cognoſcendi, hæc dicebatur eſſe in potentia dumtaxat remota eliciendi cognitiones. Declarat hanc Peripateticorum opinionem definitio ſpeciei impreſſæ, quam Andreas Semery ſic tradit (1), *Species impreſſa eſt qualitas quædam emiſſa ab objecto ad potentiam, ut illam compleat in ratione potentis elicere cognitionem circa ipſum*. In qua notandum I. eſt, quod cum ſpecies impreſſa dicitur eſſe qualitas emiſſa ab objecto, præſupponitur etiam ab illo producta non quidem longo aut brevi tempore antequam emittatur, ſed ſimul & ſemel; Hoc enim requirunt principia Peripatetica, quæ admittunt ab ipſis corporibus omnium etiam viliſſimis produci entitates materiales. Quare quoties objecta aliquas hujuſmodi ſpecies produxerint, alias produci poſſe tamquam ad harum exemplar ab aliis cauſſis docebant. Atque hac via explicabant, quomodo per teleſcopium conſpiciantur, quæ ſine illo omnino latent, ſcilicet (2) *quia* ſic Sbaraglius *ope ejuſdem, ſpecies condenſantur & multiplicantur in denſiori diaphano ideſt in vitro, conſequenter redduntur aptæ ut ſenſum movere valeant*.

240. Porro quoniam facultatem cognoſcendi tribuebant non ſolum intellectui ſed etiam ſenſibus quos diſtinguebant in externos vulgo cognitos & internos, de quibus inferius dicam, quos propterea appellabant potentias ſenſitivas, ideo docebant ſpeciem eſſe genus quoddam, cujus tres aſſignabant ſpecies: prima earum quæ expeditas redderent potentias ſenſitivas externas, eaſque vocabant ſpecies ſenſibiles: altera earum quæ complerent potentias ſenſitivas internas, & has appellabant phantaſmata, eaſdemque S. Thomas vocat (3) etiam formas imaginarias, ſed communius dicuntur ſpecies intentionales (4) *non quia* inquit Suarez *entia realia non ſint ſed quia notioni deſerviunt, quæ intentio dici ſolet*: tertia earum quas ad actus potentiæ intellectivæ requirebant, eiſque nomen dabant ſpecierum intelligibilium ſive intellectualium.

241. Quandoquidem ſenſus externi ſunt diverſi pro diverſis objectis quæ ſingulis propria ſunt, hinc in horum ſententia unum idemque objectum producebat ſpecies impreſſas diverſi generis, quæ reſponderent diverſis ſenſibus, & ex his aliquas dicebant propagari in inſtanti ad terminum diſtantiæ ſibi conceſſæ, cujuſmodi ſtatuebant eſſe illas quæ complerent potentiam viſivam, quarum præterea vehiculum dicebant ut habent Semerius (5) eſſe

 lu.

(1) Se. de Ani. diſ. 2. q 9. ar. 1.
(2) Sb. Ani. brut. di. 3. c. 1. ſec. 1.
(3) S. Th. 1. p. q. 111. ar. 3. ad 3.
(4) Su. de anim. l. 3. c. 1. n. 4.
(5) Se. Phil. to. 3. di. 5. q. 2.

Digitized by Google

lucem, ita ut nullum ex hac parte ſit argumentum Monteiri qui ait (1) *quare circumpoſita nobis corpora noctu non videmus ſi illa ex ſe viſivas ſpecies ſemper emittunt?* alias vero propagari ſucceſſive & ſine lucis ut ita dicam rheda, cujuſmodi volebant eas eſſe, quæ aures vel nares redderent ſentientes. Non omnes tamen tantam ſpecierum diverſarum productionem admittebant: ſed aliqui eas ſolas adſtruebant, quæ ad oculos & aures pertinerent: nullas vero pro guſtu olfactu & tactu, quia objecta horum ſenſuum non percipiuntur niſi ſint contigua ipſis ſenſibus, & tunc ad perceptionem inquit unus ex his Arriaga (2) *poſſunt per ſe ipſa immediate concurrere ob propinquitatem*. At intercedebant alii & objiciebant ſpecies objectorum eſſe horum vicarias, adeoque etiam pro tactu & reliquis ſimilibus ſenſibus requiri ad habendam horum etiam objectorum imaginationem & memoriam, quas aliquando eſſe in nobis experimur.

242. Quod autem omnes plerunque crediderint ab objectis produci ſpecies viſibiles, Sbaraglius (3) cum Durando exiſtimavit originem habuiſſe a repræſentatione objectorum obſervata in ſpeculis ſive aqueis ſive vitreis, & etiam in oculis, & ab his pro oculis ſpeciebus natam eſſe opinionem de exiſtentia ſpecierum ſimilium pro aliis ſenſibus tam externis, quam internis. (4) *Species* inquit Durandus *originaliter introductæ videntur eſſe propter ſenſum viſus, & ſenſibilia illius ſenſus. Color enim videtur facere ſpeciem ſuam in medio & organo, ſicut ſenſibiliter apparet in ſpeculo. Niſi enim iſtud fuiſſet, forſitan nunquam fuiſſet facta mentio de ſpeciebus requiſitis ad cognitionem.* Nondum ſcilicet adverterant Philoſophi imagines objectorum in ſpeculis eſſe modificationem lucis ex ipſis objectis reſilientis, quæ dum ſpeculis occurrit, eam ibi imaginem depingit, & ex ſpeculis iterum reſiliens ſi oculos offendat novam in his pariter imaginem excudit.

243. Poterat quidem hujus philoſophiæ veritatem in dubium ſaltem revocare ulterior obſervatio circa ſpecies viſibiles, quod hæ nullum ſolidum corpus permeent, & tandiu in ejus ſuperficie permaneant, quamdiu præſens ſit objectum, quo ſubtracto ſtatim evaneſcunt. Sed hæc obſervatio viſa illis eſt non extendi ad omnia corpora. Primo quia inquiunt quæ diu expoſita fuerunt radiis ſolis, ſi in locum deferas tenebricoſum, & inſpicias videbis aliquandiu lucida: Igitur ſpecies emiſſæ a luce ita adhærent corporum ſive ſuperficiei ſive etiam interioribus partibus, ut non illico pereant luce extincta. At conceſſo antecedenti negatur conſequentia. Non enim ſpecies lucis, ſed lux ipſa quæ ad ignem revocatur pervadit corpora, & in ipſis apparet etiam a luce remotis, quandiu non evanuerit, ſicuti ferrum ignitum lucet donec ad ſtatum ſuum naturalem non acceſſerit. II. inquiunt, quiſque novit vera eſſe quæ S. Auguſtinus ſic expoſuit (5) *Qui aſpicit corpus aliquod impenſe coloratum cum aliqua mora, diu retinet ſimulacra illius in oculis,*

(1) Mo. Phil. to.7. de Viſio. n.671.
(2) Ar. de Ani. diſ.4. ſec.1. ſubſe.5.
(3) Sb. Ani. brut. diſ.3. c.1. ſec.2.
(4) Du. in 2. ſen. diſ.6. q.6. n.10.
(5) Au. de Trin. l.11. c.1.

Digitized by Google

lis, & qui aſpexit corpus album ſuper quod oriebatur lux ſolis aut lux diei fortis, ſi moratus fuit aliquamdiu in tali aſpectu, & deinde converterit viſum ad locum obſcurum, invenit formam lucis illius in illo loco, & invenit cum hac figuram ejus: Igitur ſpecies viſibiles penetrant oculos, & in eis aliquandiu perſeverant etiam viſibili remoto. At iterum conceſſo antecedenti negatur conſequentia; Non enim ſpecies viſibiles perſeverant in oculis viſibili remoto, ſed perſeverant vibrationes a viſibili excitatæ in retinæ nervis, quæ ſunt proxima occaſio ſenſationis quæ dicitur viſio.

244. His animadverſis concludendum fingi omnino objectorum ſpecies ita in ſenſus incurrere ut ipſos pervadant, & ad cerebrum perveniant, ibique certos quaſi loculos nactæ ad futuros animæ uſus diutius conſerventur. Quare nomen ſpeciei impreſſæ in ſenſu Peripateticorum tolli omnino debet a dictionario philoſophico utpote nomen rei chimæricæ, & retineri ſolum poteſt ad ſignificandam impreſſionem factam in cerebro ab objectis ſenſibilibus per motum nervorum.

245. Notandum II. eſt quod cum Peripatetici dicant hujuſmodi ſpecies expeditas reddere potentias cognoſcitivas ad eliciendam cognitionem obiectorum, a quibus emittuntur, conſequenter propugnant eſſe tales entitates, quæ in ſe habent attributa quædam propria rei materialis, & alia propria rei ſpiritualis: Atque per ea ſolum, quæ propria ſunt rei ſpiritualis, immutare dicunt potentiam in qua recipiantur, ut completa reddatur ad cognoſcendum. Hoc inſinuant hæc S. Thomæ verba (1) *Senſus recipit ſpecies non ſecundum materiam ſed ſine: ſed tamen cum conditionibus materialibus*. Specimen hujuſmodi attributorum materialium & ſpiritualium, quæ pertinent ad eſſentiam ſpeciei impreſſæ exhibent in illis, quas emitti credunt ab objecto calido; quatenus enim potentia tactus calefit a ſpeciebus iſtis, produnt jam illæ gradum ſuum materialem, quem vocant naturalem, per quem immutant materialiter & naturaliter tactum, quatenus vero idem tactus ſentit etiam calorem per eaſdem ſpecies, apparet in illis etiam gradus quidam ſpiritualis, per quem immutant ſpiritualiter eumdem tactum, & capacem reddunt ejus operationis, quæ dicitur ſenſibilis cognitio caloris. Hanc doctrinam S. Thomas ſic expreſſit (2): *Eſt ſenſus potentia paſſiva, quæ nata eſt immutari ab exteriori ſenſibili. Eſt autem duplex immutatio: naturalis, cum forma immutantis recipitur in immutato ſecundum eſſe naturale, ſicut calor in calefacto. Spiritualis autem cum recipitur ſecundum eſſe ſpirituale, ut forma coloris in pupilla, quæ non fit per hoc colorata. Ad operationem autem ſenſus requiritur immutatio ſpiritualis. Alioqui ſi ſola immutatio naturalis ſufficeret ad ſentiendum, omnia corpora naturalia ſentirent, dum alterarentur*.

246. Notandum III. quod convenienter ad ſuam opinionem, quod ſpecies impreſſæ eſſent totidem entia propria ſibi entitate prædita, eaſdem dicebant, quoties penetraſſent uſque ad cerebrum hominis & etiam bruti, quo-

(1) S. Th. qu. diſp. de Ver. q. 2. a. 2.   (2) S. Th. 1. p. q. 78. ar. 3.

Digitized by Google

quoniam in hoc (1) *non eſt*, inquit S. Thomas, *differentia inter hominem & alia animalia*, ibidem permanere, dummodo ipſum expers non eſſet quibuſdam organis, quibus nomen potentiarum & ſenſuum internorum impoſuerunt, quia eorum munus volebant eſſe, ſpecies retinere & conſervare, iiſque uti diverſis modis qui ſingulis potentiis proprii eſſent. Hæ autem quatuor conſtituebantur cum his nominibus, ſenſus communis, phantaſia, quæ etiam audit imaginativa, æſtimativa, & memoria: Ex quibus duæ ultimæ majorem quamdam perfectionem ſtatuebant habere in homine quam in brutis, ut proinde illam appellarent cogitativam, quam in brutis dicebant æſtimativam, & quæ in his erat ſola memoria, in homine eſſet etiam reminiſcentia.

247. Hactenus de ſpeciebus impreſſis diverſiſque potentiis, quæ materiales dicuntur & ſimul vi cognoſcendi præditæ, quoties eæ ſpecies iiſdem imprimantur. De aliis jam ſpeciebus dico quæ juxta eoſdem Peripateticos complent intellectum prout eſt potentia intellectiva. Has quoque volunt eſſe entitates quaſdam, quas intellectus ipſe non tamen prout eſt paſſibilis ſeu potentia paſſiva, ſed prout eſt agens ſeu potentia activa, excudit quodammodo ad ſimilitudinem earum, quibus affectæ fuerunt potentiæ materiales deſtinatæ ad cognitiones ſenſibilium. Eædem participant appellationem ſpecierum objectorum, & reſpectu quidem intellectus paſſibilis, dicuntur ſpecies impreſſæ ſed ſpirituales, & brevius ac communius ſpecies intelligibiles: reſpectu vero intellectus agentis ſpecies expreſſæ appellantur, quaſi objectum ſpiritualiter tandem exprimentes & repræſentantes. Ut quid ſibi velint his verbis & nominibus intelligatur, opus eſt noſſe, eos habuiſſe pro certo nullam rem materialem poſſe in ſe ipſa cognoſci ab intellectu creato, quia dicebant illam non eſſe intelligibilem actu, quod explicabant exemplo objectorum potentiæ viſivæ, qua non dicuntur viſibilia actu niſi ſint illuminata, eſto dici poſſint viſibilia in potentia: ita ſimiliter res materiales & etiam ſpecies impreſſas in potentiis materialibus concedebant dici poſſe intelligibiles in potentia ſed non in actu niſi intellectuali quodam lumine illuſtrarentur, vel aliquo modo intelligibiles redderentur. Audiatur S. Thomas qui ex Averroe ſic dicit (2) *Res materiales ſunt intelligibiles in potentia tantum: ſed actu intelligibiles efficiuntur per lumen intellectus agentis; ſicut & colores actu viſibiles per lumen ſolis.*

248. Juxta igitur hanc doctrinam ipſæ ſpecies impreſſæ in quibuſvis ſenſibus, utpote quæ non pertingerent ad gradum intelligibilium, non poterant ab intellectu cognoſci in ſeipſis. Quare ut intelligibiles redderentur, diſtinguebant duplicem intellectum, alterum quem dicebant agentem, cujus munus erat illuminare ſpecies in aliis potentiis cognoſcitivis impreſſas, ſive ex his ipſis ſpeciebus excudere ſpecies intelligibiles, ſive ut dicit S. Thomas (3) *facere phantaſmata a ſenſibus accepta intelligibilia in actu per modum abſtra-*

(1) Ibid. ar.4.
(2) S.Th. Qu. diſp. de Veri. q.2. ar.2.
(3) S. Th. 1.p. q.84. ar.7.

Digitized by Google

abſtractionis cujuſdam, quatenus ut deinde (1) explicat intellectus agens repræſentat de his phantaſmatis illud ſolum, quod pertinet ad naturam objecti ſpecifice conſideratam, non vero ad qualitatem individui, cujus ſimilitudines ſunt phantaſmata. Alterum intellectum dicebant vel poſſibilem quia tranſire poterat a potentia intelligendi ad ipſum actum, ut credit S. Thomas (2), vel paſſibilem quia ſpecies intelligibiles illi imprimebantur per quas ipſe completus reddebatur in ſua potentia cognoſcitiva. Diſtinctionem inter intellectum agentem & poſſibilem alii dicunt eſſe ſolum per modum cogitandi noſtrum, alii vero ut Maurus (3) dicunt eſſe realem. Alexander Aphrodiſæus ſic appellatus ab Aphrodiſia urbe Cariæ, celebris Ariſtotelis interpres ſub Severo Imper. putavit intellectum agentem eſſe Deum ipſum.

249. Totam hanc Peripateticorum doctrinam de diſtinctione inter intellectum agentem & poſſibilem & utriuſque munus de qua etiam egit S. Thomas (4) luculenter exponunt præter citatum Maurum Hieronymus Pontanus (5) & Andreas Semery (6) & alii paſſim, qui contendunt eam haberi in Ariſtotele, quin apud ullum invenerim eam interpretationem, quam nuper Yvo (7) excudit dicens nomine intellectus poſſibilis ſignificatam fuiſſe a philoſopho facultatem ſentiendi, utpote quæ actus ſuos exercet per impreſſionem ab objectis externis provenientem & receptam in ſenſibus: nomine vero intellectus agentis ſignificatam facultatem intelligendi.

ARTICULUS IV.

De iis qui a ſenſibus internis fieri ideas dixerunt.

250. PErvulgatum eſt Peripateticos præter ſenſus externos admiſiſſe in nobis & etiam in brutis perfectioribus quatuor (n. 246.) alios ſenſus internos eoſque materiales & intra cerebrum poſitos, quibus pariter facultatem idearum effectricem tribuebant. Quas de his notiones darent diſtinctim jam licet enarrare. Horum primum appellarunt ſenſum communem, quo nomine per illos veniebat organum materiale, in quo uniebantur ſpecies, quæ ſingulos externos ſenſus affeciſſent, eique tribuebant potentiam cognoſcendi originem omnium diverſi generis ſenſationum, & diſcernendi quæ eſſent ab eodem objecto & quæ a diverſis & percipiendi commoditates vel nocumenta, quæ ab objectis redundare poſſent in totum animal, quam perceptionem hujuſmodi utilitatum vocabant perceptionem intentionum, quæ ſunt in ſpeciebus. Ita per ſenſum communem dicebant percipi, ab eodem igne eſſe colorem qui in ipſo videatur, calorem qui ab ipſo

(1) Ib.d. q.85. ar.1.
(2) Ibid. q.87. ar.1.
(3) Ma. de Ani. ration. q.4. Diſcr.2.
(4) S.Th. 1. p. q. 79. ar.3.4. & 5.
(5) Po. de immor. l.5. c.5.
(6) Se. de Ani. di.2.q.9.ar.3.
(7) Yv. in encyc. ar. Ame.

ipſo diffunditur, & ſtrepitum qui per ipſum audiatur, & diſcerni coloratum a calido, & utrunque a ſonoro, & quando juvari quando lædi animal poſſet ab hujuſmodi qualitatibus.

251. Senſus communis ſive potius ſenſorium commune eſt nomen, quod in meliori etiam recentiorum Pſychologia locum habet, adeoque in horum ſenſu retinendum eſt. Hunc autem declarat hæc definitio, quæ eorum doctrinam complectitur: Senſorium commune eſt ea cerebri pars quæ appellatur corpus calloſum, quia anima determinatur ad exercendam ſuam facultatem ſentiendi, quoties illuc pervenerint impreſſiones factæ ab objeis externis in organis ſenſoriis oculis auribus palato naribus & cuti, producens tunc ſibi ideas quæ ſenſitivæ dicuntur ſingulis hujuſmodi impreſſionibus convenientes, quandoquidem ab hoc corpore calloſo principium habent omnes nervi per ſingula organa ſenſoria diſtributi.

252. Phantaſiam S. Thomas ſic explicat: *ad formarum* hoc eſt ſpecierum impreſſarum *retenſionem aut conſervationem ordinatur phantaſia ſive imaginatio quaſi theſaurus quidam formarum per ſenſus acceptarum*. Hæc autem tum munus ſibi proprium juxta illos exercebat, cum ideas imaginativas (n. 50.) excudebat & componebat, quas pariter in ſe ſervabat quaſi in libro, quem deinde legeret juxta phraſim Hieronymi Pontani (1) non ſolum intellectus hominis, cujus eſſet phantaſia, ſed ille etiam Angeli tam boni quam mali, & in novum ordinem diſponeret ad procreandam imaginationem aliquam præſertim in ſomno, (2) *Angeli*, ſic Petrus Thyræus, *in ſpiritibus atque humoribus latentes poſſunt diſcernere ſpecies & phantaſmata, & ita componere, ut quas ipſi velint, poſſint hominibus exhibere formas & ſimulacra.* Carteſii philoſophia explicat phantaſiam ſive vim imaginandi per jactationem glandulæ pinealis, quam anima ibi ſolum juxta ipſum ſuas functiones exercens facit (3) *modo convenienti ad appellendos ſpiritus verſus eos poros cerebri, quorum apertione hoc poteſt repræſentari*. Placuit animi cauſſa de hac etiam nugatoria opinione meminiſſe.

253. Verior jam Pſychologia dicit phantaſiæ nomen ſignificare facultatem imaginandi, quam dicunt eſſe facultatem efficiendi ſibi ideas reſpondentes motionibus quæ fiant in ſenſorio communi non jam per impreſſiones in ſenſibus externis ſed per aliquam cauſſam interiorem. Atque quando hæc producit motiones quaſi compoſitas ex iis quæ olim acciderunt ab objectis ſpecie diverſis quæ externos ſenſus impulerunt, tunc facultas imaginandi proprie facultas fingendi appellatur, cujus effectus ſunt ideæ objectorum, quæ nunquam extiterunt ut idea centauri & harpyiæ.

254. De Aeſtimativa hæc habet S. Thomas, *ad apprehendendum autem intentiones ordinatur vis æſtimativa*. Quod intelligendum eſt non tam de perceptione intentionum prædictarum (n.247.) nam hoc in eodem Articulo iterum iterumque tribuitur ſenſui communi: ſed de perceptione illarum quæ-

(1) Po. de immor. l.6. c.13. in fin.
(2) Th. Appar. Vet. Teſt. l.3.c.16.n.15.
(3) Ca. de paſſ. p.1. a.43.

Digitized by Google

quaſi quantitatis & gravitatis. Cogitativæ proprium facit percipere intentiones ſpecierum ita ut eas etiam inter ſe conferat, & per hoc diſtinguitur ab Aeſtimativa, quæ hujuſmodi collationi impar eſt in percipiendis intentionibus. Memoriam tandem ſic exponit, *ad conſervandum eas ſpecies ordinatur vis memorativa, quæ eſt theſaurus quidam hujuſmodi intentionum*, eamque docet eſſe potentiam ad ſubitam recordationem præteritorum: cui adjuncta in homine reminiſcentia addit vim revocandi memoriam præteritorum per eorum quaſi ſyllogiſticam inquiſitionem, non ſecus ac hoſpes qui dum ſub veſperam in ſua adverſaria redigit, quæ per diem in magna aliqua urbe vidit, domi tacitus percurrit loca quæ inviſit, & quæ in ſingulis obſervavit aut ab amicis de ſingulis audivit.

255. Hæc veterum doctrina nihil habet quod diſpliceat bonis jam pſychologis, niſi falſas hypotheſes de ſpeciebus impreſſis & de peculiaribus organis materialibus, quæ eas vel colligant vel diſcernant. Ceterum etiam illi admittunt Aeſtimativam, tamquam facultatem animæ cognoſcentis qua diſcernit quæ ex ſenſibilibus noceant vel proſint corpori cui conjuncta eſt, eamque omnes præter Carteſianos agnoſcunt ineſſe animis brutorum. Admittunt inſuper Cogitativam, hoc eſt facultatem efficiendi ſibi cognitiones abſtractas & intellectivas, eamque propriam volunt animæ rationalis. Admittunt tandem memoriam diſcretam a reminiſcentia: ſed utramque dicunt eſſe facultatem animæ: ac memoriam quidem definiunt facultatem recognoſcendi ſine ullo conatu ideas quas nunc facit fuiſſe alias a ſe factas, reminiſcentiam vero facultatem revocandi cum aliquo conatu ideas de re aliqua olim habitas. Iterum animi cauſſa audiatur Carteſius qui reminiſcentiam vult conſiſtere in excurſu ſpirituum animalium per veſtigia a rebus olim cognitis impreſſa in cerebro, qui productus fuerit a temeraria glandulæ pinealis jactatione, quam ad hunc finem anima effecerit (1) *Cum* inquit *anima vult recordari alicujus rei, hæc voluntas efficit, ut glans ſeſe inclinans ſucceſſive horſum & illorsum, impellat ſpiritus ad varias partas cerebri, uſque dum invenerint eam, in qua ſunt veſtigia, quæ reliquit objectum, cujus volumus recordari*.

256. Notandum aliquos eſſe, qui hujuſmodi internas potentias contendunt eſſe inter ſe realiter diſtinctas, & reſpondere totidem diverſis organis, quibus diſtincta loca intra cerebrum aſſignant, ut ſinciput phantaſiæ & occiput memoriæ: alii vero illarum aliquas ab aliis diſtingui volunt ſolum per rationem. Ex quo factum eſt, ut alii ſenſus internos dicant eſſe quatuor, alii tres, alii duos, alii tandem unum, cujus diverſa munera denotantur per diverſa illa nomina. Ex his inter recentiſſimos eſt Buffonius, qui docet tam nos quam bruta habere in medio cerebri neſcio quam potentiam materialem, ſenſum internum cujus munus eſt efficere ſenſationes, & etiam cognitionem de exiſtentia actuali, quoties per nervos commotos ab impreſſionibus externis hic pariter ſenſus excutiatur. Hanc in eo doctrinam validiſ-

(1) Ca. de paſſ. p.1. ar.42.

Digitized by Google

ſime impugnavit Condillacus in prima parte ſui *tractatus de animalibus*, cujus quaſi ſuccus habetur apud Trevoltianos (1). Multi autem ſunt ejuſdem opinionis inter paulo antiquiores, ut Guevara (2), Arriaga (3), Cardoſus (4) cum multis aliis quos nominant Dandinus (5) & Conimbricenſes (6), quibus addam citatum Joſephum Lopez (7). Unus audiatur Io. Bapt. de Benedictis, qui unicum agnoſcit ſenſum internum, cujus ſedem collocat in cerebro (8) & qui *dicitur* inquit *ſenſus communis dum percipit ſenſibilia ut externis ſenſibus præſentia, dicitur imaginativa quatenus fertur ad ſenſibile vel abſens vel a præſentia abſentiaque præciſum: dicitur Phantaſia dum plura objecta ſejunctim alias cognita exprimit per modum unius: dicitur Aeſtimativa dum ſenſibile ut ſibi conſonum diſſonumve dignoſcit, quo ad proſequutionem vel fugam moveatur: dicitur Memorativa in quantum ſervat ſpecies objectorum, ex quarum excitatione iterum præterita cogitationi recurrunt*. Meminit etiam S. Auguſtinus de ſenſu interiori, quem in ipſis brutis admittit (9) non tamen per modum organi cujuſdam materialis, ſed per modum gradus cujuſdam metaphyſici animæ ipſorum, ſive ut ipſe ait qui *intus in ipſa anima eſt*.

257. Non omittam argumentum quod aliqui pro exiſtentia alicujus ſaltem interni ſenſus ſic proponunt. Qui ſomniant carent uſu ſenſuum externorum, attamen adhuc ſentiunt & operantur modo ſimili ac quando eum uſum habebant: ergo exiſtit præter externos aliquis ſaltem ſenſus internus quo fiunt illæ ſenſationes. At reſpuitur hæc conſequentia, quia ut inferius dicam ad habendas ſenſationes requiritur motus quorumdam nervorum uſque ad cerebrum propagatus. Quando hic motus provenit ab impreſſionibus factis in ſenſibus externis, habentur propriæ vigilantium ſenſationes: quando autem ex alia cauſſa, illæ dormientibus propriæ excitantur.

Notandum præterea quod cum animadverterent animal mortuum nihil ſentire, quamvis organa ſenſuum apparenter integra habeat, hinc dicebant ut ſupra (n. 225.) vidimus, ſenſus non ſentire ſe ſolis ſed ſimul cum anima, in hac ponentes totum diſcrimen intellectivam inter & ſenſitivam potentiam, quod intellectiva poſſet ſe ſola ſuam operationem habere ſive intelligere: ſecus vero ſenſitiva.

AR.

(1) Tr. ann. 1755. ar. 120.
(2) Gu. de inte. ſenſu l. 1. tr. 7. c. 2.
(3) Ar. de Ani. diſ. 5. ſec. 4.
(4) Car. Phil. liberæ l. 5. q. 28.
(5) Da. de ani. l. 3. digr. 15.
(6) Con. de ani. l. 3. c. 3. q. 1.
(7) Lo. Lucer. my. l tr. 2. n 7.
(8) Be. Phil to 3. l 8. q. 4. c. 8.
(9) Au. de lib. arb. l. 2.

Digitized by Google

Articulus V.

De iis qui dubitant an ideæ fieri poſſint a materia.

258. Dubitatio de materia cui ineſſe poſſit vis cognoſcendi vetus eſt: Invenio enim apud Sbaraglium quæſitum jam olim fuiſſe an ex elementorum ſubſtantia fieri poſſit (1) *mens materialis*, & Alexandrum Aphrodiſæum juxta ipſum, quod tamen ex dictis ſupra alii negant, cenſuiſſe (2) *non eſſe a ratione alienum ortum mentis materialis ex mixtione elementorum, quia ſicuti elementa inter ſe diverſa & contraria naſcuntur ex prima & minima mixtione quatuor primarum qualitatum, & paulo major & perfectior efficit mixta inanimata, adhuc perfectior, ſtirpes: & rurſus alia perfectior bruta animalia; ita rationi valde conſonum erit ex perfectiſſima inter omnes mixtione naſci poſſe omnium rerum mortalium & caducarum perfectiſſimam mentem, nimirum materialem, qua homines ſumus.* Hæc opinio de qua ſæpe meminit S. Thomas (3), & alii apud eundem Sbaraglium erronea habita jam fuit a Catholicis, utpote quæ animas rationales conſtituit eſſe formas corruptibiles & eductas e materia; Sed eadem multo magis nunc abſurda apparet, poſtquam ſuppoſitiones quibus innititur de primis qualitatibus, earumque mixtione inter chimæras numerantur.

259. Recentius excitata iterum eſt hæc dubitatio & audacius propoſita, poſtquam Carteſius confidenter jactavit inveniſſe ſe demonſtrationem diſtinctionis animæ a corpore. Quam inepta hæc ſit, inferius patebit. Nunc afferam aliquos ex multis, qui hujuſmodi dubitationem tunc primum palam propoſuerunt. Author cujuſdam programmatis, quod Carteſius confutavit quia inquit (4) *multi putant non alias quam meas opiniones docere*, hanc theſim habet, *Si nonnullos philoſophantes ſequantur qui ſtatuunt extenſionem & cogitationem eſſe attributa, quæ certis ſubſtantiis tamquam ſubjectis inſunt, cum ea attributa non ſint oppoſita ſed diverſa, nihil obſtat quo minus mens poſſit eſſe attributum quoddam eidem ſubjecto cum extenſione conveniens.* Philoſophi, quorum objectiones habentur ſub finem earum quæ Sextæ appellantur contra Meditationes Carteſii ſic objecerunt. *Quamdiu neſcimus quid a corporibus & illorum motibus fieri poſſit, cum & fatearis nullum omnino ſcire poſſe, quæ Deus in aliquo ſubjecto poſuit atque ponere valeat abſque ipſius Dei revelatione, qui ſcire potuiſti hanc a Deo non fuiſſe poſitam in quibusdam corporibus vim & proprietatem ut cogitent.*

260. Sed qui vehementius deinde hanc dubitationem promovit, extitit Joan. Locke. Celebris hic Philoſophus, de quo frequens occurrit mentio natus Wringtonii prope Briſtolium, cujus baptiſmi dies, quoniam nati-

 vita.

(1) Sbr Ani. brut. diſ.3. c.1. ſec.1.
(2) Ibid. pag.326.
(3) Sh. Th. l.2. con. Gen. n.62.& l.5. c.42. Et in 2. ſen. di.17. q.2. ar.1. Et qu. diſp. de Veri. q.18.
(4) Ca. Oper. to.1. Prog. ar.2.

vitatis ignotus eſt, fuit 29 Auguſti ann. 1632, obiit an. 1704 Oatæ procul Londino viginti circiter milliaria 28 Octobris ſtylo veteri. Ab anno 1664 partim officii partim valetudinis partim acccuſationum cauſa de perturbatione publicæ quietis procul ab Anglia vixit, in quam redux ann. 1689 ibidem ad mortem uſque vixit. Opus ipſius præcipuum eſt *Tentamen philoſophicum de Intellectu humano*, opus mediocre juxta Epiſcopum Le Franc (1) & faſtidioſiſſimum juxta Pluchem (2) & Del Mare (3). Illud impreſſum primo fuit an. 1690. & ter deinceps cum novis ſemper additionibus vel mutationibus annis 1694, 1697, & 1700. Hoc ipſo ultimo anno prodiit approbante ipſomet auctore ejuſdem verſio Gallica per Petrum Coſtem, qui eamdem ter ad incudem revocavit, ut ipſemet teſtatur in quarta editione quæ eſt anni 1742. Anno 1701 prodiit etiam Latina verſio per Burridigium.

261. In hoc tentamine hanc ſuam dubitationem ſic expreſſit (4) *Nunquam fortaſſe poterit a nobis cognoſci, utrum ens pure materiale poſſit cognoscere an non*. Cui congruit, quod antea dixerat (5) *homini non eſſe eſſentiale habere rationem magis, quam ſit eſſentiale ſuperficiei albæ, formari ſupra eam poſſe characteres*. Quod dici ſolum poteſt ab illo, qui vim cognoſcendi credat convenire poſſe etiam materiæ. Notam corrupti in hac re judicii non effugiet Lockius apud eos, qui cum Ludovico Muratorio (6) hujuſmodi propoſitiones cum iis conjungant, quæ in ſuperiori, quin immo in eodem libro ejuſdem operis agens de ideis ſpiritus & materiæ concluſerat, ſcilicet (7) *Unam ex his ideis eſſe tam claram, quam alteram ..... Cognoscere ſe exiſtentiam corporum extra ſe, & certiori adhuc modo cognoscere eſſe in ſe ens quoddam ſpirituale, quod corpora videt & cognoscit; nec impedire poſſe, quin penitus perſuaſus ſit, cognitiones non eſſe actionem materiæ, nec fieri eas poſſe ſine ente immateriali*. In alio autem poſteriori loco dicit (8), *Æque repugnat ideæ materiæ hanc poſſe cognoſcere, ac repugnet ideæ trianguli rectilinei habere angulos, qui ſuperent duos rectos*. Nihilominus invenit Lockius, qui ſuam hanc tam deteſtabilem hæſitationem amplexi ſunt, & legitimam eſſe diverſis argumentis conati ſunt ſuadere præter illa quæ ipſe Locke deinde excogitavit ut eam contra ejuſdem impugnatores tueretur. Ex his aliqua habentur in notis quas Coſte verſioni ſuæ appoſuit confutata a Card. Gerdil (9) & a Chaumeixio (10). Voltaire (11) dixit Neutonum in hoc faviſſe Lockio, ſed temere hoc ab ipſo dictum putant alii, ut Guyonus (12) cum nihil hujuſmodi legatur ſcriptum a Neutono. Eamdem opinionem Maſſuetus diſcipulus Graveſandii laudavit *tamquam ſapientem* in ſuis *Elementis Philoſophiæ*, quod eſt unum ex iis quæ Trevoltiani (13) ab eo indicta vellent. Pro

(1) Fr. Preten. phil 2. caract.
(2) Pl. Hiſt. du Ciel l.4.§. Connoitre.
(3) Ma. Preteſ. filoſ. lett.9. n.1.
(4) Lo. Eſſai. l.4. c.3. §.6.
(5) Ibid. l.3. c.6.
(6) Mu. Pirron. Confut. c.22.
(7) Loc. Eſſai. l.1.c.25. §.15.
(8) Ibid. l 4. c.10.
(9) Ge. Immat. de l'ame p.6.
(10) Ch. Prejug. to.7. ar.3. c.5.
(11) Vo. Metaph. c.6.
(12) Gu. Oracl. des phi. conv.5.in not.
(13) Tr. an.1753. ar.54.

Digitized by Google

Pro eadem citatur etiam Jo. Clericus a Card. Gerdil (1), & a Storchenao (2) Buddæus.

262. Acriter exclamatum ſtatim eſt contra Lockem a pluribus, in quibus ſunt Eduardus Stillingfleetus Epiſcopus Vigorniæ in Anglia, & Petrus Brown Epiſcopus Corcagiæ in Hibernia in anglico tractatu ceteroqui anonymo *De modo agendi intellectus humani*, cujus ipſe certo Auctor eſt juxta Bibliothecam Britannicam (3), qui dixerunt ab hac Lockes opinione convelli fundamenta omnis religionis, nec opus eſſe pedem ultra movere ad ſuadendum materialiſmum, ſed in ea ipſum jam contineri, ut jam dixerant Trevoltiani (4): & facto ipſo deinde comprobavit Antonius Collius famoſus Materialiſta de quo ſupra (n.114.) memini, qui ex hac ipſa opinione pro mortalitate animæ palam pugnavit, ut refert etiam citata Bibliotheca (5). Quare jure alii deinceps apud eoſdem Trevoltianos (6) Lockem pro materialiſmi præcone habuerunt. Ipſum tamen defendit Voltaire (7), dicens illum ſic affirmaſſe ſiſtendo intra limites philoſophiæ, hoc eſt affirmando eam eſſe mentis noſtræ tenuitatem, ut quicquam ſine revelatione Divina ſtatuere de hac re nequeamus. Qua occaſione conatur ſuadere philoſophos, qui cum Locke ſimiles res examinant intra limites rationis humanæ, non eſſe accuſandos tamquam religioni adverſantes, ſiquid philoſophice incertum dicunt, quod theologice certum profitentur, illud (8) addens nihil a philoſophis timeri poſſe pro fide Catholica, propterea quod hi non ſcribunt pro imperita vulgi multitudine ſed pro philoſophis: Diviſo autem genere humano in partes viginti, vix in una tantum parte hujus diviſionis, quam tribuit hominibus qui norint legere, inveniuntur philoſophi, qui libros philoſophicos proinde legant, atque hi certe non intendunt turbas excitare.

263. Laudanda quidem eſt moderatio Voltairii, cum agitur de philoſophis religioni aperte faventibus: verum ratio, qua hanc moderationem conſulit, placere ſolum poteſt auctori articuli *Ajus Locutius* in Encyclopædia, qui inde concluſit non creandam eſſe moleſtiam iis, qui ſcribunt contra Gubernationem & Religionem, dummodo id faciant in lingua non vulgari, deteſtabilem ſcilicet opinionem, quæ ut obſervant Trevoltiani (9) potuit ineſſe editioni, quæ nullius approbationem præſefert. Ceterum quandoquidem etſi Philoſophi pauci ſint cum reliquis hominibus comparati, & etjam ſi malæ mentis non ſint, attamen quia pro exiſtimatione, qua apud vulgus fruuntur, in ſuam illud opinionem trahunt, quemadmodum unius regis ad exemplum tota regni componitur multitudo, ideo inquit Moshemius parans ſe ad Cudworthium quem latine reddebat, in aliquibus impugnandum *quæ magnus quidam Apollo veritate, & ratione docuit repugnante, in ea*

(1) Ge. Im. de l'Ame. diſc. prel.
(2) St. Pſycho. n.154.
(3) Bi. to.3. p.1. ar.2.
(4) Tr. an. 1701. Sept. pag.20.
(5) Bi. to.3. p.2. ar.8.
(6) Tr. ann. 1756. ar.35.
(7) Vo. Oeuv. t.2. ſur Lock. c.17. Ibid. Let. a Graſteſande in fine.
(8) Ib. Let. ſur Locke. c.15.
(9) Trev. ann.1751. ar.119.

ea animadverti debet, etenim ab his infiniti exempla & leges petunt, quibus obtemperent.

264. Quid quod contra Lockii dubitationem qui invehuntur ut Card. Gerdil in prima & tertia parte ſui operis *De Immaterialitate Animæ*, & Antonius Philippus Adami in opuſculo *De Immortalitate Animæ*, quod inſertum legitur in Volumen Hiſtoriæ Literariæ Italiæ (1) duodecimum, ideo faciunt quia malo dolo dubitationem illam pro occulta Materialiſmi profeſſione, vel minus aperta declaratione poſitam ab illo eſſe contendunt. Comparant enim incertitudinem ab eo affirmatam circa capacitatem materiæ ad cogitandum, primo quidem cum argumentis, quibus jam antea probavit exiſtentiam Dei, quæ nituntur in oppoſito principio, quod materia incapax ſit cogitandi, quod ſi deinde ipſemet inter incerta collocat, planum eſt certitudinem ipſius exiſtentiæ Dei penitus corruere. Prætεrea comparant cum iis, quæ deinceps dicit de brutorum operationibus, & de mutuo corpus inter & animam influxu, & iterum concludunt a Lockio materialiſmum promoveri.

265. Hæc accuſatio renovata eſt a Guyono (2) tum contra Lockium, tum contra Voltairium, qui in aliis deinde ſuis ſcriptis citatis a Valſecchio (3), & Nonnotte (4) Lockianam hanc opinionem aperte ſe ſequi nimis frequenter profeſſus eſt. Sed ne amplius quis commoveatur audiendo ſtare pro poſſibilitate materiæ cognoſcentis homines creditos alta ſapere, & acute philoſophari, fecit citatus Guyonus oſtendens ipſos loquutos fuiſſe quidquid in buccam venit, tanta temeritate, ut ſibi contradixerint. Exemplum in hac re primo ponit in Voltairio, ex quo recitat has contradictorias propoſitiones: *eſſet summa temeritas affirmare materiam poſſe cogitare*: *poteſt facultas cogitandi tribui proprio corpori*. Alterum exemplum, quod habetur etiam apud Nogheram (5) & alios permultos apud citatum Gerdil ponit in Locke, cujus fuit ex dictis hæc propoſitio, *Non poteſt cognosci utrum ens materiale poſſit cognoscere*, & fuit etiam hæc alia contradictoria, *superat vim materiæ productio cognitionum quantum ſuperat vim nihili productio materiæ*. Quis jam non irrideat cum Epiſcopo Le Franc (6) & Formeyo in *Principiis morum* apud Annales Typographicos (7) h. e. catalogum quemdam novorum librorum qui periodice Pariſiis prodibat, Encyclopædiſtam qui Lockem appellat (8) *Creatorem Metaphyſicæ*, & Voltairem, qui eumdem admiratur tamquam (9) *Hiſtoricum intellectus humani*, alios qui ante ipſum de hac re egerunt inter fabulatores reiiciens.

AR-

(1) Sto. l.1. c.5. n.8.

(2) Guy. L' Oracle. Conv.5.

(3) Va. della Relig. l.1.c.4. n.3 in not.

(4) No. Erreu. de Volt. to.2. c.5.

(5) No. Rif. 11. ſu la nat. uma.

(6) Fr. Preten. phil.1. carac.

(7) An. ann. 1763. to.1. pag.62.

(8) Enc. Diſc. prelim.

(9) Vol. Rif. dell. Auth. dell' Henriade ſu Lock. c.34.

Digitized by Google

ARTICULUS VI.

De iis qui dubitationi circa poſſibilitatem cognoſcendi in materia ſuffragantur.

266. DUbitationem Lockii velint nolint promovent quotquot in materia admittunt vim aliquam vere & proprie activam, cujuſmodi eſt vis attractionis & repulſionis, quæ in tali ſolum vicinia vel diſtantia ab alia materia concreta in certas corporum ſpecies, edunt ſuas per vices operationes, quæ vires ſi revera adeſſent, profecto non præſcinderent a facultate cognoſcendi hujuſmodi limites & circunſtantias, in quibus debent agere vel abſtinere ab agendo. In his eſt Thomas Needhamus, qui ſic ſe exprimit (1), *Materia evoluta uſque ad ſua prima principia non eſt maſſa inactiva: eſt activitas reſiſtens, movens, aut vitalis*: & infra, *Hæc principia activa ſunt per vim ipſis intrinſecam, quemadmodum facultas cogitandi intrinſeca eſt animæ. Quid igitur ſunt hæc principia in ſe ipſis, niſi totidem agentia vi ſua.*

267. Sed omnium maxime nominandus eſt Gulielmus Gotofridus Leibnitius qui Lipſiæ natus 23 Julii an. 1646 obiit Hannoveræ die 14. Novembris an. 1716 parta apud omnes gloria ac fama de ingenio eruditione ac doctrina ſingulari; Hujus enim ſuffragio & eorum qui illi adhærent, nituntur Lockiani. Antequam tamen oſtendam veriſſimum eſſe Leibnitium tribuiſſe materiæ vim cognoſcendi, non diſſimulabo illum aliquando vim hanc negaſſe, & materiam prorſus inertem eſſe docuiſſe. Imprimis quod in *ſpecimine dinamico* inſerto in Acta Lipſiæ ad Aprilem ann. 1695 dicit, *Principium activum materialibus notionibus ſuperius, & ut ſic dicam vitale, ubique in corporibus admitto*, quid aliud ſignificare poteſt, quam ab ipſo admitti principium activum prorſus diſtinctum a mero corpore, & eſſentialiter diverſum a materia? Igitur admittit ipſe materiam eſſe in ſe inertem ſeu carentem vi activa. Fac enim id non ſignificare, jam dicendum erit repugnantia ipſum loquutum, dum fatetur principium activum non convenire cum materialibus notionibus, utpote illis ſuperius, & nihilominus pertinere etiam ad eſſentiam materiæ. Rurſus extat alia ejuſdem diſſertatio in iiſdem Actis ad annum 1698 *de Natura & vi insita*, in qua diſtinguit materiam primam a corpore, & (2) hujus quidem materiæ notionem collocare ſe dicit in extenſione impenetrabili, corporis vero notionem in eo, quod ea materia conjunctam habeat quamdam quaſi animam ſeu quid animæ analogum, in quo ſit perceptio & appetitus, quam etiam vocat formam ſubſtantialem, celebre apud Peripateticos nomen: & in eo ſolum ab his diſſidet, quod, cum hi non auderent de formis materialibus quæ eſſent componentes mera corpora, dicere quod haberent perceptionem, Leibnitius aper-

(1) Ne. Nouv. Obſer. § 461

(2) Act. lipſ. n. 11, pag. 418.

Digitized by Google

apertiſſime id dicit, & etſi male magis tamen conſequenter quam Peripatetici, qui vim per ſe activam propugnabant ineſſe formis materialibus, & has deinde negabant habere vim cognoſcendi, quæ ex ea vi neceſſario videtur inferri. *Hæc forma*, ſic Leibnitius, *quatenus cum materia ſubſtantiam vere unam, ſeu unum per ſe conſtituit, id facit quod ego Monadem appello*. Cum hæc dicat Leibnitius, manifeſtum eſt illum exiſtimare materiam nullius cognitionis capacem eſſe.

268. Venio ad contrariam ejuſdem opinionem, quam agens de corporum naturalium principiis ex profeſſo multis in locis viſus eſt propugnare. Voluit ille principia ſeu materiam corporum eſſe ſubſtantias ſimplices nullis conſtantes partibus, nulla præditas extenſione, figura nulla, quæ continenter mutuam inter ſe actionem exercent. Monades plerumque a Leibnitianis appellantur quia hoc illis nomen dicunt impoſitum a ſuo magiſtro, quod ſi verum eſt, non cohæret cum ſignificatione, quam modo audivimus ab eodem Monadi attributam, quæ non importat materiam, ſed quid cum materia conjunctum. Trevoltiani nuper ex ineditis Leibnitii epiſtolis plura (1) adducunt, quibus aperte dicit monadas eſſe partem ſubſtantialem quæ componit corpora, non vero eſſe ipſa corpora. Atque equidem crediderim mutuatum eſſe hoc nomen, ejuſque ex parte ſignificationem a Pythagoricis, qui ut refert Gaſſendus (2) pro materia prima aſſignarunt monadas, quas Democritus & Epicurus paſſim dixerunt atomos & ſtatuerunt primordia corporum ut ait Lucretius (3)

Non ex ullorum conventu conciliata
Sed magis æterna pollentia ſimplicitate,

quæ ab ipſis excluderet omnem omnino extenſionem, ut idem Lucretius credit demonſtrari, quia niſi dicantur eſſe inextenſa jam

... Parviſſima quæque
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis.
Quoi quoniam ratio exclamat vera, negatque
Credere poſſe animum, victus fateare neceſſe eſt
Eſſe ea quæ nullis jam prædita partibus extent.

Hæc non ſatis adverterunt Gaſſendus aliique dum negarunt Epicurum tribuere atomis hujuſmodi ſimplicitatem.

269. Sed his omiſſis quoniam Leibnitiana opinio ſummopere placuit Chriſtiano Wolfio; qui illam adoptare & totis ingeniis ſui viribus in Coſmologia (4) illuſtrare conatus fuit, atque poſt Wolfium alii pariter extiterunt, qui eamdem amplexi ſunt, juvat aliquid de illa diſtinctius enarrare. Alia hauriri poterunt ex multis qui ejuſdem compendium quoddam protulerunt, ut Aemilia du Chaſtellet in ſuis *Inſtitutionibus Phyſicis*: Auctor Diſſertationis Phyſico-hiſtoricæ præmiſſæ elementis phyſicæ Muſſchenbroekii: Ruardus Andala in diſputatione de quatuor fictis ſimplicium ſpeciebus, ex qui

(1) Tr. an. 1753. ar. 55.
(2) Ga. Phyſ. ſec. 1. l. 3. c. 6.
(3) Lu. l. 1.
(4) Wo. ſec. 1. a c. 2.

Digitized by Google

quibus Leibnitius & Wolfius derivare volunt omnia, Frenaqueræ an. 1725, & eodem anno Halæ etiam edita: Voltaire in ſua Metaphyſica (1): Thomas Monilia in ſua contra Fataliſtas Diſſertatione: Ellerus in Commentariis Academiæ Berolinenſis ad annum 1746: Auctor anonymus libelli qui prodiit Gallice Pariſiis ann. 1754 inſcripti *Refutatio ſyſtematis monadum*: & alter Anonymus qui *Tractatum de Religione* latine edidit anno 1758, quorum uterque efficaciſſime impugnat monadum commentum, ut intelligi poteſt etiam ex iis quæ de ipſis referunt Trevoltiani (2): & Auctor tractatus *de Syſtematum inutilitate*, quem iidem Trevoltiani dicunt eſſe Abbatem de C. (3) *& neminem melius percepiſſe Leibnitium, clarius ejuſdem doctrinam expoſuiſſe nec validius impugnaſſe*. Fortaſſe quem ipſi innuunt eſt Condillacus, quoniam video hunc citari tamquam confutantem hoc Leibnitii ſyſtema c. 8. ſui tractatus de ſyſtematibus; & tandem ſeptem auctores de quibus mentio eſt pariter apud Trevoltianos (4), qui de hoc ſyſtemate ſcripſerunt pro conſequutione præmii ab Academia Berolinenſi propoſito pro an. 1747, quod Juſtius obtinuit ejuſdem impugnator, de quo loquitur Biwaldus ejus ratiocinia oſtendens (5) non eſſe legitima.

270. Equidem imprimis obſervo dubitari poſſe utrum Leibnitiani vim Monadum activam velint eſſe quid oppoſitum vi inertiæ, an velint eſſe effectum quemdam ex ipſarum inertia neceſſario conſequentem: Anſam enim præbent iis quæ dicunt, ut utrumvis inferatur, quod in hujus opinionis ignominiam redundat, quæ jam ſe prodit eſſe aggregatum vocum ſine ſenſu, & de qua ipſi qui eam tuentur, nullam umquam ideam diſtinctam habuerunt. Inferri primo poteſt ipſos admittere vim agendi in Monadis quæ non opponatur inertiæ, ſed ſit ipſius effectus propter eam connexionem quam in ſingulis ponunt, ut videre eſt apud Chaſtelletiam (6), cum ceteris omnibus, gradatim aſcendendo ad omnes ſtatus ſingularum antecedentes, quos dicunt eſſe cauſſas neceſſarias conſequentium, ut tandem ſiſtant in primo quodam Monadum ſtatu quem a Deo unice dependentem agnoſcunt. Inferri idem præterea poteſt ex exemplis, quibus utuntur machinarum, in quibus ultima ex. gr. rota horologii exercet vim ſuam in ſagittam, quia determinatur ab aliarum rotarum actione, quæ quidem vis movens rotarum eſt merus effectus illarum inertiæ.

271. Inferri ſecundo poteſt ipſos admittere in Monadis vim activam quæ opponitur inertiæ. Quo poſito ex ſunt jam non ſolum ſubſtantiæ ſimplices, ſed vel ſubſtantiæ mere ſpirituales, vel ſubſtantiæ in ſua ſimplicitate materiales ſimul & ſpirituales: quorum alterum ducit ad Idealiſmum: alterum vero ad Pantheiſmum vel Spinoſiſmum: utrumque ad id quod rationi & religioni repugnat. Huic ſecundæ illationi locum dat principium

(1) Vo. Oeur. to.6. c.8.
(2) Tr. an. 1755. ar. 26. & an. 1758. ar. 123.
(3) Tr. an. 1749. ar. 104.
(4) Tr. an. 1750. ar. 126.
(5) Bi. Phyſ. to.1. n.160.
(6) Ch. Fiſi c.7. §.129.

paſſim uſurpatum ab his Monadiſtis, *agere eſt characterſubſtantiarum*, quod juxta ipſos cum Leibnitio ejuſdem auctore (1) pertinet ad omnes omnino ſubſtantias etiam mere corporeas, quarum elementa cum dicant eſſe Monadas, jam in his etiam vim proprie activam admittunt. Ita Wolfius in ſua *de Notione corporis* longa & implexa diſquiſitione (2) omne corpus vult conſtitui ex his elementis ſimplicibus, in quibus inſit vis activa, quam appellat etiam vim motricem de qua quærens (3) *Utrum ea cum forma ſubſtantiali Scholaſticorum pro ente eodem haberi poſſit nec ne*, concludit affirmative. Idem tum loco citato, tum alibi aperte tribuit elementis corporum (4) vim activam, & vim paſſivam, & quæ aſſerit de elementis corporum eadem affirmat de anima hominis per eadem omnino verba, quæ alibi (5) retuli, pluribus ibidem oſtendens, confundi a Leibnitianis corpora cum ſpiritibus. Wolfius hanc ſuam doctrinam hauſit a Leibnitio, cujus hæc ſunt verba in Diſſertatione *de Notione ſubſtantiæ*, (6) *Agendi virtutem omni ſubſtantiæ ineſſe, ſemperque aliquam ex ea actionem naſci, adeoque nec ipſam ſubſtantiam corpoream non magis quam ſpiritualem ab agendo ceſſare*: Et in alia *De Vi inſita* (7) dicit, omne quod agit agere *ſine intermiſſione corpore ipſo non excepto, in quo nulla unquam quies abſoluta reperitur*.

272. Quatuor autem monadum ſpecies referentibus inter alios Voltairio (8) & Jo. de Turre (9) diſtinguit Leibnitius. Primi generis ſunt illæ, in quibus conſtituit elementa corporum: ſecundi, quæ ſunt animæ brutorum: tertii, quæ ſunt ſpiritus creati: in quarto tandem genere eſt Monas, quæ ſpiritus infinitæ perfectionis eſt, ſcilicet Deus. Porro in omnibus & ſingulis admittit rerum omnium quæ extra ſe ſunt, ideas ſed confuſas in illis (10), quæ ſunt monades primi generis, nec umquam apperceptiones (n.33.): admittit vero ideas aliquas claras & aliquas diſtinctas tum in animis brutorum, tum in ſpiritibus creatis, plures quidem in his quam in brutis: & tandem in prima Monade omnes & ſingulas ideas admittit eſſe adæquatas. Hanc doctrinam de elementis corporum percipientibus, jam olim tradiderunt aliqui veterum, quos Hylozoitas, quoniam vitam tribuunt materiæ vocat Cudworthius in ſuo *ſyſtemate intellectuali* Anglice edito anno 1618. Hi enim juxta ipſum Latine redditum a Jo. Laurentio Moshemio dicebant (11) *ſingulis materiæ partibus natura perceptionem quamdam ſive ſenſum & vitam ineſſe, eaſque licet ſcientia & ratiocinandi facultate carerent, ea tamen poteſtate inſtructas eſſe, ut ſemetipſas artificioſe fingere, tantumque ſibi perfectionis dare poſſent, quantum uniuſcujuſque indoles atque ratio pateretur*. Atque pares illos facit Cudworthius Peripateticis aſſertoribus formarum ſubſtan-

(1) Le. Spec. Dynam. in Act. Lipſ. an.1695. Apri.
(2) Wo. Horæ ſubſec. an.1730. Trim. Autumn.
(3) Ibid. §.7. pag.706.
(4) Id. Coſmol. §. 196. & 207. & 294.
(5) De Cauſ. effici. §.479.
(6) Le. in Act. Lipſ. ann.1694.
(7) Le in Act. Lip. an. 1694. Sept.
(8) Vo. Metaph. c.8.
(9) Tu. Phyſ. partic. to.1. n.42.
(10) Le. Theod. p.3. n.403.
(11) Cu. Syſt. intell. c.2. §.3.

Digitized by Google

ſtantialium, quæ vi activa prǽditæ ſint & propria entitate: ſed hos quidem quia Deo ſubjiciebant omnem materiam & omnia corpora tamquam enti ſupremo & ab omni materia diſtincto, malos tantum philoſophos credit: illos vero, qui vel Deo exiſtentiam negabant vel a Dei poteſtate materiam independentem ſtatuebant, vocat Atheos.

273. Recentius Gotofridus Ploucquetus Auctor Monadologiæ, quam ſcripſit pro præmio anni 1740 Academiæ Berolinenſis, in Diſſertatione de corporum organizatorum generatione, doctrinam de monadis corpora componentibus, præditis vi percipiendi in diverſis gradibus, qua clarioribus qua obſcurioribus propugnavit exponens apertius quod jam video apud Jo. de Turre (1) Leibnitium commentum fuiſſe, ſcilicet corpus organizatum nihil aliud eſſe, quam aggregatum machinularum quæ invicem ſubordinatæ ſunt, inter quas una præ cæteris eſt dominans omneſque hujuſmodi parvas machinas, tum illam quæ dominatur, tum alias partiales, poſſideri dicit, & quodammodo animari a ſuis peculiaribus monadis, (2) *quæ percipiunt imagines omnium monadum, quibus machinæ componuntur*, inquit Auctor Diarii Literatorum Florentini in Compendio hujus Ploucquetianæ lucubrationis.

274. Variis Leibnitius nominibus ſua hæc elementa deſcripſit, neſcias an ut ſententiam ſuam magis explicaret, an ut conſulto magis implicaret, an quod verius arbitror eſſe ut aliquid dicere videretur, cum reipſa nihil inveniret quod ſolide diceret. Ex Ariſtotele & Peripateticis, quorum laudavit philoſophandi rationem, aſſumpſit (3) nomen formæ ſubſtantialis, atque hujus celebre ſynonimum ἐντελεχείας (4) *cujus græci vocabuli mira vis*, inquit Card. Ptolomæus, *nec ſatis latine reddita per vocabulum actus; ſignificat enim energiam ſeu perfectionem ſeu perfectihabentiam ſeu vim ſe movendi ſeu vivacitatem quamdam inanimatam correſpondentem animæ exiſtenti in corpore animato*: Hermolaus Barbarus, ſuggerente ut ferunt Diabolo, reddit perfectihabiam: Tullius (5) *continuatam motionem & perennem*, quæ interpretatio exiſtimatur a Gaſſendo (6) minus conſona menti Ariſtotelis. Ea præterea vocavit activitates primas, vires primitivas, maſſas per ſe activas, animas vitas puncta vitalia puncta metaphyſica unitates reales, atomos naturæ & atomos ſubſtantiales, per oppoſitionem ad atomos magnitudinis, quas formales dixit. Wolfius ſimiliter plura illis nomina tribuit; vocat enim modo ſubſtantias ſimplices (7), modo elementa rerum materialium (8), modo atomos phyſicas (9), modo puncta phyſica (10),

(1) Tu. Phyſ. partic. to.5. n.42.
(2) Gior. an. 1752. to.6. p.3. ar.2.
(3) Le. Theod. p 2. n.396. Et de nat. in Act. Lipſ. an.1698. ſeptem. Et epi. 82. Commer. phil. n.13.
(4) Pto. Di.3. Phyſ. gen. ſe.3. n.3.
(5) Tu. Tuſc 1. n.22.
(6) Ga. Phyſ. ſe.3. memb. poſt. l.3 c.1.
(7) Wo. Coſmol. §. 182.
(8) Id. ibid. §. 184.
(9) Id. ibid. §. 187.
(10) Id. ibid. §. 216.

vel potius hæc omnia de ſuis elementis corporum tamquam corollaria quædam aſſerit.

275. Quo autem modo, quæ ſunt monades ſimplices, fiant viſibiles & impenetrabiles dum uniuntur ad conſtituendum aliquod corpus, audiatur ex Auctore Diſſertationis phyſico-hiſtoricæ additæ Muſſchenbroeckio, qui id ex verbis Wolfii ſic exprimit (1), *Singula elementa in ſingula agunt, a ſingulíſque in ſingula reagitur: ergo mutua hac actione copulantur: eadem ne ſeſe penetrent, præpediuntur. Quocirca ita uniuntur, ut ſimul alterum extra alterum exiſtat: Ea eſt extenſio, quæ nempe partes habeat extra partes: Sed qui ſolida, nempe quia agens undequaque*. Recentius Franciſcus Gaudio opinionem hanc amplexus dicit (2) *Quamvis elementa extenſione careant, inextenſa ſint: tamen continent ea, per quæ extenſionem realem poſſint efficere, ea per quæ extenſionis elementa haberi debent. Sunt ſubſtantiæ reales, ornantur ſua vi, propriam exercent exiſtentiam, coexiſtere unita poſſunt, ſed unum non niſi extra aliud poni poteſt. Hæc extenſionis ratio ſunt, ſine his extenſio haberi non poteſt.*

276. De hac meditatione circa corporum naturalium elementa, ſeu ut ait Jacobus Riccati (3) *myſterioſa principia*, dicit ironice Thomas Monilia (4) *eam eſſe tam ſublimem, ut ſiquis crederet eamdem penitus ſe percipere facile injuriam faceret ſuo inventori, qui nunquam id fortaſſe ſibi arrogavit*. Sic autem jure loquitur, quia cum multi jam tunc cum viveret hanc Leibnitii theoriam impugnaſſent tum propter ſe ipſam, tum propter conſequentias quaſdam ex ea deſcendentes, quæ cum Omnipotentia & Sanctitate Divina, Libertate humana, aliiſque veritatibus conciliari non poſſunt, illiſque ita Leibnitius reſpondiſſet, ut reſiſtere quidem non tamen ſatisfacere videretur, ſuſpicionem tandem fecit ſe ex animo novam hanc opinionem non protuliſſe, ſed vel ut ingenium oſtentaret, vel ut illuderet ſuæ ætatis eruditis, quos ſperare potuit pro ea qua fruebatur apud ipſos opinione profundæ ſcientiæ, potius dicturos ſe ingenio hebetes, quam vanum & Chimæricum Leibnitii ſyſtema. Pfaffius qui familiaritate Leibnitii utebatur, primus fuit cui ipſe ingenue confeſſus eſt ſe per jocum poema hoc potius, quam ſyſtema cogitaſſe hæc illi ſcribens anno 1716, quæ deinde inſerta fuerunt in acta Lipſiæ anni 1728, & relata ab eodem Monilia ibidem, & iterum a Jo. Bapti. Guarini (5). *Ita prorſus eſt uti ſcribis de Theodicæa mea. Rem acu tetigiſti, & miror neminem hactenus fuiſſe, qui luſum hunc meum ſenſerit; Neque enim philoſophorum eſt rem ſerio ſemper agere, qui in fingendis hypotheſibus, uti bene mones, ingenii ſui vires experiuntur.* Hanc Leibnitii declarationem a Pfaffio typis vulgatam, poſtquam Wolfius reſcivit, maluit dubitare utrum ſerio Leibnitius eam ſcripſerit, quam ſyſtema illud deſerere

(1) Mu. di. c.3. §. 23.
(2) Ga. de Nat. ext. n.25.
(3) Ri. Ope. to.2. l.1. c.1. §.16. & l.2. c.1. §.10.
(4) Mo. Cont. i Fataliſti. p.1. ſe.2. §.11.
(5) Gu. Princ. Ju. Nat. diſ. 1. ſub.fin.

re tamquam mere confictum & ad multa abſurda deducens. Sed audiatur ipſemet wolfius ſic in Actis Lipſiæ menſis Decemb. anni 1728 ſcribens: *Me parum movet, quod vir quidam in his Actis aſſeruerit Leibnitium fuiſſe confeſſum, quemadmodum ipſi videtur serio, omnia quæ de rebus metaphyſicis in Theodicæa tradidit eſſe luſum ingenii. Sint enim Leibnitio luſus ingenii verba quæ ab eodem adopto: aut igitur alium eisdem tribuit, quam ego sensum, aut ſi eumdem tribuit, ludendo dicit verum. Cum ergo rationibus meis ſtare soleam id me parum anxium tenet, num alter iisdem verbis sensum tribuerit a veritate abhorrentem, aut num ludendo dixerit verum, quod ego rationibus meis convictus tamquam verum admitto.*

277. At re melius conſiderata videor mihi totum tandem ſyſtema Leibnitii intelligere habito præ oculis ſyſtemate phyſices Peripateticæ, tamquam ſi ab hoc non differat niſi in quibuſdam vocabulis. Hoc ita eſſe ſuadent primo hæ Leibnitii loquutione (1): *Per monadem*, ſcribis ad Jo. Bernoullium, *intelligo ſubſtantiam vere unam, quæ scilicet non ſit aggregatum ſubſtantiarum. Materia ipſa per ſe, ſeu moles*(materiam primam vocare poſſis) *non eſt ſubſtantia, immo nec aggregatum ſubſtantiarum, ſed aliquid incompletum. Materia secunda, ſeu maſſa non eſt ſubſtantia, ſed ſubſtantiæ, ita non grex, ſed animal ſubſtantia una eſt. Etſi autem corpus animalis ex ſubſtantiis innumeris componatur, eæ tamen partes animalis non sunt. Sed si nullæ eſſent animæ, vel his analoga, tunc nullum eſſet ego.... Hinc facile iudicatur nullam eſſe materiæ partem, in qua Monades non exiſtant.* Hæc obſcuriſſima verba, quæ quid ſibi vellent, reſpondit Bernoullius (2) ſe non ſatis percipere, intelligibilia ſtatim evadunt, ſi nomine Monadis, quæ eſt in quavis materiæ parte, intelligantur formæ partiales Peripateticorum, nomine vero Monadis facientis unam ſubſtantiam intelligatur eorumdem forma ſubſtantialis. Atque hanc ipſam interpretationem confirmant, quæ idem Leibnitius (3) repoſuit ordinatim objectionibus ſibi a Bernoullio factis, quibus lectis Bernoullius ipſe (4) animadvertit, Leibnitium idem docere ac Peripateticos novis vocabulis, ad evitandum faſtidium ex veteribus jam conceptum. Nova autem hæc vocabula ſunt extenſio uniformis, loco materiæ primæ: loco vero formæ ſubſtantialis, conatus inſitus ſive vis primitus impreſſa ſive motus infinite tardus ſive vis mortua ſive monas dominatrix aliarum partialium, quas admiſit numero infinitas in quovis corpore pro ejuſdem infinita diviſibilitate. Quare ſolebat dicere (5), *nullum eſſe corpuſculum, quod non ſit mundus quidam infinitarum creaturarum*, removens hac ſua authoritate omnem ſcrupulum a mente Bernoullii, qui de hac re ſuas dubitationes eidem jam communicaverat (6), ita ut tandem in ejuſdem ſententiam viſus ſit deſcendere dicens (7). *Vi mortua unamquamque materiæ par-*

(1) Le. Comm. Phil. ep.78. to.1.
(2) Be. ibid. ep 79.
(3) Le ibin. ep.81.
(4) Be. ibid. ep.81.
(5) Le. ibid. ep.78.
(6) Be. ibid. ep.76.
(7) Ib. ibid. ep.81.

particulam quantumvis exiguam donatam eſſe exiſtimarem : & quidem pro diverſitate complicationis horum conatuum directionum ſeu tendentiarum putarem diverſa hujuſmodi corpora oriri : Sane non auſim negare creationem univerſi conſtitiſſe in iſta impreſſione conatuum , & extenſione ſimul concreata .

278. Suadeo ſecundo ex ejuſdem Leibnitii diſſertatione *de Natura & vi inſita*, in qua hæc habet (1), *Recepta non minus quam vera Philoſophia* (quod de Peripatetica pro tempore , quo hæc ſcripſit , dicere potuit) *eſt materiæ nomine intelligi vel ſecundam vel primam : Secundam eſſe quidem ſubſtantiam completam , ſed non mere paſſivam : Primam eſſe mere paſſivam , ſed non eſſe completam ſubſtantiam , accedereque adeo debere animam vel formam animæ analogam , ſeu vim agendi primitivam , quam Monadis nomine appellare ſoleo , in qua eſt velut perceptio & appetitus .* In quibus verbis jam habemus tertiam diverſam ſignificationem attributam a Leibnitio huic nomini monas ; primo enim ex dictis (n.267.) ſumpſit pro complexo ex materia , & anima quadam ipſi conjuncta : ſecundo pro elementis corporum : nunc vero pro ipſamet quaſi anima materiæ . Ipſe interea viderit , qua ratione hæc Peripateticæ philoſophiæ approbatio cohæreat cum eo , quod referente Jo. Chriſtophoro Wolfio dixit in præfatione ad novam editionem operis Marii Nizolii de Veris principiis , & ratione philoſophandi (2) , *nullibi Ariſtotelem formas ſubſtantiales ſibi imaginatum videri , quemadmodum Scholaſtici cupiunt*, & cum earumdem impugnatione ibidem inſerta , quæ ſi eidem relatori credimus , conſtat *perſpicuis omnique exceptione majoribus rationibus* . Fortaſſe ibi Leibnitio diſplicuit , quod Peripatetici vellent hujuſmodi formas continuo produci & deſtrui a cauſis creatis : contra vero ipſe omnes ſimul creatas voluit , & in perpetuum duraturas juxta ſuam theſim , quod eadem conſervetur ſemper quantitas virium in Mundo: Diſplicere præterea potuerunt eorumdem accidentia abſoluta , quandoquidem his ipſe non indiguit , qui omnia reduxit ad phænomena nata ex mutua virium inter ſe actione .

279. Suadeo tertio ex alias citato Chriſtiano Wolfio . Hic cum ſyſtema Leibnitianum multis verbis conatus fuerit exponere non ſolum in ſua Coſmologia , ſed etiam in duabus diſſertationibus , *de Notione corporum* , quæ habentur in ſuis horis ſubſecivis an. 1730 & 1731 , nihil aliud profitetur ſe tandem docere , quam ſyſtema Peripateticum de duabus ſubſtantiis partialibus materia & forma ſubſtantiali invicem unitis (3) , *Carteſianis* inquit *materia & corpus ſynonima ſunt , quæ tamen nos a ſe invicem diſtinguimus , & diſtingui debere ex iis patet , quæ nuper de notione corporis diximus , cum præter materiam ad corpus requiratur vix motrix , ſeu ſtylo ſcholæ forma ſubſtantialis . . . . Videtur itaque corpus ex duabus conſtare ſubſtantiis nimirum materia , extenſionis ſubjecto , & vi motrice primitiva , quarum una alteram permeat .*

Ar-

(1) Le. in Act. Lipſ. Sept. an.1698. 12

(2) Wo. Manich. ſe.3. n.38.

(3) Wo. Horæ an.1731. de Notio. §.1.

Articulus VII.

Argumenta contra ideas factas in ſenſibus.

280. SIC arguitur. In tantum ideæ noſtræ fierent in ſenſibus, in quantum nulla in nobis ineſſet anima diſtincta a materia noſtri corporis: Sed hoc eſt contra omnem rationem & religionem: ergo. Minoris ſecundam partem alibi demonſtravi (1): Primam autem partem quæ ſubjicio ſuadent.

II. Ideas fieri in ſenſibus eſt ideas eſſe modos ſenſuum, adeoque materiæ: Sed demonſtratum eſt (n. 130.), nullas ideas eſſe modos materiæ: ergo.

281. III. Senſus, utpote materia quædam, habent extenſionem entitativam, multiplicitatem ſcilicet partium, quarum ſingulæ ſunt extra ſingulas: ergo ſenſus nequeunt eſſe ſubjectum idearum. Probatur conſequentia. Senſus entitative extenſi ſint per hypotheſim ſubjectum idearum, jam vel hæ ideæ ſunt totæ in ſingulis ſenſuum partibus, vel in omnibus ſimul ſumptis. Atqui primum dici non poteſt, quia aliter dicendum eſſet numquam in ullo ſenſuum poſſe eſſe unam ideam, ſed neceſſario ſemper eſſe multiplices: quod ipſa intima conſcientia excludit; qua compertum eſt, non eſſe in nobis eodem tempore multitudinem idearum de uno eodemque objecto ſenſui alicui propoſito. Neque ſecundam dici poteſt, quia aliter dicendum eſſet ideas eſſe diviſibiles, utpote quæ haberent tot partes, quot ſunt in ſenſu entitative extenſo: habere autem ideas diviſibilitatem intima iterum conſcientia intelligimus falſum eſſe: ergo ex eo, quod ſenſus habeant extenſionem entitativam plane ſequitur non poſſe eſſe ſubjectum idearum. Hoc argumento uſi ſunt Card. Polignac (2) Hubertus Hayer (3) & Gallus Auctor diſſertationis de Animæ immortalitate, idemque in his omnibus approbant Trevoltiani (4). Idem habent Graveſandes (5), Malebranchius (6), Fortunatus a Brixia (7), Yvo (8), & Antoninus Valſecchi (9), qui etiam affert longam ejuſdem declarationem factam a Petro Bayle (10), qui in eo objectionem inſuperabilem contra attributam materiæ cognitionem cenſuit contineri. Fortaſſe diverſum non eſt argumentum, quo ex extenſione pariter qua materia prædita eſt, deducit Knuzen Profeſſor Regiomontanus illam non poſſe cognoſcere, & ut ait Eulerus (11), qui de hoc auctore magna cum laude meminit, extenſionem & cognitionem tantopere invicem inter ſe pugnare, ut ambo ſimul in eodem ente non magis ineſſe queant, quam rotunditas & figura quadrata.

282. IV. Co-

(1) De Mundo. n. 267.
(2) Po. Antiluc. l. 5.
(3) Ha. Spirit. de l'Ame to. 2.
(4) Tr. an 1748. ar. 37. Et an. 1756. ar. 35. Et an. 1757. ar. 107.
(5) Gr. Ibtro. ad Phil. l. 1. c. 13. n. 181.
(6) Ma. Defe. de la Ville. pag. 27.
(7) Br. Metaph. p. 2. di. 1. ſe. 1. n. 38.
(8) Yv. ar. Ame. in Ency. §. Hobbes.
(9) Val. Fondam. l. 1. c. 4. n. 9.
(10) Ba. Dict. ar. Leucippe. Remar. E.
(11) Eu. Opuſc. Utrum materiæ.

Digitized by Google

282. IV. Cognitiones quæ dicuntur judicia, non poſſunt habere pro ſuo ſubjecto ſenſus: ergo nullæ cognitiones habent pro ſuo ſubjecto ſenſus. Conſequentia eſt legitima, quia ſemel quod neceſſario admittendum ſit extra omnes ſenſus atque materiam aliud ſubjectum alicujus cognitionis, jam eidem tribuendæ ſunt omnes cognitiones. Probatur igitur ans. Judicia noſtra prærequirunt comparationem duarum idearum a nobis inſtitutam, ex qua dum unam cum altera componimus, extat quodammodo judicium affirmativum, dum vero unam ab altera dividimus & ſeparamus, fit judicium negativum: ego ſi judicia haberent pro ſuo ſubjecto ſenſus, judicia affirmativa poſtularent ut uniti inter ſe eſſent duo illi diverſi ſenſuum modi, in quibus conſiſtunt duæ diverſæ ideæ, quarum altera dicitur ſubjectum, altera attributum: ſed non poſſunt invicem uniri duo diverſi materiæ modi, quin ambo deſtruantur, & tertius quidam modus exoriatur: Ita non poſſunt duæ figuræ aut duo motus in unum coaleſcere, quin nova figuræ aut motus ſpecies ex hac unione ſtatim proveniat: ergo in judicio affirmativo deſtruuntur ideæ ſubjecti & attributi: Atqui hoc eſt falſum; ambas enim in nobis perſeverare intima experientia conſtat, quæ docet in omni noſtra duorum comparatione intervenire attentionem utrique eodem tempore exhibitam: ergo judicia non poſſunt habere pro ſuo ſubjecto ſenſus. Simile argumentum habent Fortunatus a Brixia (1), & Genuenſis (2), qui eadem ratione oſtendit (3) diſcurſum non poſſe conſiſtere in materia, quod aliunde ſequitur neceſſario ex eo, quod non poſſint judicia quæ ſunt pars diſcurſus in ea fundari aut illi inhærere. Illud tamen quod addit (4), *Ariſtotele in primo de Anima nemo accuratius & doctius umquam demonſtravit animam motu corporeo interno agitari non poſſe, nec operationes ejus motus eſſe corporeos*, pluſquam hyperbolice dictum comperiet, qui ipſum perlegat. Sed equidem conſulam potius, in hac re adire alias citatum Dittonii ſupplementum *de Religione Chriſtiana*, in quo ſubtiliter & copioſe demonſtrat per diſtinctas propoſitiones non poſſe nec ſenſationes nec ratiocinia nec volitiones conſiſtere in motu ullius materiæ.

283. V. Si ideæ noſtræ haberent pro ſubjecto ſenſus, de illis ſolum objectis haberemus ideas, quæ poſſent ſenſuum modificationes efficere, & reipſa efficerent: Nam debet intercedere proportio inter effectus & cauſam: Sed habemus ideas de multis, quæ vel non poſſunt hujuſmodi modificationes efficere, nec reipſa efficiunt: ergo hæ ſaltem ideæ non poſſunt habere pro ſuo ſubjecto ſenſus: ergo nullæ ex ratione in ſuperiori argumento allata. Minor ſuadetur in ideis, quas habemus de diſtantia, magnitudine, & ſitu corporum: Ita dato, quod idea quam habemus de Sole vel Luna, prout oculis proponuntur, conſiſteret in aliqua ipſorum modificatione, idea ſaltem quam de horum corporum amplitudine ex ratiociniis geometricis cum certitudine eruimus, nequit eſſe modus ullus ſenſuum aut materiæ noſtri cor-

(1) Br. Metaph. p.2. di.1. ſe.1. n.29.
(2) Ge. Metaph, p.2, c.1. pr.8.
(3) Ibid. prop.11.
(4) Ibid. pr.8.

Digitized by Google

corporis; Nam quis tam delirus eſt, ut credat materiam ſui corporis, & corpora cæleſtia contigua fieri ad habendas mechanicas modificationes, quæ ſint ideæ de eorum diſtantia & magnitudine. Atque cum remum in aqua immerſum alio in ſitu eſſe certo credimus ab illo qui apparet, numquid dicemus eſſe in noſtris oculis aut corpore unam materiæ partem, cujus incompoſiti motus corrigantur ab alia materiæ parte, quæ rationali motu movetur? Quæ major contradictio, aut magis perverſa repugnantia illi evidentiæ, quæ nos docet hujuſmodi cognitionem habere nos ab iis Optices abſtractis, & exquiſitis rationibus, ex quibus ſcimus, ut cum S. Auguſtico loquar (1), *cur in aqua remum infractum oporteat apparere, cum rectus ſit, & cur ita per oculos ſentire neceſſe ſit*.

284. Multa præterea cognoſcuntur actu, quæ cum actu amplius non ſint, certe hujuſmodi modificationes quæ ſint eorum ideæ, non excitant, ut quæ de objectis præteritis recordamur. Quod enim ajunt aliqui, recordationem conſiſtere in motu determinatæ partis cerebri prorſus eodem cum illo, quem olim habuit, evincitur falſum, tum quia juxta prædictam opinionem numquam accideret mirari nos, quomodo crediderimus aliquid nunc primum noviſſe, cum deinde ex certis argumentis concludimus jam olim notum habuiſſe: tum quia recordatio eſt cognitio, quæ non præſcindit a cognitione temporis, quod antecedit illud, quo ipſa nunc exiſtit, quæ temporis cognitio repeti nequit a prædicta renovatione motus (2), *Tempus enim* inquit Marchio de la Tourri, ubi hanc explicationem impugnat, *non eſt quid materiale, quod nervos noſtros concutiat, & ſui veſtigium in cerebro imprimat*. Multa etiam cognoſcuntur, quæ cum nondum ſint, nihil in noſtros ſenſus agere poſſunt, cujuſmodi ſunt quæ de futuris cognitione præcipimus, aliquanto ante conſtituentes quid accidere poſſit in utramque partem, & quid agendum ſit cum quid evenerit, turpe exiſtimantes dicere non putaram. Tandem multa cognoſcuntur ſecundum quaſdam rationes abſtractas, ut entis modi cauſſæ effectus, veri aut falſi, boni aut mali, neceſſarii aut contingentis, ſecundum quas non exiſtit, nec poteſt exiſtere ab illis ulla modificatio aut motio in ſenſibus. Ita ex quonam motu vel ſenſus vel cujuſvis noſtri corporis partis naſcitur, quod cognoſcamus cor eſſe deſtinatum ad diffundendum perpetuo motu ſanguinem per totum corpus: pulmones fabrefactos ad recipiendum & expirandum aerem, & omnes alias cognitiones de ratione cauſæ finalis, quas de ſingulis partibus cujuſvis operis artificioſe compoſiti ſpeculando tandem deprehendimus: ergo ideæ noſtræ non habent pro ſuo ſubjecto ſenſus, aut partem ullam noſtri corporis.

285. Ephemerides literar. Romanæ anni 1777. n. 38 laudant Thomam Fallettum, quod bene inter alia expoſuerit contra Materialiſtas hoc argumentum deſumptum ab ideis abſtractis in ſuo Italico *Sermone philoſophico de hiſtoria naturali animæ humanæ Romæ anno* 1777. Eodem jam antea uſum fue-

(1) Au. de Vera Relig. c. 29.

(2) To. Forz. attrat. delle idee. pag. 10.

fuerat Valſecchius (1) contra Helvetium, qui omnem cognitionem vult eſſe modum quemdam materiæ organizatæ, ita ut excluſa omni anima diſtincta a materia tam a nobis, quam a brutis non aliter juxta ipſum magis & melius cognoſcat homo quam brutum, niſi quia homo habet organizationem perfectiorem, quam brutum non quidem in omnibus ſenſibus, cum in aliquibus manifeſtum ſit vinci nos a multis beſtiis, quæ (2) *vident acutius & cæteris corporis ſenſibus acrius corpora adtingunt*, ſed in extremitate artuum, qui in homine deſinunt in digitos, at in brutis terminantur in globos materiæ cujuſdam corneæ, ut in ungulas vel aduncos ungues.

286. VI. Volitiones noſtræ non habent pro ſuo ſubjecto ſenſus nec materiam ullam noſtri corporis: ergo neque cognitiones quæ eas antecedunt & comitantur. Conſequentia probatur, tum quia ſiqua operatio eſt in homine, quæ opus habeat ſubjecto diſtincto a materia, & ordinis ad ipſam ſuperioris, jam adeſt hujuſmodi ſubjectum in homine, cui ceteræ ſimiles operationes ineſſe debent. Antecedens autem probatur, quia ſi volitiones noſtræ eſſent modi quidam noſtri corporis, illæ haberentur juxta notas leges motus corporum, ſine quo nulli exiſtunt in ipſo modi: Sed hoc eſt falſum, I. enim corpus non movetur ſponte ſua ſed externo impulſu, & ſemel quieſcens vel motum perſeverat in eodem ſtatu quietis vel motus, & quidem per eamdem directionem, donec externa ipſi cauſſa cogat illud mutare hunc ſtatum: At homo vult ſponte ſua quicquid vult, & pro libito ſuo ſine externa ſibi cauſa nunc odit nunc amat nunc meditatur, nunc unam nunc aliam inchoat operationem. Hac ratione Lactantius retudit Ariſtoxenum, qui cogitationes & volitiones dicebat eſſe quaſi harmoniam ex fidibus, quibus humanum corpus abundat (3), *Animus* inquit *ſua ſponte & cogitat & movetur. Quod ſiquid in nobis harmoniæ ſimile eſſet, ictu moveretur externo, ſicut nervi ſine pulſu digitorum muti atque inertes jacent*. II. Corpus ſtatim ut vis aliqua motrix in ipſum exercetur, commutat ſtatum ſuum: ſed homo indifferens ſæpe manet circa id quod cognoſcit, & quaſi immobilis. III. corpus impulſum æqualibus viribus oppoſitis non movetur: Sed homo æqualibus impreſſionibus ab æqualibus objectis ſenſus afficientibus excitatus, pro libito vel nullum vult vel alterutrum. His argumentis deſumptis a libero arbitrio, de quo intime perſuaſi ſumus, utitur etiam Valſecchius (4), ejuſque vim invictam eſſe fatetur apud eumdem etiam Jacobus Rouſſeau. Idem argumentum magis etiam declaratur exemplo eorum, qui immutabiles ſunt in ſuſceptis ſemel determinationibus. Vidit omnis ætas, & admirata eſt homines in iis, quæ recta & ſancta cognoverunt retinendis ita confirmatos, ut ab iis dimoveri non potuerint ullo præmio propoſito, nec ullo intentato quantumvis crudeliſſimo ſupplicio etiam ignis & lentæ cædis. Quotquot Chriſtiana Religio numerat martyres, totidem ſunt hujus veritatis teſtes. Addo pervicaces, qui ſimiliter permiſerunt ſe affligi quavis tortura

(1) Va. d. relig. l. 1. c. 4. n. 13.
(2) Aug. de Vera Relig.
(3) La. de Opiſi. in fine c. 16.
(4) Va. d. relig. l. 1. c. 4. n. 12.

Digitized by Google

tura potius, quam confiteri ſe male feciſſe, aut ſuſcipere agendum quod ab iiſdem exigebatur. Si nihil in homine eſſet niſi materia, numquam & nuſquam haberentur hujuſmodi exempla, ſicuti non habentur in omnibus, quæ ſine controverſia ſunt mera corpora. IV. Duo corpora ſollicitata ad motum ab una eademque vi moventur ſecundum eamdem directionem, aliud quidem tardius, aliud vero citius pro quantitate materiæ ſingulorum, nec alterum movetur ſecundum unam, & aliud ſecundum oppoſitam partem: Sed duo homines ad conſpectum unius ejuſdemque objecti determinantur quandoque ad oppoſitum: ſic unus eo currit ubi videt multitudinem, alius vero inde ſe magis removet, & dum hic viſo monſtro impletur horrore, conaturque abjicere a ſe receptam ideam, advocatis etiam aliarum rerum cogitationibus quibus recreetur, ille curioſitate agitur & proprius accedit, & omnia diligentiſſime perſcrutatur. V. Corpus diverſis viribus eodem tempore impulſum per mediam quamdam viam dirigitur: ſed homo diverſis objectis propoſitis non facit actionem quamdam compoſitam reſpondentem ſingulorum impreſſionibus: ergo.

ARTICULUS VIII.

Argumenta contra ideas factas a ſenſibus.

287. I. Si ideæ ſaltem aliquæ, ut quæ dicuntur ſenſationes, fierent a ſenſibus, reciperentur etiam in ſenſibus: Sed nullæ ideæ poſſunt (n. 280.) recipi in ſenſibus: ergo.

II. Principium, quod in nobis facit ideas tale eſt, ut ſimul ac impreſſio facta fuerit in quibuſvis etiam remotis inter ſe partibus noſtri corporis, faciat ſibi de ſingulis ideas, & per ſubitam illarum æſtimationem & comparationem, hanc cenſeat magis altera vel moleſtam vel jucundam: ergo hujuſmodi principium eſt aliquid ſimplex & unum, proinde non eſt in ſenſibus. Conſequentia declaratur, quia ſicut in ſpeculo quod fingatur ſentiens, ipſius pars in qua depingitur imago capitis non ſentiret imaginem pedum, quæ in remota ejuſdem parte repræſentatur, & ſicuti anima unius hominis utpote diſtincta ab illa alterius non ſentit hujus affectiones licet ſibi proximi: ita ſi principium quod in nobis facit ideas non eſſet quid ſimplex & unum non poſſet ex impreſſionibus factis in diverſis ejuſdem organi ſenſorii partibus efficere unam ideam qua percipit convenientiam ſingularum partium cum ſingulis, neque poſſet ab impreſſionibus factis eodem tempore in diverſis ſenſibus ita affici ut de ſingulis comparativa etiam judicia in ſe enaſci experiatur. Hoc argumentum habent Colliber & Baxter apud Bibliothecam Britannicam (1) Yvo in Encyclopædia (2) Buſſierius (3) Storche-

 naus

(1) Bi. to.4. p.2.ar.2.& to.12. p.2. ar.4.
(2) En. ar. Ame. §. examinons.
(3) Bu. Prem. ver. n.159.

naus (1) Epiſc, Le Franc (2) Trevoltiani (3) qui alibi (4) etiam referunt ipſi Bayle ceteroqui Sceptico viſum fuiſſe apodicticum. Andreas Draghetti (5) alios laudat, qui ipſum pro dignitate tractarunt.

288. III. Ideæ, quas de objectis ſenſibilibus habemus poſtquam ſemel atque iterum habuerimus, eadem deinceps facilitate & eodem modo excitantur, ſive unum ſive aliud ſenſorium patiatur ab eodem objecto impreſſionem, etſi diſſimili modo. Hoc pacto guſtato jam aliquoties melle, ſive hoc iterum ori imponatur, ſive oculis conſpiciatur, ſive ejus mentio auribus percipiatur, naſci ſtatim experimur in nobis eamdem ideam. Idem dico de objectis viſis modo ab una, modo ab alia diſtantia, aut ſub luce nunc vivida, nunc tenui, & idem de aliorum ſenſuum objectis: ergo hæ ideæ non efficiuntur a ſenſibus; Neque enim mutatis circumſtantiis, & applicatione cauſarum mechanicarum eadem poteſt eſſe earum operatio: ergo hæ ideæ fiunt ab aliquo principio, quod non ſolum eſt ſupra omnes ſenſus, ſed eſt quid ſimplex & unum. Sicuti enim ex eo quod in circulo omnes lineæ a circumferentia ad centrum ductæ ſint æquales, rite concluditur centrum circuli non conſtare partibus, ita ex eo quod eædem ſint ideæ, quæ de aliquibus objectis per impreſſiones e diverſis ſenſibus ac partibus corporis in anima excitentur, jure concludendum eſt principium cognoſcendi eſſe in ſe unum, & non conſtare partibus, quod exemplum adhibuerunt jam Franciſcus Leoni in opuſculo *de Immortalitate animæ* inſerto in tomum primum Collectionis variorum opuſculorum editæ Venetiis anno 1740 cum hoc titulo, *Miſcellanea di varie operette*, & Trevoltiani (6) ut inde concluderent animam hominis eſſe quid ſimplex, & quæ proinde deficere nequit ex diſſolutione, ſicuti deficit corpus. Poſito autem, quod neceſſarium ſit fateri, eſſe in nobis principium efficiens aliquas ideas, quod non eſt nec ſenſus nec materia ulla noſtri corporis, jam huic tribui debent aliæ omnes, utpote ſimiles effectus, ad quos par eſt hujuſmodi cauſa, quin aliam fruſtraneam perquiramus.

289. IV. Habemus ideas de objectis non ſenſibilibus, & prorſus independentibus ab omni materia, & non ſolum toto genere ab ea diverſis, ſed etiam poſitis in genere evidenter ſublimiori: ergo nec ſenſus nec materia ulla noſtri corporis poteſt eſſe earum cauſſa efficiens. Hoc argumento uſus eſt S. Auguſtinus, qui ex eo quod (7) *innumerabilia longe diſſimilia cuncto generi corporum cognoſcimus*, concluſit id quo cognoſcimus, non eſſe materiam. Idem invenitur diverſis modis propoſitum a S. Thoma, ubi ex inſtituto ſuadet (8) quod *nulla ſubſtantia intelligens eſt corpus*. Idem habent Cardi. Ptolomæus (9), Chaumeixius (10), Marin (11) & alii. Sed ut ejus vis

(1) St. Pſycho. n.143.
(2) Fr. Pret. phil.2. caract.
(3) Tr. an. 1748. ar. 111. & an. 1751. ar. 70.
(4) Tr. an.1757. ar. 107. & an. 1758. ar.104.
(5) Dr. Pſycho. di.1. n.2.
(6) Tre. ann. 1757. ar.107.
(7) Au. de Immor. ani. c.10.
(8) S. Th. c. Gent. l.2. c.40.
(9) Pt. Phil. de Immort. Demon.8.
(10) Gh. Prejug. to.8. ſe.2. c.3.
(11) Ma. Rep. degl' incre. l 6. c.13.

Digitized by Google

vis magis pateat, imprimis dico conſequentiam eſſe legitimam, quia quod habet in ſe attributum aliquod ordinis longe ſublimioris, cujuſmodi reperitur in ideis, de quibus meminit antecedens, illud nequit eſſe effectus cauſſæ quæ tale attributum non habeat. Deinde propono aliqua, quæ antecedens declarent & ſuadeant.

290. Illud I. ſuadent ideæ, quas de Deo & de virtutibus habemus, quarum indoles ita eſt aliena ab omni materia, ut etiam oppoſitionem cum ipſa habere videatur. Nam obſervante Whiſtono (1) determinationes quæ cum iis conjungantur, contrariæ ſunt materialibus impreſſionibus, ut cum libere eligimus paupertatem & perſequutionem temporalem intuitu vitæ æternæ, quam a Deo expoſcimus, & ſperamus.

II. Suadent ideæ quæ longe ſuperant latitudinem omnium ſenſuum & totius corporis; Habemus enim cognitiones non ſolum de tota terrarum amplitudine & totius Cæli, ſed eorum etiam quæ in ſpatiis imaginariis fingimus.

291. III. Suadent ideæ univerſales, quarum natura eſt, ut advertit S. Thomas (2) virtualiter infinita, in univerſali enim continentur individua infinita. Atque etſi aliquæ ex his propriæ ſolum ſunt philoſophis, ut quæ ſunt de genere & ſpecie, de cauſa & effectu, & aliis expreſſe abſtractis a materia ſenſibili, a loco & tempore: aliæ tamen ſunt communes omnibus hominibus, utpote quæ comitantur vel præſupponuntur ad appetitiones & determinationes, quas quivis hominum in ſe experitur. Ita nemo eſt, qui non appetat verum & bonum omnis generis; Scire enim quiſque deſiderat, & impetu quodam rapitur ad procurandum ſibi omne bonum: Nemo qui non oblectetur in contemplatione veritatis ſibi vel generaliſſime propoſitæ, vel ſub ratione aliqua generica illius, quæ reperitur in philoſophia aut matheſi aut theologia aut alia quavis diſciplina: Nemo cui non placeat, quæ obverſatur animo etiam in confuſo pulchritudo, gloria, virtus, bonitas.

292. IV. Suadent ideæ de rebus, quæ nullo modo exiſtunt, cujuſmodi ſunt, quæ habent pro ſuo objecto præterita, futura, mere poſſibilia & abſtracta. (3) *Vellem*, jure dicebat Antonius Le Grand poſt Carteſium (4) quem hic ſicuti in aliis locis deſcripſit, *quis me doceret quiſnam ille ſit corporeus motus, qui poteſt in mente noſtra formare aliquam communem notionem*: Et S. Auguſtinus conſiderans naturam Geometricæ diſciplinæ pronunciavit (5) *citius mihi videtur in terra poſſe navigari, quam geometriam ſenſibus percipi*. Urget Noghera ſic (6). Quoniam materia excitat in nobis ideas, quia eſt vel ſolida vel colorata vel ſonora vel ſapida, quænam ex his qualitatibus tribuetur nihilo aut impoſſibili, per quam ſui in nobis ideam producat?

293. V. Sua-

(1) Wh. Aſtron. princ. p 6. n.2.
(2) S. Th. c. Gen. l.2. c.49. n.5.
(3) Gr. Inſtit. Phi. p.9. ar.4. n.5.
(4) Car. Nota ad ar.13. progra.
(5) Au. Soliloqu. l.1. c.4.
(6) No. Su la nat. umaa. riſl.13.

Digitized by Google

293. V. Suadet idea de exiſtentia principii in nobis cognoſcentis, quam non haberi a ſenſibus aut materia noſtri corporis concluditur, tum quia nihil horum aptum invenitur ad hanc ideam excitandam: tum quia facta etiam hypotheſi, quod nullus in nobis eſſet ſenſus, nec ullum ſenſibile extra nos, adhuc intelligimus poſſe in nobis eſſe ideam, quæ continetur in hac propoſitione, ego cogitans exiſto, ut evicit Carteſius (1) eo ratiocinio, quod referam, quia nobis utile, etſi ad eum finem ab eo factum, ut ſtabiliret hujuſmodi propoſitionem eſſe omnium primam veritatem, quatenus nulla eſt quæ nobis certa fieri poſſit majori evidentia. Ratiocinium ſic habet. Poſtquam ex hypotheſi ſibi perſuaſit omnia quæ videbat & audiebat falſa eſſe, *nullos plane haberi ſenſus: corpus figuram extenſionem motum locumque eſſe chimæras*, quærens utrum ſibi perſuadere etiam poſſet ſe pariter non eſſe, vidit id non poſſe, ſiquidem faſſus eſt, *certe ego eram*, *ſiquid mihi perſuaſi*. Atque etiamſi ex nova hypotheſi ſtatueret eſſe fortaſſe *deceptorem aliquem ſumme potentem*, *ſumme callidum*, *qui de induſtria illum ſemper falleret*, ex hac etiam hypotheſi admiſſa aliud rite non intulit, quam *haud dubie igitur ego etiam ſum*, *ſi me fallit*. *Fallat quantum poteſt*, *numquam tamen efficiet ut nihil ſim*, *quamdiu me aliquid eſſe cogitabo*: adeoque concluſit eam propoſitionem ego cogitans exiſto, ſive mentis cogitantis exiſtentiam cognoſci a nobis cum omni certitudine independenter ab omni materia.

294. Suadet tandem numerus idearum nobis poſſibilis, quem quiſque experitur extendi ultra omnes limites; Eſt enim ut loquar cum Duhamelio (2) inſatiabilis ſciendi cupiditas, & quiſque impletur cogitationibus, ſed non inſtar vaſis quod ut plenum fuerit exundat & nihil amplius poteſt recipere, & creſcit in rerum ſcientia, ſed non ut corpora quæ mole augentur.

295 V. Si ſenſus aut materia noſtri corporis eſſent cauſa efficiens idearum, perfectæ magis hæ eſſent in homine, cui corpus integrum vegetum robuſtum eſt, quam in homine cui corpus infirmum vel a ſenio vel a morbo vel ab ætate nondum matura: ſed frequenter contrarium accidit: ergo. Minor extra controverſiam eſt; Nam videmus ſæpe eos, qui vix rationales ſe oſtenderunt, cum juvenes aut viri eſſent, evaſiſſe ſapientes & quaſi oracula, cum ſenes facti ſunt, & communiter laudatur, quod Plato in Convivio dixit tum ſanæ mentis oculum acute incipere cernere, cum primum oculus corporis defloreſcit. Similiter viros aliquos gladiatoria corporis firmitate ſpectabiles non raro experimur aptos ſolum ad præliandum & venandum: contra vero multos, qui gracili corporis habitudine vitam domi degunt, invenimus natos factos ad ſublimiores facultates addiſcendas & promovendas: nec ita rara ſunt exempla adoleſcentium, qui produnt ſe veloces & acutos in intelligendo; & quaſi viros, qui deinde confirmata jam ætate, & firmo ac robuſto corpore, mente tardi & quaſi pueri ju-

(1) Car. Medit. 2.   (2) Du. de ment. hum.

Digitized by Google

judicantur. Hoc argumento uſus fuit Hieronymus Pontanus (1) contra Simonem Porcium, qui Materialiſmum profeſſus fuerat in libello de Mente humana.

296. VI. Cum Eortunato a Brixia (2). Ad habendas ſenſationes non ſufficit impreſſio facta ab objectis in ſenſibus, ſed requiritur ut ea communicetur uſque ad cerebrum: ergo ſenſationes non fiunt a ſenſibus. Conſequentia eſt legitima; Nam ſi ab his fierent, quoties illi reciperent ſuam ab objecto impreſſionem, toties ideæ haberentur. Antecedens autem inferius demonſtrabitur copioſe, nunc ſatis eſt advertere non haberi ſenſationem ullam in toto corpore etſi non vitiato & integro, quoties ſolum cerebrum morbo aliquo impotens evaſerit ad ſuas functiones: & rurſus cerebro ſano fuiſſe (n.40.) qui quereretur de dolore manus, quæ jam fuerat amputata, ſcilicet quia in cerebro factæ fuerant eædem nervorum agitationes, ac olim fiebant ex læſione manus.

297. VII. In particulari contra Peripateticos alioſque, qui tribuunt ſenſibus externis & internis, vim cognoſcendi objecta materialia ſic arguitur. Hæc eorum ſententia ducit ad materialiſmum: ergo abſurda eſt. Antecedens ſuadetur, I. quia ex ea reipſa Materialiſtæ, & Lockiani deſumunt pro ſe argumentum, quod magis declarant & urgent (n. 177.) per alteram Peripateticorum opinionem de brutis anima materiali præditis, & nihilominus cognoſcentibus objecta ſenſibilia. Itaque inquiunt cum duplex re & loco diſtincta potentia viſiva reſidens in ſingulis animalis oculis producat per Peripateticos unicam propoſiti objecti viſionem, jam planum eſt nullum eſſe eorum argumentum qui dicunt, una eſt quævis noſtra cognitio: ergo non eſt a tam multis materiæ partibus quibus homo vel caput hominis conſtat. II. quia etſi Peripatetici dicunt cognitiones noſtras quaſcumque, etiam meras ſenſationes nobis cum brutis juxta eorumdem doctrinam communes, non fieri a ſolis ſenſibus, ſed ab his ſimul cum anima (n. 225.), nihilominus jam non ſe diſcernunt a Materialiſtis, niſi per diſtinctionem inter cognitiones materiales & ſpirituales, quas toto genere diverſas dicunt, quin id perſuadeant, cum nullam afferant opportunam definitionem cognitionis materialis. III. Quia ſemel data ſenſibus vi efficiendi cognitiones etiamſi ſolum materiales, jam præcluditur apta reſponſio Materialiſtis objicientibus apud Petrum Hurtadum (3) *non oſtendi per potentiam abſolutam repugnare*, quod ſenſus materiales efficiant etiam cognitiones ſpirituales. Hoc teſtatur ipſe Hurtadus, qui utpote Peripateticus defendens fieri a ſenſibus cognitiones objectorum materialium, reſpondit non proinde dicendum poſſe per potentiam divinam fieri a ſenſibus cognitiones etiam objectorum ſpiritualium, quia hæc non continentur ſub adæquato objecto ſenſus materialis, quod eſt ens materiale, addens (4) *ſi hæc* (reſponſio) *non placet*,

(1) Po. de Immortal. l.4. c.7.
(2) Bri. Phyſ. partic. n.4428.
(3) Hu. de Anim. diſ 17. ſe. 1. §. 2.
(4) Id. ibid. §. 7.

cet, tute aliam quærito. Quod eſt dubitare de illius vi, quæ profecto nulla eſt, cum reducatur in petitionem principii.

298. VIII. Probatur authoritate primo philoſophorum, in quibus nominabo ſolum aliquos veterum, quoniam recentiores paſſim occurrunt, qui approbant Carteſium dicentem (1) *Omnibus jam conſtat animam eſſe quæ ſentit, non corpus*. In his eſt Tullius qui ex ſua ſententia ſic habet (2), *Nos non oculis cernimus ea quæ videmus; Neque enim eſt ullus ſenſus in corpore, ſed viæ quædam ſunt ad oculos ad aures ad nares a ſede animi perforatæ. Itaque ſæpe aut cogitatione, aut aliqua vi morbi impediti apertis atque integris & oculis & auribus nec videmus nec audimus, ut facile intelligi poſſit animum videre & audire, non eas partes, quæ quaſi feneſtræ ſunt animi, quibus tamen ſentire nihil queat mens, niſi id agat & adſit. Quid quod eadem mente res diſſimillimas comprehendimus, ut colorem calorem odorem ſonum: quæ numquam quinque nuntiis animus cognoſceret, niſi ad eum omnia referrentur, & is omnium judex ſolus eſſet*.

299. Ante Tullium ſunt Philoſophi, qui magis immediate a Platone defluxerunt. Hi enim referente Varrone apud eumdem Tullium dicebant (3), *quamquam oriretur a ſenſibus, tamen non eſſe judicium veritatis in ſenſibus: mentem rerum eſſe judicem, ſolam idoneam cui crederetur*. Quod quidem conſonat doctrinæ Platonis, qui ut alibi (4) oſtendi nunquam organis materialibus tribuit ullas cognitiones, ſed quas dicimus ſenſationes, effici credidit a vi quadam ſpirituali in ipſis quodammodo habitante: alias vero paulo elatiores etſi cum ſenſationibus naturaliter connexas, animæ tribuit intellectivæ per ſenſus excitatæ ad intelligendum, ut ait S. Thomas (5), & teſtatur Ficinus qui ait (6) *Advertendum eſt quod Plato nullam corpori cognitionem tribuit*: & alibi diſtinctim & opportunius ad rem præſentem hæc habet (7) *Non in corpore figi vult Plato rerum imagines, neque in animo ab externis objectis effingi, ſed vel ex natura ſua habere illas animum, vel occaſione ab externis motibus corporiſque paſſionibus ſumpta in ſeipſum ſua vi formas rationeſque concipere*.

300. His addatur Plutarchus qui ait (8) *Neceſſarium eſſe omnibus quibus ſit ſenſus etiam mentem* (h. e. animum) *obtingere, quia nulla alia re quam mente ſentimus*, & alibi refert tamquam commune dictum (9) *mentem videre, mentem audire, reliqua omnia cæca eſſe & ſurda, ſcilicet quia affectio aurium aut oculorum ſenſum nullum indat intelligentia abſente*. Addatur Strato, qui ut idem Plutarchus habet (10) *tum paſſiones animæ, tum ſenſus in principe ſolum parte non in affectionibus conſiſtere ait*. Quod autem eodem loco ait etiam de Stoicis quod ſenſus *in principe animæ parte conſtituerent*, ve-

(1) Ca. Diopt. c.4. n.1.
(2) Tu. Tuſc. l.1. n.46.
(3) Id. Acad. 1. n.30.
(4) De Pulchro n.113. edit.2.
(5) S. Th. 1.p.q.84. ar.6.
(6) Fi. in Phædon.
(7) Fi. in Theætet.
(8) Pl. de Induſt. animal.
(9) Pl. l. Terreſtria an aquatilia callidiora.
(10) Pl. de plac. l.4. c.23. juxta Corſin.

Digitized by Google

verum non eſt, ſi intelligat omnes Stoicos negaſſe organis ſenſori is cognitiones; Teſtis enim eſt Tullius in Academicis quæſtionibus Zenonem alioſque ipſius aſſeclas tribuiſſe ſenſibus vim cognoſcendi & judicandi. Addatur tandem Plinius qui (1) *animo* inquit *videmus animo cernimus: oculi ceu vaſa quadam viſibilem partem accipiunt atque transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat adducto intus viſu.*

301. Probatur ſecundo authoritate Patrum. Lactantius ſic habet (2) *Mens eſt qua per oculos tranſpicit quaſi per feneſtras, lucente vitro aut ſpeculari lapide obductas.* S. Ambroſius (3) *Per ſenſus tamquam per oſtia ingreditur in noſtram mentem velut quædam ſenſibilium comprehenſio: ergo mens noſtra per hos ſenſus reſpicere videtur.* S. Iſidorus (4) *Anima dum vivificat corpus anima eſt, dum intelligit mens, dum aliquid ſentit ſenſus.* S. Auguſtinus in libris de Geneſi ad literam iterum iterumque hanc doctrinam inculcat (5) *Sentire non eſt corporis ſed animæ per corpus*, quod inferius pluribus ſic explicat (6). *Intende quæ ſit vis animi in ſenſibus. Intendit ſe anima in tactum, & eo calida frigida, aſpera lenia, dura mollia, levia gravia ſentit atque diſcernit. Deinde innumerabiles differentias ſaporum odorum ſonorum formarum, guſtando olfaciendo audiendo videndoque dijudicat.* Sua etiam ibidem hæc ſunt. *Quamvis prius videamus aliquod corpus, quod antea non videramus, atque inde incipiat imago ejus eſſe in ſpiritu noſtro, tamen eamdem ejus imaginem non corpus in ſpiritu, ſed ipſe ſpiritus in ſeipſo facit celeritate mirabili: cujus imago, mox ut oculis viſum fuerit, in ſpiritu videntis nullius puncti temporalis interpoſitione formatur.* Apertiſſime tandem ſic habet (7), *Ex anima tota conſtat ſapiens, ſiquidem partem iſtam, quæ utitur ſenſibus, animæ eſſe negare dementis eſt; Non enim ipſi oculi vel aures, ſed neſcio quid aliud per oculos ſentit. Ipſum autem ſentire ſi non damus intellectui, non damus alicui parti animæ. Reſtat ut corpori tribuatur, quo abſurdius dici nihil interim mihi videtur.* His ſimilia habet in Epiſtola ad Paulinam (8), & in libro *de Quantitate animæ.*

302. Qui hæc habeat præ oculis intelliget quanto jure dictum ſupra (n. 231.) fuerit Auguſtini loca quæ primo adſpectu nobis adverſantur, poſſe interpretari in ſenſu qui Auguſtinum cum Auguſtino non committat, & inique eos agere cenſebit, qui audientes S. Doctorem docere, quod homo non ſentit per corpus, ſed anima per corpus, dicunt cum Sbaraglio ejus mentem eſſe, quod anima ſentiat per corpus (9) *non tamquam per inſtrumentum ſed per comprincipium in operationibus ſenſitivis*, idemque facile conſentiet Henrico, qui vehementer invectus eſt contra illos, qui Auguſtino tribuunt, quod ſenſerit cum Peripateticis circa ſpecies, quemadmodum

Tom. I. V vult

(1) Pl. Hiſt. nat. l.11.
(2) La. de Op. c.8.
(3) Am. de Noe & Arc c.17.
(4) Iſi. Etimol. l.2.
(5) Au. l.3. c.5.
(6) Ibid. l.12. c.24.
(7) Id. de Ordi. l.2. n.6.
(8) Id. Epiſt. olim.112. c.17.
(9) Sb. Ani. brut. di.3. c.2. ſe.8.

vult etiam Coquæus citans plura S. Doctoris loca (1), quæ ſibi videntur aperta. At ſi omnia ſint ejuſdem modi, ac quod hic habet, *ſenſibilium imagines eis ſimillimas*, *nec jam corporeas cogitatione verſamur*, profecto fallitur. Concludat hoc argumentum Auctor libri *de Spiritu & Anima*, qui eſt inter opera S. Auguſtini, ille ait *Anima ſecundum ſui operis officium variis nominibus nuncupatur*, *dicitur namque ſpiritus dum contemplatur*, *ſenſus dum ſentit*, *animus dum ſapit* : *iſta tamen non differunt in ſubſtantia ſicut in nominibus*.

303. Objicitur. Scriptum eſt (2). *Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis*, *ſaporem* : ergo aliquæ ideæ fiunt a ſenſibus, & in ſenſibus.

Reſp. conc. ans, *& nego conſeqm.* Nam quoniam contextus ibi nos docet juxta Interpretes, ut Gaſparem Sanctium (3) & Balthaſarem Corderum (4) datam eſſe homini mentem, ut ſuperiora, & inſenſibilia ratiocinando aſſequatur, ſicuti dati ſunt ſenſus, ut per illos tamquam per media aut inſtrumenta cognoſcat inferiora & ſenſibilia, ſequitur planum eſſe, per figuram tribui auribus judicium verborum, & faucibus illud ſaporum, quatenus ſine his ſenſibus anima non poteſt de illis objectis judicare.

ARTICULUS IX.

Argumenta contra ideas factas a rebus ſenſibilibus.

304. I. ARguitur. Siquæ ideæ ſunt a rebus ſenſibilibus, ab his ſunt tamquam a cauſa vel efficiente vel materiali : ſed neutrum dici poteſt. Non primum, quia ſenſus noſtri corporis nobiſcum conjuncti nequeunt ex dictis (n.287) eſſe cauſa efficiens ullius ideæ ; ego a fortiori objecta materialia ſenſuum, quæ extra nos ſunt, nec pars noſtri ullo modo ſunt, & tanto pleraque ipſorum noſtris ſenſibus imperfectiora, poſſunt eſſe cauſſa efficiens ullius ideæ. Non ſecundum, tum quia ex dictis (n. 125.) ideæ ſunt modi animæ : tum quia involvit contradictionem dicere res ſpirituales, cujuſmodi ſunt omnes ideæ, componi ex re materiali, cujus generis ſunt objecta ſenſibilia : ergo nullæ ideæ ſunt a rebus ſenſibilibus, neque tamquam a cauſa efficiente, neque tamquam a cauſa materiali.

II. Si res ſenſibiles eſſent cauſſa efficiens idearum, profecto non eſſent cauſa libera ſed neceſſaria : ergo quoties ſenſus ſani eſſent, eæque ipſis modo conſueto applicatæ, toties efficerent in nobis ideas ſui : Atqui hoc eſt falſum ; Nam novimus quandoque accidere, cum indulgemus abſtractis quibuſdam cogitationibus, ut non videamus quæ ſunt ante oculos ſanos & patentes ; atque repente etiam ambulantes ſubſiſtimus obliti, unde veniamus,

(1) Co. in l.11. de Civ. c.26.
(2) Tob. c.12. v.21.
(3) Sa. Com. in Job. p.181.
(4) Co. Job. elucid. p.265.

Digitized by Google

mus, & qua tranſeamus, & quo eamus: ergo res ſenſibiles non ſunt cauſa efficiens idearum.

305. III. In particulari contra Peripateticorum ſpecies quaſcumque ſic arguitur. Impoſſibile eſt ab objectis quibuſvis creatis etiam materialibus produci veras entitates, cujuſmodi dicuntur eſſe ſpecies impreſſæ, ut alibi (1) demonſtravi: & multo magis impoſſibile eſt, & ipſo auditu abſurdum produci ab objectis materialibus entitates, quæ ſint minus materiales, ſeu cum attributis partim materialibus partim ſpiritualibus, quales ſtatuuntur eſſe eædem ſpecies (*n.245.*): & multo adhuc magis dictu & auditu abſurdum eſt, quod entitates hujuſmodi adhæreant per modum formæ potentiis ſenſitivis, ſive externis ſive internis, dato quod hæ potentiæ reipſa exiſterent, illaſque elevent ad gradum entium cognoſcentium; Sic enim illi loquuntur (2), *Objecta* inquit Semery *quæ a ſenſibus percipiuntur, per hoc percipiuntur, quod per ſpeciem ſui minus materialem, quam ipſa ſint, elevent ſenſum ad perceptionem ſui.*

306. Viderunt jam aliqui ex ipſis Peripateticis monſtroſum eſſe inducere in philoſophiam ſpecies aliquo modo ſpirituales, quæ ſint productæ ab objectis omnino materialibus, quaſi controverti jam debeat tritum axioma, Nemo dat quod non habet. Modum quo hoc monſtrum conati ſunt effugere, declarabunt hæc ipſorum verba: Jacobus Zabarella dicit (3) *alia prorſus ſpiritalitas eſt in ſubſtantiis a materia abjunctis per eſſentiam, alia in his ſpeciebus ſenſibilibus.* Sed cum non doceat differentiam ſpecificam hujus novæ ſpiritualitatis, ad alium tranſeo. Hieronymus Dandinus hæc habet (4) *Species dicitur ſpiritualis non quod a materia ſit libera (promitur enim a materiali objecto, atque in medio & organo materiali ſuſcipitur) ſed quod vel ſubito ac temporis momento producatur, vel quod perquam tenuis ſit, & cum materia minus quam objectum permixta, vel quod nullam realem & corrumpentem perpeſſionem afferat, imo neque id afficiat in quo ſuſcipitur; Nam oculum non ideo album nominamus quod albi ſpeciem ſuſceperit.* At hoc modo nihil jam invenio ſpirituale in hujuſmodi ſpeciebus. Atque tunc urget Duhamel Peripateticos rogans (5) *Qui fieri poſſit ut intellectus agens e ſpeciebus corporeis alias ſpirituales & intellectuales extrahat? Quantumvis enim eas colluſtret, ſpirituales efficiet nunquam: nec demum efformare poteſt ſpecies niſi illas cognoſcat, cum tota cognitionis natura in hoc ſit conſtituta, ut mens objecti quod percipit, depingat imaginem. Jam ſi cognitionis eſt particeps cum intellectu poſſibili omnino confunditur. Si vero nihil percipit, quid eſt cur intellectus appelletur?* ergo tota Peripateticorum doctrina de modo noſtro cognoſcendi falſa eſt, & ut dicit Sbaraglius (6) *potius ad fabulam romanenſem pertinere videtur quam ad veram philoſophiam.*

V 2 307. Alia

(1) De Cauſ. effic. n.234.
(2) Se. de Anim. di 2. q.9. ar.2.
(3) Za. de ſenſu agen. c.5
(4) Da. de Anim. l.2. digr.30.
(5) Du. de ment. c.1. n.3.
(6) Sb. Anim. brut. di.3. c.1. ſe.3.

Digitized by Google

307. Alia contra eoſdem argumenta congerit Malebranchius (1): ſed ea non ſolum nullius roboris ſunt ut obſervavit Locke (2) verum etiam laborant falſa interpretatione ſententiæ peripateticæ. Non enim illi dicebant has ſpecies eſſe particulas objectorum, ex qua ſuppoſitione ipſe arguit non poſſe intelligi tantam eorumdem utpote tam continuam diſſipationem ſine illorum diminutione, ſed dicebant eſſe qualitates quaſdam ab ipſis productas (n. 145.). Opportuniora dabunt Jo. Bap. Duhamel (3), Sbaraglius (4) cum Durando (5) & Gregorio Serbellonio (6) ab eodem citatis, qui negant exiſtentiam hujuſmodi ſpecierum, & Gometius Pereira, qui in ſua Antoniana Margarita anno 1554 Methymnæ Campi magnifice edita, celebri etiam propter ſuam raritatem fuſe contra totam hanc Peripateticam opinionem, & maxime contra ſenſum internum ſeu communem (7) diſſeruit.

308. Objiciunt Peripatetici duplex argumentum: alterum a poſteriori deſumptum ex eo, quod objecta, quæ ſunt extra cubiculum depingantur in oppoſito interno pariete, ſi adſit foramen in feneſtra, ſcilicet quia per illud ingrediuntur hæ ſpecies. At quod ingreditur eſt lux ex diverſis filamentis compoſita, quæ ab objectis reflectitur, ſeu commovetur. Quare non ſuadetur hac via hæc productio, atque emiſſio hujuſmodi ſpecierum, quæ ſint qualitates. Alterum & quidem a priori argumentum eſt, quod facultas cognoſcitiva, quæ indifferens eſt ad hoc vel illud diverſum cognoſcendum indiget determinante. At hoc non infert iſtud determinans eſſe hujuſmodi ſpecies, & multo minus eſſe in genere cauſſæ efficientis aut materialis cognitionum. In communi jam ſententia particulares motus ſeu impreſſiones factæ in ſenſibus ſunt determinans quod requiritur, ſed hæ non aliter ſe habent, quam tamquam conditiones, ſine quibus mens prout eſt in ſtatu unionis cum corpore non efficit ſibi de objectis ſenſibilibus certas cognitiones.

ARTICULUS X.

Argumenta contra illos qui dubitant an ideæ fieri poſſint a materia.

309. Quod materia nec cognoſcat, & ne poſſit quidem cognoſcere cenſuerat Buffierius (8) eſſe inter veritates, quas ipſe primas vocat, quia per ſe evidentes, quibus uti debemus ad aliarum inquiſitionem, non vero in iis ſuadendis immorari. At poſtquam extiterunt, qui modis omnibus excutere e mente ſua & noſtra tentarunt hujuſmodi

(1) Ma. Inqu. veri. l.3. c.2.
(2) Lo. Exam. du Mal. pa.156.
(3) Du. de ment. l.1. c.5.
(4) Sb. Anim. brut. di.3. c.1. ſe.2.& 3.
(5) Du. in.2. ſent. di.6. q.6.
(6) Se. de Ani. di.2. q.2. ar 3. & 4.
(7) Pe. §. Auſpicor. ergo. p.152.
(8) Bu. Metaph. Entr.6. n.78.

Digitized by Google

di certitudinem, neceſſarium eſt ad ejuſdem tuitionem hæc ipſa argumenta diſquirere & proponere, quæ turmatim reapſe occurrunt, ut ſi minus ſit inter primas veritates, materiam & corpora ne Divina quidem virtute poſſe cognoſcere, habeatur ſaltem ut loquar cum Liberato Faſſonio (1) tamquam *dogma Metaphyſicum ex repugnantibus corporis & animi proprietatibus diſerte copioſeque patefactum*.

310. I. Arguitur. Aliquid eſſe quid ſimplex & indiviſibile & efficiens ſibi cognitiones & appetitiones, ſicuti eſt omnis anima ſpiritualis, & ſimul eſſe poſſe quid iners trine dimenſum impenetrabile & habens innumerabilem multitudinem partium diſtinctarum, ſicuti accidit materiæ corporis naturalis: eſſe motum aut paſſionem fibrarum aut particularum quæ perpetuo variantur & innovantur, & ſimul eſſe poſſe permanentem cognitionem & appetitionem, ſunt attributa mutuo inter ſe pugnantia: ſed admittere materiam poſſe cognoſcere idem eſt ac admittere materiam poſſe habere hæc inter ſe pugnantia attributa: ergo non poteſt admittit materiam poſſe cognoſcere. Simili argumento concludit Storchenaus (2) Deum non poſſe conferre materiæ jam exiſtenti vim cogitandi, nec rurſus ſpiritibus jam exiſtentibus eſſentiam materiæ.

311. II. Si materia poſſet ſibi efficere ideas, hæ eſſent modificationes materiæ. Sed ideæ nequeunt eſſe (n.130.) modificationes materiæ: ergo. Hoc argumento utitur Epiſcopus Le Franc (3) qui ipſum dicit præclare exornatum fuiſſe ab Huberto Hayer in primis duobus voluminibus ſui tractatus de Spiritualitate animæ. Idem commemorant Trevoltiani (4) adhibitum jam ab aliis, præſertim ubi impugnant Materialiſtam neſcio quem, qui fingit eſſe qui per circulum concludant animam eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, quia cogitationes nequeunt convenire materiæ, & viciſſim cogitationes non convenire materiæ quia anima eſt ſubſtantia ſpiritualis. Fingit profecto quia nemo ſecundam hanc argumentationem protulit.

312. III. Si materia poſſet ſibi efficere ideas, maxime poſſet illa ſenſuum noſtri corporis, ſed hi nequeunt ex dictis (n. 287.) efficere ideas: ergo.

IV. Quod poteſt facere ſibi ideas poteſt cognoſcere, & quod poteſt cognoſcere poteſt in ſe quodammodo recipere formas quantumvis diverſas & etiam oppoſitas omnium quæ poteſt cognoſcere, ut conſtat in vi cognoſcendi noſtra apta ad exprimendum in ſe plantas & animalia, fluida & ſolida, creaturas & creatorem, calida & frigida, humida & ſicca; Sed quod eſt materiale, vel eſt determinatum ad unam ſemper formam, vel cum magna difficultate & longo temporis intervallo poteſt externa vi hanc amittere & aliam ſuſcipere: ergo quod eſt materiale, non poteſt cognoſcere. Hoc argumentum S. Thomas ſic proponit (5), *Non cognoſcentia nihil*

(1) Fa. de Mirac. n.9.
(2) St. Pſycho. n.148.
(3) Fr. Preten. phil.2. caract.
(4) Tr. an.1756. ar.35. pag.218.
(5) S. Th. 1.p. q.14. ar.2.

hil habent niſi formam ſuam tantum , ſed cognoſcens natum eſt habere formam etiam rei alterius ; Nam ſpecies cogniti eſt in cognoſcente . Unde manifeſtum eſt , quod natura rei non cognoſcentis eſt magis limitata : natura autem rerum cognoſcentium habet majorem amplitudinem .... & ſecundum quod (res cognoſcentes) *ſunt magis immateriales , ſecundum hoc magis accedunt ad quamdam infinitatem . Patet igitur , quod immaterialitas alicujus rei eſt ratio , quod ſit cognoſcitiva , & ſecundum modum immaterialitatis eſt modus cognitionis .*

313. V. Quod conſtat experientia eſſe impedimentum ad ſublimiores cognitiones , illud præſefert attributum oppoſitum facultati efficiendi cognitiones : Sed de materia id conſtat : ergo materia præſefert attributum oppoſitum huic facultati . Minor ſuadetur ab omnibus . qui cum S. Auguſtino profitentur (1) *expertos ſe eſſe tanto aliquid intellexiſſe ſincerius , quanto removere atque ſubducere intentionem mentis a corporis ſenſibus potuerunt .* Atque in hac obſervatione fundavit jam Socrates ex Platone in Phædone ſuam magnanimitatem contra mortem certo ſibi tandem obventuram , utpote quæ eſſet totalis ſegregatio animæ a corpore , quam quiſque volens quid bene & pure intelligere , contendit ſibi aliquo modo in vita procurare .

314. VI. Nemo eorum ante tempora S. Auguſtini , qui animam rationalem putavit eſſe ſubſtantiam diſtinctam , & diverſam a corpore , credidit poſſe ex materia corporea fieri animam rationalem (2) , *Quod* inquit *corpus ſit materies animæ rationalis , neminem umquam ſcio auſum eſſe ſentire niſi qui & ipſam animam non niſi in genere alicujus corporis ponit .* Et infra (3) *Omne corpus in omne corpus poſſe mutari , non defuerunt qui aſſererent , corpus autem aliquod ſive terrenum ſive cæleſte converti in animam , fierique naturam incorpoream , nec quemquam ſenſiſſe ſcio , nec fides hoc habet .* Ergo Lockius & alii cum ipſo , qui dicunt ſe non dubitare , quod anima ſit ſubſtantia diverſa a corpore , & repugnare cognitionibus extenſionem inertem & impenetrabilem , pluſquam temere deinde dubitant an corpus poſſit cognoſcere ; Nam hoc idem eſt ac credere ex materia corporea fieri poſſe animas , ſiquidem corpus quod creditur poſſe ſuſcipere proprietatem cognoſcendi , quæ eſt primarius animæ character , jam creditur poſſe evadere animam . Jure igitur Maſſarius (4) cenſet Lockianos majori reprehenſione dignos antiquis Epicureis , qui cognitiones in motibus materiæ ponentes , ſibi ſaltem non contradicebant , dum materiæ tribuebant vim cognoſcendi . Urgent hoc argumentum Trevoltiani (5) impietatis accuſantes adverſarios , utpote qui dicant neceſſe eſt fruſtra Deum creaſſe ſubſtantias ſpirituales , quoties credant potuiſſe tribui materiæ facultatem cognoſcendi .

315. VII. Cum iiſdem Trevoltianis . Si cognitiones poſſunt convenire materiæ , jam poſſunt eſſe ejuſdem naturales modificationes : ergo pluris æſti-

(1) Au. de Gen. ad lit. l.7. c.3.
(2) Ibid. n.12.
(3) Ibid. n.18.
(4) Ma. Relig nat. n.67.
(5) Tr. an.1758. ar.104.

Digitized by Google

æſtimanda eſt materia quam facultas cognoſcendi & quævis cognitio, quod quis unquam ſi ſanus ſit dicat. Conſequentia probatur, quia nullam novimus ſubſtantiam, quæ pluris non ſit & habeatur quam quævis ſua qualitas aut modus.

VIII. Cum Jaquelotio (1) & aliis apud Trevoltianos (2). Qui dicit poſſe juxta philoſophiam dubitari an materia poſſit cognoſcere, quatenus nullum dicit haberi philoſophicum argumentum ſuadens materiam non poſſe cognoſcere, neceſſe eſt dicat, poſſe juxta philoſophiam dubitari an Deus ipſe ſit materia: Cui enim philoſophico argumento debebimus perſuaſionem de exiſtentia alicujus ſpiritus: Sed hoc ſecundum certum eſt non dici juxta Philoſophiam: ergo neque illud primum.

IX. Certi ſumus intima experientia nos eſſe liberos a neceſſitate agendi: ſed ſi non eſſet in nobis quid diſtinctum a materia non eſſemus ſic liberi; Nam materia quoties agit, quod unice per motum ipſi extrinſecus impreſſum facit, neceſſario agit: ergo eſt in nobis quid diſtinctum a materia, quod eſt principium libertatis.

316. X. Ad hominem. Locke & alii adverſarii docent inertiam impenetrabilitatem & extenſionem eſſe proprietates (3) a materia inſeparabiles, ipſique eſſentiales: ergo materia non poteſt habere vim cognoſcendi, neque cognitiones. Nam vis cognoſcendi contradicit inertiæ & per ipſum Lockem (4) cognitiones ſunt inextenſæ, immo ne poſſunt quidem concipi præditæ extenſione (n.130.). Hoc argumentum præter alia ſuperiora plane demonſtrat clare percipi, quod eſſentia materiæ repugnat cum vi cogitandi contra id quod Locke inconſiderate, ſibique ſuiſque placitis nihil cohærens aſſumit ſcilicet *propoſitionem quod Deus nequeat conjungere materiæ cognitionem rationem & volitionem fundari in eo quod cogitatio & vis cogitandi non includantur in eſſentia materiæ, & imperceptibile eſt materiam poſſe cogitare.*

317. XI. Ad hominem pariter cum Magalottio (5). Juxta principia Materialiſtarum quævis materiæ pars, quæ redacta ſit per organa materialia corporum organicorum præſertim animalium & maxime cerebri in ſtatum ſubtiliſſimum, qui ſenſibilis amplius non ſit qualis tribuitur ſpiritibus animalibus, poteſt evadere anima hominis & cognoſcere; Nam juxta ipſos in homine vivo meditante & reflectente nihil aliud eſt niſi materia, nec vita hominis aliter conſervatur quam per cibos, qui ſunt materia: ergo juxta Materialiſtas etiam id, quod non poterit evadere anima bruti, poteſt evadere anima hominis. Probatur conſequentia, quia juxta Materialiſtas partes ciborum, quæ in brutis manducantibus convertuntur in craſſiores partes corporis illorum, & in ipſa eorum excrementa, ſunt ineptæ ad formandam ipſorum animam, quæ tamen ineptæ non ſunt ad efformandam illam hominis, cum homo poſſit per ipſas aliquandiu reparare evaneſcentes ſpiri-

(1) Ja. Conſor. de la Foy. p.2. c.5.
(2) Tr. an.1756. ar.35.
(3) Lo. Eſſai. l.2. c.8. § 9.
(4) Ib. d. c 9.
(5) Ma. Lett. famil. p 1. lett.18.

rituum animalium partes, ſeu attenuatæ materiæ quæ ipſius animam dicitur conſlare: Atqui hæc ſtulte dicuntur: ergo ſtulte etiam dicitur materiam poſſe cognoſcere.

Articulus XI.

De argumentis Carteſii Chaumeixii & Euleri contra poſſibilitatem vis cognoſcendi in materia.

318. SIT primo argumentum quo Carteſius credidit paucis verbis ſe demonſtraſſe cognoſcendi facultatem non poſſe convenire ulli corpori, quandoquidem aliqui illud magni fecerunt, cum revera nullius ſit pretii. Cum Merſennus, cujus ſunt objectiones ſecundæ in meditationes Carſii, ipſum interrogaſſet (1) *quomodo demonſtras corpus non poſſe cogitare, vel motus corporeos non eſſe ipſam cogitationem?* Reſpondit ſtatuens primo duo principia, alterum (2) *ſatis eſt, quod poſſim unam rem abſque altera clare & diſtincte intelligere, ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſam*: alterum, quod concluſit ex primo ſic habet; *Certum eſt me hoc eſt mentem, a corpore meo revera eſſe diſtinctam*. Deinde ex his ſic argumentatus eſt: *Omne id quod poteſt cogitare eſt mens, ſive vocatur mens: Sed cum mens & corpus realiter diſtinguantur, nullum corpus eſt mens: ergo nullum corpus poteſt cogitare.*

At hoc argumentum profecto nullum eſt; Nam quod pertinet ad primum. Sicuti non poſſe unum diſtincte percipi ſine altero ut patrem ſine filio, magiſtrum ſine diſcipulo non infert unum idem eſſe ac alterum: ita poſſe unum diſtincte percipi abſque altero non infert unum eſſe diverſum, aut diſtinctum ab altero. Nonne clare concipimus unum individuum ab altero diſtingui ut Tullium a Cotta? attamen cum uterque ſit homo, non eſt in hoc unus ab altero diverſus. Nonne clare etiam concipimus vim ſentiendi ſine vi intelligendi? attamen in anima noſtra non eſt una vis diſtincta ab altera niſi per mentem. Quis neget inquit Aletinus (3) contra hoc ipſum Carteſii principium poſſe clare & diſtincte concipi ſubſtantiam eſſe & corpus non eſſe? Nunquid igitur quis concludet certum eſſe corpora non eſſe ſubſtantias? Quid magis notum, quam vitioſam eſſe conſequentiam a ſtatu objecti prout eſt in intellectu cogitante ad illum quem in re habeat? Qui impugnarunt celebrem Scoti diſtinctionem pluſquam per rationem inter attributa entium etiam ſimplicium, fundatam in diverſis ipſarum conceptibus, planum jamdudum fecerunt non poſſe ex diſtinctione idearum concludi diſtinctionem objectorum.

319. Secundum autem principium, certum eſt mentem diſtinctam eſſe a corpore, adduci in hac re nequit, quin incurratur vitium quod Dialectici vocant petitionem principii. Quare jure nomine adverſariorum repoſuit Anto-

(1) Me. in Cart. Medit.
(2) Ca. Reſp. ad ſec. obje. §. Præterea.
(3) Al. Lett. apolog. 4.

Digitized by Google

Antonius Arnaldus in iis, quæ inſcribuntur objectiones quartæ in meditationes Carteſii, quem ſequitur Genuenſis (1) *cur in eo fortaſſe non fallor, quod ad mentis naturam nihil aliud pertinere arbitror, quam quod ſit res cogitans, cum etiam forte ad illam pertineat quod ſit res extenſa?* Et efficacius Auctor objectionum quæ ſeptimæ appellantur urgebat ſic, *cum polliceris te confecturum vi rationum animam humanam non eſſe corpoream, ſi propoſueris veluti fundamentum, cogitare eſt aliquid proprium rei incorporeæ, an non poſtulas, quod in quæſtione eſt?* Similiter Gaſſendus ſcribebat, cum ſint qui (2) *defendant mentem eſſe unam rem quæ extenſa ſit & cogitans, quid agis? ſcilicet pro principio aſſumis duas res eſſe.* Ex his manifeſtum eſt Carteſianum argumentum nullius momenti eſſe, utpote præmiſſis conſtans, quæ ſunt petitio principii. Illa enim vero fuiſſet optima argumentatio, quam eidem Merſenno alibi ſcribens ipſe Carteſius exorſus fuit, dicens (3) *non habere nos albi & nigri magis diverſas ideas, quam cogitationis & motus.* Cujus aſſumpti veritatem ſi oſtendiſſet, nihil erat, quod ad perfectam demonſtrationem deſiderari poſſet, quandoquidem oppoſitio inter album & nigrum eſt contraria. Dici poteſt ipſum Carteſium vidiſſe tandem infirmitatem ſui ratiocinii; Nam anonymo, qui fortaſſe eum monuerat de ejuſdem contemptu apud doctos reſpondit (4), *meam tantum ſententiam propono quam tanti non facio, quin illam mutare ſim paratus, quoties a doctioribus melius edoctus fuero.*

320. Ad Carteſii argumentum reducuntur illa Abrahami de Chaumeix, in quibus magis etiam ſe prodit infirmitas. Alterum, quod diverſis modis proponit, ſic habet (5), Certum eſt me habere cognitionem, & certum eſt etiam corpus meum non habere cognitionem: ergo certum eſt corpora non cognoſcere. At numquid ignorat adverſarios negare ſecundam antecedentis partem? Hæc igitur erat ſuadenda, pro qua juvat fingere aliquem ſic argumentari. Id per quod certus ſum me exiſtere, non eſt corpus meum: ergo certum eſt corpus meum non habere cognitionem. Et quoniam iterum Adverſarii negabunt antecedens, pro hoc ſic tandem arguat: Etiam quando dubitem de exiſtentia mei corporis, certus ſum me exiſtere; Nam ipſa mea dubitatio eſt teſtimonium evidenter ſuadens meam exiſtentiam: Sed quando dubitem de exiſtentia mei corporis, id per quod certus ſum me exiſtere, non eſt corpus meum; Nam repugnat certum me eſſe de eo, de quo profiteor me eſſe incertum: ergo eſt quid diſtinctum a meo corpore, & conſequenter in hoc habetur id, quod cognoſcit. At *conc. maj. & nego min.* quam adducta ratio non ſuadet; Nam ex eo, quod repugnet me eſſe certum de eo, quod profiteor apud me eſſe incertum, ſequitur, quod ſi incertus ſum de exiſtentia corporis mei, repugnet me eſſe certum de illa, & conſequenter etiam repugnet me eſſe certum de eo, quod cor-

(1) Ge. Metaph. p. 2. c. 1. pr. 14. n. 16.
(2) Ga. in med. 6. Cart. inſt. ad dub. 3. n. 7.
(3) Car. Epiſt. par. 2.
(4) Ca. Epiſt. par. 2. epiſt. 56.
(5) Ch. Preju. to. 8. c. 3. §. 3.

Digitized by Google

corpus meum non ſit id, per quod certus ſum me exiſtere. Brevi idem ſic expreſſit Auctor programmatis ſupra (n.152.) citati (1). *Quod de corpore dubitare, de mente vero dubitare nequaquam poſſimus, hoc tautum probat, quod quamdiu de corpore dubitamus, illam ejus modum dicere non poſſumus.*

321. Alterum quod idem Author proponit argumentum eſt hujuſmodi (2). Ego qui cognoſco eſſentiam materiæ quæ conſiſtit in extenſione, nec ignoro eſſentiam animæ quæ conſiſtit in cognitione, non invenio in eſſentia materiæ cognitionem, quamcumque analyſim faciam de ente extenſo: ergo materia non poteſt cognoſcere. Cui reſpondetur negando duplex ſuppoſitum antecedentis de eſſentia materiæ ſita in extenſione, & illa animæ in cognitione. Sed hoc etiam omiſſo, quod ipſe non inveniat in eſſentia materiæ cognitionem, nec in eſſentia animæ extenſionem, poteſt provenire vel a repugnantia quæ ſit inter duo illa, & hæc proferri & explicari debet, vel a ſuæ mentis tarditate, & hæc non infert propoſitum.

322. Venio ad argumentum Leonardi Euleri. Ille in opuſculo, *Utrum materiæ facultas cognoſcendi tribui poſſit*, ſic habet (3), *Nullum corpus vim habere poteſt inertiæ contrariam: atqui facultas cogitandi eſt vis inertiæ contraria: ergo nullum corpus facultatem cogitandi habere poteſt. Major nititur principio contradictionis. Minor æque eſt certa, quia ſi facultatem cogitandi vel leviſſima attentione contemplemur, mox deprehendemus eam ſine vi ſtatum ſuum mutandi nullo modo ſubſiſtere poſſe: ergo concluſionis veritas æque rigoroſe evicta videtur, atque ullius propoſitionis pure geometricæ.* Ut appareat quanti valeat hoc argumentum, oportet determinare quid nomine inertiæ intelligendum ſit. Sunt primo multi qui hoc nomine intelligunt conatum poſitivum ad conſervandum ſtatum externum motus vel quietis, & in hoc ſenſu non eſt certa major, ut pluribus contra ipſum Eulerum contendit Storchenaus (4). Sunt deinde alii qui in notione inertiæ includunt impotentiam ad omnem omnino actionem, adeoque etiam ad cognitiones, qui revera eſt Euleri ſenſus, quippe ſuam propoſitionem dicit inniti principio contradictionis. At tunc Adverſarii negant majorem, eam accuſantes de petitione principii. Profecto qui admittat inertiam in ſenſu contradicente vi cogitandi, ſi deinde credat materiam poſſe cogitare, utique ſibi contradicit, ut jam obſervavit Genuenſis (5).

AR-

(1) Prog. art.5.
(2) Cha. to.6. div.3. ar.1. c.1. axio.6.
(3) Eul. pag.286.
(4) St. Pſycho. n.149.
(5) Ge. Metaph. p.2. de ani. brut.n.16.

Digitized by Google

Articulus XII.

Objectio ex ignorantia noſtra circa eſſentiam materiæ.

323. I. Objicitur. Eſſentia materiæ eſt nobis ignota: ſed de eſſentia nobis ignota non poſſumus affirmare impoſſibilitatem vis cognoſcendi: ergo. Quare prudenter ſe geſſit Carteſius, quando Gaſſendo objicienti ipſum nullo modo probaſſe (1) *vim cogitandi ita eſſe ſupra naturam corpoream ut nullum corpus ulla diſpoſitione parabile ſit, quod cogitationis efficiatur capax, reſpondit corpus poſſe cogitare non aliam ob cauſſam admittere recuſavi quam quia mihi erat ignotum.*

Reſp. diſt. maj. Eſſentia materiæ eſt nobis ignota penes omnia attributa tum poſitiva tum negativa, *nego maj.* Nam noſcimus illam eſſe quid compoſitum ex pluribus entibus, & non eſſe ſpiritum: quorum alterum eſt attributum poſitivum, alterum negativum. Eſt nobis ignota penes præcipua attributa poſitiva, *ſubdiſti.* Si ſermo ſit de eſſentia materiæ corporis non naturalis, cujuſmodi eſt corpus ſenſibili extenſione impenetrabili carens, *conc. maj.* Si ſermo ſit de eſſentia materiæ corporis naturalis, cujuſmodi eſt corpus habens extenſionem impenetrabilem, & alia multa attributa, quæ ex his inferuntur, *nego maj.* Et *diſt. min.* Non poſſumus affirmare incapacitatem cognoſcendi de eſſentia nobis omnino ignota, *conc. min.* non omnino ignota, *ſubdiſtin.* Quando in attributis quæ de illa novimus, nullum ſit quod repugnet cum capacitate cognoſcendi, *conc.* iterum *min.* ſecus *nego min. & conſeqm.* Dico igitur noſſe nos materiam corporis naturalis habere compoſitionem ex partibus extenſis & impenetrabilibus, quod ſatis eſt ad negandam capacitatem cognoſcendi, quoniam pluribus modis oſtendimus repugnare noſtras cognitiones conſiſtere in hujuſmodi materia: quemadmodum, ſic Genuenſis in hac ipſa re (2), *ut demonſtrem pugnare ut triangulum ſit quavis alia figura, non eſt neceſſe ut utriuſque omnes proprietates noſcam: ſat eſt ſcire eſſe in illa figura proprietatem quæ deſtruat hanc trianguli, tres ejus angulos eſſe æquales duobus rectis.* Eamdem reſponſionem quotquot jam inter veros philoſophos locum aliquem merentur, repetunt & urgent, ut Storchenaus (3) Card. Polignac (4) & ex illo Paulianus (5) Dittonius (6) L. F. hoc eſt Le Francois qui Religionem Chriſtianam contra Spinoſiſtas propugnavit (7) laudatus a Trevoltianis (8) qui pariter hujus objectionis impugnationem referunt factam ab Auctore libri de Immaterialitate animæ (9) & ipſi iidem habent (10) contra Scriptorem libelli, cujus titulus

(1) Ga. in med. 2. dub. 3. ſub ini.
(2) Ge. Metap. p. 2. c. 1. pr. 12.
(3) St. Pſych n. 155. ſchol.
(4) Po. Antilucr. l. 1.
(5) Pa. Dizi. art. Materialiſmo.
(6) Di. Relig. Chr. ſupp. ſec. 3.
(7) L. F. Preuv. de le Rel. t. 1. ſec. 1.
(8) Tr. ann. 1751. ar. 79.
(9) Tr. ann. 1756 ar. 35.
(10) Tr. ann. 1752. ar. 34.

Digitized by Google

Micromegas, qui Voltairio tribuitur. Quod dicitur de prudentia Carteſii quanti valeat docebit Gaſſendus in ſuis contra ipſum inſtantiis (1).

324. Qui dicunt nomine materiæ ſe non intelligere, quid extenſum figurabile & impenetrabile, jam illos coarguit Clarckius (2) de abuſu nominis materiæ pro illo fortaſſe ſubſtantiæ, vel alio quovis oppoſito communi acceptioni. Quo poſito præcidetur omnis quæſtio, vel quia nulla in re erit, vel quia nulla cum iis poteſt eſſe, qui mutant nominum ſenſum. Hanc objectionem quaſi aliud agens propoſuit etiam Malebranchius (3) & magni fecit, quaſi vero notum cuique non ſit, duas eſſe diverſiſſimas quæſtiones, alteram quæ quærit, quid ſit eſſentia alicujus rei, alteram quid non ſit, & non raro accidere circa ſecundam multa poſſe affirmari, pauca autem vel nulla circa primam. Objectio retorqueri utiliter poteſt cum Chaumeixio (4), contra Materialiſtas, qui confidenter affirmant materiam cognoſcere vel poſſe cognoſcere, concludendo irrationabile eſſe ita ſtatuere de re, cujus eſſentiam ignorant.

325. Aliter eadem objectio ſic proponitur. Qui dicit materiam non poſſe cognoſcere debet oſtendere quæ ſit in eo contradictio, aliter temere negat Deum poſſe efficere ut materia cognoſcat: Atqui hæc contradictio non poteſt oſtendi, quod ſic probatur. Ut hæc oſtendi poſſet, opus eſſet cognoſcere, quidnam ſit eſſentia tum materiæ tum ſpiritus: ſed utraque nobis ignota eſt: ergo.

Reſp. conc. maj. & nego min. Nam duplex cum Para (5) afferri poteſt contradictio. Prima, quod cognitiones non eſſent modificationes materiæ, ut ſupra demonſtravimus: eſſent autem, quia hoc importat materiam cognoſcere. Altera, quod materia potens cognoſcere, eſſet & non eſſet materia: eſſet quidem ex hypoteſi, non eſſet vero, quia materia prout apparet in corporibus nobis notis eſt iners, ſive non habet vim quicquam principaliter agendi, qualem haberet ſi poſſet cognoſcere. Nonnote advertit (6) hanc ipſam reſponſionem haberi in Lockio, qui ex eo quod materia ſit ſolum quid capax recipiendi motum, concluſit tam (7) fieri poſſe, ut materia producat cognitionem, quam fieri poteſt ut nihilum producat materiam. Opportunum autem eſt adverſarios hoc noſſe, ut quoniam Lockium gloriantur ſe ſequi, ſequantur in iis in quibus convenienter philoſophatus eſt. Jaquelotius huic argumento reſpondet (8) minorem ſic diſtinguendo; In eo quod materia cognoſcat, non poteſt oſtendi contradictio formalis, qualis ſcilicet habetur in iis quæ ſunt ejuſdem generis proximi, *conc. min.* Non oſtenditur contradictio virtualis, qualis habetur in iis quæ diverſi generis ſunt, *nego min. & conſeqm.* Ita quia circulus & triangulum conveniunt ſub eodem gene-

(1) Ga. in medi. 2. dub. 3. n. 5. & dub. 4. n. 5.
(2) Cl. A demon. of God. pr. 10.
(3) Ma. Entr. 3. ſur la Metaph.
(4) Ch. Preju. to. 8. ſe. 2. c. 3. §. 9.
(5) Pa. Metap. n. 291.
(6) No. Erreu. de Voltaire. tom. 2. c. 27. ar. 2.
(7) Lo. Eſſai. l. 4. c. 10. §. 10.
(8) Ja. Conſo. de la Foy. p. 1. c. 5.

Digitized by Google

genere figuræ, formalem vocat eam contradictinnem quæ habetur in hac propoſitione, circulus eſt triangulum, vel contra: quia vero ſonus & color non ſunt ſub eodem genere proximo, putat non poſſe dici formalem contradictionem, quæ habetur in hac propoſitione, ſonus eſt color, vel contra. Similiter in hac propoſitione, materia vel corpus cognoſcit, concedit non haberi formalem contradictionem, quia materia & ſpiritus non conveniunt niſi in genere remotiſſimo entis, ſed propter hoc ipſum negat exigi poſſe, ut talis contradictio proferatur. Hæc diſtinctio non eſt importuna. Nam ſicuti ſunt aliqua, in quibus invicem commiſſis ſtatim apparet evidenter contradictio, in aliis vero non ita, ſed opus eſt recurrere ad proprietates & effectus ſingulorum, ut ex illis contradictio ſiqua ſit eruatur: ita jure contradictio ſubito ſe prodens dici poteſt formalis, altera vero non ita ſubito apparens dici alio modo poteſt. Poſſet tandem totum hoc argumentum, ſi a Materialiſtis fiat, permitti; Nam eo dato illorum etiam Materialiſmus evertitur ſic arguendo cum Valſecchio (1): Qui dicunt non repugnare Deum poſſe tribuere materiæ vim cognoſcendi, jam extra materiam admittunt eſſe ſubſtantiam diſtinctam & diverſam a materia, quæ vim illam tribuit materiæ: ergo falſum eſt omnia, quæ exiſtunt eſſe materiam & modificationes materiæ.

326: Venio ad probationem, quam ſic diſtinguo: Ut contradictio illa poſſit oſtendi, opus eſt cognoſcere quid ſit eſſentia tum materiæ tum ſpiritus, ſi nomine eſſentiæ intelligatur attributum aliquod eſſentiale, *conc.maj.* Si intelligatur complexum attributorum, ex quibus per noſtrum intelligendi modum conflatur unaquæque eſſentia, *nego maj.* Et ſimiliter diſtincta minori *nego conſeqm.* Cognoſcimus igitur eſſe attributum eſſentiale ſpiritus habere vim principaliter agendi, & non inſtrumentaliter ſolum: & contra concludimus ex multis jam allatis rationibus eſſe attributum eſſentiale materiæ eam non habere vim principalem, ſed inſtrumentalem dumtaxat, quod imbibit impotentiam cognoſcendi. Similiter cognoſcimus materiam quam videmus habere extenſionem: cognitiones vero hanc non habere. Hæc ſatis ſunt ut certi ſimus materiam nec cognoſcere nec poſſe cognoſcere; Nam ut ait S. Thomas (2) *Quando inveniamus aliqua duo differre ſecundum aliquod manifeſtum, & ſecundum aliud immanifeſtum, certum eſt, quod per id, quod eſt manifeſtum, veniamus in notitiam illius quod eſt immanifeſtum. Et hanc modum tenuerunt Philoſophi ad inveniendam naturam de Anima.*

327. Quæ adduci poſſunt teſtimonia in ſuffragium minoris, dico ea ſuadere ſolum nobis ignotum eſſe complexum attributorum, in quo conſiſtit eſſentia tum materiæ tum ſpiritus: atque quando afferrentur aliorum teſtimonia, qui illud idem attributum inertiæ negarunt corpori, opponerentur iiſdem multo plures authores, qui inertiam materiæ tribuerunt. Interea tamen iterum contra Materialiſtas arguitur temere illos loqui, dum ſtatuunt materialiſmum, confitentes ſe ignorare eſſentiam materiæ. Simili modo

(1) Va. della Relig. l.1. c.4. n.7. (2) S. Th. l.1. de Ani. ſec.3.

modo Buſſierius (1) dicebat ſe concludere poſſe nullam exiſtere materiam quia ignorata intima eſſentia ſpiritus non eſt evidens, extenſionem impenetrabilem non eſſe quid ex cognitione proveniens: quemadmodum reipſa jam dicunt Idealiſtæ, alia errantium ſecta Materialiſtis oppoſita, quam ſequi minus abſurdum & irrationale putant Trevoltiani (2): Quandoquidem intimum animæ teſtimonium de immaterialitate ſuæ naturæ ſuarumque operationum eſt argumentum longe efficacius quam ſit illud, quod a ſenſibus deducitur pro exiſtentia rerum materialium.

328. II. Objicit (3) Locke. Deus conjunxit cum materia ſubſtantiam cognoſcentem: ergo poteſt conjungere cum materia facultatem cognoſcendi; Nam *difficilius non eſt* inquit *concipere Deum poſſe conjungere cum materia vim cognoſcendi, ac concipere Deum poſſe conjugere cum materia aliam ſubſtantiam, quæ cognoſcat*.

Reſp. conc. ans, & diſt. conſeqs. Deus poteſt conjungere cum materia facultatem cognoſcendi, tamquam ens realiter a materia diſtinctum, *conc. conſeqm.*: tamquam ens ſolum per rationem noſtram cogitandi diſtinctum, *nego conſeqm*, & probationem, quæ nugatoria eſt. Quæ enim difficultas eſt intelligendi dari conjunctionem ſubſtantiæ cognoſcentis cum materia, cum hæc continenter evidens in nobis ſit, vel ſaltem nemo dubitare poſſit, niſi qui in materialiſmum inclinet. Quo igitur jure exiſtentia hujus conjunctionis dicitur difficilis intellectu, & æque difficilis ac exiſtentia conjunctionis materiæ cum vi cognoſcendi diſtincta ſolum per rationem noſtram ab ipſa materia? Sed data etiam hac falſa adverſarii ſuppoſitione dico hanc conjunctionem oſtendi impoſſibilem per omnia jam allata argumenta. Hæc objectio affertur, & iterum iterumque impugnatur etiam a Chaumeixio (4). Eidem ſuffragatus eſt Voltaire per hæc verba (5) *Poſſet cogitatio eſſe donum quod Creator fecerit materiæ*: quæ verba habentur etiam in Dictionario philoſophico portatili quod eidem tribuitur, & cui ſuum opponit Nonnote, relata a Bergierio (6). At ſi ea verba ſignificant cogitationem concipi debere ut ſubſtantiam diſtinctam a materia, cui vel ſuperinducatur tamquam albedo parieti, vel uniatur tamquam anima corpori, jam repetit quod Locke objiciebat: ſi vero ſignificant cogitationem licet de genere modi poſſe ineſſe materiæ per Divinam Omnipotentiam, hoc excludunt argumenta jam facta, & anſam tribuunt irridendi eam loquutionem, ut obſervat Nonnote (7) quemadmodum ipſe Voltaire irrideret qui diceret poſſe figuram eſſe donum quod Deus fecerit lapidibus.

AR-

(1) Bu. Prem. verit. n.406.
(2) Tr. ann.1756. ar.35.
(3) Lo. Eſſai. phil. l.4. c.3.
(4) Ch. Preju. tom. 7. ar. 3. p. 380. & m. 8. ſc. 2. c.4.
(5) Vo. Melang. de Lit. c.26.
(6) Be. Apolog. p. 4. ar. 1. Cathechiſ. in refutat.
(7) No. Dict. ar. Materie. 3. queſt.3. raiſon.

Digitized by Google

Articulus XIII.

Aliæ objectiones pro vi cognoſcendi in materia.

329. I. Objicitur. Ex eo quod omnis materia ſit incapax cognoſcendi non infertur omne pariter ens materiale eſſe incapax cognoſcendi ut patet in animis brutorum, quæ juxta Peripateticos ſunt materiales ſimul & cognoſcitivæ: ſicuti etiam ex eo quod omnis ſpiritus ſit de ſe indefectibilis non infertur quod omne pariter ens ſpirituale ſit de ſe indefectibile ut patet in cognitionibus & volitionibus quæ ſunt defectibiles licet ſint in genere entis ſpiritualis: ergo aliquod ſaltem ens materiale poterit cognoſcere.

Reſp. nego ans. Quod dicitur de animis brutorum peccat falſa ſuppoſitione de illarum materialitate. Quod vero dicitur de cognitionibus, quæ aliquando ſimul ac ſunt deſinunt eſſe, non eſt ad rem, quia ſunt de genere modificationum, quibus defectibilitas eſt eſſentialis. Ex hac interea objectione eruitur pro nobis novum argumentum. Sicuti enim aperta contradictio eſt dicere, etſi omnis ſpiritus eſt de ſe indefectibilis, tamen aliquis ſpiritus eſt de ſe defectibilis: ita aperta contradictio eſt dicere, etſi omnis materia eſt incapax cognoſcendi, attamen aliqua materia eſt capax cognoſcendi. Nihil autem mirum quod modi ſpirituales ſint de ſe defectibiles non ſolum quia defectibilitas pertinet ad naturam modi, cum modus ſit id quod poteſt eſſe & abeſſe a ſubjecto, ſed etiam quia indefectibilitas eſt perfectio quædam quæ non eo ipſo quod convenit enti perfectiori ut eſt ſubſtantia ſpiritualis, convenire debet etiam enti imperfectiſſimo quale eſt modus. At numquid eſt de eſſentia modi materialis cujuſmodi eſt motus & figura habere attributum nobiliſſimum capacitatis cognoſcendi, quando hoc dicitur non haberi in ipſo ejuſdem ſubjecto materia?

330. II. Objicitur ab aliquibus quos nominat & impugnat Storchenaus (1) Nulla horologii pars continet in ſe potentiam deſignandi horas, attamen hic effectus habetur per conſpirationem omnium ipſius partium: ergo etiamſi nulla corporis humani pars habeat in ſe potentiam cogitandi, attamen cognitio poterit haberi per opportunam omnium partium inter ſe connexionem concurrente certa illarum denſitate longitudine ſiccitate humiditate tenſione motione.

Reſp. omitt. ans & nego conſeqm. Ratio eſt toto cælo diverſa in exemplo horologii ab illa quæ eſt in corpore cogitante. Potentia deſignandi horas conſiſtit in certo motu & figura horologii, quas propritates habent ſingulæ ipſius partes. Quare omnes poſſunt eſſe partiales cauſſæ ejus effectus, & propterea non eſt verum quod nulla pars horologii contineat in ſe potentiam deſignandi horas, niſi ſermo ſit de potentia adæquata, qua de cauſſa omiſi

(1) St. Pſycho. n.142. ſcho.2. n.3.

omiſi antecedens. At potentia cogitandi non conſiſtit in ulla qualitate corporea, adeoque nec ulla corporis pars nec totum corpus par eſt ad hujuſmodi potentiam.

331. III. Objicit Voltaire (1) Datur in meris corporibus naturalibus vis activa, quæ ſe maxime prodit in mutuo ipſorum conflictu: Sed vis activa eſt quid immateriale: ergo datur in meris corporibus aliquid immateriale: ergo dari poteſt etiam vis cognoſcendi; Nam ideo hæc repugnare in illis creditur, quia eſt quid immateriale.

Reſp. diſ. maj. Datur in meris corporibus vis activa inſtrumentalis, hoc eſt vis mutandi ſtatum motus vel quietis alterius corporis per modum neceſſariæ conſequentiæ, poſita utriuſque corporis extenſione impenetrabili & determinatione in alterum accepta ab extrinſeca cauſſa, ut diſtinctius alibi (2) explicavi *conc. maj.* Datur in meris corporibus vis activa principalis, hoc eſt vis agendi ex propria determinatione, & alio modo ac dictum eſt de inſtrumentali, *nego maj.* Et *diſt. min.* Vis activa inſtrumentalis eſt quid immateriale, quatenus eſt conceptus quidam noſtræ mentis nobis repræſentans effectum quem obſervamus in mutuo corporum occurſu, *conc. min.* quatenus eſt quid realiter diſtinctum ab ipſo corpore de genere entis immaterialis eidem inhærens *nego min. & conſeqm.* Diſtinctio vis activæ inſtrumentalis in ſenſu ſolum dependente a modo noſtro cogitandi adeoque minus proprio, quæ unice convenit corpori, a vi activa principali, qualis eſt etiam nullo intellectu cogitante in anima, adeoque in ſenſu qui proprius eſt, dilucide oſtendit infirmitatem factæ objectionis. Vis enim activa in ſenſu proprio eſt quædam realis proprietas quæ afficit intrinſecus naturam rei, cui ea inſit. At vis activa in ſenſu improprio quam nobis repræſentamus per modum cauſſæ mutationis ſtatus, quam obſervamus in conflictu corporum non eſt realis ulla ſimilis proprietas, & quemadmodum cadaver quod habet motum a bajulis non afficitur intrinſecus ab hoc motu & mutatione continua ſtatus, ita neque corpus intrinſecus afficitur ab ea mutatione motus vel quietis, quam ipſi aliud corpus occurrens conciliet. Genuenſis qui hanc diſtinctionem vis activæ in realem & imaginariam non adhibet, nullo modo ſatisfacit objicientibus (3) *poſſe fortaſſis eſſe in corpore vim aliam a motrice diſtinctam quæ ſit vis cognoſcendi*, reſpondendo quod quoniam motus & cognitio ſunt actiones diverſi generis, ideo in uno eodemque ſimplici ſubjecto componi ſimul non poſſunt, quaſi vero vis ſentiendi & volendi non componantur in eadem ſimplici anima, licet prout concipiuntur ſint vires diverſi generis.

332. Juſtat Voltaire apud Epiſcopum Le Franc (4) & Del Mare (5). Datur in corporibus vis inertiæ per quam ſemel mota continuant motum: ſed hæc vis eſt quid immateriale: ergo.

Reſp.

(1) Vo. Melan. de Litte. c. 15
(2) De Cauſ. effici. n. 460.
(3) Ge Elem. met. p. 1. c. 1. pr. 1.
(4) Fr. Prete. phil. 2. caratt.
(5) Ma. Pret. filoſ. Lett. 10.

Reſp. conc. maj. Et *diſt. min.* Vis inertiæ eſt aliquid immateriale quatenus eſt mera negatio, *conc. min.* quatenus eſt quid poſitivum, *nego ſuppoſitum*. Doctrinam quæ in hac diſtinctione continetur, alibi (1) pluſquam ſatis declaravi. Del Mare qui ex permiſſa exiſtentia vis inertiæ in corporibus negavit inferri vim etiam cognoſcendi poſſe iiſdem tribui, non ſatis comprehendit mentem objicientis, qui ex vi inertiæ immediate infert dari in corporibus facultatem quamdam immaterialem, ut inde tranſeat ad concludendum illam cognoſcendi.

333. Inſtat iterum Voltaire apud eumdem Le Franc ibidem & Bergierium (2) & Nonnotem (3). Vis gravitatis quæ datur in corporibus, per quam tendunt in aliquod centrum eſt quid immateriale: ergo.

Reſp. diſt. ans. Vis gravitatis ſumpta pro niſu vel motu corporum in centrum eſt quid immateriale *nego ans*; Nam eſt affectio quædam orta ex impulſu quem recipiunt a cauſſa ipſis extrinſeca, cujus capacem eſſe materiam quotidie cognoſcimus dum corpora movemus vel impellimus. Vis gravitatis ſumpta pro cauſa hujus motus corporum in centrum eſt quid immateriale, *omitt. ans*. Nam Neutoniani dicunt eſſe actionem Dei, atque hoc modo utique eſt quid immateriale: Carteſiani autem eſſe impreſſionem acceptam a vortice materiæ cujuſdam ſubtilis, qua ratione eſt quid materiale: ſed in utraque ſententia eſt quid extrinſecum corporibus. Quare nulla eſt conſequentia.

334. Inſtat tertio apud eoſdem. Vegetatio & Vita plantarum & animalium horumque inſtinctus ſunt quid immateriale: ergo.

Reſp. nego ans, quia nihil immaterialis apparet in vegetatione; cum hæc ſit incrementum plantæ per dilatationem fibrarum & omnium ſuorum organorum. Vita etiam ſumpta pro circulatione fluidorum in corporibus organicis ſolam explicat modificationem materiæ. In ſolo itaque inſtinctu animalium habetur quid immateriale, quia hic eſt proprietas ipſorum animæ, quam eſſe quid ſpirituale alibi (4) planum feci.

335. IV. Objicit Tolandus in epiſtola 3. de motu, & Gildon in ſuis oraculis rationis apud Valſecchium (5). Ex Deo ſuut corpora extenſa, impenetrabilia, diviſibilia, licet ipſe non ſit extenſus, impenetrabilis, diviſibilis: ergo a pari ex materia eſſe poteſt anima cognoſcens.

Reſp. conc. ans, ſupponendo ejus ſenſum eſſe, ex Deo ut cauſſa efficiente eſſe corpora, non vero ex Deo ut cauſa materiali vel formali, quod eſſet Spinoſiſmus. Et *nego conſeqm*; Nulla enim eſt ſimilitudo inter cauſſam efficientem, de qua eſt ſermo in antecedenti, & cauſam materialem quam credo ſolum reſpiciant Adverſarii in conſequentia. Quod ſi forte etiam conſequentia loquatur de cauſſa efficienti, tunc dico eam eſſe nullam, quia non repugnat poſſe quod perfectius immo perfectiſſimum eſt & omnipotens

(1) De Cau. effic. n.459.
(2) Ber. Apol. p.4. ar. Ame.
(3) No. Dict. ar. Ame n.2.
(4) De Ani. Brut.
(5) Val. Fond. l.1. c.4. n.2.

Digitized by Google

producere aliquid in ſe imperfectum, ſicuti eſt materia expers cognoſcendi vi: at non poteſt quid imperfectum, ſicuti eſt materia, producere aliquid perfectius, cujuſmodi eſt anima vi cognoſcendi prædita.

336. V. Objicit Gaſſendus ex mente Epicuri apud Sbaraglium (1), *Nihil prohibet rem ſenſibilem ex inſenſibili fieri*: ergo nihil prohibet ex materia experte vi ſentiendi adeoque cognoſcendi fieri quid habens vim ſentiendi adeoque cognoſcendi. Pro antecedenti idem Gaſſendus ſic arguit (2) *Evadunt fructus ex acerbis dulces, ex inolentibus odoroſi, ex viridibus flavi progreſſu adeo imperceptο ut ſub initium nihil diſcernatur qualitas quæ facta eſt: ſub finem plerunque nihil ejus quæ initio fuit, ut proinde intelligamus rem inſenſibilem evadere ſenſibilem progreſſu quodam conſimili.*

Reſp. diſt. ans. Nihil prohibet rem ſenſibilem h. e. quæ a nobis per ſenſus uſurpatur, fieri ex inſenſibili h. e. ex rebus quæ propter ſuam tenuitatem per ſenſus non uſurpantur, *conc. ans.* Nihil prohibet rem ſenſibilem h. e. quæ capax ſit ſentiendi, fieri ex inſenſibili h. e. ex rebus quæ capaces non ſunt ſentiendi, *nego ans & conſeqm.* Probatio adducta opportuna eſt pro ea parte æquivoci quæ unice conceditur.

337. Inſtat. Ex cibis quibus animalia veſcuntur fit ipſorum caro: Sed cibi ſunt quid emortuum h. e. non capax ſentiendi, caro eſt quid vivum h. e. capax ſentiendi: ergo ex rebus quæ capaces non ſunt ſentiendi fieri poteſt res ſentiendi capax. Lucretius jam olim id objecit (3)

... Natura cibos in corpora viva
Vertit, & hinc ſenſus animantum procreat omnes.

Reſp. conc. mai. & primam minoris partem, ſed *nego* ſecundam. Nam caro viva reducitur ad organa ſenſuum, quibus ex dictis (n.280.) non convenit ſentire.

338. Inſtat Doduellus. Ex non compoſitis fit compoſitum: ergo ex partibus corporis non cogitantibus fieri poteſt corpus cogitans. Reſp. cum Storchenao (4) *conc. ans & nego conſeqm.* Ratio eſt, quia notio compoſiti importat pluralitatem componentium quæ ſimul ſint conjuncta. Ad habendam igitur compoſitionem ex non compoſitis requiritur ut componentia habeant capacitatem ad mutuam conjunctionem, quam ſi non poſſent habere, nunquam ex illis haberetur compoſitum. Notio autem cognoſcentis importat capacitatem cognoſcendi, quam quando non habent & ne poſſunt quidem habere partes quæ corpus componunt, ne ipſum quidem compoſitum jam corpus habebit: & ſicuti evidenter repugnat fieri quid compoſitum ex partibus quæ non poſſunt inter ſe componi, ita repugnat fieri quod cognoſcens ex partibus quibus repugnat ineſſe vim cognoſcendi.

339. Inſtat idem. Rotunditas in corpore naſcitur a partibus non rotundis: ergo cogitatio in corpore fieri poteſt a partibus non cogitantibus. Pro-

(1) Sba. Ani. brut. diſ.3. c.1.
(2) Ga. l.10. Dioge. de Epicur.
(3) Lu. de rer. nat. l.2.
(4) St. Pſycholo. n. 242. ſchol.2. n.4.

Digitized by Google

Probatur conſequentia, quia rotunditas tantum differt ab aliis figuris, quantum cogitatio a motu circulari.

Reſp. conc. ans & nego conſeqm. Nihil enim ſimile inter illa duo. Rotunditas eſt certa partium extimarum poſitio, quæ intelligitur naſci a conjunctione cum iis, quæ etſi non habent hanc ipſam rotunditatis qualitatem, aliquam tamen habent, quæ ſub eodem genere figuræ continetur. Cogitatio autem eſt ens quoddam ſpirituale, quod repugnat naſci ex conjunctione cum iis, quæ in genere entis ſpiritualis non ſint & nec cogitent nec poſſint cogitare. Quis nam dat quod non habet nec poteſt habere? Probatio adducta falſa eſt: cogitatio & motus ſunt res in diverſo genere, at rotunditas eſt in eodem genere cum quavis alia figura.

PROPOSITIO II.

Multæ ideæ non habentur niſi præviis immediate ante ſui exiſtentiam determinatis impreſſionibus factis in organis ſenſoriis, iiſque uſque ad cerebrum propagatis: quin tamen noverimus modum quo his habitis habeantur ideæ.

ARTICULUS I.

Argumenta pro neceſſaria ad plures ideas immediata ſenſuum immutatione.

340. I. SIC arguitur. Ideæ neceſſariæ ad vitam & ſocietatem humanam conſervandam, quæ profecto multæ ſunt, non habentur niſi præviis immediate ante ſui exiſtentiam determinatis immutationibus in organis ſenſoriis. Ex ideis neceſſariis ad vitam ſunt perceptiones omnes de affectionibus quas patimur, ut famis ſitis, hujus vel illius doloris aut morbi. Quænam cauſa eſt, quod aliqui ſciunt quidem quid ſibi velint nomina podagræ, colices, cephalgiæ, & aliorum morborum: at negant ſe ullam habere horum ideam experimentalem, ex qua poſſint ex animo commiſerari quos audiant lamentantes de hujuſmodi doloribus, quia ſcilicet beneficio naturæ bene conſtitutæ caruerunt iis alterationibus organorum, ſine quibus eæ perceptiones numquam habentur. Similiter in ditioribus regionibus & urbibus apud cives ſaltem primarios ignota eſt perceptio famis, quoniam hæc dependet ab indigentia cibi, quæ in iis locum non habet; Nam juxta multorum opinionem fames ſentitur quando fermentum quoddam ſto-

Digitized by Google

machi, præcipuum digeſtionis inſtrumentum deficiente cibo in quem agat, agit in nervoſas illius fibras (1), *eo* ut ait Carteſius *agitans modo, qui ad eſuriei ſenſum in anima efficiendum requiritur*. Ex ideis neceſſariis ad ſocietatem humanam ſunt illæ de exiſtentia corporum & ipſorum qualitatibus, de diverſitate vultuum, vocum, & motus animorum, qui per vultum & vocem manifeſtantur. Obſervare hic præſtat, quod ex ideis, quæ præ ceteris neceſſariæ ſunt ad vitam, quales ſunt quæ ad cibum pertinent, pluribus etiam ſenſibus, viſu ſcilicet tactu olfactu & guſtu acquiri poſſunt: ergo.

341. II. Conſtat dari homines ignaros de ipſis elementis plurium diſciplinarum, quæ pertinent ad phyſicam ad hiſtoriam & ipſam Religionem; Nam ſunt qui penitus ignorant ipſa nomina plantarum animalium foſſilium, & eorum corporum quæ a variis artibus componuntur: & ſunt, quibus fruſtra nominabis Cyros Darios Syllas, aut Athenas Cartaginem & quamvis ex celebrioribus in antiquitate urbem, vel facinus, vel alium quemcumque eventum: & ſunt tandem qui nihil ſciunt de doctrina Chriſtiana: Sed tanta hæc ignorantia de ipſis elementis hujuſmodi diſciplinarum unice refunditur in defectu certæ impreſſionis factæ in ſenſibus, & præcipue in auditu ab aliquo, qui illos de his docuerit: ergo ſine hac prævia impreſſione, facta præcipue in auditu, neceſſaria eſt illa ignorantia. Minor ſuadetur, quia inſanus eſſet, qui ſola vi ſuæ rationis crederet, potuiſſe ſe aſſequi cognitionem eorum, quæ mediis his ſenſationibus deinde novit. Da, inquit Pluche (2) Carteſio fructum aliquem recens delatum in Europam e regione toto orbe remota, & pete ab eo qui jactat ſe ab idea materiæ homogeneæ, & in motum vorticoſum concitatæ collegiſſe veram ſtructuram ſtellarum planetarum hominis animalium & omnium viventium, ut te doceat ſit ne fructus arboris an fruticis, gratum ne an ingratum ſaporem habere debeat, futuruſne ſit eſu ſalubris an exitialis, neſciet profecto quicquam ſtatuere, niſi poſt repetitas obſervationes, & experientias adhibitis ſenſibus accurate inſtitutas, ut de ſe S. Auguſtinus faſſus eſt relate ad ſaporem fragorum & cornorum qui inquit (3) *antequam in Italia ipſum guſtaremus, nullo modo veniret in mentem*.

342. III. Ex hiſtoriis philoſophicis certi ſumus plures corporum ſpecies nunc certiſſimas, olim fuiſſe ignotas, vel quia poſitas extra ſenſuum humanorum ſphæram, vel quia ignorabatur modus quo ſenſus illis applicarentur. Itaque incognita fuerunt toti antiquitati, quæcumque corpora ope teleſcopii & microſcopii extra controverſiam nunc ſunt, quia ſine hujuſmodi inſtrumentis quæ veteres latebant, eorum dimenſiones ſunt extra ſphæram oculorum noſtrorum. Simili ex cauſa erit aliquis ex hominibus vulgaribus, qui dubitabit, an quem audit aerem vocari, ſit verum corpus fluidum, in quo ſicut piſces in aqua, ita nos in ipſo vivimus, quia nimirum nul-

(1) Ca. Epiſ. p.1. ep.53.
(2) Plu Spett. t 5. Go. de l'Hom. p.93.
(3) Au. epi.ad Nebrid. olim.72. n.7.

Digitized by Google

nullo ſenſu percipitur, niſi in quibuſdam caſibus, vel cum videmus bullas quaſdam e vaſis fundo erumpere poſt infuſum liquorem, vel cum vehementius ſolito agitatur ſeu manu ſeu flabello ſeu externa quavis cauſa, quod ille non animadvertens, utpote ratiociniis non aſſuetus ventum dicet, & neſciet idem eſſe ac aerem agitatum ſeu profluentem. Obſervatio etiam quotidiana quæ fiat de iis qui naſcantur vel viſu vel auditu vel olfactu carentes, docebit nullas illos vel coloris vel ſonitus vel odoris proprias ideas habere, cum nullas harum ſenſationum ſignificationes prodant.

343. Poterit quidem etiam qui cæcus ab infantia fuit colóres priſmatis per lineas percipere diſtinguere & uſitatis nominibus declarare; ſed cum non poſſit per impreſſionem lucis factam in ſuis oculis eorumdem colorum propriam cognitionem habere, illa quam habet nec phyſica nec experimentalis dici poteſt, ſed ſolum Metaphyſica ſeu Geometrica ſeu intellectualis. Cujuſmodi fuit in Saunderſonio, qui etiamſi fuit a variolis excæcatus in infantia, nihilominus tantam acquiſivit ſcientiam in diſciplinis mathematicis, ut auditus fuerit optime diſſerere de theoria viſionis, de lumine de coloribus de iride de lentium uſu in Cantabricenſi Academia, in qua Matheſeos profeſſor fuit poſt Neutonum, & libros compoſuerit qui editi proſtant, renovato exemplo Didymi Alexandrini, qui pariter cæcus ab infantia doctus evaſit etiam in Mathematicis, & cathedram celebris ſcholæ Alexandrinæ obtinuit, & plures reliquit libros, quos credo dictatos, etſi non repugnat fuiſſe etiam ab his cæcis perſcriptos; Nam ars ſcribendi acquiri poteſt per tactum modo, quem docet Gaſpar Schottus (1) & confirmant hiſtoriæ quas ex Eraſmo & Cardano ibidem refert de cæcis qui arte potiti ſunt ſcriptoria. Interea quoniam tota cæcorum de coloribus ſcientia poſſibilis eſt abſtracta, ita nihil adimit de veritate Ariſtotelici effati (2) *Quibus deeſt unus ſenſus, deficit una ſcientia*; Nam hoc intelligitur de ſcientia experimentali, & quantum in hominem cadere poteſt perfecta. Similiter obſervare conſtanter poſſumus, quod quoties ſenſus adſint expediti, & motum convenientem in quo conſiſtit debita ſenſuum diſpoſitio, a rebus corporeis recipiant, nequit anima ceſſare ab efficiendis ſibi certis ideis quæ motibus illis nunquam non reſpondent.

344. Quæritur hic de parte determinata organi cujuſque ſenſorii, quam affici neceſſe eſt ad habendas ideas, quæ a ſingulis dependent, ita ut nullæ hæ ſint deficiente ejuſdem affectione etiamſi reliquæ ejuſdem organi partes commoveantur. Sicuti enim ad habendos ex lyra proprios ſonos opus eſt ipſius chordas pulſare, ita non ſatis eſt ad videndum habere oculos, qui lucis impreſſionem recipiant, aures quæ ab aere percutiantur, linguam & palatum in quibus cibi deponantur, & cetera membra quæ externorum objectorum actionem patiantur, niſi hæc fiat in determinata horum organorum parte. Hujuſmodi tam legitima quæſtio cum paſſim tractetur ab auctoribus, ubi de ſenſibus externis agunt, cum iis ſentiendum qui eam

(1) Sch. Steganogr. Cla. 8. c. 17. n. 7. (2) Ar. Poſter. tex. 35.

eam partem in ſingulis ſenſibus ſtatuerunt, quam duce Anatomia invenerunt componi ex ramis alicujus nervi ex iis, qui a cerebro propagantur, Atque a diverſa ejuſdem affectione repetunt diverſas idearum ſpecies, quæ ſub eodem genere earum quæ ad ſingulos ſenſus pertinent continentur. Itaque ad ideam coloris rubri dicas requiri retinæ commotionem vehementem, mitem vero & languidam ad illam violacei, & blandam atque ſuavem ad illam viridis. Nolim tamen cum iis loqui, qui dicunt viſionem fieri in retina & alias ſenſationes in aliis ſingulorum organorum partibus; hic enim loquendi modus falſam ingerit opinionem de potentia cognoſcendi ſenſibus inhærente, & de cognitionibus factis in ſenſibus. Dicam potius immediatum organum viſionis eſſe retinam & ſimiliter de reliquis.

ARTICULUS II.

Argumenta pro neceſſaria ad plures ideas propagatione motus ſenſuum uſque ad cerebrum.

345. PRO ſecunda propoſitionis parte ſic I. arguitur. Partes noſtri corporis, quæ carent nervis, quibus communicent cum cerebro, tabeſcunt vel a nobis ſeparantur, quin ſentiamus aut doleamus. Sic pulmones ulcus contrahunt, quod non dolet: ungues reſecantur nobis ridentibus: ſanguis extra nos erumpit ſine noſtro cruciatu: ergo etiam immutationes, quæ fiant in organis ſenſoriis non excitabunt ullam in anima ſenſationem, niſi uſque ad cerebrum propagentur.

II. Experientia conſtat, animal non ſentire ullum dolorem in pede vel manu, etiamſi pungatur vel percutiatur, ſi impedita ſit propagatio hujuſmodi affectionum uſque ad cerebrum, arcte circumligato crure vel brachio. Conſtat ſimiliter partes corporis, quæ ſphacelo affectæ jam ſint, pungi ſecari comburi ſine ulla ægroti ſenſatione, quia in ea corrupti jam ſunt ipſi nervi, quo potiſſimo vel unico ſigno juxta Hieronymum Fabricium ab Aquapendente (1) Sphacelus a Gangræna diſtinguitur: ergo ideæ quæ poſtulant determinatas immutationes in organis ſenſoriis requirunt præterea earum propagationem uſque ad cerebrum.

346. Quando S. Auguſtinus dixit (2) *Quum exiguo puncto in carne viva aliquid tangitur, quamvis locus ille non ſolum totius corporis non ſit, ſed vix in corpore videatur, animam tamen non latet: neque id quod ſentitur per corporis cuncta diſcurrit, ſed ibi tantum ſentitur ubi ſit: unde ergo ad totam mox perveniet niſi quia & ibi tota eſt ubi ſit, nec ut tota ibi ſit cetera deſerit*, plane demonſtrat hujuſmodi experimenta & obſervationes minus ſua ætate innotuiſſe. Etſi enim non diſcurrit per cunctas corporis partes læſio facta in parte remota a capite, diſcurrit tamen ab illa uſque ad caput per nervos illi parti reſpondentes. Nam ut Malpighius demonſtravit agens de exter-

(1) Au. Pentath. l. 1. c. 19.

(2) Au. Epiſ. ad Hieron. olim 28.

externo tactus organo, hoc conſiſtit in pyramidalibus papillis e nervoſo corpore quod cum cerebro communicat progenitis, quæ per univerſam cutem diffuſæ e cuticula erumpunt. Atque dum earum diverſæ flexiones ac motiones, quas a vario objectorum momento patiuntur, ad cerebrum perveniunt, diverſæ naſcuntur ſenſationes aliæ jucundæ & aliæ moleſtæ.

347. Confirmatur hoc argumentum obſervatione quam Carteſius fecit de iis, qui oculis ex vulnere laborantibus innumeras ignium vibrationes cernunt etiam in tenebris, quod (1) *non alii rei eſt imputandum quam agitationis vehementiæ quæ capillamenta exigua nervi optici inſtar violenti luminis cujuſdam movet: & ex eadem cauſſa provenit, quod qui lumen aliquando valde fulgidum obſtinate conſpexit, videat deinde aliquando varios colores, etiamſi oculos clauſerit.*

348. III. Experientia conſtat ut jam dixit Lactantius (2) *in cerebro ſentiendi rationem eſſe*, quatenus anima juxta opportunam Carteſii explicationem (3) *non in organis ſenſuum exteriorum, ſed in cerebro illam facultatem exercet, quam nuncupant ſenſum communem*. Hoc autem conſtat quia læſo cerebro ſemper apparet læſa etiam facultas vel omnis vel alicujus ſaltem ſenſationis, eamque nunquam videmus recuperari niſi cerebro ad ſanitatem reſtituto: ergo ad habendas ideas quæ ſenſationes dicuntur, omnino requiritur ut cerebrum in eo ſtatu ſit, quo poſſit recipere factas in particularibus ſenſoriis impreſſiones, & in ipſum propagatas. Argumentum confirmat Boerhaave docens (4) *quando duæ unciæ aquæ in ventriculos cerebri effunduntur, hominem nihil quicquam ſentire, neque fragorem maximi tormenti, neque lucem vividiſſimam, neque penetrantiſſimum ab uſtione dolorem*: Et Haller in adjectis notis addit, *innumerabilibus exemplis conſtare ſenſorio illæſo, aut illæſo nervo artus alicujus, ſed vel cerebro laborante vel nervo inter ſenſorium & cerebrum, ſenſum omnem deleri* ab illo ſenſorio dependentem. Aliqua ex his exemplis videſis apud Jo. Schenckium (5), quibus adde quod legitur in Actis Academiæ Pariſienſis, & ex his in Encyclopædia Gallica (6) de adoleſcente, cujus cranium diſruptum erat, toties ſimilem mortuo evaſiſſe, quoties humor quidam morboſus condenſaretur ſupra corpus calloſum cerebri, eumque ſtatim ut humor ille apto inſtrumento educeretur, libere reſpiraſſe, lucem vidiſſe, voces audiſſe, de vulnere doluiſſe, ſenſus demum recuperaſſe, quos iterum amittebat, ſi humor ille iterum ſinebatur dilabi ſupra cerebri corpus calloſum, aut metallico inſtrumento ipſum aliquantulum premebatur. Adde etiam conſtare vitium contractum eſſe a cerebro Apoplecticorum, in quibus omnis ſenſus aliquando ita deficit, ut ad graves in plantis percuſſiones, vel ad ipſam ferri candentis combuſtionem vix aut ne vix quidem aliquando excitentur.

339. IV. Quo-

(1) Car. Princ. c.6. n.3.
(2) La. de Opif. c.10.
(3) Car. Diopt. c.4.
(4) Bo. Inſt. med. to.4. n.568.
(5) Sc. Obſer. medi. l.1. 40.
(6) En. ar. Ame.§. Un payſan.

Digitized by Google

349. IV. Quoties accidit nos opprimi ſomno, qui ſin minus dici poſſit eſſe *in ſolo cerebro*, ut cenſet Carteſius, nemo tamen negabit in ipſo præcipue eſſe: ſomni autem tempore manifeſtum eſt non ſolum omnes ceſſare in nobis operationes ſpontaneas, ſed ipſas etiam ſenſationes, ita ut concubia præſertim nocte ne fragorem quidem cæli tonantis, nec totius corporis concuſſionem niſi forte violentam ſentiamus. Et aliquando nobis etiam vigilantibus cum multa objecta obverſentur ante oculos & aures, vel alios ſenſus afficiant, nihil tamen videmus, nihil audimus, & miramur alios, ſi de his iterum apud nos loquantur, admirari quod nova nobis ſint quæ dicunt, & profiteri ſe referre quæ nobis præſentibus acciderunt.

350. Singulare eſt quod in hac re de Archimede ex hiſtoria habemus ipſum ne a neceſſario quidem & perquammaximo fragore expugnationis Syracuſarum excitatum fuiſſe a cogitationibus quibus tunc intentum ſe prodidit, quoniam ſupra geometricas figuras, quas in arena delineaverat, ab ignaro milite transfoſſus occubuit. Nec minus ſingulare eſt, quod de Socrate refert Gellius (1), *adeo ſtudiis intentum animum præbuiſſe, ut a ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem iiſdem in veſtigiis, ore atque oculis eumdem in locum directis cogitabundus, tamquam exceſſu mentis atque animi facto a corpore, fuerit repertus*: Atqui nulla melior horum explicatio afferri poteſt, quam dicendo id accidere, quia etſi in externa ſenſuum ſuperficie impreſſiones ſuas objecta fecerint, non tamen excitati fuerunt convenientes motus in nervis, qui uſque ad cerebrum propagarentur, ſed vel nulli vel ſatis debiles hi fuerunt, ita ut impreſſio vel nulla vel vix ulla in cerebro reſponderit: ergo ita dicendum. Quod enim ajebant aliqui apud Danielem Bartoli (2), in ſomno quidem carere nos ſenſationibus, quia anima vel recedit a corpore vel diſſimulat ſuam præſentiam, non poteſt admitti utpote vel aperte falſum vel nihil explicans. Quod vero alii referente Lactantio, cenſuerint etiam qui vigilet tunc non ſentire, quando anima e capite ſede ſibi propria (3) *commearet ad pectus, & quaſi ad ſecretum aliquod penetrale ſecederet*, eſt alia gratuita hypotheſis. Quod tandem alii dicunt, impreſſiones factas in ſenſoriis non habere vim efficiendi ullam ſenſationem, niſi anima illas advertat ſeu immediate percipiat, eſt petitio ut ajunt principii.

351. Ratio autem cur ſoliti motus nervorum non propagentur uſque ad cerebrum ab externorum objectorum impreſſione videtur eſſe, pro caſu quidem ſomni, vel exinanitio ſpirituum ſubtiliorum, quorum excurſionibus nervi apte uſque ad cerebrum commoveantur, vel alterius generis obſtructio ab iiſdem contracta, quæ opportunum his ſpiritibus tranſitum impediat, vel craſſiorum humorum copia circa cerebri calloſum corpus congregata, cujus effectum eſſe ceſſationem omnium ſenſationum jam vidimus. Pro aliis autem caſibus qui vigiliæ ſunt proprii, ex eo repetatur, quod anima ut ſui juris eſt & ſenſibus imperat, ad alias vel ſenſationes vel cogitationes tunc

(1) Ge. Noct. Atti. l. 2. c. 1.

(2) Ba. Ricre. del Savi. l. 1. c. 16.

(3) Lact. de Opifi. c. 16.

Digitized by Google

tunc incumbebat vehementiores, ita ut quodammodo videatur deſeruiſſe reliquas partes corporis præter illas, quæ ad eas cogitationes conſervandas adhibebat.

352. Spiritus ſubtiliores quos credimus cauſſas nervorum commotionis communiter dicuntur ſpiritus vitales aut animales & etiam ſuccus nerveus, quos cum tota antiquitate admittunt plerique recentiores ut Boerhaave & Haller in notis ad ejus prælectiones aliique citati a Fortun. a Brixia (1) paucis ſolum diſſentientibus in quibus nuper eſt Auctor gallici tractatus *Phyſica corporis animalis* editi Pariſiis anno 1755, de quo meminerunt Trevoltiani (2). De illorum enim vero natura controvertitur. Sunt enim & quidem communius qui ſtatuunt eſſe, ut loquar cum Para (3) quamdam eſſentiam quæ ſeparatur a ſanguine & ſubtilioribus humoribus: Alii dicunt eſſe æthęrem quemdam mobilem & elaſticum: Alii ut Petrus Angelus Rotondi (4) particulas ignis & aeris purgatas in cerebro tamquam in cribro ab omnibus aliis eterogeneis particulis, aqueis maxime & terreis.

353. Quod autem hi ſpiritus per intimam nervorum ſubſtantiam celerrime ad cerebrum excurrant, facta in ſenſoriis impreſſione aliqua, ſequitur ex ipſa nervorum indole & fabrica, quam meliores phyſici, inter quos inſignem ſibi locum vindicavit Jo. Baptiſta Mazinus dicunt (5) *duplici conſtare oubſtantia, quarum interior medullaris eſt, quæ a candicante cerebri materia ſrtum habet: exterior membranacea quæ a meningibus proficiſcitur*. Quæ deſcriptio opportunior eſt ea quæ dicit nervos eſſe faſciculos fibrarum quæ formant corpus quoddam ſolidum, quam ſequitur Hartleius apud Trevoltianos (6), & illa Boerhaaves, quæ nullam mentionem faciens de ſubſtantia membranacea dicit (7) *Nervus eſt corporis pars orta ex medulla cerebri, cerebelli, medulla oblongata & ſpinali, & inde porrecta ad omnes fere corporis partes firmas, forma chordarum quæ nuſpiam tenſæ ſed ubique laxæ ſunt*.

354. Illi qui negantes exiſtentiam ſpirituum animalium dicunt ſenſationes fieri per motum nervorum, qui (8) *ad cerebrum funium inſtar protenduntur*, ut dixit Carteſius, qui tamen alibi (9) ab alia de ſpirituum opinione non abhorruit, communiter jam reiiciuntur, quia cum omnes humani corporis nervi deſinant in teneram cerebri ac medullæ ſpinalis materiam, intendi non poſſunt deficiente puncto fixo & immobili cui affigantur. Præterea multa animalia, quæ molli conſtant materia ut polypi aliaque inſecta, maximam præſeferunt ſenſibilitatem: ſed certe non per nervos ſolidos & tenſos. Igitur non requiritur hujuſmodi tenſio nervorum ad ſenſationem. Alia contra hanc hypotheſim argumenta refert citatus a Brixia (10). Sed his omiſſis hoc unum eſt quod ad habendas ſenſationes neceſſarium eſt ut

(1) Br. Phy partic. n. 440.
(2) Tr. ann. 1756. ar.2.
(3) Pa. Metap. n. 336. §.2.
(4) Ro. Princ. fiſic p.3. pag.172.
(5) Ma. Mecha. morb. p.2. diſ.2. n.2.
(6) Tr. ann. 1756. ar.30.
(7) Bo. de motb. nerv,
(8) Ca. Med. 6. ſub. fin.
(9) Ca. Diopt. c 4. n.3.
(10) Br. Phy part. n4426.

Digitized by Google

nervi ita commoveantur, ut illorum motus uſque ad cerebrum traducatur.

355. Objicitur. Stellarum lumen etiam ſplendente ſole efficit ſuam impreſſionem in oculis, quæ utique propagabitur uſque ad cerebrum; Nam illud lumen neceſſario agit & organa ſenſoria neceſſario patiuntur: attamen ſplendente ſole ſtellarum lumen non percipitur. Ex iiſdem rationibus impreſſio in auribus facta a tenui & delicata voce propagabitur uſque ad cerebrum etiam quando habetur alia impreſſio ex magno proveniens fragore; attamen hac exiſtente illa non ſentitur: ergo propagatio uſque ad cerebrum impreſſionis factæ in ſenſibus vel non eſt neceſſaria ad ullas ideas, vel non connectitur cum harum excitatione.

Reſp. I. *nego ans*. Nam impreſſio luminis naſcitur a motu quo lux ad oculos pervenit, & impreſſio ſonitus naſcitur a certo motu quo aer in aures impellitur. Cum itaque lux a ſole ſplendente & aer a fragoſo corpore recipiant motum validiorem quam a ſtellis & delicata voce, jam horum actio nullius eſt efficaciæ neque in luce neque in aere, & proinde nulla tunc ab ipſis impreſſio in ſenſibus. Reſp. II. *omitto ans & diſt. conſqs*. Propagatio uſque ad cerebrum tenuis impreſſionis factæ in ſenſibus non connectitur cum ideæ excitatione in conſortio alterius impreſſionis vehementioris *conc. conſeqm*, ſecus *nego*. Quoniam ex qualitate impreſſionis factæ in cerebro dependet qualitas ideæ, ſi illa inſenſibilis evaſit ſeu minima propter coexiſtentiam cum altera validiori utique nulla eidem reſpondebit idea.

ARTICULUS III.

Corollaria de Cauſſa doloris, de Amauroſi, de viſis Maculis & Muſcis volantibus, de Apparentia ignis ubi hic amplius non eſt, de Surditate, & de Delirio.

356. Coroll. I. Doloris cauſſa eſt præternaturalis & irregularis motus ac diſpoſitio fibrarum nervearum circa cerebrum.

Nam in nervis non ubicunque ſint per totum corpus, ſed in ea ſolum ipſorum parte quæ cum cerebro conjungitur, eſſe quaſi ſedem ſenſationum ſatis jam ex dictis in propoſitione compertum eſt. Idem confirmant, qui in fervore pugnæ graviter vulnerati nullum per aliquod tempus ſentiunt dolorem, qui paulatim ſupervenit, quando aliæ ex fibris nerveis circa cerebrum diſtrahuntur, aliæ contrahuntur, & a conſueta directione recedentes inſolito modo cerebrum afficiunt quotquot cum læſa corporis parte communicant. Jo. Baptiſta Mazinus pro ſua legum mechanicarum profunda cognitione modum quo hæc ipſa cauſſa agit ſtudioſe conquiſitum, accurate expoſuit in ſua *Mechanica morborum* (1), ubi etiam primo quidem rejicit qui cum veteribus dicant ſolutionem continui, h. e. texturæ fibrarum eſſe præ-

(1) Ma. p. 2. diſ. 1. a nu. 8.

Digitized by Google

præcipuam doloris cauſſam, cnm non ſit hujuſmodi diſſolutio, niſi effectus qui tandem ex prædicta jam cauſſa ſequitur. Deinde excludit ſententiam Alphonſi Borellii, qui (1) rejecta veterum opinione ſtatuit quæſitam cauſſam eſſe vellicationem quam nerveæ membranæ patiantur. Nam ſemper quidem ſequitur aliqua agitatio animalis a corporibus ipſius nervos vellicantibus ſed non ſemper ſequitur dolor, ut apparet in affectionibus convulſivis.

357. Coroll. II. Amauroſis explicatur ex impedito nervorum opticorum motu uſque ad cerebrum.

Amauroſis eſt oculorum morbus qui aliter appellatur Gutta ſerena, & definitur cæcitas nulla apparente in oculis noxa, cujus plures poſſunt eſſe cauſſæ, quotquot ſcilicet impediant ne nervi optici commotio uſque ad cerebrum propagetur, quod quando accidit deficiat neceſſe eſt ſub luce etiam meridiana viſio objectorum. Atque quia aliquæ ex his cauſſis vel medicamentorom vi vel naturæ beneficio removeri poſſunt ut apparet ex hiſtoriis, quas in hac re collegit Lambertinus (2), mirum non eſt antiquas etiam amauroſes ex improviſo aliquando evaneſcere. Tales creduntur quæ originem habent ex ſanguinis vel lymphæ ſuffuſione ſupra retinam quæ propterea inepta redditur ad formationem imaginis objecti, ſine qua non fit viſio. Hujuſmodi hiſtorias plane ignoravit, qui in *Notitiis Mundi* (3) quæ Florentiæ ſingulis hebdomadis Italice prodeunt, dixit a Bernardino Aſtolfoni *inventum remedium tollendi Guttas ſerenas morbi genus creditum uſque ad hanc diem inſanabile*. Illa ſolum hujuſmodi gutta, quæ provenit a paralyſi nervi optici juxta Jo. M. Lanciſium apud eumdem Lambertinum *arduæ & pene deſperatæ eſt curationis*.

358. Coroll. III. Maculæ & muſcæ volantes oculorum morbi explicantur per impeditam radiorum impreſſionem ſupra partes aliquas retinæ, expanſionis nervi optici.

Accidit aliquando ut quis videat in objectis partes aliquas nigras. Hæ dicuntur maculæ, ſi permanentes ſint & in eadem ſemper diſtantia ab axe optico, eæque plerumque rotundæ ſunt: ſin autem ſint fluctuantes, nec in una ſemper diſtantia ab axe optico nec ſub eadem figura, dicuntur muſcæ volantes. Maculæ juxta laudatum Mazinum originem habent a vitio contracto ab aliqua retinæ parte, quæ vel humore e vaſis ſanguineis aut lymphaticis effuſo contecta ſit, vel alia ratione ſit ab impreſſione radiorum ſubtracta: Muſcæ autem volantes effectus ſunt granulorum vel filamentorum quæ concreverint in oculi humoribus præſertim aqueo, quæ radios aliquos ab objectis provenientes intercipiunt modo hos modo illos juxta locum, in quo pro ſua mobilitate verſentur. Quando hujuſmodi concretiones augentur, ſunt cataractæ quæ totum objectorum aſpectum tollunt, quibus per artem remotis viaque radiis iterum aperta illuminatur retina & viſus recuperatur. Cum removeri hæ ubique ſoleant per ſolam chirurgiam, neſcio an ulius erit

 qui

(1) Bo. de mot. animal. tom. 2. pr. 265. & 27.

(2) La de Beatif. l. 4. p. 1. c. 9.

(3) No. ann. 1776. n. 104. in fin.

qui credat quod Schenckius (1) narrat ſibi affirmatum a doctiſſimo medico perſæpe experto, curari hoc malum etiam per unguentum factum ex fæce olei & vino omphacio. Eſt & aliud cataractæ genus amiſſa humoris cryſtallini pelluciditas, cui pariter ars conatur remedium afferre.

359. Coroll. IV. Apparentia ignis ubi amplius non exiſtit, explicatur ex perſeverante commotione nervorum opticorum facta ab igne e loco in quo erat, dum alias producit e locis, quæ cum opportuna celeritate ſucceſſive occupat.

Notum cuique eſt quod dum accenſa virga velociter movetur vel in gyrum vel in lineam rectam ſurſum ac deorſum, apparet integer circulus lucidus aut recta ſine ulla interruptione illuminata, cum tamen evidens ſit virgam accenſam non eſſe eodem tempore in toto circulo aut in tota recta. Ut cauſſam hujus opticæ illuſionis concipiam, equidem fingo mihi totidem virgas accenſas collocatas in tota linea ſive recta ſive curva, nec jam admiror me videre eodem tempore lucidum circulum aut lucidam rectam, quia novi ex ſingulis reſilire lucem ad oculos, quæ retinam commovet impreſſa ibidem imagine circuli aut rectæ. Jamvero quoniam ſimilis figura apparet etiam ex unica lucente virga celeriter mota, neceſſe eſt æquivalentem adeſſe ex hac ipſa celeritate occaſionem hujus apparentiæ. Atque hanc dico eſſe perſeverantem commotionem ſeu tremorem in una retinæ parte quam primam dicam, dum ſucceſſive ex motu accenſæ virgæ aliæ & ultima etiam pars requiſita ad ſimilem imaginem recipiunt ſuam concuſſionem. Quare cum jam invenerim in retina eodem tempore exiſtentem integram imaginem certæ lineæ lucidæ mirum mihi jam non eſt haberi etiam hujus ſenſationem. Confirmat hanc explicationem quod audivi de quadam machina excogitata ab Arcyo Academico Pariſienſi & deſcripta in Actis hujus Academiæ anni 1765 quæ ſenſationum durationem metitur.

360. De hoc circulo apparenti in rotatione corporis loquens Locke aſſignat pro ipſius cauſſa (2) celeritatem corporis quæ major ſit illa qua indiget anima ad producendas diverſas ſucceſſive ideas ſeu ſenſationes, quare inquit *non apparet eſſe in motu*, *ſed videtur circulus perfectus*. Falſa profecto explicatio; Nam ſi anima videret corpus quaſi non eſſet in motu, deberet videre in unico tantum loco principio circuli vel lineæ. Igitur ſi videt ad inſtar circuli vel lineæ profecto habet totidem ſenſationes quot requirantur ad hujus circuli vel lineæ ideam. Aliam repugnantiam inveniet qui componat quod hoc loco docet Locke de tempore requiſito ab anima ad plures ideas efficiendas cum doctrina, quam ſupra (3) tradidit de quadam analogia inter naturam animæ & ejus actiones in eo ſita, quod ſicuti natura animæ non occupat locum extenſum, ita ejus actiones non indigent ullo intervallo temporis ad exiſtendum & coexiſtendum.

361. Coroll. V. Surditas eſt effectus impediti motus nervi acuſtici, quod

(1) Sc. Obſer. medic. l. 1. n. 301.
(2) Lo. Eſſay. Phi. l. 2. c. 14.
(3) Ibid. l. 2. c. 9.

Digitized by Google

quod ſi contingat a nativitate vel infantia jam trahit ſecum aliam imperfectionem ſilentium, quia loqui diſcimus ex auditu. Quando hoc impedimentum naſcatur ex congeſta materia, quæ nervum ceteroquin integrum reddat immobilem, cum hæc poſſit naturaliter diſſipari, mirum non eſt auditum acquiri ab eo, in quo vel nunquam fuit vel a longo jam tempore deſierat. Itaque mulier ut legitur in Italico ſpecimine Tranſactionum philoſophicarum (1) ſurda & muta a nativitate audiens facta eſt & loquax poſt febrim, qua anno decimo ſeptimo ætatis laboravit.

362. Coroll. VI. Deliria ex connexione motuum cerebri cum certis animæ ideis explicantur. Ea enim connexione poſita, ſi per excurſum ſpirituum quibus anima ex vitio quodam cerebri jam amplius non dominetur, fiant perturbatæ concuſſiones cerebri, modo illæ quæ ab objectis olim præſentibus diverſo tempore provenerunt, modo aliæ quæ in ſenſus nunc primo incurrunt, neceſſe eſt ut dum ſingulis hujuſmodi motibus ex legibus commercii animæ cum corpore reſpondet determinata idea, fiat ut quis confundat, quæ ſenſibus uſurpat cum iis quæ imaginatur, quæ aliquando talia ſunt ut ne eſſe quidem poſſint, cujus modi ſunt monſtra formæ nunquam viſæ, hoſtes ſibi conviciis & armis minitantes in magno omnium ſilentio. Atque in hac idearum confuſione conſiſtit amentia quæ dum extrinſecus ſe prodit per conſueta idearum ſigna maxime loquutionem, delirium nuncupatur, quod poteſt eſſe univerſale ſeu ut aiunt perfectum aut particulare ſeu imperfectum. Primum autem tunc habetur, quando quis in omni genere ſive doctrinali ſive morali delirat; ſecundum vero quando in aliquo ſolum genere quis aberrat. Atque primum dixerim naſci ex depravatione omnium nervorum, qui ad motus voluntarios ſunt deſtinati: ſecundum vero ex aliquorum dumtaxat vitio.

363. Morbi igitur genus ſunt deliria, & ad ejus curationem ſunt in medica facultate certæ regulæ. Una ex his pro particulari amentia quæ conſiſtat in quadam perſuaſione quam quis habet de objecto quod reipſa non exiſtit, præſcribit excitare in delirante ideam quæ naturaliter eam tollat per quam delirus eſt. Ita femina quæ firmiſſime credens acum ſibi in gula hæſiſſe ab omni cibo & potu abſtinebat dicens ſentire illam ſiquid deglutiret profundius infigi, curata ſtatim fuit, quando chirurgus indulgens ipſius læſæ imaginationi, volſellam in gulam immiſit, in qua veram acum tinctam ſanguine abſconderat, eamque extrahens exclamavit, vere erat acus in gula, en illam. Narrat hanc curationem Storchenaus (2) ex Boerhaave, qui ait hujuſmodi deliros non aliter ſanabiles eſſe niſi *inventa phyſica aliqua antitheſi delirio oppoſita*.

364. Juvat referre ſingularem Andreæ Baxteri Scoti philoſophi explicationem. Ille in ſuo Anglico opere *de natura animæ humanæ*, quod referente Bibliotheca Britannica (3) etſi in duo non parva volumina tributum, adeo

(1) Sag. dal 1700. al 1720. tom. 3.
(2) St. Pſych. n. 52. in fine.
(3) Bi. to. 12. p. 2. ar. 4.

Digitized by Google

adeo concelebratum fuit, ut brevi iterum editum fuerit anno 1737. Ille (1) inquam omnia omnino deliria repetit ab actione ſpiritus alicujus nobis externi, qui in cerebro efficiat incompoſitas impreſſiones, quibus reſpondet inordinata idearum congeries. Quare juxta ipſum omnes deliri ſunt ab aliquo Dæmone poſſeſſi vel obiter vel permanenter prout delirium ſit vel temporarium vel permanens. At Medicina quæ non raro ſuperat delirii cauſſas, & certe non afficit nec ſuperat Dæmonum vires, planum facit quam abſurda ſit hæc Baxteri cogitatio, quæ aliunde ne remotam quidem pro ſe rationem aliquam habet; Nam quod ex tumultu humorum vel vitio contracto in cerebri organizatione non fiant impreſſiones prout oportet ad ſeriem idearum ordinatam, quidnam continet, quod ſit difficile intellectu?

365. Quando cum delirio coniungatur febris, tumultus humorum eſt evidens, ſicuti etiam quando adſit cum febri inflammatio vel meningum, quæ facit delirium, quod proprie appellatur phrenitis idiopathica, vel diaphragmatis aut aliorum inferiorum viſcerum, per quam habetur phrenitis dicta ſympathica. Ipſam maniam quæ eſt delirium ſine febri conjunctum cum furore, quo aliquando gracilis homo a pluribus robuſtioribus vix domatur, habere ſuas cauſſas naturales atque mechanicas demonſtrant tum ii qui ex ira ad tempus ſimiliter inſaniunt: tum catenæ & vincula, quibus quivis maniaci tandem coercentur: tum aliæ rationes, quas Medici & in his Mazinus (2) perſequuntur.

Articulus IV.

Corollarium de Somniis.

366. Somnia tum quæ ex corporis conſtitutione naſcuntur & naturalia appellantur: tum quæ ex voluntariis cogitationibus ſtudiis & moribus proveniunt, ſeu ut ajunt moralia, explicantur ex animadverſa connexione inter determinatos cerebri motus & determinatas ideas animæ.

Duas tantum ſomniorum ſpecies commemoravi omiſſis ſomniis Divinis quæ Deum habent auctorem vel Angelum Dei nomine, & Diabolicis quæ mali Dæmonis opera fiunt, de quibus alii viderint. Ceterum quando de his agendum eſſet, equidem dicerem hæc haberi per Angelos vel Dæmones, qui in ſomno faciunt eas cerebri commotiones, cum quibus noverunt certas in anima ideas excitari. Hanc explicationem habet citatus nuper Baxter, quam quodammodo deridendam reddidit ex nimia quam illi tribuit extenſione contendens omnia omnino ſomnia eſſe vel Divina vel Diabolica, quia inquit ſeries ordinata idearum quæ ſomnia componunt requirit cauſſam intelligentem: Sed hæc non eſt ipſa anima quam in ſomno vult vacare a procurandis ſibi & dirigendis cerebri motibus ad hanc idearum ſeriem neceſſariis: ergo

(1) Ba. Vol. 1. ſec. 1.

(2) Ma. Mech. morb. p. 1. diſ. 1. n. 18.

Digitized by Google

ergo eſt aliquis vel Angelus vel Dæmon. At argumentum non eſt opportunum niſi pro ſerie ordinata idearum, quæ nullam habent dependentiam ab actionibus quas anima extra ſomnum aliquando non effecerit. Illæ certe de his explicationes ſunt improbabiles quæ ſupponunt doctrinam de exiſtentia ſpecierum ad cognoſcendum, earumque in phantaſia conſervatione, quibus ab Angelo aliquo conquiſitis & apte compoſitis utantur ad ſomniorum excitationem. Unam apud Thyræum (1) inveni ſatis probabilem opinionem, quæ docet aliqua ſaltem ex hujuſmodi ſomniis fieri per *externum ſuſurrum & ſecretam quaſi loquutionem*; cum enim ut obſervat Jo. Schenkius (2) conſtet dormientes aliquando interrogatos apte reſpondiſſe, jam conſtat eos etiam audiviſſe, & certum aliunde eſt ſpiritus ſive bonos ſive malos poſſe Deo volente vocibus externis nos alloqui.

367. Extra controverſiam interea eſt dari ſomnia divina propter eorum permultas hiſtorias, quæ extant in ſacris Literis, quas alibi (3) recenſui, & dari etiam diabolica, quibus abundant veteres etiam pagani Scriptores, qui aliqua etiam referunt, quæ Divinis ſimillima ſunt, utpote prænunciationes futurorum contingentium. Sed qui illa vel parum perpendat, nihil in eis invenit niſi ſomnia naturalia, quorum explicatio poſt eventum excogitata fuit. Hujuſmodi ſunt illa commemorata a Svetonio (4) de imperio prænunciato Julio Cæſari & Octavio Auguſto per ſomnium ſtupri, quod Cæſar videbatur ſibi ſe inferre matri, & ſomnium viſcerum quæ mater Octavii cum ejus uterum ferret, ſomniavit ex ſe exire & ſupra totam terram diffundi.

368. Veniendo igitur ad declarationem corollarii, notum eſt ex quotidiana experientia quod alto ſomno ſopiti videamur nobis videre audire & alias ſenſationes habere, quales vigilantes habemus, cum tamen luce deficiente & oculis clauſis nihil reapſe videamus, & nemo nos alloquatur aut nobiſcum colloquatur. Sed hoc bene explicatur dicendo determinatos nervorum & cerebri motus, quibus poſitis neceſſario efficiuntur ab anima certæ ideæ, renovari in ſomno ex humorum agitatione: ergo ita dicendum. Eodem modo rem hanc explicat Formeyus in ſuo *De inſomniis tentamine* inſerto in Acta Berolinenſis Academiæ ad annum 1746 laudato a Trevoltianis (5), in quo expreſſe ſtatuit inſomnia naſci ex motu nervorum, qui contingit in ſola eorum extremitate quæ cum cerebro connectitur, & ex eadem ratione ſi nobis vigilantibus ſimiles commotiones accidant, habemus certas ideas quas dicimus imaginationes.

369. Atque quia admirabile ſane eſſet, ſi nervi eas in ſomno agitationes paterentur, quas nunquam habent in vigilia, ideo nemo qui cæcus a nativitate fuit aut alio ſenſu carens ſomniavit unquam colores aut alia quæ nullo ſenſu uſurpare unquam potuit, ut quiſque comperiet hos interrogando, que-

(1) Th. Apparit l. 3. c. 16. n. 16.
(2) Sc. Obſe. med. l. 1. n. 127. ſub init.
(3) De Mirac. n. 365. Edit. 2.
(4) Su. de I. Cæſ. c. 7. & de Auguſt. c. 24.
(5) Tre. ann. 1748. ar. 121.

Digitized by Google

quemadmodum ſe feciſſe narrat Jacobus Bernoullius in Diario Sapientum ad 19. Novemb. anni 1685. Rurſus quia facile eſt nervos recipere motum ad quem in vigilia vi quadam aptati & diſpoſiti fuerunt, ideo plerumque ſomnia de iis ſunt de quibus ſolliciti ſumus juxta illud (1) *Multas curas ſequuntur ſomnia*. Quod confirmant Patres & paſſim alii Authores. Itaque ex patribus S. Auguſtinus in libro *de Cura pro mortuis* loquens de apparitionibus mortuorum ait plaudente Soto (2) *Quando inter ſomnia nobis videntur animæ apparere, rariſſime accidit ut ſint ipſæ animæ, immo quam ſæpiſſime contingit ut non niſi ſub earum imaginibus propter noſtras præcedentes cogitationes appareant illa phantaſmata*. Et ubi quærit quonam modo malus Dæmon poſſit cogitationes pravas & turpia ſomnia in nobis excitare, dicit id poſſe fieri per hoc quod ille obſervaverit quos motus anima produxerit in corpore, cum has vel illas ideas haberet, illoſque pro ſua facultate in nobis renovet; Etenim (3) *ea* inquit *quæ ut ita dicam veſtigia ſui motus animus figit in corpore, poſſunt & manere & quemdam quaſi habitum facere: quæ latenter cum agitata fuerint & contrectata ingerunt nobis cogitationes & ſomnia*. Ex profanis ſatis ſit Claudianum commemorare qui ait (4).

Venator defeſſa toro cum membra reponit
Mens tamen ad ſylvas & ſua luſtra redit. etc.

370. Tandem quia in ſomno hujuſmodi motionum & idearum renovatio naturaliter non fit ex imperio animæ, quæ per ſomnum ceſſat a ſuis liberis operationibus ſed ex humorum tumultu, fit ut unam imaginem excipiat alia, quæ nihil omnino cum prima connectitur, & humano capiti cervicem equinam ut ait Horatius (5) conjunctam rideamus, aliaque ridicula vel terrifica inſomnia patiamur. Aliorum de hac re explicationes ab ea quam propoſui diverſas retulit Daniel Bartolus (6), quæ inter ſomnia facta a vigilantibus numerari debent. Ipſe ſicut etiam Gaſpar Schottus (7) imbuti doctrina Peripateticorum jam rejecta de ſpeciebus impreſſis, quæ in phantaſia conſervantur, & ab ea diverſis modis data occaſione compoſitæ ſenſui communi obiiciuntur, ad has recurrunt, quas quoniam phantaſia, ceſſante omni intellectus directione ſine ullo conſilio movet, plerunque nihil ordinatum, & ſibi conſonum exhibet, non ſecus ac imperitus lyræ tractandæ, vix aliquando caſu quodam fortuito illius nervos pulſat harmonice.

371. Quandoquidem vero in dormientibus non habet anima ſeriam & attentam rerum cogitationem, non poteſt revera dici illam tunc habere ideas proprie tales, reſpondentes machinæ corporeæ & maxime cerebri commotionibus, ſed dicitur ſomnia tunc pati, quæ appellarem idearum rudimenta: Quemadmodum enim in modis corporeis, ut in inflexione digitorum non ſolet appellari inflexio digiti, quæ tenuis inflexio eſt, ut vix ob-

(1) Eccle. c.5. v.2.
(2) So. in 4. ſen. di.45. q.1. ar.4.
(3) Au. Epi. ad Nebrid. olim 115. nunc 9. n.3.
(4) Cl. Præf. ad Honor.
(5) Ho. de art. poe.
(6) Ba. Ricr. del Sar. l.1. c.16.
(7) Sch. Mag. p.4. l.6. c.1.

Digitized by Google

obſervari poſſit, ſed principium potius & quaſi inflexionis rudimentum, ita pariter in modis animæ ſpiritualibus, ſomnia non poſſunt appellari ideæ ſed idearum rudimenta. Quare ideæ nomine intelligere oportet talem animæ operationem, de cujus exiſtentia certi intima conſcientia ſin minus ſumus, ut aliqui ex dictis (n. 8.) contendunt numquam non contingere, ſaltem eſſe poſſumus per proximam potentiam, quæ requirit uſum rationis. Statim autem atque excitamur a ſomno, non ceſſat anima veras ideas efficere, ſi perſeverent adhuc eæ renovatæ commotiones, ſin minus, nil habet quod agat, & nullius ſomni recordatur. Cum igitur vigilantes recordamur ſomnii alicujus, non aliunde hoc provenit, quam ex eo, quod tunc primum advertat anima ad ideas, quæ ſibi adhuc objiciuntur, & certa quadam ſerie evolvuntur, quas cum conſcia ſit ipſa ſibi, ſe tunc non imperare neque alio tempore imperaſſe neque ex ulla objectorum convenientium præſentia provenire, concludit fuiſſe ſomnium.

372. Igitur plane deſipiunt qui naturalia ſomnia, idearum adumbrationes, habent pro totidem prædictionibus quas magni interſit ad propriam felicitatem intelligere. In his deſipientibus celebres ſunt ex antiquis Artemidorus Daldianus, a quo habemus a ſæculo ſecundo quinque libros de Interpretatione ſomniorum, quos ex græcis latinos reddidit notiſque illuſtravit Nicolaus Riguadius, & ex recentioribus Hieronymus Cardanus Ticini natus anno 1576, qui quatuor de ſimili argumento libros compoſuit. Hos imperitum vulgus videmus quotidie imitari maxime in electione numerorum per ſomniorum obſervationes pro ſtatis ſolemnibuſque ipſorum ſortitionibus contra illud quod ſcriptum eſt (1) *Niſi ab Altiſſimo fuerit immiſſa viſitatio ne dederis in illis* (ſomniis) *cor tuum*, h. e. contemne ſomnia quæ tibi non conſtat eſſe a Deo. Ex quo accidit ut hac via ad mendicitatem properent qui lautam in poſterum vitam ſibi promittebant.

373. Renovatio impreſſionum ſive commotionum, quæ per diem in cerebro factæ ſunt, aliquando in ſomno tam vehemens eſt, ut ſomnus ipſe diſcutiatur, & illarum recordemur: aliquando huc non pertingit, ſed effectus alios magis admirabiles præſtat, ut cogat erumpere in voces riſus clamores, & etiam ſurgere & deambulare, ut faciunt ii, qui propterea Noctambuli dicuntur, de quibus admirabiles hiſtorias habemus a pluribus auctoribus, Lemnio (2) Schenckio (3) Martino del Rio (4) Gaſpare a Reies (5) Horſtio (6) & Gaſſendo (7). Horum effectuum explicatio dependet a doctrina quæ nos certiores reddit alios ex nervis deſtinatos eſſe ad ſenſationes, & alios ad motum membrorum. Primi a ſenſorio communi corpore calloſo (n. 251.) originem ducunt: ſecundi a medulla oblongata & ſpinali. Si in ſomno primi ſolum commoveantur habentur ſomnia quæ

(1) Eccli. c. 34. v. 6.
(2) Le. occult. nat. mirat. l. 2.
(3) Sc Obſer. medic. l. 1. de noctamb.
(4) Ri. Diſq. mag. l. 3. c. 3. q. 3.
(5) Re Cam. elyſ. q. 37.
(6) Ho. de Noctamb.
(7) Ga. Phy. ſec. 3. mem. paſt. l. 8.

Digitized by Google

important ideas imaginativas. At ſi etiam ſecundi ab iiſdem ſpiritibus animalibus agitationem patiantur, jam poſſunt derivari in nervos quæ linguam aut pedes movent, eaque in motum concitare eodem modo ac in vigilia ex imperio animæ concitabantur. Quare hujuſmodi motus ſunt pure mechanici & prorſus ſimiles illis, qui fiunt ab automato horologio; Nam ut habet Monteiro (1) ſicuti horologium proſequitur ſuum motum, dum nullum in via ſibi ab artifice quodammodo ſtrata impedimentum apponatur, ita noctambuli viam tenent quam vigilantes percurrerunt, quæ ſi aliter tunc conſtituatur jam impedito ipſius motu repente evigilant ſeque per ſomnum procul a lecto & etiam a cubiculo admirantur abiiſſe. Citatus Jo. Schenckius narrat in pueris per verberationem impedita in poſterum fuiſſe tam periculoſa inſomnia: pro aliis vero alias ipſe medicinas præſcribit. Sed equidem his omiſsis uterer vinculis quæ non jam egreſſum e lecto ſed receſſionem impedirent. Concludam nullas in dormientibus eſſe ſenſationes, ſed poſſe in iis eſſe phantaſmata & motus etiam ex uno in alium locum juxta nervorum agitationes, quæ tunc renoventur a cæco aliquo ſpirituum animalium tumultu.

Articulus V.

Corollarium de recordatione.

374. Recordatio habetur quando ceteris requiſitis non deficientibus adſit renovatio eorumdem motuum in cerebro qui facti fuerunt in prima idearum productione. Nam omnes noſtræ ideæ primo exiſtentes dependent ſin minus proxime ſaltem remote, ut inferius oſtendam a motibus excitatis in cerebro, qui pro ſingulis ideis proprii habentur: ergo ideæ etiam quæ ſunt recordatio dependere debent ab iiſdem motibus. Hanc eorumdem motuum renovationem requiri ad recordationem confirmat oblivio, quæ accidere ſolet juxta obſervationes Schenckii (2) vel ex gravi morbo vel ex ictu vel ex ſenio vel ex repentino terrore vel ex vehementi aliquo capitis dolore, cujus hiſtoria ſingularis habetur in Acad. Scien. Pariſ. ad ann. 1711, vel ex aliis ignotis cauſſis, quæ cerebri maſſam, quaſi de novo vel ex toto vel ex parte fundentes ſeu ſubigentes ipſam redigant ad nativam ignorantiæ vel totalis vel partialis conditionem.

375. Eamdem confirmat antiquiſſima ſententia eorum qui dicebant a ſingulis ideis imprimi in cerebro quædam ſui veſtigia, quæ quando innovetur, animam reddunt iiſdem ideis affectam adeoque memorem eorum quæ olim cognovit. Quid enim ſunt aut eſſe poſſunt hæc veſtigia niſi certi motus cerebri connexi cum certis ideis. Qui ita opinabantur, in eo ſolum improbantur, quod hæc admitterent tamquam effectus cognitionum, cum juxta veriorem Pſychologiam hujuſmodi veſtigia præcedant ut ita dicam cognitio-

(1) Mo. Phyſ. viven. n.479.   (2) Sc. Obſ. med. an. 188.

tiones ſive ideas rerum utpote conditiones ad ipſarum exiſtentiam requiſitæ. Hanc opinionem habuit jam Ariſtoteles quam præſtat audire ex S. Thoma in Commentariis Ariſtotelici libri de Memoria & Reminiſcentia (1) *Motus* inquit *qui ſit a ſenſibili in ſenſu imprimit in phantaſia quaſi quamdam figuram ſenſibilem quæ manet ſenſibili abeunte ad modum quo illi qui ſigillant cum anulis imprimunt figuram quamdam in cera*. Eamdem amplexi ſunt Carteſius qui memoriam quidem rerum materialium dixit pendere a veſtigiis impreſſis in cerebro: (2) *intellectualium autem rerum memoriam pendere a nonnullis aliis veſtigiis in ipſa cogitatione manentibus*; quem ſequuti ſunt Henricus Regius (3) & G. Lamyus in *Explicatione mechanica & phyſica animæ ſenſitivæ*.

376. De eadem mentionem faciens Tullius objecit (4) *quæ poſſunt verborum quæ rerum ipſarum eſſe veſtigia?* idemque deinde vehementius oppoſuerunt Carteſio Gaſſendus (5) & autor epiſt. 15 inter Carteſianas parte ſecunda, cum legiſſent hujuſmodi veſtigia ab eo dici *ipſarum cogitationum veſtigia*, & admitti etiam *veſtigia quæ in ipſa cogitatione manerent*, quaſi vero poſſit cogitatio quæ eſt quid incorporeum efficere corporeum veſtigium & cogitatio eſſet quid permanens & quid extenſum inſtar laminæ quæ incidi poſſet.

Urgebat Tullius objectionem rogans, *quæ porro tam immenſa magnitudo quæ tam multa poſſit effingere?* eamque deinceps inculcarunt Sbaraglius (6) Jo. Ciampoli (7) Buffierius (8) & Pluche (9): cui crediderunt ſe ſatisfacere, qui obſervarunt (10) *Fridericum Schreiberum* referente Storchenao *conteſtatum ſe in quadrato cerebri pollice quadraginta novem billiones vaſculorum deprehendiſſe*, & Queſnayum, quem publici nuncii ferunt mortuum exeunte anno 1774 ætatis ſuæ 82 exiſtimaſſe veſtigia imprimi in ſubſtantia medullari nervorum, qua ratione juxta Trevoltianos (11) ſpatium pro veſtigiis amplificavit. Sed inutilis eſt hæc ſollicitudo cum veſtigia non remaneant actu in cerebro ſed ſolum poteſtate.

377. Quod vero explicari nequeat recordatio per ſolam renovationem motuum quos olim paſſum fuerit cerebrum, manifeſtum fit ex eo quod ſæpe contingat eaſdem res noſtris ſenſibus objici, adeoque concuti totos nervos eodem modo ac alias quin tamen ſenſationi quam experimur poſſimus nomen etiam recordationis tribuere. Propterea præter Antonium Le Grand, qui in ſolis cerebri veſtigiis memoriam viſus eſt conſtituere dicens (12) *Memoria in cerebri partium diſpoſitione conſiſtit ab objectis per ſenſus inducta*, quem impugnat Sbaraglius (13) neminem novi qui ad explicandum reditum idea-

A a 2 rum

(1) S. Th le. 3.
(2) Ca. Epiſ. p. 1. ep. 115.
(3) Re. de Fund. phyſ. c. 10
(4) Tu. Tuſc. l. 1. n. 61.
(5) Ga. in med. 2. Car. dub. 4.
(6) Sb. Ani. brut. di. 1. c. 3. ſec. 2.
(7) Ci. Proſe. di. 13. c. 7.
(8) Bu. Prem. ver n. 446.
(9) Pl. Spett. to. 5. Entr. 10.
(10) St. Pſychol. n. 31. in fin.
(11) Tre. an. 1748 ar. 47.
(12) Gr. de carea. ſenſ. in bru.
(13) Sb. Ani. brut. di. 3. c. 2.

Digitized by Google

rum in mentem utatur ſolis notis relictis aut renovatis in cerebro. Quid præterea alii requirant, juvat hiſtoriæ cauſſa referre.

378. Imprimis Carteſius in libro *de Paſſionibus* conſiderat motum glandis pinealis excitatum ab excurſu ſpirituum animalium per veſtigia olim impreſſa, & hunc motum dicit non ſolum repræſentare animæ idem objectum, ſed eidem quodammodo denunciare quod ſit idem cum eo alias habito. En verba Carteſii (1) *Pori corporis per quos ſpiritus antea coeperunt ſuum curſum propter præſentiam hujus objecti, ſeſe rurſus aperientes eodem modo ſpiritibus, qui ad ſe veniunt, excitant motum ſpecialem in glande, qui repræſentat animæ idem objectum, & ipſi indicat idem illud eſſe cujus recordari volebat*. At loquacitas eſt non doctrina tribuere huic glandi vel ipſius motui manus nomenclatoris. Alio in loco immemor vel contemptor ſuæ hujus opinionis mithologicæ quemadmodum eam appellat Sbaraglius (2) rem explicat per ea veſtigia, quæ quando facta ſunt, anima advertit: (3) *Ad memoriam* inquit *non ſufficiunt qualibet veſtigia, quæ a præcedentibus cogitationibus in cerebro relicta fuere, ſed illa dumtaxat quæ talia ſunt, ut mens agnoſcat ea non ſemper in nobis fuiſſe, ſed aliquando de novo adveniſſe*: quæ explicatio admitti nequit, tum quia datur aliquando memoria non ſolum de obſervatione ſed de tempore & novitate vel multitudine obſervationum, cum tamen nullum horum veſtigium eſſe poſſit: tum quia qui toto animi conatu curat imprimere menti ſermonem aliquem, cujus poſtridie oblitum ſe eſſe experitur, dum contra videt alium qui poſtquam ſemel atque iterum aliquid legerit, ejuſdem meminit in poſterum, jam ambo concludant neceſſe eſt animadverſionem parum conferre ad memoriam.

379. Sbaraglius qui jure rejecit Carteſianam explicationem in aliam deſcendit evidenter falſam, utpote quæ ſupponit cognitiones permanere in ipſa anima, quaſi non eſſent ipſius modificationes tranſeuntes (4) *Dicimus*, ſic ille *juxta præſtitam operationem in ſenſorio* ab objecto præſenti *animam ex natura ſua locupletari cognitione obejcti, quam aſſervat & in diverſis organis eadem utitur juxta naturam organi, v. g. in memoria pro actibus memorativis*: nec multo infra inquit, *Iſte progreſſus ſenſationum eſt. Objectum ſenſibile movet ſenſorium: ſenſorium animatum ita operatur ut anima ſit conſcia operationis: hæc operatio remanet in anima, & hoc ſufficit ut ſine ſpeciebus anima poſſit operari in cerebro mediantibus cognitionibus acquiſitis in ſenſoriis externis, & iſtæ cognitiones acquiſitæ in ſenſoriis externis ſe habent, ſicut objecta ad intelligendum ſine neceſſitate phantaſmatis particularis & diſtincti pro intellectione*.

380. Peripatetici recurrunt ad ſpecies impreſſas, quas dicunt conſervari in cerebro & ad aptos earum excurſus, & quoddam quaſi inter ſe commercium, & ad particulare organum ad munus conſervandi ſpecies op-

(1) Car. p. 1. ar. 42.
(2) Sb. Ani. brut. di. 1. c. 3. ſec. 2.
(3) Ca. Epiſ. p. 2. ep. 6. n. 2.
(4) Sba. Ani. brut. di. 3. c. 1. ſc. 3.

Digitized by Google

opportuna vi præditum (1): *Recordatio* inquit cum his Card. Pallavicinus *ex acceptarum imaginum copia atque agilitate, & ex prævio canaliculorum tranſitu perſpicacique organi acie tota pendet*. Idem Pallavicinus alibi fuſius de hac re agens recordationem quidem quæ ſine ullo noſtro conatu in nobis eſt, repetit (2) *a quadam vi magnetica, quæ eſt inter omnes ſpecies convenientes in repræſentatione alicujus objecti*: illam vero quæ eſt effectus inquiſitionis noſtræ dicit provenire a vi quadam quaſi magnetica, quam voluntas imprimit organo imaginationis, per quam ad ſe attrahit opportuna rei phantaſmata, quæ aſſervantur in memoria, ita ut videatur ſibi videre *alia citius, alia ſerius pervenire ad organum pro inæquali ipſarum agilitate, & propinquitate, nec non facilitate viæ, quæ non ſit craſſis vaporibus obſtructa*.

381. Hartlejus etiam in ſua *Explicatione idearum* de qua inferius dicam præter veſtigia relicta in cerebro vult habendam eſſe præ oculis mutuam materiæ attractionem. Explicatio ſane nulla ex ratione ſupra (n.284.) allata, & jure credunt Trevoltiani (3) fore ut admirentur Philoſophi tamquam cacohetem hujus temporis, attractionem Neutonianam deduci ad declarandas internas animæ operationes. Marchio de la Tourri in libello *De Vi attractiva* idearum Italice edito Neapoli anno 1747 apertius recordationis negotium, aliorumque mentis noſtræ actuum docuit confici per attractionem ſimilem illi, quæ obſervatur in corporibus. Meminit inquit homo quando ideam rei ſemel habitam iterum advertit ſe habere, quod provenit ex attractione quam idea illius rei exercet in ideam determinatam temporis aut loci, cum qua olim conjuncta fuit. Quare habita iterum idea rei, habetur etiam idea illius temporis & loci. Rapitur ille in propoſitiones veras, quia duæ ideæ quibus conſtat propoſitio, magna vi ſe attrahunt, adeoque una habita alia facile ſupervenit. Similiter ex duabus admiſſis ſyllogiſmi propoſitionibus neceſſario deſcendit in concluſionem, quia ſingulæ ideæ quæ hanc componunt, cum electricæ evaſerint per applicationem cum aliqua tertia idea, jam mutuo ſe attrahunt. At numquid ideæ ſunt entia prædita propria ſibi entitate? quæ huc illuc circumvolitent numero innumerabiles, ut in tot hominum mentes includi, & intra illas circumagi poſſint? Quæ præterea nova hæc ſpecies attractionis, ut ideæ quæ cum una tertia erant conjunctæ in præmiſſis, illam deinde vel deſerant ut mutuum amplexum celebrent in concluſione, vel quaſi propaginem ſui emittant, ut ſe ad eumdem finem in concluſione conjungant? Hæc ſatis ſunt ut conveniamus cum iis, qui ipſomet auctore referente ſuam hanc opinionem derident atque contemnunt. Satis etiam hæc ſunt ut intelligamus per ſolos in cerebro renovatos motus non reddi ſufficientem recordationis rationem.

382. Quid autem præterea opus ſit, reſtat adhuc in myſteriis philoſophiæ. Memoria enim non ſecus ac cæteræ animæ facultates myſterium quoddam eſt, quod (4) *putamus* inquit Sbaraglius *ſoli ſuo Auctori innoteſcere*. Ex.

(1) Pa. Vindic. c.22.
(2) Pa. in 1.2. di.8. q.4. ar.2.
(3) Tre. ann.1756. a.30.
(4) Sb. Anr. brut. diſ.3. c.1. ſe.2.

Expreſſius Para dicit illud (1) *nemo hominum unquam novit & ſine dubio nemo noſcet*. Nam etiamſi hæc in omnibus hominibus reperiatur, uti manifeſtum eſt ſaltem ex lingua quam exceptis paucis qui ſurdi naſcuntur, omnes adhibent, quæ eſt multitudo vocabulorum ſingularis ſignificationis ab arbitrio, & conſenſu hominum determinatæ pro ſingulis rebus, & quæ non poteſt ſine memoria exerceri: attamen ſicuti intellectus communis omnibus in multis apparet ſingularis, ita etiam memoria in aliquibus ſe prodit admirabilis. Talis fuit in Simonide Theodecte Cynea Carneade Metrodoro Hortenſio ex teſtimonio Tullii (2), & expoſitione ipſius Commentatorum, & in Seneca (3) ex ipſiuſmet narratione & deſcriptione, & in multis quos celebrat Muretus (4), quorum aliqui eam auxerunt conſociando ideas eorum quorum vellent meminiſſe cum ideis aliarum rerum, quas ſibi etiam fingerent: in quo conſiſtit quæ dicitur Ars memoriæ prolata primum ut ferunt inquit Tullius (5) a Simonide Chio poeta.

ARTICULUS VI.

Objectiones contra requiſitam ad ſentiendum cerebri motionem.

383. I. OBjicitur, quod in lacertis, ſerpentibus, & aliis inſectis appareant ſentire etiam partes in illis abſciſſæ & ab aliis ſeparatæ, quæ non communicant cum cerebro; Nam ſi pungantur ſe contrahunt, & ſi tangantur renovant vel augent motum.

Reſpondetur primo quidem propoſitionem loqui de requiſitis ad noſtras ſenſationes, non ad illas brutorum aut inſectorum: Deinde ne in exemplo ponatur vis argumenti, dico gratis ſupponi objectos motus & contractiones conjungi cum ſenſatione animalis, cum poſſint ex puro mechaniſmo provenire. Pone ſupra tabulam horologium portatile, cujus elaterium de more totum conſtrictum ſit, tolle jam ab illo rotam, quæ elateris illius evolutionem coercet & moderatur, tanta ſtatim celeritate idem explicatur, ut totam machinam commoveat, quæ nunc in illam, nunc in aliam partem inclinatur, quaſi convulſionibus quibuſdam afficiatur. Similiter tange digito plantas ſenſitivas, illarum folia ſtatim conſtringuntur. Sicuti autem in hujuſmodi exemplis ii motus accidunt ex puro mechaniſmo, ita motus in diſciſſis animalium partibus, quæ cum cerebro non communicant, accidunt ſine ulla ſenſatione ex ſolo mechaniſmo.

384. Inſtant. Saltem in illis inſectorum ſpeciebus, quæ in plures partes diviſa evadunt totidem ſine controverſia animalia, ſicut alibi (6) dixi, ac-

(1) Pa. Metaph. n.228.
(2) Tu. Tuſc. l.1. n.24. juxta Oliva
(3) Se. Declam. l.1.
(4) Mu. Var lect. l.3. c.1.
(5) Tu. ed Orat.
(6) De Cauſ. effici. n.253.

Digitized by Google

accidunt ſenſationes ſine ope cerebri; Neque enim cerebrum poteſt in illis eſſe diffuſum per totum corpus,

Reſpondeo, nego aſſumptum & ejus probationem; Nihil enim impedit, quominus medulla ſpinalis ſit illis loco cerebri, cujus parte aliqua remanente in ſingulis ſegmentis, vitæ functiones in ſingulis appareant.

385. II. *Objicitur*. Boves inventi ſunt, qui cum cerebro vel lapidoſo vel liquido diutius vixerunt, adeoque ſenſationes habuerunt, etiamſi cerebri motus nullus eſſet, ſaltem ad illas habendas opportunus: ergo etiam in homine poſſunt dari ſenſationes ſine ulla cerebri ope.

Reſpondetur conſequentiam nullam ſemper eſſe propter allatas rationes. Antecedens autem nutat, quia vitiata non fuit in iis bovibus tota ſubſtantia cerebri, ſed remanſit pars aliqua integra, quæ neceſſaria & opportuna erat ad motum requiſitum pro habendis ſenſationibus quas manifeſtabant, & quoties accidit ut hæc etiam pars corrumperetur, toties animalis mors fuit conſequuta. Interea obſervante Valliſnerio (1) hæc ipſa cerebri in lapidem commutatio, utpote morbus quidam per gradus formata fuit, & ſe ipſa prodidit in ſtupiditate ſenſim creſcente, & aliis minus expeditis motibus qui obſervabantur in hujuſmodi animalibus.

386. III. Objiciunt inventos eſſe fœtus ſine cerebro, & etiam ſine capite, qui etiam nati ad plures horas vixerunt. Varia horum exempla habent Acta Academiæ Scientiarum Pariſienſis ad annum 1711, & 1712, Valliſnerius, & alii citati a Brixia (2).

Reſpondetur, alios, ut Hallerum (3) obſervaſſe cerebrum, & caput fuiſſe etiam in illis, ſed loco & modo inſolito collocata, quemadmodum accidit de aliis partibus in animalibus monſtroſis. Præterea quis poſſit tuto affirmare monſtroſos hujuſmodi fœtus ſenſiſſe? Idem profecto non eſt creſcere, & etiam vivere ac ſentire; Nam creſcunt plantæ, & non ſentiunt, & vivunt qui lethargo vel deliquio laborant, & ne hi quidem ſentiunt.

387. IV. Objicitur. Non poteſt dici, animam eſſe in ſolo cerebro; Nam definitum eſt eſſe formam corporis, & non cerebri dumtaxat: Atqui ſi ſit etiam extra cerebrum in omnibus aliis partibus corporis ſaltem principalioribus, perperam negatur illam non poſſe in iis immediate ſentire: ſi autem ibi etiam ſentit, jam manifeſtum eſt non requiri motum cerebri ad omnes ſenſationes: ergo.

Reſp. permitto maj., quam ceteroqui alii ut Storchenaus (4) abſolute jam negant. Permitto etiam adjunctam probationem, quam tamen alii nullius momenti reputant, quia dicunt animam eſſe formam corporis ſignificare eam ſimul cum corpore, cui unita eſt modo ineffabili, eſſe principium operationum noſtrarum, atque hoc veritatem ſuam retinere, quamvis anima eſſet ſoli cerebro unita, & in eo ſolum reſideret; quoniam tunc quo-

(1) Val. del cervel. impietrito. Op. to. I.
(2) Br. Phyſ. partic. n 4418.
(3) Ha. not. 1. ad n. 289. to. 2. Boerha.
(4) St. Pſychol. n. 169.

Digitized by Google

quoque verum eſſet operationes animæ tam immanentes quam tranſeuntes non pendere a ſola anima, ſed etiam a corpore. Quod urgent exemplo unguium capillorum humorum aliarumque partium corporis, ex quibus cum nulla ſenſatio in anima excitetur, nullo jure quis affirmaret eam his quoque uniri.

388. *Nego* autem *min.* Dato enim animam eſſe præſentem ſingulis partibus corporis, hinc non ſequitur illam ad ſolas earum partium paſſiones excluſa convenienti cerebri motione debere affici ſenſationibus, propter rationes jam allatas, quæ talem etiam cerebri commotionem requirunt. Hanc quidem unius ex altero illationem non vidit Carteſius, qui non ſolum habuit pro certo (1) *animam eſſe revera junctam toti corpori nec poſſe proprie dici eam eſſe in quadam parte ejus excluſive ad alias*. Sed etiam (2) *eſſe in corpore quamdam partem, in qua exercet functiones ſpecialius quam in ceteris omnibus & vulgo credi hanc partem eſſe cerebrum*: quin immo audiens eſſe qui eo modo concluderent apto illos exemplo ſtellarum, quas anima videt in Cælo, licet in eo ipſa non ſit, edocuit (3) poſſe animam ſentire paſſiones in manu aut pede aut alia corporis parte, quamvis in ſolo cerebro immediate ſuas functiones exerceat. Iidem hujus objectionis authores vel patroni convinci poſſunt de nullo ipſius pondere a doctrina eorum qui credentes animam eſſe totam in toto corpore & ſingulis ejus partibus, fatentur tamen eam non intelligere niſi in capite, quia hic ſolum ut explicat Arriaga (4) non in manibus aut pedibus invenit organa, quibus uti poſſit ad intelligendum, quandoquidem pro ſtatu ſuæ unionis cum corpore, hoc utatur neceſſe eſt ſiquid operetur non ſecus ac idem ſol diverſos effectus producit in terra pro varia corporum diſpoſitione.

ARTICULUS VII.

Scholion de determinata cerebri parte ad ſentiendum requiſita.

389. Solutio objectorum planum fecit non opus eſſe tota cerebri mole ad habendas ſenſationes, quemadmodum nuper aſſumpſit Hartleyus in ſua *explicatione phyſica ſenſuum & idearum*, ſic enim inſcripſit librum, quem ex Anglico Gallicum fecit Iurainus, & Rhemis edidit an. 1755 Quæ autem ſit pars illa cerebri omnino ad illas requiſita, variæ ſunt opiniones. Cum aliquas hic ſubjicio nominabo hujuſmodi partes prout Anatomia illas diſtinxit, de quibus quoniam paſſim jam Phyſici meminerunt, ab illis ut a Fortunato a Brixia (5) earumdem notitia huic inſtituto ſufficiens poterit hauriri. Igitur opinio Lanciſii, Peyronii, & Heiſterii jam communior non tamen abſque controverſia propter varias difficultates quæ habentur apud

(1) Car. de paſſi. p.1. ar.30.
(2) Ib. ar 31. & de princi. p.4. n.189.
(3) Car. de paſsi. ar.33.
(4) Ar. de anim. l.3. tex.37.
(5) Br. Phy. parti. n.4387.

Digitized by Google

apud Scherferum in Pneumatologia editionis ſecundæ, determinant partem hanc eſſe illam ſolam quæ dicitur corpus calloſum. I. quia multæ obſervationes docent ex eo omnes nervos ad ſentiendum neceſſarios deſcendere. Qui enim proxime erumpunt ex cerebello hujuſque propagine medulla oblongata, quæ occipitis foramen egreſſa vocatur medulla ſpinalis, deſtinati videntur juxta Williſium (1) ad ſolas functiones, quæ minus imperio animæ ſubjiciuntur & vitales ac naturales appellantur, cujuſmodi ſunt motus cordis arteriarum & inteſtinorum. II. Quia corpus calloſum collocatum eſt inter utrumque cerebri hemiſphærium, quaſi ad recipiendas impreſſiones undecumque provenientes. III. Quia obſervatum eſt ſupra (n. 348.) ceſſare omnes ſenſationes, ſi illud e ſuo ſtatu naturali dimoveatur, eaſdemque quodammodo reviviſcere illo priſtinum ſtatum recuperante. IV. Quia obſervatum pariter eſt ſalvo calloſo corpore animam inertem non eſſe etiamſi reliquæ cerebri partes lapideæ evaſerint. V. tandem quia aliæ opiniones nequeunt amplius defendi.

390. Prima enim ſit, quæ olim viguit, piam mâtrem, alteram ex meningibus, quæ immediate veſtit totum cerebrum, prout comprehendit cerebrum proprie dictum, cerebellum & medullam oblongatam, eſſe ſenſationum ſedem: Sed hanc Haller (2) excluſit, qui obſervavit animal nihil commoveri, etiamſi piam matrem per oleum antimonii combuſſerit. Ex qua experientia corruit opinio Mariottes de immediato viſionis organo, choroide, quæ eſt piæ matris propago contra Pecquetum, qui retinæ, quæ eſt nervi optici diffuſio, hunc honorem deferebat.

391. Secundam de corpore ſtriato, quæ placuit Williſio, excluſerunt Acta Academiæ Pariſienſis an. 1741, ubi habetur, hominem per quatuor annos epilepticum non caruiſſe ulla ſenſatione, etſi repertum in eo fuerit corpus ſtriatum tumore, lympha, & aliis vitiis infectum.

Tertia de ventriculis cerebri cum corpore ſtriato communicantibus rejecta eſt ab illis, qui obſervarunt non amiſiſſe ſentiendi facultatem, qui vulnus per oculum accepit, quod eos ventriculos tandem corrupit.

392. Quarta de glandula pineali, ſita in cerebri ſinu, qui in occiput vergit, & tertius nominatur, quæ audit etiam Conarium ob ſuam conicam figuram, & de qua tempore Malebranchii, ut ipſe ait (3) *quotidie digladiabantur Philoſophi* in gratiam Carteſii, qui confidenter dixit (4) *rem accurate examinando mihi videor evidenter id cognoviſſe*, jamdiu excluſa eſt, I. quia ſola vaſa ſanguinea in ea reperta ſunt ab Anatomicis citatis a Jo. Bapt. de Benedictis (5) non vero nervi. Quod Carteſius reponat hanc objectionem non ſolum ſibi non officere, quia impreſſiones factæ in ſenſoriis ad conarium (6) *referuntur ope ſpirituum* non nervorum: ſed etiam *pro ſe omnino facere; cum enim ſinguli nervi ad ſenſum aliquem deſtinati ſint, ſiquis*

(1) Wi Anat. cereb. c. 15.
(2) Ha. Diſ. de parti. irritabilibus.
(3) Mal. de Inqu. Illuſt. ad c 10. l. 1.
(4) Car. de Paſſio. p. 1. n. 31.
(5) Be. Difeſa p. 2. §. 6. n. 1.
(6) Car. Epiſ. p. 2. ep 54. ad Merſen.

illorum ad conarium protenderetur, *alii vero non*, *inde concludi poſſet illud non eſſe ſenſus communis ſedem*, repugnat argumentis propoſitionis, & cogit habere tamquam temere dicta, quæ in ſuis Principiis (1) fuſe diſſeruit de diverſitate ſenſuum, quam a diverſis nervis & horum motibus dixit (2) *probari evidenter*. II. quia Malpighius & Heiſterus hanc glandulam invenerunt in aliquibus, qui optime ceteroqui ſentiebant vel carie corroſam vel lapidoſam vel alio modo corruptam. III. quia nullius momenti eſt argumentum quod Carteſius tum loco citato, tum alibi proponit, & eſt hujuſmodi (3) *Cum objectum tantum unum duobus oculis cernamus*, *unamque tantum vocem duabus auribus audiamus*, *denique unam tantum cogitationem uno eodemque tempore efformemus*, *neceſſe eſt ut ſpecies quæ per ambos oculos vel aures advenient*, *in aliquem locum coeant*, *in quo ab anima conſiderentur*: *impoſſibile autem eſt alium in toto capite præter hanc glandulam reperire*. Futilitatem argumenti evincet, qui eodem jure contrarium ſic concludet: Cum multa objecta ante oculos obverſantur, multa apprehendimus: ergo neceſſe eſt ut impreſſiones ab ipſis factæ non coeant in unum cerebri locum, ſed in diverſa loca, in quibus ab anima conſiderentur. Plura alia contra hanc opinionem dabunt Huetius (4) Benedictus Aletinus (5) Jo. Baptiſta de Benedictis (6) qui idem eſt cum Aletino, & alii quos citat & ſequitur Fort. a Brixia (7).

393. Hæc autem de conarii dignitate opinio Carteſio communiter tribuitur, quia poſtquam in Meditatione ſexta longe poſt medium dixit *innumera experimenta probare mentem immediate affici tantummodo a cerebro vel forte etiam ab una tantum exigua ejus parte*, hanc tandem determinavit eſſe conarium, & in aliis etiam locis præter citata (8) propugnavit. Sed Auctor G de l' A libelli gallici, *Nova monumenta pro hiſtoria Carteſianiſmi*. Trajecti ad Rhoenum editi ann. 1693. dicit eamdem jam olim traditam a Galeno in libro de uſu partium.

394. Quintam de ſubſtantia medullari ipſius cerebri falſam oſtenderunt, qui vixerunt & ſenſerunt, etiamſi ea liquida aut lapidea magna ex parte evaſerit. Hæc aliquando placuit Carteſio, qui quærens cur non ſint in infantibus intellectiones, dixit cauſſam eſſe quia ad intellectionem neceſſarium eſt, ut mens avocet ſe a ſenſibus, quod (9) *non poteſt cum alligata eſt cerebro nimis humido & molli quale eſt in infantibus*.

Sexta tandem de centro ovali parte quadam cerebri, quæ deſcribitur a Vieuſſenſio contexta ex vaſculis tenuiſſimis invicem communicantibus, in quibus ſanguis arteriarum dicitur percolari attenuari & in ſpiritus animales efformari, exponitur ſed non creditur ab Yvone (10) qui etiam de quibuſdam aliis opinionibus meminit.

395. Si-

(1) Ca. Princ. p.4. a n.189.
(2) Ibid. n.196.
(3) Ca. Epiſ. p.2. ep.36.
(4) Hu. Cenſura. c.3. n 10.
(5) Al. Lett. apolo.3. pag.174.
(6) Be. Diſc. dell'Ale. p.2. §.6. a n.1.
(7) Bri. Phyſ. parti. n.4432.
(8) Ca. Epi. p.2. ep. 38.40.50. ad Mer.
(9) Ca. Epiſ. p.2 epi.6.
(10) Yv. in Encyc. ar. Ame.

395. Siquis diceret hujuſmodi nervorum motum ad ſenſationem juxta nos requiſitum ejuſque propagationem uſque ad cerebrum non ſentiri a nobis, veram quidem obſervationem proponeret, quam pluribus declarat Boſſuetus (1), caveat tamen ne hinc inferat arbitrario aditrui; Nam hujuſmodi motus ex illis ſunt, qui ſolis ratiociniis jam propoſitis concluduntur & innumerabiles ſunt. Nonne quicunque moveat pedes aut manus neceſſe eſt plures fibras muſculos ſpiritus commoveat, de quorum motu quin immo ipſa fortaſſe exiſtentia tunc primo reddimur certiores, quando contracto aliquo vitio motum minus expeditum experimur? Nonne qui loquitur, linguam labia pulmones aſperam arteriam diverſiſſimis ſed incomprehenſis motibus agitat pro diverſitate verborum & pronunciationis lentæ vel celeris, intenſæ vel remiſſæ? Sed quid ſingula commemoro? Cum quævis noſtri corporis partes præſertim viſcera & humores nobis penitus inſciis continuas patiantur viciſſitudines.

Articulus VII.

Argumenta pro ignorantia exortus idearum ex ſenſuum immutatione.

396. IGnotum nobis eſſe modum, quo dato tali motu organi ſenſorii uſque ad cerebrum propagato conſtanter naſcantur determinatæ in nobis ideæ, & quidem ut cenſuit S. Auguſtinus (2), *momento eodem, quo corpus ſenſu corporis tangitur, fit etiam in animo tale aliquid*, ſcilicet ſenſatio, ſuadetur I. quia id fatentur, qui ſinceri ſunt philoſophi. Itaque Daniel Bartoli (3) dicit tam materialem filiorum generationem, quam ſpirituulem cognitionum eſſe myſterium, ſed hoc ſecundum primo obſcurius. Orlandus (4), & ante ipſum Lockius (5) exiſtimant ad hanc notitiam habendam requiri cognitionem intimæ eſſentiæ animæ, & corporis, quam evidens eſt nobis conceſſam non eſſe. Alembertus loquens de cognitionibus habitis per tactum dicit (6) *Senſatio extenſionis eſt natura ſua extra noſtram intelligendi vim, ſicut & ipſamet extenſio*: & Storchenaus de illis habitis per viſum concludit (7) *modum quo anima in ſe objecta extenſa repræſentat, ad naturæ myſteria referendum eſſe*: vehementius Pluche inquit (8) *Audacter dicam myſteria Catholicæ Religionis non tam ſunt ſupra noſtrum captum, quam modus, quo videmus objecta*. Similia dicitur inculcare Gothofridus Bidloo in ſuis obſervationibus *De oculis, & viſu variorum animalium*. De omnibus cognitionibus habitis per ſenſus dicit Monteiro (9) *Spes nulla affulget ut in præ-*

(1) Bo. Conno. de Dieu. c.3. n.8. p 1. & 2.
(2) Au. de Gen. ad lit. l.12. n.51.
(3) Ba. Ricr. del Sav. l.1. c.16.
(4) Or. in not. ad Phyſ. Muſſch. §.970.
(5) Lo. Exam. du Malebr.
(6) Al. Saggio di filoſ. n.6.
(7) St. Pſychol. n.143 ſcho.2.
(8) Pl. Spet. to.4. Entr. 8. in fin.
(9) Mo. Logic. n.67.

Digitized by Google

præſenti vita percipiamus quo pacto phantaſma materiale in cerebrum translatum ad ſpiritualem cognitionem conducat. Idem narrant Trevoltiani (1) concluſum fuiſſe ab omnibus bonæ notæ metaphyſicis quotquot a Platonis tempore deinceps uſque ad hanc diem extiterunt, quod repetunt Auctor articuli *Idea* in Encyclopædia, & Samuel Muſſon (2) & Nonnote (3). Huc ſpectat Lactantius, qui inquit (4) *omnia quæ ad motus animi animæque pertineant, tam obſcuræ altæque rationis eſſe arbitror, ut ſupra hominem ſit ea liquido pervidere*: Et illi tandem, qui apertiſſime dicunt ignotum nobis eſſe, in quo conſiſtat commercium animæ cum corpore ſibi conjuncto, quorum aliquos alibi nominavi (5). Hos proinde cum aliis omnibus, qui negant ideas innatas, male Abrahamus de Chaumeix (6) traducit tamquam tribuentes ſenſibus vel illorum motibus, quod ſint cauſſæ efficientes noſtrarum idearum.

397. Suadetur II. obſervando falſitatem earum opinionum, quas in hac re auctores aliqui protulerunt. Plato ex dictis (n. 18.) cenſuit ideas, ſeu entia quædam immaterialia & æterna eſſe illa, quæ ſicuti per ſui participationem efficiebant ſingularia quæcumque, ita per ſui unionem cum anima efficerent nos cognoſcentes (7): *Plato* ſic S. Thomas *formas rerum ſenſibilium per ſe ſine materia ſubſiſtentes ponebat participari & ab anima noſtra & a materia corporali. Ab anima quidem noſtra ad cognoſcendum: a materia vero corporali ad eſſendum: ut ſicut materia corporalis per hoc quod participat ideam lapidis ſit hic lapis, ita intellectus noſter per hoc quod participat ideam lapidis, ſit intelligens lapidem*. Sed præter alia hujus opinionis abſurda, ex quibus illa ſunt maxima quod admittat dari præter Deum entia immaterialia æterna, & quod omnia etiam corpora ſint animata, eſt illud quod intelligi nequeat, quid opus ſit ſenſibus ad habendam corporum cognitionem, poſito quod illorum ideas mens participet, & quidem juxta Platonem immutabiliter & permanenter. Qui diceret ſenſus eſſe neceſſarios, & ſimiliter impreſſiones in illis factas ab objectis, ut anima excitetur ad convertendam ſe ad illas ideas obſervandas, imprimis quæritur, quid ſibi velit hæc converſio animæ, quæ eſt ſimul determinatio ipſius ad hanc potius, quam aliam contemplandam ex innumerabili idearum illarum multitudine, quæ in ipſa ponitur. Nulla de hoc allata ratione jam ſequitur, ut in ſimili arguit S. Thomas, quod anima poſſet ſe convertere ad ideas illorum objectorum quæ ſenſus ſuos non afficiunt, vel excitata a commotione alterius ſenſus vel ex inclinatione ſuæ naturæ (8): *& ſic cæcus natus poſſet habere ſcientiam de coloribus, quod eſt manifeſte falſum*.

398. Avicenna quem ibidem confutat S. Thomas, purum quemdam ſpiritum omnium nobiliſſimum commentus eſt, qui habeat in ſe ſpecies intel-

(1) Tr. ann. 1756. ar 30.
(2) Mu. A reviw. of mirac. c.9. n.32.
(3) No. Dict. ar. Myſter. 3.pr.
(4) La de opif. c.14.
(5) De Cauſ. offici. n.211.
(6) Ch. Prejug. to.5. l.1. di.2. c.5. a.7.
(7) S. Th. 1 p. q.84. art.4.
(8) S. Tho. ubi ſupra.

Digitized by Google

telligibiles omnium rerum ſenſibilium, eaſque communicet ſingulis inferioribus ſpiritibus uſque ad horum ultimum, quem nominat intellectum agentem, qui has deinde participando mentibus noſtris reddit illas cognoſcentes ſenſibilia. Sed præter commutatam unam difficultatem in alias, quæ contra hanc ſpecierum exiſtentiam fiunt, habet etiam illas quæ modo factæ ſunt contra Platonem, & alias ſibi proprias.

399. Scholaſtici ex dictis (n.237.) docebant ſpecies quaſdam ab ipſis objectis productas & in ſenſibus impreſſas habere hanc vim repræſentandi ipſa objecta, quaſi vero dicam cum Sbaraglio (1) percipi poſſit quomodo ſpecies quæ non habent quidditatem materialem objecti, hanc repræſentent & quidem ſecundum omnes ipſius conditiones ſitus diſtantiæ magnitudinis corporeitatis, quas nequeunt ſpecies ſecum ferre: non quidem ſitus neque diſtantiæ, quia nihil horum eſt quid intrinſecum objecto, adeoque nequit ab eo produci: neque magnitudinis, quia ſpecies ſunt quid exiguum comparate ad objecta: non tandem corporeitatis quia hanc non continent. Quis præterea percipiat, quomodo eædem ſpecies impreſſæ in ſenſoriis reddantur per virtutem intellectus ut ajunt agentis penitus immateriales & intelligibiles, & alteri imprimantur intellectui, quem appellant poſſibilem (n.248.) ut hac via anima rationalis ſibi jam acquirat cognitionem objectorum multo perfectiorem ſimplici ſenſatione ſeu repræſentatione habita per ſenſus. Quis tandem intelligat, quod addunt hujuſmodi ſpecies non eſſe id quod anima cognoſcit loco objectorum, ſed id per quod tamquam per conditionem vel inſtrumentum ipſamet realia objecta percipit.

400. Admodum enim ſolliciti fuerunt, ut vidimus (n. 191.) ne quis crederet ipſos docere id, quod immediate percipit anima noſtra dum ſentit, non eſſe objectum ſenſibile, ſed eſſe motionem & affectionem, quam patiuntur organa ſenſoria ab appulſu objecti ipſius: Attamen hanc ipſi opinionem habebant in S. Auguſtino, qui ſibi videri dixit (2) *animam, cum ſentit in corpore, non ab illo aliquid pati: ſed in ejus paſſionibus attentius agere & has actiones non eam latere, hoc totum eſſe, quod ſentire dicitur*: Et in eadem ſententia perſiſtens in libro *de Quantitate animæ* per dialogum contexto inducit Evodium dialogi illius perſonam, qui ſenſationem ſic definit (3), Senſatio eſt *paſſio corporis per ſe ipſum non latens animam; Nam & omnis ſenſus hoc eſt, & omne hoc ut opinor ſenſus eſt*. Igitur S. Auguſtinus exiſtimat animam immediate percipere ſolas paſſiones corporis ſui ab objectorum appulſu in ipſius organis ſenſoriis excitatas. Quin immo aliqui id credunt ſe quodammodo demonſtrare ex eo, quod accidit in viſione, in qua dicunt certum eſſe animam non percipere immediate objectum ipſum, ſed ejus imaginem in fundo oculi depictam; I. quia impedita hujuſmodi imagine alicujus objecti vel per nimiam diſtantiam vel per nimiam objecti approximationem, anima nullam illius ideam habet, II. Quia ſi oculus armetur micro-

(1) Sb. Anim. bru. di.3. c.1. ſe.3.
(2) Au. de Muſic.n.10.
(3) Id. de Quan. ani. n.48.

microſcopio vel teleſcopio ea videt, quæ prius non videbat, intervenientibus in hac oculi modificatione iis imaginibus objectorum, quæ ſine illa non habebantur. III. Quia per idem microſcopium percipitur magnum eſſe corpus, quod in ſe exiguum eſt, aucta ex Opticæ legibus per illud vitrum imagine ejus objecti in oculo. IV. Quia multiplex obſervatur objectum trans lentem polyedricam, quod in ſe unicum eſt, multiplicatis ſcilicet impreſſionibus & imaginibus factis in oculo pro ſingulis lentis illius planis. V. Quia non raro accidit, ut ubi revera objectum non eſt, ibi cenſeat anima eſſe, niſi ipſius judicium a notitia refractionis corrigatur. Verum hæ obſervationes non evincunt, animam videre imaginem objecti depictam in fundo oculi, ſed potius probant per illam tamquam per conditionem acquirere ſibi objectorum viſionem, & certum eſt hujuſmodi imagines longe diverſas dimenſiones habere ab iis quas apprehendit in objectis. Opportunum nihilominus fuit eaſdem referre, quoniam opinionem de ſpeciebus impreſſis magis magiſque peſſundant argumento ad hominem, utpote deſumpto ab exemplo viſionis, quo ea conſuevit declarari.

401. Carteſius ſtatuens (n.392.) animam in ſola glandula pineali exercere ſuas functiones, quaſi determinans quod in Principiis Philoſophiæ (1) non ſemel generaliter docuerat eam *in ſolo cerebro non modo intelligere & imaginari ſed etiam ſentire*, vult ab ipſius objectis in ea produci eorum perceptiones, quatenus (2) *excitando quoſdam motus in organis ſenſuum externorum excitant quoque nonnullos motus opera nervorum in cerebro, qui efficiunt ut anima objecta ſentiat*. At animam operari in glandula eſt chimærica opinio, ut inferius patebit. Dum autem docet motus nervorum cerebri, aut ut alibi habet, non nervos ſed ſpiritus animales commotos a nervis *efficere ut anima ſentiat*, niſi addat per modum conditionis requiſitæ ad operationem animæ falſum dicit: per hoc autem additum nihil proponit, quod rem declaret. Quis igitur vel nauci æſtimet explicationes amoris odii cupiditatis & ſingularum paſſionum de quibus diſſerit per motum ſpirituum, in hac vel illas cerebri parte hoc vel illo modo? quaſi vero hæ hypotheſes & mera commenta naturam hujuſmodi animæ affectionum nos edocerent. Nonne communem potius ſibi reddit contemptum, in quo ſunt Materialiſtæ, dum dicit (3) *Superbia & generoſitas mihi videntur referri ad eamdem paſſionem, quæ excitatur motu compoſito ex motibus admirationis lætitiæ & amoris: ſicut e contrario motus qui excitat humilitatem compoſitus eſt ex motibus admirationis triſtitiæ & amoris proprii: nihilque differentiæ in his motibus obſervo, niſi quod motus admirationis duas habet proprietates, primo quod vehementior ſit ab initio, deinde quod ſit æqualis in ſuo progreſſu, ideſt ſpiritus continuent ſe movere eodem tenore in cerebro: quarum proprietatum prima magis reperitur in ſuperbia, & contra ultima melius obſervatur in humilitate.*

402. Arnaldus (4) etſi dubitanter dicit Deum eſſe, qui dat nobis ideas

(1) Ca. p.4. n.189. & 196.
(2) Ca. de paſſi. ar.23.
(3) Ibid. ar.160.
(4) Ar. Urai. & fauſ. ide. c.27.

Digitized by Google

ideas famis doloris caloris luminis, & ſomnium quæ naſcuntur ex impreſſionibus factis in ſenſibus: Para vero id affirmate ſtatuit (1), quia inquit certum eſt cauſam efficientem hujuſmodi idearum non eſſe ipſam materiam corporum, ut lucem reflexam ab objectis, nec eſſe ipſam commotionem organi ſenſorii; Nam nihil ſpirituale, cujuſmodi ſunt hæ ideæ, poteſt produci a cauſis mere materialibus. Quæ cum veriſſime dixerit, in eo jam claudicat ejus argumentum, quod credat ne animam quidem poſſe eſſe earumdem cauſam, propterea quod ipſa experitur frequentiſſime ſenſationes moleſtas quas nollet, & caret jucundis quas maxime cuperet. Sed quoniam non repugnat dari cauſas neceſſarias, hac via nequit concludi animam non poſſe eſſe illarum cauſam. Auctor eſt Genuenſis, opinionem quæ Deum facit unicum authorem noſtrarum ſenſationum (2) *placuiſſe* & *Zabarellæ de Mente humana cap. 9, & 10, & non Alexandro tantum Aphrodiſæo lib. 1. de Anima, & non paucis Arabibus.* Nominat etiam Cajetanum inter illos, qui intellectum agentem, qui reddat intellectum paſſibilem actu cognoſcentem crediderunt eſſe Deum: Sed ubi hoc Cajetanus doceat, ipſe quidem non dicit, nec equidem aliud ſcio, quam Cajetanum in Commentariis in S. Thomam adhærere S. Doctori, qui ſtatuit intellectum agentem eſſe aliquid animæ noſtræ, & ſolum advertit, quod (3) *multi per intellectum agentem intelligant Deum, ſed extra propoſitum noſtrum, quo nobis propria inquirimus:* Ceterum contra hanc opinionem eſt, quod præter Carteſium (n.40.) Ruyſchius apud Auctorem articuli *Dolor* in Encyclopædia, & Cordemoiſius (4), aliique narrant, inventos eſſe, qui quererentur de dolore in manu aut pede jam olim reciſis, qui non videtur poſſe tribui Deo unico Authori.

403. Gulielmus Kingius & Leibnitius ut inferius dicam credunt impreſſiones factas in ſenſibus eſſe conditiones requiſitas ex lege Creatoris ad hoc ut anima advertat ideas rerum ſenſibilium, quæ ſibi inſunt ab ipſa ſui creatione. Wolfius apud Fortunatum a Brixia ſic habet (5), *Si in organo aliquo ſenſorio ab objecto ſenſibili quædam producitur mutatio, in mente eidem coexiſtit ſenſatio per illam intelligibili modo explicabilis, ſeu rationem ſufficientem in illa agnoſcens, cur jam animæ inſit & cur talis ſit.* At dicere, quod ſenſatio ſit intelligibili modo explicabilis per mutationem organi, profecto non eſt ipſam explicare: Dicere autem ſenſationem agnoſcere in mutatione organi rationem ſufficientem, cur illa ſit & cur talis ſit, eſt dicere verba ſine ſenſu. Quid enim ſibi vult ſenſationem agnoſcere rationem ſui? Sed fortaſſe figurate uſurpatur agnoſcere pro habere: at quod ſenſatio habeat rationem ſufficientem in mutatione organi cur talis ſit, quanam ratione ſuadetur & declaratur? Satis de falſis opinionibus hæc ſint.

404. Suadetur III. ex ſtultitia, in quam lapſi ſunt, qui id intelligere cum

(1) Pa. Metaph. n.93.
(2) Ge. Metaph. p.2.
(3) Ca. in 1.p. q.79. ar.4.
(4) Co. di. du corps. Diſc.6.
(5) Br. Phyſ. n. 4475.

Digitized by Google

cum non poſſent, evaſerunt vel Sceptici omnem a nobis reſpuentes cujuſque rei ſcientiam, vel Idealiſtæ nihil extra noſtras ideas eſſe ſtatuentes. Itaque neſcio quis apud Pluchem (1) obſervans ſe non eſſe longum, niſi pedes ſex & latum duos, intulit non poſſe habere ſenſationem eorum quæ ſint pedes decem vel centum; & multo minus eorum quæ longius uſque ad Cælum diſtant; Quare concluſit ſe nec lucem nec quæ per lucem dicuntur eſſe manifeſta, nihil demum videre aut fateri poſſe, quod extra ſuas ideas exiſtat.

Articulus IX.

Corollarium de conſociatione idearum.

405. Poſtquam advertimus ignorare nos modum, quo accidat ſubita idearum excitatio poſitis determinatis impreſſionibus factis in corpore, & communicatis uſque ad cerebrum, eamdem ignorantiam fateri cogimur de modo, quo multæ ex ideis ſemel habitis in nobis quaſi abſconditæ conſerventur, & ad imperium voluntatis iterum ſe prodant, in quo conſiſtit memoria: & de modo, quo unam ideam componamus vel dividamus ab alia id approbando vel reprobando, in quo conſiſtit judicium: & de modo, quo admiſſis quibuſdam judiciis in alia quaſi violenter rapiamur, in quo conſiſtit ratiocinatio. Myſterium in hoc habemus, quod ſolet jam appellari idearum rapiditas vel connexio vel conſociatio. Myſterium non ſolum conſiſtit in ipſa tot idearum celeri renovatione & conjunctione, ſed in hoc etiam quod ex una parte actio quædam mentis in toto hoc negotio interveniat quæ dirigat motus requiſitos in cerebro ad actus memoriæ ad judicia ad ratiocinia; Si enim hæc directio ceſſet nullæ habentur idearum ordinatæ evolutiones, nullæ opportunæ ipſarum connexiones ſed mera deliramenta: ex alia vero parte quænam eſſe poteſt actio animæ in cerebri motus opportunos, & neceſſarios ad excitationem talium idearum, cum antequam hi motus videantur poſſe exiſtere, ipſa hujuſmodi ideas habeat?

406 Locke copioſe (2) de hac re diſſeruit quem alii deinceps imitati ſunt. In his Hume (3) quærens principia ut ipſe ait connexionis idearum ſtatuit hæc tria, ſimilitudinem, contiguitatem vel temporis vel loci, & rationem cauſſæ aut effectus. Itaque qui hominem intuetur ſimilem parenti ſuo, jam utriuſque ideam habet, & qui videt picturam rei ſibi notæ naturaliter cogitat de exemplari. En duarum idearum exiſtentia propter ſimilitudinem. Qui unam ædificii partem conſiderat, naturaliter ad alias ejuſdem partes cogitationem ſuam transfert. En exemplum connexionis idearum propter contiguitatem loci. Qui nodum factum in ſudario vel fruſtulum chartæ in capſella pulveris Nicotiani contingit, hæc percipit ſimul cum iis quorum ſignum hæc ſtatuit. En exemplum idearum quæ ſimul habentur pro.

(1) Pl. Spet. to. 2. Etend. de la raiſ. §. Je me trouve.

(2) Lo. de Intel. l. 2. c. 33.

(3) Hu. Eſ. of the connex. of ide.

Digitized by Google

propter contiguitatem temporis. Qui tandem cogitat de vulnere, dolor etiam ex illo proveniens ipſius mentem ſubit. In hoc apparet connexio idearum propter relationem doloris ad vulnus hujus cauſſam. Hæc Hume, cui ſiquis objiciat ſibi audienti errorem circa fidem vel circa aliquam ſcientiam ſtatim occurrere ideam contrariæ veritatis, ſibique intuenti veterem amicum nunc ſenem edentulum deformem ignavum venire in mentem ejuſdem antiquam pulchritudinem & alacritatem, adeoque dari connexionem idearum oppoſitarum, cujus principium non eſt unum ex tribus propoſitis, reſpondet (1) eſſe earum principium ſimilitudinem ad quam reducitur oppoſitio. At nunquid tenebræ pertinent ad lucem, & frigus ad calorem?

407. Sed hoc omiſſo, ſimilitudo contiguitas & mutua cauſſæ & effectus relatio locum habent inter proprietates, quæ plerunque afficiunt ideas conſociatas, ſed conſociationis principia non ſunt. Quod magis etiam manifeſtum fit obſervando hanc connexionem non extendi ad omnia quæ inter ſe ſunt ſimilia, neque ad omnia quæ coexiſtant, neque ad omnia in quibus relatio cauſſæ aut effectus intercedat. Equidem ut aliquam in hac diſquiſitione ſymbolam afferam conſociationem divido in ſynchronam & ſucceſſivam: Atque ſecundam quidem ſpeciem dico habere pro ſuo principio ſolam memoriam: primam vero aliquando ſolam memoriam, aliquando autem etiam intellectum, quæ ſunt duæ animæ facultates quas omnium temporum philoſophi propoſuerunt pro principiis ſeu cauſſis omnium noſtrarum idearum. Exemplis rem declaro primum in conſociatione idearum quæ dependent a ſola memoria experientiæ olim habitæ aut ratiocinii alias initi, occaſione alicujus ſenſationis vel cogitationis. Itaque qui per æſtatem iter facit, ſtatim ad primum ſolis ortum cum hujus idea habet illas etiam caloris laſſitudinis & moleſtiæ. Fac æſtum jam patiens conſpiciat nemus, jam una cum arborum idea experitur in ſe ideas umbræ & refrigerationis. Qui videt menſam inſtructam diverſis cibis, ſentit ſubito in ſua mente congregatas ideas de eorumdem uſu ſapore utilitate vel nocumento relate ad ſe, Incidis in ſerpentem, jam horrore concuteris, & hoc modo profiteris mentem repente occupatam diverſis judiciis de animali mordaci & venenoſo, de dolore & vitæ periculo. Hic idearum concurſus non ſolum familiaris eſt, ſed ab omni etiam errore remotus quando ſani ſimus, nec vanis illudamur imaginationibus. Certi enim reddimur a conſuetudine objectum reale reſpondere ſingulis perceptionibus, & recta eſſe de ſingulis noſtra judicia ita ut quando non ita in re eſſent, concluderemus adeſſe miraculum, cujuſmodi eſt in eo qui hominem crederet qui ſe alloquitur quando eſſet Angelus ſub ſpecie hominis.

408. Ab ideis, quas trahit ſecum viſus, tranſeamus ad aliquas exempli cauſa obſervandas, quæ connexæ ſunt cum iis quæ ab auditu immediate pendent. Ex his ſunt vocabula: Nominas Deum, habeo ſtatim ideam vocis cum proprietatibus ipſi adnexis, & ſimul illam cujus ſignum factum eſt

(1) Ibid. not. ultim.

ex arbitrio hoc nomen, ſ.i icet entis perfectiſſimi, bonorum omnium auctoris, malorum vindicis. Percipis fragorem equorum poſt ſe trahentium velociter currum, jamque occurrunt conjunctim ideæ equorum, currus, impetus, periculi ni caveas, loci quo te recipias, quo ſine ulla mora jam perveniſti. Si poeta meminit de fuga noctis & cantu avium, ſtatim concipis diem illuceſcere, ſi de maximo ſtellarum ſplendore, & generali ſilentio habes ideam concubiæ noctis, ſi de oppreſſione ſpiritus & horrore comæ, jam gravis metus repræſentatur. Similia accidunt in ideis quæ immediate a tactu dependent. Itaque ſi in mediis tenebris de nocte ſurgas, ſimul ac tangis veſtem pluteum feneſtram, præſens fit animæ integra harum forma color uſus: ſi tentando urges lucernam ita ut eam ſentiens corruere, jam doles de oleo ſparſo, & chartas libros pavimentum commaculante.

409. Exemplum ſynchronæ idearum conſociationis, cujus principium præter memoriam eſt etiam intellectus, habemus in expectatione eorumdem eventuum, quos alias vidimus propter eadem quæ nunc apparent ſigna cum illis alias obſervatis. Itaque cum video verticem Algidi nubibus involutum jam memoria repræſentat aliorum temporum ſimile viſum, quod conſtanter pluvia brevi ſubſequuta eſt. Quare hanc jam imaginor & confidenter prænuncio. Hujuſmodi rapidus idearum conventus in omnibus omnino qui hebetes non ſint elucet, ſed clarius in iis qui ingenio ſint præditi, quod definias facultatem animæ rationalis, qua prompte percipit multa quæ ſunt in objecto. Multo autem clarius in iis, qui ingenio ſint non vulgari, quod ſolum obvia, ſed acri ac profundo, quod etiam objecti penitiora prompte ſibi repræſentat, cujuſmodi apparet in iis, qui non ſolum diſtinctas objecti notas facile exponunt, ſed unamquamque illarum in alias ſimpliciores reſolvunt. Clariſſime vero in iis qui ingenio ſint ſingulari, quod extenditur ad promptam perceptionem ſimilitudinis & æqualitatis quam cum aliis habeant, quæ in objecto percipit; cujuſmodi ſe prodit in iis, qui quæcunque cogitent, norunt ſtatim vivis coloribus, aptis exemplis & omnibus verborum luminibus illuſtrare.

410. Reſtant exempla rapidæ idearum ſucceſſionis. Hæc habentur in iis qui memoriæ olim aliquid mandaverint. Suggeras principia periodi, jam reliqua ſentiunt in ſe ſucceſſive evolvi. Quæ uſque adhuc dixi probant dari reapſe admirabilem idearum conſociationem, eamque dependere ab intellectu & memoria, ſed modo nobis ignoto. Atque hoc quod pertinet ad illam quæ habetur per intellectum ſatis demonſtratum eſt etiam in tota propoſitione. Quod autem pertinet ad illam, quæ per memoriam habetur, confirmatur ab infelici, ut vidimus (n. 374.) conatu eorum, qui de hac re tentarunt rationem reddere vel per veſtigia impreſſa in cerebro vel per ſpecies in phantaſia conſervatas vel per ipſas ideas in anima remanentes, & ab ea pro ſuo libito inſtructas virtute quaſi magnetica qua ſe opportune attrahant.

PRO.

Digitized by Google

PROPOSITIO III.

Multæ ideæ, quæ ad ſui exiſtentiam requirunt prævias immediate impreſſiones factas in ſenſibus, requirunt etiam quamdam in iis efformandis conſuetudinem.

411. HÆC propoſitio viſa eſt quaſi evidens Montuclæ (1), ut puerilem dicat ſibi videri celebrem quæſtionem cur videamus objecta recta, cum eorum imago in oculis ſit inverſa. Eamdem certe frequentes jam tenent & diligenter exponunt. In his eſt Algarottius, qui de ea ex profeſſo agit in ſuo *Neutonianiſmo ſeu Dialogis de Luce & Coloribus*, Italice ſcriptis Atque quoniam horum tres aliquantum diverſas editiones protulit: in ſecunda quidem de ea tractat dialogo tertio, in ultima vero quam dedicavit Federico Regi Boruſſiæ per epiſtolam Potzdami datam an. 1752 diſquiſitionem hanc rejecit in dialogum a ceteris ſeparatum cui nomen *Caritea*, qui habetur in primo tomo ex ſeptem quibus conſtat omnium ipſius operum collectio, quæ paullo ante ipſius obitum imprimi coepit Ligurni an. 1764. Siquis quærat definitionem hujus nominis conſuetudo, quod continetur in theſi propoſita, eam teneat quam Plutarchus dedit de experimento (2), *Multitudo notionum forma ſimilium*. Neque enim aliæ hic habent locum, quæ apud Latinos reperiuntur, & multo minus illa quam dant Theologi morales ut Layman (3) multa de conſuetudine diſputantes.

ARTICULUS. I.

Argumenta a viſione objectorum in naturali ſitu.

412. CONſtat nos habere eam ideam quæ dicitur viſio objecti cum ea partium diſpoſitione quam in ſe habet; quoties aliis requiſitis non deficientibus facta ſit in retina poſita in fundo oculi imago ejuſdem objecti, quæ ceteroquin inverſo modo ſe habet ac ſit objectum; Nam propter decuſſationem quam radii ex objecto prodeuntes patiuntur trajecto humore cryſtallino, partes objecti ſuperiores ut caput hominis depinguntur in imo retinæ, partes inferiores in ejus altiori loco, & quæ eſt hominis dextera, fit in ea imagine ejus ſiniſtra, & contra, ut tandem agnovit Keplerus qui diu de hac inverſione dubitavit ipſomet fatente in parte ſuæ Aſtrono-

Cc 2 miæ

(1) Mo. Hiſt. math. p. 4. l. 3. n. 1.
(2) Pl. de plac. l. 4. c. 1.
(3) La. de Leg. c. 18.

miæ opticæ, quæ theoriam viſionis continet longe meliorem omnibus quæ ante ipſum propoſitæ fuerunt. Sed quod non videatur objectum inverſo modo, etſi repræſentatum inverſo modo in retina, nequit melius explicari quam ex conſuetudine contracta uſque ab infantia aliter concipiendi res ac in retina repræſentantur: ergo.

413. Minor ſuadetur I. quia generaliter ideæ de objectorum magnitudine figura diſtantia & ſitu naſcuntur a conſuetudine, quæ paulatim acquiritur & perficitur a ſenſu tactus, a quo præcipue vel unice dependent; Vulgaris enim opinio quæ tenet ut verbis utar S. Auguſtini (1) *formas magnas breves quadras rotundas & ſiquid hujuſmodi, nec viſui proprie nec tactui tribui poſſe, ſed utrique*, fundatur in judicio improbabili, cujus origo eſt quod cum hos duos ſenſus viſum & tactum ſimul a primis vitæ temporibus exerceamus, difficiliter deinde diſtinguimus proprium viſus eſſe videre lucem & colores & nihil aliud: quemadmodum ſi contingeret ut quicquid eſt coloratum eſſet ſimul odorum & ſonorum, & quotieſcunque nihil odoris & nihil ſonitus perciperemus, ceſſaret etiam perceptio coloris, crederemus ideas etiam odoris & ſoni deberi oculis. Hanc rationem pluribus declarat Condillacus (2) mortuus juxta publicos nuncios menſe Auguſti anni 1780, qui Barclaio tribuit quod primus adverterit viſum non eſſe medium ad judicandum de magnitudine & figura objectorum. Quem ipſe Barclaium appellat eſt Berkelejus, cujus celebris eſt *Theoria viſionis*, in qua hæc utique doctrina continetur. Alii vero dicunt id primo obſervatum a Molineuxio, cui ſe adjunxit Locke (3) & deinde Smithius (4) & Jurinius in ſuis ad Smithium notis, & Caille (5). Atque fere omnes Pſychologi jam tenent cæcum natum, etiamſi jam ſibi per tactum formaverit ideam ſphæræ & cubi, nihilominus ſi ex improviſo viſum reciperet, ipſique ſtatim objicerentur perluſtranda corpora tum ſphærica tum cubica, non dicturum video ſphæras & cubos, ſed video quæ non poſſum diſtinguere. Argumenta quibus hæc circa cæcum primo videntem opinio innititur, Dominicus Teſta nuper diligenter expoſuit in epiſtola addita ad ſuas Italicas animadverſiones ad quædam optica commentaria Dutourii editas Romæ an. 1780.

414. II. Suadetur ab obſervatione quæ propoſitam opinionem veram demonſtrat contra anonymum, qui eam ita impugnavit in diſſertatione inſerta in monumenta Trevoltiana (6) ut crediderit ſe prorſus contrarium eviciſſe. Obſervatio inita fuit in adoleſcente annorum tredecim, qui cæcus fuit donec Cheſſeldenius Anglus anatomus ipſi diſſecuit uveam oculorum tunicam, quæ carens ſolita apertura per quam lux in pupillam ingreditur cæcum illum reddebat. Is cum primo viſum hoc pacto acquiſivit nullas objectorum ſibi præſentium ideas habebat, quales nos habemus, ſed ſingula quamvis inter ſe diſtantia in eodem quaſi plano conſpiciebat, quin diſtingueret,

(1) Au. de lib. arb. l.2. c.3.
(2) Co. des ſenſa. p.3. c.2. n.15. & c.8.
(3) Lo. ſur. l' Entene. l.2. c.9.
(4) Sm. Optiq. l.1. c.5.
(5) Ca. opti. p.1. ar.5.
(6) Tr. an.1730. ar.103.

Digitized by Google

ret, ex quæ corporis determinata parte voces, quas audiebat prodirent, nec quid eſſent ipſæ manus quibus utebatur, & quo ordine digiti ipſius diſpoſiti eſſent, aut quot & quanti eſſent, & ſolum poſt aliquod tempus potuit rerum, quas videbat, ideas modo cæterorum ſibi efficere. Narratio totius facti, poſtquam vulgata fuit in Tranſactionibus Philoſophicis anni 1728, num. 402, reperitur apud multos, ut Caillem (1) Algarottium (2) Pluchem (3) ſed diſtinctius apud Smithium (4) & Condillacum (5) & accuratiſſime apud Morandum in elogio Cheſſeldenii, qui obiit ann. 1752 ætatis ſuæ 64, inſerto in tomum tertium Monumentorum Academiæ Chirurgicæ Pariſienſis cujus compendium exhibent Trevoltiani (6).

415. III. Suadetur excludendo aliorum explicationes. Prima eſt ipſius Molineuxii (7), qui contentus ſe demonſtraſſe non dependere a ſola impreſſione facta in oculis hujuſmodi ideas, vult debere nos in hac quæſtione acquieſcere huic veritati, quod non organum oculi ſed anima per illud videt. At hæc reſponſio intactam relinquit totam quæſtionem. Fortaſſe vel vult cum Hugenio de illa diſputandum non eſſe, utpote quæ ſuperat noſtrum captum, vel ſignificat, quod poſtquam diximus has ideas naſci ex conſuetudine, ſatis jam profitemur neſcire modum, quo anima eas efficiat. Altera eſt Orlandii qui ſic habet (8). *Fortaſſe vera hujus rei cauſſa ab ea lege dependet, quam inter imaginem in fundo oculi depictam, & illi reſpondentem mentis perceptionem ſupremo artifici ſtatuere placuit*. At hic ſimiliter quæſtionem præcidit non ſolvit. Tertia eſt eorum, qui fibras nerveas ex retina cerebrum verſus dicunt novas pati reflexiones & decuſſationes, ut tandem ibi deſinant, prout oportet ad rectam viſionem; At conjectura hæc eſt, cui Anatome non ſuffragatur.

416. Quarta eſt Carteſii ſtatuentis (9) *quod mirari non debemus corpora in naturali ſitu videri, quamvis imago in oculo delineata contrarium habeat*, quemadmodum non admiramur *cæcos ſimul objectum, quod eſt ad dexteram ope manus ſiniſtræ, & quod ad ſiniſtram ope dextræ animadvertere*. Hæc nuper placuit Pauliano (10). At contra illam eſt primo quod anima fingitur ita adeſſe oculis ut ſuis quaſi manibus recipiat radios viſuales ſe decuſſantes. Deinde nonne latum diſcrimen habetur oculos inter & manus; Cum manus ſint organum, quod transferri poteſt ab una parte ad aliam, & ex hac translatione, adjuvantibus etiam aliis ſenſibus poſſumus facile intelligere eſſe in ſiniſtra parte, quæ tangimus per dexteram translatam ad ſiniſtram: at oculus non eſt organum, quod hoc modo transferatur. Aliud præterea diſcrimen eſt inter viſionem & tactum, quod tactus quidem fiat per aliquid quod a ſenſu tendit in objectum, at viſio fit per aliquid, quod ab objecto venit.

(1) Cai. ubi ſupra.
(2) Al. Carit. pag. 291.
(3) Pl. Spett. to. 5. L'Optiq.
(4) Sm. optiq. l. 1. c. 5.
(5) Co. des ſenſat. p. 3. c. 5.
(6) Tr. an. 1757. ar. 94.
(7) Mo. Diopt. p. 1.
(8) Or. not. ad §. 906. Phyſ. Muſſch.
(9) Car. Diopt. c. 6.
(10) Pa. Dizi. ar. o[illegible]o. qu. 7.

venit ad oculum; Exploſa enim jam eſt opinio Stoicorum ut videre eſt apud Monteirum (1) qui dicebant viſionem fieri per radios qui ex oculis in objecta, non per illos qui ex objectis in oculos emittantur. Tandem de hac ipſa perceptione rei ad dexteram poſitæ, etiam ſi tangatur ſiniſtra, adeoque impreſſio per ipſam facta propagetur ad ſiniſtram cerebri partem, redit par quæſtio ac de oculis.

417. Fortaſse tamen Carteſius eo exemplo utens, & eo modo loquens ſignificare voluit communem phænomeni explicationem petitam ex conſuetudine, & præterea canonem quemdam ſtatuere ſatis quidem opportunum & quam maxime proprium viſioni, ſcilicet animam habitum contrahere referendi objecta ad ſitum, quo tendit linea recta, juxta quam recipit impreſſionem in cerebro. Quare quia radii a punctis objecti viſibilis, dum oculorum retinam, & cerebrum in diſtinctis partibus concutiunt, quaſi lineam quamdam deſignant, ideo anima lineam hanc quaſi proſequens refert omnia objecta & partes illorum ad ſitum & loca, in quibus ſunt. Dum interea per hujuſmodi criterium acquiſitum per conſuetudinem anima plerumque recte judicat de ſitu objectorum quæ primo objiciuntur, dum diverſa loca perluſtramus, contingit, ut quando radii ex objectis prodeuntes perveniunt ad oculum refracti per media diverſæ denſitatis, occaſionem ipſa habeat errandi, vel credendi ea eſſe in iis locis, in quibus revera non exiſtunt, ut cum partem recti baculi in aqua immerſam refert propius ad ſuperficiem aquæ, ac in re ſit, adeoque baculum credit incurvatum, & denarium qui in fundo catini aqua pleni jacet, ab ipſo vel cum ipſo elevatum credit.

418. Sed poſtquam cognita eſt hujuſmodi conſuetudo animæ circa viſionem, ceſſat erroris periculum, & profert congruam hujuſmodi phænomenon explicationem, qui juxta illam dicat, radios reflexos a corpore in aquis immerſo, dum tranſeunt in aera, refringi & hoc modo poſſe jam pervenire ad oculum, quo ſine hac refractione non pervenirent, in eoque ejus imaginem depingere, unde anima determinatur ad illud intuendum & quodammodo collocandum altiori in loco, ibi ſcilicet, ubi terminatur linea ducta ab oculo ad punctum refractionis. Quare nihil reſtat, niſi perquirere rationem, quam ſequuntur refractiones ab hujuſmodi fluidis dependentes, quæ etſi variæ ſunt pro varia ipſorum denſitate & diverſo objecti colore attamen conſtantes ſunt; quibus cognitis licet jam ſitum talium objectorum recte æſtimare. Utinam eadem facilitate judicare poſſemus de vero ſitu corporum cæleſtium, quæ prope horizontem intuemur. Sed quoniam eorum lux ibi non patitur regulares refractiones propter atmoſphæram non ſolum pro diverſa ſua a terra altitudine inæqualiter denſam, ſed hic prope terram in horas variabilem, ideo nullum certum judicium de vero hujuſmodi ipſorum ſitu proferre poſſumus. Quare ſolemne eſt Aſtronomis in altiorum quidem ſiderum obſervationes diligenter incumbere, quas corrigere poſsunt per

(1) Mo. Phil. to. 7. de Viſio. n. 624.

Digitized by Google

per tabulas refractionum quantum ſatis regularium in aliqua ab horizonte diſtantia, non vero in illas, quæ ſint de ſideribus prope horizontem exiſtentibus.

ARTICULUS II.

Argumentum ex viſione unius objecti per ambos oculos viſi.

419. Conſtat percipere nos unicum objectum, quando reipſa unicum eſt, etſi ambobus oculis illud intueamur, adeoque duas pro duplici oculo impreſſiones ex illo habeamus: Atqui hæc idea de unitate objecti viſi duobus oculis fit ex habitu quodam contracto judicandi eſſe unum, quod eo modo intuemur, quo a primo vitæ tempore conſuevimus: ergo. Minor ſuadetur, tum quia ſiquid diſtortis oculis ſpectemus, qui rectis uti ſolemus, apparet jam duplicatum, propterea quod anima pro duabus inſolitis impreſſionibus, duas jam elicit diverſas actiones: tum quia ille, cui caſu oculus e ſuo loco dimotus fuerit, videt referente Muſſchenbroekio apud Biwaldum (1) ſub initium objecta ſingula duplicata, donec acquiſierit habitum ex aliis ſenſationibus præſertim tactus judicandi ut prius ſimplicia, quæ ſimplicia ſunt.

420. Hoc argumentum opponitur I. Carteſio qui cum ſæpius egerit de hac quæſtione eam tribus diverſis modis reſolvit. Primo quidem ſupponens animam exercere functiones ſuas ſolum in glandula pineali, rationem repetit a confluxu (2) nervorum in unam hanc glandulam. At quoniam nervi huc non pertingunt ex dictis (n.392.) nulla eſt hæc ſolutio. Alibi (3) duas imagines *efformari dicit opera nervorum opticorum in ſuperficie interiori cerebri, quæ ita radios ſuos emittunt verſus glandulam quam ſpiritus animales ambiunt, ut motus qui quodlibet punctum componit unius harum imaginum, tendat verſus idem punctum glandis, verſus quod tendit motus qui format punctum alterius imaginis repreſentans eamdem partem objecti*. At quid magis arbitrarium & minus probabile dici poterat? Tandem in Dioptrica nihil in hoc eſſe admirabile profitetur (4). *Quomadmodum enim cæcus non judicat corpus duplex eſſe licet duabus manibus illud tangat, ſic etiam oculi noſtri quum ambo verſus eumdem locum aciem ſuam dirigunt, non niſi unicum objectum menti debent exhibere, quamvis in unoquoque eorum peculiaris ejus imago formetur*. Sed hæc reſponſio imprimis eſt contra communes philoſophorum cogitationes. Deinde falſo ſupponit cæcum poſſe judicare unumne ſit an duplex corpus quod primo tangit utraque manu, non tamen altera alteri ſuperpoſita, tunc enim tangeret immediate unica tantum manu, quod eſt falſum; Suſpenſus enim ille hæret donec movens manus deprehendat ſit necne quid continuum.

421. II. Op.

(1) Bi. Phy. parti. n.209. ſch.4.
(2) Ca. epiſ. p.2. ep.26.
(3) Ca. de paſsi. p.1. ar.35.
(4) Ca. c.6 n.10.

421. II. Opponitur Gaſſendo (1) quem impugnat Gulielmus Briggius (2) qui unitatem hanc repetit ex eo quod unico tantum oculo, modo uno modo altero naturaliter res intueamur, eumque ſequuti ſunt Tacquetus Caille, Haller, Le Cat præter alios de quibus jam diſtinctius loquar. Sed horum opinio non poteſt admitti niſi ad ſummum cum ſermo eſt de ſtrabonibus qui oculorum aciem non dirigunt in idem objectum, quando admittatur Buſſierii ſententia qui in ſuo de hac viſionis imperfectione opuſculo eam repetit a quadam in oculorum ſtructura inæqualitate, quæ in cauſſa eſt, ut quæ in uno oculo diſtincta ſit objecti imago, in altero fiat confuſa, quæ diſtinctæ uſum impediret ſi utraque ad objecti viſionem admitteretur. Quare qui hoc vitio laborant natura duce paulatim acquirunt conſuetudinem detorquendi oculum ab objecto, quod imaginem produceret diſtinctæ viſionis perturbatricem. Quod ne in ſtrabonibus quidem admittunt, qui cum veteribus putant hoc vitium eſſe effectum inæqualis muſculorum facilitatis ad opportunos oculorum motus, vel cum aliis apud Paulianum (3) contendunt illud naſci ex eo quod animal ſolet eo modo oculos dirigere quo opus eſt ad formationem diſtinctæ ſupra retinam imaginis, quæ in aliquibus non fit in ſimilibus ſeu ut ajunt homologis retinæ partibus.

422. Sed his omiſſis cum ſermo eſt de aliis qui Strabones non ſunt ea opinio de uno tantum oculo adhibito alternatim in rerum intuitu gratuita imprimis eſt & myſterii plena; Nam ut arguit Orlandius (4) *cum eodem modo in utriuſque oculi fundo externorum objectorum imagines depingantur, intelligi nullo modo poteſt cur oculorum alter in objecti perceptione agat altero tum quieſcente*. Deinde eamdem certo falſam eſſe ſuadet experientia qua docemur minus bene ac diſtincte nos conſpicere, quæ uno tantum oculo intueamur. Quare extitit Jurinus juxta Ephemerides Literarias Romanas anni 1776. n. 24, qui poſt repetitas obſervationes concluſit claritatem objecti viſi uno oculo eſſe ad claritatem viſi utroque oculo ut 12 ad 13, quemadmodum deinde Buffonius & Gregorius Fontana in tomo 5. Academiæ Senenſis confirmarunt & explicarunt.

423. In opinionem Gaſſendi recentius deſcendit Clerc Regis delineator apud Trevoltianos (5), qui ea ſuppoſita docuit, oculorum illum quo utamur in objecto aliquo aſpiciendo determinari poſſe hoc pacto. Intuere objectum primo ambobus oculis, & nota punctum, cui objectum in plano aliquo ultra ipſum poſito reſpondet: deinde adhibe ſeorſum ſingulos oculos impedito altero a viſione, & obſervabis, inquit, quod per unum quidem oculum objectum viſum refertur ad idem punctum, ac viſum cum ambobus, non vero per alterum. Conclude igitur, oculum adhibitum ad videndum objectum eſſe illum, qui reſpicit in eodem puncto objectum, ac cum videbatur ambobus oculis.

424. Sed

(1) Ga. de magn. ſolis n. 17.
(2) Br. Viſ. theor. n. 3.
(3) Pa. Dizi. di Fiſ. ar. Guercio.
(4) Or. not. in n. 981. elem. Muſſc.
(5) Tr. an. 1705. ar. 85.

Sed Bernardus Lamius ex integro theoriam hanc reſpuit, negans objectum viſum ambobus oculis referri unquam ad idem punctum plani poſt ipſum poſiti, ac cum videtur alterutro oculo, ſed dicit punctum reſpondens uſui amborum oculorum cadere inter puncta reſpondentia uſui ſingulorum ſeorſim oculorum, & experientias in contrarium adductas coarguit tamquam male inſtitutas. At Clerc contra illum reponit ipſum falli, & affirmare quæ non vidit, ſed videre ſibi viſus eſt. Equidem cum feciſſem ipſemet obſervationes aliquas in hac re, hæc mihi conſtanter contigerunt. I. Quoties ambobus oculis ita intuebar objectum ad unius palmi, vel aliam mediocrem diſtantiam poſitum, ut æque ſollicitus eſſem de determinando puncto in oppoſito plano, cui illud reſponderet, toties objectum apparebat duplicatum, quemadmodum jam olim alii apud Semerium (1) adverterant. Quod aſſumi poteſt tamquam demonſtratio quod nullus oculorum otiatur quoniam una apparentia provenit ab uno & altera ab altero. II. Cum aciem oculorum defigerem in ipſo objecto, & ſolum quaſi aliud agens notarem punctum in oppoſito plano ipſi reſpondens, ſi planum ab objecto mediocriter diſtabat inveniebam verum, quod dicit Lamius, ſin magis diſtabat verum apparebat Clerici aſſertum. Donec igitur aliquid melius occurrat, dicam conſuetudinem eſſe omnium optimam hujus phænomeni explicationem.

424. Recentiſſime Du Tour unus ex iis qui cum Academia ſcientiarum Pariſienſi commercium habent ad opinionem Gaſſendi acceſſit contendens videri unum objectum, quia diſtincta illius imago quæ unice opportuna eſt viſioni, nunquam eodem tempore fit in ambobus oculis, ſed dum unus habet diſtinctam totius objecti imaginem, alter non habet niſi confuſam, & ſiquis oculus habet diſtinctam aliquarum partium ejuſdem objecti imaginem, aliarum vero confuſam, in altero viceverſa confuſæ ſunt, quæ in alio diſtinctæ, & diſtinctæ quæ in alio ſint confuſæ. Quare fit ut ſimul compoſitis diſtinctis partialibus imaginibus habeatur totius objecti viſio. Alternari autem ſibi viſus eſt videre hujuſmodi diſtinctas imagines ſive totales ſive partiales magno facultatis viſivæ emolumento, quæ hoc pacto identidem quieſcit a labore intuendi. Hanc ille opinionem credidit ſe quaſi demonſtraſſe quibuſdam experimentis ſeu obſervationibus, ex quibus contexuit aliquos commentarios quos ad Academiam Scien. Pariſi. tranſmiſit, quæ eoſdem tanti fecit, ut publicæ lucis dignos cenſuerit. At quæ ipſo primo adſpectu apparebat improbabilis opinio & arbitraria hypotheſis, cui reſiſterent obviæ obſervationes eorum qui uno tantum oculo vel ſponte vel coacte utantur ad videndum & etiam legendum quamdiu lubet, quin unquam animadvertant hujuſmodi naturalem ceſſationem oculorum a ſuo exercitio, tamen jam confidenter dicet, qui Dominici Teſtæ animadverſiones Romæ editas anno 1780, quas merito laudant eodem anno Ephemerides Romanæ

(1) Se de Ani. di. 2. qu. 3. ar. 3.

n. 35, & brevi repetit Anthologia n. 10. & ſeq., legerit ad prædictos Du Tourii commentarios, & allata in ipſis experimenta.

425. III. Opponitur Honorato Fabri, Zachariæ Traber (1) aliiſque multis, quos nuper ſequuntur Ignatius Monteiro (2) & Laurentius Altieri (3) qui exiſtimant ſatisfactum abunde eſſe quæſtioni dicendo, unum videri objectum ambobus oculis inſpectum, quoties illud ambo videant in eodem loco: illud autem videri in eodem loco, quoties utriuſque oculi axes optici, hoc eſt radii ab objecto reflexi, qui per pupillæ centrum tranſeunt concurrant in eodem puncto horopteris, hoc eſt lineæ quæ per punctum concurſus axium opticorum ducatur parallela lineæ ductæ per puncta utriuſque pupillæ. At imprimis non ſatisfit quæſtionibus per verba ſynonima, cujuſmodi ſunt allata: videre enim objectum per ambos oculos in eodem loco, & illud videre in eodem puncto horopteris, quo concurrunt axes optici, idem important. Præterea dato hujuſmodi concurſu in eodem horopteris puncto jam admittuntur duæ diſtinctæ impreſſiones in duobus oculis, & in duabus diſtinctis cerebri partibus, & iterum naſcitur eadem quæſtio, cur animal videat unicum objectum, etiamſi duas ex illo patiatur diſtinctas impreſſiones.

426. IV. Opponitur illis, qui obſervantes nervos opticos oculorum plerunque coire in unum, dicunt poſt Galenum ex hoc provenire ideam de unitate objecti, quod revera unum eſt, quia vel viſio fit in hac nervorum opticorum parte, quæ unum quid evadit, vel hæc ſaltem pars eſt viſionis organum. At omiſſa opinione de viſione facta ab ipſo vel in ipſo ſenſorio utpote certo falſa (n. 280.), contra illam, quæ ſtatuit modo dicto organum viſionis, eſt experientia eorum, qui ſi intueantur modo non ordinario, ut oculis diſtortis, vel ex morbo aut ebrietate patiantur convulſiones oculorum duplex vident objectum, quin tamen nervi optici invicem ſeparentur. Deinde ſi hæc unio fit *per totalem confuſionem ſubſtantiæ* nervorum opticorum, quemadmodum volunt Bartholini in ſua anatomia, ad ſummum opportuna erit in quæſtione de viſione hominum, ſed non de viſione eorum animalium, in quibus nervi optici non coaleſcunt; ut dicitur de illis piſcium & Camaleontis, quod jam obſervavit Newtonus (4), a quibus nequis dubitet videri ſingula objecta duplicata, ſatis eſt animadvertere illa eo modo ſe movere in corpora ſibi externa, ut in cibum quem quærunt, quo movemur nos qui hanc oculorum illuſionem non patimur. Sin autem, quod alii affirmant, unio nervorum opticorum fiat in homine & quibuſdam brutis, ſine ulla confuſione ſubſtantiæ, neque decuſſatione filamentorum jam nulla habetur ex hac unione explicatio. Ex illis qui hujuſmodi arctam unionem & decuſſationem oppugnant ſunt Jo. Schenckius (5) ex ſuiſmet obſervationibus anatomicis, & Gibſonus citatus a Derhamo (6) & Cabæus qui apud Schot.

(1) Tr. Nerv. opti. l. 1. c. 19.
(2) Mo. Phil. to. 6. de Viſio. n. 682.
(3) Al. Phy. parti. n. 1371.
(4) Ne. Optic. l. 3. q. 15.
(5) Sc. Obſe. medic. l. 1. n. 293.
(6) De. Phyſ. theo. l. 4. c. 2. in not.

Digitized by Google

Schottum (1) refert ſectum hominem, in quo nervi optici erant omnino ſejuncti, aliumque in quo aridus inventus eſt nervus reſpondens oculo qui ipſi fuerat a multis jam annis effoſſus. Acriter etiam Guglielmus Briggius cum multis quos citat impugnat unionem hanc & commixtionem nervorum opticorum in ſua *Viſionis theoria* n. 2, quam edidit longe poſt *Ophtalmographiam*, in qua dubium quodammodo ſe declaraverat, cum dixerit, (2) *Fatemur fibras haſce circa nervorum* (opticorum) *unionem viſum effugere, eaſdem utcumque diſtincto ordine a cerebro deferri ſupponimus*. Tandem quod penitus peſſumdat hanc opinionem eſt, quod nervi optici etiamſi uniantur in unum in aliqua diſtantia ab oculis, attamen iterum deinde mutuo diſcedunt, & in diſtinctas cerebri partes, quæ thalami appellantur, deſinunt.

427. V. Opponitur ipſi Briggio, qui ideo unicum a nobis videri objectum dicit, etſi duobus oculis æque ſanis inſpiciatur; quia impreſſiones fiunt ab objecto ſupra homologas fibras utriuſque nervi optici, quæ ſcilicet ſimilem ſitum, & æqualem longitudinem ac tenſionem habent; Vult enim utrumque nervum opticum conſtare ex filamentis, quæ dum a cerebro ad oculum tendunt per viam certe non rectam, habent diverſam tenſionem pro ſua majori vel minori longitudine. Atque hinc ſicuti unius dumtaxat ſoni ideam ſibi excitat anima, quando uniſonæ chordæ in pluribus inſtrumentis muſicis ejuſdem ſpeciei eodem tempore concutiuntur, ita ex impreſſione facta ab eodem objecto in fibris homologis utriuſque nervi optici eodem tempore, naſci exiſtimat ideam unius objecti. Hanc Briggius ſententiam, quam tenent etiam Boſſuetus (3) & Paulianus (4) breviter propoſuit in ſua *Ophtalmographia* (5), & deinde luculentius propugnavit in ſua *Viſionis theoria* (6), quam Regiæ Academiæ Londinenſi anno 1681 propoſuit, laudatam a Newtono per epiſtolam ad ipſum datam, quæ habetur ante ipſius editionem, non quidem tamquam omnino ſatisfacientem quæſtioni, ſed tamquam ingenioſam. Equidem do nervos opticos conſtare fibris inter ſe diſtinctis, & do etiam earumdem homologiam in utroque nervo, ſed nego inde colligi, vel intelligi debere ideam fieri objecti unici, quando inſpiciatur ambobus oculis. Nam homologæ ſunt etiam fibræ, quæ componunt ſingulas homologas corporis partes, ut brachia, manus, & ſimiles digitos: at nihilominus etiamſi eodem tempore hæc membra eadem vi concutiantur ab externa cauſſa, non ſequitur ſentiri unum vulnus, vel ideam unius dumtaxat percutientis objecti excitari: ergo etſi ſint concordes fibræ, quæ tanguntur in nervis opticis ab objecto, non intelligitur, quomodo una ſit idea unius dumtaxat objecti.

428. Eodem argumento in quæſtione circa perceptionem unius ſoni, qui ceteroquin ambas aures afficit, concluditur importunam eſſe eam reſponſionem, quam Briggius ſupponit nulli ſubjectam controverſiæ quod id acci-

(1) Sc. Magi. p. 1. l. 2. præl. 1. ar. 3.
(2) Br. c. 5. n. 4.
(3) Bo. Conno. de Dieu c. 3. n. 4. pr. 6.
(4) Pa. Di. ar. occhio & ar. ſuono.
(5) Bri. opht. cap. 1.
(6) Id. Viſ. Theor. n. 3.

accidat quia eadem impreſſio fit eodem tempore in homologis fibris, quemadmodum contra ipſum advertit Dominicus Teſta in anonymo libello *De ſenſuum uſu* Romæ edito anno 1776, cujus nomen dederant Ephemerides Romanæ ejuſdem anni, & ipſe idem deinde protulit in alio opuſculo ſupra (n.424.) laudato. Præterea exemplum eorum qui aſſueſcunt concipere unicum eſſe objectum, quod oculis caſu diſtortis duplex ſibi ſub initium apparebat, oſtendit hujuſmodi ſententiæ inſufficientiam. Nam in eo caſu idea unius objecti habetur etiamſi oculo perſeverante in ſua diſtorſione dicendum videatur objectum facere impreſſiones ſuas in fibris oculorum non concordibus.

429. Briggii opinioni accedunt illi, inter quos citatur Corſinius, qui docent unum videri objectum duobus oculis uſurpatum, quia anima non percipit diſtinctionem impreſſionum, quæ in ipſis fiunt propter illarum ſimilitudinem utpote naſcentem a ſimili imagine in eiſdem delineata. Horum doctrinam impugnant eadem argumenta, ac illa Briggii, & hoc præterea quod qui oculis inæquali potentia præditis utuntur, neceſſe eſt careant hac imaginum ſimilitudine: deberent igitur videre eodem tempore idem objectum per unum oculum diſtincte & per alium confuſe quod experimenta falſum demonſtrant.

ARTICULUS III.

Alia pro propoſitione argumenta.

430. I. SIC arguo. Conſtat (1) *multa*, ut ait Tullius, *videre pictores in umbris, & in eminentia, quæ nos non videmus, & multa quæ nos fugiunt in cantu, exaudire in eo genere exercitatos*: ergo dantur ideæ quæ non habentur niſi per conſuetudinem.

II. Conſtat non ſolum experiri nos rapiditatem idearum, ſed etiam hanc perfici in dies & augeri, dum facultates animæ, intellectus maxime & memoria vigent; Sed hujus rapiditatis communis explicatio eſt, ut obſervant Trevoltiani (2), per conſuetudinem quæ capax eſt incrementi: ergo.

431. III. Conſtat habere nos ſenſationes ſingularum partium corporis etiamſi ſint ex remotioribus a cerebro, quoties nervi, qui ab illis procedunt uſque ad cerebrum, faciunt prout opus eſſe vidimus per ſuam concuſſionem, impreſſionem in cerebro, ita ut ſi extremum tantum digiti lædatur, non doleamus niſi de illius læſione, non vero de læſione brachii vel cerebri. Sed hujuſmodi ſenſationes, prout ſunt hoc modo determinatæ ad hanc partem corporis, & ad nullam aliam intermediam, naſcuntur ex conſuetudine; ergo. Minor probatur ſic. Sunt ex dictis (n. 402.) qui teſtantur hominem, cui manus ſit amputata, pati per diuturnum aliquod tem-

(1) Tu. Acad. qu. l.4. n.20. (2) Tr. ann.1756. ar. 30.

Digitized by Google

tempus eaſdem ſenſationes, ac patiebatur, cum nondum truncata eſſet, ita ut queratur de dolore digitorum vel alterius partis manus, quæ nulla jam eſt. Addit Boſſuetus (1) fuiſſe qui manu accurreret ad ſcabendam tibiam, quæ ſibi videbatur prurire, cum lignea eſſet. Sed hæc melius explicari nequeunt; quam dicendo id evenire vi conſuetudinis cujuſdam, quæ tam ſubito non ceſſat, excitandi in anima ideas quaſdam ſenſibiles ad tales cerebri commotiones per tales determinate nervos, qui ab extremis digitorum vel a manu in ipſum terminant, eaſque referendi non ad cerebrum quod ultimo commotum eſt, neque ad partem aliquam intermediam, ſed ad ipſos dumtaxat digitos aut manum, ubi ſolum poterat naturaliter recipere hujuſmodi motum ab externorum corporum impreſſionibus: ergo.

432. IV. Conſtat in nonnullis morbis homines conqueri de calore, aut frigore vehementi, cum tamen thermometrum illorum corpori applicatum non enunciet eſſe in illis eos gradus caloris aut frigoris, qui hujuſmodi queſtibus reſpondeat. Itaque Antonius de Haen (2) refert hominem, cum corriperetur febri, qua quotidie laborabat, tantam algoris acerbitatem cum tremore & ſtridore dentium experiri ſolitum, ut reliquum morbi præ hac moleſtia parvi duceret, cum tamen thermometrum Farenehitianum oſtenderet calorem in ejus corpore graduum 104, qui eſt ſupra illum qui plerumque in corpore ſano reperitur. Contra vero de alio qui peracuta febri ægrotabat, narrat ipſum doluiſſe de calore urente, cum idem thermometrum accuſaret calorem in illo graduum dumtaxat 98 qualis pertinet ad hominem ſanum. Sed hujuſmodi ſingulares ſenſationes ſatis explicantur eas repetendo a conſuetudine animæ illas excitandi poſito tali motu nervorum in cerebro vel in ipſorum origine, qualis in ſanis provenit ab impreſſione talis gradus caloris vel frigoris facta in tota ſuperficie corporis externa, cum in infirmis oriatur ex humorum perturbatione, quæ permittit ut in reliquo corpore alius caloris gradus dominetur ab illo qui ſentitur: ergo. Minorem ſuadet exemplum proxime allatum de iis, qui aliquandiu dolent in parte corporis quæ ſeperata ab illis jam eſt, propter motum nervorum illuc tendentium, qui idem eſt in cerebro ac erat in integro corpore. Quare non aliter verum eſt, quod citatus Haen de his ægrorum ſenſationibus dixit, illas exponi nulla ratione poſſe, niſi profitendo ipſam conſuetudinem non eſſe quid ſatis rem declarans.

433. Eſt nuper Jo de Turre (3), qui de iiſdem loquens fuſe contendit ſenſationes quidem frigoris in his ægrotis tunc naſci, quando corpus humanum non producit novum calorem; Etenim in continua productione caloris pro temperie aeris diverſa, & modo majori modo minori vult haberi conditionem neceſſariam ad caloris ſenſationem: hanc autem ſenſationem credit provenire a continua productione caloris, conjuncta cum conatu continuo illum producendi. En ejus verba: *Senſatio caloris nonnullorum ægrorum ita forſan ex,*

(1) Bp Conn. de Dieu. c.3. n.6. pr.5. (3) Tu. Phyſ. to.5. §.221.
(2) Ha. De rati. meden. to.1. c.19.

explicatur. Si ita ob morbum aliquem diſponatur corpus, ut nedum novus non producatur aſſidue calor, ſed inſuper corpus aſſidue conetur novum producere calorem. Sed niſi explicetur, quid ſibi velit hujuſmodi conatus, per hæc verba nihil docemur. Ex his interea planum fit ad definitionem febris non pertinere augmentum caloris ſicuti nuper vult Queſnayus, cujus eſt hæc apud Trevoltianos definitio (1) *Febris eſt acceleratio convulſiva motus organici arteriarum excitata a cauſſa irritante & conjuncta cum magno caloris corporis incremento.*

PRO-

(1) Trc. an.1753. ar.74.

Digitized by Google

PROPOSITIO IV.

Idea intervalli objectum inter & oculum, quæ habetur prævia ejuſdem impreſſione facta in oculo, ſi repæſentat intervallum quale eſt in re, quam dicam ideam diſtinctam diſtantiæ, ea determinatur a tribus duntaxat cauſis. Altera eſt, certa forma in quam oculus ad nutum animæ ſe componit: altera, certæ impreſſiones quæ a ſingulis objecti partibus variæ fiunt in oculo: tertia eſt quædam conſuetudo, per quam ea idea potius, quam alia ſub talibus circumſtantiis excitatur. Si autem idea illa non repræſentat diſtincte intervallum, quam dicam ideam confuſam diſtantiæ, hæc habetur per alias etiam cauſas quæ cum prædictis concurrunt, cujuſmodi ſunt major vel minor luminis intenſio, interpoſitio plurium vel pauciorum vel nullorum objectorum inter oculum & objectum, de cujus diſtantia eſt idea confuſa, magnitudo imaginis in oculo effictà, & major tandem vel minor remotio objectorum a limitibus, qui conveniunt ideæ diſtantiarum diſtinctæ, quando agitur de æſtimatione diſtantiæ illorum inter ſe.

434. MUltas propoſitio habet partes, ſed duæ ſunt principales: altera ſtatuit originem ideæ diſtinctæ diſtantiarum, quam frequenter nos habere extra controverſiam eſt; Quippe nemo eſt qui ſtatim non animadvertat in objectis ad quæ oculos convertat, aliquas eorum partes aliis extare, ut ſupercilia oculis, naſum ori, labia dentibus, coronam zophoro, ſtylobata columnæ, in ea ſaltem quam proxime inter ſe ratione qualis in re invenitur, quoties objecti diſtantia a ſuis oculis ea ſit quam ipſi ad diſtincte videndum requirunt; neque enim hæc una eademque eſt pro omnium oculis. Itaque da oculum, cui viſibile ultimo ſit objectum, quando radii reflexi ab extremis ipſius diametri faciunt angulum unius minuti, neceſſe eſt, ut non poſſint huic oculo diſtincte apparere partes intermediæ, utpote quæ ſub angulo minori ad oculum perveniunt.

435. Altera autem pars loquitur de origine ideæ diſtantiarum confuſæ, quam non minus immo magis frequentem in nobis eſſe in dies experimur. Pro ſingulis, quæ jam ſubjiciam argumenta & declarationes, deſumpſi ab

Exer-

Exercitatione Optica de apparente objectorum diſtantia & magnitudine, habita in Collegio Romano anno 1769. Auctore Joſepho Aſclepi ibidem Matheſeos Profeſſore, qui nobili genere natus Macerata Picentinæ anno 1706. 21. Aprilis, obiit Romæ anno 1776. 21. Julii, ſed vivit ejus immortalis memoria & gloria in aliis pro more illius Collegii quotannis editis opuſculis Philoſopho & Mathematico dignis acutiſſimo, quorum ultimum dedit anno 1772: maxime vero in præclara inventione cujuſdam barometri quod fluidi aere ſubtilioris exiſtentiam ponduſque immane demonſtrat inferius diſtinctius deſcribendum. Carteſius jam olim de modo quo diſtantiam & magnitudinem objectorum cernamus diſſeruit (1), & ſi minus omnia multa certe etiam ipſe vidit quæ ad hanc rem requiruntur.

Articulus I.

Argumenta pro requiſitis ad ideam diſtantiæ diſtinctam.

436. Quod I. ad determinationem ideæ diſtantiarum diſtinctæ neceſſaria ſit certa oculi forma ſuadetur, quia opus omnino eſt ad viſionem ut radii a ſingulis objecti partibus reflexi coeant in totidem diſtinctas partes fundi oculi; Etenim imago objecti ſupra retinam depicta eſt conditio neceſſaria ad viſionem; Sed prout objectum intra limites diſtantiæ diſtinctæ magis vel minus removetur ab oculo, non poſſunt in fundum oculi coire, niſi ejus forma mutetur vel per acceſſum aut receſſum cryſtallini a pupilla, vel per figuram magis aut minus convexam, quam oculi cornea, quæ eſt membrana coriacea ſatis flexibilis atque elaſtica, & humor cryſtallinus induant, ſicut poſſunt propter tot illas fibras muſculares, quæ in iis ſunt, quarum contractio vel diſtenſio neceſſario ipſorum formam immutant: ergo. Pro hac prima propoſitionis parte adeſt conſenſus auctorum, qui colligitur ab Iurino qui apud Biwaldum (2) hanc formæ oculorum mutationem determinavit conſiſtere in ſola minori vel majori convexitate corneæ & cryſtallini, eos impugnans qui ad contractionem vel productionem totius oculi, vel ad motum in anteriora aut poſteriora cryſtallini confugiebant.

437. Interea cum quæſitum ſit de cauſſa, quæ efficiat continuas, & ſubitas prout oportet oculorum mutationes in eorum forma: equidem cum Aſclepio ſtatui in ipſa propoſitione has effici ab ipſa anima, non ſecus ac ipſa eſt, quæ efficit in corpore ſibi conjuncto quod moveatur, omnes mutationes neceſſario requiſitas ad conſervandam lineam directionis centri gravitatis ejuſdem corporis intra ipſius baſim.

438. Objicitur. Communior opinio eſt haſce requiſitas mutationes in

(1) Ca. Diopt. c. 6. n. 11. & ſeq.

(2) Bi. Phyſ. parti. n. 209. ſch. 2.

Digitized by Google

in oculi forma effici a diverſa divergentia, quam neceſſe eſt habeant radii reflexi ab objecto in diverſis ab oculo diſtantiis collocato. Reſpondeo hujuſmodi opinionem rejiciendam omnino eſſe; Nam varia eſſe poteſt divergentia radiorum, quin varia ſit idea diſtantiæ diſtincta. Itaque qui aliquid diſtincte videt ad certam diſtantiam primo in lumine debiliori, deinde in vividiori, vel contra, non habet diverſam ideam illius diſtantiæ, etſi radii in exiguo lumine magis divergant propter dilatationem pupillæ, quam in magno propter ejuſdem contractionem, ut infra diſtinctius explicabo.

439. Quod II. ad determinationem ideæ diſtinctæ diſtantiarum, neceſſariæ ſint aliæ oculorum modificationes, ſic ſuadetur. Eodem tempore habemus ideam diſtinctam diſtantiæ, quam habent ab oculis plura objecta, vel partes objecti, ut exemplis jam allatis (n. 434.) manifeſtum eſt: ergo ſi forma oculi ſufficeret ad determinandam ideam diſtinctam diſtantiarum, dicendum eſſet, oculum eodem tempore habere diverſas conformationes: Sed hoc nequit dici utpote repugnans manifeſte. ergo præter conformationem oculi neceſſariæ ſunt aliæ ejuſdem modificationes ad hujuſmodi ideam. Hæ autem repeti debent a diverſa vi diverſorum radiorum, qui retinam organum viſus percutiant; Sicuti enim objecta ſive objectorum partes non ſunt eodem modo poſitæ reſpectu ejuſdem lucis, quoniam non ſunt ad eamdem diſtantiam ab oculo, ita neceſſe eſt ut lux ab illis reflexa non eadem vi organum afficiat. Itaque radii, qui e fronte hominis veniunt, in alterius oculos profundius penetrant, quam qui ex auribus reflectuntur. Hinc anima determinatur ad ideam, quæ repræſentat propiores, partes quæ eminent, & quæ depreſſæ ſunt, diſtantiores. Certe organum viſus non eſt ſuperficies quædam mathematica: poterit igitur unus radiorum faſciculus ſecundum quaſi ſtratum organi commovere, dum alter etiam tertium, & alter primum tantummodo afficiunt. Huc recurrendum eſt etiam, ut explicetur, quomodo anima non percipiat omnia objecta etiam plana tamquam curva, cum propter eorum imaginem in fundo oculi depictam diſponantur in ſegmentum ſphæræ.

440. Quod III. ad ideam diſtinctam diſtantiæ requiratur etiam quædam conſuetudo ſupra jam (n.411.) demonſtratum eſt. Cum autem hæc ad quamcumque viſionem diſtinctam requiratur relate ad oculos hominum, utrum eadem neceſſaria ſit relate ad illos brutorum, equidem ignoro. Illud tantum de his dici poteſt, quod ſiqua etiam pro ipſis requiratur conſuetudo ea brevi opportunam conſequitur maturitatem, quandoquidem obſervamus pullos recens natos quærere & captare cibos, & ad matres ſi longius ab his conſtituantur, directe accurrere. Quemadmodum quia ſenſus guſtus datus nobis eſt ad conſervationem vitæ, quæ quotidiano indiget alimento, nulla nos quidem opus habemus conſuetudine ad diſcernendos ſapores.

441. Ex dictis intelligitur, quomodo de corporibus ante oculos convenienter poſitis ſtatim habeamus ideas diſtinctas ſolidæ figuræ, quam ſingula

Digitized by Google

habent. Etenim ſi habeamus ideas diſtinctas de ſingularum partium ſitu & diſtantia inter ſe, jam habemus ideam diſtinctam de totius ſoliditate & figura: ideas autem diſtinctas de ſingularum inter ſe ſitu & diſtantia toties habemus, quoties in nobis ſit idea diſtincta diſtantiæ ſingularum partium objecti ab oculo, quam concurrentibus diverſis cauſis haberi poſſe jam vidimus. Qui unice per conſuetudinem ſtatuunt haberi a nobis ideam ſolidæ corporum figuræ, illi male negligunt ceteras jam demonſtratas. In his videtur eſſe Lockius, ubi quærit quomodo apprehendamus eſſe cubum, corpus realiter cubicum, cum ipſius imago in oculis noſtris impreſſa cubica non ſit, reprehendens Malebranchium (1), propterea quod dixerit omnia cubi latera æqualiter quadrata a nobis *conſpici*. Quæ reprehenſio minus æqua eſt, quandoquidem ibi verbum conſpicio adhibetur loco verbi percipio; Propoſitum enim Authoris eſt ſuadere non naſci in nobis ideas objectorum a ſpeciebus illorum in ſenſibus noſtris impreſſis, quia (2) *ſi conſideretur* inquit *cubus perfectus, omnes ſpecies ipſius laterum ſunt inæquales, cum nihilo ſecius tamen omnia ipſius latera æqualiter quadrata conſpiciuntur*.

442. Quod IV. ad ideam diſtinctam, nullæ aliæ cauſſæ habeant locum ſuadetur non ſolum quia quæ allatæ ſunt ſufficiunt, ſed etiam excludendo illam, quam aliqui ſic adſtruunt. Pro diverſa diſtantia ab oculo plurium objectorum vel partium unius objecti neceſſario ſequitur diverſa axium opticorum inclinatio: Sed hæc inclinatio eſt ſola cauſa, quæ determinat ideam diſtinctam diverſæ diſtantiæ: ergo.

Reſp. conc. maj. & nego min. Imprimis enim ejus falſitatem monoculi aperte docebunt, quoniam in his quamvis non habeat locum inclinatio axium opticorum, habet tamen locum idea diſtincta de diverſis diſtantiis. Deinde dum recurritur ad hanc inclinationem, vel ſermo eſt de illa, quam habent axes in eodem puncto objecti, at hæc eſt extra oculum, adeoque non conſtituit ſenſationem: vel de illa, quam habent ſinguli axes cum axe communi: hoc eſt linea conjungente utrumque oculum, jamque iterum hanc a ratione cauſſæ explodit diſtantia percepta a monoculo. Hanc opinionem, in qua plures acquieverunt, impugnavit etiam Smithius (3), utrum autem ſatis efficaciter an contra, alii viderint.

Ar-

(1) Lo. Exam. du Male. pag. 164.
(2) Ma. Inqui. l. 3. p. 2. c. 2.
(3) Sm. Opti. l. 1. n. 138.

Digitized by Google

Articulus II.

Argumenta pro iis quæ ad ideam diſtantiæ confuſam concurrunt.

443. ANtequam hæc proferam, adverto definiri non poſſe, unde ideæ diſtantiarum confuſæ incipiant non modo reſpectu diverſorum oculorum, ſed ne ejuſdem quidem oculi; Pendet enim hoc non ſolum a diverſa oculorum acie, ſed etiam a diverſis objectis, prout ſunt magis vel minus illuminata, & plures vel pauciores relationes præſeferunt cum aliis, quæ circa ipſa ſint. Nonne enim picturæ in ſatis mediocri a nobis diſtantia nobis repræſentant alias ipſarum partes aliis extare? Cum tamen omnes in eodem plano ſint poſitæ. Confuſam autem eſſe diſtantiarum ideam dico, quoties aliæ cauſæ præter diſtinctas concurrant ad illius determinationem.

444. Atque concurrere I. poteſt lumen. Hoc ſi ſit magis vividum extra limites ideis diſtantiarum diſtinctis aſſignatos excitat ideam de diſtantia objecti ab oculo minori, ac ſit in aliis, quæ æqualiter diſtant, ſed lucem minus vividam reflectunt. Aſſueſcimus enim videre clariorem lucem reflecti ab objectis, cum proxima ſunt, ac cum removentur; Pictores hoc intelligentes, quæ remotiora volunt nobis appareant, ea obſcuris depingunt coloribus, & contra vividis quæ cæteris debent extare, adeoque proximiores nobis apparere, Idque commune eſt non ſolum diſtantiæ viſæ per oculos, ſed etiam per aures æſtimatæ. Accidit enim, ut ſiquis a loco ſatis remoto nos alloquatur per tubam ſtenterophonicam, videatur nobis proximus, quia ut jam olim obſervavit Eſchinardus (1) aſſueti ſumus, proximum cenſere illum, cujus vox diſtincte ſentiatur.

445. Concurrere II. poteſt interpoſitio objectorum oculum inter & objectum, de cujus diſtantia ideam efformamus. Hæc interpoſitio poteſt eſſe plurium vel pauciorum vel nullorum objectorum. Si plura ſint, naſcitur idea diſtantiæ cujuſdam majoris propter comparationem cum tot diſtantiis minoribus quæ diſtinctius percipiuntur, & quaſi totidem ſtimulis longius repellunt objectum magis remotum. Hoc advertit jam Arabs Alhazenus Opticorum olim princeps qui ſæculo undecimo ſcripſit (2) *Magnitudo diſtantiæ percipitur e corporibus inter viſum & viſibile interjectis*. Idem deinde docuit Polonus Vitellio (3) qui ſæculo floruit non decimo ut ajunt Junctinus & Sanſovinus, ſed decimo tertio ut tenet Ricciolius (4) cum Reiſnero. Idem poſthac docuerunt Roggerius Baccon (5) Doctor admirabilis appellatus, Carteſius (6), Keplerus (7), Malebranchius (8), & alii jam paſſim.

 446. Sin

1. Eſ Curſ. Phyſico-math. q.28. n.262.
(2) Al. opt. l.2. pr.25. & 29.
(3) Vi. optic. l.4. pr.13.
(4) Ric. Chronol. tom.4. indic.2.
(5) Ba. Perſ. p.2. diſ.3. c.3. & 6.
(6) Ca. Diop. c.6.
(7) Ke. Aſtr. Copern.
(8) Ma. Inqu. l.1. c.9.

446. Sin autem nulla interjaceant objecta, jam multo magis diſtantia minuitur, & proximum apparet quod maxime diſtat. Propter hanc rationem proximum cenſemus eſſe locum, quo contendimus, quando illum videmus trans planitiem diverſis objectis non diſtinctam, quem deinde experimur longi temporis itinere diſtantem. Similiter flammas, quæ per concubiam noctem circa montem valde diſſitum collucent, qui nihil aliud noverit, negabit eſſe ſatis diſtantes, remota ſcilicet viſione objectorum quæ interjacent. Idem ex eadem cauſa ſaltem ex parte evenit hominibus vulgaribus, qui per teleſcopia corpora cæleſtia intueantur; Solent enim ſtatim admirari, ea ſibi tam proxima apparere, ut e Cælo defixa & prope terram deportata videantur.

447. Exemplum illuſtrius efficaciæ hujus cauſæ habemus in apparentia cæli ſupra nos poſiti, per modum ſegmenti ſphærici hemiſphærio conſtanter minoris, in quo diſtantiam a nobis verticalem Aſclepius (1) Romæ per æſtatem, aere libero a nubibus & craſſiore nebula, determinavit conſultis etiam aliorum oculis ſe habere ad diſtantiam horizontalem circiter ut 6 ad 10. Scilicet oculis ad Zenith converſis nulla occurrunt objecta inter illud & oculos: contra vero horizontem ſpectantibus longa corporum ſeries ſeſe offert ſimul conſpicienda. Hinc Cæli confinia omnium maxime remota apparent in horizonte: in partibus vero ſupra horizontem elevatis minus a nobis videntur diſtare cum certa quadam gradatione, quæ pendet a minori ſemper impreſſione facta in oculis ab objectis oblique ſolum, adeoque debilius viſis donec tandem in ipſo Zenith, utpote libero ab omni objectorum interpoſitione, Cælum omnium minimam diſtantiam a nobis habere apparet. Ne tamen hujus figuræ Cæli tota cauſa tribui poſſit intermediis objectis, obſtat quod eadem non conſpiciatur in omnibus regionibus. Teſtis enim eſt Smithius Cælum videri compreſſius Londini, quam Romæ, quippe diſtantia verticalis juxta illum ibi eſt ut 3, & horizontalis, ut 10. Hæc igitur differentia repeti debet ab aliqua alia cauſa, ſcilicet diverſo ſtatu atmoſphæræ etiam ſerenæ in diverſis regionibus.

448. Objicitur. Impedito vel per manum, vel per nimis debile fixarum lumen conſpectu corporum interjectorum inter oculum & horizontem, adhuc eadem perſeverat apparens Cæli figura, per quam ipſum in horizonte magis a nobis apparet diſtare, quam procul ab ipſo: ergo allata cauſa nulla eſt, & in hoc ſaltem caſu verius dici cum aliis poteſt, quod vividius lumen, quod habetur circa verticem a ſtellis & aliis luminaribus, quam circa horizontem, ſit hujus apparentiæ cauſa.

Reſp. conc. ans, *& diſt. conſqs*, hæc cauſa nulla eſt, hoc eſt immediate non influit in actualem ideam, *conc. conſeqm*, hoc eſt ne mediate quidem influit, *nego conſeqm*. Mediatam hanc hujus cauſæ actionem declaro Aſclepii verbis, *quotidiana*, ſic ille, *experientia ita vivide in mente Cæli figuram imprimit*, *ut ea perſeveret etiam remota objectorum horizontalium viſio*.

(1) Aſ. Exerc. opti. n. 6.

Digitized by Google

viſione. Ceterum alia, quæ proponitur cauſa, habet contra ſe ejuſdem Auctoris (1) obſervationem, quod Cæli compreſſa figura, & omnia quæ ex illa pendent & inferuntur, eodem modo ſe habent etiam quando Luna per aliquot gradus elevata tingit horizontem faſcia quadam albida & lucidiore, quæ eſt effectus luminis ab ipſis reflexi per vapores circa horizontem denſiores. Quæ non contingerent, ſi ea quæ proponitur, eſset cauſa ſin minus totalis, ſaltem partialis hujus apparentiæ.

449. Concurrit III. magnitudo imaginis in oculo expreſſa, quæ quoties influat in determinandam ideam diſtantiæ alicujus, toties non patitur eſſe ideam diſtinctam. Hac de cauſa cum aves conſpicimus per aera volantes longe a limitibus diſtantiæ diſtinctæ, earum diſtantiam dumtaxat confuſe apprehendimus, determinati a magnitudine imaginis factæ in oculo, quippe quo majores vel minores hæ ſint, minus vel magis a nobis diſtare ſtatuimus. Ad hanc tertiam cauſam reducitur major vel minor confuſio, qua objectum videtur. Hæc enim ſequitur neceſſario ex majori vel minori magnitudine apparenti. Hinc fit ut qui e vulgo Teleſcopium dirigat ad objecta, quæ oculo nudo non diſcernebat, ea jam videns aucta & diſtinguens, opus habeat reflexione quadam ad rejiciendam a ſe ideam de acceſſu eorumdem ad ſeipſum.

450. Concurrit IV. in æſtimatione diſtantiæ inter objecta poſita extra limites ideæ diſtinctæ major vel minor horum remotio ab hujuſmodi limitibus. Experientia enim docet ideas, quæ in ſe continent hujuſmodi æſtimationem, ſequi plerumque hanc legem, ſcilicet ſi objecta non ſint adeo remota a limitibus, extra quos ſunt ideæ confuſæ, idea diſtantiæ objecti remotioris deficit quidem ab ea, quæ reipſa deberet eſſe, non tamen confundit diſtantiam remotioris cum illa proximioris: ſin ea objecta ſint magis remota a prædictis limitibus, longe adhuc minorem differentiam inter illorum diſtantias repræſentat, ac fit in re. Itaque duo montes, quorum unus ſit duplo diſtantior alio ab oculo, apparent cum minori ſemper inter ſe differentia diſtantiæ, quo magis oculus ab illis removetur; Sin tandem objecta poſita ſint ad diverſas diſtantias ſed remotiſſimas, idea diſtantiæ illorum non repræſentat ullam in ipſis differentiam, permittitque ſolum, ut ea appareant majora, quæ majorem aliis imprimant in oculo imaginem. Hoc modo objecta cæleſtia, quæ diu vel noctu conſpiciamus, omnia apparent æqualiter diſſita, nec niſi variis adhibitis ratiociniis & obſervationibus cognoſcimus ea inæqualiter diſtare. Quod quoniam rudes e vulgo homines penitus ignorant, ideo omnia corpora cæleſtia in ſuperficie cava unius ejuſdemque cæleſtis ſphæræ quam imaginantur, credunt collocata eſſe, ipſam etiam Lunam, etſi hujus diſtantia ad illam quidem Saturni vix ſenſibilem rationem habeat, ad illam vero fixarum prorſus inſenſibilem: iidemque ſummopere ſtupent de Eclipſibus luminarium cæleſtium præſertim Solis, utpote quæ magis ſenſibilis eſt, quas tamen docti jam prævideranr, & prædixe-

(1) Ibid. num. 63.

dixerant uſque ad ultimas temporis minutias, ut effectum neceſſarium unius ſupra aliud collocationis in eadem linea cum noſtris oculis, quam rationem aliqui veterum diſſimulantes, mulierculis impoſuerunt ſe magicis carminibus Lunam de Cælo poſſe deducere, ut de Aglaonice teſtatur Plutarchus (1), *Aglaonice perita pleniluniorum, quam præcepiſſet ratiocinatione, quo tempore Luna in umbram illapſura foret, impoſuit mulieribus, perſuaſitque ſe Lunam de Cælo deducere*. Ex eadem cauſſa fit, ut qui in aperta planitie ſiſtat, ubi nihil oculis obverſatur, niſi ſilva quædam procul poſita, quæ ulteriorem proſpectum impedit, ille primo adſpectu ſe credat eſſe tamquam in centro cujuſdam ampliſſimi circuli, cujus peripheriam conſtituant diverſæ arbores nec niſi cum aliquantulum ex aliqua parte proceſſerit, & cogitaverit neceſſarium eſſe, ut non amplius ſit in centro hujus æquoris ſemel quod antea fuerit, in dubitationem venit de confuſione idearum circa arborum illarum a ſe diſtantiam.

Articulus III.

Corollaria ad ideam diſtantiæ confuſam ſpectantia.

451. Diſtantiæ confuſæ non creſcunt in eadem ratione, qua creſcunt diſtantiæ veræ; Nam veris diſtantiis creſcentibus confuſæ vel minus creſcunt, ut manifeſtum eſt in exemplo duorum montium quorum ſecundi diſtantia vera ab oculo cum ſit dupla, talis non creditur, & vix fortaſſe centeſima parte major cenſetur altera, vel nihil omnino creſcunt, ut ſuadet exemplum ſtellarum. Per hoc corollarium acutus Philoſophus ac Geometra Aſclepius (2) primo quidem infert bene demonſtrari, quare oculo intuenti duas ſeries corporum inter ſe parallelas, ut parietes parallelos in longis ambulacris, cujuſmodi plures habentur in ædibus Pontificiis ad Quirinalem, illæ videantur tendere ad convergentiam, quia ſcilicet cum minus creſcant diſtantiæ confuſæ, quam pro ratione incrementi diſtantiarum verarum, jam remotæ partes parallelarum referuntur ad partes minus a nobis remotas linearum viſualium, quæ ab oculo in quo faciunt angulum extenduntur ad diſſitas parallelarum partes: atqui partes linearum quæ ſunt ad angulum minus inter ſe diſtant quo minus remotæ ſunt ab ipſo angulo: ergo remotæ etiam partes parallelarum prout ad lineas viſuales referuntur minus inter ſe diſtant ac reapſe diſtent, & proinde mutuo ad ſe accedere exiſtimantur. Simili modo redditur ratio; cur longa aliqua extenſio æquiſſima qualis in ambulacris eorumque lacunaribus videantur aliter ac ſint, nempe quæ infra oculos eſt acclivis, & quæ ſupra illos declivis. Siquis itaque vellet ut duæ corporum ſeries e regione invicem poſitæ apparerent parallelæ oculis in una ipſarum extremitate poſitis, opus eſſet ut in alio illæ ſitu quam parellelo conſtituerentur, cujus ſitus perquiſitio occupavit jam Ho-

(1) Pl. Conjug. præc. & de Defec. orac.. (2) Aſ. Exerc. n.15. & ſeq.

Digitized by Google

Honoratum Fabri & Tacquetum in ſuis Opticis, Varignonium in actis Acad. Scien. Pariſ. an. 1717, Bouguerium in iiſdem actis ad an. 1755. Alembertum in ſuis dubitationibus circa varias Optices quæſtiones, & Jacquerium in ſua Perſpectiva.

452. Infert ſecundo bonam non eſſe rationem hujus phænomeni, quam Monteiro (1) aliique paſſim afferunt, repetitam ex minori angulo, ſub quo videntur partes magis remotæ ejuſdem rectilineæ extenſionis, quam proximæ, quia ſi hac de cauſa oriretur apparens acceſsus parallelarum, ille ſequeretur rationem hujus diminutionis, quod eſt falſum. Qui enim ſe ſiſtat in extremo longi alicujus ambulacri videbit oppoſitum e regione parietem ſub angulo ſatis parvo, qui poterit ſe habere ad angulum, ſub quo videt parietem ſibi adjacentem, & illi æqualem ac parallelum, ut 1 ad 100, attamen fatebitur diametrum primi non eſſe ad diametrum ſecundi, ut 1 ad 100, ſed ut 1 ad 2, & etiam majorem, quam hujus dimidium. Male igitur tota cauſa hujus acceſſus parallelarum in remotis ipſarum partibus apparentis derivatur ex minori angulo, cum apertum ſit hanc non ſolum non poſſe eſſe ſolam hujus apparentiæ cauſam, ſed in alterius concurſu minimum etiam eſſe ipſius influxum. Quod confirmatur ex eo, quod non ſolum reſpectu diverſorum obſervatorum idem non appareat acceſſus, ſed ne reſpectu quidem ejuſdem obſervatoris in diverſis circumſtantiis, propter ſcilicet multas cauſas in hunc effectum concurrentes, quarum una poteſt uno tempore majorem aliis vim exercere.

453. I. Objicitur. Acceſſus apparens parallelarum magis ſenſibilis eſt in minori parallelarum inter ſe diſtantia, ac in majori, etſi eadem ſit illarum longitudo: Sed hoc bene congruit cum opinione communi, quæ id explicat per angulum, ſub quo videntur partes remotiores; Quo enim amplior eſt parallelarum diſtantia, major eſt hic angulus; ergo.

Reſp. conc. maj. & diſt. min. Ita congruit cum opinione communi prædicta, ut ſimul congruat cum illa, quam propugnamus, *conc. min.*, ut cum hac non congruat, *nego min. & conſeqm.* Dico igitur, quod ſicuti, quando aliqua recta magnitudo videtur directe, nulla illius pars videtur recedere ab aliarum directione, ita quando minus oblique conſpicitur, ſicuti accidit, quando parallelæ magis inter ſe diſtant, minus apparent recedere. Quod etiam opinio communis ſatisfaciat huic phænomeno non ſatis eſt, ut ea approbetur, cum non ſatisfaciat cæteris.

454. II. Objicitur. Smithius (2) refert obſervatum eſſe, geminas parallelas arborum ſeries, oculo in certa ab illis diſtantia poſito, divergentes apparuiſſe: ergo non eſt univerſaliter verum diſtantias confuſas minus creſcere veris, & hinc repetendum eſſe acceſſum parallelarum.

Reſp. conc. ans, & nego conſeqm. Quam ex eo antecedenti nullo modo deſcendere manifeſtum erit, poſtquam obſervatæ fuerint circumſtantiæ, in

(1) Mo. Phyſ. virent. n.716. (2) Sm. opt. n.180.

in quibus id quod narratur contingebat. Imprimis diſtantia oculi a principio parallelarum erat longitudo ſemimilliaris libera ab omnibus objectis intermediis. Propter hanc circumſtantiam debuit juxta ſuperius dicta minui diſtantia apparens primarum arborum illorum ordinum. Altera circumſtantia erat, quod extremæ arbores proponerentur oculo ſimul cum aſpectu aliarum, quæ interjacebant, & proinde juxta pariter dicta (n. 445.) potuerunt exiſtimari diſtantiores. Fortaſſe intercedebant aliæ ex iis cauſis, quæ faciunt, ut aliqua exiſtimentur remotiora, quam reipſa ſint, ut exempla pictorum docent. Habitis præ oculis his circumſtantiis, ex prima quidem ſequitur mutuus apparens acceſſus parallelarum quæ primæ erant in ea ſerie; in ſecunda autem continetur ratio quare idem mutuus acceſſus apparuerit major altero; quem apparenter haberent extremæ illius ſeriei arbores, quæ proinde non ad ſe accedere ſed a ſe recedere videbantur. Dedi explicationem objecti phænomeni, cui mens acquieſcit. Ceterum illud non pertinet ad propoſitum corollarium quod agit de apparente parallelarum acceſſu, non de receſſu. Qui ipſum explicant per minorem angulum factum in oculo ab objectis remotis, videant quomodo ſe ab hac liberent objectione, quæ eoſdem vehementer impugnat.

PRO.

Digitized by Google

PROPOSITIO V.

Idea magnitudinis objecti quæ habetur per oculum directe illi oppoſitum, ſi ſit intra limites quibus diſtantia diſtincte apprehenditur, determinatur ab ipſa diſtantia & magnitudine imaginis in oculo facta, quatenus anima magnitudinem imaginis auget pro ratione diſtantiæ: atque hoc modo hæc idea ſemper eſt eadem, utcumque variata diſtantia diſtincta: Extra limites autem diſtantiæ diſtinctæ, & quando objectum oblique proponitur oculo, determinatur ab imagine, ab omnibus cauſis ideam diſtantiæ confuſam determinantibus, & a quadam particulari conſuetudine admodum varia pro diverſis objectis, quorum alia ſunt aliis magis familiaria.

ARTICULUS I.

Declaratio propoſitionis.

455. AD intelligentiam propoſitionis dico I. objectum directe opponi oculo, ſignificare lineam ductam a centro magnitudinis objecti eſſet oculo perpendicularem. Hæc linea vocari poteſt diſtantia media objecti. Dico II. opus eſſe diſtinguere realem magnitudinem objecti ab idea hujus magnitudinis, & a magnitudine imaginis, quæ in fundo oculi fit. Realis magnitudo eſt illa, quam habet objectum, etiamſi oculus ipſum non aſpiciat. Idea magnitudinis objecti eſt illa, quæ naſcitur in anima ex impreſſione in oculo facta a magnitudine reali; Hæc dici poteſt magnitudo æſtimata, eaque comparari poteſt cum magnitudine reali, non quidem quatenus eſt idea ſeu apprehenſio magnitudinis, ſed quatenus eſt magnitudo apprehenſa. Atque quoniam magnitudo realis quantumvis ingens æſtimatur ſæpe minima propter maximam ab oculo diſtantiam, evidens eſt prorſus diverſam eſſe poſſe magnitudinem realem ab æſtimata.

456. Magnitudo tandem imaginis quæ in oculo fit non indiget explicatione, quoties quis noverit lucem ab objectis reflexam ingredi oculum per pupillam, & poſt ipſam ac humorem cryſtallinum uniri ita ut conus fiat, cujus baſis eſt in ipſo objecto & vertex in puncto unionis, unde incipit novus conus uſque ad fundum oculi, in quo ipſum objectum depingitur. Cum nuper publicus philoſophiæ profeſſor in quodam edito opuſculo *commentitias* dixerit hujuſmodi imagines, neceſſe eſt ut nunquam ipſe viderit effectus cameræ opticæ vel horum fuerit oblitus, quos paſſim Optici afferunt

tanquam typum viſionis. Ceterum non ſolum hac via, ſive ex conſiderata oculi ſtructura, redditur certa exiſtentia harum imaginum in fundo oculi, ſed ipſa etiam ocularia inſpectione in oculis tum animalium tum hominum, in quibus per occaſionem anatomiæ exutis ſuis tunicis uſque ad retinam, conſpiciuntur imagines objectorum, quæ ante ipſos opportune ſint collocata (1) *in ipſa retina depingi ita exacte cum omnibus ſuis coloribus motibus & ſignis propriis, inverſo tamen ſitu, ut penicillo depictæ videantur*, inquit Schottus plures citans Auctores, qui has obſervationes & experimenta conſtituerunt & deſcripſerunt. Quare apud Pſychologos habetur jam tamquam lex viſionis ut ait Boehmius (2) *eam explicabilem eſſe ex imagine in oculo delineata*, quatenus ſcilicet nulla ſit viſio ſi nulla ſit imago facta in oculo, nec viſio diſtincta habeatur, niſi hæc imago ſit diſtincta; non vero quatenus ex hac imagine explicari poſſit ipſa ideæ excitatio & aliæ ipſius qualitates: In his enim ex dictis habemus myſterium.

457. Itaque radii ab extremis objecti punctis efficiunt angulum quemdam in pupilla, qui dicitur angulus opticus, & proſequentes ſuum iter terminant imagines factas in fundo oculi, quas eſſe proxime ut angulos opticos demonſtrat Aſclepius (3). Unde hæc magnitudo dicitur etiam magnitudo objecti angularis, quam non eſſe confundendam cum magnitudine æſtimata plane evincitur ab Alhazeno per exemplum manus obtegentis magnum parietis ſpatium, quod etſi ſub eodem angulo inſpectum habeat cum ipſa manu magnitudinem eamdem angularem, nihilominus non habet eamdem magnitudinem æſtimatam. Hinc ille dicit (4). *Duorum viſibilium, quæ a viſu comprehenduntur duobus angulis æqualibus, quorum diſtantiæ ſunt diverſæ ſenſibiliter, remotius videbitur majus*.

Articulus II.

Argumenta pro propoſitione.

458. Prima pars quæ verſatur circa ideam magnitudinis objecti intra diſtantiam diſtinctam directe viſi ſic ſuadetur. Conſtat obſervatione, & experientia ex objecto directe oppoſito viſui ad certam aliqnam diſtantiam, ut unius pedis, non effici magnitudinem æſtimatam diverſam ab illa, quæ habebatur objecto poſito ad duplam, vel quadruplam diſtantiam: Sed magnitudo æſtimata ejuſdem objecti intelligitur eſſe eadem in hiſce diverſis diſtantiis, ſi illa determinetur a magnitudine imaginis, & diſtantia ejus ab objecto, multiplicatis invicem ab anima; Nam cum magnitudines imaginis ſint proxime ut anguli optici, & proinde his diminutis propter majorem illorum diſtantiam ab eodem objecto, imminuatur in eadem ratione etiam magnitudo imaginis, & illis auctis propter minorem di-

(1) Sc. Magiæ p.1. l.2. præl.4. pro.8.
(2) Bo. Pſych. empir. ſe.1.ar.1. n.348.
(3) Aſ. Exerc. n.49.
(4) Al. Opti. l.7. pr.55.

Digitized by Google

diſtantiam, hæc quoque augeatur, ſit per illam multiplicationem, ut eadem ſemper habeatur magnitudo æſtimata; ſive enim diſtantia ut unum ducatur in magnitudinem imaginis ut duo, ſive diſtantia ut duo in magnitudinem imaginis ut unum, eadem producitur magnitudo æſtimata: ergo.

459. Confirmatur argumentum ex eo quod contigit intuenti filum, quod araneus traxerat ab uno latere ad alterum apertæ feneſtræ, ex qua erat proſpectus in aliam feneſtram oppoſiti cubiculi. Ille filum credidit eſſe funiculum in altero cubiculo extenſum, donec propius ipſi feneſtræ accedendo illud incaute diſrumpens animadvertit ſe erraſſe. Explicatio hujus falſo æſtimatæ magnitudinis eſt in multiplicatione facta ab anima diſtantiæ majoris diſtincte cognitæ in exiguam magnitudinem angularem fili confuſe cogniti. Similis confirmatio habetur ex eo quod ejuſdem magnitudinis appareat homo, quem alloquuti fuimus in angulo aulæ, ac dum ad alium angulum per diametrum oppoſitum, & valde diſſitum ſeceſſit. Scilicet diſtincta idea diſtantiæ totius aulæ, quomodocumque minuatur magnitudo imaginis illius hominis, dat ſemper eamdem ipſius magnitudinem æſtimatam, quoniam ipſammet diminutam imaginem anima multiplicat per auctam diſtantiam.

460. Objicitur. Omnes etiam rudes habent intra certos limites variata utrumque diſtantia objecti eamdem de illo magnitudinem æſtimatam: Sed de rudibus dici non poteſt, quod eam augeant pro ratione diſtantiæ: ergo neque de aliis. Minor probatur, quia augere imaginem objecti factam in oculo pro ratione diſtantiæ, poſtulat cognoſcere hanc imaginem, ejus magnitudinem, ejuſque ab objecto diſtantiam, eamque tandem per hanc ipſam diſtantiam multiplicare, quæ omnia rudes ignorant. Immo quotquot etiam hæc optime norunt, certi ſunt ex intima conſcientia ſe numquam efficere hujuſmodi operationes arithmeticas in cognoſcendis diſtantiis.

Reſp. conc. maj. & nego min., vel quoniam ex probatione innoteſcit quoddam æquivocum in nomine matheſeos, in qua non diſtinguit Adverſarius naturalem, quæ communis ſit omnibus, ab artificiali, quæ propria eſt iis, qui ſupra naturalem meditati ſunt, diſtingui ea poteſt juxta hanc propoſitam diviſionem. Atque matheſeos naturalis ideam quamdam efformare poſſumus ex ſimili diviſione Mechanicæ in naturalem & artificialem. Prima elucet in omnibus etiam rudibus, dum opportune hæc vel illa membra contrahunt vel diſtendunt, prout opus eſt ad extollendas ſarcinas promovenda pondera & evitandum lapſum.

461. Probatur ſecunda pars. Quod ad determinandam magnitudinem æſtimatam objecti oblique viſi, vel ad diſtantiam non diſtincte cognitam poſiti, concurrant magnitudo imaginis & diſtantia, plane ſequitur ex eo, quod hæ cauſſæ concurrant ad magnitudinem æſtimatam objecti directe oppoſiti oculo, & ad diſtantias diſtincte cognitas: ergo concurrunt etiam ad quaſcunque magnitudines æſtimatas; Neque enim hujuſmodi cauſſæ ſunt liberæ, quæ poſſint pro libito ceſſare ab agendo, neque oculus ipſe eſt liber ad non ſuſcipiendam impreſſionem. Non eſt diſſimulandus circa concur-

ſum hujuſmodi cauſarum conſenſus quidam Philoſophorum, qui illas ad omnem cujuſcumque magnitudinis æſtimationem requirunt. Sic Alhazenus jam dixit (1), *Si viſus comprehenderit magnitudines viſibilium, comprehendit illas quantitatibus angulorum, quos reſpiciunt viſibilia apud centrum viſus, & ex comparatione angulorum ad remotiores*. Eadem eſt deinde doctrina Vitellii (2), Bacconis (3), Carteſii (4), Malebranchii (5), aliorumque, qui eam ſolent appellare celebrem Malebranchii regulam, quod oſtendit ignoraſſe illos, quot ante ipſum eamdem tradiderunt. Quæ tamen niſi cum limitatione, quam præſefert prima propoſitionis pars intelligatur, omnino regula non eſt, ut jam planum erit.

462. Igitur quod præter magnitudinem imaginis & diſtantiam objecti concurrant reliquæ cauſſæ, quæ ex ſupradictis determinant ideam diſtantiæ confuſam, non poteſt negari, quia ſi hæc idea diſtantiæ confuſæ non habetur ſine illarum cauſarum determinatione, ne ea quidem magnitudinis æſtimatæ, quam diſtantia confuſe repræſentata determinat, habebitur ſine illarum concurſu. Atque hinc repeti debet ratio illius obſervationis, quam refert Caille (6) de hominibus, qui ſtantes ſupra turrim altam pedes 120 æſtimantur alterius magnitudinis, ac cum ſtent in eodem nobiſcum plano ad eamdem diſtantiam; Ratio enim ſufficiens eſt in ipſa diſtantia, quæ cum ſumitur in plano, ſaltem propter conſuetudinem eſt minus confuſa, quam cum ſumitur verticaliter.

463. Præterea conſtat obſervationibus nos aliquando habere ideam ejuſdem magnitudinis duorum objectorum, quæ viſa ſint ſub eodem angulo optico, etſi nihilominus non dubitamus eſſe ad diſtantias longe inæquales: ergo cum agitur de objectis extra limites diſtantiæ diſtinctæ, ſola magnitudo imaginis multiplicata per diſtantiam non determinat illorum magnitudinem æſtimatam. Antecedens ſuadet obſervatio Aſclepii (7), quam addidit illis relatis in Tranſactionibus Philoſophicis anni 1762 a Samuele Dunnio, quæ eſt hujuſmodi. E ſolario Collegii Romani comparavit ipſe Solis occidentis diametrum cum laterna impoſita tholo templi S. Agnetis in foro Agonali, atque obſervavit ambo videri ſub eodem angulo, & magnitudines diametrorum illorum corporum apparere æquales, quin tamen illi videretur Sol æque diſtans ac forum Agonale. Conſequentia autem probatur, quia ſi quod ea affirmat falſum eſſet, ſequeretur quod data æqualitate inter magnitudinem æſtimatam duorum illorum objectorum & eorumdem magnitudinem angularem ſive imaginis, eadem etiam appareret eorumdem diſtantia. Nam ſi magnitudines æſtimatæ dicantur M & m: & angulares A, & a: & diſtantiæ D & d, eſſet in ea hypotheſi $M : m = DA : da$; adeoque cum ſit M ad m ratio æqualitatis, talis eſſet etiam ratio DA ad da, hoc eſt

(1) Al. Opti. l.7. pr.55.
(2) Vi. l.10. pr.54.
(3) Ba. Perſp. p.2. diſ.3. c.5.
(4) Ca. Diopt. c.6.
(5) Ma. l.1. c.9.
(6) Cai. Opt. p.1. ar.5.
(7) Aſ. Exerc. n.49.

Digitized by Google

eſt DA ad dA, quia A = a. Quare diviſa ratione per eamdem A daret D = d.

464. Rurſus idem Auctor (1) comparans intervallum determinatæ longitudinis directe oculo oppoſitum cum eodem in eadem linea recta oblique viſo, remotis e conſpectu omnibus aliis objectis ne viſum turbarent, & inveniens quod tum ſibi tum aliis quotquot adhibuit obſervatoribus, conſtanter ejus magnitudo æſtimata eſſet major vera in prima obliqua poſitione, at in aliis ſucceſſive, ſerius vel ocyus pro majori vel minori diſtantia, ex qua oculus ipſum inſpiceret evaderet minor, jure concluſit eſſe certum quemdam locum in obliqua hac poſitione, ubi hoc intervallum in re æquale illi quod directe oculo opponatur, neceſſe eſt ſit etiam æquale in æſtimatione: quod tamen non eſt in ratione compoſita magnitudinis imaginis & diſtantiæ, ſiquidem ſubducto calculo demonſtrat productum ex intervallo directe viſo in ſuam mediam diſtantiam eſſe majus producto ex eo oblique viſo in ſuam mediam diſtantiam; ergo iterum concluditur ideam magnitudinis objecti oblique viſi non determinari a ſola magnitudine imaginis & diſtantia in ſe ductis.

465. Siquis quærat, quanam ratione accidat in hac obſervatione, ut idem intervallum oblique poſitum videatur primo majus ſeipſo, deinde minus, ita ut primo quidem minuendum ſit, ut appareat æquale veræ ipſius quantitati: deinde vero creſcente ejuſdem obliquitate magis ſemper ac magis augendum, dico id contingere poſſe ex eo, quod animadvertentes objecta oblique poſita minora apparere, eadem augemus per mentem certa quadam quantitate, quæ in prima quidem obliqua poſitione excedit illam, quæ requiritur ad magnitudinem veram adæquandam, deinde vero magnitudine angulari magis ſemper ac magis decreſcente propter auctam obliquitatem, deficit ab ea quæ opus eſſet. Illud addo cum primo hujuſmodi obſervationum Auctore rem adhuc diligentius inveſtigandam eſſe in majoribus diſtantiis, quam iis, quas ipſe examinavit.

466. Quod autem Aſclepius primus ſit, qui has obſervationes inſtituerit circa magnitudines apparentes corporum, quæ oblique proponantur ſuadetur quia nulla de illis fit mentio apud Authores, quin immo ipſi communiter tenent, æqualia intervalla in eadem recta linea, ſimul ac incipiunt obliqua eſſe oculis, apparere minora idque numerant in axiomatis opticis, ut videre eſt apud Schottum (2), qui tamen ea enumerans & declarans nomen axiomatis prudenter in illud hypotheſis commutavit. Mirum autem eſt nullos antea hæc obſervaſſe ex tam multis, qui de perſpectiva ſcripſerunt, & regulas quibus illa dirigatur, putarunt ſe accurate aſſignaſſe & demonſtraſſe. Numquid ſaltem credemus illos, qui in hac arte excelluerunt, eas habuiſſe præ oculis, etſi de iiſdem non meminerint? At hæc ſubtilia nimis ſunt, nec officio hujus hominum generis accomodata, & ne ipſis quidem admodum neceſſaria, quandoquidem poſtquam illi punctum determinaverint e quo

(1) Id. n.50.

(2) Sc. Magi. p.1. l.2. præl.5. hypot. 8.

Digitized by Google

e quo volunt inſpiciantur hujuſmodi ſua opera, ut oculos prout oportet fallant, parum attendunt regulis perſpectivæ, multum vero experientiæ, & frequenti operis ex aſſumpto puncto inſpectioni, a quibus ſi doceantur alia majora vel minora apparere, quam vellent, in promptu habent colores minus vel magis vividos, quibus quod expetunt, aſſequantur.

467. Obſervatio interea relata de intervallo, quod quando aſpicitur cum ea obliquitate, quæ ſit proxima poſitioni ejuſdem directæ reſpectu oculi, minuendum eſt, ut excitet ideam ejuſdem longitudinis, ac habebat directe viſum, ducit nos in cognitionem unius ex cauſis, quæ faciunt, ut Sol ac Luna vel aliud quodcumque ſidus ad altitudinem ſupra horizontem, longe adhuc diſtantem a biſectione quadrantis cæleſtis, ſive a gradibus 45, nihilominus æſtimetur illud biſecare. Obſervatio prona eſt cuique. Atque Smithius quidem dicit, Londini tunc æſtimari ſidus eſſe altum gradibus 45 ſupra horizontem, quando altum non eſt niſi 23: Aſclepius vero invenit ſub Romano Cælo apparere hanc biſectionem contingere ſidere elevato ad gradus circiter 36, quæ diverſitas provenit a diverſo atmoſphæræ ſtatu in diverſis locis. Hujus itaque erroneæ æſtimationis cauſſa præter illam ſupra (n. 447.) jam dictam de partibus Cæli prope Horizontem, quæ remotiores a nobis æſtimantur illis quæ ad Zenith accedunt, eſt ipſa reſpectu oculi obliqua poſitio ſemiquadrantis horizonti propioris, qua fit ut non æſtimetur æquale alteri conjuncto cum vertice, niſi minuatur.

468. Quod tandem accedat in æſtimatione objecti oblique viſi etiam conſuetudo ſequitur plane ex eo quod cum noverimus conſuetudini non ultimas partes convenire in omnibus quæ ſpectant ad viſionem, non poſſumus eidem negare etiam particularem concurſum in determinatione hujuſmodi idearum. Sed quod propoſitum demonſtrat eſt, quod hæc æſtimatio varia eſt circa objecta quæ ceteroqui æqualiter ab oculis diſtant, & ad eamdem cum ipſis obliquitatem ſunt poſita prout varia eſt conſuetudo quam cum illis habeamus. Quare obſervamus æſtimatam magnitudinem eorum quæ frequenter videmus minus vel nihil aberrare a magnitudine reali ſub quacumque obliquitate eadem intueamur. Itaque de libris in Bibliotheca diſpoſitis, de ædificiis in compitis, de feneſtris in ædibus, & ſimilibus etiam obliquiſſime viſis, quoties extremitates cujuſque objecti ambæ diſtincte videantur, habemus eamdem ideam, vel fere eamdem, ac de illis directe inſpectis. Similiter qui oculis valentes legunt utramque paginam libri majoris formæ immoto libro & capite, habent neceſſario ſingulos characterum ordines ſucceſſivos ad diverſas diſtantias & obliquitates reſpectu oculorum, quin tamen illorum magnitudo æſtimata varietur.

AR-

Digitized by Google

Articulus III.

Corollarium de magnitudine Solis & Lunæ quæ apparet in horizonte.

469. Ratio cur diametri Solis & Lunæ cum ſunt in Horizonte majores appareant ac cum ab illo diſtant, eſt in ipſo modo jam expoſito, quo magnitudines extra limites diſtantiæ diſtinctæ æſtimantur.

Phænomenon de hac diverſa apparentia Solis & Lunæ eſt celeberrimum, quod placet hic diſtinctius explicare. Conſtat omnium teſtimonio etiam veterum, ut Poſſidonii apud Strabonem (1) Solem & Lunam, cum ſunt in Horizonte apparere ſpectatoribus diametri aliquando duplo & triplo etiam majoris quam cum ab eo diſtant, dum ceteroqui illorum imago projecta per teleſcopium in chartam non invenitur major in uno ſtatu quam in alio: immo qui per micrometrum ipſorum diametros tum verticales tum horizontales utrobique dimetiatur, minores deprehendet cum ſunt in horizonte quam cum ſunt in medio cæli: Verticales quidem quia refractio magis elevans ipſarum extremum horizonti vicinius quam alterum ab eo remotius, eas coarctat: quare Sol ibi videtur ellipticus, de quo phænomeno obſervato primum a Scheinero eſt liber ab eo inſcriptus *Sol ellipticus*: horizontales vero, quia major tunc eſt illarum diſtantia ab oculo ſupra ſuperficiem terræ poſito. Oculus enim obſervatoris occupat centrum chordæ arcus cæleſtis quem deſcribunt luminaria, & cum ſemichordæ longiores ſint ſagittis, neceſſe eſt luminare jacens in horizonte diſtet magis ab oculo, quam poſitum ſupra verticem.

470. Quæſita jam eſt a philoſophis hujus phænomeni ratio, quæ valet etiam pro illo ſimili de diſtantia inter duas fixas, quæ videtur augeri quo magis illæ horizonti ſunt propiores. Atque ſunt qui dicunt, Solem & Lunam minores apparere cum ſatis diſtant ab horizonte propter majus lumen quo tunc fulgent: & rurſus minores cum ſunt prope horizontem propter minus tunc ipſorum lumen. Hæc ratio bona eſt & habenda in hac re præ oculis; Nam ab intenſione luminis reflexi ex objecto non poteſt negari quod ex aliqua parte pendeat magnitudo æſtimata, quia ex dictis (n. 444.) ſicuti objectum minus illuminatum creditur remotius, ita etiam majus creditur; Nam ex iis, quæ videntur ſub eodem angulo, ſed creduntur ad diverſas diſtantias, majus æſtimatur quod magis diſtat. Atque hac de cauſa campi & montes nivibus contecti minores apparent, quam cum ornati herbis & arboribus obſervabantur, & qui conſpiciunt conclavia jam dealbata, poſtquam illa viderant adhuc impolita & obſcura, dicunt ea apparere ſibi minora ac prius.

471. Alii & multo plures dicunt, luminaria Solis & Lunæ in horizonte

(1) St. de ſitu orbis ante med. l. 3.

te majora apparere, quia diſtantiora creduntur, quam cum ſunt procul ab ipſo, ita ut omnium minime diſtare credantur, tunc quando ſunt in medio cæli, non jam propter minus ipſorum lumen, ſed propter cauſas, quæ Cæli figuram compreſſam nobis repræſentant (n. 447.). Quare juxta horum opinionem immediata cauſa hujus apparentiæ luminarium diverſæ pro diverſo loco quem in Cælo obtinent, eſt ipſa Cæli figura: mediata vero eſt illa quæ exhibet hanc figuram. Sic olim cenſuit Keplerus & Walliſius in Tranſactionibus (1), & iterum iterumque Malebranchius in libris *de Inquirenda Veritate* (2), & in quadam ſua ad Sylvanum Regis reſponſione, quæ habetur in editionibus ejuſdem operis, quæ ſint poſt annum 1700, de qua loquuntur Trevoltiani (3), & Algarottius in ſua Caritea, & Rowingius (4), & Smithius (5), & omnium diſtinctiſſime Aſclepius,

472. Secundæ huic rationi opponunt Eſchinardus (6), Molineux (7), & Orlandus (8), cum Sol & Luna ſunt in horizonte, huic contigua apparent, & quamvis diſtantia ab oculo ad finem horizontis apprehendatur complecti magnam corporum ſibi ſuccedentium ſeriem, tamen exigua ſemper videtur reſpectu diſtantiæ illius, quæ apparet ab oculo ad Solem longius ab horizonte poſitum: ergo ratio dicens, quod Sol & Luna majora nobis apparent in horizonte, quam procul ab ipſo, quia diſtantiora ibi nobis videntur, laborat falſo ſuppoſito.

Reſp. diſt. ans. Luminaria illa contigua nobis apparent horizonti, cum in illo ſunt, ita tamen ut ea credamus eſſe in Cælo, *conc. ans*, ita ut credamus ea defixa tunc de Cælo conjungi horizonti, *nego ans*, *& conſeqm*. Quando quis tam rudis eſſet, ut illud crederet, jam non miraretur, quod cum propriora evaſerint, majora etiam appareant.

473. Sunt tandem alii, qui utramque rationem volunt habere locum in hac re, ſed præcipue ſecundam. In his eſt Aſclepius, qui effectum hunc ita tribuit Cælo nobis apparenti per modum ſegmenti ſphærici, ut cenſeat Luminarium (9) *ſubrubeum etiam, & fuſcum colorem conferre ad apparentem diſtantiam, adeoque ad magnitudinem augendam*. Atque cum hic color varius ſit, utpote proveniens a vaporibus, qui quantitate & qualitate inconſtanti congregantur in horizonte, tum ab hoc ipſo colore, tum multo magis a vaporibus ipſis repeti poteſt notabilis variatio in Cæli figura, ex qua præcipue pendeat inconſtans illa æſtimatio magnitudinis talium luminarium in horizonte, ut illarum diameter ibi appareat aliquando duplo, aliquando triplo & etiam amplius major, quam alibi. Huic cauſæ concurrere poteſt maſſa aliqua vaporum, quæ oculum inter & Lunam per modum lentis interponatur,

(1) Tra. adbrig. vol. 1. c. 8. Aſtron. §. 7. num. 2.
(2) Ma. l.1. c.7. n.4 & c.9. n.3.
(3) Tre. ann.1701. Jul. pag.4.
(4) Ro. Comp. ſyſt. of nat. Phil. p. 3. pag.96.
(5) Sm. Opt. l.1. n.164.
(6) Eſ. Microc. tr.2. c.4 §.5. n.2.
(7) Mo. in Tranſac. ubi ſupra.
(8) Or. de reb. cæle. in Elc. Muſſch. nota ad §.997. n.4.
(9) Aſcl. Pxerc. num.65.

natur, & totum diſcum Luminaris augeat aliquantulum per aliquot ſcilicet ſcrupula ſecunda.

474. Veram attuli hujus phænomeni explicationem, conſequenter quæ ab hac diſcedunt, nihil docent quod probari poſſit. Ex his ſunt illæ, quas Carteſius Gaſſendus & Hobbes propoſuerunt, & videri poſſunt directe confutatæ a Wilielmo Molineux in Tranſactionibus, prout compendioſe habentur a Lowthorpio (1) & aliis, in quibus erit credo Carpentarius Phyſicæ profeſſor in Academia Mantuana, qui de hac quæſtione commentarium ſcripſit quod ut referunt Ephemerides Romanæ anni 1780. n. 24. continet etiam examen celebriorum in hac re opinionum, & reperitur in tomo tertio collectionis quam ex doctis Italorum Authorum opuſculis profert Melonius. Equidem non omittam duas ex his reiicere quæ plurium ſuffragium obtinuerunt.

475. Prima eſt earum qui magnitudinem Luminarium dum ſunt in horizonte dicunt majorem apparere, quia tunc magnitudo imaginis in oculo major eſt. At hæc ratio falſa eſt ut jam notavit Carteſius (2), atque ita eſt falſa ut ejus contraria ſit unice vera; Tunc enim minor neceſſe eſt ſit ea imago ex lege refractionis & augmento diſtantiæ prout ſupra (n. 466.) declaravi. Sed audiamus argumenta, quibus hanc rationem credunt ſe rite concludere ac demonſtrare.

476. I. Arguit Muſſchenbroekius (3), eique ſubſcribit ejus Commentator (4) Objecto minus fulgente magis dilatatur pupilla, & pupilla magis dilatata magnitudo objecti in oculo major eſt: ergo luminaribus in horizonte minus fulgentibus major eſt magnitudo illorum imaginis in oculo.

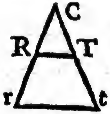
Reſp. conc. primam partem antec. & nego ſecundam, cujus falſitatem alii jam, ut Sylvanus Regis (5) notarunt, & hoc pacto demonſtrarunt. Oculus eſt lens quædam, quæ objectorum imagines projicit in retinam: ergo quemadmodum eadem lens cryſtallina projicit in planum, ut parietem, ad certam a ſe diſtantiam imaginem unius objecti ſub eadem ſemper magnitudine, ſive radii ab objecto reflexi tranſeant per totam ejus amplitudinem, ſive per multo minorem, ut Dioptrica, & experientia facilis factu demonſtrant, ita pariter oculus projicit in retinam imaginem propoſiti ſibi objecti ejuſdem ſemper magnitudinis, ſive radii ab illo reflexi tranſeant per pupillam dilatatam, ſive per contractam. Demonſtratio ex Dioptrica eſt, quia magnitudo ſeu latitudo imaginis determinatur a lineis ductis ab extremis objecti punctis ad centrum ſphæricarum ſuperficierum, quæ lineæ dicuntur axes pennicillorum, hoc eſt omnium radiorum, qui ab iiſdem extremis in totam ſuperficiem convexam incidunt, & proinde ſicut poſitio hujuſmodi axium, & diſtantia inter ſe in eadem objecti diſtantia ab eadem lente, eadem eſt, ſive amplior ſive anguſtior ſit amplitudo ejuſdem lentis: ita etiam

(1) Lo. Tran. vol. 1. c. 1. Aſtron. n. 7.
(2) Ca. Diopt. c. 6. n. 2.
(3) Ma. Eſſa. de phy. n. 1109.
(4) Cu. in not. ad Phyſ. Muſſc. n. 998.
(5) Re. Phil. l. 8. p. 2, c. 31. n. 1.

Digitized by Google

eadem eſt amplitudo imaginis repræſentata in oppoſito pariete ſub eadem objecti diſtantia.

477. II. Arguit Eſchinardius (1). Objecto magis fulgente humor cryſtallinus curvitatem majorem acquiſivit; per quam radii tranſeuntes citius coeunt, & imaginem minorem depingunt: objecto contra minus fulgente ille curvitatem minorem habet, & hinc major exiſtit imago. Ejus verba hæc ſunt: *ob lumen minus intenſum humor cryſtallinus minus arctatur, ac proinde ob majorem ſphæricitatem, majorem etiam efficit imaginem intra oculum.* At imprimis conſtat quidem de dilatatione pupillæ ſub luce debiliori, & contractione ſub vividiore, quibus Deus auctor naturæ proſpexit (2) *ne luminis actiones*, ut cum Carteſio loquar, *ſingula capillamenta nervi optici moventes nimis debiles aut vehementes ſint*: non conſtat autem de hujuſmodi variatione cryſtallini, quare gratis hæc affirmatur. Deinde cryſtallinus, etſi non ſit ſubſtantia dura, non eſt tamen adeo mollis, ut tam facile poſſit in diverſas figuras conformari, & fieri ſegmentum ſphæræ modo majoris modo minoris. Tandem non ſufficit hujuſmodi mutatio figuræ ad intelligendam mutationem in magnitudine imaginis, niſi etiam dicatur huic imaginis variationi fieri proportionalem acceſſum, & receſſum cryſtallini a retina. Igitur quoniam Luna ad horizontem duplo, vel triplo major apparet, quam in medio Cæli, opus eſſet, ut cryſtallinus eſſet tunc duplo vel triplo diſtantior a retina:

Nam ſit cryſtallinus in C, Retina in RT, quando repræſentat imaginem Lunæ in medio Cæli, neceſſe eſt retina ſit in dupla a C diſtantia, quando dupla in ea ſit imago; Sic enim erit rt : RT :: rC : RC. Hoc autem requirit eam mutationem in tota oculi forma, quæ repugnat evidentiæ & anatomiæ, quoniam non ſit hæc opportuna oblongatio, vel compreſſio oculi a parte antica, quæ utique non poſſet non eſſe ſenſibilis, neque fieri poteſt a poſtica, quia oſſea oculi cuſtodia id non permittit.

478. Hoc modo excluditur illorum opinio; qui connecti volunt cum mutatione pupillæ mutationem etiam figuræ in cryſtallino, & diſtantiæ ejus a retina. Permitti enim dumtaxat poteſt mutatio ſatis exigua, & impar ad illud imaginis augmentum, quod adſtruitur. Sed hi habent præterea contra ſe, quod non conſtat ex anatomia debere fieri mutationem etiam in tota oculi forma juxta mutationem in pupillæ amplitudine. Hæc enim ſequitur ex fibris illis in gyrum diſpoſitis, quæ iridem conſtituunt, quarum contractione pupilla dilatatur, & extenſione coarctatur. Harum porro fibrarum motus afficit ſolam uveam, cui quidem illæ adhærent, non vero proceſſibus ciliaribus, a quorum motu dependet variatio cryſtallini.

479. III. Arguit Guillielmus Briggius (3). Quando oculus dirigitur horizontaliter, dilatatur pupilla, quia vaſcula & canaliculi humorum qui ſunt

(1) Eſ Curſ. phyſico-mat. q.36.n.270.
(2) Ca. Diopt. c.7. n.16.
(3) Bri. Ophtal. c.3. n.12.

Digitized by Google

ſunt in oculo, implentur oculo poſito ſecundum ſuum ſtatum naturalem, cujuſmodi hic eſt: quando vero dirigitur verticaliter, illa conſtringitur ex contraria ratione: Sed ex contractione, vel dilatatione pupillæ creſcit, vel minuitur objecti imago: ergo.

Reſp. Cum ſit ex dictis (n. 473.) falſa minor, hic eſt etiam major. Qui enim ſupinus aſpiciat luminaria, cum ſunt in medio Cæli, jam videt illa oculis conſtitutis juxta hypotheſim in ſtatu ſuo naturali, & nihilominus non videt tunc illorum diametros auctas. Præterea oculis etiam horizontaliter aſpicientibus, pupilla maxime coarctatur, ut quiſque per ſpeculum deprehendet, ſi e tenebris vel minori lumine tranſeat ad lucem: Idemque apparere poteſt in oculis puerorum; quorum pupilla auctore Carteſio (1) magis contrahitur ſi vicinum aliquod objectum attente reſpiciant, quam ſi aliud multo remotius & non majori lucem illuſtratum proſpiciant: ergo commentitia eſt ratio dilatationis pupillæ ex ſtatu oculi naturaliter poſiti, cum horizontaliter aſpicit. Hoc ipſum colligi poterat ex ignorantia quam communiter Philoſophi profitentur de mechaniſmo, quo anima penitus inſcia hæ in pupillis mutationes contingunt.

480. Altera opinio, de qua aliquid dicam, eſt eorum qui a refractione radiorum Solis & Lunæ repetunt hoc phænomenon; Ex his ſunt Sylvanus Regis (2) Paulianus (3), & Orlandus in notis ad Muſſchenbroeckium (4), qui tantopere eidem fidit, ut dicat, ea *ſola majorem ſiderum prope horizontem aſpectum cauſari poteſt*, *& multo magis priori conjuncta*, cauſæ ſcilicet repetitæ ex minori lumine, quo fulgent Luminaria in horizonte. Illorum argumentum ſic habet. Obſervando objectum per lentem convexam illius diameter apparens creſcit, & quo magis lens diſtet ab oculo, magis creſcit. Atqui atmoſphæræ extima ſuperficies eſt quaſi lens convexa, per quam luminaria Solis & Lunæ aſpicimus, magis diſtans ab oculo horizontaliter aſpiciente, quam verticaliter: ergo.

Reſp. tranſeant major, & nego minorem. Extima enim illa ſuperficies reſpectu oculi in terra obſervantis non eſt, niſi plana quædam ſuperficies, quia ejus focus propter tenuitatem vis refringentis in materia tam rara ſubducto calculo invenitur ad diſtantiam a terra per plura millia ſemidiametrorum terreſtrium, adeoque illi non poteſt tribui ea amplitudo anguli optici, cui reſpondeat magnitudo imaginis quæ ab his fingitur. Id luce clarius redditur ex eo, quod nullum augumentum hujuſmodi luminarium conſpicitur illa obſervando per Teleſcopium, quemadmodum neceſſario ſequeretur, ſi atmoſphæræ convexitas illud produceret, quin immo hac via minor etiam ibi invenitur ex dictis (n. 466.). Atque propter has ipſas obſervationes naſcitur inquiſitio rationis hujus phænomeni, quæ nulla profecto eſſet, ſi angulus, ſub quo nobis relucent cum ſunt in horizonte, reipſa major inveniretur, ac cum ſunt procul ab ipſo. Major autem permiſſa dumtaxat eſt non

(1) Car. Diopt. c.3. n.3.
(2) Re. Phil. to.3. c.30.
(3) Pa. Dizi. ar. Ottic. prob. 1.
(4) Or. not. ad §.997. de rebus cæleſt.

Digitized by Google

conceſſa, quia cum ea univerſalitate qua effertur eſt falſa. Etenim nullum ſenſibile augmentum habetur in objecto, ſi vel lens convexa ſit prope objectum vel oculus prope lentem. Quando hoc ſecundum fiat, habetur oculus entem inter & ejus focum, quæ eſt poſitio noſtrorum oculorum, dum luminaria cæleſtia intuemur per atmoſphæram, quam libeat conſiderare ut lentem, propter rationem jam dictam.

Articulus IV.

Alia corollaria.

481. Coroll. I. NON ſunt minima oculis myopum objecta quæ a non myope minima appellantur: at quæ hic dicit mediocria vel magna, myops neceſſe eſt dicat magna vel plus quam magna.

Ratio primæ partis eſt, quia cum magnitudo apparens objecti dependeat ab ejus diſtantia ab oculo & magnitudine imaginis quæ proxime eſt ut angulus opticus, hic longe major efficitur ab eodem objecto in oculis myopis qui illud applicat prope oculos, quam in oculis non myopis qui longius ab illis idem intuetur. Quare quoties magnitudines imaginis in oculis ſic diverſis ſint in ratione reciproca diſtantiarum quas ſingulorum oculi requirunt toties eadem erit tum apud myopem quam non myopem magnitudo æſtimata ejuſdem objecti. Ratio ſecundæ partis eadem proportionaliter eſt ac pro prima. Hæc facit ut intelligamus quare myopes efforment ninutiores characteres & ament typos ſimiliter parvos. Scilicet ubi majores ſunt characteres, myops nequit uno obtutu multos illorum videre. Quare opus habet perpetua vel capitis vel libri oſcillatione quoties quid majuſculum ſibi proponat legendum, quod nimis moleſtum accidit.

482. Coroll. II. Non eſt univerſaliter verum quod a Muſſchenbroekio (1) & ejus Commentatore quin immo paſſim tamquam principium Optices & ſignate Perſpectivæ aſſumitur, quod quæ apparent æqualia ſub æqualibus angulis videntur. Nam intra limites diſtantiæ diſtinctæ æqualia apparent objecta viſa ſive directe ſive oblique ſub angulis inæqualibus ut patet in exemplo legentium nuper allato. Etiam extra limites diſtantiæ diſtinctæ invenimus quaſdam magnitudines apparere omnibus æquales, quæ tamen nulli profecto apparent ſub eodem angulo. Exemplum habetur in intervallo ab Horizonte graduum 36, in quo ſint Romæ Luna vel quodvis ſidus, quod (n.465.) æſtimatur æquale illi, quo tunc diſtat a Zenith, quod eſt graduum 54. Igitur hæc intervalla apparent æqualia ſub longe inæqualibus angulis, dum ſcilicet alterum videtur ſub angulo 36, alterum ſub illo graduum 54.

(1) Mu. Ele. phy. n. 990.

Digitized by Google

483. Objicitur. Duo illa intervalla, ſidere ad gradus 36 elevato ſupra horizontem, apparent quidem æqualia ſub inæqualibus angulis realibus non vero ſua inæqualibus angulis apparentibus; Hi enim ſunt æquales, & unuſquiſque gradum 45.

Reſpondeo, angulos non eſſe quid apparens, ſed quid ratiocinando concluſum ex ea doctrina, quod quæ apparent æqualia, ſub æqualibus angulis videantur, quæ falſa eſt, ut vidimus, univerſaliter ſumpta, & ad omnes magnitudines apparentes applicata.

484. Eadem ratione negatur cum Carteſio (1) eſſe principium in Optica quod quæ ſub majoribus angulis videantur, majora apparent & quæ ſub minoribus minora, quo nuper Monteiro (2) uſus eſt in tractandis variis circa viſionem quæſtionibus. Quaſi vero obviam cuique non ſit tholum alicujus templi viſum a longe apparere majorem amplitudine hujus chartæ, attamen minimus eſt angulus, ſub quo tholus, & ſatis amplus ille, ſub quo hæc apparet, ut applicatis ad oculum digitis per modum circini ad comprehendenda extrema utriuſque objecti puncta, quiſque ſtatim intelliget.

485. Sed ne principia dici poſſint hujuſmodi effata, ex eo etiam conficitur, quod neſcias de qua magnitudine ſermo in illis ſit, an de magnitudine æſtimata, an de angulari ſive imaginis. Si de prima, jam vidimus, quam præpoſtere principium dicatur, quod tam ſæpe demonſtratur falſum eſſe. Si de illa imaginis, jam ſenſus principii erit, imaginem objecti proportionalem eſſe angulis, ſub quibus videtur. At reponit Aſclepius (3) *id verba non præſeferunt*, *neque auctores intelligunt*: *deinde addendum erat proxime*; nam non poteſt abſolute dici imagines eſſe proportionales angulis opticis; *tertio nihil inde utilitatis*, *niſi ab imagine fiat ad apparentem magnitudinem tranſitus*. Concludam igitur cum eodem id iterum iterumque inculcante (4), in æſtimatione diſtantiarum & magnitudinum ope viſionis illud unice homines curare, ut illas aſſequantur, quæ conveniant veris vel his ſint proportionales, quin ullo modo ſint ſolliciti de angulis, quos indocti non percipiunt vel non curant, docti autem tunc ſolum de illis cogitant, quando utiles cenſeant ad faciliorem rei intelligentiam.

PRO-

(1) Ca. Diopt. c.16. n.21.
(2) Mo. Phil. 13.7. de Viſi. n.711.
(3) Aſcl. num.43.
(4) Id. n.52. & 16.

Digitized by Google

PROPOSITIO VI.

Multæ ideæ & illa in particulari quam habemus de Deo non requirunt ut immediate ante ſui exiſtentiam adſit ulla determinata immutatio in organis ſenſoriis, nec ut ſint veluti imago objecti ſenſibilis.

Articulus I.

De adverſantibus propoſitioni.

486. Propoſitioni pauci adverſantur. In his eſt I. Hobbes (1) *docens*, ut habet Bruckerus, *nihil nos conprehendere nec intelligere, niſi id fiat per ſenſionem, adeoque quæcunque intellectui noſtro objecta obverſentur ſenſibus definiri, & ideo omnia eſſe corpora atque partes univerſi*, quæ illatio quamvis neutiquam deſcendat etiam in hypotheſi propoſitioni noſtræ contradictoria, nihilominus utpote apertum proponens Materialiſmum, jam pluſquam ſatis veritatem quam ſtatuimus demonſtrat. II. ſunt illi contra quos dixit S. Auguſtinus (2) *Ita ferri in phantaſias vel phantaſmata imaginum ut his ſubtractis tamquam per inane pereundum ſit reformident. Ita neceſſe eſt ut & juſtitiam & ſapientiam pingant quodammodo in cordibus ſuis cum formis & coloribus, quas non poſſunt incorporeas cogitare: nec tamen dicunt, quando juſtitia vel ſapientia moventur ut vel laudent eas vel ſecundum eas aliquid agant, quem colorem quam ſtaturam quæ lineamenta vel quales formas conſpexerint*. III. Sunt Epicurei, quos impugnat Cotta apud Tullium, qui illam determinate ideam, quam homines habemus de Deo, revocabant ad ideam rei ſenſibilis, affirmantes (3) *ita eſſe informatum anticipatumque mentibus noſtris, ut homini cum de Deo cogitat, forma occurrat humana*.

487. Auctor artis cogitandi de hoc errore accuſat (4) etiam Gaſſendum, parcens quidem ejus nomini, ſed ſufficienter illum deſignans a celebritate nominis inter philoſophos & a verbis quæ citat, credens palam eſſe in iis tam ſtolidam opinionem. Ac primò meminit de hoc ejus canone (5), *Omnis quæ in mente habetur idea, ortum ducit a ſenſibus*. At ſi idea ipſa repræſentans Deum, ut ens incorporeum & perfectiſſimum, a nobis non acquiratur niſi mediis rerum ſenſibilium cognitionibus, ut inferius oſtendam, jam verum eſt, ipſam ideam Dei ortum ducere a ſenſibus, non quidem immediate, qui ſenſus cum ſermo eſt de objectis inſenſibilibus, eſt

(1) Br. Hiſt. Crit. to. 4. p. 2. l. 1. c. 6. n. 20.
(2) Au. de Gen. ad lit. l. 10. n. 40.
(3) Tu. de Nat. Deo. l. 1. n. 76.
(4) Ar. de penſ. p. 1. c. 1
(5) Ga. Log. p. 1. c. 2.

Digitized by Google

eſt evidenter excluſus, ſed mediate. Secundo affert, quod apud eumdem legitur (1), *Deum qui cadere ſane in ſenſum non poteſt, concipere mens ſolet ſub idea viſi alicujus ſenis venerabilis*. At quoniam additur immediate, *quam ipſi veluti accomodat*, planum eſt hanc ſenis imaginem eſſe dumtaxat medium, quo utitur mens ad informandas animo perfectiones Divinas, æternitatem ſapientiam aliaſque, quibus dignum omni veneratione Deum confitemur. Hunc fuiſſe tanti philoſophi ſenſum extra omnem dubitationem ponit impugnatio hujuſmet abſurditatis, quam ipſe alibi profert (2): *Qui putant* ſic ille *non eſſe ſubſtantiam ullam incorpoream, quatenus nihil niſi ſub ſpecie aut imagine corporea concipiunt, in eo falluntur, quod non agnoſcant eſſe ſpeciem intelligentiæ, quæ imaginatio non ſit, eam nempe, qua ex conſequatione intelligimus eſſe aliquid præter id, quod in imaginationem cadit*. Quid plura? In ſua Gaſſendus contra Carteſium metaphyſica diſquiſitione fuſe declarat ideam, quam habemus de Deo, fieri (3) a nobis mediate, non immediate ex ſenſibilibus. *Omnia* ſic ille *quæ Deo attribuis nihil aliud ſunt, quam obſervatæ aliquæ in hominibus aliiſque rebus perfectiones quas mens humana valeat intelligere colligere & amplificare*. Atque cum hanc doctrinam iterum a Gaſſendo in examine meditationis ſextæ propoſitam jocoſis dictis exceperit Carteſius, repoſuit *Ingenue fateor neque Deum neque Angelum neque mentem niſi ſub forma quadam corporea & infirmitati meæ accomodata intelligere potis ſum. Non ſane quod propterea ſentiam Deum eſſe hac forma, Angelum illa, mentem alia, ſed habere naturam, cujus percipiendæ ſim penitus incapax*. Reſtat igitur tam ſtolida opinio in Idololatris qui (4), *mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis*.

ARTICULUS II.

Argumenta pro propoſitione.

488. PRopoſitionis pars quæ excludit a multis ideis, quod ipſis prævia immediate ſit immutatio ſenſuum, ſic probatur. Si habemus ideas rerum, quæ ſint omnino imperviæ ſenſibus, vel ab his procul remotæ, jam hujuſmodi ideæ non potuerunt requirere ut immediate ante ſui exiſtentiam adeſſet determinata immutatio in organis ſenſoriis: Sed multas habemus ex hujuſmodi ideis: ergo. Minor probatur, quia res imperviæ omnino ſenſibus ſunt omnia, quæ ſupra (n.57.) agens de ideis intellectivis numeravi, in quibus eminent ſpiritus & res omnes ſpirituales, cujuſmodi ſunt cognitiones & volitiones, recordationes & obliviones, judicia & determinationes, & omnia attributa tranſcendentalia, & alia ſatis generalia,

(1) Id. ibid. can.3.
(2) Id. Phyſ. ſec.1. l.4. c.3.
(3) Id. Oper. to.3. dub. 7. in med. 2.
(4) Ad. Rom. ca. v.23.

ralia, ut quæ Ariſtoteles vocavit categorias, de quibus aliquam ideam ſin minus diſtinctam, ſaltem aliquo modo claram habere nos intima conſcientia docemur: Procul autem a ſenſibus remota, & nihilominus nota nobis quaſi accurate, quam multa pariter ſunt? ut quæ ſtatuuntur de magnitudine planetarum, eorumque inter ſe & a terra diſtantia, de motu quaſi perpetuo omnium corporum, vi caloris & frigoris continuo ſibi ſuccedentium, de ingenti & admirabili poroſitate omnium corporum, & aliis, de quibus videri poſſunt, quæ dicit S. Auguſtinus (1), & affert etiam Fortunatus a Brixia (2).

489. Accedit pro hac parte conſenſus quidam Philoſophorum incipiendo a Platonicis, qui ut ait Auguſtinus (3) *diſcernunt ea, quæ mente conſpiciantur ab iis quæ ſenſibus attinguntur, nec ſenſibus adimentes quod poſſunt, nec eis dantes ultra quam poſſunt*. Satis mihi ſit iterum producere Auguſtinum, ubi plane agnoſcit eſſe in nobis ideas, quas reflexioni animæ immediate & quaſi unice debemus (4) *Mens* inquit *ſicut corporearum rerum notitias per ſenſus corporis colligit, ſic incorporearum per ſemetipſam*. Et alibi (5) *Ea quæ corporis ſenſu requiruntur, ipſa mens quærit, alia quæ non corporeo ſenſu internuntio, ſed per ſe ipſam noſſe debet, invenit aut in Deo aut in cæteris animæ partibus, ſicut de ipſis imaginibus corporum cum judicat; intus enim in anima eas invenit per corpus impreſſas*.

490. Pro altera propoſitionis parte, quæ multas ideas negat eſſe imagines ullius objecti ſenſibilis ſic arguitur. Repugnat in terminis ideas rerum, quæ nullam gerunt ſimilitudinem corporum, eſſe ad inſtar imaginis rei ſenſibilis: Atqui multæ ſunt hujuſmodi ideæ, ut eæ omnes, quarum objectum eſt aliqua cognitio, vel animæ affectio aut diſpoſitio, ut ideæ charitatis gaudii longanimitatis pacis benignitatis bonitatis fidei manſuetudinis continentiæ; De his enim quæ enumeravit Apoſtolus, & aliis ſimilibus (6), *nulla* inquit S. Auguſtinus *locorum ſpatia tenent, nulla intercapedine ſeparantur: aut dic, in quo loco videas charitatem, quæ tamen in tantum tibi cognita eſt, in quantum eam potes mentis acie contueri, quam non ideo magnam noſti, quia ingentem aliquam molem conſpiciendo luſtraſti: nec cum tibi intus loquitur, ut ſecundum eam vivas, ullis perſtrepit ſonis: nec ut eam fortiter teneas, corporalium vires præparas lacertorum: nec cum tibi venit in mentem, ſentis ejus inceſſum*, ergo:

491. In particulari pro ea propoſitionis parte, quæ loquitur de idea Dei, quatenus non requirit immediatam præviam mutationem organi ullius ſenſorii ſic arguitur. Idea quam habemus de Deo, eſt idea quæ repræſentat ſubſtantiam, cui conveniunt hæc attributa, eſſe ſpiritualem ſimplicem a ſe exiſtentem æternam immenſam ſumme intelligentem omnipotentem, uno verbo infinite perfectam: Sed hujuſmodi attributorum ideæ non haben-

(1) Au. Conf. l. 10.
(2) Br. Metaph. p. 2. diſ. 1.
(3) Au. de Civ. l. 8. c. 7.
(4) Id. de Trin. l. 9. c. 3.
(5) Ibid. l. 10. c. 17.
(6) Id. Epiſ. ad Paulin. olim 112. c. 17.

Digitized by Google

bentur prævia immediate immutatione aliqua ſenſuum: ergo idea quam habemus de Deo non habetur prævia immediate immutatione ſenſuum.

492. Pro ea tandem parte quæ ab eadem idea Dei excludit imaginem rei ſenſibilis, ſic arguo. Deum eſſe incorporeum incompoſitum infinitum, ſunt judicia quæ de Deo habemus, iiſque aſſentimur, quoties illum cogitamus: Sed his judiciis non aſſentiremur, & ut falſa rejiceremus, ſi mens Deum conciperet ſub idea rei ſenſibilis, ut ſenis venerabilis; Nam quicquid advertimus non connecti cum idea, quam de re aliqua habemus, omnino repudiamus: ergo quoniam iis judiciis firmiſſime aſſentimur, idea quam habemus de Deo, non eſt idea rei ſenſibilis.

Obſervandum interea eſt, utique ad ideam quam de Deo habemus excitandam, mirifice nobis inſervire innumeras res corporeas, & ideas ex harum objecta ſpecie immediate in nobis provenientes, ut cum pulchritudinem arvorum, concentum avium, ſplendorem aſtrorum, mundum hunc demum aſpectabilem intuentes & cognoſcentes devenimus ad intelligendam potentiam, ſapientiam, perfectionem infinitam eorum auctoris: Sed ideam agri pulchri, concentus, ſplendoris, nemo dicet eſſe ideam Dei, niſi forte aliquis Spinoſa, eaque tunc demum erumpit, cum ex reflexione facta ſupra illa objecta eorumque attributa conjuncta multis imperfectionibus, novam ideam longe diverſam & Deo ipſi convenientem efformamus. Bene S. Auguſtinus (1), *Ubi*, inquit, *cogitationis carnalis compoſitionem, vanumque figmentum vera ratio labefactare incipit, continuo illo intus adjuvante atque illuminante, qui cum talibus idolis in cordibus noſtris habitare non vult, ita iſta confringere, atque a fide noſtra quodammdo excutere feſtinamus, ut ne pulverem quidem ullum talium phantaſmatum illic remanere patiamur.*

493. Hujuſmodi præviis rerum ſenſibilium cognitionibus, quibus adjuvamur ad concipiendam ideam Dei, adnumerari debent inſtructiones & exempla, quæ tum a parentibus, & iis quibus curæ fuit edocere nos quæ ad Religionem ſpectant: tum ex aliis quibuſcum verſamur, ab ipſa pueritia habuimus & quotidie habemus. Sed facile eſt intelligere ideam, quam habemus de Deo, non eſſe ideam ſyllabarum quibus Deus nominatur, vel illius cultus ſuadetur, neque ideam ſonitus excitati a proferente, neque ideam hominis cultu religioſo ad aram proſtrati, ſed eſſe ideam aliam longe diverſam quam anima efficit, cum hæc videt aut audit, eliciens ſimul eodem tempore vel per quemdam habitum jam contractum, vel ut melius dicam cum Pluche (2), per neceſſitatem quamdam provenientem ex noſtra conſtitutione, quæ coaleſcit ex anima & corpore, tum ideas illarum rerum ſenſibilium, tum ideam Dei, entis ſpiritualis & perfectiſſimi.

(1) Aug. ad Conſentium epi. olim 122.

(2) Pl. Spet. to. 5. Domaine de l'Hom.

mi. Confirmo hanc doctrinam verbis Suarez, (1) *Si aliquando* inquit *videmur concipere Deum ad modum rei ſenſibilis, ut ad modum lucis cujuſdam vel hominis ſenis & graviſſimi, non eſt putandum hos conceptus repræſentantes ſenſibilia eſſe conceptus Dei, ſed intelligendum eſt ibi intervenire duos conceptus, unum illius objecti ſenſibilis quod imaginamur, alium conceptum confuſum, quaſi reſpectivum quo concipimus Deum, ut quid ſimile vel proportionale illi rei ſenſibili, quam præſentem facimus. Quod ex metaphoricis loquutionibus explicare licet: cum enim dicimus Deum eſſe Leonem, immediate concipimus fortitudinem Dei, eam tamen apprehendimus non quidem conceptu Leonis aut rei materialis, ſed ipſiuſmet Dei, confuſe tamen concepti, & cum quodam reſpectu ſimilitudinis ſeu proportionalitatis ad fortitudinem Leonis*. Ad duos hujuſmodi conceptus, qui de Deo cogitantibus nobis obvii fiunt, invicem quodammodo implicati, alludit S. Auguſtinus dicens (2), *Abigere ab aſpectu intimo quicquid imaginum corporalium exterioris hominis ſenſus invexit, forte difficile eſt; irruit enim de conſuetudine corporalis vitæ in ipſos quoque interiores oculos turba phantaſmatum in ſimilitudinibus corporum, cui reſiſtere conatus ſaltem auctoritate Divina exclamavi, audiat caro carnalibus cogitationibus ebria, ſpiritus Deus eſt*.

494. Quando I. I. Rouſſeau dixit (3) *omnes orbis terrarum gentes ne exceptis quidem Judæis, ſibi Deum corporeum repræſentarunt, & permulti Chriſtiani præſertim Catholici etiam nunc ſunt in hac opinione*, crediderim habuiſſe præ oculis hunc quaſi ſenſibilem conceptum, qui quodammodo ſponte occurrit indoctis maxime de Deo cogitantibus quin adverteret ab ipſis etiam repudiari & corrigi ſi ſint ex gente, quæ jam emerſerit ex Idololatria, & multo magis, ſi ſint Catholici, quales ceſſarent eſſe ſimul ac id non facerent, & Deum crederent revera eſſe corporeum.

PRO-

(1) Su. Metaph. diſ.30. ſe.12.
(2) Aug. ad Paulin. c.17.
(3) Ro. Emil. to.2.

PROPOSITIO VII.

Ideæ quæ non requirunt ut immediate ante ſui exiſtentiam adſit ulla ſenſuum immutatio requirunt tamen ut aliqua ſaltem aliquando præceſſerit : & in his numeranda eſt etiam idea, quam habemus de Deo.

ARTICULUS I.

De adverſantibus propoſitioni.

495. PRopoſitio ſupponit dari in nobis alias ideas præter ſenſationes his longe nobiliores, & quæ merito dicantur intellectiones ſeu cognitiones rationales, ad ſignificandum has non poſſe haberi ab anima, quæ non ſit rationalis. Neque enim moror hic illos, qui ſolas ſenſationes nobis tribuunt, ut poſtquam pares ſe fecerunt in vita brutis, ſibi perſuadeant, ſi poſſint, pares etiam futuros poſt mortem. His omiſſis contra quos ſupra (n.5[illegible]) ſatis dixi, propoſitio habet plures adverſarios apud Buffierium (1). In his primo occurrit Carteſius, qui corporum ſubſtantiam ſola mente nulla ne mediata quidem interveniente ſenſatione neque imaginatione a nobis cognoſci affirmavit. *Eſt* inquit in Meditatione ſecunda *ſolius mentis ſive intellectus, non vero ſenſus aut imaginationis, ceræ ſubſtantiam* (quam in exemplum corporum adducit) *diſtincte percipere*: & inferius loquens de mente ſeu anima noſtra in eumdem ſenſum dixit, *Mihi nunc notum eſt ipſam mentem & corpora non proprie a ſenſibus vel imaginandi facultate, ſed a ſolo intellectu percipi*: Et generaliter in reſponſione ad dubitationem quartam Gaſſendi in meditationem tertiam, *Subſtantia* inquit *non imaginatione ſed intellectu percipitur*. Carteſium ſequitur Auctor A. D. tractatus Gallici *de Anima Brutorum*, a quo juvat me ſtatim expedire.

496. Hoc ille argumento (3) credit rem ſe conficere contra nos. Doctrina docens omnes noſtras ideas originem ducere a ſenſibus vel immediate vel mediate evertit omnia argumenta pro immortalitate animæ; Nam natura rei æſtimari debet a modo agendi, juxta illud effatum *operari ſequitur eſſe*: ſed modus agendi, hoc eſt cognoſcendi animæ rationalis, dicitur in omnibus dependens a corpore: ergo etiam natura animæ rationalis dicenda eſt dependens a corpore; ergo corpore per diſſolutionem ſui amplius non exiſtente, ne anima quidem rationalis amplius exiſtit.

At *reſp. diſt. aſſumptum*. Omnes noſtræ ideæ ducunt originem a ſenſibus,

Hh 2

(1) Bu. Seco. Legiq. ar.24. n.276. (2) A. D. c.24. ſub finem.

Digitized by Google

bus, vel immediate, vel mediate pro ſtatu unionis animæ cum corpore; & quidem ita ut ſenſuum affectiones ſint dumtaxat conditiones requiſitæ ad cognitiones, non vero cauſſæ ullius generis aut materialis, aut formalis, aut efficientis, *conc.*, aliter *nego aſſump.* Ad probationem omiſſa majori, *diſt. min.* Modus cognoſcendi animæ rationalis dicitur dependens a corpore modo jam dicto in aſſumpti diſtinctione *conc. min.*, aliter *nego min.*, & cadunt reliqua.

497. Alii adverſarii ſunt fautores idearum innatarum, in quorum gratiam, etſi contra hos inferius ex profeſſo loquor, oſtendam diſtinctim, quomodo a ſenſibus originem trahant ideæ entis, ſubjecti, modi, univerſalium, exiſtentiæ, mentis, durationis, temporis, æternitatis, extenſionis infinitæ, & aliæ, quas quaſi totidem machinas contra hanc propoſitionem ſolent producere: atque quia de idea præſertim, quam habemus de Deo ſolliciti ſunt, ut eam ab omni dependentia a ſenſibus immunem tueantur: ideo hujus etiam originem eſſe per ſenſus mediate in ipſa propoſitione enunciavi.

498. Nuper Monteiro ex profeſſo noſtram propoſitionem pluribus impugnavit. Ejus argumenta ſunt. I. (1) *Ideæ his nominibus ſignificatæ Lex naturalis, lumen rationis, vox naturæ, teſtimonium & argumentum naturæ, communis hominum ſenſus, naturalis rationis dictamen in mente omnium ſunt eadem*. Sed hæ non poſſunt eſſe ne mediate quidem per ſenſus; Nam *ideæ ſenſuum in omnibus & ſingulis hominibus ſunt diverſæ, aut probari ſaltem non poteſt quod duo etiam homines in ſenſu aliquo conveniant*: ergo aliquæ ideæ ne mediate quidem ſunt per ſenſus.

Reſp. conc. mai. & nego min. Ipſa nomina Lex Lumen & reliqua deſumpta a rebus ſenſibilibus demonſtrant illius falſitatem. Probatio adducta etiam falſa eſt. Quotquot eumdem librum eodem modo legunt, & quotquot deinde audita vel lecta eodem modo referunt & quotquot ſaccarum dulce & rhabarbarum amarum dicunt, iiſdemque geſtibus naturalibus ſignificant, plane demonſtrant non eſſe diverſas in ſingulis hominibus hauſtas ex eodem obiecto ſenſationes quantum ad ſubſtantiam. Sicuti igitur propter ſenſus eoſdem ſpecie in ſingulis hominibus eaſdem ſpecie habent ideas ſenſitivas de iiſdem numero objectis ſenſibilibus: ita propter vim intelligendi dependenter a ſenſibus eamdem ſpecie in ſingulis, eaſdem ſpecie habent ideas intellectivas de iiſdem numero objectis inſenſibilibus.

499. II. Inquit. Omnes philoſophi & ipſi adverſarii dicunt certitudinem metaphyſicam eſſe potiorem certitudine phyſica: Sed qui dicunt omnes noſtras ideas dependere ſaltem remote a ſenſibus, neceſſe eſt dicant certitudinem phyſicam eſſe potiorem certitudine metaphyſica, vel nullam dari certitudinem metaphyſicam; Nam in eorum hypotheſi omnis certitudo reſolvitur in illam ſenſuum ſive in phyſicam: ergo qui illud dicunt, neceſſe eſt ſibi & omnibus philoſophis contradicant.

Reſp.

(1) Mo. Metaph. n. 461. & ſeq.

Digitized by Google

Reſp. conc. maj. & nego min. & probationem. Qui noverit certitudinem metaphyſicam dici firmitatem aſſenſus in facto judicio propterea quod clare intelligitur ipſius objectum non poſſe aliter eſſe ſine contradictione: certitudinem vero phyſicam eſſe firmitatem aſſenſus in facto judicio propterea quod clare intelligitur objectum illius non poſſe aliter ſe habere ſine miraculo, ſive ſine derogatione alicujus legis quam Deus author naturæ ſtabilivit, jam videt non ſolum cur certitudo metaphyſica potior ſit certitudine phyſica, ſed etiam cur revera adſit in omnibus ratiociniis noſtris quibus ea tribuatur, etiamſi ideæ ex quibus illa componuntur dependeant vel proxime vel remote a ſenſibus, quandoquidem ea ſtare poteſt etiam in judiciis quæ habeantur circa objecta quæ cognoſcimus abſolute impoſſibilia. Æquivocum adverſarii naſcitur ex eo quod non diſtinguat certitudinem primam ordine ab ea quæ prima eſt dignitate. Prima ordine eſt certitudo vulgo dicta ſenſuum, ſpecies quædam certitudinis phyſicæ, quia prius de ſenſibilibus cogitamus, quæ tamen eſt vera certitudo & quam proinde tam repugnat vocari certitudinem fallacem, ſicuti ipſe vocat (1) quam repugnaret certitudinem incertam appellare. Certitudo autem prima dignitate eſt certitudo metaphyſica.

500. III. Arguit. Si verum eſt animam noſtram ſemper cogitare, ſenſibiles ideas quamplurimæ aliæ præcedunt non ſenſibiles: ſed non demonſtratur falſum eſſe animam noſtram ſemper cogitare: ergo non demonſtratur falſum eſſe quod ſenſibiles ideas quamplurimæ aliæ præcedant non ſenſibiles. Reſp. *nego maj.* quam neſcio quomodo probet. Certe probari non poteſt ex infantibus in utero matris; Nam cum ibi pariter anima ſit conjuncta corpori, ſi cogitat cogitabit dependenter a corpore adeoque a ſenſibus. IV. *Hypoteſi admiſſa quod non ſemper cogitet anima inferri nequaquam poteſt ante omnes ideas præcedere in anima ſenſum.* Reſp. conc. aſſumptum, quod ſolum eos impugnat, qui pro noſtra propoſitione eo modo arguant, quos neſcio qui ſint. V. Nullum eſt hoc argumentum. Ideæ ſenſitivæ ſunt omnium primæ, quas facit anima hominis: ergo omnes ejus ideæ ſunt mediate ſaltem a ſenſibus. Reſp. conc. totum. Sed quis ſit qui eo modo arguat, equidem ignoro.

ARTICULUS II.

Argumenta pro omnibus generaliter ideis de quibus eſt propoſitio.

501. I. De ratione animæ rationalis in ſtatu ſuæ cum corpore unionis eſt, omnes ſuos actus in quibus ſunt ideæ, ut alibi (2) planum feci, dependere aliquomodo a corpore: ergo ideæ, quæ non dependent immediate a corpore, quatenus non dependent immediate a ſenſibus, ne-

(1) Mo. Metaph. n.607. (2) De cauſ. effici. n.265.

neceſſe eſt dependeant mediate a corpore, quatenus dependeant mediate a ſenſibus, ut ipſa enunciat propoſitio. Antecedens ſuadetur, quia etſi notum nobis non eſt, in quo conſiſtat unio animæ cum corpore, hoc tamen ſcimus, nihil animam operari independenter a corpore, eſſe unum ex attributis eſſentialibus talis unionis, utpote imbibitum in notione unionis, ut dato quod aliqua operatio facta eſſet ab anima ſine ulla dependentia a corpore, dandum pariter videatur eſſe, eam tunc non fuiſſe unitam cum corpore, vel ſaltem operatam non eſſe modo naturali, quemadmodum reipſa dicimus de iis, qui patiuntur divina juxta doctrinam Apoſtoli qui profitetur neſcire ſe audierit ne in corpore an extra corpus quæ (1) *raptus in paradiſum audivit arcana verba quæ non licet homini loqui*, hoc eſt Emanuele Sa interprete, quæ non poſſunt explicari ab homine, deficientibus vocabulis ad ſignificanda ea quæ cognovit modo prorſus independenti a ſenſibus. Atque propter hujuſmodi ſive attributum ſive neceſſariam conſequentiam unionis animæ noſtræ cum corpore falſa & abſurda evincitur illorum opinio qui ſuſpicantur cum Scoto quem citant (2) dependentiam animæ in cognoſcendo a ſenſibus non eſſe illi connaturalem ſed eſſe poenam peccati originalis. Facto argumento utitur etiam Boſſuetus, ubi hanc ipſam propoſitionem ſtatuit ſub his terminis (3) *anima in ipſis intellectionibus dependet indirecte a corpore, quatenus ad eas efficiendas utitur ſenſationibus & imaginationibus*.

502. II. Cum S. Thoma (4) *Quilibet* in ſe ipſo *experiri poteſt, quod quando conatur aliquid intelligere format ſibi aliqua phantaſmata per modum exemplorum, in quibus quaſi inſpiciat quod intelligere ſtudet: Et quando aliquem volumus facere aliquid intelligere, proponimus ei exempla, ex quibus ſibi phantaſmata formare poſſit ad intelligendum*. Itaque dum Angelos volumus aliquo modo intelligere, concipimus ſubſtantias quæ ſint animis noſtris perfectiores, quæ partibus membris figura colore carent, quæ cibo potu ſomno non egent, quæ nullis obnoxiæ ſunt morbis, quæ nunquam fatigantur aut ſeneſcunt aut moriuntur, quæ luce ſunt tenuiores & ventis celeriores, quæ vi pollent ſupra omnes vires corporeas, aliaque ſimilia deſumpta ex rerum ſenſibilium phantaſmatis. Suarez vocat hujuſmodi (5) *experimentum evidentiſſimum* ejuſque rationem repetit a ſtatu unionis animæ cum corpore. Idem iterum iterumque urget Gaſſendus (6).

503. Confirmatur hoc argumentum primo ex uſu olim communi tradendi in Scholis diſciplinam quæ agit de rebus inſenſibilibus & ſpiritualibus poſt phyſicam, quaſi horum cognitiones non poſſent acquiri niſi iis prius cognitis quæ ad phyſicam pertinent. Ex quo factum illi eſt nomen Metaphyſicæ, ſcilicet a μετὰ τὰ φυσικα, hoc eſt quæ traditur poſt res phyſicas,

(1) 2. Cor. c.12.v.4.
(2) Sc. in 1. diſ.3. q.3.
(3) Bo. Conno. de Ditu. c.3. n.14.
(4) S. Th. 1.p. q 83. ar.7. O.
(5) Su. Metap. di.30 ſe.11. n.15.
(6) Ga. in med.2. Car dub. 4. & 7. Et in med.3. Inſtan. ad dub.4. n.1.

Digitized by Google

ſicas, vel eſt ſupra res phyſicas, Utrumque enim græca verba ſignificant. Secundo & efficacius ex vocibus, quibus aliis noſtras ideas manifeſtamus; Obſervante enim Locke illæ etiam quæ uſu quodam jam confirmato non adhibentur niſi ad ſignificandas res non ſenſibiles invenimus deductas eſſe ab appellationibus rerum ſenſibilium propter ſimilitudinem quam cum his prodit aliquod magis conſpicuum rerum inſenſibilium attributum. Itaque a vocabulo eminens plerique credunt natum nomen *mens*, & Ales ex dictis (n. 35.) illud *intellectus* ab intus loquente, & S. Thomas a tendentia in aliud (1) illud *intellectionis*, & a perſpicacia (2) nomen *prudentis*: *Prudens* inquit ex S. Iſidoro *dicitur quaſi porro videns*. Nonne in uſu eſt apud ipſos philoſophos nomen quantitatis etiam ubi agunt de facultatibus animæ, ita ut illam intellectus perfectionem, per quam plura vel pauciora ſibi repræſentat, appellent ejus quantitatem materialem: formalem vero vocent illam per quam diſtincte ea ſibi repræſentat, & utramque in Deo infinitam prædicant, utpote qui omnia etiam poſſibilia ſibi repræſentat diſtinctiſſime. Ipſamet nomina quæ Deo tribuimus a ſenſibilibus objectis deſumpta eſſe inferius patebit, & formulas quibus de noſtris actibus loquimur compertum cuique eſt adhiberi a nobis etiam dum agimus de Divinis, & copioſe etiam demonſtratum a Petro Brown in ſuo Anglico opere ſecunda vice Londini edito an. 1729. *Res Divinæ & ſupernaturales apprehenſæ per analogiam cum rebus naturalibus & humanis*, quod docti improbarunt ſolum circa conſequentias quæ inde intulit plane ſingulares & abſurdas, ut Bibliotheca Britannica (3) declarat in ejuſdem epitoma.

504. Omitto alias voces, quarum uſus cum promiſcuus ſit tam pro re ſenſibili quam pro inſenſibili denotanda, ex ſolo contextu dignoſcitur in quo ſenſu adhibentur, cujuſmodi ſunt clare aliquid videre tenere comprehendere, quæ dicuntur de cognitionibus perfectioribus ſumpta metaphora a rebus quæ oculis vel manibus uſurpantur. Hujus generis eſt vox ſpiritus, utpote quæ in Sacris Literis non ſolum ſubſtantiam immaterialem aut hujus potentiam aliquam ſive intellectum ſive voluntatem, aut harum potentiarum actum aliquem vel paſſionem, ſed tenuem etiam materiam, & hujus motum ſignificat, ut abunde conſtabit ex *Phraſibus Sacræ Scripturæ ordine alphabetico* appoſitis ab Emman. Sa ad finem ſuarum *Notationum* in S. Scripturam ad articulum *Spiritus*. Ex uſurpatione ſpiritus pro aere aut vento extitit impudens Hobbes (n.106.) argumentum pro materialiſmo. Ergo ſicuti voces ipſæ quæ ſigna ſunt rerum inſenſibilium, natæ ſunt a vocibus, quæ ſunt ſigna rerum ſenſibilium, ita etiam ideæ rerum inſenſibilium, quarum ſigna ſunt illæ voces, naſcuntur ab ideis rerum ſenſibilium, quod idem eſt ac ideas rerum inſenſibilium eſſe in nobis per ſenſus mediate.

505. III. Arguitur ab authoritate. Imprimis celebre eſt effatum *Nihil eſt in intellectu quid prius non fuerit in ſenſu* communiter receptum, ex-

(1) S. Th. 1. 2. q 12. ar. 5.
(2) Id. 2. 2. q. 47. ar. 1.
(3) Bi. to. 4. p. 1. ar. 1.

exceptis Carteſio, qui illud rejecit (1) & ipſius fautoribus ut Jo. Clauber-gio, qui (2) *noxium* dixit eſſe *axioma in ſolis infantiæ præ judiciis fundatum* quibus credimus ſenſibilia cognoſci prius & certius quam inſenſibilia. At quicquid hi dicant, idem paſſim reperitur ſub aliis etiam terminis ab Auctoribus uſurpatum ut in illa Tullii ſententia (3) *quicquid animo cernimus id omne oritur a ſenſibus* ſcilicet vel immediate vel mediate, quod efficacius S. Gregorius Nazianzenus ſic expreſſit (4) *Impoſſibile eſt iis qui corporibus induti ſunt ſine corporearum rerum adminiculo rebus iis, quæ animo aut ratione intelliguntur omnino conjungi*: Et brevius Clemens Alexandrinus (5) *Senſus eſt baſis ſcientiæ*. Hoc axiomate (6) *nihil certius* nuper Needhamus dixit eſſe, idemque repetunt quotquot teneut nullam eſſe intellectionem nobis in hac vita conceſſam ſine prævia vel ſenſatione vel imaginatione, ut ſupra (n.58.) declaravi. Atque in hoc ſunt, qui agnoſcant unam ex cauſis cur anima tantopere amet corpus cui unita eſt, quia ſcilicet experitur eſſe inſtrumentum ad exercitium ſuæ vis cognoſcitivæ neceſſarium. Quin immo eo proceſſerunt aliqui, ut dicerent animam pro ſtatu ſuæ ſeparationis a corpore naturaliter remanſuram cum cognitionibus acquiſitis in ſtatu ſuæ unionis, niſi Deus per ſuam potentiam ad probos animos remunerandos & improbos plectendos nova ulterius cognoſcendi vi utroſque inſtrueret, primos quidem admittendo ad ſui adſpectum, & lumine gloriæ inſtruendo, ſecundos vero a ſe abjiciendo.

506. II. Patres & interpretes apud Benedictum Juſtinianum communiter notant effatum Apoſtoli (7), *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate*, ſignificare cognitiones noſtras de rebus cæleſtibus atque divinis eſſe quaſi totidem horum ſymbola, imagines ſcilicet rerum ſenſibilium, quæ ſolum per allegoriam quamdam ipſis cognoſcimus convenire: Et his inniti actus Fidei aliarumque virtutum ſupernaturales ad quos tenemur, eſt communis ſententia Theologorum quos citat & ſequitur Izquierdus (8), quam ſuadent, tum quia experientia teſte & ſacra Scriptura confirmante indigemus ad eos habendos externa & naturali Eccleſiæ inſtructione: tum quia intimo ſenſu conſtat non diſtingui a nobis actus ſupernaturales a naturalibus: tum quia ſupernaturales dicuntur, propterea quod fiant a nobis per talem Dei gratiam excitantem ad illos & nobiſcum concurrentem, cujus finis eſt beatitudo noſtra ſupernaturalis, non vero ex eo quod non dependeant ab ideis per ſenſus acquiſitis: Idem Theologi myſtici apud Regueram (9) docent de ipſa etiam ſublimiori cognitione Divinorum quæ dicitur Contemplatio, paucis in hac vita ſpectatæ ſanctitatis hominibus conceſſa.

507. III. Per ſymbola rerum ſenſibilium Chriſtus ipſe de cæleſtibus nobiſcum loquutus eſt (10) *quia*, inquit Cornelius a Lapide id ſtatuens inter ca-

(1) Ca. de Methodo n.4.
(2) Cl. Defen. Cart. c.32. n.48.
(3) Tu. de fin. n.64.
(4) Na. Orat. 2.
(5) Cle. l.2. Strom.
(6) Ne. Nouv. obſer. n.61.
(7) 1. Corin. c.13.
(8) Iz. Pharuſ. tr.1.di.1. q.1.pr.1. n 15.
(9) Re. Com. in Go. l.1.q.1. aſſer.1.
(10) Co. in Evang. can.15.

Digitized by Google

canones ad Evangelia intelligenda, *aliter ea homines capere non poſſent .... Sic Chriſtus tropice vocatur leo agnus oſtium lux vitis: ſic vita æterna vocatur denarius theſaurus cœna magna regnum*.

508. IV. Quid gravius his verbis S. Dionyſii, ſeu auctoris libri *de Cæleſti hierarchia* (1), *Impoſſibile eſt animo noſtro ad immaterialium aſcendere contemplationem, niſi materiali manuductione utatur*. Quibus ſimilia deinde protulit S. Thomas, adeoque potior pars philoſophorum & theologorum (2), *Dicendum quod impoſſibile eſt intellectum ſecundum præſentis vitæ ſtatum, quo paſſibili corpori conjungitur, aliquid intelligere in actu, niſi convertendo ſe ad phantaſmata*: quo nomine venit id, quod pertinet ad ideas rerum ſenſibilium. Et infra iterum (3) *omnia* inquit *quæ in præſenti ſtatu intelligimus, cognoſcuntur a nobis per comparationem ad res ſenſibiles*: quod efficacius alibi ſic expreſſit (4) *ſenſibilia ſunt prima noſtræ cognitionis principia*. His teſtimoniis univerſalibus alia conſonant tum ejuſdem S. Doctoris tum SS. Patrum, & præcipue S. Auguſtini, quorum aliqua ſupra (n. 199.) protuli, & alia inferius referam, quoniam loquuntur de ideis quibuſdam particularibus quas adverſarii nobis objiciunt. Quare quoties aliquæ occurrant apud eoſdem loquutiones, quæ excludant in quibuſdam cognitionibus uſum ſenſuum, illæ intelligendæ ſunt excludere proximum dumtaxat & immediatum, non vero remotum atque mediatum. In hoc ſenſu dicit S. Auguſtinus (5), *Diſcretio videtur mente non corpore, & ea quæ mente conſpiciuntur non indigent ullo corporis ſenſu, ut ea vera eſſe noverimus*.

ARTICULUS III.

Argumenta pro ideis entis, ſubjecti, modi, univerſalium, & exiſtentiæ.

509. PRO idea entis ſic arguo. Ens ſignificat id quod nullam in ſe ipſo contradictionem involvit, ſive id cui non repugnat eſſe: illi autem repugnat eſſe, de quo affirmari poteſt hæc propoſitio, eſt ſimul & non eſt: Atqui in omnibus, quæ occurrunt ſenſibus, poteſt mens animadvertere reperiri hoc, quod eſt nullam ea in ſe involvere hujuſmodi contradictionem; Nam de omni re, quæ ſenſibus occurrit, cognoſcere poteſt non poſſe affirmari, quod illa ſimul ſit & non ſit: ergo in omnibus quæ occurrunt ſenſibus, poteſt mens animadvertere reperiri rationem entis: ergo ſi mens rationem entis, quam in ſingulis rebus animadvertit, ita ſibi proponat, ut eam tantum conſideret & præſcindat ab omni alia quacumque conſideratione particularium affectionum earum rerum quæ ſenſibus occurrunt, jam anima facit ſibi mediate per ſenſus ideam talis entis, quæ non ſignificatur

(1) S. Di. c. 1.
(2) S. Th. 1 p. q. 84. ar. 7.
(3) Ibid. art. 8.
(4) Id. 2. 2. qu. 173 ar. 3.
(5) Au. ad Paulin. n. 38.

Digitized by Google

dicendo hoc vel illud ens, ſed tantummodo dicendo ens: Atqui hoc eſt habere ideam entis in genere mediate per ſenſus; ergo. Conſonat S.Thomas propugnans, quod (1) *poſſint abſtrahi a materia intelligibili communi ens, unum, potentia, & actus, & alia hujuſmodi, quæ etiam eſſe poſſunt abſque omni materia*.

510. Pro idea ſubjecti, modi, & cujuſvis univerſalis dico has facile poſſe effici ab anima ex animadverſione ad continuam mutationem, quam videt tum in ſe ipſa, tum in quibuſcumque rebus ſenſibilibus. Ita anima advertens eadem corpora modo eſſe lucida modo obſcura, modo quieſcentia modo ſe moventia: quin & ſe ipſa intelligens eſſe nunc cum una cognitione, deinde cum alia, aliquando cum affectu amoris vel odii, aliquando ſine horum alterutro, jam extrahit generalem ideam ſubjecti, hoc eſt entis quod ſubjacet diverſis viciſſitudinibus ſeu modificationibus, quas ipſum quodammodo ſuſtentat, & ideam modi hoc eſt entis quod in alio ſuſtentatur. Eodem modo de omnibus ideis quæ univerſales dicuntur, quarum proinde objectum non ſubjacet ſenſibus, oſtendi poteſt illas fieri per ſenſus mediate, non quidem compingendo in unam quaſi maſſam plures ideas particulares rerum ſenſibilium juxta abſurdam Malebranchii cogitationem ſupra (n.205.) expoſitam, ſed attendendo ad ea ſola attributa, quæ pluribus conveniant: in quo jam extant ideæ univerſales. Atque harum ordo is ſolet eſſe, ut prius in nobis naſcantur ideæ minus quam magis univerſales. Quem ordinem in origine noſtrarum idearum ſic ſuadet Franco Burgerſdicius Philoſophus Anglus (2): Mens prius faciliuſque intelligit illud, a quo pauciores differentias debet abſtrahere: Hinc enim fit ut primæ ideæ ſint rerum ſingularium, quia ab individuis nullæ differentiæ abſtrahuntur: atqui a ſpeciebus pauciores differentiæ abſtrahuntur, quam a generibus: ergo mens prius faciliuſque intelligit ſpecies, quam genera.

511. I. Objicitur. A ſenſationibus jucundis vel moleſtis quas habemus ex aliis nobiſcum verſantibus, facillime tranſimus ad ideas univerſales delectationis & beneficii, aut moleſtiæ ac injuriæ: Sed hic tranſitus non eſſet poſſibilis niſi illæ ideæ univerſales eſſent in nobis innatæ: ergo. Atque hæc videtur ratio cur bruta hujuſmodi careant ideis univerſalibus, etiamſi ab aliis ſibi ſimilibus ſenſationes experiantur jucundas aut moleſtas. *Reſp. omit. maj. & nego min.*, quam non probat quod dicitur de brutis; Nam attributum intelligentiæ quo deficit illorum anima eſt ſufficiens immo neceſſaria hujus defectus cauſſa.

512. II. Objicitur. Idea univerſalis ſemper eſt magis confuſa quam quævis idea ſingularis: Sed idea magis confuſa eſt minus perfecta quam idea minus confuſa: ergo idea univerſalis ſemper eſt idea minus perfecta, quam quævis idea ſingularis. Atqui conſtat experientia prius eſſe in nobis ideas minus perfectas quam magis perfectas: ergo prius in nobis ſunt ideæ univerſales quam ideæ ſingulares: ergo ante ideas ſingulares quæ fiant vel proxime vel

(1) S. Th.1. p. q.84. ar.1. ad 2.

(2) Bu. Colleg. phyſ. di.30. n.4.

Digitized by Google

vel remote per ſenſus ſunt ideæ univerſales quæ nec proxime nec remote per ſenſus factæ ſunt. Plaudere huic argumentationi poterit Carteſius, utpote quæ cohæret iis a ſe ſcriptis(1)*Dico notionem quam de infinito habeo priorem eſſe in me notione finiti, quia hoc uno quod concipiam ens nulla habita ratione finiti aut infiniti infinitum eſt ens illud quod concipio. Verum ut concipiam ens finitum oportet ut aliquid reſcindam ex generali iſta ratione entis, quam proinde priorem eſſe neceſſe eſt*. At plauſum extinguunt qui ipſi exprobrant his contraria ab eo in ſuis Principiis perſcripta, ubi ait (2) *Cum videmus duos lapides formamus ideam ejus numeri quem vocamus binarium, cumque poſtea duas aves aut duas arbores videmus, repetimus eamdem ideam quam prius, quæ ideo eſt univerſalis*. Quam doctrinam aliis exemplis confirmat.

513. Equidem *reſp. diſt. mai.* Idea univerſalis non cognita ut univerſalis eſt ſemper magis confuſa quam quævis idea ſingularis, *conc. mai.* Idea univerſalis cognita ut univerſalis eſt ſic ſemper confuſa *nego mai.* & conceſſa minori conſequens excipitur cum eadem diſtinctione. Omiſſa autem minori ſubſumpta conſequens pariter ſic diſtinguitur, prius in nobis ſunt ideæ univerſales non cognitæ ut univerſales, quam ideæ ſingulares, *omitto conſeqm*, cognitæ ut univerſales *nego conſeqm.* & cadunt reliqua. Dum Adverſarii nobis objiciunt non fieri a nobis ideas univerſales mediate per ſenſus, loquuntur de illis quæ ut univerſales cognoſcuntur, ſub quibus proinde videmus plura contineri tamquam totidem ipſius partes, quod manifeſtum eſt importare ideam tam diſtinctam, quam ſit illa quæ eſt de ſingulis partibus. Quod autem ideæ aliquæ univerſales, quæ exercite ſolum tales ſunt adeoque non cognitæ ut univerſales poſſint præcedere alias ideas minus univerſales & etiam ſingulares non eſt ad rem, quippe hoc nihil aliud ſignificat, quam ideas quæ quatenus confuſæ ſunt poſſunt convenire pluribus, præcedere illas quæ hac confuſione carent. Quod eſt ſine controverſia, quemadmodum ut habet S. Thomas qui (3) iterum iterumque quod hic reſpondemus pluribus docet, *cum aliquid videtur a remotis prius deprehenditur eſſe corpus quam deprehendatur eſſe animal, quam deprehendatur eſſe homo, quam Sortes vel Plato*. Teneamus igitur ab ideis exercite univerſalibus præcedi quidem poſſe ideas ſingulares, ſed ab ideis ſingularibus ſemper præcedi ideas ſignate univerſales. Atque hac ratione e medio tollitur quæſtio circa primatum nativitatis duarum iſtarum idearum quæ pluſquam multis agitatur a Duhamelio (4) aliiſque qui hanc diſtinctionem non adhibent.

514. Pro idea exiſtentiæ ſic arguo. Si loquamur de idea exiſtentiæ non abſtracte dumtaxat ſumptæ, ſed prout terminatur ad exiſtentiam & ad alias ſimul proprietates rerum, jam quotquot objiciuntur ſenſibus & per ſenſus apprehendimus, totidem excitant in nobis ideam exiſtentiæ. Sin loquamur de idea exiſtentiæ generice ſumpta, hæc eſt jam quoddam univerſale: univerſalium autem ideas oſtendimus naſci in nobis ex ſenſibus mediate: ergo etiam

 idea

(1) Ca. epi. p. 1. ep. 119.
(2) Ca. p. 1. n. 59.
(3) S Th. 1. p. q. 85. ar. 3. & ar. 8.
(4) Du. de ment. l. 1. c. 10. n. 5.

idea exiſtentiæ generice ſumptæ hoc modo naſcitur. Carteſius, qui emergens e tenebris Pyrrhoniſmi in quas ſe conjecerat, ſtatuit primam veritatem quæ ſibi appareret, eſſe conſequentiam illius ſuæ argumentationis (n.293.) ego cogito ergo exiſto, multorum ſcriptis celeberrimæ, plane oſtendit ideam exiſtentiæ non jam in univerſali, ſed ſuimet, collocaſſe in numero idearum, quæ a nobis acquirantur per ſenſum intimum animi. Alii etiam inter quos Galli Encyclopædiſtæ, tum in Diſcurſu præliminari, tum in articulo *Cognitio*, obſervant ideas quas primo habemus eſſe ideas de aliquo ſenſibili & de noſtra exiſtentia. Aſt alius Encyclopædiſta auctor articuli *de Exiſtentia* concedens hanc ideam provenire ex ſenſibus, negat tamen illam eſſe ex primis, ſed in iis collocat, quæ admodum difficiles ſunt acquiſitu, multaque dicit ut hoc ſuadeat, quæ tamen hoc unum ſuadent ipſum magno labore equitare per mille anfractus, ut inveniat equum cui inſidet, non quia ut Cenſet Chaumeixius (1) eumdem irridens, idea exiſtentiæ ipſi ſicut & cæteris hominibus ſit innata, ſed quia eam velit nolit, paſſim oſtendit ſe jam acquiſiviſſe. Quod Merianus neceſſarium diceret, utpote qui in Academia Scientiarum Berolinenſi ad annum 1749 propugnat cognitionem propriæ exiſtentiæ *eſſe primum actum entis quod cogitet, quatenus reliqui omnes ipſum præſumunt, quin ipſe ullum præſumat*.

ARTIUULUS IV.

Argumenta pro ideis mentis, ejuſque actuum, & ideis durationis, temporis, æternitatis, extenſionis infinitæ, aliorumque.

515. IDeam mentis mediate a ſenſibus naſci probatur, quia habita per hanc viam ex modo dictis idea exiſtentiæ vel particularis vel univerſalis, qui ad eam mentis contendat pervenire, nihil aliud faciet, quam obſervare id quod percipit affectiones corporis, non poſſe eſſe ipſum corpus nec ullam ipſius partem. Quare per remotionem quidem omnium ſenſibilium devenit ad illam quamcumque ideam mentis, quæ nobis in hac vita conceſſa eſt, nimirum entis cujuſdam naturæ omnino diverſæ ab omni re corporea & ut dicimus ſpiritualis. Atque ſi animadvertat modum quo operatur mens, cujus ideam aliquam jam ſibi formavit, incidit in ideam ipſius ideæ & cognitionis. Hoc quidem modo naſci convenientius poteſt idea mentis, quam illo quo uſus eſt Malebranchius (2) eam ex proprietatibus materiæ expiſcando, ſive ut ipſe ait per illas adumbrando; Sunt enim pluſquam a longe petitæ ſuæ illæ comparationes inter proprietates materiæ & mentis, & plane falſum eſt quod ibidem dicit, *Non paucæ in materia proprietates ab ipſis mentis proprietatibus non procul diſſitæ, deprehenduntur*.

516. Ac-

(1) Ch. Preju. to. 7. di. 3. c. 2. §. 2. & 3. (2) Ms. Inquiſ. l. 1. c. 11. §. 1.

516. Acquiſito magno idearum numero, facile eſt inquit Buſſerius (1) intellectui, unam comparare cum alia, atque vel tunc cognoſcit unam convenire alteri, jamque habet ideam affirmationis: vel cognoſcit non convenire, jamque habet ideam negationis: vel non poteſt propter multarum idearum complexionem internoſcere, an una conveniat alteri, jamque habet ideam dubitationis. Magis autem determinate ideam affirmationis & negationis fieri per ſenſus oſtendit Sylvanus Regis (2) ex eo, quod affirmatio aut negatio vel ſumitur materialiter, eaque cum ſit compoſitio idearum, tam eſt dependenter a ſenſibus, quam ſunt ideæ ex quibus componitur: vel ſumitur formaliter, jamque eſt actus quidam internus, apprehendens unius ideæ cum alia convenientiam aut diſconvenientiam, quam experimentaliter conſcii ſumus naſci ab ideis factis per ſenſus vel mediate vel immediate.

517. Pro idea durationis ſic arguitur. Facile intelligimus alias nos habuiſſe diverſis temporibus animi ac corporis affectiones; ergo facile etiam concipimus ideam exiſtentiæ noſtri, aut alterius rei in exiſtendo perſeverantis: quæ eſt idea alicujus durationis facta per ſenſus mediate. Fac jam idea durationis entis alicujus permanentis ſit talis, ut nullum in poſterum finem habiturum eſſe ens illud, repræſentet, en idea durationis ſempiternæ. Repræſentet jam idea alia exiſtentiam entis alicujus non ſolum omni cariturum fine, ſed omni etiam carentem principio & mutabilitate, en idea entis non ſolum æterni ſed etiam neceſſarii, & idea ejus durationis quæ proprie dicitur æternitas, & ſoli Deo competit.

518. Pro idea temporis dicendum, hanc naſci ex animadverſa duratione determinata motus alicujus corporis, quæ aſſumitur pro menſura aliarum durationum. Quod ſi idea determinati motus ea qua pollet mens facultate ſuas ideas augendi, ita augeatur ut evadat idea motus omni expertis extremo, tum ante ſe tum poſt ſe, en iterum idea alicujus æternitatis, hoc eſt durationis ſucceſſivæ omni ex parte infinitæ, quæ tamen quia non excludit immutabilitatem, æternitas proprie non dicitur. Sin motus aliquis concipiatur extremum aliquod poſt ſuum eſſe tandem conſequutus, ſed nullum habens extremum ex alia parte, unde primum exiſtere incœpit, & contra: en ideæ æternitatis cujuſdam antecedentis & conſequentis.

519. Pro idea extenſionis infinitæ ſic arguo. Idea extenſionis finitæ fit immediate per ſenſus, præſertim viſu & tactu: ſed idea extenſionis infinitæ eſt vel idea extenſionis finitæ infinities per intellectum repetita, vel idea extenſionis a qua intellectus ſuſtulit omnes limites, Nam (3) *intellectus*, dicam cum Cabeo; *format ſibi imaginem finitam & repræſentativam omnino finitatis, cui poſtea negat finitatem, & hanc vocat imaginem infiniti*; neque enim alia infiniti idea nobis conceſſa eſt, ut inferius oſtendam: ergo.

520. Objicit Purchotius (4) aliique paſſim. Omnes non ſolum noſtrates

tes

(1) Bu. Suit. des premi. veri. exerci. 1.
(2) Re. Uſa. de la raiſ. l. 1. p. 2. c. 3. n. 4.
(3) Cab. Meteor. L. 4. tex. 9. q. 12.
(4) Pu. Metaph. p. 2. poſt pr. 4. c. 4.

Digitized by Google

tes homines, ſed etiam Africani, Aſiatici, Americani eodem modo concipiunt extenſionem infinitam, & eaſdem in ipſa proprietates, ut minores ipſius partes contineri in majoribus, eaſque diverſis figuris, circulis, quadratis, aut triangulis diſtingui poſſe: ergo eam concipiunt in idea extenſionis infinitæ, quæ in omnibus ſimili modo eſt ab ipſis non facta.

Reſp. perm. ans, & nego conſeqm; Nam vera conſequentia eſt, ergo omnes prædìti ſunt ſimili facultate cognoſcendi, mente nimirum & ſenſibus quibus ſimilia objiciuntur corpora extenſa. Permittitur dumtaxat antecedens, quia fortaſſe laborat falſo ſuppoſito de idea extenſionis infinitæ conceſſa nobis aliter, quam per remotionem terminorum ab extenſione finita, ſive de idea infinitæ extenſionis ut ajunt abſolutæ.

521. Inſtat. Omnes eodem modo concipientes extenſionem infinitam eaſdemque in ipſa proprietates, non concipiunt in ſe neque in alia re quacunque ſenſibili extenſionem infinitam: ergo concipientes hujuſmodi extenſionem infinitam, eam percipiunt in alio quod eodem modo ſe habet in omnium mentibus: Atqui hoc aliud eſt idea extenſionis infinitæ eodem modo ſe habens in omnium mentibus, quia indita illis non facta ab illis eſt: ergo idea extenſionis infinitæ eodem modo ſe habens in omnibus nullo modo ab illis eſt facta.

Reſp. conc. ans, & nego conſeqm, & cadunt reliqua; Legitima enim conſequentia eſt hæc diſiunctiva propoſitio: ergo concipientes extenſionem infinitam, vel eam percipiunt in alio ente, ſi ſit reipſa iſtud aliud ens habens extenſionem infinitam, vel ſi non ſit, vi ſua mens ex iis, quæ immediate per ſenſus percipit, componit & format phantaſma quoddam, extenſionem habens infinitam, ut accidit in ideis Sphyngium & Chimærarum.

522. Alias ideas aliarum rerum inſenſibilium, quomodo ex ſenſibilium prævia cognitione, adeoque mediate per ſenſus oriantur declarat Fortunatus a Brixia (1). In particulari quomodo ideæ axiomatum unitatis virtutis & vitiorum per facultates animæ abſtrahendi reflectendi & ratiocinandi ex ideis ſenſualibus præhabitis proficiſcantur, Storchenaus (2) copioſe explicavit. Ideam ordinis, ſeu congruæ rerum diſpoſitionis, ſeu convenientiæ plurium inter ſe, & eorum quæ his ſunt contraria, Diderotius in Encyclopædia (3) oſtendit naſci ex facultate noſtra reflectendi ſupra ea ſenſibilia objecta, quæ experimentaliter a primo rationis, immo vitæ tempore novimus adjuvare nos magis vel minus in iis, quibus ad vitam indigemus conſervandam. Et Cordemoiſius diffuſa oratione contendens (4) ſuadere animam ex iis, quæ advertit accidere in machina corporis cui conjungitur, primo excitare in ſe amorem aut odium, gaudium aut triſtitiam, deſiderium aut metum, jam originem harum etiam idearum a ſenſibus repetit. Videri etiam poteſt Gaſſendus, ubi contra Carteſium, qui dixerat (5) *Quod intelli-*

(1) Br. Met. p.2. di.3. ſe.1. ar.2. pr.3.
(2) St Pſycholo, n.226.
(3) Enc. art. Beau. §. Ces notiones.
(4) Cor. Diſt. du Corp. Diſ.6.
(5) Ca. Med. 3. ſub init.

Digitized by Google

telligam quid ſit res, quid ſit veritas, quid ſit cogitatio, hæc non aliunde habere videor, quam ab ipſamet mea natura, hoc eſt ſine ulla mei opera, planum facit (1) hujuſmodi ideas majorem operam requirere ac ſenſationes, cum non habeantur a nobis niſi iſtis præſuppoſitis.

ARTICULUS V.

Argumenta pro idea Dei.

523. SIC arguo. Idea entis quod a ſe exiſtit, a nullo dependet, omnium quæ exiſtunt eſt cauſa, & perfectiones omnes habet abſolute infinitas, fit mediate per ſenſus: ergo idea Dei fit mediate per ſenſus. Probo *ans*. Omnium quæ extra Deum ſunt, de quorum exiſtentia dubitare non poſſumus, non ſolum habemus ideam cum volumus, & quidem ſi corporea & ſenſibilia ſunt, immediate per ſenſus; ſin autem ſpiritualia aut non ſenſibilia ſunt, per ſenſus mediate, ſed etiam facili reflexione ideam dependentiæ ipſorum ab aliqua cauſa, quæ illis dedit eſſe quod habent, acquirimus. Nam facili reflexione cognoſcimus, hoc vel illud artefactum habuiſſe ſuum eſſe ab artifice, & a materia ex qua artifex ipſum fecit, & ſimiliter cognoſcimus nos ex noſtris parentibus, plantas ex aliis plantis, & animalia omnia ex aliis ſimilibus quæ ante ſe fuerunt, proveniſſe: ergo per ſenſus mediate anima facit ſibi ideam cauſſæ ſingularum rerum, quæ extra Deum ſunt, eodemque modo facit ſibi ideam cauſſæ ulterioris cujuſque entis, quod alterius eſſe cauſſam cognovit: ergo anima facit ſibi per ſenſus mediate ſeriem idearum repræſentantium ſeriem cauſſarum quantamlibet, quam ſi ſibi ſuadet deſinere in aliqua tandem cauſa; jam mediate per ſenſus fecit ſibi ideam entis, quod a ſe exiſtit & non ab alio; Nam ſupra illud ens nullum eſſe aliud ens ſibi ſuaſit, & præterea fecit ſibi ideam entis quod a nullo dependet, & omnium quæ exiſtunt, eſt cauſa. Sin autem ſibi non ſuadet ſeriem cauſarum in aliqua tandem cauſa deſinere, ſaltem ex iis quæ per ſenſus novit & deduxit, ſuadet ſibi illud, quod nihil eſt, nullam habere vim: ergo ſuadet ſibi ſeriem cauſarum etiam infinitam a nihilo non eſſe: ergo facit ſibi ideam alicujus entis, a quo ſeries hæc cauſſarum, etiamſi infinita eſſet, dependeat neceſſe eſt. Quare facit ſibi ideam entis, quod a nulla ex infinitis etiam cauſis dependet; & a quo omnes infinitæ etiam cauſſæ dependent; adeoque iterum anima facit ſibi mediate per ſenſus ideam entis quod a ſe exiſtit, a nullo dependet, & omnium quæ exiſtunt eſt cauſa.

524. Reſtat ut oſtendatur, quomodo mediate per ſenſus anima faciat ſibi ideam entis, quod perfectiones omnes habet abſolute infinitas. Sic arguo. Anima mediate per ſenſus facit ſibi ideam dependentiæ noſtrummet, & aliarum extra nos rerum quarumcumque ab aliquo ente omnium cauſa ex nuper dictis: ergo anima mediate per ſenſus facit ſibi ideam entis, quod habet

(1) Ga. in Medit. 3. Car. dub. 2.

tiſſe, & quamvis e parentibus Catholicis natus Miſſis adeſſet, ſignum crucis efformaret, genua ad ſimilitudinem hominis orantis flecteret, non ea tamen intentione hæc faciebat qua alii ſolent: Quin etiam quid eſſet mors ignorabat, nec de ea unquam cogitaverat. Vitam tandem agebat pure animalem in objectis ſenſibilibus, & pauculis per viſum collectis ideis totam occupatam.

527. Hæc placuit referre non tam quia confirmant commercium in apta vocum ſignificatione fundatum eſſe viam compendiariam acquirendi rerum ideas, quam ut duo circa hanc hiſtoriam obſervarem. Alterum eſt, incredibile eſſe juvenem, qui mentem ad reflectendum aptiſſimam oſtendit in addiſcenda privatim lingua cum tanta & tam diuturna diſſimulatione auditus acquiſiti, vixiſſe dum ſurdus fuit vitam pure animalem, & ignoraſſe quid eſſet mors, quaſi hujus cognitio in eo qui ſtolidus non ſit, ſicut hic non erat, indigeat auribus, nec per ſenſum viſus quotidie ſe obtrudat. Alterum eſt de eodem dici, viſum fuiſſe non cogitaſſe de Deo nec de bonis & malis actionibus, non vero dici affirmate nullam in eo fuiſſe horum ideam, quemadmodum Dalhamus & Storchenaus hanc hiſtoriam referentes ſignificant, dum primus ait (1) *Theologi interrogantes quid de Deo cogitaret, nuſquam ſe eo inopem animam protendiſſe repererunt*: alter vero (2) *compertum eſt nihil de his rebus cogitaſſe, & de Deo quem prorſus ignoravit aliqua ratione colendo ſollicitum minime fuiſſe.*

528. II. Sic arguo. Teſtimonia omnis generis tum Sacra ut Bibliorum & hominum doctrina ſimul & ſanctitate inſignium, tum profana ut hominum omnis ætatis in philoſophia maxime celebratorum, nos docent ideam quam habemus de Deo, fieri ab anima mediate per ſenſus. Aliqua ut conſtet aſſumptum ex ſingulis affero. Quod pertinet ad ſacram Scripturam: Apoſtolus ad Romanos teſtatur (3) *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis*, hoc eſt creaturis; *Inviſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur*. Igitur per Apoſtolum ex iis quæ facta ſunt non quidem dumtaxat viſis ſed intellectis, utpote nimirum ab aliqua cauſa ſapientiſſima & omnipotente factis, creaturæ Mundi rationales, inter quas & homines ſunt, acquirunt cognitionem aliquam perfectionum inviſibilium Dei, quod de hominibus loquendo eſt cognoſcere Deum prævia cognitione ſenſibilium, ſive mediate per ſenſus. Luculentum etiam teſtimonium habetur in libro *Sapientiæ*, ubi increpantur, qui res creatas per ſummam cæcitatem putant Deos, quippe (4) *a magnitudine ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poterit creator horum videri*.

529. Quod pertinet ad viros doctrina & ſanctitate inſignes, S. Auguſtinum affero dumtaxat & S. Thomam, quoniam hos pracipue aliqui audent contra nos citare. Imprimis igitur S. Auguſtinus referens verba Apoſtoli nuper citata, quibus redarguit improbos quoſque & præcipue idolorum cultores,

(1) Da. Pſychol.
(2) St. Pſycho. n.228.
(3) Ad Rom. c.1.v.20.
(4) Sap.13.v.5.

res, jubet obſervare, ibi diſerte ſignificari homines illos habuiſſe cognitionem veri Dei mediate per ſenſus, cum hæc inter alia habeat (1), *per viſibilia namque creaturæ perveniſſe eos dixit ad intelligentiam inviſibilium creatoris*. Præterea cum alibi (2) enumeraſſet quædam errorum capita eorum, qui male uſi fuerunt ratione in acquirenda idea Dei ex rerum corporearum vel ſpiritualium præviis cognitionibus, non ſolum non reſpuit hunc modum cognoſcendi Deum, non ſolum promovet, ſed unicum eſſe inſinuat, qui naturalis eſt, ut legenti patebit, atque in hunc finem inquit, *Sancta Scriptura parvulis congruens nullius generis rerum verba vitavit; ex quibus quaſi gradatim ad Divina atque ſublimia noſter intellectus velut nutritus aſſurgeret. Nam & verbis & rebus corporalibus ſumptis uſa eſt, cum de Deo loqueretur.* Tandem quid clarius his ſupra (n. 199.) etiam commemoratis (3) *Deum homo interior cognoſcit per exterioris miniſterium, animus per ſenſus corporis*. Quæ S. Doctoris teſtimonia revocant in mentem illud S. Gregorii (4), *Cælorum regnum idcirco terrenis rebus ſimile dicitur, ut ex his quæ animus novit, ſurgat ad incognita quæ non novit, quatenus exemplo viſibilium ſe ad inviſibilia rapiat*.

530. Venio ad S. Thomam. Ille cum propoſitionem noſtram univerſaliter ex dictis (n. 50.) affirmaverit, diſtinctius de cognitione quam habemus de Deo & de omnibus incorporeis ſic loquitur (5), *Deum, ut Dionyſius dicit (6) cognoſcimus ut cauſam, & per exceſſum, & per remotionem: alias etiam incorporeas ſubſtantias in ſtatu præſentis vitæ cognoſcere non poſſumus, niſi per remotionem, vel aliquam comparationem ad corporalia. Et ideo cum de hujuſmodi aliquid intelligimus, neceſſe habemus converti ad phantaſmata corporum*, Duo alia ejuſdem teſtimonia audiantur ex aliis duabus quæſtionibus, quandoquidem Purchotius (7) ſuffragium in illis pro Carteſiana ſententia contineri, videtur inſinuare. Illius ſunt hæc verba (8), *Dicendum quod naturalis cognitio noſtra a ſenſu principium ſumit. Unde tantum ſe noſtra naturalis cognitio extendere poteſt, in quantum manuduci poteſt per ſenſibilia ..... Unde ex ſenſibilium cognitione non poteſt tota Dei virtus cognoſci: & per conſequens nec ejus eſſentia videri. Sed quia ſunt ejus effectus a cauſa dependentes, ex eis in hoc perduci poſſumus, ut cognoſcamus de Deo an eſt*: Alia plura ibidem habet, quæ conſentiunt cum iis, quæ ſupra (n.524.) dixit. Iterum autem alio in loco, ubi ſtatuit Deum non eſſe primum, quod a mente humana cognoſcitur, ait (9) *Simpliciter dicendum eſt, quod Deus non eſt primum, quod a nobis cognoſcitur, ſed magis per creaturas in Dei cognitionem pervenimus ſecundum illud Apoſtoli ad Romanos, Inviſibilia Dei per ea, & reliqua*: quo conſpirat alia ipſius animadverſio, quod (10) *ad cognitionem*

(1) Au. de Spir. & Lit. c.12.
(2) Id. l.1 de Trin. c.1.
(3) Au. Conf. l.10. c.6.
(4) Gr. Hom.11. in Evan.
(5) S. Th. 1.p. q 84. at.7. ad 3.
(6) S.Di. de Div. nom.c.1.
(7) Pu. Metaph. p. 1. ſe.5. c.4. pr.3. cor 2. & pr.4.
(8) S.Th. 1.p. q.12. ar.12.
(9) Ibid. q.88. ar.3.
(10) S. Th. c. Gent. l.1.

Digitized by Google

nem eorum, quæ de Deo ratio inveſtigare poteſt, multa præcognoſcere oportet .... propter quod Metaphyſica, quæ circa Divina verſatur, inter philoſophiæ partes ultima remanet adipiſcenda: a qua conſuetudine videant quo fructu recedant, qui Phyſicam nunc poſt Metaphyſicam docent.

531. Quod tandem pertinet ad Authores profanos, philoſophos præſertim, illi dici poſſunt eſſe omnes præter Carteſianos; Omnes enim paſſim affirmant & exponunt, quod quemadmodum ex effectis particulares cauſſæ, ita ex hac adſpectabili rerum univerſitate, ejus ſtructura ordine finibus, devenimus in cognitionem Dei, ut cauſſæ horum omnium effectricis & conſervatricis.(1) *Iſta vulgaria attigiſſe ſufficiat* reſpondit Gaſſendus Carteſio, *quo videas potuiſſe primos homines ideam quamdam Dei habere etſi non haberent ut tu vis innatam.* Eam & quidem manifeſtam habemus, inquit Huetius (2) *non ex idea hauſtam, ſed ratiocinando collectam, & ex gentium omnium conſenſu, & ex præclaro mundi ornatu, & ex rerum uti vocant exiſtentia earumque motu, aliiſque argumentis quæ a veteribus philoſophis, & a SS. Eccleſiæ Patribus fideliter ſunt uſurpata.* De aliquibus veterum juvat meminiſſe, quandoquidem recentiores, qui poſt Carteſium ſcripſerunt numerare, infinitum eſſet.

532. In his habemus Diogenem Laertium, qui refert ab antiquis philoſophis Deum cognitum fuiſſe, ut (3) *opificem immenſi hujus operis ſicut & patrem omnium*, obſervatque eum multis appellatum fuiſſe nominihus juxta effectus, qui nobis ſua attributa manifeſtant; Namque Græce Δία appellari, quod per ipſum ſint omnia: eumdem Ζῆνα vocari, quod vitæ omnium ſit auctor: Α'ιθρίαν, quod in æthere diſtentum ſit imperium ejus: Ἥφαιςον, quod in artificiali igne: Ποσειδῶνα, quod in humore: Δήμητραν, quod in terra. Quare ipſis etiam nominibus ſignificarunt veteres mediate per ſenſus ſeſe ideam Dei comparaſſe. Tullii libri *De Natura Deorum* cuique ſunt obvii in quibus, ſecundo præſertim, nihil aliud præſtat quam colligere ideam Dei ex his quæ in Mundo hoc adſpectabili obſervantur. Idem in libro primo Tuſculanarum iterum ex iis, quæ in hoc mundo admiramur, breviter recenſitis intulit aliquam eſſe eorumdem cauſam, adeoque ideam Dei mediate per ſenſus effici oſtendit (4), *Deum* inquit *non vides, tamen ut Deum agnoſcis ex operibus.* Hæc ex Tullio allata quæ clariſſima ſunt, oppono Adverſariis qui Tullii ſententias quaſdam minus apertas, dum ſeorſim a contextu producuntur, in rem ſuam videntur attrahere. Ita cum ipſe dixerit opinionem Deitatis (5) *non colloqutionem hominum aut conſenſum efficere, non inſtitutis confirmatam eſſe non legibus, ſed legem naturæ putandam eſſe*, non omittit Purchotius (6) pro ſua idea Dei non fa-

(1) Ca. in med.3. Juſtantia.
(2) Hu. Ceuſu. Cart. c.4. n.6.
(3) La. Zeno. l.7. infra medi.
(4) Tu. l.1. Tuſc. n 70.
(5) Ibid. n.30.
(6) Pu. Metaph. p.2. ſe. 1. c.1. reſp. ad object.

cta a nobis afferre : ſed omnino importune, ut conſtat tum ex modo dictis, tum ex eo quod ille loquendi modus non excludit cognitionem Dei hauriri mediate per ſenſus, ſed ejus facilem aſſequutionem ſignificat, utpote quæ ſponte quaſi erumpit a natura ipſius animæ rationalis. Hieronymus tandem Pontanus celebris Philoſophus in opere *De Immortalitate Animæ*, quod pothumum prodiit uno poſt natum Carteſium anno ſcilicet 1597 ſic habet (1), *quam ſcientiam habemus de Deo naturali lumine comparatam, quæ auxilio ſenſuum acquiſita non fuerit? Nonne tota illa ſcientia, quam de Deo, & de reliquis ſubſtantiis ſeparatis nobis tradidit Ariſtoteles pendet a ſenſu? Ex operationibus enim, quæ ſub ſenſum cadunt, cognoſcimus cognitione naturali ſubſtantias operantes, quæ longe a ſenſu recedunt.*

ARTICULUS VI.

Objectiones contra ideam Dei factam a nobis, ex infinito quod ipſa repræſentat.

533. I. Objicit Carteſius manifeſte contradicens iis quæ alibi dixit ſupra (n. 525.) allatis (2). *Intelligo me dubitare, me cupere hoc eſt aliquid mihi deeſſe, & me non eſſe omnino perfectum*: Sed hæc non intelligerem, *ſi prior quodammodo in me non eſſet perceptio infiniti, ſive ſi nulla idea entis perfectioris in me eſſet, ex cujus comparatione defectus meos adgnoſcerem*: ergo eſt in me non facta a me idea entis omnino perfecti. Hoc argumentum tanti faciunt multi ex Carteſianis, ut putent in eo contineri etiam demonſtrationem exiſtentiæ Dei. Ita ſentiunt Purchotius (3), Hooke (4), & Petrus Sylvanus Regis, tum in ſuo libro *de Uſu rationis* (5), tum in ſua Philoſophia ubi concludit (6), *Cogor agnoſcere me non concipere ens imperfectum, niſi per ideam entis perfecti, adeoque ideam entis perfecti præcedere in mea mente ideam entis imperfecti*: Concinit Alexander Paſcoli (7), *Debeo igitur velim nolim confiteri mihi ineſſe ideam entis infinite perfecti, per quam clare detego in alia quavis mea idea minus excellenti & minus nobili imperfectionem & dependentiam.* Quantum autem aberrent ab omni philoſophandi ratione, planum erit ex reſponſione.

534. *Reſp. conc. maj. & nego min.* In ordine ad utramque expreſſionem; Prima enim dicens intelligi a nobis, nos eſſe imperfectos & finitos, quia prius intelligimus perfectum & infinitum, negatur I. quia idea imperfecti & finiti utpote in omnibus ſenſibilibus elucens, & in iis de quibus intima conſcientia certi ſumus, non indiget ad ſui exiſtentiam idea entis perfecti & infiniti. II. Quia propter hoc ipſum, quod imperfecta & finita obvia ubique

(1) Pont. de Immor. li.4. c.3. pag.122.
(2) Ca. Medit.3.
(3) Pur. Metaph. p.2. ſe.1. c.1.
(4) Ho. Princ.Relig. to. 1. ſe.1. arg.9.
(5) Re. l.1. p.1. c.16. & ſeq.
(6) Re. Metaph. l.1. p.1. c.5.
(7) Paſ. Nuovo meto.di filoſ. p.1. diſ.6.

Digitized by Google

que ſunt, non vero perfectum & infinitum, idea finiti & imperfecti præcedit ideam infiniti & perfecti, quæ re attente perpenſa per ideas finitarum perfectionum concluditur colligi. III. Quia falſum eſt intelligi a nobis perfectum & infinitum, quale ſupponit Carteſius, illud ſcilicet quod Deo proprium eſt, infinitum abſolutum & actuale; De hoc enim nullam profecto nos habemus ideam; Nam infinitum non aliter concipimus, quam negando limites in re vel perfectione, quam nobis per mentem repræſentemus. Qui modus cognoſcendi infinitum non ſolum non eſt perceptio infiniti, quale in ſe eſt, ſed eſt potius quædam profeſſio de carentia hujuſmodi perceptionis, quam diſtinctius etiam infra ſuadebo. Reponit quidem Carteſius ibidem, *Non putare debeo me non percipere infinitum per veram ideam, ſed tantum per negationem finiti*, duas de hoc ratione afferens, altera eſt, *manifeſte intelligo priorem quodammodo in me eſſe perceptionem infiniti, quam finiti, hoc eſt Dei, quam mei ipſius*. Sed hinc alii deducunt ipſum manifeſte errare. Altera eſt *manifeſte intelligo plus realitatis eſſe in ſubſtantia infinita quam in finita*. Sed hinc non trahitur hæc conſequentia, ergo non concipio infinitum per negationem finiti. Præterea obſervat Buffierius (1) ideam perfectionis eſſe unam ex illis, quæ vix poſt attentam meditationem acquiritur, & aliam eſſe illius ideam quæ naſcitur in nobis, dum loquimur de creaturis, aliam quæ debet haberi cum loquimur de Deo. Quæ poſtquam acute diſputavit & oſtendit, concludit ſe non videre, quonam modo fuerint qui aliquid pro exiſtentia Dei arbitrati ſunt ſe concludere *ex nomine tam æquivoco, & idea tam indeterminata perfectionis*.

535. Sed venio ad ſecundam expreſſionem minoris. Hæc dicens intelligi a nobis, nos eſſe imperfectos & finitos, quia eſt in nobis idea infiniti & perfecti, & quia facimus cum illa comparationem imperfectionis noſtræ, negatur primo, quia gratis dicitur eſſe in nobis ideam infiniti & perfecti, immo juxta nuper dicta affirmatur quod certo falſum eſt. Secundo quia iterum non ſolum gratis ſed contra teſtimonium intimæ conſcientiæ ſupponitur acquiri a nobis ideam defectuum noſtrorum ex comparatione cum idea entis omnino perfecti. Nonne enim abſque eo quod ullo modo cogitemus de ente omnino perfecto agnoſcimus quotidie, & fatemur imperfectiones noſtras tum corporis tum animæ, quoties advertimus deficere ab ulteriori quavis finita perfectione? Dolet hic ſe non proſpicere, quæ alter nunciat ut jam a ſe viſa, & imperfectionem viſus fatetur. Deſiſtit ille a tentando graviori pondere, & ei movendo imparem ſe ſentit. Hi invident illis ſtaturam ampliorem, homini magis convenientem, & etiam nolens brevitatem ſuam confitetur. Jacet alter in lecto ægrotus, & in dies vires & vitam deficere lamentatur. En totidem teſtimonia cognitæ imperfectionis corporis, quin interveniat ulla cogitatio de ente omnino perfecto. Eodem modo quoties novi aliquid addiſcimus, quoties eorum quæ didicimus obliviſcimur, quoties quot ignoremus quæ alii callent animadvertimus, toties totidem noſtræ

(1) Bu. Prem. Verit. n. 278.

ſtræ mentis imperfectiones nobis plene notæ & certæ fiunt, quin quicquam de ente perfectiſſimo cogitemus, ad quod potius ex cognitis noſtris imperfectionibus quaſi per quoſdam gradus ſi volumus aſſurgimus, illudque adoramus infinitum in omni perfectione. Unde iterum deſcendere poſſumus ad confirmandam agnitionem noſtræ imperfectionis, obſervando intelligentiam noſtram ad Divinam habere eam rationem, quam habet extenſio noſtra corporea ad extenſionem tum creatam tum imaginariam conjunctim.

536. Inſtat Malebranchius (1). *Mens non modo habet ideam infiniti; immo etiam hanc habet ante ideam finiti. Nam ens infinitum concipimus ex eo dumtaxat, quod concipimus ens, nulla habita ratione, an ſit finitum an vero infinitum.*

Reſp. nego aſſumptum cum Locke (2), qui provocat ad intimam conſcientiam quam non dubitat cuique teſtari omnino oppoſitum; Quis enim non videt pueros diſtincte cognoſcere binarium aut ternarium, & ſphæras quibus ludunt, longe ante quam vel minimam ideam habeant infiniti? De probatione adjuncta quid dicam? Illa habet contradictionem in terminis, quippe dicit nos concipere infinitum, quin cognoſcamus infinitum.

537. Inſtat Sylvanus Regis (3). Cognoſcimus negationes rerum non per ſe ipſas, ſed per realitates ipſis oppoſitas: Sic tenebras cognoſcimus per lucem, & cæcitatem per viſionem; quare hanc dicimus eſſe negationem viſionis, illas autem lucis: Atqui finitum importat negationem ejus, cujus realitas eſt in infinito: ergo cognoſcimus finitum per infinitum. Ex Carteſio derivata eſt hæc objectio cujus ſunt hæc (4) *Verum non eſt intelligi infinitum per finis ſeu limitationis negationem, cum e contra omnis limitatio negationem infiniti contineat.*

Reſp. perm. maj., & diſt. min. Finitum importat negationem infiniti, ſed non ſolam, *conc. min.* ſolam *nego min. & conſeqm.* Finitum igitur in aliqua perfectione importat ſuam quamdam realitatem primario & principaliter: ſecundario autem importat etiam negationem majoris perfectionis, quam tamen negationem non concipimus ſeu ut melius dicam non determinamus niſi per relationem ad oppoſitam perfectionem, quam realiter cognoſcimus juxta modo dicta. Quare dici abſolute non poteſt finitum concipi tamquam negationem infiniti, quod luculentius propugnabunt, qui ita reprehendunt finitum dici negationem infiniti, ut velint potius infinitum prout cadit in mentem noſtram dicendum eſſe negationem finiti, quam controverſiam irridet ſimul & tractat Buffierius (5). Sed melius ut mihi videtur reſpondit Gaſſendus objectis Carteſii verbis (6). *Licitum eſt tibi poſitivam rem duplici negatione explicare*, ut finitum per negationem infiniti: *verum illi qui negativum negatione explicant* ut infinitum per negationem finiti, *non videntur non planius loqui*. Quis enim neget planius loqui, qui cæcum dicit eſſe

(1) Ma. Inqui. l.3. p.2. c.6.
(2) Lo. Exa. de Maleb. pag 189.
(3) Re. Uſa. de la raiſ. l.1. p.1. c.7.
(4) Ca. ad dub.4. Gaſſ. in med.3.
(5) Bu. Pre. an. veri. amn.356.
(6) Ga. in med.3. dub.4. Inſta. n.4.

Digitized by Google

eſſe animal privatum viſu, quam qui videntem dicat animal cæcitate carens. Permiſſa autem eſt major non conceſſa, quia etiamſi cognoſcamus negationes per realitates, non tamen neceſſarium eſt, ut hæ realitates ſint illis negationibus oppoſitæ, quaſi nulla haberi poſſit idea negationis alicujus ab eo qui careat idea realitatis oppoſitæ. Quod falſum eſſe declarant cæci nati, qui dum rogant ſe duci ab aliis, jam fatentur ſe cæcos, adeoque habere ideam cæcitatis, quin umquam habuerint illam viſionis, qualem ſaltem habent qui cæci nunquam fuerunt. Reſtat igitur ut idea negationis, quæ naſcitur ex oppoſita realitate dicatur magis propria, quam quæ per aliam realitatem excitatur.

538. Aliter eamdem objectionem juvat proponere, ut ingens Carteſianorum ſtudium in ea approbanda & promovenda magis magiſque appareat eſſe irrationabile. Sic objicitur. Habemus ideam Dei ut entis infinite perfecti: ſed idea entis infinite perfecti non poteſt fieri a nobis ne per ſenſus quidem mediate. Probatur hæc minor. Ut poſſet fieri a nobis aliquo modo idea entis infinite perfecti, opus eſſet ut haberemus infinitam vim cognoſcendi: Sed non poſſumus hanc habere, nam hæc ſolius Dei propria eſt: ergo non poteſt fieri a nobis ullo modo idea entis infiniti perfecti. Major neganda probatur, & vis objectionis ſive quoddam tandem æquivocum proponitur. Ut poſſent comprehendi manibus infiniti nummi, opus eſſet, ut haberemus infinitam vitam ſive infinitam vim prenſandi: ergo a pari, ut poſſet fieri a nobis aliquo modo idea entis infinite perfecti, opus eſſet ut haberemus infinitam vim cognoſcendi.

Reſp. I. *nego maj* primi argumenti; Nam Deus eſt ens infinite perfectum abſoluta infinitate, cujus nos nullam ut diximus ideam habemus. *Reſp.* II. omiſſa hac majori cum reliquis, quæ proceſſus argumentationis ſupponit concedi, venio ad ultimum argumentum, cujus *conc. ans*, *& nego conſeqm.* Diſcrimen ſtatim apparet, ſi ex una parte ponamus nummos, & obſervemus illos dici infinitos eſſe, ex alia vero noſtram ideam entis infinite perfecti & obſervemus illam neceſſario finitam dicendam eſſe, & vix tantillam, ſi comparetur cum ea, quam habent Beati in Cælo, quorum pariter ideæ ſunt finitæ. Nummi infiniti requirunt utique vim infinitam prenſandi, ut poſſint manibus omnes comprehendi, quare antecedens eſt verum: At idea finita non requirit niſi vim cognoſcendi finitam, quare conſequentia falſa & ſimilitudo nulla. Æquivocum igitur fieri poteſt in his duobus loquendi modis, qui per errorem putari poſſent idem ſignificare, nimirum idea infinita & idea infiniti. Cavendum proinde ne cum ideam entis infinite perfecti dicimus nos habere, credamus nos aut ullum intellectum creatum habere etiam ideam infinitam entis infinite perfecti.

539. Inſtatur. Non ſolum nequit fieri a nobis idea infinita entis infiniti, ſed ne idea quidem finita entis infiniti, quæ ſaltem clara ſit, ſicuti clara eſt idea Dei: ergo.

Reſp. nego ans. Et præter exempla durationis ſempiternæ, & etiam æter-

æternitatis ſupra (n.517.) allata, quæ ejus falſitatem oſtendunt, ſit aliud in idea quam nemo geometrarum negabit ſe habere clariſſimam de hyperbola, curva ſcilicet quæ ſi lineæ cuidam rectæ ſibi adjacenti in infinitum productæ quam aſymptotum appellant, continenter accedat, nunquam tamen ad illius contactum perveniet. Nemo enim ex geometris clare non concipit lineam rectam in infinitum productam, quæ ſecta ſit in partes æquales, & ab ipſius ſectionis punctis ſingulis erectas habeat totidem ſibi perpendiculares decreſcentes in progreſſione Geometrica, ut $1. \frac{1}{2}. \frac{1}{4}$, & ſic in infinitum, & deinde curvam ductam per extrema hujuſmodi perpendicularium, quæ erit ipſamet hyperbola.

540. II. Objicitur. S. Auguſtinus dicit (1). *Unde qualiſcumque in corporibus appeteretur æqualitas, aut unde convinceretur longe plurimum differre a perfecta, niſi ea quæ perfecta eſt, mente videretur*: ergo S. Auguſtinus ad intelligendam imperfectionem creaturæ requirit præviam cognitionem perfectionis creatoris.

Reſp. conc. ans, & *diſt. conſeqns*. Ad cognoſcendam imperfectionem quamcumque creaturæ requirit cognitionem perfectionis creatoris, *nego conſeqm*, ad cognoſcendam imperfectionem, quæ *longe plurimum differat* a perfectione creatoris requirit cognitionem perfectionis Creatoris, *ſubdiſt.*, acquiſitam, *concedo*: non acquiſitam, ſeu non factam a nobis, *nego conſeqm*. Diſtinctio eſt clara, & conformis toti contextui S. Doctoris, qui ibi notans ea corpora nobis placere, in quibus habetur quædam unitas per conſpirationem partium omnium in unum, infert placere nobis unitatem, cujus jam abſtractam quamdam ideam ſibi mens efformat, quam ulterius perficit ſi vult, tollendo omnes imperfectiones, quas reflectendo detegit mens in unitate cujuſvis corporis, & ipſemet Auguſtinus exponit, ex qua idea perfectioris unitatis & etiam perfectiſſimæ jam acquiſita, obſcura utique & confuſa poteſt intellectus inferre & ſtatuere longe differre unitatem apprehenſam in quibuſvis creatis rebus ab illa, quæ invenitur ſoli conveniens Creatori.

541. Inſtatur. Alibi S. Auguſtinus poſt connumerata varia bona creata dicit (3), *in his omnibus bonis non diceremus aliud alio melius, cum vere judicamus, niſi eſſet nobis impreſſa notio boni, ſecundum quod & probaremus aliquid, & aliud alii præponeremus*: ergo S. Auguſtinus ad intelligendam bonitatem variis modis finitam requirit præviam notionem boni illimitati & infiniti nobis impreſſam: & ſicuti hanc requirit ad intelligendam bonitatem finitam, ita in ſuperiori allato textu requirit impreſſam notionem perfectionis infinitæ ad intelligendam perfectionem finitam. Magni momenti credit eſſe Duhamelius hæc Auguſtini verba (3) pro opinione Carteſiana.

Reſp. conc. ans, & *diſt. conſeqns*. Requirit notionem boni, & perfectionis illimitatam nobis impreſſam a noſtramet facultate cognoſcendi per va-

(1) Au. de Ver. Relig. c.30.
(2) Ag. de Trin.l.8. c.3.
(3) Du. de ment.l.1. c.10. n.6.

Digitized by Google

varias reflexiones ad res ſingulares, *conc. conſeqm*: nobis impreſſam, hoc eſt nullo modo factam a nobis, ne per ſenſus quidem mediate, *nego conſeqm.* Auguſtinus ibi vult ut advertamus, poſito quod dicat quis unum eſſe magis bonum quam aliud; neceſſarium eſſe ut habeat ideam boni alicujus in genere, quæ profecto illimitata eſt. Idea hæc illimitata dicitur a Carteſio impreſſa in mente noſtra a Deo in ipſa animæ creatione: Auguſtinus vero hoc neque hic neque alibi dicit, ſed ejus verba ſunt nobis eſſe impreſſam notionem boni, quod opera noſtra fieri potuit, quemadmodum quiſque ſtudioſus imprimit ſibi ſuo conatu & labore hanc vel illam ſcientiam. Immo nec aliter in nobis imprimi, quam hoc modo ibidem inſinuat S. Doctor, dicens *Si potueris ſine illis quæ participatione boni bona ſunt, percipere ipſum bonum, perſpexeris Deum*: & paulo ſupra ſimiliter dixerat, *Bonum hoc & bonum illud. Tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum ſi potes, ita Deum videbis, non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni.*

ARTICULUS VII.

Objectiones contra ideam Dei factam a nobis ex uniformitate quam habet in omnium mente.

542. OBjicit Carteſius (1). Si idea Dei eſſet aliquo modo facta a nobis, *non tam conſtanter ab omnibus eodem modo conciperetur*: ergo ſi tam conſtanter ab omnibus eodem modo concipitur, illa nullo modo facta eſt a nobis: Probat antecedens ſic. *Nulla eſt res phyſica, nulla ſenſibilis, de cujus natura non major opinionum diverſitas apud Philoſophos reperiatur*, quam de Deo; *Etenim omnes metaphyſici in Dei attributis deſcribendis unanimiter conſentiunt*: Atque hoc ideo eſt, quia de rebus phyſicis & ſenſibilibus habentur ideæ factæ a nobis: ergo.

Reſp. nego ans; Nam ratio, quare eadem eſt idea Dei in omnibus, non quidem ſimpliciter omnibus, ſed moraliter omnibus philoſophis eſt, quia ſimilis in omnibus eſt anima ſeu facultas cogitandi, & eadem ſunt omnium ſenſibus propoſita objecta, ex quibus mediate idea Dei acquiritur. Quod pertinet ad probationem, nego imprimis rationem diverſitatis opinionum in controverſiis phyſicis eſſe, quia hæ opiniones ſunt ex ideis factis a nobis; Vera enim ratio eſt, quia vel non omnes homines inſtructi ſunt eadem ſenſuum perſpicacia, vel oſcitanter iis utuntur, vel carent Dialectica, quæ illos dirigat in recta judicandi methodo, & deducendi ex iis, quæ ſenſibus obvia ſunt, ea quæ iiſdem ſunt impervia, vel ſi Logica non carent, eam aut per malitiam aut per negligentiam non ſemper adhibent. Ceterum negari etiam poteſt, quod ut verum aſſumitur, dari opinionum diverſitatem circa naturam rerum phyſicarum, ſiquidem generales ſaltem corporum proprietates, quas cum quis dicit naturam rerum phyſicarum, ſolet ſigni-

(1) Ca. Reſp. ad ſecun. object.

Digitized by Google

ficare, extra controverſiam ſunt apud philoſophos, quoniam ſunt conſequentiæ, quæ immediate ex hujuſmodi rerum apprehenſione inferuntur; Obſervari enim poteſt in ſolis veritatibus, quarum perceptio ex ſerie quadam aliarum rite cognita dependet, haberi diverſitatem opinionum inter homines, qui aliunde libidini certaminis ac diſſenſionis non indulgeant.

543. Carteſii objectio poteſt etiam magis promoveri, aut declarari ſic. Idea Dei eadem eſt in omnibus hominibus: ergo illa non eſt opus mentis hominum. Probatur conſequentia: Opera mentis hominum non eodem modo fiunt ab omnibus: ergo ſi idea Dei eſſet opus mentis hominum, idea Dei non eſſet eadem in omnibus. *Ans* probatur. Opera manuum hominum non fiunt eodem modo ab omnibus, unaquæque enim pictura, ſculptura, ſcriptura, artificium quodvis ſtatim prodit diverſum artificem, ſi diverſus revera ſit: ergo a pari opera mentis hominum non fiunt eodem modo ab omnibus.

Reſp. diſt. ans, Idea Dei eſt eadem quantum ad ſubſtantiam in omnibus, *conc. ans*, eſt eadem quantum ad accidentia, ut majoris vel minoris claritatis, *nego ans & conſeqm.* Eamdem eſſe quantum ad ſubſtantiam ſignificat omnes concipere Deum cum his aut ſimilibus attributis entis a ſe, perfectiſſimi, & omnium cauſſæ. Venio ad probationem conſequentiæ, ejuſque antecedens diſtinguo. Omnia opera mentis hominum non fiunt tum quantum ad ſubſtantiam, tum quantum ad accidentia eodem modo ab omnibus, *conc. ans* propter rationem nuper allatam: aliqua opera hominum non fiunt ſaltem quantum ad ſubſtantiam eodem modo ab omnibus, *nego ans & diſt. conſequens* modo jam dicto. Ultimi autem argumenti antecedens poteſt diſtingui eodem modo ac primum; Nam quantum ad ſubſtantiam quædam opera manuum hominum non ſunt diverſa; Picturæ enim aut ſculpturæ ejuſdem rei, licet factæ a diverſis, illam imitantur: & voces etſi a diverſis perſcriptæ non mutant ſignificationem: & artificia, quæ exhibent res ſocietati hominum communiter utiles aut neceſſarias, ut quæ ſunt victus veſtitus aut habitationis, non poſſunt dici diverſa quantum ad ſubſtantiam operum, quoties illorum uſui aut fini reſpondeant. Quare hæ voces ſubſtantia operis hic ſignificant id quod præcipue attendi debet in opere. Elegantia autem major vel minor pertinere poteſt ad operis accidentia, quæ utique diverſa ſunt; quare accidentia operis hic vocantur, quæ id quod præcipue attendi debet in opere, comitantur. Hac diſtinctione poſita ſtat ſimilitudo ut patet inter antecedens & conſequens. Poteſt præterea diſſimulata diſtinctione permitti antecedens; Tunc enim ſi etiam elegantia & nitor operum pertinent ad ſubſtantiam ipſorum facile eſt videre diſcrimen, quod intercedit inter opera manuum, & ideam Dei opus mentis; Idea enim Dei in omnibus hominibus dependet ab iiſdem mediis, quæ eodem modo omnes homines habent ex proxime dictis, ideoque diverſa in ſingulis non eſt. Opera autem manuum

Digitized by Google

nuum dependent a mediis ut exercitio, magiſtris, aliiſque, quibus ſinguli eodem modo inſtructi non ſuut.

544. I. Inſtat Guyonus (1), ſive Auctor libri *L'Oracle des nouveaux philoſophes*. Quod fit ab hominibus non eſt commune ac perpetuum: Sed idea Dei omnibus hominibus communis eſt ac perpetua: ergo non fit ab hominibus.

Reſp. diſt. maj. Quod fit ab hominibus ex conſilio & induſtria, non eſt commune ac perpetuum, *conc. maj*: Quod fit ex quadam neceſſitate naturæ non eſt tale *nego maj*. Et conceſſa vel potius permiſſa minori, *nego conſeqm*. Poſſe aliquid factum ab hominibus ex iis, quæ neceſſario quodammodo fiunt, commune eſſe ac perpetuum, patet in hominum inceſſu, viſione, luctu, riſu, in quorum numero eſt etiam cognoſcere ſenſibilia, & aliquas obvias illationes ex illis deducere.

II. Inſtat. Ideo nemo negat inditum nobis eſſe amorem boni univerſim ſumpti, deſiderium noſtræ conſervationis, inclinationem naturalem in ea quæ nos conſervent, horrorem in ea quæ nos deſtruant, quia hæc reperiuntur in omnibus eodem modo; ergo ex eadem ratione negari non poteſt inditam eſſe in nobis ideam Dei.

Reſp. diſt. ans. Nemo negat inditum nobis eſſe amorem boni, hoc eſt vim eliciendi actus amoris in bonum, & idem dico de deſiderio illo & reliquis, *conc. ans*. Nemo negat inditum nobis eſſe amorem boni, hoc eſt actum amoris boni, *nego ans & conſeqm*, quæ quam male ex eo antecedenti inferatur, manifeſtum eſt ex brutis, de quibus illa nequit affirmari, etſi de iiſdem antecedens non poſſit negari. Expoſita objectio revocat in mentem ejuſdem abuſum ab his factum, qui ex uniformitate cognitionum circa aliqua objecta concludebant unam numero eſſe animam intellectivam in omnes homines diſtributam (2): *Si non eſſet*, ſic Themiſtius apud Hierony. Pontanum, *idem numero intellectus omnibus hominibus, non eſſent eadem principia communia omnibus, neque eadem communes animi conceptiones*.

ARTICULUS VIII.

Aliæ Carteſii objectiones.

545. I. OBjicit (3). *Ex ſola colorum viſione in ſonorum notitiam devenire nos poſſe falſum eſt*: ergo *ex prævia rerum corporearum inſpectione in Dei notitiam devenire nos poſſe a fortiori falſum eſt; Nam plus analogiæ ſive paritatis fingi poteſt inter colores & ſonos, quam inter res corporeas & Deum*. Hoc argumento uſus primo fuit Carteſius (4) in Diſſertatione de Methodo.

Reſp. conc. ans, & nego conſeqm. Ipſius autem probationem ſic *diſtinguo*:

(1) Gu. Orac. Conver. 2.
(2) Po. de Immortal, l. 6. c. 6.
(3) Ca. Reſp. ad ſeç. object.
(4) Ca. n. 4. §. Sed tota.

guo : plus analogiæ hoc eſt ſimilitudinis in natura eſt inter colores & ſonos, quam inter res corporeas & Deum, *conc.* : plus analogiæ, hoc eſt relationis eſt inter colores & ſonos, quam inter res corporeas & Deum, *nego*. Igitur ſi hæ voces Analogia aut Paritas uſurpentur hic pro relatione inter duo, ut relatione effectus ad ſuam cauſam, hujuſmodi analogia maxima incurrit in oculos conſiderantis res corporeas & Deum, nulla vero illius, qui conſideret colores & ſonitus. Quare fit ut facile ex rerum corporearum inſpectione quiſque in Dei notitiam deveniat, cum facile quiſque ex cognitione effectus veniat in cognitionem cauſſæ, & contra fit ut nemo ex colorum notitia veniat in ſonorum notitiam. Si vero hæ voces analogia, ſive paritas uſurpentur pro ſimilitudine aut proportione in natura ſive eſſentia, plus certe analogiæ hujus reperitur inter colores & ſonos, utpote qui ambo modi ſunt corporei, quam inter Deum & res corporeas utpote res, quarum una ſpiritualis increata & infinita eſt, alia vero nihil horum eſt. Sed tunc negatur, quod Carteſius eo modo diſcurrens videtur ſupponere, requiri hujuſmodi analogiam in naturæ ſimilitudine ſitam ad cognoſcendum unum ex alio.

546. II. Objicit ibidem. *Id ratione cujus agnoſcimus eſſe in Deo abſolutam immenſitatem, ſimplicitatem, unitatem alia omnia complectentem* eſt opus ſolius Dei : Sed id, ratione cujus agnoſcimus eſſe in Deo immenſitatem & reliqua, eſt idea Dei : ergo idea Dei eſt opus ſolius Dei.

Reſp. conc. maj., in qua deſcribitur anima compos ſui ; quæ eſt id, ratione cujus cognoſcimus ea quæ de Deo cognoſcimus : & *nego min.* Carteſius totus eſt in ſuadenda majori, quæ a nullo negatur. Succum ipſius argumenti refero, quia opportunum eſt ad probandum mentem noſtram capacem cogitandi de Deo eſſe opus ſolius Dei. Dicit igitur ſic. Opus ſolius Dei eſt, quod a nulla alia cauſa provenire poteſt, quam a Deo : nec poteſt provenire ab alia cauſa, quam a Deo id quod in ſe aliquo modo habet aliquid, quod non reperitur niſi in Deo, & proinde eſt (1) *tanquam nota artificis Divini operi ſuo impreſſa* : Atqui id ratione cujus agnoſcimus eſſe in Deo immenſitatem & reliqua, habet in ſe aliquo modo id quod non reperitur niſi in Deo, ſcilicet immenſitatem, & reliqua attributa Divina, non quidem, ſic Carteſius (2), actualiter & formaliter, ſed objective, hoc eſt ut ego interpretor, quatenus hæc attributa intelligit : ergo id, nimirum anima noſtra, ratione cujus Deum & Divina attributa cognoſcimus, eſt opus ſolius Dei. Hoc Carteſii ratiocinium illuſtrari poteſt reformando comparationem, qua ſæpe abutitur (3) *machinæ valde perfectæ, cujus idea eſt in mente alicujus artificis ; ut enim artificium objectivum huius ideæ debet habere aliquam cauſſam, nempe ſcientiam hujus artificis, vel alicujus alterius, a quo illam accipit, ita idea Dei* (inquit ipſe, ego dicam, ita anima noſtra, quæ prædita eſt facultate cogitandi de Deo ipſo infinito & immenſo, etiamſi finito

(1) Ca. med. 3. & reſp. ad ſecu. object.
(2) Id. medit. 3.
(3) Id. Synop. ſex medit. & Reſp. ad prim. object. & Princ. p. 1. n. 17.

Digitized by Google

finito modo id faciat) *non poteſt non habere Deum ipſum pro cauſa*. Idipſum inſinuat illud, quod ſcriptum eſt(1) *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*; Sicut enim lumen eſt id per quod videmus, ita anima noſtra eſt id per quod cognoſcimus: & ſicuti lumen, de quo loquitur Scriptura, ſignificatur eſſe in nobis a ſolo Deo; Nam dicitur lumen vultus Domini: ita anima iſthæc noſtra ſignificatur eſſe a ſolo Deo. Qui in citato textu nomine luminis intelligunt cognitionem, idem faciunt ac illi, qui putarent viſionem, & lumen per quod videmus, unum & idem eſſe.

547. III. Objicit (2). *Realitas objectiva cujuslibet ex noſtris ideis requirit cauſam, in qua eadem ipſa realitas non tantum obiective, ſed formaliter vel eminenter contineatur: Habemus autem ideam Dei, hujuſque ideæ realitas objectiva nec formaliter nec eminenter in nobis continetur, nec in ullo præterquam in ipſo Deo poteſt contineri: ergo hæc idea Dei, quæ in nobis eſt requirit Deum pro cauſa*. Argumentum hoc Carteſius, quod primo fuſius propoſuit vel implicavit in tertia ex ſuis meditationibus, inſignire non dubitavit ſpecioſo titulo demonſtrationis more geometrico deductæ, cum revera nihil aliud ſit, quam labyrinthus vocum, ex quo niſi poſt attentam meditationem & laborem non mediocrem egredi quemquam non poſſe ex dicendis conſtabit. Apta ipſius impugnatio habetur etiam ab Jo. Bapt. de Benedictis (3) tum in ſua philoſophia, tum in tertia ex litteris apologeticis pro Theologia Scholaſtica ſub nomine Benedicti Aletini vulgatis, tum in harum vindiciis (4): & apud Gaſſendum, qui poſtquam ineptias omnes & abſurditates terminorum quibus conſtat, præclare declaravit, concludit & perſuadet, Carteſium dum hæc loqueretur habuiſſe præ oculis imaginationem, qua ideas concepit eſſe in mente per objecta tamquam imagines ſunt in cera per impreſſionem ſigilli, quam tamen imaginationem cum exprimere nollet, quia (5) *videri volebat ſe habere ſubtiliorem modum* cogitandi, incidit in loquutiones plenas obſcuritatis. Juxta hanc Gaſſendi interpretationem argumentum Carteſii ſic exponitur: Idea requirit objectum, in quo id quod ea repræſentat contineatur Sed habemus ideam quæ repræſentat id quod in Deo ſolo continetur: ergo hæc idea requirit Deum pro objecto. Quod ut manifeſtum eſt, extra propoſitum eſt. Nam non infert ideam Dei eſſe in nobis a Deo tamquam a ſola cauſſa efficiente.

548. Sed redeo ad ipſum Carteſii ratiocinium prout jacet, cujus quænam ſit vis non poteſt intelligi niſi prius declaretur vocum ſignificatio & ſenſus propoſitionum, quæ ipſæ per ſe ſunt ſatis obſcuræ, nec per ea quæ ad illorum intelligentiam præmiſit Carteſius profecto declarantur. Quid enim ſibi volunt hæc verba, *Realitas objectiva ideæ*, quibus nuper uſus eſt etiam Genuenſis, ut ſuaderet hanc ſuam propoſitionem (6), *Mens nequit ipſa ſibi*

(1) Pſal 4. v.7.
(2) Ca. Reſp. ad ſec. obje. more geometrico diſpoſitas prop.2.
(3) Be. Phi. to.4. l.3. c.2.
(4) Diſeſ. dell' Alet. p.2. § 1. n.10.
(5) Ga. in med.3. Car. Iuſt §.1. n.10.
(6) Ge. Metaph. p.2. pr.18.

ſibi eſſe cauſa creatrix ſimplicium idearum. Genuenſis quidem illa nullo modo explicat, quaſi ſint apertæ ſignificationis. At non ita Carteſius, qui eorum protulit revera definitionem: ſed ex qua non video, quid claritatis acquirat ſua demonſtratio (1); *Per realitatem objectivam ideæ intelligo entitatem rei repræſentatæ per ideam, quatenus eſt in idea, eodemque modo dici poteſt perfectio objectiva, vel artificium objectivum; Nam quæcumque percipimus tamquam in idearum objectis, ea ſunt in ipſis ideis objective*. Profecto ſiquid ſignificant hæc verba, *entitas rei repræſentatæ per ideam, quatenus eſt in idea*, vel ſignificant rem ad quam tamquam ad objectum terminatur cognitio: vel ſignificant cognitionem terminatam ad rem aliquam ut ipſius objectum: vel ſignificant rem expreſſam in noſtra cognitione, & quaſi depictam, quod brevi dici ſolet objectum prout cognitum eſt.

Equidem cum lego Carteſium ſub iiſdem verbis ſignificanter dicere ut ſupra (n.236.) oſtendi ideas rerum, quæ extra nos ſunt haberi in nobis ab ipſis rebus tamquam earum cauſſis dicerem primum ex tribus allatis ſenſibus eſſe Carteſii menti omnium maxime conformem. At dum ipſe idem alibi eſſe objective in intellectu explicat per rem quatenus eſt in mente cognoſcente exemplum ponens in idea Solis, quæ inquit (2) eſt *Sol ipſe in intellectu exiſtens non quidem formaliter ut in Cælis, ſed objective hoc eſt eo modo quo objecta in intellectu eſſe ſolent* jam ad tertium ſenſum mens determinatur: Gaſſendus vero in ſecundo ſenſu loquutum Carteſium credidit, per realitatem objectivam inquit (3) *videris tu nihil aliud velle, quam ut idea repræſentative nihil contineat, quod ipſo facto non ſit in ipſamet re*. Simili modo hæc Carteſii verba accepit ignotus auctor primarum objectionum. Arnaldus tandem loquens de eadem definitione contendit (4) a Carteſio nomine realitatis objectivæ ideæ ſignificari ideam reflexam, cujus objectum eſt alia idea quam dicam directam. Hæc Arnaldi interpretatio recidens in ſecundam ex propoſitis ſignificationibus minus conſona eſt iis, quæ alibi Carteſius jampridem ſic dixerat (5), *Si realitas objectiva alicujus ex meis ideis ſit tanta, ut certus ſim eamdem nec formaliter nec eminenter in me eſſe; ego ejus ideæ cauſa eſſe non poſſum*; Etenim poſito, quod nomine realitatis objectivæ Carteſius intellexerit ideam reflexam ſive ideam, cujus objectum eſſet alia idea, non negaſſet mentem eſſe cauſam hujus ideæ reflexæ, adeoque non dixiſſet, *certus ſum eamdem formaliter nec eminenter in me eſſe*.

549. Perſequar jam ſingulas ſignificationes, eaſque incipiendo a prima ponam in argumento Carteſii, loco vocum quarum ſunt ſignificationes ut ipſius argumenti ſenſus apertus reddatur. Jam vero juxta primam ſignificationem, argumentum illud ſic reformatur. Res ad quam tamquam ad objectum terminatur quælibet ex noſtris ideis requirit cauſam, in qua res illa formaliter vel eminenter contineatur: Sed habemus ideam Dei, & Deus ad

(1) Ca. Reſp. ad ſec. objeſt.
(2) Ca. Reſ. ad prim. object.
(3) Ga. in med. 3. dub. 4.
(4) Ar. vrai. & fauſ. ide. c. 6.
(5) Car. medit. 3.

Digitized by Google

ad quem terminatur tamquam ad objectum noſtra idea, nec formaliter nec eminenter in nobis continetur, nec in ullo alio, præterquam in Deo poteſt contineri: ergo idea Dei, quæ in nobis eſt, requirit Deum pro cauſa. In hoc argumento, ut patet nulla eſt propoſitionum connexio. Quare tranmiſſa majori, & conceſſa minori negatur conſequentia. Tranſmittitur autem major, quia vera dumtaxat eſt, ſi ſermo ſit de rebus exiſtentibus creatis, quæ proinde habent cauſam: falſa autem eſt, ſi ſermo ſit de re exiſtenti increata, nimirum Deo; Cum enim Deus ſit prima cauſa, non ſine contradictione dicitur primam cauſam habere ſui cauſam: falſa præterea eſt ſi ſermo ſit de rebus vel non exiſtentibus, vel impoſſibilibus; res enim nondum exiſtentes nihil ſunt, & nihilum nullam habet ſui cauſam: res autem impoſſibilis ne habere quidem poteſt.

Ex ſecunda autem ſignificatione argumentum Carteſii ſic effertur. Quælibet cognitio noſtra terminata ad rem aliquam ut ipſius objectum, requirit cauſam in qua eadem ipſa cognitio formaliter vel eminenter contineatur: Sed habemus cognitionem Dei, & cognitio hæc terminata ad Deum ut ipſius objectum, nec formaliter nec eminenter in nobis continetur, nec in ullo alio præterquam in ipſo Deo poteſt contineri: ergo hæc cognitio Dei, quæ in nobis eſt, requirit Deum pro cauſa. In hoc argumento conceditur major, & negatur minor, quæ involvit contradictionem, affirmans habere nos cognitionem Dei, quin eam habeamus neque formaliter neque eminenter. Dico autem in anima noſtra, ut in ejus cauſa atque ſubjecto, contineri formaliter eam cognitionem. Anima enim noſtra ea facultate prædita eſt, ut de Dei infinitis perfectionibus modo quidem ſatis imperfecto, ſed tamen aliquo cogitare poſſit.

550. Ex tertia tandem ſignificatione objectio hoc modo procedet. Res expreſſa & quaſi depicta in cognitione noſtra requirit cauſam, in qua eadem ipſa res expreſſa & quaſi depicta contineatur formaliter vel eminenter: Sed habemus cognitionem Dei, & Deus expreſſus & quaſi depictus in hac cognitione nec formaliter nec eminenter in nobis continetur, nec in ullo alio præterquam in ipſo Deo poteſt contineri: ergo hæc cognitio Dei, quæ eſt in nobis, requirit Deum pro cauſa. In hoc argumento diſſimulato iterum vitio formæ, nulla ſcilicet connexione conſequentiæ cum præmiſſis, *diſt. maj.* Res expreſſa in cognitione requirit cauſam, ſecundum quod eſt mera repræſentatio objecti vel realis vel ficti ab ipſomet intellectu, *conc. m.j.* Res expreſſa in cognitione requirit cauſam, ſecundum quod non jam eſt mera repræſentatio objecti, ſed res & objectum ipſum, *ſubdiſt.* ſi objectum ſit exiſtens, requirit cauſam *tranſmitto maj.* ex ratione allata in reſponſione ad primam argumenti reformationem: Si objectum ſit vel non exiſtens vel impoſſibile, requirit cauſam *nego maj.* Similiter autem minorem etiam diſtinguo: Deus expreſſus in noſtra de illo cognitione non continetur ſecundum ſe in nobis, *conc. min.* Deus expreſſus in cognitione, ſecundum quod eſt me-

ra

ra repræſentatio Dei ut objecti, non continetur in nobis, *nego min.* Et tandem *nego conſequam*.

551. Hæc obſervanda erant in argumento Carteſii, prout ab ipſo ſub nomine demonſtrationis ideæ Dei factæ in nobis a Deo propoſitum fuit. Illud addo quod credi poteſt ipſum ibi nihil aliud voluiſſe quam exponere quoddam ſuum pro exiſtentia Dei argumentum, ſcilicet Mens noſtra cui certi ſumus ex intima experientia non eſſe infinitam perfectionem facit ſibi ideam Dei entis infinitæ perfectionis: ergo mens noſtra habet pro ſui cauſa Deum: ergo exiſtit Deus. Ut hoc modo interpretari poſſit controverſum argumentum ex eo colligitur, quod obiicientibus ideam infinitæ perfectionis fieri a nobis tollendo limites perfectioni, quam in nobis agnoſcimus, reſpondit (1) *totum libens concedo: Sed tota vis mei argumenti eſt quod contendam me non poſſe eſſe talis naturæ, ut illas perfectiones, quæ minutæ in me ſunt poſſim cogitando in infinitum extendere, niſi originem noſtram haberemus ab ente in quo actu reperiuntur infinitæ*, quibus conſpirant alia, quæ alibi (2) habet. Quo poſito nihili jam ex alio capite habenda eſt ejus pro idea Dei demonſtratio, quin hic curemus oſtendere nullum pariter eſſe ſuum hoc pro exiſtentia Dei argumentum.

PARS

(1) Ca. Epiſ. p.i. ep.81. (2) Ca. Princ. p.1. n.17.

PARS IV.

De ideis innatis.

PROPOSITIO.

Nullæ ſunt in nobis ideæ innatæ, ne illa quidem Dei.

PROPOSITIO loquitur de nobis, quia Chriſtum ut hominem ab ipſo primo conceptionis inſtanti infuſam habuiſſe omnem intellectionem humanam, omnemque ſcientiam præter experimentalem, doctrina eſt juxta Antoinem (1) apud Theologos communis: & primos etiam homines Adamum & Evam, creatos in ætate & diſpoſitione corporis perfecti dubitari nequit habuiſſe plures ideas naturali modo non comparatas, cum de illis dicatur (2), *Diſciplina intellectus replevit illos. Creavit illis ſcientiam ſpiritus*, hoc eſt, ut explicat Menochius, ſcientiam rerum ſpiritualium, Dei, Angelorum, Virtutum, Gratiæ, Gloriæ. Rurſus ut arguit S. Thomas (3), primus homo fuit principium aliorum non ſolum per generationem corporalem, ſed etiam per inſtructionem & gubernationem: ergo inſtitutus fuit in ſtatu perfecto non ſolum quantum ad corpus, ut ſtatim poſſet generare, ſed etiam quantum ad animam, ut ſtatim poſſet inſtruere & gubernare: Atqui ad inſtructionem & gubernationem vitæ propriæ, & aliorum requiritur cognitio eorum, quæ naturaliter ſciri poſſunt, & eorum etiam quæ naturalem cognitionem excedunt, quandoquidem homines ordinati ſunt ad finem ſupernaturalem: Igitur primus homo ita inſtitutus fuit a Deo, ut haberet de naturalibus & ſupernaturalibus tantam cognitionem, quanta neceſſaria erat ad hujuſmodi inſtructionem & gubernationem. Quod optime intelligitur factum per ideas vel innatas vel ſaltem ipſi jam creato paulo poſt infuſas. Atque hoc ſecundum de illo verius dicitur, quia congruentius verbis illis (4) *Immiſit Deus ſoporem in Adam*, prout accipiuntur a S. Auguſtino, & aliis Patribus, qui ſoporem interpretantur per ecſtaſim, per quam (5) *ipſius mens particeps fieret tamquam Angelicæ curiæ*, & multa intelligeret ſibi divinitus revelata.

(1) An. de Incar. c.6. ar.1.
(2) Eccli. cap.17. v.5.
(3) S.Th. 1.p. q.94. ar.3. O.
(4) Gen. c.2. v.21.
(5) Au. de Gen. ad lit. c.19.

Digitized by Google

Articulus I.

De antiquis adverſantibus propoſitioni.

553. INter antiquos adverſatur Plato, qui multas ideas in nobis eſſe ſtatuit innatas, vel potius omnes, præter illas quæ peculiari nomine ſenſationes dicuntur; Putavit enim animas noſtras ita eſſe a Deo, & quidem ab æterno, ut ſint vel participatio vel ſimilitudo ipſius eſſentiæ Divinæ, quæ eſt actu omnia intelligens: ex eo autem quod ipſæ in corpora deinde detruſæ fuerint, dixit illarum ideas fuiſſe quodammodo intra materiam involutas & quaſi conſopitas, eaſque tunc explicari aut excitari, quando organa corporea convenientibus objectorum impreſſionibus concutiuntur. Hanc ſemel præconceptam opinionem viſus eſt Plato ſibi ſuadere triplici argumento.

554. Primum eſt referente Tullio (1), *non potuiſſe animos noſtros tot ac tantas veritates in corpore incluſos cognoſcere*: ex quo intulit, *cognitas attuliſſe*. Sed negatur prorſus antecedens. Alterum, quod ex ejus Phædro citatur ſic habet: Celeriter arripiunt animi ea quæ ipſis explicantur, & memoria tenent: ergo neceſſe eſt inſitas illis eſſe, & innatas rerum notiones. Verum dato antecedenti negatur prorſus conſequentia, Tertium, quod fuſe Plato (2) exponit, brevi vero Tullius (3) eſt hujuſmodi. Puſio interrogatus de pluribus rebus, de iis etiam quæ difficiliores habentur, ut ſunt res geometricæ, optime ſingulis etiam difficilioribus reſpondet, ſi bene interrogaveris ad difficilia gradatim per faciliora perveniendo: Sed puſio non poſſet tam multis etiam difficilioribus interrogationibus optime reſpondere, niſi ipſius animus antequam in corpus intraſſet, eorum cognitionem habuiſſet: ergo ipſius animus antequam in corpus intraſſet, eorum cognitionem habebat. At reſpondeo cum S. Thoma (4), permitto majorem & nego minorem. Abſque eo enim quod ullo modo habuerit prius ullam ſcientiam aut aſſenſionem, hæc acquirit puſio per facultatem cognoſcendi & cogitandi, cum qua anima rationalis creatur. Puſio, ſic Arnobius (5) *reſpondet non rerum ſcientia ſed intelligentia*. Quare imponebat Plato, inquit Card. Pallavicini (6) illi adoleſcenti, dum ei ſuadebat ſe jam longe ante noviſſe quæſtiones quaſdam, quia veras ab illo exprimebat affirmationes aut negationes per interrogationes ita ſolerter factas, ut ſemel apprehenſis terminis eo modo conjunctis non poſſent ab illo per vim intelligendi non erumpere.

555. Cum Platone ſentiunt & loquuntur, qui ipſum ſequuti ſunt, ut Proclus qui, ut habet Petrus Daniel Huetius, ubi ejus argumenta exponit & refel-

(1) Tu. Tuſc. 1. n. 58.
(2) Pt. Meno. 1. circa medi.
(3) Tu. Tuſc. 1. n. 57.
(4) S. Th. 1. p. q. 84. ar. 3. ad 3.
(5) Arn. adv. gent. l. 2.
(6) Pa. de Bono l. 3. c. 55. num. 7.

refellit (1), *ab ipſo ortu in anima conſtituit principia quædam figurarum numerorum rationum & motuum, quæ figurarum omnium, numerorum rationum & motuum exemplaria ſunt.* Et Jamblicus qui ait (2), *Ante omnem rationis uſum ineſt naturaliter inſita Deorum notitia: immo tactus quidam Divinitatis melior quam notitia, ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio atque judicium.* Et Marſilius Ficinus, celebris interpres Platonis, qui pluribus hanc ejus opinionem exponit, & aperte propugnat in ſua platonica theologia (3), remoto tamen errore de animarum æternitate, & in caput quartum libri Theophraſti de Phantaſia. His acceſſit Averroes qui apud Hieronymum Pontanum (4) dixit *neceſſe eſſe ut intellectus non ſit denudatus a principiis communibus totius ſpeciei humanæ, ſcilicet primis propoſitionibus communibus omnibus.*

Articulus II.

De Carteſio incoſtanter adverſante propoſitioni.

556. RENATUS des Cartes ex Perronii Dominis natus an. 1596. Hagæ in Turonenſi provincia, Mathematicus & Philoſophus celebris, & aliquandiu etiam miles, Holmiæ, quo literis Chriſtinæ Sveciæ Reginæ ſuamet manu exaratis accitus ſe contulerat, obiit anno 1650 ex pleuritide, quia pertinaciter recuſavit miſſionem ſanguinis, ſibi medicinam petens a potu ſpiritus vini cum infuſo tabaci pulvere. Id narrat Pluche in ſua *Hiſtoria Cæli* ex editione anni 1742 (5), quod non legitur in illa anni 1739, citans ejuſdem vitam ſcriptam ab Adriano Baillet. Sed in hujus ſaltem compendio juxta editionem Pariſienſem anni 1693, quod ipſe Bailletus dedit, lego ſolum vim morbi (6) ſubſtuliſse Carteſio cognitionem ſui ſtatus, non tamen tantum virium, quantum ſatis fuit ad reſiſtendum Medicorum voluntati, & huic cum reſipuiſſet obſequutum, ſed ſero nimis, quemadmodum ipſemet intellexit, qui de vita æterna jam tantummodo ſollicitus deceſſit in Catholicæ Religionis exercitiis & profeſſione. Hæc commemoravi ad aliquam magis diſtinctam notitiam de homine aliunde celeberrimo qui paſſim dicitur auctor ſeu inſtaurator, certe propugnator præcipuus idearum innatarum.

557. Quod negari non poteſt, quippe poſtquam an. 1641 edidit ſuas *meditationes de prima philoſophia*, in quibus ideam præſertim Dei innatam nobis ineſſe ita affirmavit (n.72.), ut in ea poſuerit fundamentum omnis ſcientiæ (7), *Video* inquit *omnis ſcientiæ certitudinem & veritatem ab una veri Dei cognitione pendere, adeo ut prinſquam illam noſſem, nihil de ulla alia*

(1) Hu. Demon. Evang. Def.7.
(2) Ja. de Myſter. ſub init.
(3) Fic. lib. 11.
(4) Po. de Immortal. l.6. c.6.
(5) Pl. l.2. n 8 §. On peut.
(6) Ba. Vie de des Carteſ. l.7. n.22.
(7) Ca. medit.5. in fine.

Digitized by Google

re perfecte ſcire potuerim. Jam vero innumera tum de ipſo Deo aliiſque rebus intellectualibus, tum etiam de omni alia natura corporea, quæ eſt puræ Matheſeos objectum, mihi plene nota, & certa eſſe poſſunt, eaſdem dum vixit, viſus eſt voluiſſe tueri contra omnes quos ipſemet in ſe concitavit, dum illorum judicium exquirens cenſuras pro laudibus præter ſpem reportavit. Quo autem exitu ipſarum patrocinium ſuſceperit, nequit melius intelligi, quam demonſtrando, illum de his ſcribendo ſibi contradicere, quæ vetus eſt accuſatio eidem jam facta ab aliis.

558. In his eſt Gaſſendus qui audiens quæ modo retuli ex ejus quinta meditatione de certitudine omnis ſcientiæ quam repetit ab idea Dei, rogat quonam modo ſecum cohæreat, qui in meditatione tertia (1) certitudinem hujus veritatis ego cogito igitur exiſto contendit eſſe in ſe ante notitiam ipſius Dei, & eſſe fundamentum, cui innititur quicquid de Deo & de clara ac diſtincta cujuſcunque rei cognitione deinde ratiocinatur. Eamdem incohærentiam advertit Merſennus in ſecundis objectionibus contra ipſius meditationes. Et Laurentius Moshemius agens de ejuſdem argumentis pro exiſtentia Dei deſumptis ex ejus idea (2), *Ipſe* inquit *in hoc neque ſatis perſpicuus neque ſatis conſtans ſed anceps & lubricus eſt*. Petrus etiam Daniel Huetius poſtquam advertit ipſum (3), *quid nomine ideæ ſignificaret, licet a multis rogatum numquam aperte explicaviſſe, ut non ſatis claram & diſtinctam ideæ ideam viſus ſit habuiſſe*, loquens deinde de ideis innatis (4) *has*, inquit, *nonnumquam conceptis verbis ait nihil aliud eſſe, quam facultatem cogitandi. . . . continuo tamen ſubjicit ideas illas eſſe formas cogitationum; cogitationes vero ipſas a facultate cogitandi proficiſci. Atque hæc ſane pugnant*. Nec Petrus Sylvanus Regis ſatis ab hac accuſatione Carteſium liberat, reſpondens Huetio (5), *Scimus Carteſium tria illa comprehendiſſe ſub eodem nomine, non vero ſcimus ea credidiſſe unum & idem*; Nam dabimus non credidiſſe unum & idem; Quis enim non videat illorum diverſitatem? At de hoc ipſo, quod tria diverſa ſub eodem nomine comprehenderit, reprehenditur tamquam de graviſſimo contra Dialecticem peccato, cujus pr..ide (6) *majorem deſideraſſes in eo peritiam*, non injuria dixit Huetius, & urget Jo. Baptiſta de Benedictis in Vindiciis Aletini (7).

559. Sed venio jam ad contradictiones, ex quibus tamen duas hic dumtaxat oſtendam, quarum primam ſic propono. Carteſius affirmat, & negat ideas innatas idem eſſe ac facultatem noſtram cogitandi. Quod affirmet, quid clarius his (8)? *Numquam ſcripſi vel judicavi mentem indigere ideis innatis, quæ ſint aliquid diverſum ab ejus facultate cogitandi*. Non minus clara hæc etiam ſunt (9) *Monebo primo per ideas innatas me nihil umquam intellexiſſe, niſi nobis a natura ineſſe potentiam qua Deum cognoſcere poſſimus*. Quod

(1) Ga. in med. 3. Inſt. ad dub. 3.
(2) Mo. in Cudworth. not. 2. ad n. 100.
(3) Hu. Cenſu. Cart. c. 2. n 7.
(4) Ibid. c. 3. n. 9.
(5) Re. Rep on. c 3. ar. 8.
(6) Hu. ubi ſupra. c. 8. n. 6.
(7) Be. D. feſa. p. 1. §. 5. n. 3.
(8) Ca. in not. ad ar. 12. proge.
(9) Ibid. nota ultima.

Digitized by Google

Quod autem iſtæ ideæ ſint actuales, vel quod ſint ſpecies neſcio quæ a cogitandi facultate diverſæ, nec umquam ſcripſiſſe nec cogitaſſe. Similia dicit in reſponſione ad objectionem decimam Thomæ Hobbes, cujus ſunt objectiones tertiæ: ergo ideæ innatæ ſunt per Carteſium idem ac facultas cogitandi. Le Monnier habens præ oculis hæc credo loca concluſit (1) *Carteſium in rei veritate nullas admiſiſſe ideas* ſcilicet innatas & diſtinctas a perceptionibus. Sed ſunt alia his prorſus contraria ut jam oſtendo.

560. Quod igitur neget ideas innatas eſſe facultatem cogitandi, concluditur I. ex his, quæ ſtatim conſequuntur verba primo loco nuper citata *Cum adverterem quaſdam in me eſſe cogitationes, quæ procedebant a ſola cogitandi facultate quæ in me eſt, illas innatas vocavi*. Subſumo jam: Sed ſi ideæ innatæ procedunt a facultate cogitandi, jam non ſunt idem ac facultas cogitandi: ergo ideæ innatæ non ſunt idem ac facultas cogitandi. Concluditur II. ex his (2) *Omnia quæ præter voces vel picturas cogitamus tamquam earum ſignificata, nobis repræſentantur per ideas non aliunde advenientes quam a noſtra cogitandi facultate, ac proinde cum illa nobis innatas, hoc eſt potentia ſemper inexiſtentes, eſſe enim in aliqua facultate non eſt eſſe actu*: ergo quantum actus diverſi ſunt a potentia, tantum ideæ innatæ diverſæ ſunt a facultate cogitandi. Concluditur III. ex his (3) *Unde eſſe poteſt facultas omnes perfectiones creatas ampliandi, hoc eſt aliquid ipſis majus ſive amplius concipiendi, niſi ex eo quod idea rei majoris nempe Dei ſit in nobis*: ergo facultas certo ſaltem quodam modo cogitandi procedit ab idea Dei innata quæ eſt in nobis: ergo idea hæc innata non ſolum non eſt idem ac hæc facultas cogitandi, ſed eſt quaſi cauſa hujus facultatis. Concluditur IV. ex his (4), *Licet idea Dei ſit menti humanæ ita impreſſa, ut nemo non habeat in ſe facultatem illum cognoſcendi, tamen fieri poteſt, ut plurimi numquam ſibi hanc ideam diſtincte repræſentarint, & revera ii qui putant ſe habere multorum Deorum ideam, nequaquam habent ideam Dei*; ergo per Carteſium idea Dei non eſt idem ac facultas cognoſcendi Deum. Probatur conſequentia, quia ſi dicatur idem eſſe, jam pro illis verbis *licet idea Dei* ponantur hæc, licet facultas cognoſcendi Deum, & apparebit nullum eſſe jam ſenſum in toto illo ſermone.

561. Hæc æquivocatio ideæ innatæ Dei, ſumptæ modo pro facultate cognoſcendi Deum, modo pro ipſius cognitione, invenitur etiam apud Carteſii aſſeclas. Guyonus illam habet; Sæpiſſime enim dicit ideam Dei, & Legis naturalis infuſam innatam inſculptam nobis eſſe a Deo (5) *Creator* inquit *inſculpſit in noſtris animis ſigillum ſuæ majeſtatis per ipſius intimam cognitionem quam nobis dedit, & per cognitionem primorum principiorum Legis naturalis*; Nihilominus fatetur aliquos ſilveſtres homines poſſe non habere cogni-

(1) Mo. Metaph. § Cur ſunt ideæ.
(2) Ca. nota ad ar. 14. prog.
(3) Id. Reſp. ad. object. quintas, n. 4. & reſp. pro med. 3.
(4) Id. Epiſt. p. 1. ep. 117. ad Clerſelier.
(5) Gu. Conver. 2.

Digitized by Google

cognitionem Dei, *quia nunquam cogitarunt mundum hunc admirabilem non poſſe exiſtere, nec moveri ſine manu entis intelligentis quam maxime. In his ratio ſemper obruta eſt denſis tenebris*, ſuamque ibi tandem ideam innatam dicit eſſe principium cognoſcendi; Nam aſſimilat ſeminibus, quæ indigent cultore ut naſcantur, & virtuti quæ eſt in plantis producendi fructus. Et alibi (1) *Quis* inquit *unquam contendit habere nos cognitiones ab ipſo primo eſſe. Habemus ſolum principium ipſarum, quæ deinceps reflexione explicantur.*

562. Secunda contradictio ſit hæc. Carteſius affirmat & negat ideam Dei factam eſſe a ſolo Deo, ſive eſſe nobis innatam. Quod affirmet hæc declarant (2) *Sola reſtat idea Dei, in qua conſiderandum eſt, an aliquid ſit quod a me ipſo non potuerit proficiſci. Dei nomine intelligo ſubſtantiam quamdam infinitam independentem ſumme intelligentem .... Quæ ſane omnia talia ſunt, ut quo diligentius attendo, tanto minus a me ſolo profecta eſſe poſſe videantur .... Nam quamvis ſubſtantiæ quidem idea in me ſit ex hoc ipſo quod ſim ſubſtantia, non tamen idcirco eſſet idea ſubſtantiæ infinitæ cum ſim finitus niſi ab aliqua ſubſtantia quæ revera eſſet infinita, procederet.* His ſimilia jam antea dixerat in Diſſertatione de Methodo (3): ergo idea Dei procedit a ſubſtantia infinita, adeoque a ſolo Deo facta eſt. Ejuſdem ſunt hæc pariter verba (4) *Idea entis me perfectioris neceſſario ab ente aliquo procedit, quod ſit revera perfectius*: ergo iterum juxta ipſum idea Dei perfectiſſimi procedit a ſolo Deo. Audiatur tertio (5) *Cum habeamus in nobis ideam Dei, in qua omnis perfectio cogitabilis continetur, evidentiſſime inde concludi poteſt iſtam ideam ab aliqua cauſa pendere, in qua omnis illa perfectio etiam ſit, nempe in Deo revera exiſtente*: ergo iterum Carteſius affirmat ideam Dei pendere a ſolo Deo, idque dicit evidentiſſimum eſſe. Sed quid clarius his quæ inferius habet, & ſupra (n.72.) etiam retuli: *Idea entis ſumme perfecti a nobis non eſt conflata, ſed a Deo creando nobis indita*: & alibi (6) *Diſtinxi inter ideas quæ nobiſcum natæ ſunt, & eas quæ aliunde adveniunt ut eorum obviam irem ſententiæ, qui dicturi eſſent ideam Dei eſſe a nobis factam.*

563. Quod autem neget ideam Dei factam eſſe a ſolo Deo, ſic ſuadetur. Carteſius reſpondens objectioni, in qua oſtendebatur ideam Dei fieri ab anima noſtra hæc habet (7): *Cum dicitis in nobis ipſis ſufficiens reperiri fundamentum ad ideam Dei formandam, nihil a mea opinione diverſum affertis; ipſe enim expreſſe dixi ad finem tertiæ meditationis, hanc ideam mihi eſſe innatam, ſive non aliunde quam a me ipſo mihi advenire*: ergo idea Dei non ſolum non procedit a Deo ſolo, ſed non aliunde quam a nobis ipſis advenit. Et alibi diſertis verbis ſupra (n.525.) relatis faſſus eſt plane ſe perſuaſum eſſe non aliam habere nos ideam Dei, quam quæ formatur ex per-

(1) Ibid. p.60 in notis.
(2) Ca. Epiſt. p.2. ep.55. ad Merſennum. Idem Med 3.
(3) Ca. n.4. §. Quare poſita.
(4) Id. med 3. in med.
(5) Id. Reſp ad prim. obje.
(6) Ca. Epi. p.1. ep.119. ad Clerſel.
(7) Id. Reſp. ad ſecu. obje.

Digitized by Google

perfectionibus quas in nobis deprehendimus: ergo nos formamus ideam Dei adeoque a ſolo Deo non eſt facta.

564. Ex dictis colligo tres idearum innatarum definitiones a Carteſio traditas, quæ inter ſe opponuntur. Altera dicit, ideæ innatæ ſunt idem ac facultas cogitandi: Altera vero dicit, ideæ innatæ ſunt ideæ quæ a ſola facultate cogitandi procedunt: Tertia, ideæ innatæ ſunt ideæ factæ a ſolo Deo, non factæ a nobis. Eſt tandem alia quædam quæ ab ipſo eruitur, non omittenda. Illa ſic habet: Ideæ innatæ ſunt ideæ, quæ nullam negationem aut affirmationem includunt, & in nobis exiſtunt, antequam in nobis formentur (1): *Exiſtimo* inquit *illas omnes, quæ nullam negationem aut affirmationem includunt, eſſe nobis innatas; ſenſuum enim organa nihil nobis tale referunt, qualis eſt idea quæ illarum occaſione formatur, & ſic iſta debuit eſſe antea in nobis.*

565. Quomodo autem homo cæteroqui acuti ingenii, multi ſtudii, & recti in bene multis ratiocinii, tam turpiter inciderit in hanc, quæ maxima eſt quæ homini philoſopho accidere poſſit, contradictionis ignominiam, ex eo factum dicerem, primo quidem quia homo erat, adeoque errori obnoxius: Secundo quia cum abundaret ingenio, pari fortaſſe non erat ingenuitate, ut ſe erraſſe palam fateretur vel aperta declaratione vel tacita, ſilendo in poſterum de his controverſiis (2), *Deſideraſſes & candorem in multis*, dixit jam de illo Huetius: Tertio tandem quia cum quatuor ante annis, nimirum an. 1637 in lucem emiſerit ſpecimen quoddam philoſophiæ, ſcilicet Diſſertationem de Methodo, Dioptricem, Meteora, & Geometriam, in quibus magnum ſe virum, & ad magna natum utique comprobavit, ut admirationem, & gloriam conſequutus fuerit apud philoſophos ampliſſimam, qui tamquam e Cælo delapſum ſuſpexerunt, & in ejus verba jam tum multi juraverunt, ut ex decurſu hujus controverſiæ apparuit, ipſe nimis alta de ſe ſentire & nimium ſua diligere exinde magis ac magis incœpit. Certe quidem cum deinde fuſius deſcripſiſſet, quæ breviter prius ad alia properans in ipſa Diſſertatione de methodo innuerat, circa modum cognoſcendi noſtrum, & aſſequendi veritatem ac certitudinem rerum, in quo continetur ſcopus præcipuus ſuarum meditationum, ſummopere ea adamavit, & primo quidem miſſis earum exemplaribus ad philoſophos pleroſque ejus ætatis celeberrimos, non dubitavit ipſomet fatente (3) eos precibus ſollicitare, ut eas perlegerent & ſiquid reprehenſione dignum in iiſdem offenderent, libere ſe monerent: deinde vero poſtquam eorum objectiones accepit, quæ & juſtæ erant & vehementes adeo, ut ipſum multorum errorum manifeſte evincerent, poſtquam eas legit, hæc ad Merſennum ſcripſit (4) *objectionum auctores videntur nihil plane in ſcriptis meis intellexiſſe*: & alias (5) *Si nimis pauci ſunt in orbe qui rationes meas capere valeant, non ſum in culpa, neque illarum*

(1) H. Epi. p. 2. epi. 55. ad Merſennum.
(2) Hu. Cenſur c. 8. n 6.
(3) Ca. Med. in præfat.
(4) Ca. Epiſ. p. 2. ep. 53.
(5) Ibid. epi. 57.

Digitized by Google

larum veritati quicquam propterea decedit. Quare non ſolum propugnare omnia contra omnium objectiones conatus eſt, ſed etiam cum tandem hujuſmodi ſuas meditationes ſimul cum aliorum objectionibus, & reſponſionibus ſuis publici juris faceret, quaſi homo ad prodigium uſque amore ſui obcæcatus ſæpiſſime in iiſdem reſponſionibus jactavit, a tot doctiſſimis viris & acutiſſimis (1) *nullam rationem allatam unquam fuiſſe, quæ ſuas rationes oppugnaret*: & præterea Facultati Theologicæ Pariſienſi eaſdem offerre & dedicare auſus eſt, magnifice de ſe loquens & petens, ut cœtus ille hominum ſapientiſſimorum (2) *declarare & publice teſtari vellet pro accuratiſſimis demonſtrationibus habendas eſſe rationes in ſuis illis ſcriptis contentas*. Quæ ita ſtomachum moverunt inter ceteros Gaſſendo, cujus privatas cenſuras ab ipſo exoratas de more elevaverat Carteſius, ut non ſolum paſſus ſit iterum vulgari (3), quæ validiſſime & nitidiſſime ſcripſerat contra ipſius meditationes ac contra ejuſdem reſponſa ad ſuas objectiones: ſed ibidem etiam tanta argumenta jactantiæ Carteſii tam luculenter exagitavit, ut ipſius pœnitere Carteſium tandem debuiſſe cenſuerint docti, quibus nequicquam Jo. Claubergius (4) contradixit. Atque hoc modo factum eſt, citato Huetio obſervante, ut *egregii viri conatus nimius ſui amor, nimia fiducia fruſtrata ſit*.

ARTICULUS III.

De aliis recentioribus adverſariis propoſitionis.

566. EX his eſt Sebaſtianus Faxius laudatus a Sebaſtiano Izquierdo (5), qui aliquas admiſit eſſe nobis ideas innatas.

Idem prima fronte videtur ſtatuere Card. Pallavicinus de quibuſdam principiis ſcientificis quæ dicit nobis, & forte etiam brutis innata eſſe, & nullo modo hauſta per ſenſus, cujuſmodi eſt illud, *Effectus de quibus certi ſumus ex experientia habuiſſe unam terminatam cauſſam, etiam in poſterum eamdem habebunt*, & alia. Verum cognitionem innatam ab illo non aliter ſumi, quam pro cognitione, ad quam efficiendam mens data occaſione neceſſario rapitur, ipſe idem oſtendit per exempla quibus id declarat; Dicit enim (6), *naturam communem parentem ac præceptricem adjeciſſe animos ad ejuſmodi aſſenſum, non ſecus ac ſtomachos adjecit ad appetitionem pabuli, atque oculos ad perceptionem lucis*. Quare ſicuti ſtomachus pabulum non habet antequam recipiat, nec oculus percipit lucem antequam a luce afficiatur, ita nullæ cognitiones ſunt in anima antequam ſibi convenienter propoſita ſint objecta, quæ ad illas ſibi efficiendas eam excitant & determinant. Quid plura? Ejus mens aperta eſt in his quæ ſupra habet (7), *Non ut Angelis, ita & hu-*

(1) Id. apud Gaſſen. circa finem diſ. Carteſ.
(2) Id. Dedic. medit. circa fin.
(3) Ga. Diſqu. adver. Cart.
(4) Cla. Defen. Carte. c.30.
(5) Iz. Pharus Scient. tr. 1. di. 1. n. 8.
(6) Pa. de Bono l. 2. c. 31.
(7) Ibid. l. 2. c. 28.

Digitized by Google

humanis animis rerum ſimulacra ingenita ſunt, ſed hi quaſi pura tabula procreantur. Igitur principia innata per ipſum nihil aliud ſunt, quam illa quæ communius dicuntur prima principia ſcientifica.

567. Carteſius enim vero deinde in hoc, quem rejicimus ſenſu, patrocinium innatarum idearum ſuſcepit. Quæ autem juxta ipſum ſint hujuſmodi, ab eodem audiamus (1) *Inſunt nobis notiones quædam primitivæ, quæ ſunt velut archetypæ, pauciſſimæ autem; Nam poſt generaliores entis numeri durationis etc, non habemus niſi cogitationis notionem.* Hoc loco ideas numeri & durationis videtur inter innatas referre: ſed ne id tuto affirmemus facit quod de utriſque diſſerens in ſuis Principiis dicat has (2) *eſſe tantum modos ſub quibus res conſideramus.* Alibi ſic habet (3) *Ex ideis aliæ ſunt innatæ, ut idea Dei mentis corporis trianguli, & generaliter omnes, quæ aliquas eſſentias veras immutabiles & æternas repræſentant.* Sua etiam eſt hæc propoſitio (4) *Mihi eſt innata idea mei ipſius:* Idem loquens de ideis figurarum Geometricarum dicit (5) *Non concedo ideas iſtarum figurarum nobis unquam per ſenſus fuiſſe illapſas, ut vulgo omnes ſibi perſuadent.... Cum primum figuram triangularem in charta depictam adſpeximus, non potuit illa figura nos docere quo pacto verus triangulus eſſet concipiendus... Sed quia jam antea in nobis erat idea veri trianguli, idcirco viſa iſta figura verum triangulum apprehendimus.* Audiantur etiam hæc ejuſdem verba (6) *Exiſtimo illas omnes, quæ nullam negationem aut affirmationem includunt eſse nobis innatas; ſenſuum enim organa nihil nobis tale referunt, qualis eſt idea, quæ illorum occaſione formatur & ſic idea iſta debuit eſse antea in nobis.* Qua ratione in cenſum idearum innatarum omnes jam ſimplices apprehenſiones videtur revocare. Tandem ab ipſo habemus (7) *quod ſit in noſtra voluntate libertas, inter primas & maxime communes notiones, quæ nobis ſunt innatæ eſt recenſendum. Patuitque hoc maxime, cum de omnibus dubitare ſtuduimus.*

568. Carteſium multi deinceps ſequuti ſunt, qui inter hujuſmodi ideas enumerant quotquot ſupra (n. 501.) oſtendimus non requirere mutationem ſenſuum immediate ante illarum exiſtentiam. Aliquos qui mihi occurrunt jam refero. Arnaldus (8) credit a Deo immediate eſſe ideas infiniti, extenſionis, lineæ rectæ, primorum numerorum, motus, temporis, & ſimpliciorum rationum, ex quibus tam facile percipimus veritatem primorum principiorum: animæ vero tribuit effectionem earum cognitionum, quæ naſcuntur ex ratiocinatione; inter quas reponit ideas linearum curvarum, & ipſam ideam exiſtentiæ Dei; Nam poſtquam dixit (9) *omnes præfracte negare nos habere hujuſmodi ideam innatam*, & poſtquam permiſit Carteſio nullum eſſe, qui ſerio poſſit dicere ſe non intelligere quid dicat, dum dicit

(1) Ca. Epiſ. p.1. ep. 29. ad Princ. Palatin.
(2) Princ. p.1. n.55, & 58.
(3) Ca. Epiſ. p.2. epiſt.54. ſub fin.
(4) Ca. Medit.3.
(5) Ca. Reſp. ad dub.1. Gaſſ. in med.5.
(6) Ca. epiſ. p. 2 ep.55. ad Merſen.
(7) Ca. Princ p.1. n.39.
(8) Ar. vrai. & fauſ ide. c.27.
(9) Ibid. c.26.

Digitized by Google

Deus, adeoque qui negare poſſit ſe habere ideam Dei, concludit male inferri exiſtentiam illius quod quis concipit ex eo, quod illud concipiat; Hoc enim modo inferrentur exiſtere, quæ certo non exiſtunt, & quæ fortaſſe ne exiſtere quidem poſſunt.

Purchotius ſic habet (1). *Innata eſt idea entis generatim, primorumque illius attributorum, puta eſſentiæ exiſtentiæ unitatis veritatis bonitatis pulchritudinis durationis ordinis relationis proportionis*, eaſque *revelationem naturalem* (2) appellat, quarum tamen perceptionem tunc haberi dicit quando adſint illius cauſſæ occaſionales, vel certæ cerebri motiones ab externis objectis excitatæ vel ipſa, quaſi *oratio naturalis*, mentis ad intelligendum applicatio.

Petrus Sylvanus Regis, etſi (3) fatetur ideas univerſales fieri ab ipſamet anima per abſtractionem attributorum, quæ in multis ſingularibus rebus eodem modo concipit, attamen innatas ſtatuit eſſe ideas Dei, animæ & corporis, volens tamen ut dicantur innatæ homini, non vero animæ hominis, putans (4) hanc ſecundam loquutionem ſignificare poſſe, quod ita ſint in anima, ut non dependeant a corpore ipſi unito, quod negat dici poſſe, volens ex dictis ſupra (n. 73.) ipſaſmet innatas ideas eſſe in nobis tamquam non eſſent, niſi per prævias ſenſationes menti objiciantur obſervandæ, & approbat doctrinam, quæ contradictorie videbatur opponi ſententiæ de ideis innatis, ſtatuentem quod omnis noſtra cognitio vel immediate vel mediate a ſenſibus dependeat, afferens (5) eaſdem rationes, quas affert S. Thomas quem pariter citat.

569. Hermannus Alexander Roell hæreticus homo multa pro hac re argumenta congerit, quæ referunt & elevant Trevoltiani (6).

Jo. Bapt. Duhamel cum in principio ſui tractatus *de mente humana* (7) cenſuerit omnes noſtras cognitiones eſſe a ſenſibus vel immediate vel mediate: in decurſu deinde habens præ oculis tum opinionem Platonis de anima, quæ defert ſuas ideas dum venit ad unionem cum corpore, de qua ſupra (n.553.), tum illam Ariſtotelis, qui nullas concedit homini in prima ſui exiſtentia cognitiones, mediam quamdam elegit, quæ credit (8) *communes quaſdam notiones in animo eſſe impreſſas*, eamque fulcit alia ſua opinione, quæ vult in quibuſdam innatis cognitionibus conſiſtere inſtinctum brutorum (9).

Paulus Matthia Doria ſtatuit hanc propoſitionem (10), *Demonſtratur per demonſtrationes tam certas, quam ſunt Geometricæ, realis exiſtentia idearum innatarum*: pro qua ſuadenda multa quidem dicit, ſed quæ pluſquam longe

(1) Pu. Log. 1. p.
(2) Pur. Metaph. p. 2. ſe. 3. c. 4. pr. 1. cor. 4. & pr. 3. cor. 4.
(3) Re. Uſag. de raiſ. l. 1. p. 2. c. 2. n. 6.
(4) Ibid. p. 1. c. 6. n. 2.
(5) Ibid. c. 28. n. 7. & l. 1. p. 2. c. c.
(6) Tre. ann. 1702. Sep. ar. 1. p. 8.
(7) Du. li. 1. c. 2.
(8) Id. l. 2. c. 6. n. 14.
(9) Ibid. n. 9.
(10) Do. Diſc. della Metaſ. p. 2. c. 5.

Digitized by Google

longe abſunt a demonſtratione. Idem ipſomet teſte jam olim etiam fecerat in ſua Philoſophia (1) edita anno 1728.

570. Jaquelotius (2) vult innatas eſſe ideas quaſdam, quæ non fiunt immediate per ſenſus, ut ideas exiſtentiæ, eſſentiæ, cogitationis, judicii tam affirmativi, quam negativi, volitionum, & omnium demum principiorum ratiocinii; ipſiuſque ratio eſt, quia de eſſentia animæ eſt habere cognitionem exiſtentiæ, cui cognitioni neceſſario connectuntur omnes prædictæ cognitiones, ſive ut ipſe ait, tota Logica naturalis. Idem variis in locis innatam vult eſſe ideam Dei, cum qua tamen opinione, niſi forte dicat innatam illam eſſe in aliquibus ſolum non vero in omnibus, non cohæret, quod alibi dicit ideam entis perfectiſſimi fieri a nobis, & qui illam ſibi efformare neſciat, non poſſe percipere, quam efficax ſit demonſtratio exiſtentiæ Dei deducta a Carteſio ex ejus idea, quia qui (3) *neſciunt ſibi formare ideam entis perfectiſſimi, conſequenter ſibi repræſentant dumtaxat entia materialia, quæ cum nequeant eſſe perfectiſſima, non includunt ullam exiſtentiam neceſſariam*.

571. Jo. Martinus de Prades credidit Sorbonam ſtatuiſſe idearum innatarum exiſtenciam certam, dum damnavit in ſua theſi hanc propoſitionem (4) *Ex ſenſationibus ceu rami ex trunco omnes hominis cognitiones pullulant . . . Pronum eſt inquirere ſedulo, quæ natura ſit principii in nobis cogitantis . . . Mens ignea terrenæ facis nihil habet*. Quare in ſua Apologia totus eſt in demonſtrando ideas innatas ſolidiſſime reiici & invictiſſime impugnari. Sed cum ipſemet advertat ab ea Theologica facultate damnatam eſſe eam propoſitionem tamquam *materialiſmo faventem* dici verius debet nihil de hac quæſtione ipſam cogitaſſe. Materialiſmus autem ſe prodit in eo quod mens dicatur ignea, & cognitiones rerum ſpiritualium toto Cælo diverſæ a ſenſationibus ad has revocentur tamquam ad ſuum genus, dum tamquam rami hujus trunci prædicantur.

Auctor anonymus *brevis examinis theſis* hujus de Prades diffuſe propugnat ideas infiniti & boni ac mali moralis nobiſcum creatas. Atque pro ideis illis moralibus arguit ex eo, quod qui dicat has dependere a ſenſibus neceſſe eſt dicat nullum dari bonum aut malum morale per ſe immutabile & neceſſarium; Nam inquit in hac ſententia habet locum illud Juvenalis, *Lucida nempe ſiunt quæcumque tuentur arquati*. In quo planum facit credere ſe eos qui tenent ideas omnes aliquo modo dependere a ſenſibus, docere quod ſenſus ſint idearum cauſſa efficiens, qui ex materia corporum quæ facit impreſſionem in ſenſibus, vel ex illa quæ ſenſus componit efformet ideas. Quod eſt omnino falſum & ad ſummum erit verum apud Materialiſtas, qui aliunde convincuntur errare quam per argumentum idearum innatarum.

(1) Ibid. præf. ad 1. part.
(2) Ja Syſtem. de l'Ame.
(3) Id. Exiſt. de Dieu. to. 3. Let. au Beauval. Hæc epiſtola eſt & in hiſtoria Sapientum ad Majum anno 1700.
(4) Pr. Apolog. p. 2. prop. 1.

572. Petrus Le Monnier non ſolum admittit ex dictis (n.74.) ideas innatas numero infinitas in ſingulis hominibus, ſed ex profeſſo eos impugnat, qui admittunt ideas quæ poſt Carteſium dicuntur adventitiæ. Sunt enim juxta ipſum innatæ in nobis ideæ etiam qualitatum ſenſibilium ut caloris ſaporis aliarumque, quæ fiunt menti præſentes per occaſionem impreſſionum quæ certo modo accidant in ſenſibus.

Franciſcius (1) innatam contendit eſſe ideam Dei quam conſiderans ex parte ſubjecti dicit eſſe modificationem animæ, conſiderans vero ex parte objecti ſtatuit eſſe Deum ipſum, qui ſe animæ manifeſtat pro ſuo libito, in quo videas inquiunt Trevoltiani (2) veſtigia quædam (n. 161.) Malebranchiana.

573. Hubertus Hayer Author trium voluminum De Spiritualitate & Immortalitate animæ ab iiſdem Trevoltianis laudatur, quod (3) demonſtraverit Lockem non ſolum non evertiſſe ſyſtema idearum innatarum, ſed ne ſtatum quidem quæſtionis comprehendiſſe.

Gulielmus Kingius in ſuo libro *de Origine mali*, laudato pariter a Trevoltianis (4), & a Leibnitio in ſuis ſupra ipſum animadverſionibus (5) editis an. 1710 una cum ſua Theodicæa, nec immerito, ſi excipias ejus doctrinam quam alibi (6) impugnavi de malo morali, quod ſit minus malum malo phyſico, Kingius inquam ſtatuit veroſimilius eſſe (7), quod innatæ ſint omnes ideæ quæ fiunt immediate per ſenſus, cum quo Leibnitius tum ibi tum alibi (8) ſentit ex rationibus, quibus locus erit in objectionibus, quin meminerit eorum quæ jam olim ab eo in hac re perſcripta ſupra (n.126.) retuli, quæ minus cohærent ſuæ huic ſuffragationi.

574. Hooke pro ideis innatis pugnat in libro *de Principiis Religionis Naturalis & Revelatæ*, ubi fuſe utitur ad demonſtrationem exiſtentiæ Dei (9) argumento Carteſii deſumpto ex idea infiniti quam dicit eſſe innatam.

Guyonus in libro anonymo L' *Oracle des Nouveaux Philoſophes* innatas propugnat (10) has duas præſertim ideas vel potius idearum claſſes, alteram Dei, alteram Legis naturalis, hoc eſt boni & mali moralis. Idem eſt Voltaires propoſitum in ſuo poemate *De Lege naturali*, quod quam bene conſonat cum eo, quod alibi (11) accuſaverit Lockii contrariam ſententiam de errore, tam male cohæret cum eximiis laudibus, quas in adjectis poemati notis eidem tribuit tamquam expulſori idearum innatarum. Hanc contradictionem ipſi exprobat Epiſcopus Le Franc (12), & alias citatus D.M. (13), qui

(1) Fr. Defen. de la Relig. to.1. c.2.
(2) Tr. ann. 1755 an.79.
(3) Tr. ann.1757. ar.107.
(4) Tr. ann. 1713. ar. 101.
(5) Le. Remarq. ſur King. n.4.
(6) De Malo n.245. ſec. edit.
(7) Ki. c.1. ſe.1. nota ad n 6.
(8) Le. Cauſa Dei ad finem Theodic. à n.99.
(9) Ho. to.1. ſe.1. arg.9.
(10) Gu. Converſat. 2.
(11) Vo. Filoſ. Neut. p.1.c.6.
(12) Fra. Prete.philoſ.2. caract. in not.
(13) D. M. Prete. filoſof. let.9.

Digitized by Google

qui pariter ibidem ita contendit innata eſſe non ſolum principia practica, ſed etiam ſpeculativa, ut inter errores Peripateticæ Scholæ numeret ipſius axioma: *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu.*

575. Cochetus Rector Univerſitatis Pariſienſis author juxta Trevoltianos (1) Logicæ, cujus titulus ex Gallico redditur, *Clavis Scientiarum & bonarum artium*, & Metaphyſicæ quam paucis poſt annis edidit, utrobique ſed maxime in Metaphyſica (2) contendit ſuadere innatas nobis eſſe ideas infiniti, & perfecti, & Dei, rejiciens inter materialiſtas vel horum fautores, qui has negent.

Januarius Sanchez de Luna ſuadere & vindicare conatur in ſuis *Aſſertionibus Logicis ac Metaphyſicis* editis Neapoli anno 1765 has duas theſes, Altera eſt, *Ineſt hominum menti ſimplex Divinitatis, Religionis, & ſimilium rerum cognitio ab ipſo naturæ Auctore impreſſa.* Altera: *Ingenita quoque ſunt prima moralis philoſophiæ dictamina.*

Ignatius Monteiro admittit ideas innatas, ſed *hæ brevi numero comprehenduntur*, ait in Logica (3) poſtquam monuit ſe *eas hoc nomine appellare quæ vel ex notionibus peculiaribus animæ a Deo inditis, vel a propria ipſius animæ energia profluant.* At hæc explicatio plane inaudita prout jacet idem valet ac ideam innatam appello, quæ in nobis ſit facta vel a Deo vel ab anima noſtra: eaque jam omnes ideas complectitur quæ proinde immenſo non brevi numero comprehenduntur. Alibi tamen agnovit (4) *ideas innatas in proprio hujus nominis ſenſu eſſe objectorum imagines ab animæ actibus diſtinctas & animæ a Deo impreſſas*, & ex illius ſententia nullius momenti ſunt argumenta quibus eas Locke impugnavit.

576. Abraham tandem Chaumeixius (5) vehementius erupit ad defenſionem idearum innatarum proponens ſibi evertere quæ Locke contra illas dixit, quod etiam Sherlokius dicitur ſtudioſe procuraſſe. Ex hujuſmodi ideis eam quæ eſt de Deo iterum atque iterum inculcat eſſe (6) eſſentialem animæ adeoque (7) *ſemper animam cognoſcere Deum, ſed modo abſtracto, ut hanc ſuam cognitionem non advertat, niſi quando vel auditio nominis Dei, vel fragor tonitrus, vel vox concionatoris, vel lectio libri, & ſimilia illam retrahant a contemplatione rerum materialium.* Atque id uno quidem in loco (8) dicit nobis contingere, quia naſcimur cum peccato originali, quod cum inter cætera mala attulerit ignorantiam, hujus pars quædam eſt in obſcuritate quam ſuperinduxit ideæ Dei nobis ingenitæ, quæ proinde nequit ab offuſis tenebris liberari niſi per mentis conatum. At alio in loco (9) ſignificat obſcuritatem ideæ Dei eſſe neceſſariam in mente humana, in eaque futuram etiamſi nullum fuiſſet peccatum originale, quandoquidem eſt effectus unionis,

(1) Tre. ann. 1750. ar. 94.
(2) Coc. Met par. 2.
(3) Mo n. 72. & 67.
(4) Mo. Metaph. n. 678.
(5) Ch. Prejug. c. l'encycl. to. 2.
(6) Ibid. to. 8. ſe. 2. c. 6. §. 1.
(7) Ibid. ſub fin. §. 1.
(8) Ibid. to. 6. ar. 2. c. 4.
(9) Ibid. to. 8. ſe. 2. c. 6. §. 1.

Digitized by Google

nis, quam habet anima cum corpore, ex qua fit *ut nequeat illa ſuæ huic ideæ tribuere niſi partem ſuæ attentionis, cum aliquam partem tribuit conſiderationi rerum materialium*. Eam rurſus credit non eſſe eamdem in omnibus hominibus, rotunde negans Lockio (1) hanc propoſitionem, ſi idea Dei eſſet innata, ea eſſet eadem in omnibus hominibus. Profecto Lockius illud affirmans nihil aliud ſignificat quam in ea hypotheſi fore in ſingulis hanc ideam eamdem ſpecifice, non vero numerice, hoc eſt eamdem quantum ad attributa eſſentialia, quæ ſunt repræſentare ea quæ Deo revera conveniunt, non quantum ad attributa accidentalia & individualia, cujuſmodi ſunt talis determinata claritas vel obſcuritas. Quo poſito perperam ea propoſitio negatur. Nam aperte repugnat duas vel plures ideas, quæ non ſunt eædem in ſpecie, eſſe ideas unius ejuſdemque objecti. Quare quoties verum ſit in omnibus hominibus eſſe ideam Dei, toties neceſſe eſt illam eſſe eamdem ſpecifice in omnibus, quocumque modo ea in ſingulis ſit, multo magis ſi a Deo unice ſit. Chaumeixius negans eam propoſitionem non obſervavit ſe deſcendere in hanc contradictionem, ut admittat poſſe eſſe ideas unius ejuſdemque objecti, quæ non ſunt ideæ unius ejuſdemque objecti.

577. At inquit: Datur in omnibus idea beatitudinis, etſi hæc in omnibus non eſt eadem; Nam unus illam dicit conſiſtere in una re, & alius in alia longe diverſa: ergo poteſt etiam dari in omnibus idea Dei, quin in omnibus eadem ſit.

Reſp. nego ant. Ad hujus probationem *nego ſuppoſitum*, quod manifeſtat ipſius æquivocum, quo vel ideam confundit cum judicio, vel potius non diſtinguit ideam quæ ſe habet, ut attributum in concluſionibus circa naturam beatitudinis, ab idea ſubjecti hujuſmodi concluſionum. Quicumque concipit beatitudinem dicit ſe concipere id quod eſt ſummum hominis bonum: neque hæc idea eſt diverſa in eo qui dicit, Virtus eſt ſummum hominis bonum, ac ſit in eo, qui dicat Voluptas eſt ſummum hominis bonum.

Juſtabis pro negato antecedenti. S. Auguſtinus dicit (2) *Antequam beati ſimus, mentibus tamen noſtris impreſſa eſt notio beatitatis; per hanc enim ſcimus, fidenterque & ſine ulla dubitatione dicimus beatos nos eſſe velle.*

Reſp. Auguſtinum utique dicere impreſſam eſſe notionem beatitatis non tamen dicit impreſſam a Deo in ipſa animæ creatione, ſed ex toto contextu colligitur loqui de impreſſione, quam in ſua quiſque mente efficit, poſtquam ad uſum rationis perveniens animadvertit ſe vivere & conſcientiam acquirit de vita in aliquibus circumſtantiis ſibi jucunda, in aliis moleſta. Unde acquirit notionem boni & mali, & ad bonum jam aſpirat, quo ſibi ſummam comparet jucunditatem, quod non eſt niſi ſummum bonum. Hoc quod advertimus eſt particulare argumentum impugnans in hoc authore quicquid dicat pro ideis innatis, & determinate pro idea Dei innata.

578. Præter autem ideam Dei vult innatas etiam cognitiones de primis

(1) Ibid. to 6. ar. 2. c. 4. (2) Au- l. 2. de lib. arb. c. 9.

Digitized by Google

mis principiis tam ſpeculativis, quam practicis, advertens tamen ſe loqui prout præciſe in mente ſunt, non vero prout alligantur certis formulis ſive vocabulis, putans (1) eſſe aliquos, inter quos nominat Lockium, qui duo illa per ſummam oſcitationem non diſtinxerint. Sed nihil in ſuo etiam ſenſu a quo neſcio quibus argumentis credat Lockium diſceſſiſſe, nihil inquam ab ipſo proferri quod aliquam vim habeat, intelligi ſtatim poteſt ex rationibus, quibus præcipue utitur, quæ ſunt quammaxime importunæ.

Prima eſt. Dari in nobis ideas innatas eſt opinio communis: atque in illis quæ ſunt prima principia dicit conſiſtere rationem (2), *Ratio* ſic ille *conſiderata in homine nihil aliud eſt, quam principia quæ in eo propugnantur eſſe innata, nec alia ex cauſa homo dicitur eſſe animal rationale, niſi quia habet hæc principia innata*. Sed hujus aſſumpti neutra pars admitti poteſt.

Secunda eſt. Sequitur Materialiſmus ſi negentur ideæ innatæ, quia tunc dicendum eſt ideas omnes noſtras dependere aliquo modo a ſenſibus, *quæ opinio* inquit *eſt Materialiſmus purus putus*: atque hanc eſſe cauſam dicit (3), cur contra librum primum Lockiani operis *de Intellectu*, qui eſt contra ideas innatas, ſcripſerit duos tomos & amplius, quoniam pro his ideis pugnare eſt revera pugnare pro aris & focis. Habet in hac ratione, qui ſecum ſentiat Cochetum ſupra (n. 575.) citatum, & alios paſſim. Sed inanis eſt timor ne ſublatis hujuſmodi ideis quaſi diruto fundamento corruat dogma ſpiritualitatis animæ; Etenim ſartum & tectum illud eſt in ipſa natura idearum, quæ demonſtrantur eſſe modificationes ſubſtantiæ omnino diverſæ a quavis materia.

579. Præterea ſic arguo. Juxta ipſum (n. 576.) ideæ innatæ nullius ſunt uſus niſi per impreſſiones factas in ſenſibus opportune diſpoſitis anima determinetur ad illarum perceptionem. Atque hoc modo alii ipſarum patroni abſolvunt infantes & imbecilles ab obligatione adorandi Deum & bene moraliter operandi, etiamſi habeant ideas Dei & boni moralis ſecum concreatas, quia carent ſenſibus ita diſpoſitis ut impreſſiones in ipſis factæ poſſint eſſe cauſſa occaſionalis perceptionis talium idearum: ergo idearum innatarum perceptiones, quæ nihil aliud ſunt niſi quædam ideæ, quarum objectum ſunt aliæ ideæ, dependent a ſenſibus: ergo omnes noſtræ ideæ quibus conſcii ſimus etiam per ipſum dependent a ſenſibus. Quod ſi dicat, ſaltem facilius evinci animam non eſſe materiam, ſtatuendo aliquas ipſi congenitas ideas, imprimis dico quod ſicuti non ſunt facienda mala ut eveniant bona, ita non ſunt ponenda falſa ut concludantur vera. Deinde habenda eſt etiam præ oculis unio animæ cum corpore pro ſtatu hujus vitæ, cui magis conſonat nullam eſſe ex ſuis cognitionibus, quæ vel immediate vel mediate etiam quantum ad originem non pendeat a corpore.

AR-

(1) Ibid. to. 7. ar. 3. c. 1.
(2) Ibid. tom. 5. l. 1. div. 2. ar. 3. & 4. & 5. & to. 7. ar. 3. c. 9.
(3) Ibid. to. 7. c. 11.

Digitized by Google

Articulus IV.

Argumenta contra ideas innatas quaſcumque.

580. I. Gratis aſſeruntur eſſe in nobis aliquæ ideæ innatæ: ergo nullæ aſſerendæ ſunt eſſe in nobis hujuſmodi ideæ. Antecedens præoccupatum eſt magna ex parte ſuperiori propoſitione, patefaciendo dependentiam mediatam a ſenſibus plurium idearum quæ proponebantur pro innatis, de aliis idem oſtendam in ſolutione objectionum. Idem conceſſit Monteiro quando dixit (1) *ideas innatas nullo argumento efficaciter probari*. Igitur quando deinde conſequentiam non admiſit quia inquit *rei ſumma eſt poſſit ne idea eſſe menti impreſſa & a mente nihilominus non animadverti* quæſtionem immutavit, quæ non eſt de re poſſibili ſed de re exiſtente; Hanc enim aſſerunt Adverſarii, eamque evertit penitus factum argumentum, quod eſt vera demonſtratio utpote contra illos concludens ex principio communiter admiſſo.

Aliter idem argumentum ſic proponitur. Ideo aliquæ ex ideis quas certo habemus, eſſent nobis innatæ, quia anima noſtra eas ſibi non poſſet efficere per ſenſus vel immediate vel mediate: Sed hoc eſt falſum: ergo nullæ ideæ in nobis ſunt innatæ. Hoc argumentum adhibet Andreas Rudigerius in diſſertatione edita an. 1704, *De eo quod omnes ideæ oriantur a ſenſibus*. Iis quæ ſuadent illius minorem ſupra propoſitis hoc addam. Etiam per adverſarios ideæ de qualitatibus ſenſibilibus fiunt a vi cognoſcitiva animæ occaſione impreſſionum quæ fiant in ſenſibus: ergo a fortiori ideæ quæ non ſunt de qualitatibus ſenſibilibus fiunt a vi cognoſcitiva animæ occaſione idearum, quas ſibi fecit de qualitatibus ſenſibilibus. Probo conſequentiam. Major eſt proportio inter vim cognoſcitivam & ideas, quam inter ipſam & impreſſiones factas in ſenſibus; ſunt enim ideæ quid ſpirituale & inhærens ipſi animæ, impreſſiones vero illæ ſunt quid materiale & prorſus extrinſecum animæ: ergo ſi ex illis impreſſionibus poteſt anima excitari ad exercitium ſuæ vis cognoſcitivæ in formatione idearum, quæ ſint repræſentativæ qualitatum ſenſibilium: a fortiori poteſt anima ex ideis qualitatum ſenſibilium excitari ad exercitium ſuæ vis in formatione idearum quæ ſint de rebus non ſenſibilibus.

581. II. Cum S. Thoma (2). Nemo hominum eſt, qui poſſit affirmare ſe meminiſſe, quod olim habuerit hanc vel illam cognitionem ex iis quas Adverſarii dicunt innatas; vulgus vero dicit eſſe acquiſitas; ſed ſi omnes homines haberent multas ideas ſibi innatas, poſſent illud affirmare ſaltem aliqui; Nam naturales jam eſſent hæ cognitiones, & *nullus* inquit S. Thomas *obliviſcitur ea quæ naturaliter cognoſcit*, ſaltem non omnes obliviſcuntur: ergo ſi nemo hominum poteſt illud affirmare, nullæ ſunt ideæ inna-

(1) Mo. Metap. n.680. & 68.

(2) S. Th. 1. p. q.84. ar 8.

Digitized by Google

innatæ. Dum Carteſius dixit (1) *Non recordamur ideam Dei nobis aliquando a Deo adveniſſe utpote quam ſemper habuimus*, credo nihil aliud ſignificare quam non recordari temporis quo hæc nobis infuſa fuerit, quia ſine ea nunquam ſumus nec fuimus, quod cuique conſtat ex intima conſcientia eſſe falſum.

582. III. Qui ſurdi & cæci naſcuntur nullam habent ſcientiam eorum, quæ apprehenduntur per hos ſenſus, & quia principales ſenſus ſunt viſus & auditus, omni omnino ſcientia carent: Sed hoc non eſſet ſi anima haberet plures ideas ſibi innatas: ergo nullas habet. Simile argumentum adhibet ibidem S. Thomas. Idem urget David Hume (2) negans incolam Laponiæ qui nunquam vinum guſtavit, ullam habere ideam ſaporis vini. Idem confirmant ii quos aliquando audivi profiteri impares ſe eſſe ad ſatis commiſerandos lamentantes dolorem capitis aut renum, quia nunquam paſſi hujuſmodi morbos negabant ſe concipere quid ſint hujuſmodi dolores. Iamque intercedit Gaſſendus (3) qui obſervat conſtare cujuſque experientia ſe rei nunquam viſæ aut alio ſenſu uſurpatæ ideam tunc primo acquirere cum ſenſibus opportune objicitur, nec aliam præter hanc ſic acquiſitam de ea re habere, aut aliam jam præhabitam in ſe excitari.

583. IV. Cum Buſſierio (4) & Genuenſi (5) poſt Lockem. Idea eſt exercitium actuale mentis circa aliquod objectum: ergo ſiqua idea eſſet innata, ea eſſet actuale exercitium mentis circa illud objectum: Atqui intimo ſenſu cognoſcimus mentem noſtram non habere actuale exercitium circa omnia illa objecta, de quibus aſſignantur ideæ innatæ ab adverſariis, quin immo hoc impoſſibile eſt. Nam mens noſtra nequit ſimul exerceri circa tam multa & diſparata objecta, quorum dicuntur ineſſe nobis ideæ: ergo. Ante Lockem Hobbes ſimiliter objecit, Carteſius (6) *ubi dicit ideam Dei & animæ noſtræ nobis innatam eſſe, velim ſcire, ſi animæ dormientium profunde ſine inſomnio cogitent: ſi non, non habent eo tempore ideas ullas; Quare nulla idea eſt innata*; Nam quod eſt innatum adeſt ſemper.

584. Huic argumento reſpondet Chaumeixius (7) concedendo minorem ſubſumptam, ſcilicet conſtare nobis mentem noſtram non habere exercitium actuale circa omnia objecta idearum quæ adſtruntur innatæ, ſi nomine exercitii actualis veniat attentio expreſſa animæ ad cognitionem quam habet: aliter vero negando minorem; Nam ſicuti inquit ex eo quod aliquid anima expreſſo actu non velit, non ſequitur illi non ineſſe facultatem volendi: ita ex eo quod actu non habeat attentionem ad ſuas ideas non ſequitur has non habere. Sed hæc reſponſio eſt importuna; Nam imprimis facultatem volendi ita conſtat ineſſe animæ, ut ſine ea non intelligatur anima rationalis, non item conſtat ineſſe animæ has ideas: Deinde exemplum ad-

(1) Ca. Princ. p. 1. n. 20.
(2) Hu. of orig. of ide.
(3) Ga. in med. 5. Car. inſt. ad dub. 1.
(4) Bu. ſec. Logiq. ar. 24.
(5) Ge. Metaph. p. 2 pr. 36.
(6) Ho. in med. Car. obj. 3. ad 10.
(7) Ch. Preju. to. 5. l. 1. ſec. 1. div. 2. c. 4. ar. 1 & c. 5. ar. 1.

Digitized by Google

ductum non infert propoſitum ; ex illo enim concludi ſolum poteſt , negari non poſſe facultatem attendendi ad ſuas ideas ineſſe animæ ex eo quod negetur actualis attentio , ſicuti negari nequit facultas volendi ex eo quod negetur hujus actus .

Urgeo hoc argumentum cum Storchenao (1) . Ex dictis conceditur quod aliunde conſtat mentem non habere actualem attentionem ad omnes quas dicitur habere ideas innatas ſive ad omnia ipſarum objecta : ergo eſt aliquid quod mentem determinat ad attentionem uni potius quam alteri. Sed non poteſt dici quod hoc determinans ſit ipſa idea ad quam mens attendit , quia non eſt potior ratio cur hæc idea poſſit ſic mentem determinare & non alia: Neque poteſt dici quod hoc determinans ſint motiones cerebri, quia ſi hæ poſſunt determinare animam ad hanc ſingularem attentionem ad unam ideam , qua ſolum habita attentione actu percipit ejus objectum , non eſt cur eædem motiones non poſſint eam determinare ad objectum immediate percipiendum remota omni hujuſmodi idea : Neque poteſt dici quod Deus ſit qui determinat , quia hoc gratis dicitur , nec philoſophicum eſt recurrere ad Deum in hujuſmodi ſolutionibus quæſtionum : Neque poteſt aliquod aliud principium determinans aſſignari : ergo gratis & temere hujuſmodi ideæ adſtruuntur .

585. V. Arguitur ab authoritate in qua ſtatim occurrit Gaſſendus , qui in iis quæ ſcribebat Carteſio anno 1641 & 1642 , ſunt hæc generaliter dicta (2) *Omnia quæ vel a te vel ab aliis de ideis rerum innatis dicuntur , nihil aliud oſtendunt quam eſſe in nobis facultatem cognoſcendarum rerum innatam* . Et ſuperius univerſaliter dixerat (3) *Omnis noſtra notitia videtur plane ducere originem a ſenſibus , & quamvis tu neges quicquid eſt in intellectu præeſſe debere in ſenſu , videtur id eſſe nihilominus verum , cum non niſi ſola incurſione fiat , perficiatur tamen analogia compoſitione diviſione ampliatione extenuatione aliiſque ſimilibus modis* . Deinde occurrit Locke , qui excitatus a vehementi Carteſianorum ſtudio , quo conabantur exiſtentiam idearum innatarum perſuadere , eaſdem ab ipſo principio ſui operis *De Intellectu humano* aggreſſus eſt oſtendere figmentum eſſe , cui nequeat Philoſophus aſſentiri . Lockem paſſim ſequuntur Angli Philoſophi , in quibus eſt Petrus Brown (4) . Recentius extitit Auctor tractatus *de Syſtematum inutilitate* qui juxta Trevoltianos (5) *meliori ordine , majori claritate & feliciori exitu* quam Locke ideas innatas impugnavit . Et quando hic Auctor idem ſit cum Condillaco ex dictis ſupra (n.269.) , ille hoc loco confirmat repudium Carteſianæ ſententiæ , cui in libro *de Origine cognitionum humanarum* adhæſerat , quod ſolemniter renunciavit in alio *de ſenſationibus* , in quo omnes cujuſvis generis ideas naſci a ſenſibus per earumdem analyſim oſtendit . Hanc dignam Philoſopho mutationem ſententiæ laudant iidem Trevoltiani (6) hoc ſolum deſi-

(1) St. Pſycho. n.220.
(2) Ga in med.5. Car. ad dub.1.
(3) Ga. in med 2. Car. dub.4.
(4) Br. de intell. hum. l.1. c.4.
(5) Tr. an.1749. ar.104.
(6) Tre. ann.1755.

Digitized by Google

deſiderantes ut ob oculos ipſe ſemper retinuiſſet, quod ceteroqui ſæpius profitetur, organa ſenſuum eſſe ſolum occaſiones ſenſationum quas anima in ſe efficit, cui minus cohærent aliqua quæ ibidem advertunt. Qui cum his deinceps idem doceant quis numeret? cum in dies innumerabiles reddantur ita ut Auctor qui anno 1753 edidit *Breve examen* ſupra (n.571.) citatum ſcripſerit in præfatione *quamprimum Pariſiis tam erit ridiculus qui credat dari ideas innatas, quam triginta annis ante fuiſſet qui non crediſſet*. Quod confirmant Trevoltiani, qui in monumentis anni 1756 faſſi ſunt (1) *Hodie ideæ innatæ Carteſii vix aliquem habent qui eas teneat*, idemque jam antea Para dixerat (2) rationemque reddidit Alembertius (3) quia intima experientia huic Carteſianiſmo repugnat.

586. Ante Gaſſendum & Lockem dici poteſt omnes exceptis Platonicis contra Carteſianos ſentire; Philoſophi enim & Theologi paſſim, ut vidimus uſurpabant tamquam axioma nihil eſſe in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu vel immediate vel mediate, & illud Ariſtotelis (4) paſſim repetebant cum S. Thoma (5), *Intellectus humanus in principio eſt ſicut tabula raſa, in qua nihil eſt ſcriptum*: quod alibi (6) pariter docet. Quare quod Lockius ſuam impugnationem dicat ſe opponere *opinioni communiter receptæ* non eſt verum, niſi fortaſſe habita ratione ad Philoſophos ſui loci & temporis. Quod advertendum erat, tum quia Voltaire apud D. M. (7) Lockio tribuit, quod primus docuerit nullas eſſe in nobis ideas innatas: tum quia Chaumeixius (8) exprobat Lockio tamquam argumentum erroris ſuam illam confeſſionem, quod opinio de ideis innatis ſit communior, & deinde contra alios qui deinceps eidem Carteſianæ opinioni repugnarunt, quos ipſe non ita multos credit eſſe, dicit (9) *eos id facere unice motos authoritate hujus Angli hominis, & temerario proinde judicio rejicere id quod numquam comprehenderunt*. Quæ omnino falſa eſſe ex dictis manifeſtum eſt, non ſecus ac illud quod idem Auctor credit, Lockium primum protuliſſe ſimilitudinem intellectus noſtri in principio ſuæ exiſtentiæ cum tabula raſa, quam proinde ſæpius & vehementer reprehendit (10) in eo ejuſque aſſeclis, præſertim quia credit ea ſimilitudine ſibi viam munire ad inferendum, nihil eſſe hominem niſi ſubſtantiam corpoream. Sed calumnia hæc eſt ſeu ſuſcipio prorſus temeraria; Exemplum enim tabulæ raſæ adducitur ad excludendas ab anima omnes cognitiones in principio ſuæ exiſtentiæ, non vero ad excludendam eſſentiam ſpiritualem, ſive quæ habeat vim activam faciendi ſibi ſuas cognitiones. Sententiam Ariſtotelis ipſi etiam Poetæ ſequuti ſunt. Sic Dante cecinit (11).

(1) Tre. ar.30. pag.704.
(2) Pa. Metaph. n.95.
(3) Al. Elem. de filoſ. n.6.
(4) Ar. de Ani. l.3. tex.14.
(5) S. Th. 1.p. q.79. ar.2, O.
(6) Ibid. q.84. ar.3.
(7) D. M. Pret. Filoſ. le t.9.
(8) Ch. Prejug. to.5. l.1. div.2. c.3.
(9) Ibid. to.7. ar.4. c.7.
(10) Ibid. to. 5. in fin. to.6. pref. to.7. div.3. ar.1. c.1. §.1. & c.4. §.3. & c.5. §.2. & 1.
(11) Da. Purgat. can.16. v.85.

Eſce di mano a Lui, che la vagheggia
L' anima ſemplicetta, che ſa nulla.

ARTICULUS V.

Argumenta contra prima principia innata.

587. PRima principia & axiomata eſſe innata ſtatuit Carteſius apud Jo. Bapt. de Benedictis, qui eumdem accuſat contradictionis propterea quod antea ſtatuerat (1) *naturam noſtri intellectus eſſe univerſales propoſitiones colligere ex notitia particularium*. I. Interea arguitur cum Lockio (2). Prima principia fundantur in duabus ſaltem ideis invicem collatis; Nam exponuntur per propoſitiones, quæ conſtant ſubjecto & attributo: Sed nullæ ideæ ſunt innatæ: ergo neque ulla principia ſunt innata.

588. II. In tantum prima principia ſive practica ſive ſpeculativa ſunt innata, in quantum omnes homines cujuſvis conditionis regionis & temporis illis propoſitis ſtatim aſſentiuntur: Atqui ſi hæc ratio valeret, dicendæ eſſent innatæ omnes propoſitiones evidentes, ut unum & duo ſunt tria, dulce non eſt amarum, & aliæ innumerabiles; Nam nemo hominum illis diſſentit: ergo ſi hæc ratio in his non valet neque in illis. Major hujus argumenti quod adhibuit idem Lockius, continet fatente ipſo Chaumexio (3) *unum ex argumentis pro ideis innatis*, quod reipſa ſequutus fuit Averroes ſupra (n.555.) allatus. Quare eam ipſe ſtatim quidem concedit, ſed paulo poſt cenſet minus accurate dici omnes illis aſſentiri, ſive illorum veritatem cognoſcere, & jubet dici omnes illorum veritatem cognoſcere ſine magiſtro, nec poſſe meminiſſe ſe aliquando ea ignoraſſe, quod alibi ſic explicat, *non ideo ſolum, quia omnes alicui principio aſſentiuntur, illud dicimus eſſe innatum, ſed etiam quia nullum eſt tempus, quo homines acquiſiverint ipſius cognitionem, & quia illud invenitur in omnium mente eo tempore quodcumque ſit, quo opus habeant illius applicationem aliquam facere*. Quæ explicatio eſt mera petitio principii, cum idem ea tandem valeat, ac ideo prima principia ſive ſpeculativa ſive practica ſunt innata, quia ſunt innata.

Veniens autem idem auctor ad minorem, duplici hanc modo diverſis in locis excipit. Loco quidem nuper citato eam aperte negat, contendens diſparem eſſe rationem inter prima principia, & alias propoſitiones evidentes in eo poſitam, quod propoſitiones evidentes quæ non ſunt prima principia, inferantur ex primis principiis. At hæc reſponſio imprimis oſtendit male argui pro ideis innatis principiorum ex eo quod ipſis omnes aſſentiantur. Quod vero reponat ſe propterea voluiſſe, ut rationi illi adderetur, quod quiſque principiorum veritatem ſine magiſtro cognoſcit, nec recordetur ullius temporis quo illa non noverit, inutiliter, ad-

(1) Be. Diſeſ. dell' Aleti. p.2. §.1. n.1.
(2) Lo. Eſſai Phil. l.1. c.3.
(3) Ch. ubi nuper ar.7.&to 7.ar.3.c.10.

additur, quia idem dicitur de quacumque re evidenti, quæ talis non eſſet, ſi indigeret magiſtro & potuiſſet aliquo tempore non rapere intellectum ad aſſenſum. Deinde gratuito ſupponit ſola dumtaxat prima principia eſſe immediate evidentia.

589. At inquit, *Negari nequit rationem, quare rubrum non ſit album eſſe quia rubrum differt ab albo, & quia unum quod differt ab alio, non eſt idem cum alio: ergo hæc propoſitio rubrum non eſt album, quam Adverſarii volunt omnino confundere cum primis principiis, eſt concluſio neceſſaria unius ex primis principiis.*

Reſp. nego ſuppoſitum antecedentis, quod opus ſit inquirere rationem ad aſſentiendum huic propoſitioni, rubrum non eſt album; Illa enim eſt evidens. Quoties autem id negetur, melioribus oculis opus eſt, non vero ullo judicio prævio, cui antecedenter præſtitus ſit aſſenſus. Ratio vero quam ipſe proponit, ſcilicet unum quod differt ab alio non eſſe idem cum alio, eſt prorſus inutilis, ut oſtendi poteſt, concludendo non eſſe idem corpus illud quod modo aſpiciatur per alba, modo per rubra perſpicilla, quoniam in hoc caſu unum differt ab alio.

Alio loco (1), dictam minorem concedens negat quod conſequentia ſupponit, ſcilicet non poſſe inter innatas cognitiones numerari propoſitiones evidentes. Ratio ipſius eſt, quia has dicit non diſtingui a principiis innatis, niſi ut incluſas ab includentibus. Hoc modo credit ſine ulla repugnantia credi poſſe, eſſe nobis innatas ideas de omnibus diverſis figuris geometricis, quatenus hæ continentur in idea innata extenſionis. At hæc ſecunda reſponſio mala eſt; Nam diſtinctio inter incluſum & includens, ſive inter partem & totum, non eſt diſtinctio inter ſpeciem & ſpeciem: Atqui tum inter ideas diverſarum figurarum, tum inter has & ideam extenſionis datur diſtinctio inter ſpeciem & ſpeciem; Ideæ enim quæ diverſa attributa repræſentant, differunt ſpecie inter ſe: ergo inter ideas figurarum, & idea extenſionis non datur diſtinctio, qualis inter incluſum & includens. Omitto quod juxta hanc ſuam regulam atque philoſophiam opus erit dicat, quod neſcio an ullus ex ſuis umquam dixerit, omnes noſtras ideas, ſive omnia noſtra judicia, quæ vera ſint, eſſe innata; Omnia enim cum per aliquod principium demonſtrentur, ſive ad illud reducantur, in eo dici poterunt incluſa.

590. Iterum contra omnia principia innata argui poteſt ab auctoritate, in qua ſtatim occurrunt omnes Ariſtotelei. Quoniam ut verbis utar Hieron. Pontani (2) *Ariſtotles 2. Poſteri. Analytic. ubi ex propoſito quærit an habitus principiorum ſit nobis ingenitus, negat eſſe ingenitum, quia ſequeretur nos habere certiſſimas cognitiones, & illas nos latere. Quare docet illam notitiam ope ſenſus comparari, & in nobis fieri cum prius non ineſſet.*

591. III. In particulari contra prima principia ſpeculativa innata ſic arguitur. Ideo hæc ſunt nobis innata, quia cum in cogitatione conſiſtat eſſen-

(1) Ib. ibid. c. 9. §. 1.

(2) Po. de Immort. l. 6. c. 6.

eſſentia animæ, ad cogitandum ſeu judicandum prærequiritur cognitio horum principiorum. Ratio hæc profertur a Chaumeixio; ſtatuit enim (1), *animam eſſe eſſentialiter ſubſtantiam cogitantem*: & homines (2) *cogitaſſe ſtatim ac extiterunt: & impoſſibile eſſe efficere vel unum judicium ſine cognitione primorum principiorum*. Atqui falſum eſt, ut infra oſtendam eſſentiam animæ conſiſtere in cognitione, & ex ſuperius dictis falſum etiam evincitur omnem veritatem ſive omne judicium pendere a primis principiis; & hoc etiam permiſſo falſum eſt debere hæc principia eſſe innata: ergo. Placet quæ huic parti favent recitare verba Gerardi Mercatoris, qui in præfatione ſuæ Chronologiæ, quam protulit anno 1568 cum dixerit, *nemo negare poteſt ſcientiam omnem naturalem a rebus ſenſu perceptis initium habere*, ſubjungit, *nec principia ipſa quæ vocant demonſtrationum, tametſi indemonſtrabilia ſint quod priora in cognitione nulla habeant per quæ demonſtrari poſſint, non prius tamen agnoſcuntur & principii rationem obtinent, quam conſentanea ſenſibilibus rebus intelliguntur*.

Objicitur. S. Thomas loquens de primis principiis ſpeculativis dicit quod (3) *hæc ratio naturaliter indita habet*. At qui ulterius legat, inveniet ejus ſenſum eſſe illum quem infra ſic exprimit, prima principia *ratio naturaliter cognoſcit*, hoc eſt ſine ſupernaturali revelatione per ſolam vim intelligendi propriam animæ rationalis. Inſtant. S. Thomæ ſunt inferius hæc verba: *Principiorum naturaliter notorum cognitio nobis divinitus eſt indita*. At cum immediate ſubdat, *cum ipſe Deus ſit author naturæ noſtræ*, jam ſatis declarat inditas a Deo dici hujuſmodi cognitiones, quatenus ipſe homini dedit naturam præditam facultate intelligendi quam conſervat, & ad omnes ejuſdem operationes phyſice concurrit.

592. IV. Contra prima principia practica innata. Ideo hæc ſunt innata, quia repugnat rationi primi principii illius veritatem vel indigere demonſtratione vel hanc poſſe ſuſcipere; Non enim eſt amplius primum principium id quod requirit vel admittit aliud principium, per quod ejus veritas manifeſtetur. Sed quod ad rationem primi principii repugnet, illius veritatem indigere demonſtratione vel hanc poſſe ſuſcipere, non dicitur de primis principiis practicis, ſed ſolum de ſpeculativis: ergo. Major continet rationem, quam iterum iterumque urget idem Chaumeixius (4) contra Lockium, qui inferebat innnata non eſſe prima principia practica, quia indigent demonſtratione. Probatur minor quia prima principia practica non ſunt, ut nomen ipſum exponit, principia intelligendi aliquid ignotum: ſed ſunt principia operandi cum rectitudine, adeoque illa præſupponunt veritatem aliquam, cui rectitudo innititur, quam tamen non enunciant. Quare optimo jure quæri poteſt, quænam ſit veritas, ſupra quam talia principia fundantur, quod eſt idem ac petere ut ea demonſtrentur. Communiter autem non quæritur hæc demonſtratio, quia vel in ipſis principiis involvitur vel

(1) Ch. Pref. to.6. ar.2. c.4.
(2) Ibid. to.5. l.1. div.2. c.5. ar.9.
(3) S. Th. c. Gen. l.1. c.7.
(4) Ch. to.6. ar.1. c.6. & 7. §.3. & ſuiv.

Digitized by Google

vel quicumque eſt mentis compos & ſincerus, aut ſtatim eam videt aut facile invenit, & propterea principii nomen participant & tam de illis quam de ſpeculativis dici ſolet cum Card. Pallavicino non opus eſſe (1) *ut poſſimus reddere rationem quando iiſdem aſſentimur, quamvis poſſimus rationem inveſtigare, cur natura nos ad illa determinaverit*. Exemplum principii practici, involventis in ſe ſuam demonſtrationem habemus in hoc; Injuriam quam tibi non vis, alteri ne feceris; demonſtratio enim illius eſt experimentalis notitia doloris, propter quam nemo vult ſibi inferri injuriam, ex qua fit jam manifeſtum non eſſe aliis inferendas injurias. Exemplum alterius principii ſtatim offerentis cogitanti ſuum fundamentum ſit hoc, Parentes ſunt honorandi; hoc enim fundamentum nulli non obvium eſt, habere nos a parentibus quod ſimus. Generaliter dici ſolet prima principia practica habere ſuum fundamentum in aperta convenientia, quam id quod dicunt habet cum natura humana, quæ rationali modo operetur.

593. Confirmat hanc doctrinam Buffierius (2), qui negavit habenda eſſe inter principia, ut vulgo creditur illud, *Quod tibi non vis alteri ne feceris*: aut quod illi opponitur, *Quod tibi vis alteri feceris*; Nam inquit, ſi verum eſt non faciendum alteri, quod ſibi quis non vult, jam non eſt ab judice condemnandus reus, nec ſunt a parentibus ac magiſtris puniendi pueri aut corrigendi, quia neque judex in rei ſtatu collocatus vellet condemnari neque parentes aut magiſtri in loco puerorum poſiti vellent puniri. Similiter ſi verum eſt, faciendum alteri quod tibi vis, jam qui amore virtutis ſincere amat ab aliis contemni & affligi, contemnere alios debebit & affligere: Atqui hæc omnia ſunt abſurda plane deſcendentia ex illis effatis, quæ habeantur pro principiis practicis: ergo ea non ſunt habenda pro hujuſmodi principiis. Quibus hoc modo ab illo excluſis, ipſe tamquam omnium primum principium practicum ſtatuit, *quærere in omnibus ſuum bonum una cum illo eorum, quibuſcum vivimus*. Alii viderint quanto jure utrumque faciat. Mihi quidem videtur ipſius argumentum ſuadere ea effata non poſſe haberi pro principiis niſi ſub hac vel ſimili limitatione, quod tibi in his circumſtantiis prudenter vis aut non vis, alteri in iiſdem feceris aut non feceris. Sed hanc dixerim facile ſupponi ab iis, qui ea pro principiis habent, quandoquidem principia practica diriguntur ad homines, qui mente non ſint imbecilli aut perturbata.

594. VI. Ideo prima principia practica dicenda ſunt nobis innata, quia aliter negandum eſſet dari legem naturalem: Sed hoc eſt falſum: ergo. Major proponitur & exornatur a Guyono (3), certaque creditur a Chaumeixio (4), præcipue quia Lockius, & deinde Barbeyracius apud Trevoltianos (5) revera accuſari poſſunt, quod argumentati in hunc modum ſint, Nulla datur lex naturalis: ergo nulla dantur principia practica innata. At

(1) Pal. in t.2. diſ.2. ar.3.n.3.
(2) Bu. Soc. Civil l.4. c.7.
(3) Gu. Oracl. Conve.2.
(4) Ch. Preju. to.5. l.1.div. 2. c.5. ar.9.
(5) Tr. ann.1759. ar.40.

At hæc argumentatio in omnibus qui illa utuntur, reprehenditur, & ipſius antecedens falſum eſſe ſuadet id quod ad probandam minorem jam dico. Lex naturalis non appellatur hoc modo, quia habeamus congenita principia practica, ſed quia quod principiis practicis exprimimus, aſſequimur juſtum & rectum eſſe ſola ea, qua præditi ſumus vi intelligendi, in quo ſenſu dixit S. Baſilius (1), *Apud nos ipſos judicium quoddam naturale habemus, per quod ab iniquis bona facile diſcernimus*: ergo etiamſi nulla ſint prima principia practica nobis innata, negari non poteſt dari legem naturalem.

595. Aliter idem argumentum ſic proponitur. Ideo admittenda ſunt principia practica innata, quia aliter dicendum eſſet dependere a conventione hominum & ab antiquis præjudiciis, quod aliquid ſit virtus aut rurſus vitium, ex quo inferuntur conſequentiæ horribiles alibi (2) expoſitæ contra ſocietatem & religionem, ſcilicet notiones virtutis & vitii non eſſe permanentes nec communes, ſed prorſus arbitrarias, & quod apud unam gentem aut uno tempore eſt vitium, apud alias aut alio tempore poſſe dici virtutem: Atqui hæc omnia falſa ſunt: ergo. Major eſt argumentum, in quo verſatur articulus 42 in Commentariis Trevoltianis anni 1747. Minor autem probatur, primo quia ex hoc antecedenti, non dantur prima principia practica innata, nullo modo ſequuntur illæ conſequentiæ. Secundo quia convenire homines in ſententia aliqua eſt effectus vis intelligendi ejuſdem ſpeciei in ſingulis, quæ non poteſt ex ſua natura, niſi uniformi modo ſentire de quibuſdam actibus ſeu objectis, quæ ſuæ naturæ rationali conveniunt in quo conſiſtit virtus, aut diſconveniunt in quo conſiſtit oppoſitum vitium, non ſecus ac ſemper iidem fructus habentur ex arbore unius ſpeciei, donec ea perſiſtat in eadem ſpecie ſeu perfectione. Hanc reſponſionem quam adhibet Martinus Hubner (3) agens de Epicteto quem pro ſe Adverſarii ſumunt, fatentur Trevoltiani (4) non relinquere amplius locum huic adverſariorum argumento. Lectu digna ſunt, quæ fuſius habet Seneca reſpondens huic quæſtioni (5), *quomodo ad nos prima boni honeſtique notitia pervenerit*, quam reſolvit recurrens non ad ideas innatas, ſed ad reflexionem ſupra ideas eorum, quæ ſenſibiliter bona cognoſcimus.

AR-

(1) Ba. Hom. 12. ad populum.
(2) De Bono n. 166. edit. ſec.
(3) Hu. Hiſt. du droit natur.
(4) Tre. ann. 1758. ar. 104.
(5) Sene. Epiſt. 120.

Digitized by Google

Articulus VI.

Argumenta contra ideam innatam Dei.

596. I. In Deo hæc idea eſſet innata, quia non poſſet acquiri per ſenſus: Sed hoc eſt falſum, ut ſupra (n. 523.) oſtenſum eſt: ergo.

II. Contra Carteſium & illos, qui ejus definitionem de idea innata accipiunt, ſic arguo. Hæc idea juxta illos (n. 72.) eſt idea ſimplex, ut illi nihil addere aut detrahere poſſimus: atqui idea quam habemus de Deo, ita ſimplex non eſt ut aliquid illi addere aut detrahere non poſſimus: ergo idea quam habemus de Deo, non eſt innata. Prima minoris pars probatur. Qui dicit Deum, ſignificat quidem ſe concipere ens ſimplex, ſed non poteſt affirmare aut ſuadere ſe illud concipere modo ſimplici, & prÆterea ipſa explicatio hujus nominis Deus, qualem dedimus ſupra (n. 491.) tamquam exemplum illarum, quas communiter quiſque ſi interrogetur afferet, oſtendit eſſe ideam ex pluribus compoſitam, ex totidem nimirum ideis quot diverſa Dei attributa repræſentet mediate per ſenſus cognita: ergo idea quam habemus de Deo non eſt ſimplex. Secunda autem minoris pars ſic probatur. Qui dicit Deum, ſignificat quidem ſe concipere ens, cui nihil addere & detrahere poſſumus, ſed non poteſt ſignificare aut ſuadere, ſe illud concipere tali modo, ut huic nihil addere aut detrahere poſſit; Nam quotidie experimur nos ipſi aliquid a nobis addi ideæ quam de Deo habemus, prout profundiori in hoc infinitum objectum cogitatione convertimur: atque ſcimus pariter nos ipſos fortaſſe detraxiſſe multa ab ea idea, quam olim habuimus, vel detrahi debere ab eo qui ideam haberet, qualem habebant Anthropomorphitæ: ergo ideæ quam habemus de Deo, aliquid addere aut detrahere poſſumus. Urget hoc argumentum Gaſſendus, qui veriſſime obſervavit (1) *perpuſillum fore Deum ſi major non ſit, quam a nobis intelligitur*, quod cum falſum dixiſſet Carteſius propterea quod Deus *intelligitur eſſe infinitus, atque infinito nihil majus eſſe poteſt*, repoſuit Gaſſendus, *infinitum dicis ſed rem non intellectam dicis, quippe alia notio hujus vocis non eſt, quam finis negatio in ente, cujus poſitivam amplitudinem cum non capias, fateri cogaris voluiſſe te intelligere rem quæ non poteſt intelligi, & ineſtimabiliter excedit finitudinem tuæ perceptionis.*

597. III. Idea Dei in nonnullis philoſophis eſt idea ſerio negans Deo ſimplicitatem & unitatem quorum utrumque Fides, & vera etiam ratio de eſſentia Dei eſſe demonſtrat: Atqui ſi idea Dei eſſet hominibus innata, ſcilicet indita nobis a Deo Creatore, non fuiſſent etiam philoſophi, qui ſerio negarent Deo ſimplicitatem & unitatem: ergo. Hoc argumentum adhibet etiam Ludovicus Barbieri (2).

(1) Ga. in med. 3. Car. Inſt. ad dub. 4. n. 4. (2) Ba. Metaf. p. 1. ar. 27.

IV. Cum Buffierio (1). Nomine ideæ innatæ Dei venit vel ſimplex aliqua apprehenſio vel aliquod judicium de Deo, quæ ſemper actu in nobis ſint: vel venit diſpoſitio noſtræ mentis determinata ad agnoſcendam exiſtentiam Dei, quotieſcumque de illo cogitet apto modo. Sed prima duo dici non poſſunt, quia certum eſt non ſemper actu eſſe in nobis aut apprehenſionem Dei, aut aliquod de Deo judicium: Si autem dicatur tertium, jam omnes propoſitiones vel immediate vel mediate evidentes dicendæ erunt ideæ innatæ, quod ne ipſi quidem Adverſarii volunt: ergo. Alia argumenta abundanter ſuppeditabit Lockius (2) qui impugnat ideas omnes innatas, ſive ſint diviſæ ab omni judicio, ſive cum aliquo conjunctæ, quæ ſolent dici principia ſpeculativa vel practica. Horum compendium aliquod dant Trevoltiani (3).

598. Needhamus ſidit huic ſuo argumento (4). Poſito quod idea Dei eſſet innata, cognoſceremus quæ Dei ſunt, & in cor hominis aſcenderent quæ præparavit Deus diligentibus ſe: Sed ſcriptum eſt (5) oppoſitum, & quod (6) quæ Dei ſunt, nemo cognovit niſi ſpiritus Dei: ergo idea Dei non eſt innata. At argumentum hoc eſt omnino nullum; Negatur enim major, quoniam ſicuti ex eo quod ideam Dei habeamus factam a nobis non infertur cognoſci nunc a nobis quæ Dei ſunt, & in cor hominis aſcendere hoc objectum beatitudinis in eo ſenſu, in quo hæc dicuntur ab Apoſtolo nobis non conceſſa in hac vita, ita neque in hypotheſi, quod idea hæc, quam habemus de Deo eſſet nobis innata, habet locum ea conſequentia in ſenſu ſacris Litteris contradicente.

ARTICULUS VII.

Objectiones generales pro ideis innatis.

599. OBjectiones contra ideas quas remote a ſenſibus ſtatui (n. 495.) dependere, & ſupra jam diſſolvi, huc etiam pertinent. Alias jam profero. I. objicit Chaumeixius (7). Si anima cum primum exiſtit, eſt ſimilis tabulæ raſæ, erit ſemper ſimilis tabulæ nihil cognoſcens, quod repugnat: ergo dicendum animam cum primum exiſtit, habere aliquas cognitiones. Antecedens negandum ſic probatur. Ideo anima non eſſet deinde amplius ſimilis tabulæ nihil cognoſcens, quia acquireret multas cognitiones ex impreſſionibus ſucceſſive factis vel in illa vel in ſenſibus ab objectis corporeis: Sed hac via nequit illa quicquam cognoſcere: ergo. Probatur minor, quæ conceſſa majori negatur. Tabula poſt quaſcumque impreſſiones in ipſa factas deſinit quidem eſſe tabula raſa, ſed non deſinit eſſe tabula, ſeu

(1) Bu. Sec. Logi. ar. 24. n. 269.
(2) Lo. Eſſai Phi. l. 1.
(3) Tr an. 1701. Jan. pag. 116.
(4) Ne. Nouv. obſer. § 6.
(5) 1. Corin. c. 2. v. 1 1.
(6) Ibid. v. 9.
(7) Ch. Prejug. tom. 7. div. 3. ar. 1. c. 4. num. 4.

Digitized by Google

ſeu adhuc nihil cognoſcit: ergo a pari anima poſt quaſcumque impreſſiones in ea vel in ſenſibus factas, nihil cognoſcet, & deſinet eſſe ſimilis tabulæ raſæ, ſed non deſinet eſſe ſimilis tabulæ.

Ultimo argumento *reſp. conc. ant*, *& nego conſeqm*; cujus diſpar ratio ab antecedenti eſt, quia agitur de anima, quæ habet eſſentiam præditam vi efficiendi ſibi ideas poſitis impreſſionibus factis non quidem in ipſius ſubſtantia, ſed in corpore qui cum eſt unita. Præterea ex objecto argumento planum eſt, objicientem credere exemplum tabulæ raſæ afferri ad excludendas ab anima non ſolum cognitiones innatas, ſed ipſam vim cognoſcendi, ſive naturam ſpiritualem: quod profecto nulli illorum, qui eo uſi ſunt, in mentem venit. Ex Ariſtotele enim eſt illud exemplum, qui tabulam ibi expreſſe ſumit pro libro, ſupra quem cera obductum veteres ſcribebant, quod repetunt Stoici, qui apud Plutarchum docent (1) mentem hominis primo nati eſſe albæ vacuæque chartæ inſtar, ut legit cum Henrico Stephano Eduardus Corſini in præclara ſua interpretatione Plutarchiani operis *de Placitis*.

600. II. Objicit idem (2). Ideæ objectorum ſenſibilium non ſunt idem ac motus ſenſuum: ergo illæ ideæ ſunt ante hunc motum. Qui conſequentiam neget, opus eſt dicat eas ideas ingreſſas eſſe mentem in inſtanti illius motus, aut poſt illius motum: Atqui primum dici non poteſt, quia nequit nec explicari nec intelligi, quomodo intraverint hujuſmodi ideæ: neque ſecundum, quia qui actu experitur ſenſationem, nequit actu illam non ſentire: ergo reſtat dicendum eas ideas fuiſſe in mente ante hunc motum, adeoque eſſe innatas.

Reſp. conc. ant, *& nego conſeqm*. Ad probationem *nego maj.* Præter enim illa duo eſt hoc tertium, animam ſibi efficere de novo eas ideas, dum illi motus accidunt in ſenſibus. Illis qui hic urgent exemplum pictorum, qui non poſſunt efficere imaginem ſimilem objecto determinato, niſi præviam habeant ejuſdem ideam, ut concludant ne animam quidem noſtram poſſe ſibi efficere ideam alicujus rei, quæ extra ipſam eſt, niſi ipſius idea ſibi præluceat, quam quodammodo conſulat, alibi (3) abunde reſponſum eſt.

601. III. Objicit idem (4). *Diſcere linguam aliquam, nihil aliud eſt, quam conjungere hanc vel illam ideam huic vel illi ſigno: Sed ſi nos nullam haberemus ideam, non poſſemus diſcere linguam illam, niſi ad inſtar Pſittaci: ergo ſi homo nullam haberet ideam, non poſſemus illum de ulla re docere, nec haberet ullam cognitionem*. Simile argumentum alibi (5) dicit eſſe *ſine ſolutione*.

Reſp. conceſſis præmiſſis, *nego conſeqm*, utpote quæ ex illis non deſcendit. Legitima conſequentia eſt hæc: ergo ſi diſcimus linguam, habemus jam ideas aliquas: quæ diſtingui debet, habemus ideas aliquas acquiſitas

(1) Pl. de plac. l.4. c.11.
(2) Ch. to 5. l.1. div.2. c.7. ar.7.
(3) De cauſ. effici. n.299.
(4) Ch. to.7. ar.3. c.5.
(5) Ibid. c.10. §.3. & ar.2. c.3.

Digitized by Google

ſitas per ſenſus, *conc*: innatas, *nego*. Quando auctor diſſimulaverit hanc immediatam conſequentiam tamquam aperte ſe obtrudentem, ut ad aliam tranſiret, eamdem iterum nego; Ex eo enim, quod infantes, de quibus ibi agit diſcant loqui, & quidem aliter ac Pſittaci, non ſequitur congenitas illis eſſe ideas, ad quas referunt ea ſigna: Nam ideæ, quas habent infantes, cum primo incipiunt loqui, ſunt in poſteriori ad repetitas impreſſiones factas in ipſorum auribus determinatæ vocis ad exhibitionem determinati objecti. Obſervamus enim educatores infantium hos edocere objiciendo ea, quæ volunt ab iis cognoſci, non ſolum auribus, ſed oculis etiam vel aliis corporis ſenſibus: quæ obſervatio obvia & communis eſt, & diſtincte propoſita a S. Auguſtino, quem ſupra (n.217.) citavi.

602. IV. Objicit Sylvanus Regis (1). Novimus experientia, aliquando non poſſe nos revocare in mentem diverſas ideas, quas vigilantes habuimus, nec tamen proinde inferimus illas nos non habuiſſe: ergo a pari etſi non animadvertamus nos habere ideas innatas, non proinde infertur illas nos non habere.

Reſp conc. ans, *& nego conſeqm*. Duplex enim diſcrimen occurrit inter ans & conſeqs. Primum eſt, quod ex terminis non repugnat deeſſe nobis actu memoriam de ideis olim habitis, & hoc experientia extra controverſiam ponit: at ex terminis repugnat deeſſe nobis actu cognitionem de idea, quam actu habemus, & per reflexionem inquirimus. Secundum eſt quod ſi certo novimus habuiſſe nos aliquas ideas, ut de cibis quos heri manducavimus, & hodie non meminimus, jam habemus argumenta ſuadentia extitiſſe in nobis aliquas ideas: at nulla adhuc allata ſunt, quæ ſuadeant exiſtere actu in nobis aliquas ideas innatas.

603. V. Objicit Kingius poſt Joannem Huartem (2) & ante Monteirum (3) qui maximi facit hanc objectionem. Jacent in memoria conceptus & notiones præhabitæ, quæ occaſione aliqua, ut auditionis vel lectionis, iterum ſtatim nobis præſentes fiunt: ergo a pari ingenitæ nobis ſunt vel eſſe poſſunt aliquæ rerum ideæ, quæ occaſione motuum, qui fiant in his vel illis noſtri corporis partibus, ſtatim præſentes nobis fiunt. Eamdem objectionem urget Sylvanus Regis (4), qui implicitas vocat ideas, quæ cum innatæ ſint & in nobis exiſtant, non ſeſe exerunt, ita ut illarum conſcii ſimus: explicitas vero quoties ſeſe exerant. Probatur conſequentia, primo quia leges conſtitutæ a Deo Auctore naturæ in rebus creatis uniformitatem præſeferunt: ergo ſi hæc eſt lex in ordine ad memoriam, ut per affectiones organorum noſtrorum factas voce aut ſcripto aut alio modo iterum præſentes fiant ideæ ſemel habitæ, hæc etiam erit lex in ordine ad intellectum, ut per particularium organorum commotionem fiant primo præſentes particulares ideæ cum ipſa anima congenitæ. Secundo quia difficultates, quæ circa originem idearum in oppoſita ſententia ſunt inſolubiles, in

(1) Re. Uſa. de la raiſ. l.1. p.2. c.8.
(2) Hu. Exam. ingenior. c.1.
(3) Mon. Metaph. n.681.
(4) Re. ubi ſupra c.7.n.3.

in hac analogia ſolutionem aliquam habent. Sicuti enim ex motu organorum facto ab impreſſionibus objectorum externorum dicuntur ſequi in nobis horum ideæ, quæ nullam habent proportionem cum illis motibus, ita ſequitur excitatio idearum, quas olim habuimus ex præmiſſo ſonitu vocum, vel obſervatione characterum, etſi nulla ſit inter ea proportio: Et ſicuti eædem ideæ dicuntur foras apparere ex omnium hominum mentibus ad præſentiam ejuſdem objecti, etſi motus organorum ab eo provenientes non ſunt prorſus iidem in ſingulis, ſed diverſi pro diverſitate hominum, ita ſequuntur excitationes earumdem idearum per diverſos diverſarum linguarum ſonos, aut diverſas characterum formas aut magnitudines.

604. *Reſp.* I. *diſt. ans*. Jacent in memoria conceptus olim habiti, hoc eſt habemus hoc etiam genus cognitionum, quod eſt cognitio de objecto, conjuncta cum reflexione ad cognitionem ejuſdem olim habitam, *conc. ans*. Jacent in memoria conceptus olim habiti per modum quorumdam entium abſolutorum vel modalium, qui ſint actus animæ, *nego ans & conſeqm*. Ad declarationem hujus diſtinctionis dico, me nihil aliud intelligere de ideis præhabitis jacentibus in memoria, quam id quod dixi in primo diſtinctionis membro, ex quo erui poteſt definitio memoriæ, quod ſit facultas non ſolum cognoſcendi objecta olim cognita ſed etiam cognoſcendi quod olim cognita fuerint, cui proinde eſſentialis eſt ratio præteriti utpote pertinens ad ipſius notionem. Ceterum ex jam dictis (n.382.) memoria eſt myſterium. Illud tamen certum eſt quod non poteſt dici, ideas præhabitas jacere in memoria per modum entium abſolutorum; Hoc enim ipſo extraherentur a genere modi, cujus eſt deſinere eſſe, quoties ſubjectum accipiat aliam in eadem linea modificationem, & fierent totidem ſubſtantiæ contra omnem rationem ex dictis (n.121.): Neque poteſt dici hujuſmodi ideas jacere in memoria per modum entium modalium, ſive actualis exercitii animæ, quoniam id pariter repugnat naturæ modi, ut evincunt tum ratio nuper allata tum argumentum Buffierii (n.581.) ſupra factum.

605. *Reſp.* II. *omitto ans*, *& nego conſeqm*. Multiplex enim inter utrumque eſt diſcrimen. Inprimis quod ſint in memoria ideæ præhabitæ conſtat intima conſcientia: at hoc non conſtat de ideis nobiſcum genitis. Deinde utilis eſt data nobis facultas retinendi, ſeu revocandi ideas ſemel habitas: at inutiles fuiſſent ideæ ab ipſa creatione nobis ingenitæ, quandoquidem ut iis utamur, opus eſt ipſis fatentibus adverſariis conatu ſive attentione, ſive animadverſione mentis noſtræ. Tandem illud cognitionum genus, quod revocatur ad memoriam, nequit alio modo haberi, quam eo qui dicitur recordatio: at quæcumque cognitiones prædicantur innatæ, poſſunt a nobis acquiri.

606. Sed venio ad primam probationem pro negata conſequentia adductam, & dico ex uniformitate quæ apparet in legibus naturæ relate ad idem genus creaturarum inferri, quod ſicuti anima revocat ſibi in mentem ideas olim habitas ex quibuſdam præviis organorum impreſſionibus, ita eadem

dem

Digitized by Google

dem ex ſimilibus organorum affectionibus comparat ſibi ideas, quas numquam habuit. Ulterior uniformitas quæ proponitur, quod ſicuti nos revocamus in mentem ideas olim habitas per quaſdam organorum impreſſiones voce vel ſcripto factas, ita Deus copulaverit certos organorum motus cum perceptione ſeu animadverſione ad certas ideas, quæ in nobis jam antea inditæ erant, inprimis habet contra ſe rationes in argumentis propoſitionis allatas: Deinde ſi contendat ideas olim habitas non revocari niſi per præhabitas impreſſiones factas voce vel ſcripto, falſum eſt; Excitantur enim etiam ſine ulla hujuſmodi occaſione, ut quivis de ſe ipſe teſtari poteſt, qui magno in ſilentio, & in tenebris vel recitat, quod ſemel didicit interrumpens quando vult, & iterum ad arbitrium repetens quæ jam ſibi propoſuerat, vel percurrit mente quæ voluptatem aut dolorem ſibi attulerant. Gratis enim ut obſervant Trevoltiani (1) Van Swieten negavit (2) datam nobis memoriam doloris, immo contra teſtimonium commune eorum qui conſcios ſe profitentur de dolore dentium & capitis, quibus aliquando ſubjecti fuerint, & memores de utriuſque acerbitate ac differentia.

Quod pertinet ad ſecundam probationem dico analogias propoſitas inter organorum affectiones requiſitas tam pro ideis, quas primo dicimus a nobis acquiri, quam pro illis quas in nos redire experimur admitti ab omnibus. Sed quis dicat in his haberi ullam declarationem originis idearum.

ARTICULUS VIII.

Objectiones particulares pro quibuſdam ideis innatis.

607. I. OBjicit Jaquelotius (3). Ad eſſentiam animæ pertinet cognitio, & intimus ſenſus ſuæ exiſtentiæ: ergo hæc ſaltem cognitio eſt animæ innata.

Reſp. nego ans, quod notavit jam Buffierius (4) gratis dici, reprehendens eos, qui audent unionem animæ cum corpore reponere in continua actuali cognitione dependenter a corpore, & qui volunt unionem hanc neceſſario importare continuam ſenſationem ſuæ conjunctionis cum corpore. Parum tamen eſt dicere gratis antecedens affirmari, cum ſatis apertæ falſitatis evincatur argumentis quæ inferius producam.

608. II. Objicit Leibnitius (5). *Ideæ incompletæ ſunt innatæ, quia Veritates neceſſariæ ex ſolis principiis menti inſitis, non ex inductione ſenſuum demonſtrari poſſunt; Neque enim inductio ſingularium umquam neceſſitatem univerſalem infert.*

Reſp. nego aſſumptum cum omnibus probationibus, quæ involvunt etiam

(1) Tre. ann. 1754. ar. 10.
(2) Wa. in Aphor. Boerha. to. 1.
(3) Ja. Syſt. de l'Ame. p. 358.
(4) Bu. Prem. verit. n. 444.
(5) Le. Cauſa Dei a n. 99.

Digitized by Google

etiam falſas ſuppoſitiones. Talis eſt aſſignare veritatem neceſſariam ideis incomplexis, Nam veritas non dicitur de ideis ſeorſim ſumptis, ſed de illis ſimul inter ſe compoſitis, ſicuti exponitur in propoſitionibus. Propoſitiones autem ſunt illæ de quibus demonſtratio conſequenter inſtituitur, non vero de ideis incomplexis, & ne de omnibus quidem propoſitionibus, nec certe de illis quæ ſint propoſitiones identicæ, & prima principia, cujuſmodi plerumque ſunt veritates neceſſariæ ſimul & univerſales, quæ cum univerſales fiant a nobis per abſtractionem a cognitione rerum ſingularium, quæ per ſenſus vel mediate vel immediate cognoſcuntur, dici poſſunt fundari in inductione ſenſuum & ex hac aliquo modo demonſtrari. Quod autem additur ab inductione ſingularium non inferri neceſſitatem univerſalem, hoc falſum eſt in iis rerum attributis, quæ cognita ſunt ad rerum eſſentiam pertinere, & de quibus ſolum fiunt propoſitiones univerſales & neceſſariæ. Hoc pacto quicumque triangulum appellat ſpatium clauſum tribus lineis, & circulum curvam deſcriptam ab una linea, quæ movetur circa unum punctum immobile, certus jam eſt de propoſitione, quæ univerſaliter enunciet harum figurarum naturam, & ridebit D. M. timentem (1) ne evaneſcant demonſtrationes Geometrarum, ſi negetur nobis eſſe innatæ univerſales illæ propoſitiones.

609. III. Objicit Doria (2). Nemo conatur ſibi acquirere ideam claram rei, niſi prius habeat ejuſdem rei ideam ſaltem confuſam; Nam conatus ipſe acquirendi ideam alicujus rei oſtendit præviam aliquam ejuſdem ideam. Ita incluſus in carcere ſi tentat diſruptionem parietis ad finem videndi lucem, planum facit ſe jam præhabere ideam aliquam lucis, aliter non tentaret. Sed omnis homo conatur acquirere ſibi ideam claram Dei, & objectorum abſtractorum quæ dicuntur Univerſalia: ergo omnis homo habet prius ideam aliquam etſi confuſam Dei & Univerſalium. Atqui has ideas priores omni conatu repugnat haberi per conatum: ergo repugnat eſſe acquiſitas ſeu non eſſe innatas.

Reſp. permiſſo toto ſyllogiſmo, & minori ſubſumpta, *nego conſeqm*; Nam ideæ illæ confuſæ acquiruntur ſine conatu a facultate animæ rationalis, quæ talis non eſſet, ſi non poſſet obvias ſaltem illationes deducere, quæ ipſam informant idea aliqua rei ſaltem obſcura, cujuſmodi eſt idea Dei, quæ a magnitudine ſpeciei mundi facile infertur teſte Scriptura. Permittitur autem ſyllogiſmus, non conceditur, propter minorem, quæ vehementer nutat, maxime quod ſpectat ad deſiderium ideæ claræ univerſalium, omnibus attributum.

610. Inſtat Winklerus. Homines habent a nativitate innatas quaſdam appetitiones, cujuſmodi ſunt amor vitæ, quare fugimus noxia & periculoſa: aviditas ſciendi, quare etiam pueros curioſos videmus: & amor honoris, quare qui facit malum odit lucem: ergo dantur vitæ ſcientiæ honoris ideæ innatæ. Nam nihil volitum quin præcognitum.

Reſp.

(1) D. M. Pret. filoſ. let. 9. (2) Do. Diſc. della Metafiſ. p. 2. c. 5.

Digitized by Google

Reſp. nego ans cum Storchenao (1). Omnis enim noſtra inclinatio vel declinatio naſcitur a bono vel malo apprehenſo. Hinc pueri fugiunt quæ ſibi bona eſſent quando ea apprehendunt ut ſibi mala, & rurſus captant mala quæ videantur ſibi bona. Quotquot autem tædium vitæ experiuntur, & negligunt honores, planum faciunt non ineſſe a natura hujuſmodi appetitiones ad vitam & honores niſi poſtquam experientia edocti fuimus eſſe in his rationem aliquam boni, quæ major ſit moleſtia quam poſtulet horum conſervatio aut proſequutio.

611. IV. Objicit iterum Doria (2). Idea juſtitiæ eſt nobis innata; Nam hoc docet Apoſtolus dicens, quod ipſæ (3) *gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt facientes* oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Addit Chaumeixius (4), idem ſignificari ab illo, *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*; Nam quid aliud inquit hæc verba ſignificant, niſi eſſe in anima aliquas cognitiones, quæ non venerunt per ſenſus.

Reſp. nego aſſumptum, quod non infertur ex adductis teſtimoniis, dum ea æquam receptamque ab interpretibus explicationem habent in vi animæ capacis diſcurrendi, per quam facile intelligitur juſtum eſſe nemini injuriam vel re vel verbis inferre, & cuique reddere vel præmium vel pretium quod debeas: ad quam cognitionem ex ipſis ſenſibilibus, ut ex læſione vel remuneratione accepta devenimus. Quid quod teſtimonium Apoſtoli retorquetur contra adverſarium: Nam ſicuti lumen corporeum non eſt viſio objectorum, ſed id per quod ſenſibilia videmus, ita lumen ſpirituale ſive vultus Domini, non eſt ulla cognitio, ſed id per quod cognoſcimus, ut ſupra etiam (n. 546.) adverti.

612. Inſtat (5). Juſtitia non eſt quid materiale, ſed eſt ſimplex idea mentis: ergo vel juſtitia habet realem eſſentiam extra intellectum vel ſolum eſt in intellectu: Atqui hoc ſecundum nequit dici: ergo primum dicendum eſt: Sed ſi juſtitia habet realem eſſentiam extra intellectum, non habet niſi in Deo, qui ſolus eſt eſſentialiter juſtus: ergo juſtitia habet realem eſſentiam in Deo: ergo a ſolo Deo indita nobis eſt idea juſtitiæ.

Reſp. tranſmiſſis reliquis *nego ultimam conſequam*. Tranſmiſi reliqua, quia non vacat evolvere contradictiones, æquivoca, & falſas ſuppoſitiones, quæ ſunt in facto ratiocinio, ſeu potius propoſitionum congerie, quæ ſi nullam hic connexionem habent inter ſe, minus quam nullam habent apud Auctorem.

613. V. Objicitur. S. Auguſtinus illi qui ſibi dixerat (6) *imperitam omnium rerum, & brutam eſſe animam in puero recens nato*, reſpondet, *in hoc tantum noſtræ ſibimet opiniones adverſantur, ut tibi anima nullam, mihi contra*

(1) St. Pſychol. n. 228. Sch. 2.
(2) De. Diſc. d. Metaf. p. 1, c. 1. Eſam. di Locke.
(3) Ad Rom. c. 2. v. 15.
(4) Ch. Prejug. to. 5. l. 1. div. 2. c. 2.
(5) Dur. ubi ſupra. pag. 62.
(6) Au. de Quan. ani. c. 20.

Digitized by Google

contra omnes artes ſecum attuliſſe videatur : Atqui hoc eſt aperte admittere ideas in nobis non factas ullo modo a nobis : ergo.

Reſp. conc. maj. & diſt. min. Si ipſa hæc verba ſolummodo attendantur, transſeat minor : Si ea componantur cum explicatione, quam ipſe Auguſtinus in Retractationibus tradit, ſcilicet ea accipi debere in eo ſenſu, quod anima (1) *eſt natura intelligibilis*, *nego min. & conſeqm*. Permiſi modo dicto minorem non conceſſi, quia verba illa etiam accepta prout jacent, non favent neceſſario adverſariis; Nam poſſent etiam ſignificare animam ſecum attuliſſe omnes artes in vi intelligendi qua prædita eſt, non ſecus ac artem ſuam ſecum quiſque artifex dicitur ferre, non in actu ullo aut exercitio, ſed in capacitate quam habet eam exercendi, qui revera eſt ex dictis ſenſus S. Auguſtini.

614. VI. Objicitur. Cum idem S. Doctor dixerit (2) *priuſquam ſapientes ſimus, ſapientiæ notionem in mente habemus impreſſam; per quam unuſquiſque noſtrum, ſi interrogetur velitne eſſe ſapiens, ſine ulla caligine dubitationis ſe velle reſpondet*, dicit deinde ad ſapientiam pertinere, intelligere prima principia practica ſeu regulas virtutum, ſcilicet (3) *juſte eſſe vivendum & deteriora melioribus eſſe ſubdenda, & paria paribus eſſe comparada, & propria ſuis quibuſque tribuenda* : Ergo S. Auguſtinus principia practica credit eſſe nobis innata.

Reſp. nego conſeqm. In eodem enim ſenſu ibi Auguſtinus impreſſam dicit notionem ſapientiæ, quo ibidem dixit impreſſam notionem beatitudinis, ſcilicet per conatum cujuſcumque, qui jam expeditus ad uſum rationis ſe applicet ad verum, quod maximi intereſt, cognoſcendum, cujuſmodi eſt illud, in quo ſummum bonum continetur.

ARTICULUS IX.

Objectiones pro idea innata Dei.

615. I. OBjicitur iterum iterumque a Chaumeixio (4). Omnis homo ipſis fatentibus adverſariis habet naturalem inclinationem ad ſummum Bonum, quam vocant appetitum innatum felicitatis : ergo habet ideam innatam ſummi boni. Probatur conſequentia : Scitum eſt, nihil volitum quin præcognitum : ergo ſi omnis homo habet innatam inclinationem ad ſummum bonum, habet etiam innatam illius cognitionem. Et alibi (5) ſubſumit : Atqui idea ſummi boni, eſt idea Dei : ergo innata inclinatio ad felicitatem ſupponit in mente hominis ideam Dei innatam.

Reſp. 1. *nego ans*. Nam quid eſt naturalis inclinatio, niſi determinatio quædam ad aliquid appetendum; cum qua proinde nunquam eſt determi-

(1) Au. Ret r. l. 1. c. 8.
(2) Id. de li b. arbit. l. 2. c. 9.
(3) Id. ibid. c. 10.
(4) Ch. Preju. to. 6. ar. 1. c. 7. §. 2. & ar. 2. c. 1.
(5) Ibid. ar. 2. c. 4.

natio ad aliquid oppoſitum . Igitur ſi daretur in homine naturalis inclinatio ad ſummum bonum , daretur determinatio ad appetendum ſummum bonum , nec ullus unquam homo habere poſſet determinationem ad volendum aliquid, quod excludit ſummum bonum . Ut jam videamus an detur hujuſmodi inclinatio oportet convenire in notione ſummi boni . Si dicamus ſub hoc nomine venire viſionem Dei , hanc multi ne ſciunt quidem poſſibilem eſſe , & multi qui poſſibilem credunt , non dubitant excludi illius conſequutionem per peccatum mortale , quod tamen aliquando committunt . Igitur neutri dici poſſunt habere hujuſmodi ad ſummum bonum inclinationem . Si dicamus nomine ſummi boni venire ſtatum in æternum felicem , hunc Epicurei putantes animas eſſe mortales , profecto non appetunt , & ne illi quidem ex non epicureis , qui ſcientes & volentes etiam in articulo mortis non renunciant peccato vel parcendo vel reſtituendo vel aliud quod Fides Chriſtiana ab ipſis exigit exequendo . Si nomine ſummi boni dicamus venire bonum abſolute infinitum , quod nobis proprium evadat , & infinite felices reddat , hoc non cadit in ullam creaturam , adeoque nulla poteſt eſſe naturaliter inclinata ſeu determinata ad illud volendum . Reſtat igitur ut nomine ſummi boni veniat ſtatus compoſitus ex multis veris bonis , in quo ſimus contenti & careamus omni ſaltem gravi moleſtia . Obſervavit enim Card. Pallavicinus nomen ſummi boni ſeu felicitatis (1) *non ſignificare aliquid determinatum & cathegoricum , ſed indeterminatum & ſyncathegorematicum , h. e. omne bonum majus quatenus non ſimul afferat aliquod malum* . Jam vero cum nulla detur naturalis inclinatio ad ullum bonum particulare , niſi poſt ipſius cognitionem per ſenſus proxime vel remote acquiſitam , multo minus datur naturalis inclinatio ad ſummum bonum , quod conſiſtit in complexo plurium bonorum , antequam acquiſita fuerit non ſolum cognitio plurium bonorum , ſed alia etiam cognitio facta per cogitationes noſtras cujuſdam compoſiti ex pluribus bonis per imaginationem noſtram auctis ſupra illa , quorum experimentalem notionem habemus .

616. *Reſp.* II. *diſt. ans* . Homo habet naturalem inclinationem ad ſummum bonum , ſive appetitum felicitatis per modum naturæ ad illam ſibi volendam , *con. ans* : habet appetitum innatum felicitatis per modum actus cum quo creatur , *nego ans , & conſeqm* . Ad hujus probationem *conc. ans , & diſt. conſequens* : Si habet innatam inclinationem ad ſummum bonum per modum actus , habet etiam innatam ſummi boni cognitionem , *conc. conſeqm* . Si habet eam inclinationem per modum quem diximus naturæ , habet innatam ſummi boni cognitionem , *nego conſeqm* ; Nam hæc etiam cognitio acquiritur a nobis . Minor autem ſubſumpta , quod idea ſummi boni ſit idea Dei , prout univerſalis eſt , negatur . Nam eam falſam demonſtrat tota Ethnicorum philoſophorum natio , quæ ſtudioſe inquirens quodnam eſſet ſummum bonum , abiit in plures opiniones diverſiſſimas .

617. II. Objicitur . Pro idea innata Dei ſunt duæ antiquiſſimæ Philoſo-

(1) Pa. in 1. 2. di.2. q.1. ar.4. n.3.

loſophorum ſectæ Epicurei & Stoici: Epicureorum doctrinam C. Vellejus apud Tullium ſic exponit (1): *Epicurus vidit primum eſſe Deos, quod in omnium animis eorum notionem impreſſiſſet ipſa natura. Quæ enim eſt gens, aut quod genus hominum, quod non habeat ſine doctrina anticipationem quamdam Deorum, quam appellat πρόληψιν Epicurus, ideſt anteceptam animæ quamdam informationem*. Pro Stoicis audiatur Balbus apud eumdem Tullium (2): *eſſe Deos omnium gentium ſententia conſtat; omnibus enim innatum eſt & in animo quaſi inſculptum eſſe Deos*. Hanc ipſam ex mente ſua ſententiam etiam Tullius ſic docet (3), *Natura ingenuit menti ſine doctrina notitiam rerum maximarum*.

Reſp. nego aſſumptum. Ac primo Epicuri prolepſim non ſuffragari Adverſariis intelligi facile poteſt, primo quia Epicurus admiſit in nobis ideam innatam Deorum ſub figura humana: quæ certe innata nequit eſſe, cum proveniat ex ignorantia, & ſit maximus error: ergo non juvat adverſarios Epicurus. Secundo quia non pauci jam olim putarunt, ut habetur apud ipſum Tullium (4), *nullos eſſe Deos Epicuro viſum fuiſſe, quæque de illis dixerit, invidiæ deteſtandæ gratia dixiſſe*. Ex his ſic opinantibus eſt Lucretius, qui Epicurum laudat ab audacia, qua primus omnem Religionem extirpare conatus eſt (5):

Humana ante oculos fœde cum vita jaceret
In terris oppreſſa gravi ſub Relligione,
Quæ caput a Cæli regionibus oſtendebat
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans,
Primus Grajus homo mortales tollere contra
Eſt oculos auſus, primuſque obſiſtere contra.

Quod vero pertinet ad Stoicos imprimis juxta oppoſita verba dicuntur ipſi admiſiſſe ideam non Dei, ſed Deorum nobis innatam: Sed nemo jam ſanus admittit Deos eſſe ſed Deum: ergo neque admittit innatam ideam Deorum: Quare ne Stoici quidem juvant adverſarios. Deinde Stoicos nomine ideæ innatæ intellexiſſe facilitatem perveniendi in cognitionem Dei & nihil aliud planum ſit ex eo quod immediate Balbus dicat *quatuor de cauſis in animos hominum informatas Deorum eſſe notiones*, quas numerat, præſentiones futurorum, magnitudines commodorum vitæ, terrorem tempeſtatum, & pulchritudinem mundi. Si igitur ex rerum creatarum contemplatione & meditatione ſupra quoſdam effectus naturales eſt per Stoicos innata in nobis idea Dei, non eſt innata in ſenſu adverſariorum. Præterea paſſim Stoici accuſantur de Pantheiſmo: Potuitne, rogat Ludovicus Barbieri (6) ab idea innata Dei oriri tanta ſtultitia, vel cum illa componi? Sed quid plura? Cum habeamus Plutarchum diſerte docentem, prolepſis ſive anticipationis nomine nihil aliud ſignificaſſe Stoicos, quam cognitiones nullo noſtro conatu

(1) Tu. de Nat. Deo. l.1. n.43.
(2) Ibid. l.2. n.12.
(3) Id. de Fini. l.5. n.59.
(4) Id. de Nat. Deo. l.1. n.123.
(5) Lu. l.1. v 63 1.
(6) Ba. Sagg. di Metaf. p.1. ar.7.

aut arte comparatas (1): *Notionum aliæ* inquit *fiunt ſine arte*, quare notiones naturales ἔννοιαι φυσικαὶ dicebantur, in quibus paulo ſupra collocavit ſenſationes: *aliæ vero doctrina & induſtria noſtra*, juxta Stoicos notiones artificioſæ ἔννοιαι τεχνικαὶ. *Atque hæ quidem notiones ſolum vocantur: illæ vero anticipationes etiam*.

618. Quid autem obiicitur Tullius poſtquam novimus eam ipſius ſanctionem (2) *Quidquid animo cernimus id omne oritur a ſenſibus?* Quod itaque dixit de ingenitis notitiis rerum maximarum quæ ſcilicet pertinent ad actiones morales & ad omnem honeſtatem, non ſignificat ineſſe nobis principia practica in ſenſu adverſariorum innata, ſed poſſe nos per ſolum lumen rationis quin opus habeamus magiſtro, cognoſcere multarum actionum honeſtatem vel turpitudinem. Et ubi ipſe loquitur de modo, quo in Dei cognitionem venimus, planum ſupra (n.532.) factum eſt, ipſum ſentire cum communi contra noſtros adverſarios.

619. III. Objicitur. S. Auguſtinus ſæpe affirmat ideam Dei eſſe nobis innatam. Idem ſic explicat S. Gregorius Nyſſenus (3), *Opinio de numine Divino naturaliter quidem inſita eſt omnibus hominibus*. S. Jo. Damaſcenus dicit (4), *Nemo eſt mortalium, cui non hoc adeo naturaliter inſitum ſit, ut Deum eſſe perſpectum habeat*: & alibi (5) *Omnibus cognitio exiſtendi Deum naturaliter eſt inſerta*. S. Hieronymus hæc habet (6) *perſpicuum eſt omnibus natura, Dei ineſſe notitiam*. Origenes (7) *Dicendum eſt inſitum eſſe hominibus ſenſum Dei: quemadmodum moralis diſciplinæ reliquiæ*, hoc eſt prima principia moralia. Euſebius (8) *Quod Dei nomen ſignificat ipſius natura ductu & notionibus ultro innatis vel potius a Deo inſpiratis nemo non intelligit, cum id omni animo intelligentia prædito omnium Conditor inſeverit*. Tertullianus notionem Dei appellat (9) *Animæ dotem a principio*. Arnobius Afer (10) *Quiſquamne eſt hominum, qui non cum iſtius Principis notione diem primæ nativitatis intraverit? cui non ſit ingenitum non affixum, imo ipſis pene in genitalibus matris non impreſſum non inſitum, eſſe regem ac Dominum cunctorum quæcumque ſunt moderatorem*.

Reſp. Quod pertinet ad S. Auguſtinum, vidimus ſupra (n.529.) ipſum ſentire nobiſcum, nec agnoſcere hunc modum cognoſcendi Deum per ideam innatam in ſenſu Carteſiano: quin immo cum inter alia, quæ hæc vox idea innata ſignificat, talem ſignificet ideam cui nihil addere aut detrahere poſſumus, eam impoſſibilem etiam pro quavis creatura reputat Auguſtinus, ut ex quodam ſuo diſcurſu colligitur, qui eſt hujuſmodi. Quærit ipſe quid Deus ſit, reſpondet (11), *Hoc eſt, quod nulla attingit opinio. Plus eſt enim quam quidquid dici poterit aut cogitari*. Ac deinde enumerat diverſas rationales

(1) Pl. de Plac. l.4. c.21.
(2) Tu. de fini.
(3) Ny. Ora.5. de Beatit.
(4) Da. l.1. de Fide c.1.
(5) Id. ibid. c.2.
(6) Hi. in c.1. Epi. ad Galatas.
(7) Or. 1. Celſ. l 1. & 4.
(8) Eu. Præp. Evang. l.2.
(9) Te. c. Marcion. l.1.
(10) Ar. c Gent. l.1.
(11) Au. Quæſt. vet. & nov. teſt. ſub inti.

nales creaturas, homines Angelos Archangelos Cherubim ac Seraphim, & ſingulas prout nobiliores ſunt, aliquid de Deo melius majus & nobilius ſentire jure concludit, nullam tamen inquit *comprehendere penitus quid Deus ſit, quia nemo novit Patrem niſi Filius, nec Filium quis novit niſi Pater*. Nullam igitur non ſolum agnovit Auguſtinus ideam Dei, cui nihil addi & detrahi poſſit, ſed ne poſſibilem quidem putavit.

620. Quod pertinet ad Nyſſenum, quoniam immediate poſt allata verba addit, *Sed ignorantia veri Dei peccatur circa id quod colitur*, manifeſtum eſt ipſum eo modo loquendi idem ſignificare, ac dicebat S. Athanaſius (1), *mentem habentium non eſſe, mentis authorem & opificem Deum negare*. Venio ad Damaſcenum: Ipſe idem in objecto primo capite poſtquam dixit, notitiam Dei omnibus a natura eſſe inſitam, ſubjungit hanc quaſi declarationem, *neque aliquis ratione utens ignorare poteſt*. Et quod inferius dicit naturaliter inſertam nobis eſſe cognitionem Dei, S. Thomas ſic explicat (2), *Cognitio exiſtendi Deum dicitur omnibus naturaliter inſerta, quia omnibus naturaliter inſertum eſt aliquid, unde poteſt perveniri ad cognoſcendum Deum eſſe*. Nec aliter accipienda ſunt verba S. Hieronymi, Origenis, Euſebii. Ad Arnobium dico, quæ in eo ſtatim ſequuntur, ſcilicet *Ipſa denique hiſcere ſi animantia muta potuiſſent, imo ſi arbores glebæ ſaxa ſenſu animata vitali, vocis ſonitum quirent & verborum articulos integrare, duce natura & intelligerent eſſe Deum, & cunctorum Dominum ſolum eſſe clamarent*, planum facere, ipſum prædicare ſolum facilitatem veniendi in cognitionem Dei, ut rerum omnium auctoris. Senſus ſimilium loquutionum aliorum Patrum & Veterum idem eſt vel talis, qui nihil juvat Adverſarios, ut oſtendit jam Franciſcus Bonacchius, qui plurium examen inſtituit (3) in ſua hujus Carteſianæ ſententiæ impugnatione Piſtorii edita anno 1728: quandoquidem cum ſit ut ait Card. Pallavicinus (4) *Magna authoritas, vel ſine rationis cuſpide magnum telum*, aliqui in iis colligendis multi fuerunt.

621. Satis erit ad omnium quæ producantur hujuſmodi dicta ſolutionem hoc unum meminiſſe, nullum ex Patribus ideæ innatæ vocabulum vel alias ſimiles loquutiones, quæ in veterum ſcripta a Platonicis derivarunt, uſurpare in ſenſu Carteſiano: ſed vel ſignificare eam mentis noſtræ diſpoſitionem, per quam determinata ſemper eſt ad aſſentiendum quibuſdam propoſitionibus, cum primum ipſas percipit, ut huic, omne totum eſt majus ſua parte, vel denotare eam de qua agunt cognitionem talem eſſe, ut facili illatione acquiri poſſit a quovis hominum, quia anima præditus quiſque eſt, quæ non ſolum habet facultatem cognoſcendi ſenſibilia, ſed ea etiam licet inſenſibilia, quorum illatio prona quodammodo eſt cuique vel parum attendenti, cujuſmodi eſt cognitio Dei exiſtentis, ut cauſæ ſapientiſſimæ potentiſſimæ & perfectiſſimæ ex mundi tam varii tam magnifici tam admirabilis

(1) At. ora. c. Gent. n. 30.
(2) S. Th. de Verit. q. 10. ar. 12. ad 1.
(3) Bo. Debolezza della mente a conoſcere Dio, Critica metafiſica.
(5) Pal. Vindic. c. 6.

bilis adſpectu, & ſexcentis aliis modis, propter quos dixit S. Auguſtinus (1), *Hæc eſt virtus veræ Divinitatis, ut Creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus abſcondi poſſit*. Contextus ipſe plerumque hanc eſſe illorum mentem apertum facit.

622. IV. Objicitur. Intantum idea quam habemus de Deo non eſt dicenda innata, in quantum nobis conſtat opus eſſe ratiocinio & reflexione mentis noſtræ ad illam habendam: Sed hæc ratio nulla eſt: ergo. Probatur minor, ex eo quod opus ſit induſtria olitoris, ut ſemina creſcant in plantas & fructus producant, male infertur non eſſe in ſemine germen: ergo a pari ex eo quod opus ſit ratiocinio & reflexione, ut mens noſtra habeat ideam Dei, non infertur hanc in nobis non eſſe. Hoc modo credit Guyonus (2) non ſolum plane retundi omnia in contrarium argumenta, ſed etiam demonſtrari ideam Dei, ſicuti etiam illam Legis naturalis (3) eſſe nobis innatas.

Reſp. I. *nego maj:* Suo jam loco propoſitæ ſunt rationes, quæ ideam Dei non eſſe innatam ſuadent. *Reſp.* II. *omit. maj. & nego min.* Ad hujus probationem *omit. ans, & nego conſeqm*, tum quia exiſtentia germinis conſtat, & evidens in multis eſt ſaltem per microſcopium, at exiſtentia ideæ Dei inditæ nobis in noſtra creatione nondum ullo modo probabilis apparet: tum quia conſequentia, ad quam convenientius ducit illud antecedens, eſt hæc: ergo ex eo quod opus ſit ratiocinio ad ideam Dei habendam, infertur eſſe in nobis animam rationalem. Sicuti enim fructus comparantur cum germine tamquam cum ſui cauſa, ita ideæ ad animam ut illarum cauſam referuntur: & ſicuti olitoris induſtria requiritur ad eas ex germine productiones, ita ratiocinium & reflexio poſtulatur ad hanc animæ productionem, nimirum ideam Dei.

PARS

(1) Au. in Jon. tr. 106.
(2) Gu. Orac. des Philoſ. Conv. 2. ar. Idee innate.
(3) Ibid. Idee de la Loi.

PARS V.

De perfectionibus & imperfectionbus idearum.

PROPOSITIO I.

Vulgus plerumque quod mentem ſtudiis non excolit, habet de rebus ideas dumtaxat claras: & etiam qui docti ſunt ſolum claram ideam habent de multis univerſalibus etſi frequenti ſermone uſurpatis: & de multis quæ ſenſibus externis & intimo ſenſu experiuntur.

623. PROBATUR prima pars. Vulgus plerumque non aſſumit unum pro alio ut aurum pro argento, lignum pro lapide: ergo talem ideam utriuſque objecti habet, quæ juxta notionem ideæ claræ (n. 93.) non ſinit unum cum alio confundere. Atqui vulgus plerunque neſcit proferre diſcrimen unius objecti ab alio; Nam diſcrimen hujuſmodi tunc profertur, quando quæ ſingulis ſunt propria poſſunt aſſignari, quæ vulgus ita ignorat ut ſi illud roges an noverit dari metallnm cui ineſt cum ſoliditate color flavus, ſummum pondus, ſumma ductilitas ac malleabilitas, & ſolubilitas in ſola aqua regis, non poſſit ſtatim reſpondere utique novi dari aurum, cujus ſunt hæc omnia propria: ergo vulgus plerumque de rebus ideam dumtaxat claram habet.

624. Secunda pars doctos etiam de multis quæ in quotidiano ſermone verſantur habere ideas dumtaxat claras probatur per exempla idearum de exiſtentia Dei, de bono, de malo, de pulchro. Has in quibuſvis doctis claras eſſe non poteſt negari, cum eædem claræ reperiantur etiam apud indoctos, quorum nemo eſt qui Deum vel non adoret vel ſaltem non timeat, & omnes propoſita ſibi re aliqua convenient in judicando eam eſſe vel non eſſe bonam aut malam aut pulchram. At quam difficile eſt has ideas elevare ad dotem aliam claritate majorem. Norunt Theologi quanta opus ſit mentis contentione ad acquirendas opportunas aliquas cognitiones de Divina Natura ejuſque attributis, & quanti laboris ſit ideas boni mali & pulchri expolire alibi per diſtinctas de ſingulis diſſertationes planum feci. Similiter ſi examen inſtituatur de ideis, quæ ſunt in multis etiam doctis de ſpatio & de tem-

Digitized by Google

tempore invenientur eſſe quidem claræ; neque enim quiſquam illorum aſſumet ſpatium pro tempore, aut viceverſa: ſed ipſi iidem fatebuntur non eſſe ſibi diſtinctas: ergo etiam qui docti ſunt habent ideas dumtaxat claras de multis univerſalibus, quæ ſunt in ſermone quotidiano.

625. Probatur tertia pars, de multis etiam quæ ſenſibus externis uſurpamus, eſſe in hominibus ideas dumtaxat claras, exemplo a coloribus deſumpto. Hi in omnium oculos ita incurrunt, ut nullus ſit in ipſo vulgo, qui flavum cum rubro vel alium colorem cum alio confundat, ſed nemo eſt etiam inter philoſophos, qui poſſit in medium proferre & diſtincte enucleare abſolutas notas eorum quæ ſingulis propria ſunt: ergo etiam docti habent ideas dumtaxat claras de iis, quæ ſenſibus externis experiuntur.

626. Probatur quarta pars. Ipſæ operationes animæ, ſive intellectus ut judicium & ratiocinium, ſive appetitus ut amor & odium, ita nos afficiunt ut nemo ſit qui intime conſcius non ſit cum magna claritate de illarum exiſtentia, & inter ſe differentia, quicquid cenſuerit Malebranchius, qui ex dictis (n.97.) tenebras appellavit ideas cujuſvis noſtræ affectionis. Sed quis erit etiam ex doctis qui ſtatim ſaltem proferre poſſit diſtinctas earumdem explicationes? ergo etiam docti habent ideas dumtaxat claras de multis quæ intimo etiam ſenſu experiuntur. Ad ſuadendam minorem facit quod idem Malebranchius teſtatur (1) multos reperiri quotidie qui quærunt edoceri quid ſint dolor & voluptas. Addi jam poteſt, quod poſtquam multi etiam acutiſſimi viri & a Geometria & Algebræ ſcientia egregie comparati ut Maupertuiſius, Zanottus, & recentiſſime Voglius apud Diarium Literatorum Piſanum (2) multa de his diſſeruerunt, vix quicquam in horum cognitionem profecimus. Interea tamen Malebranchius citato nuper loco, qui cum altero ſuperiori non cohæret, miratur de hac illorum ſollicitudine ſeu interrogatione, quia inquit fieri nequit ut careant ideis harum ſenſationum quas experiuntur. Ipſi iidem dum dolorem quo afficiantur in manu, optime diſtingunt ab illo aurium vel dentium, & a luce ſaporibus & quavis voluptate jam ſatis oſtendunt habere illius doloris ideam. Sed mirum eſt ipſum non advertere ab illis non quæri hujuſmodi ſenſationum ideas claras ſed diſtinctas, quod ceteroqui extabat rotunde expreſſum in his Carteſii magiſtri ſui verbis (3) *dum quis magnum aliquem ſentit dolorem, clariſſima quidem in eo eſt iſta perceptio doloris, ſed non ſemper eſt diſtincta*. Nonne ut hujuſmodi ſit requiritur ut habeantur in promptu attributa tum generalia tum ſpecifica doloris, quod poſtulat cognitionem de remota & proxima ipſius occaſione, ſcilicet de conſtructione nervorum, & ea ipſorum modificatione, ex qua eſt dolor vel lancinans vel pulſans vel alterius ex multis ſpeciebus, quæ in hac hominis calamitate a ſolis Pathologis aliquo modo cognoſcuntur. Quare fruſtra conatur eos multis ſuadere, habere ideas de quibus nulla erat quæſtio.

627. Quæſitum eſt, unde originem habeat idearum claritas. Buffierii pla-

(1) Ma. inqu. ver. l.1. c.13. n.2.
(2) Gior. t.6. ar.5.
(3) Car. Princ. p.1. ar.46.

Digitized by Google

placet reſponſio (1), qui ſtatuit eam naſci ex intimo ſenſu animæ, cujus natura eſt ut conſcia ſit eorum, quæ intime ſentit & experitur. Lockius ab eodem impugnatus viſus eſt docere claritatem iſtam naſci a ſimplicitate idearum: ſed male; Nam habentur ideæ claræ, etſi non ſimplices, cujuſmodi ſunt illæ in exemplis propoſitis. Ad hominem autem magis impugnatur, facta animadverſione ad definitionem ideæ ſimplicis ab ipſo ſtabilitæ, & ſupra (n.82.) rejectæ.

628. Quæri præterea poteſt, quid opus ſit, ut ideæ quæ claræ & etiam diſtinctæ in nobis ſint, aliis communicentur. Dico hic brevi, quod ubi agam de ſignis idearum, diſtincte magis dicam, requiri I. ut quis calleat linguam quam loquitur; II. ut uſum habeat loquendi de iis etiam, quæ ſubtilia habentur & a quotidiano ſermone remota; III. ut lingua ipſa, quam callet, ſuppetat voces opportunas ad exprimendos intimos animi ſenſus & cognitiones. Ex horum defectu fit, ut inter vulgares operarios aliquando occurrant, qui ideas claras atque diſtinctas ſe habere oſtendant omnium, quæ requirantur ad aliquod opus etiam difficile perficiendum, quandoquidem illud tandem exequuntur modo maxime opportuno & expedito, & qui admirationem etiam intuentibus conciliat, quin tamen poſſint aliis rationem animo præconceptam patefacere, ita ut ſi quis iis uti nollet, niſi illam prius exponerent, numquam profecto uteretur. Ex ſolo autem defectu tertiæ conditionis intelligimus numquam fieri poſſe, ut diſtinctæ de rebus ſupernaturalibus cognitiones, quas habent Beati in Cælo, & quibus quandoque donantur Sancti hic nobiſcum degentes, nobis communicentur.

PROPOSITIO II.

Doctiſſimi quique de multis, de quibus certi ſunt vel ratiocinio vel experientia ſenſuum, non habent ideas claras.

629. PRima propoſitionis pars, ſcilicet carere etiam doctiſſimos ideis claris multorum de quibus certi ſunt per ratiocinium, probatur aſſumpta per modum exempli, ex multis quæ afferri poſſent, idea infiniti abſoluti; quandoquidem Carteſiani reſpuentes, quod olim inter axiomata ſeu proverbia habebatur, ***Infinitum qua infinitum eſt ignotum***, paſſim non ſolum ſupponunt hanc eſſe in nobis, ſed præterea claram eſſe contendunt. Ex quo errore ſemel recepto in mente multos prodiiſſe paralogiſmos in Metaphyſica, & aliquando etiam in Geometria jure dixit Condillacus (2), ut conſtat ex iis Carteſii, Malebranchii, Purchotii, aliorumque ſupra relatis & diſſolutis (n.204. 216. 520. 533. 536.)

630. Carteſium nominavi inter adverſarios; Nam qui apud illum legat propoſitiones ſupra (n.533.) relatas opus eſt ſic cenſeat, ut confirmant qui in

(1) Su. Sec. Logi. ar.7. n.148. (2) Co. Senſat. p.1. c.4. §.7.

Digitized by Google

in objectionibus ad ipſum miſſis hanc in eo opinionem reprehenderunt. Nihilominus ſiquis vellet tueri nobiſcum Carteſium ſentire, hæc ex eodem poſſet proferre. In reſponſione ad primas objectiones concedit infinitum intelligi a nobis per hoc quod *nulli plane in illo limites poſſint reperiri*, & paulo infra inquit, *etiamſi infinitatem intelligamus eſſe quammaxime poſitivam, non tamen niſi negativo quodam modo intelligimus, ex hoc ſcilicet quod in re nullam limitationem advertimus*. In reſponſione ad Gaſsendi objectiones dicit (1) *Idea infiniti ut ſit vera, nullo modo debet comprehendi, quoniam incomprehenſibilitas in ratione formali infiniti continetur*, quæ ratio reperitur etiam in ſuis Principiis (2), & in meditatione tertia, ex qua multa nobis opponuntur. Quod autem addat immediate poſt citata verba, *nihilominus eſt manifeſtum ideam quam habemus infiniti, repræſentare revera totum infinitum*, Gaſſendus (3) accuſavit de contradictione. Significantius pro nobis loquitur Carteſius, ubi reprehendit opuſculum Morini (4) *quod de infinito ubique diſſerat quaſi illius proprietatibus comprehendendis par eſſet, quem errorem* inquit, *declinare ſedulo ſum conatus; nunquam enim de infinito egi, niſi ut me illi ſubiicerem, non vero ut determinarem quid ſit aut quid non ſit*.

631. Sed venio ad argumenta pro prima parte. I. ſic arguitur. Idea clara poſtulat ex ſua notione objectum propoſitum menti: Sed infinitum abſolutum nullius hominis menti in hac ſaltem vita proponitur: ergo nullius hominis mens habet in hac ſaltem vita ideam claram infiniti abſoluti. Minor ſuadetur, quia aliud infinitum abſolutum non datur, præterquam in Deo quem nemo mortalium videt, ut ſupra (n. 199.) evicimus. Quare quam maxime errat Malebranchius, dum affirmat nos percipere (5) in ipſo Deo infinitum abſolutum tum perfectionis tum extenſionis, quaſi Deum nos videamus, ipſique tribui poſſit extenſio prout a nobis concipitur.

632. II. Qui habeat ideam claram infiniti abſoluti, neceſſe eſt habeat ideam objecti, quo majus nequeat concipi: Sed quiſque ſibi conſcius eſt, ſe non habere ideam ullius objecti, quo majus ipſemet nequeat concipere; Nam quiſque ſibi conſcius eſt, ſe addere aliquid ſemper poſſe illi quod concipit: ergo.

633. III. Cum Jacobo Bellogrado (6). Cognitio infiniti abſoluti prout eſt in ſe eſt actus potentiæ cognoſcitivæ infinitæ: ergo non cadit in potentiam cognoſcitivam ſine controverſia finitam, cujuſmodi eſt ea noſtræ mentis. Atque hinc jure idem author advertit, ubicunque incidat quæſtio de re quæ ad perfectam ſui intelligentiam requirat perceptionem infiniti, mentem noſtram *obſcuritate tanta & caligine involvi ut ejus lumen penitus extinctum putes*.

Quemadmodum non ſolum experimur dum animo volvimus quid infinite magnum, ſed etiam quid infinite parvum. Sicuti enim primum non co-

(1) Ca. Reſp. ad dub. 7. in med. 3.
(2) Ca. Prin. p. 1. n. 19. & 26. & ſeq.
(3) Ga. in med. 3. inſt. ad dub. 7. n. 5.
(4) Ca. Epiſ. p. 2. ep. 53.
(5) Ma. Entr. 2. ſur la Metaph.
(6) Be. Analy. Infini. pag. 12.

Digitized by Google

cognoſcimus niſi per additionem vel partium vel attributorum per infinitum tempus productam, ita neque ſecundum animo informamus, niſi per continuatam infinito tempore diminutionem.

634. IV. Infinitum abſolutum ſi ſincere loquimur dicemus cum Gaſſendo per nos nihil aliud ſignificare (1) quam *rem ejus diffuſionis, ut maxima ejus pars nos lateat, ac eatenus ſolum concipiatur, quatenus ejus finis non eſt, ubi finis eſt noſtræ conceptionis*: ergo dicere quod nos habeamus ideam claram infiniti abſoluti, idem eſt ac dicere, habere nos ideam claram ejus de cujus maxima parte nullam habemus ideam. Atqui hæc eſt contradictio in terminis: ergo. Alia argumenta Buffierius (2) habet fuſe de hoc agens. Excluſa a nobis idea infiniti evaneſcunt omnes aliæ ideæ, quæ infinitum includunt, ut idea æternitatis omnipotentiæ ſapientiæ infinitæ, quas ſibi Carteſius credidit ineſſe dicens ſe per ipſas (3) *ſummum Deum infinitum omniſcium omnipotentem intelligere* ut idem Gaſſendus fuſius declaravit (4).

635. I. Objicitur. Habemus ideam claram Dei, ſaltem quantum nobis in hac vita conceſſum eſt: Sed Deus eſt infinitum abſolutum: ergo habemus ideam aliquo modo claram infiniti abſoluti.

Reſp. diſt. maj. Habemus ideam claram Dei, quatenus clare cognoſcimus exiſtentiam ipſius, & quorumdam attributorum ut Omnipotentiæ, & perfectionis in omni linea infinitæ *conc. maj.* quatenus clare cognoſcamus eſſentiam ipſius, & ea attributa prout ſunt in ſe, *nego maj.*; Nam certi ſumus intima experientia hæc a nobis non concipi, niſi negando ullum limitem graduum illi convenire, ſive ſtatuendo cuicumque quantumvis magno hujuſmodi graduum numero, qui a nobis excogitetur, alios in infinitum eiſdem addi reipſa poſſe. Et conceſſa minori, *nego conſeqm*, vel ad ſummum diſtinguo eodem modo, ac diſtincta fuit major.

636. II. Objicitur. De infinito abſoluto enunciamus propoſitiones. Ita de ſerie quantitatum infinita dicimus eam non eſſe numerum neque parem neque imparem, & ſi ſit ſeries decreſcens, ultimum ipſius terminum, qui emenſo per hypotheſim infinito tandem occurreret pronunciamus eſſe æqualem nihilo: ergo habemus ideam claram infiniti abſoluti.

Reſp. conc. ans., & nego conſeqm. Etiam de rebus quas non concipimus, enunciamus propoſitiones, quin proinde ex hoc inferri poſſit claram ipſarum ideam nos habere. Sic cæcus poteſt enunciare propoſitiones de coloribus: ſic nos poſſumus affirmare ſextum aliquem ſenſum præter quinque, quibus præditi ſumus, eſſe poſſibilem & alia multa: attamen nec cæcus coloris, nec nos ſexti ſenſus claram ideam habemus. Exempla adducta ſunt corollaria, quæ neceſſario deſcendunt non ſolum a cognitione infiniti abſoluti prout eſt in ſe, ſed etiam a cognitione infiniti prout concipitur a nobis per remotionem termini.

637. III. Objicitur. De infinito, quod concipimus in Deo, ſerio

(1) Ga. in med. 3. Gar. Inſt. ad dub. 4.
(2) Bu. Prem. veri. n. 249.
(3) Car. Medit. 3.
(4) Ga. in me. 3. Inſtan. ad dub. 7. n. 3.

Digitized by Google

affirmamus eſſe infinitum abſolutum: Sed ſi clare non cognoſceremus ipſum infinitum abſolutum, non poſſemus ſerio affirmare infinitum quod in Deo concipimus, eſſe infinitum abſolutum.

Reſp. conc. maj., *& nego min.* Omnia enim, quæ concluduntur per ſyllogiſmum demonſtrativum, ſerio affirmantur: Sed ſicuti cognitio rei in ſui cauſa, non eſt cognitio clara eſſentiæ rei, ita neque cognitio objecti quod concluditur ex præmiſſis eſt ejuſdem clara cognitio. Retorquendo argumentum falſitas illius minoris clarius etiam apparebit. Sic igitur dico: De infinito, quod concipimus in Deo ſerio affirmamus eſſe incomprehenſibile, Sed ſi non cognoſceremus ipſum incomprehenſibile, non poſſemus ſerio affirmare infinitum, quod concipimus in Deo eſſe incomprehenſibile: ergo cognoſcimus incomprehenſibile.

638. Secunda propoſitionis pars, ſcilicet etiam doctiſſimos non habere ideas claras de multis, de quibus ceteroqui certi ſunt per ratiocinium, aut per ſenſuum experientiam probatur exemplo unionis animæ & corporis quæ ex alibi (1) dictis myſterium eſt apud omnes bonos philoſophos omnium temporum, & ab exemplo odorum & ſaporum. Fac enim aliquis quærat a quovis vel doctiſſimo, ut de iis quæ experitur amara vel dulcia, grata olfactu vel ingrata, notas & quaſi characteres proprios deſignet, animadvertet profecto, hos nec habere in promptu, nec poſt multas cogitationes occurrere; & etſi non confundit qui ſanus eſt, ipſamet ſuprema genera hujuſmodi qualitatum, ut amaritiem cum dulcedine: harum tamen ſpecies non ita facile diſcernet. Itaque qui contenderet eſſe odorem unius determinati corporis illum, de quo interrogetur, deprehendet deinde eſſe alterius longe diverſi. Multa in hanc rem eleganter dicta legi poſſunt apud Magalottium, ubi inter alia narrat a multis creditum fuiſſe odorem e rebus ſatis peregrinis illum, qui erat e floribus vulgaribus depromptum ac proveniens (2). Ita pariter qui in arte Apiciana probe inſtructi ſunt, cohortis aves ita condiunt, ut convivæ phaſianos cenſeant. Hinc eſt, quod illi, qui caute loquuntur, non aliter hujuſmodi ideas ſolent aliis communicare, quam per ideas odorum & ſaporum quorumdam, quæ communes omnibus ſupponuntur, & hunc dicunt odorem roſæ vel ſimilem roſæ, illum ſaporem mellis vel quaſi mellis: hunc ſaporem ſtipticum ſeu adſtringentem, qualis in Vitriolo: illum ſaporem urinoſum, qualis in ſale ammoniaco: hunc ſaporem lixivii, qualis in ſale Alkalico: illum ſaporem cauſticum ſeu urentem, qualis in pipere. Igitur dantur etiam in doctiſſimis ideæ obſcuræ eorum etiam, quæ ſenſibus experiuntur. Atque quam multæ hæ ſint optime intelligitur per regulam, quam Walterus a Tſchirnhauſen his fere verbis tradit (3), ſi obſervem in mea eſſe poteſtate, ſolis verbis eamdem & æque perfectam, ac ego ipſe habeo notitiam in alterius mente excitare, certum erit me iſtam tunc rem non obſcure concipere. Si contra adverto me

(1) De Cauſ. effici.
(2) Ma. Let. Scient. Let. 8. & 9.
(3) Tſ. Medic. ment. p. 2. ſe. 1. p. 46.

Digitized by Google

me alteri ejus prorſus ignaro nullis verbis talem notitiam impertire poſſe, ita ut non minus ac ego eamdem cognoſcat, tunc liquet me rem obſcure concipere. Qua regula adhibita jure concludit perquam multas eſſe ideas, quæ apud omnes homines obſcuræ ſunt.

PROPOSITIO III.

Idea objecti univerſalis tunc diſtincta erit, quando includat primaria ipſius attributa: ſecus erit confuſa. Idea autem objecti ſingularis diſtincta eſt, quando includit eas ex proprietatibus individualibus, quæ ſatis ſaltem ſunt ad illius individuationem cognoſcendam: ſecus vero confuſa eſt.

639. Prima pars, quæ eſt de idea diſtincta objecti univerſalis, ſuadetur ex eo quod in primariis attributis continetur is objecti character, quo cognito non confunditur una entis ſpecies cum alia. Hujuſmodi attributa ſunt genus ultimum & differentia prima quorum nominum ſenſus notus eſt ex Dialectica. Hinc extat ea ipſius lex, Definitio rei fiat per ejuſdem genus ultimum & differentiam primam. Tſchirnhauſen ubi ſollicite quærit modum conficiendi bonas definitiones hanc legem contemſit tamquam (1) *vulgarium philoſophorum haud magni momenti doctrinam*. Quam iniqua ſit hæc cenſura, nemo melius declarabit quam ipſe idem per ſuas quas protulit definitiones ineptiſſimas: cujuſmodi eſt illa virtutis a ſe excogitata, *Virtus eſt potentia in homine ex legibus ſanæ rationis ſuam naturam conſervandi, hoc eſt potentia omnes reales perfectiones mentis & corporis ſibi comparandi*, quæ quoniam cuivis ſceleſtiſſimo convenit, quis enim hujuſmodi potentiam ulli hominum neget? manifeſtum eſt omiſſis aliis animadverſionibus non eſſe bonam virtutis definitionem, hujuſque non ſolum diſtinctam ideam non offerre ſed nullam omnino.

640. Occaſio hujus erroris atque contemptus videtur fuiſſe definitio hominis dicens, *Homo eſt animal rationale*, quæ ut exemplar quoddam optimæ definitionis olim a Philoſophis proponebatur, ſed jam omittitur quia minus bona revera eſt ut obſervarunt præter ipſum citato loco, Jo. Clericus(2) Buffierius (3) Duhamel (4) Purchotius (5) Fortunatus a Brixia (6) & Vernejus (7). Nam cum id quod primo exprimi debet in definitione rei numeris omnibus abſoluta, ſit id per quod res cum cæteris omnibus quibus ſimilis aliquo modo ſit convenit, & genus appellatur, non poteſt bona eſſe

(1) Tſ. Medic. ment. p.2. ſo.2.
(2) Cl. Logic. p.2. c.11. n.7.
(3) Bu. Prem. veri n.199 & n.211.
(4) Du. de mente l.1. c.9. n.6.
(5) Pu. Logic. p.1. c.5.
(6) Br. Phil. ment. p.1. ſe.5. n.67.
(7) Ve. Metaph. l.4. c.3.

Digitized by Google

eſſe definitio hominis quæ incipit per animal, quandoquidem hoc modo non patet hominem convenire cum Angelis, quibus tamen ſimilis aliquo modo eſt. Poſſet quis fortaſſe aliter definire dicendo, Homo eſt mens conjuncta corpori, in qua definitione habetur illud ſupra vulgarem definitionem laudabile quod incipiat per id quod in homine perfectius eſt, nimirum mens, non per id quod eſt imperfectius, nempe corpus organicum, quale eſt in omni animali. Sed ne hæc quidem definitio approbari poteſt, quia non exprimit genus ultimum hominis, cum ſub mente non comprehendantur corpora animalium quibus homo ſimilis eſt. Quare concludit Purchotius *nullum homini genus proprie attribui poſſe præter ſubſtantiam*.

Diſſimulato vitio generis ultimi in hac definitione aliud obſervat cum Buffierio Vernejus in ejus differentia *Rationale*, quam inſufficientem dicit & vult ut adjungatur talis determinatæ figuræ ſeu organizationis. Quod additamentum probat requiri primo quia non oſtenditur impoſſibile animal rationale cujus corpus organicum ſit longe diverſum a noſtro, & præditum paucioribus aut pluribus dotibus, ut pluribus ſenſibus majori agilitate aliiſque multis. Quod ſi daretur non eſſet homo. Secundo quia de partu mulieris qui deficiat a figura propria hominis ſtatuitur quod non ſit homo: & rurſus ſi talis adſit figura jam habetur pro homine partus qui ſtupidum animal ſemper ſe oſtenderet & minus docilem ipſis equis & canibus: Definiri ergo melius poſſet homo ſubſtantia conſtans ex anima rationali & corpore cujuſdam particularis organizationis ſimul unitis. Cum enim dicitur ſubſtantia ipſius genus ultimum aſſignatur: cum dicitur conſtans ex anima rationali declaratur ipſius differentia a reliquis animantibus: cum vero additur & corpore talis determinatæ organizationis ſimul unitis oſtenditur ipſius diſcrimen ab Angelis & aliis animalibus rationalibus, quæ ſaltem ſunt poſſibilia.

641. Idea objecti univerſalis facta per genus ultimum & differentiam primam ita diſtincta eſt ut etiam ſit completa (n. 98.) ejuſque expoſitio dici ſolet definitio eſſentialis. At quando non cognoſcitur quod in pleriſque objectis contingit hujuſmodi differentia prima, ſcilicet omnium quæ in objecto ſunt principium & fundamentum, tunc idea diſtincta objecti univerſalis habebitur per eam proprietatum congeriem quæ ipſi ſoli conveniat, in qua conſiſtit alia rei definitio quæ proprie deſcriptio dicitur, cujus plures ſunt ſpecies. I. eſt illam quam Veteres dixerunt cauſſalem, quia ideam objecti diſtinctam dat per ipſius cauſſam aut formalem aut efficientem. Per formalem ſunt quæ de Vegetabilibus tradit Joſeph Tournefortius magnus Botanicæ magiſter, mortuus Pariſiis anni 1708 ætatis ſuæ 52, & de his ac animalibus Carolus Linnæus ad incrementum naturalis hiſtoriæ natus anno 1707 in Smalandia Sveciæ Provincia. Per cauſſam efficientem eſt definitio ſoni acuti dicens eum eſſe qui fit ex aeris ob colliſionem corporum vibratione celeriori, quam ſit ea, quæ fit in eodem aere ob aliorum corporum colliſionem; ex unius enim cum altero comparatione determinatur appellatio

latio ſoni acuti. Per cauſſam pariter efficientem eſt definitio poſſeſſionis apud Juris conſultos dicens *Detentio rei corporeæ, corporis animi & juris adminiculo*, utpote quæ obſervante Platelio (1) profert illa ex quibus naſcitur poſſeſſio: Ejuſdem definitionem per cauſam formalem habemus a Bartolo, qui ait eſſe *jus inſiſtendi rei tamquam ſuæ non prohibita poſſideri*. Similiter lex dicens (2) *Pupillus eſt qui cum impubes eſt deſiit in patris poteſtate eſſe aut morte aut emancipatione* definit pupillum per cauſſam efficientem; mors enim patris & emancipatio impuberem faciunt pupillum.

642. II. Eſt illa quam cum Chriſtiano Wolfio dicam geneticam, quæ deſcribit modum quo res ipſa fit vel fieri poteſt. Hanc Tſchirnhauſen (3) unice probat, & Leibnitius (4) commendat. Exemplo ſit definitio circuli, quam Wolfius apud Fortunatum a Brixia (5) dat dicens eſſe figuram planam genitam ex completa revolutione lineæ rectæ in eodem plano exiſtentis circa alterum ſui extremum penitus immobilem. Simili modo definias Ellipſim, figuram planam genitam ex completa revolutione fili, quod per utrumque ſuum extremum in duobus punctis immobilibus alligatum ſtilo circumducitur, ut notat Tſchirnhauſen (6) a quo ſimiliter aliarum curvarum datur genetica definitio.

643. III. Eſt illa quæ dicitur definitio per effectus. Hujus exemplum eſt in definitione contractus ſtricte ſumpti in Digeſtis, quæ dicit eſſe *ultro citroque obligationem*. Ejuſdem definitionem formalem ſimul & per effectum dat Platelius dicens eſſe (7) *pactum obligationem mutuam pariens*. Aliud exhibet Chriſtianus Wolfius ubi de idea diſtincta in ſua quadam Logica (8) agit dicens de Sale eſſe corpus durum quod ab aqua ſolvitur in eaque fit fluidum. Aliud in Magnetis deſcriptione tradit Duhamel dicens (9) *eſſe corpus ex ferro & lapide compoſitum, quod libero ſitu conſtitutum ad mundi polos dirigitur, alium magnetem aut ferrum ad ſe rapit & ferrum ſibi admotum utraque vi imbuit, tum ea per quam ad polos mundi convertitur, tum altera quæ trahit ad ſe ferrum*,

644. Objiciunt Sceptici. Nemo poteſt concipere objectum ullum univerſale: ergo ideæ univerſales non ſolum non ſunt diſtinctæ, ſed ne ſunt quidem. Ut ſuadeant antec. appellant ad experientiam, qua dicunt quemque certiorem eſſe ſe non poſſe concipere corpus in genere quod ſit ſolum quid extenſum & impenetrabile, & non ſit ſimul durum aut molle, album aut nigrum, vel triangulum in genere quod tria ad angulos poſita latera habeat, & non ſit Iſoſceles aut Scalenum.

Reſp. nego ans, ejuſque etiam probationem. Georgius Berkelejus in ſermone quem præmiſit ſuo de cognitione commentario, qui habetur ad cal.

(1) Pl. da. Iur. natura. n.535.
(2) L Pupillus eſt. ff. de Verb. ſign.
(3) Tſ. Med. ment. p.2. ſe.2. p.67.
(4) Le Medit. de cogn. in Act. Lipſ. Novem. 1684.
(5) Br. Logi. p.1. ſe.10. n.139.
(6) Tſ. Medic. p.2. ſe.2. pag.92.
(7) Pl. de Iure. n.578
(8) Wo. Log. ovvero Riflesſioni c.1. ar.13.
(9) Du. de ment. l.1. c.9. n.7.

calcem ſuæ de Viſione theoriæ Italice etiam editæ Venetiis anno 1732 hanc fecit objectionem, quam deinde David Hume (1) ab eodem acceptam promovit diſcedens a contraria & vera doctrina, quam alibi (2) tradiderat de frequenti hujuſmodi idearum abſtractarum effectione, quas dixit obſcuras ſemper eſſe & debiles in comparatione ſenſationum. Tam vehemens autem fuit in hac ſua opinione Berkelejus, ut cum Lockius dixerit homines a brutis diſcerni per ideas univerſales, quas ipſi faciunt & non bruta, ille repoſuerit (3) ſi res ita ſe haberet, jam inter bruta computari deberent quotquot homines credebantur. At re diligenter perpenſa credo equidem ab eo non reiici niſi ideas univerſales, quæ excludant vel negent rebus ipſis eas proprietates, quæ neceſſario conjunctæ ſint cum eo quod eſt objectum ideæ univerſalis. Itaque ſiquis ab idea univerſali hominis excluderet quamcunque ſtaturam aut colorem, faceret profecto ideam univerſalem quæ falſitatem quamdam præſeferret. At qui dicit ſe efficere ideam univerſalem de homine, dicit tantummodo ſe non cogitare de determinationibus quæ in ſingulis hominibus variantur, quandoquidem abſtrahere ſignificat apud philoſophos conſiderare unum reliquis non conſideratis quæ cum ipſo conjungantur, non vero ſignificat conſiderare unum negatis ceteris cum eo connexis, quemadmodum Berkelejus ſupponit ubi ait (4) *Mens poteſt abſtrahere ideam coloris, quæ excludat extenſionem, & ideam motus quæ excludat extenſionem & colorem*, quæ credit eſſe exempla idearum abſtractarum juxta mentem ſibi adverſantium, quod eſt omnino falſum. Ab his enim cum motus plerunque definiatur translatio de loco in locum, jam ab idea motus in genere nullo modo extenſionem excludunt, quin potius illam aliquo modo ſignificant: atque cum colores prout conſiderantur non in anima percipiente ſed in corporibus, dicantur eſſe modificationes quædam ſuperficiei corporum, ne ab idea quidem coloris in genere excluditur extenſio, quin potius in ipſa pariter extenſio concluditur.

645. Secunda propoſitionis pars, quæ loquitur de ideis confuſis objecti univerſalis eſt corollarium primæ. Exemplis res explicatur. Alterum ſit in ea de homine idea, quam Plato fertur ſibi feciſſe, ſuiſque olim in ſcholis tradidiſſe hoc modo: homo eſt animal implume bipes: quam cum audiſset neſcio quis, poſtridie in medio ſcholæ conſtituit Gallum, cui pennæ ſingulæ diligenter abſciſſæ aut evulſæ fuerant: Et en exclamavit hominem Platonis, quo facto oſtendit ideam hominis ab illo præconceptam non fuiſſe niſi ſatis confuſe, utpote quæ proprietatibus conſtabat accidentalibus, non vero eſſentialibus. Alterum ſit in idea, quæ non proferat objecti ſui proprietatem ullam, quæ ipſi ſoli & ſemper conveniat, cujuſmodi eſt in illa militis, quam quis apud Buffierium (5) ſic ſibi efformabat: Miles eſt homo armatus irruens in alium hominem, præſertim cum imparatum videt, illumque occi-

(1) Hu. Eſſay. of the ſcept.
(2) Id. Eſſay. of the orig. of ide.
(3) Be. Diſc. prelim. §. 12.
(4) Ibid. §. 7. dag. 127.
(5) Bu. Sec. Logiq. a. 14. n. 200.

Digitized by Google

occidens : ex quo inferebat militem non differre a latrone, ſicuti in animum ſibi induxerat ſuadere. Sed omnino male; Non enim advertebat ad ideam diſtinctam latronis pertinere etiam ideam legis prohibentis omnia illa; contra vero ad ideam diſtinctam militis pertinere oppoſitam legem.

646. Quoniam ideæ, maxime quæ univerſales ſunt, poſſunt aliæ eſſe diſtinctæ, aliæ confuſæ, poterunt utique ideæ compoſitæ, eſſe partim diſtinctæ & partim confuſæ. Atque in hac quaſi mixtione umbræ & lucis plerumque fundantur ideæ rerum, quæ vel non ſunt vel etiam eſſe non poſſunt, quas qui non advertat, dolere deinde poterit ſe turpiter erraſſe, dum illis innitens diverſa concluſit, quæ adveniente cognitione diſtincta, quam prius non habuit, deprehendit eſſe falſa & abſurda. Hoc pacto qui ſibi videbatur habere ideam ſufficienter diſtinctam trianguli infiniti aut bilinei, profecto non habuit niſi confuſam ideam; Nam non advertit requiri omnino tres lineas, eaſque finitas ad notionem diſtinctam trianguli, ut numquam liceat concipere triangulum infinitum, aut bilineum.

647. Tertia pars quæ eſt de ideis diſtinctis objecti ſingularis ſuadetur eodem modo ac prima, ex eo ſcilicet quod per ſolas proprietates individuales, quarum ſufficiens congeries propoſita ſit, fit ut unum individuum cum alio non confundatur: Ita ſiquis ſic imperaret famulo: affer mihi Atlantem Delislii, qui eſt liber molis omnium maximæ prope januam Bibliothecæ collocatus, ille excitaſſet utique diſtinctam illius libri ideam in mente ſervi attendentis, vi cujus imperata omnino exequeretur. Et qui advertat quam frequenterMagiſtratus aſſequantur reos qui jam in externas regiones ſollicita fuga abjerant miſſis literis accuſatoriis, quibus eorum lineamenta externum corporis habitum ſtaturam aliaque deſcripſerant, certior jam redditur fieri per aptam individualium proprietatum congeriem ſatis diſtinctam cujuſvis ſingularis rei ideam.

648. Quarta pars loquens de ideis confuſis objecti ſingularis deſcendit ex tertia. Exemplum eſto in deſcriptione Poliphemi Virgiliana (1):

Monſtrum horrendum ingens, cui lumen ademptum,
Trunca manum pinus regit, & veſtigia firmat.

Ex hujuſmodi enim proprietatibus unice conſideratis confuſa ſolum idea de Poliphemo exhibetur; Nam ea omnia cuilibet ex obcæcatis gigantibus aptari poſſent; Quilibet enim & ingentes ſunt, & terrorem incutiunt, & ſi excæcati ſunt baculum ſibi proportionatum utiliter adhibebunt deambulantes.

(1) Vir. Ænei. l.3. v.654.

PROPOSITIO IV.

Omnes homines carent ideis adæquatis intimæ ſubſtantiæ cujuſcumque corporis & ſpiritus, & ſuæmet etiam animæ, & aliarum rerum multarum.

ARTICULUS I.

Declaratio propoſitionis.

649. EXplicatione indiget nomen intimæ ſubſtantiæ, de qua affirmatur neminem inter homines habere ideam adæquatam (n. 99.) Dico igitur ſubſtantiam quidem ſignificare rem quæ ita exiſtit ut alia in qua ſit non indigeat. Hæc indigentia propria eſt modificationibus: ſubſtantiam vero intimam ſignificare eſſentiam rei quæ ita exiſtit ut alia in qua ſit non indigeat: in qua definitione cum obſcurum ſit nomen eſſentiæ, hoc dico ſignificare id quo ſublato ceſſat omnino determinatum ens eſſe quod prius erat. Iſtud autem importat aggregatum plurium proprietatum, quandoquidem entia quantumvis ſimplicia aliter nos non concipimus quam per multas proprietates. Ita quoniam videmus hominem amplius non fore hominem ſi illi auferretur vis intelligendi, hæc pertinet ad eſſentiam hominis.

Propoſitio itaque non negat haberi ab homine ideam aliquam ſubſtantiæ. Hæc utique eſt in quovis ſanæ mentis, qui cum videt hunc mundum & ſeipſum de illo cogitantem conſiderat, jam certus eſt ſe mundum & diverſa corpora, quibus mundus conſtat eſſe totidem ſubſtantias, cum evidens ſit horum ſingula retinere propriam exiſtentiam, etiamſi hæc vel illa ſuam amittant. Nec audiendi ſunt qui nullam ideam etiam ſubſtantiæ in genere in ullo hominum agnoſcunt. (1) *Neſcimus* ſic Whiſtonus, *quid ſit ſubſtantia in genere & quid ſint particulares ſubſtantiæ.* Quod forta ſſe a Locke deſumpſit, qui (2) id credidit ſe demonſtraſſe hoc argumento. Qui credunt ſe habere ideam aliquam ſubſtantiæ, dicunt ſubſtantiam eſſe tum Deum tum Spiritus creatos tum corpora: Sed ſi Deum Spiritus & Corpora dicunt ſubſtantiam in eodem ſenſu, jam ſequitur hæc tria participare de eadem ſubſtantia, nec differre inter ſe niſi per diverſas modificationes: non ſecus ac quia de arbore & lapide in eodem ſenſu prædicatur materia ex qua componuntur, tam arbor quam lapis de eadem materiæ natura participant, nec inter ſe differunt niſi per ipſius diverſas modificationes quo quid abſurdius dici poteſt? Sin autem de Deo Spiritibus creatis & Corporibus ſubſtantiam dicunt in diverſo ſenſu, proferant hos ſenſus, quod nondum factum eſt: ergo qui credunt ſe habere ideam aliquam ſubſtantiæ, male credunt.

650. At

(1) Wh. Aſtron. prin. p.6. n.2. (2) Lo. Eſſ. phil. l.2. c.13.

Digitized by Google

650. At in hoc ratiocinio vera eſt major & falſa minor. Nam ex eo quod prædicetur ſubſtantia de Deo & Creaturis in eodem ſenſu, non ſequitur quod Locke contendit & confidenter affirmat, ſed ſequitur tam Deum quam creaturas habere exiſtentiam quæ non indiget exiſtentia alterius entis in quo ſit, quæ eſt idea ſive notio ſubſtantiæ generice ſumptæ, quam communiter Philoſophi aſſignant. Quare falſo idem dicit nondum explicatum eſſe hoc nomen ſubſtantia. Clarius Card. Gerdil (1) oſtendit ratiocinium objectum eſſe pluſquam putidum ſophiſma ponendo nomen Entis pro illo ſubſtantiæ, & concludendo ipſi entis nomini nullam in ullo hominum ideam reſpondere. Stet igitur idea aliqua ſubſtantiæ in genere nos non carere. At illam enim vero intimæ ſubſtantiæ cujuſvis ſive ſpiritus ſive corporis, quæ ſit adæquata, profecto adhuc deſideramus, ut jam evincam contra Carteſium, qui in ſuis meditationibus ſecunda præſertim & tertia credidit ſe detexiſſe ſibi & aliis intimam eſſentiam non ſolum eorum quæ ſunt extra Deum, ſed Dei ipſius, ita ut horum adæquatam ideam, ſive ut ipſe in eodem ſenſu ait claram, ſe habere jactaverit.

651. Carteſio ſubſcribunt ipſius fautores, qui dicunt ſe cognoſcere naturam Spiritus, quia hanc ſtatuunt eſſe actualem cognitionem ſeu cogitationem, de qua opinione agam infra diſtincta propoſitione: cognoſcere autem naturam corporis, quia hanc dicunt eſſe extenſionem, quod infra pariter falſum demonſtrabitur. Unus ex his Jo. Claubergius credidit ad incitas redigi poſſe, qui (2) *ab extenſione diſtinguunt* naturam corporis, rogando quidnam hæc per illos ſit. At hi juxta propoſitionem reſpondent nullam ſe nec ullum hominum de illa habere ideam per propria attributa poſitiva, quæ ſit adæquata, ridentque quod reponit, *id optimi conditoris bonitati detrahere quaſi ille formas, & quod pulcherrimum in rebus eſt abſconderit, ſola accidentia, & umbras rerum locarit in propatulo*. Nam cum bonitate Conditoris quæ tam profuſa apparet in tanta rerum varietate earumque uſu nobis conceſſo optime componitur ejuſdem libertas, quam in hac negata nobis cognitione experimur.

ARTICULUS II.

Argumenta pro negata nobis idea adæquata intimæ rerum ſubſtantiæ.

652. I. Arguitur. Omnis noſtra cognitio circa quamcumque ſubſtantiam terminata eſt in his notis, quod ſit ens quoddam quod ſubſiſtit per ſe, hoc eſt quod non indiget ut ſit quicquid eſt alio in quo ſit, quin interea ullum diſtincte ſaltem noverimus poſitivum attributum talis entis: ergo evidens eſt non habere nos ideam intimæ ſubſtantiæ ullius vel corporis vel ſpiritus, quæ dici poſſit adæquata.

(1) Ge. Immat. de l'Ame. p. 3. ſe. 1. (2) Cl. Def. Cart. c. 33. n. 20.

Digitized by Google

II. Probatur ex teſtimoniis aliquorum Philoſophorum, qui poſt ſeriam in hac re meditationem non ſolum concludunt carere ſe hujuſmodi adæquatis ideis, ſed cenſent etiam neminem eas aſſequuturum in hac vita. In his Leſſius ait (1) *Nullius rei naturam propriam qualis in ſe eſt concipere poſſumus, ſed tantum concipimus formam externam, figuram, & colores, & ſub illis imaginamur latere naturam, quæ qualis ſit in ſe, nullo modo poſſumus imaginari* (2). *Subſtantias* inquit Card. Pallavicinus, *non cognoſcimus per cognitionem intuitivam in ſe ipſis ſed tantum per proprietates & accidentia*. His ſimilia nuper repetit Maſſarius (3). Locke audiens Malebranchium docentem, nos videre in Deo eſſentias rerum dicit (4), *Equidem nullius rei eſſentiam video neque in Deo neque extra Deum*. Buffierius hæc habet (5), *nos ſæpe eſſentias rerum definimus aliter ac ſunt in ſe, quia illas intime & ſecundum ea præciſe quæ ipſis inſunt, non cognoſcimus, ſed ſolum ex iis quæ nos afficiunt*. Et alibi (6), *cognitiones humanæ non pervadunt umquam intimam rerum conſtitutionem*. Joannes Clericus pluribus urget (7), *Subſtantiarum ſingularum ideas obſcuriſſimas eſſe, nec quicquam eorum nominibus intelligi niſi ſubjecta neſcio quæ ignota, in quibus quædam coexiſtunt proprietates*. Muſſchenbroeckius (8) *Quænam ſint ſubſtantia animarum & corporum ingenii noſtri captum ſuperat*. Pluche (9) *Fruſtra tentant Metaphyſici penetrare intimam eſſentiam rerum. Id Deus ſibi reſervavit*. Monteiro hanc ſtatuit regulam (10) *In rerum eſſentiis indagandis & perſcrutandis non immoremur, niſi & tempus & laborem perdere amemus*. Equidem dicam de quavis ſubſtantia repeti poſſe illud Iſraelitarum quando primo viderunt mannam de Cælo delapſam (11) *Manhu quod ſignificat, quid eſt hoc?*

653. III. Pro ea parte, quæ reſpicit ſubſtantias corporeas ſic arguitur. De his ſi illas conſideremus in genere, poſtquam diximus eſſe ſubſtantias inertes, & compoſitas ex pluribus entibus, jam finita eſt noſtra de illis cognitio, in qua ex paulo ante dictis ſatis confuſe ſcimus, quid ſit ſubſtantia: nec confuſionem hanc tollit aut minuit attributum inertiæ, utpote dicens ſolum quid non ſint hæ ſubſtantiæ, non vero declarans ullo modo quid ſint: Sin autem loquamur de ſubſtantiis corporeis naturalibus, iterum finita eſt omnis noſtra de illis cognitio, dicendo eſſe ſubſtantias inertes, quæ impenetrabilem extenſionem habent, ex quibus ut patet non naſcitur in mente noſtra idea attingens intimam earumdem ſubſtantiam.

Occurrunt ad hujus confirmationem aliquorum Philoſophorum teſtimonia, quæ juvat referre. In his ſunt primo Peripatetici natio philoſophorum olim frequentiſſima, quibus cum ſanctum eſſet, aliud ſtatuere eſſe ma-

teriam

(1) Le. de ſumm. bono l.2. n.156.
(2) Pa. in 1.2. diſ.1. q.2. ar.3. n.5.
(3) Ma. Reli. nat. c.1. n.23.
(4) Lo. Exam. du Maleb.
(5) Bu. Prem. Verit. n.338.
(6) Id. n.403. & Metaph. Entr.6. n.79.
(7) Cl. Logi. p.1. c.3. n.5. & ſeq.
(8) Mu. Introd. ad phi. n.238.
(9) Pl. ſpect. to 5. ent.9.
(10) Mo. Logic. n.676.
(11) Exod. c.16. v.15.

Digitized by Google

teriam primam, quæ juxta illos pertinebat ad intimam eſſentiam corporis aliud quantitatem, hoc eſt vel trinam dimenſionem vel id quod cauſa eſt trinæ dimenſionis impenetrabilis, illud addebant, ut inter alios explicat Suarez (1), materiam primam non poſſe a nobis directe cognoſci, ſed cognoſci ſolum per proportionem ad materiam rerum artificialium. Itaque dicebant illam eſſe ſubjectum primum, profitentes ſe hac via ſatis confuſam de ipſa ideam ſibi excitaſſe, cum eſſe ſubjectum viderent attributum eſſe commune multis, quæ non ſunt materia prima, ut auro quod conformetur in ſtatuam. Atque etſi addendo eſſe ſubjectum primum, determinarent magis, ac minuerent confuſionem illius ideæ, nihilominus dolebant non pervenire ſe ad materiæ cognitionem ullam diſtinctam, cum hoc attributum eſſe primum, obſervarent non explicari niſi per negationem; Primum enim ſubjectum dicitur, quia non habet aliud ſubjectum. Quare illius cognitionem Deo quidem utpote ipſius Creatori & Angelis etiam utpote perfectius intelligentibus unice convenire ſtatuebant. Atque diſtinctionem ipſam ſubſtantiæ a quantitate unice dicebant evinci a Fide (2), *Sententia* ſic Suarez *reipſa diſtinguens quantitatem a ſubſtantia, quamquam non poſſit ratione naturali ſufficienter demonſtrari, tamen ex principiis Theologiæ convincitur eſſe vera*. Hoc antiquorum dogma de noſtra ignorantia circa intimam cujuſvis ſubſtantiæ naturam ſi noviſſet Ludovicus Barbieri non affirmaſſet (3) *ſubſtantias nos penitus ignoramus ut omnium primus obſervavit Locke*.

654. Venio ad aliquos recentiores, præter Lockium eſt Newtonus, qui ait (4); *videmus tantum corporum figuras & colores, audimus tantum ſonos, intimas ſubſtantias nullo ſenſu, nulla actione reflexa cognoſcimus, & multo minus ideam habemus ſubſtantiæ Dei*. Eoſdem ſenſus repetit Clarkius (5). Keillius negat ſe afferre poſſe ullum attributum eſſentiale corporis, nec ejuſdem definitionem (6) *ex ejus intima natura ſeu eſſentia deſumptam ad cujus cognitionem fortaſſe numquam* inquit *ſumus perventuri*. In eamdem ſententiam Muſſchenbroekius ſcripſit (7), *Quid eſt quod intra ſuperficies corporis hæret concluſum? an non id quod proprie corpus facit, quod ejus ſubſtantia eſt? Sed id ignoramus*: Et de extenſione impenetrabili, quam ipſe ſoliditatem vocat, determinate loquens ſic interrogat (8), *An ſoliditas pendet ab indole ſubſtantiæ corporeæ? quia quid ſit ſubſtantia ignoratur, affirmari nequit*. Similia ſunt Graveſandes verba (9), *De corpore dicimus, eſt extenſum impenetrabile &c. Sed quid eſt, quod habet haſce proprietates? Nulla nobis via aperta eſt, qua ad hanc cognitionem pervenire poſſimus*: & multo plura in eamdem ſententiam alibi (10) dicit. Jo. Gualbertus de Soria,

(1) Su. Metaph. di.13. ſe.6.
(2) Ibid. di.40. ſe.2. n.8.
(3) Ba. Sag. di metaf. p.1. ar.14.
(4) Ne. Princ. lib.3. ſchol. ult.
(5) Cla. A demon. of God. pr. 4. cor.1.
(6) Ke. intro. ad Phyſ. Lec.2.
(7) Mu. Elem. Phyſ. c.2. §.18. n.2.
(8) Id. ibid. §.33.
(9) Gra. intro. ad Phil. lib.1. p. 2. c.18. num.246.
(10) Id. Elem. Phyſ. in præf.

ria, quærens an id quod materiam conſtituit aliqua ratione cognoſci poſſit, concludit (1) *ſine divina revelatione nemo hominum ſciet umquam quid ſit*. Beniaminus Martinus huic interrogationi (2), *cognoſcine poteſt intima natura materiæ?* Reſpondet *nequaquam*; *hoc enim extra cognitionem hominum poſitum*: Eidem conſonat Voltaire (3) *nemo hominum in hac terra novit nec umquam noſcet*, *quid ſit materia*. Et Jo. M. de Turre (4) *Materiæ natura nos omnino latet*. Et Franciſcus Jacquier (5) *Ingenue fatendum eſt intimam corporum naturam nos omnino latere*. Tandem conſuli poteſt egregius Philoſophus Para, qui (6) omnium diligentiſſime in ſuadenda noſtra in hac re ignorantia verſatus eſt, ad examen revocans opiniones quas aliqui protulerunt, quaſi ſibi gratulantes de acquiſita cognitione intimæ ſubſtantiæ materiæ. In his celebris eſt illa Carteſianorum, quæ eam ſtatuit conſiſtere in extenſione, quam diſtinctim inferius impugnabo.

Interea Increduli & Sectarii qui negant myſterium tranſubſtantiationis panis & vini peracta horum conſecratione, ſi advertant veram receptamque communiter philoſophiam fateri ignotum nobis eſſe quid ſit intima corporis ſubſtantia, agnoſcant neceſſe eſt ſe perquam maxime iniquos eſſe & irrationales, qui recuſant credere Deo revelanti ſubſtantias panis & vini poſt conſecrationem amplius non eſſe, ſed ſolas earum ſpecies & ſub his latere jam verum & reale Chriſti I. corpus. Hoc contra illos argumento recentiſſime uſi ſunt Samuel Muſſon (7) & Georgius Hay in appendice quam addidit ſuo libro *Doctrina Scripturæ de Miraculis* Anglice Londini edito anno 1776.

655. IV. Pro parte, quæ reſpicit ſubſtantias ſpirituales ſimili ratione ac pro ſubſtantia corporea concluditur noſtra ignorantia de illarum intima eſſentia, primo a ratione, & deinde a conſenſu philoſophorum. Nam hic quoque non attingit ratio, quid ſit ſubſtantia, niſi admodum confuſe, nec attributum ſpiritualitatis aliter concipit, quam vel per vim activam ipſi intrinſecam, vel per carentiam extenſionis qualem habent corpora, vel per utrumque: Sed vis activa in ſe nobis ignota eſt, & ſolum per effectus ejus exiſtentia cognoſcitur, reliqua autem cum ſint attributa negativa, ne dicunt quidem quid conveniat, ſed quid non conveniat huic ſubſtantiæ.

Communis autem conſenſus Philoſophorum ex hac quoque parte palam fit propoſitis aliquorum expreſſis teſtimoniis (8). *Omnes philoſophi* ſic Jaquelotius *conſentiunt nos non habere ideam claram & diſtinctam ſubſtantiæ ſpiritualis. Cognoſcimus ſolum ipſius actus cognitiones & volitiones*. Quod quam vere dictum ſit, intelligimus ſtatim conſulendo ideam, quam habemus de ſubſtantia ſpirituali, & per ejus definitionem ſignificamus. Bene in hac

(1) So. Oper. filoſ. to 2. c.4. §.1.
(2) Ma. Gram. delle Scien. p.1.c.1.
(3) Vo. Oeuv. to 2. Courte reſponſe.
(4) Tu. Phyſ. pa. to.1. n.67.
(5) Ia. Phyſ. p.1. ſe.1. append. c.2.
(6) Pa. Metaph. n.415.
(7) Mu. A review of miracl. c. 9. n. 28.
(8) Ia. Confor. de la Foi. in fine p.1.

Digitized by Google

hac etiam re Leſſius dicit (1), *Sicut cæcus ſe habet ad colores, ita noſter intellectus ad ſubſtantias ſpirituales: Solum generalia quædam ex analogia rerum corporalium quæ ſub ſenſum cadunt, vel talium amotione de ipſis cognoſcere poſſumus, idque confuſo & obſcuro modo, nimirum quod partibus & membris, figura & colore carent: quod ſint res aere multo tenuiores: quod omnia inſtar luminis pervadant: quod ventis leviores & celeriores, quod ab omni corporea concretione ſeparatæ*: & alia hujuſmodi.

656. Ut diſtinctius etiam procedamus, proponamus nobis Deum primam omnium ſubſtantiarum ſpiritualium. Illius attributum eſt infinitas abſoluta, cujus propriam ideam nobis deeſſe jam vidimus (n.629.); Alia ſunt: a ſe exiſtere, perfectiſſimum eſſe, & omnium eſſe rerum cauſam, quorum nullum immediate cognoſcimus. Unam præterea eſſe Divinam Naturam per rationem quidem aſſequimur, ſed unam eſſe in tribus inter ſe realiter diſtinctis perſonis, quis philoſophorum novit ſine revelatione? Et poſtquam Deo revelante ita eſſe ſcimus, nihilominus quomodo id ſit non intelligimus, & ſolum contentos nos eſſe oportet intelligere, id non eſſe impoſſibile, ut ſuadet S. Thomas improbans eos qui hæc naturali ratione concludere præſumunt (2), *quæ* inquit *non ſunt tentanda probare, niſi per authoritatem his qui authoritates ſuſcipiunt, apud alios vero ſufficit defendere non eſſe impoſſibile quod prædicat Fides*.

Sed quid mirum: quod tam imperfecte cognoſcamus Divina quæ infinite diſtant ab humanis, dum ea etiam quæ finite ſolum a nobis diſtant, cujuſmodi ſunt puri ſpiritus creati, nullus hominum aliter umquam certo noverit quæ de his novit, quam ex Divina revelatione. Quod ex eo evincitur, quia nullum argumentum neque a priori neque a poſteriori invenitur, quod hujuſmodi notitiam nobis producat. Ex argumentis enim quaſi a priori eſt quidem illud Platonis: Dantur ſubſtantiæ quæ ſunt pura corpora, & ſubſtantiæ quæ ſunt quid compoſitum ex corpore & ſpiritu: ergo dari debent etiam ſubſtantiæ quæ ſint puri ſpiritus. Sed reſpondetur cum Buffierio (3) *conc. ans, & nego conſeqm*, cujus connexio cum antecedenti neceſſaria non eſt. Nec credibile eſt Platonem & Platonicos, qui multa de puris ſpiritibus diſſeruerunt, hac via perſuaſos fuiſſe de eorum exiſtentia ſed potius ex traditione; Novimus enim Platonem inter Ægyptios commoratum aliquandiu fuiſſe, ex quibus utpote edoctis de pluribus Divinis revelationibus ab Hebræis per duo & amplius ſæcula ibidem degentibus, haurire potuit hanc inter alias cognitionem. Ex eadem traditione dicam Ethnicum Labeonem citatum a S. Auguſtino (4) & Thaletem commemoratum a Plutarcho (5) & Laertio (6) admiſſe puros ſpiritus a Deo creatos.

(1) Le. de Sum. bono n.55.
(2) S.Th. 1.p. q.32. ar.1. O.
(3) Bu. Prem. Verit. n.477.
(4) Au. de Civi. l.9. c.19.
(5) Pl. de plac. l.1. c.8.
(6) La. in Thal.

Digitized by Google

657. A poſteriori autem, ſcilicet a ſolis effectibus nobis cognitis argui efficaciter in hac re non poſſe ſuadetur. Si enim ex motibus corporum cæleſtium, ex quibus Dæmonum exiſtentiam aliqui intulerunt, hanc revera non concludi compertum jam eſt, quippe per ſolam legem mutuæ gravitatis & projectionis ea moveri poſſe poſt Newtonum eſt ſine controverſia. Quod ſiquis peregrinus in ratiociniis, quæ paulo ſubtiliora habentur, auderet id negare, hoc ſaltem non negabit Deum ſolum ſufficere ad hujuſmodi motus efficiendos. Ex aliis autem effectibus nobis externis & communibus & qui nobis ſenſibiles ſint, nullus eſt qui requirat hujuſmodi entia pure ſpiritualia.

II. Ex bonis motibus qui in nobis accidant, non habetur ullum argumentum ad rem, vel quia non eſt evidens, ut advertit Suarez (1) illos provenire ab extrinſeco nobis ſpiritu, vel quia quando hæc evidentia permittatur, ſufficeret ſolus Deus. Siquis provocaret ad ſacras Litteras & multorum hiſtorias, concluderet utique ſpirituum, qui a nobis & Deo diſtincti ſunt, exiſtentiam, ſed non jam amplius ex effectibus, ſed ex Fide & Doctrina revelata aut ex fide humana.

III. Siquis proferat animæ internos motus, qui ad malum morale nos incitant, & contendat eſſe evidens a nobis non provenire, quos aliunde certum eſt non eſſe immediate a Deo, utpote qui ſumme bonus eſt, reſpondetur Deum quidem jure negari illorum auctorem, ſed gratis etiam affirmari evidens eſſe illos a nobis ipſis non provenire. *Non eſt*, ſic ibidem Suarez, *omnino evidens hos interiores motus vel loquutiones, ab extrinſeco agente intellectuali proxime provenire, & non potius ab interna vi ipſius animi, mediis objectis quæ illi occurrunt*. Conſtamus enim corpore & anima ita invicem unitis, ut ad quoſvis motus qui in ſenſibus contingunt, ſequantur neceſſario tales mentis apprehenſiones, cum quibus connexi ſunt hujuſmodi pravi motus, ut proinde nota ſit & communiter recepta eorum diſtinctio in motus primo primos ſeu indeliberatos qui non imputantur ad culpam, utpote prævenientes exercitium rationalis potentiæ, quæ propria eſt noſtris animis, & motus deliberatos qui culpa jam ſunt ex contraria ratione.

658. IV. Tandem ſiquis proferat effectus nobis externos ab hominibus quidem factos, ſed certe per vim ipſis externam, quia ſuperant evidenter vires humanas, adeoque per vim Dæmonum qui illos invaſerunt, cujuſmodi ſunt, mulierculam aut ruſticum intelligere linguas Græcam aut Latinam aliaſque quas numquam didicit, & quarum nomen numquam fortaſſe audivit, & appoſite reſpondere quæſitis per has linguas, & prompte exequi legitime imperata per eaſdem, & tales univerſim actus, geſtus, aliaque præſtare, quæ naturalibus hominum viribus omnino majora ſunt, de quibus omiſſis authoribus Novi & Veteris Teſtamenti, cum multi ſint omnis ætatis ſcriptores graviſſimi, eſt ultimis hiſce temporibus Card. Ptolemæu,

(1) Su. Metaph. di.29. ſe.2. n.32.

Digitized by Google

mæus (1), qui hæc narrat de iis, qui anno 1694 apud Marſos deprehenſi fuerunt plurimi Energumeni ex narratione ſibi facta a multis doctiſſimis ſibique notiſſimis; qui ea examinarunt atque viderunt, ex quibus concludit certam eſſe exiſtentiam ſpirituum creatorum. Siquis, inquam hæc proferat, reſpondetur illos quidem, quibus contigit hæc ſuiſmet ſenſibus uſurpaſſe, habere argumentum, unde evidentia phyſica ex hujuſmodi effectibus ſibi intuitive cognitis concludant talium ſpirituum exiſtentiam. Sæd hæc eſt privata quædam Philoſophica certitudo, quæ in ordine ad alios homiues qui horum teſtes non fuerunt, eſt mera hiſtoria, quæ habita ratione ad qualitatem & multitudinem hiſtoricorum facere poteſt certitudinem, ſed illam quæ dicitur ex Fide, non vero phyſicam aut metaphyſicam, quarum alterutra eſt illa, quæ certitudo philoſophica dicitur, quemadmodum advertit ipſe Ptolemæus, du Hamel (2), & alii.

Leſſius (3) pro exiſtentia ſpirituum comprobanda adhibet argumentum etiam ex Oraculis, quæ a lapideis vel materialibus ſtatuis edebantur, & ex Necromantia. Sed hujuſmodi argumentum, quando appellet ad ea de quibus fit mentio in ſacra Scriptura, reducitur ad revelationem: quando vero ſiſtat in illis quæ referuntur ab hiſtoricis reducitur ad argumentum ex humana authoritate, quæ rem ne moraliter quidem certam facit, poſtquam conſtat multas in his interveniſſe fraudes, & præſtigias ex parte callidorum hominum, quorum intererat ignarum & credulum vulgus decipere. Concluditur itaque ſola revelatione certam eſſe exiſtentiam ſpirituum creatorum qui ab omni materia ſejuncti ſemper fuerint, eorumque inter illos, qui nequam evaſerunt malo ſuæ libertatis conſilio & ſunt humano generi infenſi. Habemus enim (4) Evam inductam ad peccatum ab uno ipſorum per ſerpentem ſecum loquentem, & Job afflictum extremis malis, & obſeſſos multos quos Evangelia deſcribunt a Chriſto I. liberatos, omneſque ipſius tentationibus obnoxios, quas ut caveamus monent SS. Petrus (5) & Paulus ſæpe (6) & Jacobus (7) & Joannes (8).

(1) Pt. Phil. Diſt. 7. Theol. Natur. num.4.
(2) Ha. Metaph. tr.5. diſ.5. appen.
(3) Le. de Prov. l.1. n.139.
(4) Gen. c.3.
(5) 1. Pet.c.5.
(6) 2. Ad Tim. c.2. v.26. & ad Ephe. c.7. v.4.
(7) Ja. epiſ. c.4. v.7.
(8) Apoc. c.12. v.12.

Digitized by Google

Articulus III.

Argumenta ex ratione pro imperfectione ideæ noſtræ de anima.

659. I. ARrguitur non habere nos ideam adæquatam ipſiuſmet noſtræ animæ ex eo quod eam aliter non concipimus, quam ut ſubſtantiam rationalem deſtinatam ad unionem ſui cum noſtro corpore, in quo nihil eſt quod immediate cognoſcamus, & per poſitivas & proprias differentias, ſed ſolum per ratiocinium ex effectibus deductum. Marchio de la Tourri, qui prædictam animæ notionem quamvis communem reſpuit, quia per illam, inquit, non diſtinguitur natura animæ rationalis a natura Angeli per aliquod attributum ipſi intrinſecum, ſed ſolum per deſtinationem quæ eſt quid extrinſecum, & plaudit ſibi de inventa meliori definitione, quæ dicit animam rationalem eſſe ſpiritum, qui naturaliter attrahit ad ſe determinatum corpus, non ſecus ac unum corpus ad ſe attrahit aliud corpus, ut magnes ferrum, juxta illud quod ſibi induxit in animum, extendere ad res ipſas ſpirituales etiam de genere modi principium attractionis, quod Neutoniani contendunt habere locum in tota rerum materialium congerie, ille inquam confirmat propoſitum; Nam omiſſo quod ſua hæc opinio ex ſupra (n. 381.) dictis excepta ſit cum riſu, ipſe idem fatetur ignotum ſibi eſſe, quid ſit hæc attractio, & contentus ſolum eſt, ſe inveniſſe eam proprietatem non ſolum omnibus corporibus, ſed omni omnino enti convenire. Idem alio modo confirmat Chriſtianus Wolfius. Nam dicens (1) eſſentiam naturamque mentis conſiſtere in vi activa repræſentandi ſibi hoc univerſum ſenſibile, non ſolum non attingit ipſam intimam naturam animæ, ſed ne proprietatem quidem proponit quæ admitti poſſit. Quis enim umquam ſibi repræſentavit, quæ ſint in planetis qui ſunt partes non ultimæ univerſi ſenſibilis. Præterea qui alios mundos intelligibiles eſſe cognoſcunt, & qui Divinas perfectiones contemplantur, aliud quid ſupra mundum ſenſibilem cogitant: attamen non dicetur, credo, iiſdem ineſſe aliud quid, quam anima, per quam de his cogitant. Idem confirmat abſurditas opinionis, quæ ſtatuit ideam adæquatam animæ noſtræ proponi per ſubſtantiam cognoſcentem, aut cogitantem. Sed quoniam paucis expediri nequit demonſtratio hujus abſurditatis, de hac agam inferius diſtincta propoſitione.

660. Idem tandem confirmant aliorum philoſophorum teſtimonia. Laertius refert Heraclitum (2) *id de animæ ſenſiſſe natura, numquam illam reperiri poſſe, adeo profunda ejus eſt ratio.* Tullius uno quidem in loco dicit (3), *Animus non inane neſcio quid eſt; neque enim id poſſum intelligere:* alio

(1) Wo. Pſych. rati. § 62. & 63.
(2) La. de Vitis phil. l. 9. ſub. init.
(3) Tu. de Fini. l. 4. n. 36.

Digitized by Google

alio vero in loco poſtquam multorum de hac re opiniones commemoravit, ſic ait (1), *Harum quæ vera ſit, Deus aliquis viderit, quæ veriſimillima, magna quæſtio eſt*: & inferius eidem quæſtioni reſpondet (2), *neſcio: nec me pudet ut iſtos fateri neſcire quod neſciam*: & alibi iterum mentionem faciens de iiſdem opinionibus ſic rogat (3), *Tenemuſne quid animus ſit? Ubi ſit? Treſne partes habeat, ut Platoni placuit, rationis, iræ, cupiditatis: an ſimplex ſit?* Seneca ſtatuit (4), *Quid ſit animus, non magis tibi quiſquam expediet, quam ubi ſit*. Lactantius (5), *Nec quid ſit mens, nec qualis, intelligi poteſt*: & infra (6), *Quid ſit anima nondum inter philoſophos convenit*. S. Auguſtinus ipſam vulgarem animæ definitionem, quæ non conſtat niſi ideis confuſis, quaſi dubitanter ſic proponit (7), *Anima mihi videtur eſſe ſubſtantia quædam rationis particeps regendo corpori accomodata*: Idemque ſeu Auctor Meditationum, quæ inter Auguſtini opera habentur, dicit (8) *Cum anima tam multa de cæteris cognoſcat, ſe qualiter facta ſit prorſus ignorat*: Quam ſententiam expreſſit jam olim Tullius comparans animam oculo (9) *qui ſe non videns alia cernit*.

His ſubſcribunt paſſim recentiores Philoſophi. Malebranchius ex profeſſo (10) impugnat Carteſianos illos qui propterea quod eorum anteſignanus dixerat (11) *naturam mentis eſſe notiorem natura ullius rei*, dictitabant ſe habere ideam claram de animæ rationalis natura. Annibal Marchetti inquit (12), *Anima ſe nullo modo cognoſcit, ita ut quando ſe intueretur in aliquo ſpeculo, de ſe ipſa tamquam de re noviſſima admiraretur*. Pluche ait (13), *Naturæ noſtræ ſpirituali activitatem, & operationes intimo ſenſu diſtincte experimur, quin noverimus quid ea ſit*; Nam ait Carolus Bonnet (14) *intimus hic ſenſus non eſt cognitio aliqua quam de ſe habeat anima intuitive & directe, ſed eſt cognitio quam ipſa acquirit, poſtquam reflectit ſupra ſe occaſione alicujus ſuæ perceptionis*. Voltaire negat (15) *quenquam in hac vita noviſſe quid ſit anima hominis*; & Storchenaus inquit (16) *animæ naturam intime perſpicere ego ſupra humani intellectus vires pono*.

661. Ludovicus Barbieri duplici modo idem confirmat, primo quidem dum expreſſe negat nos cognoſcere, quid ſit potentia intelligendi & volendi, quæ eſt potiſſimus character ſubſtantiæ rationalis: ſecundo autem, dum affirmat eſſe (17) *indubitatum principium commune ſcholaſticorum, quod in potentia intelligendi & volendi tota natura ſpiritualis conſiſtat*: quod prorſus falſum eſſe ſuadet primo aperta in contrarium doctrina S. Thomæ;

(1) Id. Tuſc. l.1.13.
(2) Id Tuſc. l.1. n.60.
(3) Id. Acad. l.2.n.124.
(4) Sen.7. qu.24.
(5) La. de Opif. c.16.
(6) Ibid. c.17.
(7) Au. de Quant. Anim.
(8) Id. medit. 27.
(9) Tu. Tuſc. l.11. n.67.
(10) Ma. Inqu. ver. Illuſt. a d c.8. l.3. p.2
(11) Ca. ad quintas obi. c.2. med. ſub fin.
(12) Ma. Terrena beat. l.1. c.8.
(13) Pl. Spett. to.5. Entr.8.
(14) Bo. Ricerch. filoſ. c.2.
(15) Vo. Oeur. to.2. courte reſp.
(16) Sto. Pſycho. n.82. in fin.
(17) Ba. Sag. di Metaf. p.1. ar.14.

quem paſſim ſequuntur Scholaſtici (1), *Neceſſe eſt*, inquit loquens de creaturis intellectualibus, *dicere, quod intellectus ſit aliqua potentia animæ & non ipſa animæ eſſentia*. Suadet ſecundo pervulgata inter ſcholaſticos diſputatio de diſtinctione inter potentias animæ, & ipſam animam, quam aliqui volunt eſſe diſtinctionem realem, duce Alexandro Aphodiſeo, qui ſub Imperatore Antonino Ariſtotelis doctrinam tanta fama interpretatus fuit (2) *ut nemo*, inquit Hierony. Pontanus *exiſtimaretur Peripateticus qui idem non eſſet Alexandreus*: Et qui id jure negant ut Andreas Semery (3): diſtinctionem tamen per intellectum inter illas omnino propugnant, eamque video in S. Auguſtino, ubi dicit (4) *modo quodam proprio vocatur ſpiritus vis animæ quædam mente inferior, ubi corporalium rerum ſimilitudines exprimuntur*. Itaque Pharaonis ſpiritus informatus dicitur ut videret ſeptem ſpicas & ſeptem boves: at Joſephi mens illuminata ut quid ea ſignificarent intelligeret.

Articulus IV.

Argumenta pro imperfectione ideæ noſtræ de anima ex controverſis circa illam opinionibus.

662. Vetus controverſia eſt aduc vigens an animæ potentiæ ſint in ſingulis hominibus æqualis perfectionis. Sunt qui hoc negant, ut nuper Baſilius Tertius in libro *de diſcrimine animarum humanarum*, Patavii edito anno 1769. Quare quod alii per diverſos gradus alios ſuperent in perſpicacia intelligendi, alacritate memoriæ, proclivitate ad præclaras operationes, & facilitate proſequendi bonum morale repetunt a differentia ſingulis animabus intrinſeca, per quam ſingulæ a ſingulis diſcernantur, non ſecus ac S. Thomas docuit ſingulos Angelos a ſingulis differre. Sunt rurſus alii qui tenent hujuſmodi diverſitatem quæ palam apparet in operationibus & inclinationibus ſingulorum hominum naſci a propria ſingularis conſtitutione corporis, maxime cerebri quæ eſt animæ ſedes, & a qua anima pro ſtatu ſuæ cum corpore unionis dependet in agendo. Nonne enim inquiunt quos novimus præſtantes ingenio, ſingulares memoria, plenos humanitate & ad bene omnibus faciendum conſtanter compoſitos, imbecillos aliquando videmus evadere obliviosos moroſos furioſos in quibuſdam morbis quibus corripiantur.

Neſcio an dici poſſit ceſſaſſe jam aliam controverſiam de pluribus in ſingulis hominibus animabus etſi diverſæ perfectionis. Plato jam olim (5), triplicem finxit animam ut ait Tullius (6) in quovis homine: alteram ſupremi ordinis quam vocavit rationem, poſuit in capite tamquam in arce

(1) S. Th. 1. par. q 79. ar. 1.
(2) Po. de immor. l. 1. c. 2.
(3) Se. de Ani. diſ. 1. q. 9.
(4) Au. de Gen. ad lit. l. 12. c. 9.
(5) Pl. Timæ. & l. 4. & 9. de Reſp.
(6) Tu. Tuſc. 4. 1.

Digitized by Google

arce: alteram medii ordinis quam dixit iram in pectore: tertiam infimi ordinis quam appellavit cupiditatem ſubter præcordia juxta quam Poeta cecinit *aliudque cupido, mens aliud ſuadet*. Atque hinc nata eſt illorum opinio qui affectum iracundiæ in felle, libidinis in jecore, & lætitiæ in ſplene conſtitutum putarunt, quaſi vero inquit contra illos Lactantius (1) *ſentiremus nos felle iraſci, jecore cupere, ſplene gaudere*. Rabbi Abraham apud Cornelium a Lapide (2) ex triplici nomine quod apud Hebræos habet anima, deduxit pariter triplicem animam vel animæ vim, rationalem ſenſitivam & vitalem, & primam conſtituit in cerebro, alteram in jecore, tertiam in corde. Eumdem hunc animarum numerum, quem optime Maurus (3) impugnat, dicuntur propugnare ex Scriptura Paracelſus (4) Jo. Baptiſta Helmontius (5), & Jo. Comenius (6).

663. Eidem opinioni ſubſcripſerunt ii qui in homine admiſerunt præter animam rationalem a qua provenire dicunt opera rationis, aliam quam dicunt ſenſitivam cui tribuunt ſenſationes, & rerum ſenſibilium appetitiones quas etiam vocant volitiones contrarias volitionibus ſpiritus, hoc eſt animæ rationalis. Qui pro hac opinione ſibi uſurpant illud Apoſtoli (7) *Integer ſpiritus veſter & anima & corpus ſervetur*, impugnantur ab iis, qui nomine ſpiritus ibi tenent ſignificari gratiam Spiritus Sancti, vel ſuperiorem animæ partem. Pro eadem interea recentius eſt G. Lamius, qui eam veriſimilem cenſuit (8) quaſi veriſimile ſit animam hominis quæ ſentit dolorem fracti cruris non eſſe ejus animam rationalem, qua illud perruptum cognoſcit: ad quam proinde hæc abruptio ſe habeat, ſicuti illa baculi cui homo incumberet. Altera anima eſt quam vegetativam appellant, cui tribuunt eſſe cauſſam vegetationis, ponentes ſolam rationalem eſſe naturæ ſpiritualis, ceteras vero materiales, eaſque diveſis temporibus humano corpori ſupervenire.

Atque Hieronymus quidem Pontanus (9) docuit vegetativam circa ſeptimum a conceptione diem procreari, & ſenſitivam circa quadrageſimum in maribus & circa nonageſimum in feminis, & rationalem tandem circa finem tertii menſis in maribus & quarti in feminis. Vulgaris autem opinio apud Cornelium a Lapide (10) reſtringit hæc tempora, ita ut rationalis animæ adventum ponat in maribus poſt quadraginta a prima conceptione die, in feminis vero poſt octoginta. Nihil dicam de Jo. Grammatico & quibuſdam aliis, qui (11) docuerunt animam rationalem infundi dum foetus primo in lucem emittitur, contra quos eſt damnata ab Innocentio XI. propoſitio trigeſima quinta, quæ ait *Videtur probabile omnem foetum quamdiu in utero eſt carere anima rationali, & tunc primum incipere*

(1) La. de Opif. c.16.
(2) La. in Eccle. c.3. v.19.
(3) Ma. Phil. l.4. qu.27.
(4) Pa. de Creat. homin.
(5) He. de Sede anim. n.17.
(6) Co. Phyſ. c.11.
(7) 1. Theſ. c.5. v.23.
(8) La. Ame ſenſ. p.1.
(9) Po. de immor. l.7. c.15. & 17.
(10) La. in Levit. c. 12. v.5.

Digitized by Google

cipere eam habere cum paritur, *ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi*. Mitto etiam Antonium Mirandulanum Caſertæ Epiſcopum qui infuſionem animæ diſtulit (1) ad ætatem uſus rationis, non advertens ex hac ſua opinione inferri infantes ſalvari non poſſe nec baptizari debere, quorum utrunque eſt contra Fidem Catholicam, ut cum Theologis demonſtrat Gabriel Antoine (2). Quare optimo jure Mirandulano contradixit ejuſdem diſcipulus Hieron. Pontanus (3). Adventus ſucceſſivus tot animarum quam gratuito excogitatus fuerit & admiſſus demonſtravit Benedictus Plazza (4): earumdem autem coexiſtentiam in uno eodemque homine S. Thomas ſæpius (5) impugnavit.

Quando Lactantius, poſtquam retulit argumenta, quibus aliqui contendunt animum eſſe quid diſtinctum ab anima, tribuentes animæ quod vivamus, animo vero quod cogitemus & ſapiamus, pronunciavit (6) hanc quæſtionem eſſe inextricabilem, mihi quidem videtur dubius circa exiſtentiam animæ vel ſenſitivæ vel vegetativæ. Sed quotquot deinde egerunt de modo quo intellectus qui idem eſt ac animus, ſicut & cæteræ potentiæ animæ rationalis ab hac diſtinguantur, profecto ipſam extricarunt, & quidem optime, qui ſolam diſtinctionem rationis inter illa admiſerunt.

664. Quanta tandem adhuc eſt controverſia circa ſedem animæ determinatam. Diſputatur enim an ſit ut ait Lactantius (7) *per totum corpus ſparſa quod a Xenocrate Platonis diſcipulo diſputatum eſt*, ſeu ut plerique ajunt ex Scholaſticis, an tota ſit in toto corpore & tota in ſingulis ipſius partibus non ſecus ac vox tota eſt in ſingulorum auribus qui intra certam ſphæram ſint, quam ſententiam tenet S. Auguſtinus (8) *Anima* inquit *per corporis particulas tota ſimul adeſt*, *nec minor in minoribus*, *& in majoribus major*, *ſed in omnibus tota & in ſingulis tota eſt*, eamque ſæpius repetit (9), nec ullis adhuc ſatis validis argumentis impugnatam credit Maximus Mangold (10).

An ſit in toto pectore ut docuit Parmenides cum Epicuro, referente Plutarcho (11) qui de aliis quæ ſequuntur opinionibus meminit. An in ſolo corde ut Stoici, ex qua opinione teſte Tullio (12) *excordes vecordes concordeſque dicuntur*, in eaque creditur fuiſſe Tertullianus, Albertus Magnus, & alii citati a Petro Angelo Papi (13) maxime propter teſtimonia Scripturæ, quæ paſſim cordi tribuunt operationes animæ; quaſi ex hoc ipſo manifeſtum non ſit nomen cordis ibi ſumi modo pro anima, modo pro aliqua ex ſuis potentiis, prout contextus requirit ut Segnerius (14) obſervavit

ex

(1) Mi. l.3. de everſione ſec.3.
(2) An. Theol. Dog. de Bapt. c.3.a.3.
(3) Po. immor. l.7. c.12.
(4) Pl. Cauſſa Immac. act.3. n.353.
(5) S. Th. 1. p.q.76. ar.3. Et ca. Gent. l.2. c.58. Et opuſc 3. c.90.
(6) La. de opif. c.18.
(7) La. de Opifi c.16.
(8) Au. ad Hier. epi. olim. 28.
(9) Au. c. epiſ. fund. c.17. & de immor. c. ulti.
(10) Ma. Phil. to.2. diſ.1. ſec.9. ar.2.
(11) Pl. de plac. l.5. c.20. juxta Corſin.
(12) Tu. Tuſc. l.1. c.9.
(13) Pa. Sac. Cri. tr.3. ſer.3. n.4.
(14) Se. Mann. Novemb.12.

Digitized by Google

ex ea ſcilicet ratione, quod occaſione cognitionum & conſequentium appetitionum cor ſenſibiles mutationes frequenter patiatur per commotionem nervi quinti & octavi, qui a cerebro ad cor per opportunos ramos propagantur, quemadmodum ex anatomia compertum eſt, ut propterea recentiores nolint cum veteribus cor appellare regem microcoſmi, ſed potius aſinum molarem.

An in ſanguine ut Empedocles. An in toto capite ut Plato & Democritus. An in medio frontis inter ſupercilia ut Strato. An in ſolo cerebro ut Phyſici & Medici, qui ab ipſo Tullii tempore dicebant (1) *vias quaſdam eſſe ad oculos ad aures ad nares a ſede animi perforatas*, & paſſim jam multi docent obſervantes cerebrum hominis utpote animalis vi cognoſcendi præſtantiori præditi triplum eſſe illo bovis authore Heiſtero (2), & illo equi, ut Franciſcus Bonſius (3) ait corrigens qui ſextuplum dixit, & univerſim majus eſſe cerebro animalium ipſo homine grandiorum. Iidem opinionem ſuam confirmant cum Cheyne apud Trevoltianos (4) ex forma cerebri, quæ in idiotis & imbecillis nunquam eſt naturalis vel propter frontis anguſtias vel propter verticis elevationem vel propter occipitii longitudinem. Confirmant iterum ex eo quod obſervatum ſit referente Verulamio (5) *hominem poſtquam eidem cor avulſum penitus eſſet & in manu carnificis* (genus ſupplicii olim in Anglia uſitati) *tria aut quatuor verba precum auditum eſſe proferre*, idemque teſtatur Sbaraglius (6) contigiſſe in amputatione capitis: a quo tamen argumento ſe liberabunt, qui ea verba cum eodem Sbaraglio negent eſſe actus vitales.

665. An in meningibus ut Eraſiſtratus. An in quarto ex ventriculis cerebri ut Herophilus, de quo loquitur etiam Lactantius (7). An in ſepto lucido, quod dividit duos anteriores cerebri ventriculos, ut Digbæus. An in glandula pineali, quæ tamen opinio eſt ex dictis (n. 392.) ſatis importuna. An in aliis determinatis partibus, ut alii cenſent apud Theodoretum (8), & ſupra expoſui: an tandem modo in una, modo in alia parte corporis pro ſuo libito, ut aliqui apud Andream Draghettium (9) opinantur poſt veteres, de quibus meminit Lactantius ex jam dictis (n. 350.). Contra quas opiniones reſtringentes ſedem animi ad partem dumtaxat corporis, minus efficaciter pugnant aliqui ut Seraphinus Capponi a Porrecta (10), & cum eo Sbaraglius (11) per decreta Conciliorum Viennenſis ſub Clemente V, & Lateranenſis ſub Leone X, quæ definiunt *animam vere per ſe, & eſſentialiter eſſe humani corporis formam*. Nam qui Concilia venerantur, contendunt (n. 387.) animam eſſe formam corporis, ſignificare talem ipſius unio-

(1) Tu. Tuſc. l. 1. n. 46.
(2) He. Comp. anat. ar. Cerebrum.
(3) Bo. Maniſca. l. 1 c. 1. n. 1.
(4) Tr. ann. 1749. ar. 118.
(5) Ve. Hiſt. vitæ & mort.
(6) Sb. Ani. brut. di. 3. c. 2. ſe. 7.
(7) La. de opif. c. 8 & 16.
(8) Th. l. 5. ad Græcos.
(9) Dr. Pſych. n. 34. in not.
(10) Cap. in 1. p. S. Tho. q. 76. ad ar. 8.
(11) Sb. Anim. bru. di. 1. c. 1. ſec. 3. & do. 3. c. 2. ſec. 7.

Digitized by Google

unionem cum corpore, per quam ea ſit ſimul cum corpore principium commune operationum hominis, quod ſuam veritatem inquiunt obtinet, etiamſi anima unita ſit immediate cum ſolo cerebro, & mediate cum aliis corporis partibus. Sed de hac re alii viderint.

ARTICULUS V.

Argumenta pro imperfectione ideæ noſtræ de Anima ex damnatis circa illam opinionibus.

666. DOctrina Fidei Catholicæ circa naturam animæ quæ eſt ex alibi (1) dictis quod ſit ſpiritus, damnat Plutarchi opinionem, qui eam non eſſe ſimplicem quamdam ſubſtantiam credidit, ſed (2) *e duabus ac diſſimilibus naturis conflatam, bruta parte inſtar alterius corporis cum ratione commixta.* Quare facultatem cognoſcendi & appetendi ſenſibilia, quæ cum Tullio (3) communiter vocatur pars animæ inferior, & ab Apoſtolo (4) lex membrorum, quia reſpicit dictamina quæ proponunt electionem boni ſenſibilis præ honeſto & ad eam inclinat, Plutarchus diſtinxit realiter a facultate intelligendi & volendi, quæ dicitur pars animæ ſuperior & ab Apoſtolo lex mentis, quia reſpicit dictamina quæ proponunt electionem boni honeſti præ ſenſibili, quorum diſtinctio alia non eſt quam per rationem noſtram cogitandi.

Quod hic intercedant poſt Carteſium (5) Ludovicus Muratori (6), & Antonius Genuenſis (7), qui obliterata vellent hæc nomina, pars animæ ſuperior & inferior, utpote adverſantia ſimplicitati animæ, non ſunt audiendi, quia nemo ignorat non officere rerum ſimplicitati diſtinctionem per rationem, fundatam in diverſis animæ operationibns, & receptam non ſolum a philoſophis, ſed ab ipſa ex dictis ſacra Scriptura, & opportunis explicationibus paſſim declaratam, quarum neceſſe eſt oblitos ambos fuiſſe, dum ſcriberent, *vocabula partium inferioris & ſuperioris, vocabula ſunt nihili.* Sed quod magis adhuc in Genuenſi improbari debet, quemadmodum jam fecit Storchenaus (8) eſt quod ipſe tantopere abhorrens a vocibus ſimplicitati animæ minus conſentientibus, aggrediatur explicationem de diverſis animæ potentiis, ponens tamquam fundamentum quod *mens humana ſuam habet extenſionem*, quaſi hoc modo perficiatur idea ſimplicitatis.

667. In Plutarchi errorem incidit Locke, eumque etiam auxit ſic arguens (9) Potentia motiva & agere ſunt attributa propria ſolius ſpiritus, po-

(1) De Mundo n 267.
(2) Pl. de virt. moral. ſub init.
(3) Tu Tuſc. l.2. n.47.
(4) Ad Rom c.7. v.23.
(5) Ca. de paſsi. p.1. ar.47.
(6) Mu. della Fantaſia c.17.
(7) Ge. Metaph. p.2. def.12.
(8) St Pſych. n.43. ſcho.2.
(9) Lo. de Intell. hum. l.2. c.23.

Digitized by Google

potentia autem paſſiva & pati ſunt propria ſolius corporis ac materiæ: ergo anima hominis quæ eſt ſimul activa & paſſiva credi poteſt aliquid participare de puro ſpiritu, ſcilicet Deo utpote qui eſt actus purus, & de materia quæ ſimpliciter paſſiva eſt. Auctoritate Lockes uſus deinde eſt Colliber, ubi in prima parte ſui operis *Liberæ cogitationes circa Animam*, quas Anglice protulit Londini an. 1734, ipſammet Plutarchi opinionem adoptavit exploſam cum admiratione a Bibliotheca Britannica(1)in relatione hujus libri.

668. Sed venio ad Lockes argumentum, cui equidem I. *Reſp. negans*, Falſum enim eſt potentiam activam eſſe ſolius ſpiritus propriam. Nam quando corpus motum immutat ſtatum alterius corporis cui occurrit, & quando, ut ipſe Colliber aliique volunt corpus conjunctum animæ in illam agit, planum eſt etiam corpori ineſſe potentiam quamdam activam, inſtrumentalem ſcilicet non principalem. Hoc igitur modo non concluditur animam hominis præter ſpiritum habere etiam in ſe aliquid materiæ, prout materiæ nomen ſumitur pro ſubſtantia diſtincta toto genere a ſpiritu; In alio enim etiam ſenſu ſumitur pro ſubſtantia quæ non eſt actus purus, quod ſoli Deo convenit, & in quo ſenſu aliqui Patres ut alibi (2) adverti, Angelis ipſis materiam tribuerunt.

669. II. Reſp.cum Card.Gerdil(3)ubi diſtincte hanc Lockes opinionem impugnat, *Omitto ans, & nego conſeqm*. I. Quia laborat falſa ſuppoſitione, quod potentia paſſiva animæ ſit ejuſdem generis ac illa materiæ, quod falſum eſt; Nam potentia materiæ conſiſtit in capacitate recipiendi diverſos motus ac figuras: illa autem animæ in eo quod in ſe recipiat cognitiones & affectiones quas ipſa ſibi facit per occaſionem mutationum quas a quavis cauſſa corpus cui conjungitur patiatur. II. Quia quod pertinet ad hanc loquutionem, animæ participant de Deo, vel ſignificat aliquam partem Dei dividi in ſingulas animas; & hoc dictu impium eſt & ridiculum ut fuſius alibi (4) dixi; vel ſignificat a Deo animas creari, quin quicquam Divinæ Eſſentiæ ad ipſarum conſtitutionem formaliter pertineat, quæ eſt acceptio communis illius loquutionis; & hoc modo etiam materia participat de Deo, adeoque ex hac parte conſequentia eſt nulla. Quod vero pertinet ad aliam loquutionem, animæ participant de materia, vel ſignificat in ipſarum conſtitutione reperiri aliquid de ipſa materia; & tunc dico quod quoniam animæ poſſunt habere potentiam activam, quin quicquam in ſe habeant de eſſentia Dei, ita poterunt etiam habere potentiam paſſivam, quin quicquam in ſe habeant de ipſamet materia: Vel ſignificat animas productas eſſe a materia tamquam a cauſſa efficiente, qui eſt ſenſus, in quo dicitur creaturas participare de Deo; & hoc quis ſanæ mentis dicat, cum idem eſſet hoc dicere ac affirmare in materia ſaltem æquivalenter ſeu eminenter contineri eſſentiam ſpiritus.

(1) Bi. to.4. p.2. a.2.
(2) De Mundo n.268.
(3) Ge. Immat. del'Ame p.3. ſec.4.
(4) De Mundo n.244.

670. Multi ne intellexerunt quidem ſingulas eſſe in ſingulis hominibus animas rationales; ſed unam numero in omnibus quam intellectum appellabant, eſſe propugnarunt præexiſtentem ab æterno & informantem ſucceſſive homines naſcentes, nec ulli obnoxiam ſibi intrinſecæ mutationi in ipſorum nativitate ac morte: non ſecus ac lux exiſtit ante cujuſque ortum, etſi tunc primo illuminat nati oculos, eademque immutata perſeverat ipſo etiam oculos per obitum in perpetuum claudente, & quemadmodum immutata ac integra remanet anima in eo corpore, cui pars aliquã dempta ſit juxta illos qui tenent totam eſſe in toto corpore & totam in ſingulis ipſius partibus. Atque objectioni quæ contra hanc opinionem ſtatim occurrit, quod alii inter homines ſint perſpicaces & docti, alii vero rudes & ignorantes: igitur una nequit eſſe in omnibus anima intellectiva, reſpondebant *conc. ans & nego conſeqm*, quia ſtatuebant animam intellectivam prout eſt in ſingulis hominibus dependere in operando a temperatura uniuſcujuſque corporis, rem exemplo lucis declarantes, quæ cum in reſplendendo dependeat a ſuperficie corporum in quæ incidit, in aliquibus minus vivida, quam in aliis conſpicitur pro ipſius ſuperficiei diverſa textura. Aliam addebant propoſitæ difficultati ſolutionem deſumptam a dependentia quam dicebant habere animæ rationalis operationes ab anima ſenſitiva in ſingulis diſtincta nec ejuſdem in ſingulis perfectionis, quam ſtatuebant iiſdem conferre unitatem, per quam fiunt homines ſingulares & individui. Alia apud Pontanum per totum librum ſextum *de immortalitate animæ* habentur, quæ commenti ſunt hujus ſententiæ defenſores (1) *præſtantiores philoſophi* ut ipſe ait, qui hanc eſſe doctrinam Ariſtotelis volebant poſt Theophraſtum & Eudemum ipſius diſcipulos, & deinde Themiſtium Averroem & Simplicium, de quibus meminit etiam S. Thomas in 2. ſent. di. 27. agitans quæſtionem de unitate intellectus, de qua extat ejuſdem libellus contra Averroem, in quo tamen dixerat Theophraſtum & Themiſtium poſuiſſe multiplicationem animarum.

671. Alii quicquid anima ſit non curantes, eam cum corpore mortalem dixerunt. Hinc extitit decretum Concilii Lateranenſis ſub Leone X. damnantis *omnes aſſerentes animam intellectivam mortalem eſſe, aut unicam in cunctis hominibus*, quem errorem Philippus Beroaldus in commentariis ad librum primum Tuſculanarum Tullii, quæ habeo præ manibus, edita poſt citatum Concilium an. 1522, viſus eſt penitus non depoſuiſſe, quippe qui abutens ſacra Scriptura dicit (2), *Dicæarchi ſententiam* de mortalitate animæ *ſubſcribit illud ex Eccleſiaſte, unus interitus eſt hominis & jumentorum*: quæ ſacrilega interpretatio iterum inſinuatur in impio compendio Eccleſiaſtes, ſupra (n.117.) citato.

672. Mitto illos, qui ex dictis docuerunt animam eſſe nomen inane vel aliud non eſſe quam pulverem ſive materiam valde attenuatam & particulari modo agitatam in noſtra hac machina corporea. Quorum ſecundum fre-

(1) Pon. l. 6. c. 1.

(2) Bero. pag. 7.

Digitized by Google

frequentes noſtrorum temporum Increduli ut vidimus (n. 114.) repetunt: primum autem nuper neſcio quis apud Nonnotem (1) diverſis modis affirmavit ſibimet in ſuis aſſertionibus contradicens. Quid enim ſibi volunt hæc verba, *Intellectus memoria paſſiones ſunt mera nomina excuſa ad determinandas noſtras ideas: ergo anima quæ hæc ſignificat, nihil ipſa eſt niſi nomen*. Nonne ſi in nobis non eſt quid reale anima, jam neſcias quid ſint ideæ, & quid ſit quod eas eliciat & determinet? Ex his circa naturam animæ erroribus Malebranchius arguit contra Carteſianos jam dictos (n. 651.) (2) *Si idea quam de mente habemus, æque clara eſſet ac idea corporis, quæro cur tam multi illam cum corpore confundant? Duæ ideæ claræ & omnino diverſæ poſſuntne confundi?*

673. Mitto etiam illos, qui in contrarium errorem prolapſi Divinam eidem naturam tribuerunt, quos alibi (3) impugnavi, & quibus doleo ſuffragari Malebranchium, dum ait (4), *Subſtantia ſpiritus creati non poteſt ſeparari a Deo... Verbum Dei eſt ratio univerſalis ſpirituum... Non poteſt eſſe quid rationale, niſi per iſtam rationem*, & recentiſſime Jo. Cadonicum per ea verba (5). *Ripugna che un anima ſia anima umana, cioe a dire capace della Verità, e capace di Dio per tutta l' eternità, ſenza che abbia in ſe una dimanazione della Verità e Eternità di Dio ne i gratuiti doni, e inſeparabili della ragione, e della perpetua ſua ſuſſiſtenza in tutta la futura eternità*; Dicere enim quod anima hominis habeat in ſe dimanationem veritatis & æternitatis Dei, ipſe viderit, ne inſinuet animam eſſe partem Divinæ Naturæ. Sed minus conſiderate hæc ſcripſiſſe manifeſtum eſt in eo quod ibi ſimul conjungat hæc duo, alterum eſt repugnare animam hominis carentem ratione & immortalitate; alterum vero rationem & immortalitatem eſſe dona gratuita animæ hominis. Quis enim dicit gratuitum eſſe alicui naturæ id ſine quo repugnat illam eſſe?

674. Ex enumeratione tot errorum circa animam apparet veriſſime dictum ab Auguſtino, quod qui malis moribus ſunt, & qui metaphyſicis probe exculti non ſunt, errent quamplurimum neceſſe eſt, dum de anima diſſerant (6). *Quiſquis* ſic ille *vel adhuc ſervus cupiditatum, vel caſte vivens neſciens tamen quid ſit nihil, quid informis materia, quid formatum exanime, quid corpus, quid ſpecies in corpore, quid locus, quid tempus, quid in loco, quid in tempore, quid motus ſecundum locum, quid motus non ſecundum locum, quid ſtabilis motus, quid ſit ævum, quid ſit præterea tempus & ſemper, quid ſit & nuſquam eſſe & nuſquam non eſſe & numquam non eſſe: quiſquis iſta neſciens de anima ipſa ſua quærere ac diſputare voluerit, tantum errabit quantum errari plurimum poteſt*. Quare quando opponitur, ipſum alibi admiſiſſe omnium animas adæquate cognoſcere ſe

Vu 2 ipſas;

(1) No. Dict. ar. Ame. ſub fin.
(2) Ma. Illuſ ad c. 8. l. 3. p. 2. Inquiſ.
(3) De Mundo. n. 244.
(4) Ma. de la Natur. & Grac. diſ. 3. n. 1.
(5) Ca. Confut. di Derham. § 9.
(6) Au. de Ordin. l. 2. n 44.

ipſas ; Dicit enim (1) , *Anima ſe neſcire non poteſt , etiam quando ſe ut cognoſcat inquirit ; Cum enim ſe quærit , novit quod ſe quærat , quod noſſe non poſſet ſi ſe non noſſet ; Neque enim aliunde ſe quærit , quam a ſe ipſa . Cum ergo quærentem ſe novit , ſe utique novit , & omne quod novit tota novit . Cum itaque ſe quærentem novit , tota ſe novit : ergo & totam ſe novit ; neque enim aliquid aliud , ſed ſe ipſam tota novit* : reſpondetur cognitionem totius animæ , quam ibi agnoſcit Auguſtinus in anima , eſſe cognitionem de exiſtentia ſui , & de hoc attributo ſui negativo , carentia trinæ dimenſionis quæ ſpatium loci occupet . Quorum utrumque utique anima , & tota anima cognoſcit ſibi eſſe proprium : Sed in hac cognitione manifeſtum eſt non contineri cognitionem intimæ eſſentiæ animæ .

675. Recentius Barbierius pro impotentia animæ ad cognoſcendam ſeipſam adæquate , credidit ſe attuliſſe duas demonſtrationes . Primam trahit (2) ex eo , quod nullus actus animæ poſſit repræſentare potentiam , qualis ipſa eſt . At hæc non eſt demonſtratio , cum ne ſit quidem ratiocinium . Secunda ſic habet : Quivis actus animæ eſt effectus ipſius tamquam cauſæ partialis : atqui non poteſt cauſa adæquate cognoſci in effectu : ergo . At qui dicunt in cognitione conſiſtere eſſentiam animæ , negabunt majorem : qui vero ſapientius illud non dicunt , ea conceſſa diſtinguent minorem ſic : Non poteſt cauſa adæquate cognoſci in effectu vel effectibus , qui extra ipſam ſint , & ut ajunt tranſeuntibus , omittent minorem : in effectibus qui extra ipſam non exeant , & ut ajunt immanentibus , quales ſunt actus animæ , negabunt minorem , ut obtineant ipſius , adeoque & conſequentiæ demonſtrationem .

ARTICULUS VI.

Argumenta pro imperfectione idearum noſtrarum de multis rebus .

676. Ultima factæ propoſitionis pars , quam titulus exhibet , I. ſic probatur . Habent etiam doctiſſimi ex ſupradictis (n. 638.) multas ideas obſcuras vel confuſas : ergo nemo hominum habet ideas adæquatas multarum rerum .

II. Multa ſunt , de quibus talem ideam habent homines , quæ clare non præſefert niſi notam eorumdem exiſtentiæ . Nonne enim , ut aliqua numerem , quiſque cogitur fateri numquam adhuc explicatum eſſe , in quo conſiſtat unio animæ cum corpore , per quam habetur illorum inter ſe commercium admirabile , ut ex iis conſtat , quæ alibi de ſingulis , quæ circumferuntur opinionibus mentionem faciens diſſerui (3) . Nonne prorſus obſcura adhuc eſt ratio , qua mens noſtra fabricat ſibi determinatas cognitiones pro de-

(1) Id. de Geneſ. ad lit. l.7. n.28.
(2) Ba. Sag. di Metaf. p.1. ar.28.
(3) De Cauſ. effic. n.211.

Digitized by Google

determinatis impreſſionibus factis in organis ſenſoriis? cum non deſint, qui ne admittant quidem animam eſſe, quæ ſibi has cognitiones efficiat. Quis præterea poſt tot diligentes & continuas plurium ſæculorum obſervationes ſibi comparavit ideam adæquatam de actione viſcerum animalium, aut quis potius de ea prorſus non deſperat? dum ſibi proponit cerebrum pulmones ſtomachum jecur lienem renes inteſtina, præcipua viſcera, quorum ſingulis ſuæ conveniunt particulares actiones, & apud ſe reputat, neminem hominum aſſequutum adhuc eſſe cognitionem adæquatam ipſorum ſtructuræ, ſine qua excluſa erit illa de eorumdem actione.

677. Quo ſe non converterunt Medici ut hujuſmodi cognitiones acquirerent ad vitam hominum facilius & diutius conſervandam. Anatomem adhibuerunt minimarum etiam partium humani corporis, & poſtquam nudis oculis inviſibiles jam redditæ eſſent, eaſdem microſcopiis ſubjecerunt, & ab hominum anatomia ad illam brutorum atque plantarum tranſierunt, ut unam cum altera comparantes aliquid ulterius poſſent expiſcari. Sed phyſiologiam quidem naturalemque hiſtoriam hac via amplificarunt, non vero cognitiones ad perfectionem artis medendi quæſitas invenerunt. Quod fateatur neceſſe eſt quicunque obſervet hominum ætatem non eſſe jam longiorem, nec paucioribus vel mitioribus morbis obnoxiam ac fuerit majorum noſtrorum tempore, qui ab his ſubtilitatibus, nondum repertis microſcopiis remoti erant. Quare jure optimo Sbaraglius cum ſapientioribus Medicis cenſuit & propugnavit in ſuis *Exercitationibus Phyſico-anatomicis* non ſemel editis curioſas per minutam anatomem perſcrutationes Philoſophis convenire non Medicis utpote his ſuperfluas & etiam pernicioſas ipſorum facultati, ſi tempus in his terant, quod in aliis eorum exercitio neceſſariis ediſcendis opus habent impendere, cujuſmodi ſunt diligentes obſervationes & experimenta de iis quæ juvant vel impediunt ſingularum partium & organorum functiones, quæcunque ſit ratio qua ipſæ efficiantur, quam qui ſinceri ſunt ſenſibus & rationi imperviam ſibique proinde ignotam dicunt, illoſque contemnunt, qui in meris verbis ex alibi (1) dictis acquieſcunt: quemadmodum iis accidit, qui dicunt actionem ſtomachi provenire ab actione muſculi triturantis, & aliis qui malunt hanc repetendam eſſe a vi cujuſdam menſtrui, quod in illo contineatur: quorum alterutro etiam permiſſo ipſi iidem neceſſe eſt concedant, ſe non intelligere adæquate, quid dicant, ſiquidem vel nunquam conficient vel certe nec tam copioſe nec tam brevi, ut quotidie in nobis ſit, chylum aut ſanguinem, ex quibuſvis cibis ſibi oblatis & adhibitis quibuſvis inſtrumentis, molis piſtillis igne aqua ſalibus oleis, & aliis quæ velint.

678. Credunt aliqui urgeri poſſe hoc argumentum dicendo horrorem illum in pleriſque hominum videndi hæc ipſa viſcera, quin immo audiendi de his ſermones, eſſe ex Divina intentione quæ nos removet ab inquiſitione hujuſmodi cognitionum, quæ nobis negatæ ſunt. At minus opportune id dici.

(1) De Mundo. n.111.

dicitur, quoniam etiam boves perturbantur quam maxime, dum macellarias tabernas vident, & alia paſſim bruta furioſe devitant aſpectum lacerati in ſua ſpecie cadaveris. Quare hujuſmodi horror in his circumſtantiis eſt ſolum horror ideæ lacerationis, naſcens a ſollicitudine, quam habet omnis anima conſervandi corpus, cui conjungitur, non eſt horror videndi aut cognoſcendi interna corporis organa eorumque actiones.

679. Tota demum Phyſica occurrit ad ſuadendum propoſitum, utpote quæ redundat iis, in quibus numquam convenerunt inter ſe Philoſophi poſt longas diſquiſitiones, ex quibus aliqua diſtinctius exponit Niewentitius in particulari contemplatione, quam inſcribit (1), *De rebus incognitis*. His addantur ea omnia, quæ intra terram ſunt ad profunditatem majorem pedibus 3000. Hanc enim Boyles apud Jo. M. de Turre (2) putat eſſe maximam, ad quam pervenerunt foſſores, quæ eſt pars quædam ſatis tenuis ſemidiametri terreſtris, nimirum pedum Pariſienſium circiter 19 800 000, quæ relicta eſt noſtris inquiſitionibus. Quare quoniam ſicuti ſe habet 3000 ad 19 800 000, ita ſe habet 1 ad 6600, planum eſt quod, ſi homo acquirat ſibi unam alicujus partis terræ, cujus eſt incola, ideam adæquatam, eſſe adhuc 6600, quarum ideam nullo modo ſibi poterit comparare. Addatur tandem pluſquam tertia pars totius ſuperficiei terreſtris adhuc incognita, quæ quia ad partes auſtrales extenditur dici poteſt Mundus Auſtralis cum Broſſe, qui ut ſtrenuæ nationes & magni animi reges ad illius detectionem majori non ſolum ſtudio ſed feliciori exitu in dies incumbant, *hiſtoriam* conſcripſit *Navigationum ad terras auſtrales* a Trevoltianis (3) laudatam, de quarum exiſtentia nemo jam dubitat, quoniam certa facta eſt tum ex glacie, quæ inventa eſt innatare mari circa gradus 47 latitudinis, cujus concretionem compertum eſt non fieri niſi circa terras, & intra flumina, quæ in mare erumpunt: tum ex multorum relationibus, qui hujuſmodi terram a longe proſpexerunt, quin tamen nemo adhuc illuc appulerit excluſus a glaciei innatantis quaſi ſcopulis, quæ infeſtum reddunt iter.

680. Rationem inquirendo quanam de cauſa tam multarum rerum ideas inadæquatas habeamus, illa a Buffierio (4), Kingio (5), & Jacquierio (6) profertur, quod aliæ non eſſent nobis ad uſum & vitæ regimen neceſſariæ, cui ſuſtentandæ & tuendæ ſatis eſt res diſtinguere a ſe invicem, earumque præſentiam & uſum, quem immediate offerunt, percipere. Sed hæc minus ſatisfacit. Nam quam multæ ſint cognitiones, quibus vita hominis non indiget, plus nimio declarat immenſa indoctorum multitudo, nec proinde illæ univerſaliter nobis negatæ ſunt. Multo autem minus probari poteſt alia ratio, quam præter allatam ſic proponit Gaſſendus (7). *Quodnam foret diſcrimen inter Deum & hominem, ſi foret homo conſcius omnium, quæ in ipſis*

(1) Ni. The Relig. Phil. contem. 2.
(2) Tu. Phyſ. partic. to. 1. n. 164.
(3) Tre. ann. 1758. ar. 3.
(4) Bu. Prem. Veri. n. 404.
(5) Ki. Orig. mal. c. 1. ſe. 1. in notis ad n 6.
(6) Jac. Phyſ. p. 1. ſe. 2. append. c. 3.
(7) Ga. in med. 2. Car. dub 8. n. 2.

Digitized by Google

ipſis Dei operibus ſunt? Si gloriari poſſet ſe totam alicujus rei naturam habere perſpectam? Imprimis enim dolemus nihil omnino cognoſci de intima ullius rei natura: deinde etiamſi conceſſa nobis eſſet hæc notitia ſicuti fortaſſe negata non eſt puris ſpiritibus, non video quonam modo quis audeat dicere quodnam foret diſcrimen inter Deum & hominem, h. e. inter Creatorem neceſſario prefectiſſimum, & creaturam neceſſario imperfectam.

681. Opportunior ratio eſt, quod hujuſmodi cognitiones perniciem, & exitium generi humano afferrent. Id cum Pluche (1) aliquo modo in hypotheſi, quod una eademque ſit materia omnium corporum, ſuaderi ſic poteſt. Fingamus habere homines ideam intimam naturæ rerum materialium, adeoque cognoſcere minimas moleculas componentes corpora, & quæ ſit illarum diſpoſitio pertinens ad ſingulorum conſtitutionem, jam quis prohibeat effectum quodammodo neceſſarium volendi procurandi & exequendi per ſe ipſos formationem omnium corporum. Jamque videor mihi videre everſum rerum omnium ordinem; illa enim quæ abundare debent, ut viliora metalla, ferrum & cuprum, rara fieri, & contra quæ rara debent eſſe, ut aurum & argentum, abundare. Prout quiſque vellet componeret ſibi meſſes fruges fructus: Omnes jam ſibi viverent, nec ullus relictus eſſet locus Religioni, Societati, Commercio: atque cum ſingulos homines faciamus perfectos philoſophos, plenos ideis rerum adæquatis, neſcimus jam ubi homines reperiamus.

PROPOSITIO V.

Cognitio aut cogitatio non ſolum non eſt idea ſubſtantiæ intimæ animæ noſtræ, ſed ad illam ne pertinet quidem eſſentialiter.

ARTICULUS I.

Declaratio propoſitionis.

682. PRopoſitionem neceſſe eſt cum propoſita diſiunctione efferre, ut adverſariorum opinio comprehendatur. Differunt quidem cognitio, & cogitatio in Latino ſermone, quam maxime, quantum ſcilicet differt ſimplex apprehenſio a diſcurſu vel judicio. Quare cogitatio ſub nomine cognitionis ſolet comprehendi, non vero ſimplex apprehenſio ſub illo cogitationis, quod proprium Latini fecerunt perfectioris animæ operationis ſequuti definitionem Platonis (2) *Cogitatio eſt ſermo quem mens apud ſe volvit circa illa quæ conſiderat. Cum enim cogitat ſecum ipſa diſſerit.* Et Tul-

(1) Plu. Spett. to.6. Entr.4. Les Mines. (2) Pl. in Theet.

Digitized by Google

Tullius dixit (1) *Cogitationem in ſtudiis ſcientiæ cognitioniſque verſari*, quod inferius complexus eſt dicens *verſari in vero acquirendo*, quod ſcilicet pertineat vel ad exiſtentiam vel ad identitatem aut diſtinctionem, vel ad coexiſtentiam vel ad relationes rei propoſitæ, quæ ſunt quatuor juxta Lockem cogitationum genera, ſub quibus omnes congregantur.

683. Carteſius autem viſus eſt ſibi propoſuiſſe hoc nominum diſcrimen contemnere vel potius ipſum nomen cognitionis abolere. Ille quidem cum ſæpiſſime opponatur communi ſententiæ quæ tribuit brutis animam cognoſcendi vi præditam, ſemper utitur nomine cogitationis, nunquam vero cognitionis. Occurrunt ſaltem mihi permulta loca in prima ſuarum epiſtolarum parte ut in epiſtolis 53. 65. 67. & in aliis ſuis libris, in quibus beſtias dicit cogitatione deſtitutas, de nullo vero memini in quo habeat nomen cognitionis. Præterea in tractatu de homine poſtquam dixit (2) *animam noſtram ex hoc ſolo innoteſcere quod cogitet, hoc eſt intelligat velit imaginetur reminiſcatur & ſentiat*, ſubjungit *omnes enim iſtæ functiones ſunt cogitationum ſpecies*. Ejus pariter ſunt hæc verba (3) *Non modo intelligere velle imaginari ſed etiam ſentire idem eſt ac cogitare*. Et ad calcem reſponſionis ad ſecundas objectiones, diſponens ut ipſe ait *more geometrico rationes* pro exiſtentia Dei, in definitione cogitationis expreſſius dicit, *omnes voluntatis intellectus imaginationis & ſenſuum operationes ſunt cogitationes*, idemque alibi (4) repetit. Ubi videas perturbatum vocabularium commune, in quo aliud ſunt ſenſationes quæ intellectu non indigent, aliud cogitationes quæ ipſi intellectui, aliud volitiones quæ appetitui tribuuntur rationali. Competit quidem homini præſertim philoſopho uti nominibus in nova aliqua ſignificatione, ſed debet de hoc ipſo uſu non ſolum alios præmonere, ſed ejus etiam rationem aliquam afferre probabilem ne de abuſu accuſetur. Quas affert Storchenaus, ubi dicit (5) vim quam habet anima ad diverſas actiones a ſe compellari vim cogitandi, equidem probo omnes præter illam quod Carteſius jam cogitationis nomine omnes animæ actiones comprehendit. Cumulavit alibi Carteſius abuſum hujus nominis cogitatio, ubi dixit (6) *Per cogitationem intelligo naturam particularem quæ recipit omnes modos cogitandi*.

684. Carteſiani hanc ſui magiſtri confuſionem imitati ſunt, qui ut videre eſt apud Antonium Le Grand (7) omnem cogitationem dividunt in actiones & paſſiones, tamquam duas ipſius ſpecies, numerantes in actionibus actus voluntatis & in paſſionibus illos intellectus. Cum interea hæc duo nomina vigeant cognitio & cogitatio, nec omnino eamdem habeant ſignificationem ſicuti accidit Gallico vocabulo *penſer*, quod obſervantibus Buf-

ſierio

(1) Tu. de Offic.l.1. n.4.
(2) Ca. p.1. n.2.
(3) Ca Princ. p.2. n.9.
(4) Ca. Princ. p.1. n.32.&41.
(5) St. Pſycho. n. 157. ſch.
(6) Ca. Epiſ. p.2. ep.9. n.2.
(7) Gr. Caren. ſenſ. in brut.

Digitized by Google

ſierio (1) & Nonnote (2) Galli uſurpant tam pro ſimplici apprehenſione, quam pro judicio, diſcurſu, idearum combinatione, examine aliiſque intellectus operationibus, opus erat ut qui gallice ſcripſerunt pro ſententia quam impugnamus, qui ſunt præcipui Adverſarii, definiiſſent in quonam ſtatuerent eſſentiam animæ, in cognitione an in cogitatione. Ex iis quidem quæ in hac re dicunt, colligitur eos ſtare tam pro ſimplici apprehenſione, quam pro judicio & potius pro hoc quam pro illa. Quod bene conſonat cum doctrina authoris quem ſequuntur de quo jam dicam.

Articulus II.

De Carteſio adverſante propoſitioni.

685. Carteſius adverſariorum ductor eſt. Primus enim rotunde dixit (3) *Examinantes quinam ſimus, perſpicue videmus nullam extenſionem nec figuram nec quid ſimile quod corpori ſit tribuendum ad naturam noſtram pertinere, ſed cogitationem ſolam*, ſub quo nomine ex nuper dictis omnes animæ actiones & ipſas ſenſationes expreſſe comprehendit, fortaſſe ne cogeretur negare exiſtentiam animæ in infantibus, in quibus ridiculum eſſet admittere operationes ordinis ſuperioris ſenſationibus. Quare poſtquam alibi iterum affirmavit cogitationem conſtituere eſſentiam animæ rationalis dixit (4) *in mente infantis nullas unquam intellectiones puras ſed confuſas ſenſationes dumtaxat fuiſſe mihi perſuadeo*. Præſtat audire ex quonam hanc de natura animæ opinionem eamque ipſo judice perſpicuam deduxerit, quam alibi in ſuis meditationibus ſecunda præſertim & ſexta inculcat, & poſt auditas objectiones Gaſſendi iterum brevi & diſtincte repetit dicens (5) *tota mentis natura conſiſtit in eo quod cogitet*, ſcilicet ex eo deduxit quod remota a ſe omnium rerum certitudine viderit nullo conatu eam poſſe abiicere, quæ continetur in hoc ratiocinio, ego cogito ergo exiſto. Atque *hæc* inquit *optima via eſt ad mentis naturam agnoſcendam*. Ubi nequis ſicuti accidit Gaſſendo (6) remoretur a nomine mentis, quod proprie non ſignificat animam ſed facultatem quam per rationem in ea diſtinguimus, noverit Carteſium monuiſſe (7) ſe nomen mentis potius adhibere quam animæ, quia anima ſignificat etiam rem corpoream. Quare reſpondit Gaſſendo (8) *mentem non ut animæ partem ſed ut totam illam animam quæ cogitat conſidero*. Alibi plaudens ſibi de hac inventione dicit (9) *Meditationi huic diu immorando acquiritur paulatim clariſſima & ſi licet ita loqui intuitiva cognitio naturæ intellectualis*.

(1) Bu. Sec. Logi. n. 166.
(2) No. Dic. phil. ar. ame, & ar. materie qu 3.
(3) Ca. Princ. p. 1. n. 4.
(4) Ca. Epiſ. p. 2. ep. 4.
(5) Ca. ad dub 6. Gaſ. in med. 2.
(6) Ga. in med. 3. Car. ſub init.
(7) Ca. Rat. pro exiſtit. De 2. objec.
(8) Ca. ad dub. 4. in med. 2.
(9) Ca. epiſ. p. 1. ep. 73.

Digitized by Google

686. Benedictus interea Aletinus (1) audiens hujuſomdi conſequentiam, ergo natura noſtra eſt cogitatio, deductam ex hoc antecedenti ego cogito ergo exiſto, illius abſurditatem patefecit per hanc aliam conſequentiam, ergo natura noſtra eſt comedere & bibere, deductam ex ſimili antecedenti, ego comedo & bibo ergo exiſto. Impugnatio utpote ab exemplo eſt opportuna. Sed quoniam Carteſius negavit certam eſſe exiſtentiam etiam proprii corporis, minus efficax apud illum erit, qui vel negabit hujus exempli antecedens, vel diſtinguet eodem modo ac fecit in ſimili argumento (2) *ego video vel ego ambulo ergo ſum*. Sit igitur hoc aliud, ego dubito ergo exiſto: ergo natura noſtra eſt dubitatio, in quo antecedens recuſari non poteſt, tum quia illud ego cogito uſurpat Carteſius pro ego dubito ut ipſum legenti manifeſtum eſt, tum quia ipſe idem loquens de ſua conſequentia, *ergo ſum* deducta ab hoc *ego cogito* dicit (3) *Eſt hæc conſequentia ſimplex & naturalis, ex eo nempe quod dubitemus ſequitur quod ſimus*. Sicuti autem quiſque irrideat, qui eo modo credat ſe perſuadere naturam mentis ſuæ eſſe incertitudinem ſeu dubitationem, ita dignus laude non eſt Carteſius, qui natnram mentis eſſe cogitationem ex ea argumentatione concludit.

687. Conſtantinus Grimaldi qui in ſuis contra Aletinum ſcriptis (4); contendit non in ipſa cogitatione, ſed in facultate cogitandi conſtitutam a Carteſio fuiſſe naturam mentis, duo obtinet, alterum eſt, quod ſibi hæc opinio videatur plane indigna homine philoſopho: alterum quod cogat obſervare quamdam Carteſii contradictionem, dum modo affirmat eſſentiam animæ conſiſtere in cogitatione, modo negat, & modo dicit conſiſtere in cogitandi facultate ſive in cogitatione, quaſi idem ſignificet cogitatio ac facultas cogitandi, vel non ſit quid admodum diverſum eſſentia quæ conſiſtat in actu ab ea quæ ſita ſit in potentia cogitandi. Quæ quanto jure dicam jam oſtendo.

688. Imprimis quod Carteſius cogitationem dixerit eſſe animæ noſtræ naturam docent ejuſdem concepta verba jam allata, quibus hæc alia conſonant (5) *Cogitatio conſtituit naturam ſubſtantiæ cogitantis*, quod infra (6) repetit: Et alibi (7) *Neceſſarium* inquit *videtur ut mens ſemper actu cogitet, quia cogitatio conſtituit ejus eſſentiam, quemadmodum extenſio conſtituit eſſentiam corporis, nec concipitur tamquam attributum quod poteſt adeſſe vel abeſſe, quemadmodum in corpore concipitur diviſio partium vel motus*: Et in alia epiſtola (8) *Ratio cur credam animam ſemper cogitare eadem eſt, quæ mihi ſuadet id, quod rei cujuſpiam naturam conſtituit, illi ſemper ineſſe, quamdiu illa exiſtit, ita ut longe facilius exiſtimarim animam deſinere eſſe, cum quis dicat illam a cogitando ceſſare, quam concipiam illam abſque cogitatione*

(1) Al. Lett. apol. 3. pag. 140.
(2) Ca. Princ. p. 1. n. 9.
(3) Ca. epiſ. p. 2. ep. 118.
(4) Gr. Riſp. alle 3. lett. an. 31.
(5) Ca. Princ. p. 1. n. 53.
(6) Ca. Ibid. n. 63.
(7) Ca. Epiſ. p. 2. ep 4.
(8) Ca. Epiſ. p. 1. ep. 105.

Digitized by Google

tione exiſtere. Nihil clarius dici poteſt ad exprimendam actualem cogitationem. Nec minus clare id exprimit adhibere nomen cogitationis loco animæ, quemadmodum ipſe idem facit dicens (1) *In conario neceſſe eſt, ut ſit cogitationis & proinde animæ ſedes*. Hoc ipſum cogitur etiam ſentire, poſtquam tam ſæpe ſtatuit hanc propoſitionem (2) *Claram & diſtinctam habeo ideam mei ipſius, quatenus ſum tantum res cogitans*, quæ nequit intelligi niſi de ipſo actu cogitandi; Nam de mente ſeu anima ſeu ſubſtantia quæ cogitat non ſolum non habebat ideam claram & diſtinctam, ſed ne ullam quidem (3): *Dicere* ſic eidem objecit jam Gaſſendus, *mens eſt res cogitans, idem eſt ac ſi diceres eſt neſcio quid quod cogitat. Quare perinde te habes, dum mentem non noſti niſi ut rem cogitantem, ac cæcus dum non novit ſolem niſi ut rem calefacientem*. Quid plura? Dum ſcribit (4) *Homo eſt perſona prædita corpore & cogitatione ita comparatis ut hæc cogitatio poſſit corpus movere, atque ea quæ ſibi & corpori accidunt perſentiſcere*, nonne cogitationem ſumit per anima? Alia argumenta quibus idem evincitur dabit Jo. Bapt. de Benedictis (5) reſpondens Grimaldo.

689. Quod autem Carteſius negaverit eſſentiam animæ conſiſtere in cogitatione, probatur ex definitione animæ quam tradit, ſcilicet (6) *Anima ſeu mens eſt ſubſtantia cui ineſt immediate cogitatio*. Quare ſicut id quod eſt in ſubjecto diſtinguitur ab ipſo ſubjecto, ita ſi cogitatio ineſt animæ, ab hac diſtinguitur. Idem iterum iterumque ſinnificat, ubi fatetur (7) *certum eſſe cogitationem non poſſe eſſe ſine re cogitante, nec omnino ullum actum ſine ſubſtantia cui inſit*. Hoc tandem clariſſime ſic dicit (8) *Non nego me qui cogito diſtingui a mea cogitatione ut rem a modo*. Igitur patet Carteſium affirmare ſimul & negare eſſentiam animæ conſiſtere in cogitatione.

690. Venio ad tertium, quod Carteſius cum abuſu verborum vel ſententiæ dicat eſſentiam animæ conſiſtere in cogitatione ſive in cogitandi facultate. Ipſius enim ſunt hæc verba (9) *Nemo autem quod ſciam animam rationalem in ſola cogitatione ſive cogitandi facultate conſiſtere aſſeruit*. Atque cum paulo infra dicat (10) *primus ſum qui cogitationem tamquam præcipuum attributum ſubſtantiæ incorporeæ conſideravi*, nequis inconſtantiæ ipſum coarguat, quod modo cogitationem dicat eſſe eſſentiam animæ, modo ejus attributum, ſic monet, *quidquid alicui rei a natura tributum eſſe cognoſcimus, ſive ſit modus qui poſſit mutari, ſive ipſamet iſtius rei plane immutabilis eſſentia, id vocamus ejus attributum*. In quo novum videas abuſum terminorum; uſus enim communis, quem ipſemet ex dictis paulo ante ſequutus eſt, attributum ab eſſentia diſtinguit ut modum a re. Deinde cum ante Aletinum

 Tho-

(1) Ca. Epiſ. p. 1. ep. 105.
(2) Ca. Epi. p. 2. epi 50. ad Merſen.
(3) Ga. Inſta. ad dub. 3. n. 2. in medi. 6.
(4) Ca. Epiſ. p. 1. epiſ. 30. ad Princ. Palat.
(5) Be. Diſc. dell. Aleti.
(6) Ca. Rati. pro exiſt. Dei ad fin. ſec. obje.
(7) Ca. in tertiis obje. Reſp. ad 2.
(8) Ca. ibid. Reſp. ad 3.
(9) Ca. nota ad ar. *i.* program.
(10) Ca. idid. not. ad ar. 2.

Digitized by Google

Thomas Hoboes Carteſio objeciſſet (1) *Non videtur recta argumentatio dicere, ego ſum cogitans, ergo ſum cogitatio; Nam eodem modo poſſum dicere ſum ambulans, ergo ſum ambulatio*, reſpondit Carteſius cogitationem ſumi interdum pro actione, interdum pro facultate, interdum pro re in qua eſt facultas. Quorum primum veriſſime dicit, falſo autem duo reliqua. Sed hoc omiſſo ad nos pertinet obſervare, quod ex ſua reſponſione concluditur ipſum eſſentiam animæ conſtituere disjunctive vel in actu vel in potentia cogitandi.

ARTICULUS III.

De aliis propoſitioni adverſantibus.

691. Alios jam adverſarios, qui poſt Carteſium mihi occurrunt propono. Benedictus Spinoſa apud Genuenſem dicit (2), *primum, quod actuale mentis humanæ eſſe conſtituit, nihil aliud eſt, quam idea rei alicujus exiſtentis*. Malebranchii verba hæc ſunt (3). *Nemo eſt opinor, qui ſuper ea reſcrio meditatus, non agnoſcat eſſentiam mentis conſiſtere in ſola cogitatione, quemadmodum eſſentia materiæ conſiſtit in ſola extenſione*. Quæ Antonius Arnaldus audiens, quærit quonam modo ſibi cohæreat, qui multis argumentis in eodem libro (4) conatus eſt evincere nos non habere ideam animæ ſaltem qualem habemus de extenſione, concluditque (5) *temere illum loqui, & quin intelligat quid dicat*.

692. Ipſe nihilominus Arnaldus non abhorruit ab hac opinione, quin eam etſi non ſine dubitatione aliqua (6) ſequitur. Ejus doctrina eſt (7) naturam animæ conſiſtere in duplici cognitione: altera entis univerſalis, altera ſuipſius, & reliquas omnes animæ cognitiones eſſe totidem utriuſque modificationes. Nuper idem ex parte viſus eſt ſentire Jacobus Riccati ſtatuens (8) primarium attributum animæ eſſe conſcientiam ſui. Juxta quam doctrinam alibi (9) definit animam noſtram *ſubſtantiam conſciam ſui ipſius, vel quæ cognoſcit ſe eſſe*. Obſervare hic ſtatim juvat S. Auguſtinum his contradicere. Admittit enim animam exiſtere ante ſui cognitionem & ſine ſui cognitione (10) *Erat* inquit *anima ſibi ipſa noſcibilis, & antequam ſe noſſet: ſed notitia ſui non erat in ea, cum ſe ipſa non noverat*.

693. Petrus Sylvanus Regis ſtatuit nos cognoſcere rerum ſubſtantias tum ſecundum ſuum genus, quia cognoſcimus ut exiſtentes: At cognoſcere rem exiſtere & cognoſcere quid ea ſit, ſunt duo omnino diverſa quæ male hic confunduntur: Tum ſecundum ſuam ſpeciem, quia vel cognoſcimus ut quid

(1) Ho. in tert. obje. in med. 2. obje. 2.
(2) Ge. Metaph. p. 2. c. 1. pr. 19.
(3) Ma. Inq. l. 3. p. 1. c. 1. n. 1.
(4) Ibid. p. 2. c. 7. n. 3.
(5) Ar. vrai. & fauſ. ide. c. 24.
(6) Id. ibid. c. 27.
(7) Id. Ibid. c. 2.
(8) Ri. Oper. to. 2. l. 1. c. 4. § 8.
(9) Ibid. c. 18. § 13. & l. 3. c. 1. § 10.
(10) Au. de Trin. l. 9. c. 12.

Digitized by Google

quid extenſum, & eſt corpus, vel ut quid cogitans, & eſt ſpiritus: Sed etiam dato extenſionem pertinere ad eſſentiam corporis, & cognitionem ad illam ſpiritus, adhuc ignotum eſt, quid intrinſece ſit illud quod habet extenſionem, & illud quod habet cognitionem: Tum ſecundum ſuum individuum, quia cognoſcimus ut quid determinato modo vel extenſum vel cogitans: At cognoſcere aliquid determinato modo vel extenſum vel cogitans, tam falſo dicitur idem eſſe ac cognoſcere illius ſubſtantiam ſecundum individuum, quam falſo quis diceret ſphæram ceream non habere eamdem ſubſtantiam, poſtquam conformata eſt in cilindrum, & animam cogitantem Divina induere novam naturam cum cogitat terrena.

694. Auctor tractatus gallici *de Anima brutorum*, qui innuitur per literas A. D, primo quidem conatur ſuadere nobis clare notam eſſe naturam cognitionis in genere, quam dicit (1) *eſſe actum, cujus exiſtentia certa nobis eſt immediate, cum primum exiſtit*. Sed hoc declarat id quod pertinet ad cognitionem, non vero cognitionis naturam. Rurſus dicit notam nobis eſſe naturam cognitionis in ſpecie, quia nemo unam confundit cum alia, ut amorem cum odio. Sed cum amor & odium non ſint cognitiones, ſed volitiones ſeu appetitiones, manifeſtum eſt authorem hoc modo ne ſuadere quidem poſſe propoſitum. Tranſit deinde ad concludendum, notam nobis eſſe etiam naturam animæ, quia hæc eſt ipſamet cognitio, quam dixit clare nobis notam eſſe. Sed hæc concluſio nihili habenda eſt, cum ex dictis in ejus antecedenti nulla ſit veritas. Attamen addit pro hac ſua concluſione hoc argumentum (2): Illud eſt eſſentia rei, quod ipſam inquirenti ſeſe primo offert, & ex quo cæteræ ejus proprietates inferuntur; Sed cognitio eſt id quod primo ſe offert inquirenti naturam animæ, & ex cognitione omnes ipſius proprietates inferuntur; Nam ideo quid volo admiror deſidero, quia illud cognoſco: ergo. At reſpondetur: omitto majorem, & nego minorem quoad utramque partem; Nam quod pertinet ad primam, inquirenti in naturam animæ facultas cognoſcendi eſt id, quod prius ſe offert. Hoc ipſemet velit nolit confitetur, quandoquidem in eodem capite & multo ſæpius in ſequenti illi excidit naturam animæ conſiſtere in vi cognoſcendi, & cognitionem eſſe modum (3) quemdam animæ. Quod vero pertinet ad ſecundam partem, falſum eſt operationes, quæ tribuuntur voluntati & memoriæ, inferri ex cognitione. Multa enim cognoſcimus ſiſtentes in ſola eorumdem apprehenſione, nec de omnibus quæ cognoſcimus habemus memoriam.

695. Pro eadem ſententia, quod ad eſſentiam animæ ſpectet actualis cognitio eſt Antonius Genuenſis (4), qui idem ſentire dicit Claubergium, Leibnitium, & Wolfium, quod de Leibnitio videtur certum; Nam ait (5) *agendi virtutem omni ſubſtantiæ ineſſe, ſemperque aliquam ex ea actione naſci* quæ,

(1) A. D. c.2.
(2) Ibid. c.3.
(3) Ibid. c.5.
(4) Ge. Metaph. p.2. c.1. pr.13.
(5) Le. de Notio. ſubſt. in Act. Lipſ. an. 1694.

Digitized by Google

quæ enim poteſt eſſe actio ſemper naſcens ab anima, niſi cognitio? Idem Genuenſis contendit etiam ſuadere, parum ſibi conſtare philoſophos, quin immo S. ipſum Thomam quem ibidem citat, dum ex una parte dicunt *vim cogitandi eſſentiale eſſe mentis attributum*: & ex alia negant ad eſſentiam animæ pertinere actualem cogitationem. *Non intelligo* inquit *qui hæc duo ſtare poſſint, mentem eſſe ſubſtantiam & intelligentem, deſtitui vero cogitatione*. Verum quam male ratiocinetur hic auctor, oſtendit jam Dominicus Pino (1) advertens Philoſophos, & S. Thomam docere quidem vim cogitandi pertinere ad eſſentiam animæ rationalis, non vero actum cogitandi: & ex hoc ipſo, quod dicunt talem vim eſſe ipſius attributum eſſentiale, manifeſte inferri eoſdem negare hanc ipſam vim eſſe talis animæ eſſentiam, & multo minus totam eſſentiam. Quid clarius his verbis S. Thomæ, ubi loquitur de Anima (2), *Neceſſe eſt dicere, quod intellectus ſit aliqua potentia animæ, & non ipſa animæ eſſentia... In ſolo Deo intellectus eſt ejus eſſentia in aliis autem creaturis intellectualibus, intellectus eſt quædam potentia intelligentis*.

696. Pro eadem eſt Cochetus credens negari non poſſe animæ naturam eſſe cogitationem, quin dogma ejus immaterialitatis & immortalitatis labefactetur. Ac primum quidem putat ſic ſuaderi: (3) Omnes Materialiſtæ docent materiam habere potentiam cogitandi: ergo qui dicit *eſſentiam animæ conſiſtere in ſimplici potentia cogitandi*, non vero in actuali cogitatione, non diſcernitur a Materialiſtis. At *reſp. conc. ans*, *& nego* imprimis *conſeqm*; Materialiſtæ enim negant realiter diſtingui a materia potentiam cogitandi; ſed qui hanc tribuunt ſoli animæ, quam toto genere diverſam propugnant a materia, jam ita diſtingunt a materia potentiam cogitandi, ut eidem velint etiam repugnare. Deinde nego ſuppoſitum, eſſe ſcilicet qui potentiam cogitandi dicant eſſe eſſentiam animæ; Dicitur enim hæc pertinere ad eſſentiam animæ tamquam ejus attributum, quoniam anima non definitur potentia cogitandi, ſed ſubſtantia quæ habet potentiam cogitandi. Pro ſecundo ſic arguit: Anima, quæ aliquando poſſit eſſe ſine actuali cogitatione, eſt anima quæ aliquando poſſit mori: ergo anima poterit aliquando mori in ſempiternum. Sed *reſp. nego ans*. Pro eadem eſt Deneslius, cujus eſt hoc argumentum, (4) *Eſt contra eſſentiam materiæ cogitare: ergo eſt contra eſſentiam animæ non cogitare*. At reſpondent Trevoltiani (5) *conc. ans & nego conſeqm*; monentes non eſſe tam facile fidendum argumentis a contrario, quæ non ſemper propoſitum concludunt.

697. Recentiſſime Chaumeixius quinquies (6) ex profeſſo multa pro opinione de eſſentia animæ ſita in cognitione dixit contra Lockium & alios id

(1) Pi. Commer. dell' anima col corpo n.52.

(2) S.Th.1. p. q.79. ar.1. O.

(3) Co. Metaph. p.3.

(4) De. Exam. du material. to.1.

(5) Tr. ann.1754. ar.146.

(6) Ch. Preju. to.7. di.3. ar.1. c 1. §.2. & c.4. §.1. & to.8. ſec.2. c.3. & c.6 & c.7.

Digitized by Google

id negantes, creditque ſe rem totam plane demonſtraſſe, addens ex mente aliorum ſecum ſentientium (1), *Nos concipimus clare & diſtincte cognitionem eſſe ſubſtantiam*. Atque cum ut ſupra (n.576.) vidimus tantopere inculcet, ideam Dei eſſe eſſentialem animæ, dici poſſet ipſum in hac idea conſtituere eſſentiam animæ, niſi alibi, ut inferius oſtendam, concederet nos aſſignare non poſſe determinatam illam cognitionem, in qua conſiſtit eſſentia animæ.

Articulus IV.

Argumenta pro propoſitione.

698. I. ARguitur. Anima noſtra eſt ſuarum cogitationum quæcunque ſint cauſſa effectrix: ergo nulla cogitatio eſt eſſentia animæ, aliter dicendum erit animam eſſe ſuimet cauſſam effectricem & conſervatricem, quo nihil abſurdius. Novit Carteſius hoc argumentum quod ſibi per epiſtolam miſſum fuit cum aliis, eique ut refert Storchenaus (2) nihil reſpondet.

II. Arguitur. Cogitatio eſt juxta adverſarios aut intellectio aut imaginatio aut ſenſatio aut volitio: Sed nihil horum eſt eſſentia anima & ne eſt quidem de eſſentia animæ: Non intellectio, quia hanc non habent qui nondum per ætatem aſſequuti ſunt uſum rationis, nec qui ſtolidi aut ſtupidi nati ſunt aut evadunt, nec qui poſt longam applicationem ad ſtudia egredientes per urbem aut extra urbem deambulantes conſcii ſibi ſunt ſolas ſe admittere ſenſationes, quas objecta externa ſibi offerunt, nec qui toti occupantur ſenſatione aliqua vehementi ut dolore propter ambuſtionem. Non imaginatio quia certi ſumus magnam diei partem nos tranſigere incumbentes ad opera quæ nullam permittunt imaginationem. Non ſenſatio quia qui dormit, aut deliquium patitur non ſentit. Non tandem volitio, quia cum ad volitiones requiratur vel intellectio vel imaginatio vel ſenſatio, quando hæ deficiant, quæ aliquando ex dictis deficiunt, nulla pariter volitio eſſe poteſt: ergo cogitatio non eſt eſſentia animæ, & ne eſt quidem de ejus eſſentia.

699. III. Nulla actio intelligitur, niſi præintelligatur ens quod agat: ſed cogitatio eſt actio: ergo nulla cogitatio intelligitur, niſi præintelligatur ens quod cogitet: Sed ſi cogitatio eſt actio, cui præintelligitur ens quod cogitat, jam cogitatio non eſt ens quod cogitat: ergo non eſt. Hoc argumento utitur etiam Maſſarius (3). Huic ſimile eſt quod quidam ad Carteſium ſcribens ſic propoſuit (4) *Qui fieri poteſt ut cogitatio conſtituat mentis eſſentiam cum mens ſubſtantia, cogitatio vero entitas tantum modalis eſſe videatur.* Eludi illud poſſet negando minorem. Sed imprimis adverſarii hanc con-

(1) Ibid. to.7. tr.3. c. 5. §.4.
(2) St. Pſych. n.158. ſcho.1.
(3) Ma. Rel. nat. n.31. in not.
(4) Ca. Epiſt. p.2. ep.5.

Digitized by Google

concedunt, ſaltem Chaumeixius, qui dicit (1), *Ego appello cogitationem omnes operationes meæ animæ, quicquid accidit in meo intellectu, & voluntate per me eſt cogitatio*. Deinde ea cum Lockio apud Trevoltianos (2) ſic probatur. Intima experientia notum nobis eſt, quod cogitare ſit actio animæ, quam ipſa aliquando magis, aliquando minus vehementer intendit: ergo cogitare non eſt eſſentia animæ, niſi forte dicant Adverſarii, ſe aliquando minus, aliquando magis informatos eſſe anima, quod eſt ridiculum.

700. IV. Ideo cogitatio eſt eſſentia animæ, quia cogitatio eſt ſubjectum modificationum animæ, ut deſiderii ſpei timoris: Hæc eſt unica ratio, quæ aſſertur a Sylvano Regis (3), ubi ex profeſſo propugnat cognitam nobis eſſe eſſentiam animæ ex eo, quod cognita nobis ſit experimentaliter cogitatio, quæ utpote ſubjectum modificationum animæ eſt ipſius natura. Atqui imprimis ex nuper dictis cogitatio eſt modificatio quædam entis cogitantis, non eſt ens cogitans ſive anima, quemadmodum motus eſt modificatio quædam corporis, non corpus. Quare jure dicebat Whiſtonus (4) *Non credam naturam ſpiritus eſse actu cogitare, magis quam credam naturam corporis eſse motionem*. Deinde falſum eſt cogitationem eſſe ſubjectum modificationum animæ, ut deſiderii ſpei timoris; Nam cogitatio eſt genus quoddam modificationum animæ, illarum ſcilicet quæ tribuuntur intellectui uni ex potentiis quæ a Philoſophis per rationem diſtinguuntur in anima: deſideria autem ſpes timores pertinent ad aliud genus modificationum animæ, earum ſcilicet quæ tribuuntur voluntati, & quæ, cum voluntas diſtinguatur pariter per rationem non ſolum ab anima ſed etiam ab intellectu, non poſſunt habere pro ſuo ſubjecto nec intellectum nec ipſius actus cogitationes. Tandem, dato etiam hoc abſurdo, cogitationem eſſe ſubjectum deſiderii & aliarum affectionum, hinc non ſequitur cognitam nobis eſſe hujus ſubjecti eſſentiam. Sæpe enim accidit, quod aliquid cognoſcamus præciſe ut ſubjectum modificationum, ejuſque interea naturam penitus ignoremus. Qui intuens picturam negat ſe cognoſcere ſitne in tela an in tabula, nonne hic cognoſcit ſuperficiem eſſe ſubjectum colorum, & ſimul fatetur incognitam ſibi eſſe hujus ſubjecti naturam?

701. V. Cogitationem eſſe eſſentiam animæ importat cogitaſſe nos in utero matris, & ſemper cogitare etiam cum dormimus. Neceſſitatem hujus propoſitionis vident ipſi Adverſarii; Quare Carteſius abſolute dixit (5) *Non dubito quin mens ſtatim atque infantis corpori infuſa eſt incipiat cogitare*. Quin immo ulterius procedens putat ſe inveniſſe ipſius primas cogitationes dicens (6) *mentem corpori infantis recenter unitam in ſolis ideis doloris titillationis caloris frigoris & ſimilibus, quæ ex iſta unione oriuntur con-*

(1) Ch. Preju. to 8. ſe. 2. c. 3.
(2) Tr. ann. 1701. Jan. Pag. 123.
(3) Re. Uſ. de la Raiſ. l. 1, p. 2 c. 6.
(4) Wh. Aſtr. princ. p. 6. n. 16.
(5) Ca. Reſp. ad quar. obje. p. 2.
(6) Id. Epiſ. p. 2. ad Hyperaſpiſtem ep. 16.

Digitized by Google

confuſe percipiendis ſive ſentiendis occupari : atque alibi diſtinctius ſtatuit omnium primam cogitationem eſſe lætari de pulcritudine machinæ corporeæ, cui videt ſe unitam : ſecundam de bono alimento quod ad conſervationem compoſiti in promptu eſſe obſervat, illudque amare & appetere : & tertiam de defectu vel in quantitate vel in qualitate alimenti, ſi horum aliquid contingat, & hac de cauſſa triſtitia jam aut odio affici. Ne quid decedat, ab hac commentatione, facetamne dicam an inficetam, en ipſius verba (1), *A primo momento quo anima noſtra fuit cum corpore conjuncta, veriſimile eſt affectam fuiſſe lætitia, ſtatim vero poſt amore, deinde forſan etiam odio & triſtitia. Primam paſſionem judico fuiſſe lætitiam, quia anima cocpori immittitur cum eſt recte diſpoſitum : recta autem diſpoſitio nos lætitia naturaliter afficit : Dico amorem ſubſecutum; Nam cum corporis materia indeſinenter effluat, ſitque opus ut nova in ejus locum ſuccedat, anima ſe voluntate conjungens cum hac nova materia amore erga illam affecta fuit, & ſi poſtea factum eſt, ut alimentum hoc deeſſet, animam ex hoc triſtitiam contraxit, & ſiqua materia ad alendum fuerit minus idonea odio in illam affecta fuit : Quatuor has paſſiones ante nativitatem noſtram ſolas in nobis fuiſſe opinor*. Hanc doctrinam habet etiam in libro de paſſionibus (2).

702. Eamdem deinde quantum ad cogitationem aliquam exercitam ab animis adhuc in utero matrum latentibus tenent Carteſii diſcipuli. Sic Chaumeixius dicit (3) *homines cogitaſſe ſimul ac extiterunt* : & alibi (4) ex profeſſo contra Lockium propugnat infantes etiam nondum natos cogitare. Cum primum autem naſcuntur non amplius advertere ad ideas, de quibus in ventre matris cogitabant, quia *ſunt omnino occupati a novis ſenſationibus, non ſecus ac peregrinus qui primum videt ædes regias*. Atqui hæc gratis dicuntur : ergo. Lockius, & nuper Lieutaudius ſectione prima ſuorum *Elementorum Phyſiologiæ* apud Trevoltianos (5) ſub eadem majori poſuerunt hanc aliam minorem : Atqui nec infantes cum primo ſunt cogitant, nec qui dormit cogitat. Sed quoniam hæc dedit anſam Chaumeixio (6) non ſemel exclamandi adverſarios inique agere, qui quærant ab infantibus & dormientibus, qui non poſſunt reſpondere, an nos ſemper cogitemus : & multo magis quia non deſunt etiam ex Anticarteſianis qui eam omnino negant, ut Storchenaus (7), qui obſervat ipſam jam olim negatam a Tullio (8) & copioſe impugnatam a Leibnitio, ideo ſiſtam in eo quod gratis dicantur infantes & dormientes cogitare. Quod eſt ſequi conſilium Alembertii, qui negat poſſe quicquam reſponderi huic quæſtioni *An anima ſemper ſentiat aut cogitet* (9) ? Ex quo concluditur cogitationem in infantibus non eſſe admittendam, quia juxta commune axioma non debet ſine ratione ſufficienti admitti ullum ens poſi-

(1) Id. Epiſ. p. 1. ep. 35. ad Chanutum.
(2) Id. de paſ. ar. 107.
(3) Ch Preju to. 5. l. 1. div. 2. §. 5. a. 9.
(4) Ibid. to. 6. ar 2. c. 2.
(5) Tr. ann. 1750. ar. 28.
(6) Ch. to. 7. div. 3. ar. 1. c. 4. § 5. & c. 6.
(7) St. Pſych. n. 159.
(8) Tu. de Divi. l. 2. c. 67.
(9) Al. Elem. di Filoſ. n. 6.

Digitized by Google

poſitivum, cujuſmodi eſt controverſa cogitatio. Vulgare hoc axioma non advertit Chaumeixius, quoties ut ſæpe facit exigit a ſuis adverſariis, ut demonſtrent infantes & dormientes non ſemper cogitare.

703. At demonſtratio, inquit, quæſita ex parte Carteſianorum habetur in eo, quod actualis perpetua cogitatio ſit conſequentia neceſſario deſcendens ex natura ſpiritus. Verum hæc non eſt demonſtratio, ſed petitio principii, ſaltem opus eſt prius oſtendatur, cogitationem eſſe vel eſſentiam ſpiritus vel de ejus eſſentia, quorum utrumque negatur. Quod addit Sylvanus Regis (1) poſt Carteſium apud Gaſſendum (2) eam inferri ex eo quod anima definiatur ſubſtantia cogitans, eſt iterum petere principium ut Gaſſendus repoſuit: quod cum negetur, rejicitur couſequenter ea definitio, cujus loco ponatur alia, quæ placuit ex dictis (n. 645.) S. Auguſtino, anima eſt ſubſtantia, quæ potentiam habet cogitandi deſtinata ad unionem cum corpore. Qua definitione ſufficienter diſtinguitur tum a ſpiritu non deſtinato corpori ut ab Angelo, tum ab anima brutorum quæ non habet potentiam cognoſcendi niſi objecta dumtaxat ſenſibilia. Quod Carteſius inſtet (3) *Non ſine ratione affirmari animam humanam etiam in matris utero ſemper cogitare; Nam quæ evidentior ratio quam quod probavi ejus naturam in eo conſiſtere quod cogitet?* At quoniam ejus probatio reducitur ad ſuam ideam claram & diſtinctam de hac animæ natura, ineptia eſt non probatio.

Quod dicit Jacobus Riccati (4) illum qui ſit vigilans in eodem lecto cum alio qui dormiat ex quibuſdam ſignis & etiam vocibus animadvertere alterum ſomniare adeoque cogitare, eſt falſum de omnibus dormientibus; Nam nulla hujuſmodi ſigna obſervantur in infantibus dormientibus, & nulla in quovis homine qui ſtatim a prandio aut a cœna dormiat, ſive ut ajunt in primo ſomno. Quod pro aliquo tempore hæc appareant in aliis dormientibus non eſt opportunum fundamentum, ſupra quod erigatur dogma generale, quod ceteroquin placuit etiam Formeyo (5), omnis qui dormit aliquo modo cogitat. Quod tandem afferunt ad hujus opinionis confirmationem, Tullium adprobaſſe illud Xenophontis (6), *Dormientium animi maxime declarant divinitatem ſuam; multa enim tum remiſſi & liberi futura proſpiciunt*, non eſt ad rem, quia ibi appellat Tullius ad rerum divinationem per ſomnium, quam veteres ſolum in aliquibus & aliquando tantum, nemo autem conceſſit eſſe communem omnibus & quotidianam.

704. VI. Si cogitatio eſſet eſſentia animæ, eſſet cogitatio aliqua determinata, eaque in nobis perpetuo permanens. Permanens quidem quia quam quis ſortitur animam permanens eſt, & cum fuerint qui dixerint eſſe mortalem, nemo quod ſciam extitit qui illam in genus rerum ſucceſſivarum rejecerit, cujuſmodi ſunt motus & tempus; Determinata autem, quia

(1) Re. Vſa. de la raiſ. l. 1. p. 1. c. 1. n. 1.
(2) Ga. in med. 2. dub. 4.
(3) Ca. Epi. p. 2. epi. 16. n. 2.
(4) Ri. Oper. t. 2. l. 1. c. 4. n. 9.
(5) Fo. les ſonges in Acad. Berolin. ann. 1746.
(6) Tu. de Sene. n. 23. juxta Olivet.

Digitized by Google

quia dicere aliquam in particulari eſſentiam eſſe indeterminatam eſt dicere aliquam in particulari eſſentiam eſſe eſſentiam in genere, ſive eſt ſibi contradicere. Hinc aliqui revera determinant huſuſmodi cognitionem. Atque Jaquelotius dicit (n.607.) ad eſſentiam animæ pertinere cognitionem ſuæ exiſtentiæ quod conſonat doctrinæ Carteſii, qui hanc circa naturam animæ opinionem intulit ex illo ſuo quaſi principio *Ego cogito ergo exiſto*, quam deinde neglexit aliam jam (n. 692.) relatam amplexus. Chaumeixius (n.576.) elegit cognitionem Dei: Arnaldus (n.683.) illam ſui ipſius & entis in genere: & alii apud Buffierium dicunt eſſe cognitionem corporis cui conjungitur, & ſenſationis cujuſdam quæ naſcitur ex corpore. Atqui conſcii non ſumus neque harum cogitationum neque alterius cujuſcunque, quæ nunquam in nobis non ſit, quin immo conſcii ſumus aliquando defixos diutius permanere in alta alicujus rei novæ & inexpectatæ meditatione, quæ ita abſorbet totam animam, ut quæ ſenſus ipſos percellant, nullo modo percipiamus: ergo. Senſit Carteſius totum hujus argumenti pondus, quod ab eo expreſſit hæc verba (1) *Per cogitationem non intelligo univerſale quid omnes cogitandi modos comprehendens, ſed naturam particularem quæ recipit omnes illos modos*. Quæ verba continent apertam retractationem ſuæ opinionis & acceſſum ad veram ſententiam, quæ docet cogitationem eſſe modificationem nec unquam exiſtere niſi in ſubjecto quod ipſam recipiat. Hac igitur retractatione uti deinceps poſſumus contra illos qui ſapientem ſequi nolunt ſed deſipientem.

705. In his eſt Sylvanus Regis qui proximum argumentum putavit ſe elevaſſe dicendo (2) *Homo continue cognoſcit animam ſuam ita ut ſi credat aliquando ſe illam non cognoſcere, hoc non provenit niſi ex eo, quod ita occupatur in conſideratione ſuarum idearum, prout reſpiciunt ſua objecta, ut non animadvertat eaſdem eſſe modificationes animæ ſuæ*. Sed imprimis hominem occupatum in conſiderandis aliis vel ideis vel objectis præter animam ſuam non animadvertere ipſammet animam quam actu cognoſcit, idem eſt ac dicere hominem non cognoſcere animam ſuam dum actu illam cognoſcit, quæ eſt contradictio. Deinde qui animadvertit ideas mentis eſſe modificationes animæ, non poteſt dicere ſe cognoſcere animam ſuam; Sunt enim duo quædam ſatis diverſa. Præterea cognitio animæ ſuæ non eſt cognitio, quæ pertineat ad genus ſenſationum, ſed ad illas quæ habentur per uſum rationis, qui non conceditur homini, niſi poſt multos a nativitate annos juxta communem non ſolum Doctorum ſed univerſi generis humani ſententiam; Omnes enim adprobant illud S. Auguſtini (3) *parvuli neſciunt mentem ſuam, cujus in eis eſt ratio, qua uti nondum poſſunt, velut ſcintilla ſopita eſt excitanda ætatis acceſſu*. Quid igitur magis falſum hac propoſitione homo cognoſcit continue animam ſuam? Tandem hæc ipſa propoſitio in ſententia adverſariorum quod animæ eſſentia ſit cognitio, æquivalet huic, homo continenter cognoſcit cognitionem ſuam. At intercedunt hic Lockius, &

 cum

(1) Ca. Epiſ. p.2. ep.6. n.2.

(2) Re. Uſ. de la raiſ. l.1. p.1. c.5. 2.n.

(3) Au. epiſ. ad Dard. olim.57.

cum eo Limbourgius, qui jure dolent (1) *hunc modum loquendi Carteſianum non poſſe intelligi*. Profecto qui dicunt eſſentiam animæ eſſe cognitionem ſuam, ſubjiciuntur huic interrogationi, quid ſibi velit illud ſuam? Si dicant ſe ſignificare cognitionem, jam dicunt animæ eſſentiam eſſe cognitionem cognitionis. Cujus reſponſionis ſenſus nullus eſt, cum cognitio ſit alicujus objecti cognitio, ac proinde aperiatur proceſſus ad infinitas cognitiones, ſi eo modo reſpondeant. Sin dicant per illud ſuam ſignificare ſe ſubſtantiam quamdam, cujus ipſi ideam non habent, jam ſibi contradicunt affirmando eſſentiam animæ conſiſtere in cognitione.

706. Aliter prædicto argumento occurrit Genuenſis dicens ſe quidem ignorare quibus de rebus anima cogitet, & unde ei ideæ ſuperveniant, ſed (2) *qui perennem cogitationem mentis ex ejus natura ſequi demonſtravit, non cogitur etiam hæc ſcire, aut hæc ſi ignoret, illud quoque ignorare*. De qua ignorantia accuſabit credo oblivionem cum Carteſio, qui dixit (3) *quid mirum quod non recordemur cogitationum, quas habuit anima in matris utero? cum ne quidem recordemur plurimarum quas ſcimus habuiſſe dum eſſemus adulti*. Quam doctrinam alibi (4) fuſius exponit. At quoniam hæc propoſitio, ſi cogitatio eſt eſſentia animæ, eſt cogitatio aliqua vel determinata vel indeterminata, negari non poteſt, quoties quis ſuadeat ſicuti facit argumentum prædictum, eſſentiam animæ non eſſe neque cogitationem determinatam neque indeterminatam, jam nulla poteſt eſſe demonſtratio, ſicuti nullam revera eſſe illam quam ipſe profert, per ejus examen inferius habendum apparebit.

707. Chaumeixius tandem antequam crederet ſeu ſcriberet eſſentialem eſſe animæ cogitationem de Deo, reſpondit (5) non quærendum eſſe, quæ determinate ſit in nobis, ſtatim ut exiſtimus vel naſcimur, prima cogitatrio, quia etiamſi fatendum ſit hoc ignotum nobis eſſe, ſicuti apertiſſime ipſe confitetur (6), *non poſſumus* inquit *ſcire quæ ſit actualis cogitatio, quæ occupat animam primo ſuæ exiſtentiæ tempore*: nihilominus hinc non ſequitur nullam ab ipſo noſtri initio exiſtere cogitationem, quemadmodum inquit ex eo, quod interroganti quæ ſit prima hominis ſenſatio, *ſine dubio* non poſſimus ſatisfacere, non ſequitur non exiſtere in nobis ſenſationes. At hæc reſponſio mala eſt; Nam imprimis exiſtentia ſenſationum evidens eſt: exiſtentia autem idearum innatarum, & præterea cogitationum etiam innatarum non ſolum evidens non eſt, ſed a ſolis Carteſianis credita vel admiſſa. Deinde falſum eſt, quod prima ſaltem nati hominis ſenſatio nota non ſit. Gemitus quos infantes cum primum in lucem eduntur, emittunt, enunciant hanc ſenſationem eſſe doloris vel ex aere frigidiori, in quem tranſeunt, vel

(1) Lo. Oeu. diverſ. to.2. let. 10. Ibid. lettr 11.
(2) Ge Metaph. p.2. c.1. pr.13.
(3) Ca. Reſp. ad quin. obje. in med. 2. n.4.
(4) Id. Epiſ. p. 2. ad Hyperaſpiſtem ep.16.
(5) Ch. Preju. to.6. ar.2. c.2.
(6) Ibid. c.4.

Digitized by Google

vel ex aſperioribus corporibus, ſupra quæ deponuntur, vel ex utraque cauſa.

708. Idem alibi (1) credit ſe evincere, non ſequi, quod nulla ſit in nobis cogitatio ex eo quod nequeamus ullam aſſignare, hoc argumento. Ex eo quod non poſſimus aſſignare particularem figuram, vel determinatum ſtatum ſive motus ſive quietis, cum quo primo exiſtat corpus, non ſequitur non eſſe eſſentiale corpori habere figuram aliquam, & determinatum ſtatum ſive motus ſive quietis: ergo a pari etiamſi non poſſimus aſſignare cogitationem, cum qua primo exiſtit anima, an ſit dubitatio vel affirmatio, an ſit conjuncta cum deſiderio vel cum timore,non ſequitur non eſſe eſſentiale animæ habere aliquam cogitationem. At reſpondetur, *conc. ans*, *& nego conſeqm*, quæ ſic ſuaderi non poteſt; Nam determinata figura & determinatus ſtatus ſunt conſequentiæ neceſſariæ limitatæ extenſionis; quæ includitur in notione corporis naturalis: at cogitatio determinata nec oſtenditur conſequentia neceſſaria animæ, neque adverſarius qui dicit cogitationem eſſe eſſentiam animæ, id poteſt oſtendere. Argumentum igitur non ſolum nihil concludit, ſed etiam falſam ſuppoſitionem vel petitionem principii imbibit, quod cogitatio ſit attributum eſſentiale vel ipſa eſſentia animæ. Sicuti enim illi qui diceret, ex eo quod non poſſit aſſignari, an motus, cum quo vel primo exiſtit corpus vel in quo conſiſtit corpus, ſit velox an lentus, non ſequitur non eſſe motum eſſentialem corpori, negaretur ſuppoſitum, quod motus ſit eſſentialis corpori, ita objicienti negatur prædicta falſa ſuppoſitio incluſa in illa ſua conſequentia.

Urgetur etiam ad hominem reſponſio. Ille contra Materialiſtas dicit (2), quod ſi anima conſiſteret in materia, anima recenſionem inſtituens diligentem de rebus materialibus cognoſceret, in quanam illarum ſeu illarum modo conſiſteret: & quia hoc non cognoſcit, concludit in nulla re materiali, ſive ſit ſubſtantia ſive modus, conſiſtere animam: ergo a pari, ſiqua cognitio animæ eſſet ipſamet ſua eſſentia, anima diligenter recenſens ſingulas ſuas cognitiones, inveniret quænam ſit ea cognitio, quæ eſt ipſamet ſua eſſentia: & quia de nulla cognitione hoc poteſt dicere, concluditur in nulla conſiſtere ſuammet eſſentiam.

709. VII. Cum Jo. Bapt. de Benedictis (3). Proprium eſt ſolius eſſentiæ Divinæ eſſe actualem cognitionem, ut Patres docent relati a Petavio (4), qui inde legitime inferunt eam cognitionem eſſe immutabilem & neceſſariam, tum quia Eſſentia Divina eſt, & omnia comprehendit perfectiſſime & adæquate quæcunque ſint pro quavis differentia temporis, ita ut non ſit modo cognitio pacis modo belli aut alterius viciſſitudinis hujus mundi niſi per ſolam varietatem objectorum: ergo dicere naturam animæ noſtræ eſſe actualem cognitionem eſt non ſolum ſe opponere doctrinæ Patrum

(1) Ibid. to 7. div. 3. c. 1. § 6. Ibid. c. 4. § 1.
(2) Ibid. to. 8. ſe. 2. c. 5. § 3.
(3) Be. Diſeſ. dell' Alet. p. 1. § 4. n 7.
(4) Pe. Dog. theo. l. 2. c. 6.

Digitized by Google

trum, ſed etiam admittere contra evidentiam cognitionem ſeu animam noſtram eſſe perfectiſſimam neceſſariam & omnium comprehenſivam.

710. Franciſcus Leoni (1) duplex aliud argumentum pro noſtra propoſitione a ſe excogitatum immerito magni pendit. Primum eſt: Totum corpus & ſingula ejus membra indigent ceſſatione aliqua a ſuo exercitio: ergo etiam anima indiget ceſſatione aliqua a cogitando. Sed Adverſarii concedent antecedens, & negabunt conſeqm, utpote deductam ab exemplo quod nullam omnino cum ea ſimilitudinem habet. Nam nemo eſt, qui non videat motum corporis eſſe quid ipſi accidentale, non vero illius eſſentiam, ſicuti dicunt ipſi de cognitione reſpectu animæ. Urgebunt etiam ruinam hujus argumenti directe impugnando illud conſequens hoc pacto: Conſtat obſervante Card. Ptolemæo hominem dum vigilat (2) *numquam laſsari ex eo quod libere velit decernat ſtatuat intendat amet unum præ alio objecto, & intelligendo mentaliter judicet annuendo vel renuendo*: ergo gratis vel potius falſo dicitur animam indigere ceſſatione aliqua a cogitando. Alterum eſt: Anima tranſit a cognoſcendo ad volendum; ſed quando vult, non cognoſcit: ergo anima aliquando non cognoſcit. Sed Adverſarii concedent majorem, & negabunt minorem: & aliqui quidem dicent dari cognitionem quæ non ſit volitio, ſed numquam dari ullam volitionem, quæ ſimul non habeat ſecum cognitionem omnino inſeparabiliter: alii vero dicent cum Chaumeixio, ut vidimus ſupra (n.690.), quicquid accidit in intellectu & voluntate, per ipſos eſſe cogitationem ſeu cognitionem.

ARTICULUS V.

Objectiones adverſariorum.

711. I. OBjicit Genuenſis ſuam demonſtrationem (3). Anima eſſentialiter vivit; Sed vita eſt actio; ergo anima habet eſſentialiter actionem: Atqui omnis actio vel eſt corporea motio quæ non poteſt tribui animæ, cum ea non ſit corpus, vel eſt cogitatio: ergo anima habet eſſentialiter cogitationem. Idem argumentum nuper habent Storchenaus, Maſſarius, & Duhamel: quorum primus hoc modo fuſe propugnat (4) *Veriſimillimum eſse animam cum corpore copulatam nunquam omni cogitatione carere*: Et ſecundus (5) *certum eſse animam ſemper cogitare*: Tertius autem addit eodem uſos eſſe Platonicos: atque hinc concludit quod (6) *non abhorret a vero Carteſii ſententia mentem perpetuo cogitare*. At concluſio nulla eſt; Nam aliud eſt animam ſemper cogitare, aliud ejus eſſentiam eſſe cogitationem. Qui primum admittit poteſt ſecundum reſpuere. Teſtis eſt ipſe Storche-

(1) Le. to. 1. Miſcel. di vari. operet. Venet. 1740.

(2) Ptol. Phil. Diſſ. de Immortalit. demonſtr.8.

(3) Ge. Metaph. p.2. c.1. pr.13.

(4) St. Pſycho. n.159.

(5) Ma. Reli. nat. n.31. innot.

(6) Du de Ment l.1. c.1. n.3.

Digitized by Google

ienaus, qui ante prædictam ſuam theſim nobiſcum hanc aliam ſignate contra Carteſium ſtatuerat, *Vis cogitandi eſsentiam animæ conſtituit*, hujuſque corollarium dixerat eſſe, *cogitatio igitur animæ eſsentia non eſt*.

Itaque Reſp. I. *omitto totum*, quia non concludit propoſitum. Reſp. II. *diſt. mai.* Anima eſſentialiter vivit, h. e. habet vim agendi, *conc. ma.* h. e. eſſentialiter agit. *nego maj. & diſt. min.* Vita in actu ſecundo eſt actio, *conc. min.* Vita in actu primo eſt actio, *nego min.* Nam hæc eſt vis activa, & cadunt reliqua. Diſtinctiones allatæ jam olim cognitæ erant & receptæ ab authoribus, qui obſervantes vitam dici tam de Deo quam de creaturis, Angelis Hominibus & Brutis, & tam de corpore animalium præſertim vero hominum, quam de ipſorum anima, & intelligentes non poſſe in eodem omnino ſenſu de his omnibus dici, hujuſmodi diverſos ſenſus diligenter inquiſierunt, & ſingulos definitionibus opportunis, quales videri poſſunt apud Jo. Polmanum (1) explicarunt. Mihi ſatis eſt obſervare contra generalem adverſarii propoſitionem, *Vita eſt actio*, quod vita cum de corpore animalis dicitur, non ſignificat ullam ullius generis actionem, ſed animam ipſi unitam ſubſtantialiter. Vivum enim corpus definitur, quod in ſe habet principium ſui motus: hoc autem eſt anima. Hinc in pleriſque linguis uſus obtinuit ſumendi animam pro vita, ut cum Latini dicebant animam alicui adimere, & Evangelium animam ſuam pro aliquo ponere, quod eſſe juxta Hebræorum idioma dicit Maldonatus (2). Quare prima Genuenſis demonſtratio reducitur ſublata verbi ambiguitate ad petitionem principii.

712. II. Objicit. *Nullum corpus ſuapte natura a motu ad quietem tranſire poteſt, neque a quiete ad motum: ergo nulla ſubſtantia ſuapte natura ab actione ad inactionem, & ab inactione ad actionem tranſire poteſt: ergo ſuapte natura mens humana, ſi perenni cogitatione deſtituitur neque ab A ad B, a B ad A tranſire per intervalla temporis poteſt.*

Reſp. conc. ant. & nego utramque conſeqm. Quæ author affert ad illas ſuadendas non vacat proponere, cum prorſus nulla ſint.

713. III. Objicitur a Malebranchio (3), & ab illo qui neſcio quæ oppoſuit libro *de Demonſtratione Exiſtentiæ Dei* Samuelis Clarkii, cui hic reſpondet in præfatione ſui libri *de Religione*. Qui negat eſſentiam ſpiritus eſſe cognitionem, & eſſentiam materiæ eſſe extenſionem, jam nequit oſtendere materiam differre a ſpiritu, & Spinoſiſmus ſeu Pantheiſmus nequit amplius valide confutari.

Reſp. cum eodem Clarkio, *nego aſſumptum*; Nam etſi non cognoſcamus ullius ſpiritus, nec materiæ intimam eſſentiam, attamen certo cognoſcimus aliqua horum attributa, ex quibus omnino convincimur differre prorſus materiam a ſpiritu. Ita attributa Dei ſpiritus increati & quidem demonſtrata, ſunt Aſeitas, Neceſſitas abſolute exiſtendi, Simplicitas, Omnipotentia, Infinitas in omni perfectione. Contra vero attributa materiæ ſunt

(1) Po. Brev. theol. n. 171.
(2) Ma. in Joa. c. 14 v. 13.
(3) Ma. Deſe. c. de la Ville. pag. 26.

Digitized by Google

ſunt Contingentia in ſenſu oppoſito abſolutæ neceſſitati, Inertia, Diviſibilitas. Similiter attributa ſpiritus creati & animæ ſunt vis activa, ſimplicitas: & his contradictoria ſunt propria corporis.

714. IV. Objicitur a Chaumeixio (1) *Eſſentia rei appellatur id quod in re perſeverat idem, quocumque modo res ſit modificata*, Sed cognoſcimus id quod in anima perſeverat idem, quocumque modo anima ſit modificata: ergo cognoſcimus eſſentiam animæ. Probatur minor. Cognoſcimus cogitationem: ſed cogitatio eſt id quod in anima perſeverat idem, quocumque modo anima ſit modificata; Nam ut alibi (2) ait, poteſt quidem ineſſe animæ vel dubitatio, vel deſiderium, vel timor, vel affirmatio: at horum omnium ſubjectum eſſe cogitationem, planum eſt, quia dubitatio eſt cogitatio non firma, & ſic de aliis: ergo.

Reſp. conc. maj. & nego min. Ad hujus probationem imprimis *diſt. maj.* Cognoſcimus cogitationem, in quantum cognoſcimus vel cognoſcere poſſumus, quod in nobis ea ſit quando eſt, *conc. maj.* In quantum cognoſcimus quid illa ſit, etiam quando cognoſcimus quod in nobis ſit, *ſubdiſtin.* quantum pertinet ad attributa generica, quod ea ſit quidam modus qui afficit animam cum ejus vel moleſtia vel voluptate; & habet dependentiam aliquam magis vel minus remotam a ſenſibus, *conc.* iterum *maj.*: quantum pertinet etiam ad attributa differentialia talis modi, *nego maj.* In ordine enim ad hæc ſicuti ignota nobis eſt natura animæ, cujus ſunt quidam modi cogitationes, ita ignotum eſt quid ſit cogitatio ſive cognitio, ut fatetur Buffierius (3) cum aliis, qui mirantur Carteſium confidenter dicentem (4), *prorſus nego nos ignorare quid ſit cogitatio, quia per ſe tam nota eſt, ut nihil habeatur, per quod clarius explicetur*. Idem ſuadetur ex demonſtrata repugnantia earum opinionum, quas de intima cognitionum natura aliqui protulerunt, ut quod ſint *neſcio quis ignis*, quemadmodum imaginatus eſt Crouzas apud eumdem Buffierium (5): vel ſpecies expreſſæ, ut Peripatetici: vel a Deo nobis ingenitæ, ut Occaſionaliſtæ: vel motus materiæ, ut Materialiſtæ.

Deinde omiſſa majori probationis, *diſt. min.* Cogitatio eſt id quod in anima perſeverat idem, quando cogitatio eſt in anima, *ſubdiſt.* perſeverat idem quantum ad attributum genericum talis animæ modificationis, quod ſignificatur per hoc nomen cogitatio *conc. min.* perſeverat idem quantum ad attributa ſpecifica, quibus capax eſt hoc genus modificationum animæ, vel perſeverat idem in quantum cogitatio ſit ipſamet eſſentia animæ, *nego min. & conſeqm.* Ex eo quod plures ſint ſpecies operationum animæ concluditur ſolum dari hanc etiam, ſcilicet cogitationem, non vero quod hæc ſit quædam ſubſtantia, ſicuti ipſe ſupponit dicens contra omnem Logicam (6), *Hinc*

(1) Ch. Preju. to 7. div. 3. ar. 2. c. 4.
(2) Ibid. ar. 1. c. 1. § 6.
(3) Bu. Prem. Verit. n. 448.
(4) Ca. Epiſ. p. 1. ep. 16. n. 3.
(5) Bu. Ibid. n. 603. in notis.
(6) Cha. Preju. to. 8. ſe. 2. c. 3.

Digitized by Google

Hinc poteſt concludi ſine ulla hæſitatione omnes illas diverſas operationes non eſſe modos diverſos ejuſdem ſubſtantiæ.

715. V. Objicitur ab eodem. Unitas & indiviſibilitas conveniunt ſoli ſubſtantiæ ſpirituali: ſed unitas & indiviſibilitas conveniunt cogitationi: ergo cogitatio eſt ſubſtantia ſpiritualis.

Reſp. nego maj. Quævis determinata figura, ut circulus qui non eſt niſi modus, habet quod ſit quid unum & indiviſibile.

VI. Objicitur ab eodem (1). Eſſentia ſpiritus conſiſtit in cognitione, & ſpiritus qui nullam habet cognitionem eſt nihil; Nam quod non habet ullam ex proprietatibus corporis, nec ullam ex illis ſubſtantiæ intelligentis nihil eſt: Sed ſpiritus non habet ullam ex proprietatibus corporis, & quando non habeat ullam cognitionem ne habet quidem ullam ex proprietatibus ſpiritus: ergo.

Reſp. nego aſſumptum. Ad probationem *conc. maj. & nego minoris utramque partem.* Prima quidem eſt falſa, quia illæ ſolum animæ ſeu ſpiritus proprietates, quæ dicuntur quarti modi, non conveniunt corpori, cujuſmodi eſt vis cognoſcendi: at aliæ quæ tales non ſunt, ut eſſe alicubi, eſſe ab alio, eſſe contingenter, conveniunt omni creaturæ, adeoque etiam animæ. Secunda vero minoris pars etiam eſt falſa, quia præter cognitiones quæ ſunt proprietates ſpiritus & quidem accidentales, ſunt aliæ proprietates eſſentiales ut vis cognoſcendi.

716. VII. Objicitur ab eodem (2). Animam eſſe ſubſtantiam intelligentem in potentia, eſt antiquorum loquendi modus abſurde obſcurus; Nam ſiqua ſubſtantia aliquando non ſit intelligens fieri nequit, ut talis evadat per aliquam cognitionem: Atqui dicere animam, cum primo exiſtit, eſſe id quod habet vim cognoſcendi, non vero id quod habet cognitionem, idem eſt ac dicere animam eſſe ſubſtantiam intelligentem in potentia: ergo.

Reſp. nego maj. Nulla in ea loquutione eſt obſcuritas; Nam quis non videat illud in potentia unice cadere ſupra intelligentem, non vero ſupra ſubſtantiam; ex quo patet quomodo excipienda ſit probatio, ſcilicet neganda abſolute, ſi appellet ad ſenſum verum: ſin autem in alio ſenſu dicatur, tunc aliena eſt a propoſito, & includit falſam ſuppoſitionem ſive calumniam oppoſitam veteribus.

VIII. Objicitur ab eodem (3). Dicere quod cognitio ſit quid conveniens alicui ſubſtantiæ, non vero ſit quædam ſubſtantia, eſt dicere cum Lockio neſcire nos, an cognitio poſſit convenire materiæ, & eſt fateri ignotam nobis eſſe naturam animæ noſtræ. Sed neutrum eſt tolerabile: ergo.

Reſp. Conceſſa ſecunda majoris parte, nego primam. Ad excludendam opinionem illam Lockii non deſunt alia argumenta ſupra allata.

(1) Ibid to.5. l.1. c.5. ar.7. & to.6. ar.2. ſ.1. & to.7. divi.3. ar.1. c.4. n.1.

(2) Ibid. to.7. div.2. ar.1. c.4. §.3.

(3) Ibid. to.7. div.3. ar.1. c.5. §.2.

717. IX. Objicitur ab eodem (1). Illud eſt eſſentia rei vel illi eſſentiale attributum, quod in ejus idea neceſſario includitur: Sed cogitatio neceſſario includitur in idea animæ; Nam demonſtratum eſt ineſſe animæ prima principia: ergo cogitatio eſt eſſentia animæ, vel illi eſſentiale attributum. Hoc ille argumentum iterum iterumque vocat demonſtrationem.

Reſp. diſt. maj. Eſt eſſentia rei, quod in ejus idea concluditur, ſi hæc idea aliundę poſita ſit extra controverſiam, *conc. ans*. Si ſit arbitraria & communiter exploſa, *nego maj.* Diſtinctio eſt legitima. Ipſe adverſarius ea uteretur contra Materialiſtas, qui eodem modo arguerent ad ſuadendum animam eſſe vel aerem vel ignem vel tenuem materiam. Minor autem cum ſua probatione negatur abſolute.

Inſtat. Dicere omnes cogitationes animæ eſſe illi accidentales, eſt (2) *error qui palpari poteſt*: *&* (3) *unum ex maxime abſurdis, quæ Philoſophus dicere poſſit*: *&* (4) *ponens ſtatim Materialiſmum*.

Reſp. Cum omnibus, qui contrariam ſententiam propugnant, nego aſſumptum.

718. X. Objicitur. Sententia ſtatuens ad eſſentiam animæ pertinere actu cogitare inſinuatur ab illo, quod ſcriptum eſt (5), *Inſpiravit illi* homini *animam quæ operatur*, quod exprimit actum continuum. Eadem videtur admitti a Tullio, dum animam definit (6) continuatam quamdam & perennem motionem; Motus enim animæ propriiſſime ſunt ipſius cogitationes.

Reſp. Nego aſſumptum. Teſtimonia, quæ afferuntur, habent ſuum ſenſuum obvium relate ad animam unitam corpori, quæ illud vivum conſervat, adeoque in continuo motu ſanguinem tenet.

PRO-

(1) Ibid. c.1. §.2.
(2) Id. ibid. §.7.
(3) Id. ibid.§ 2.
(4) Ibid. c.4. §.5.
(5) Sap. 15. v.11.
(6) Tul. Tuſc. l.1. n.22.

PROPOSITIO VI.

Extenſio non ſolum non eſt idea ſubſtantiæ intimæ corporis, ſed ad illam ne pertinet quidem eſſentialiter.

ARTICULUS I.

De Carteſio adverſante propoſitioni.

719. PErerio referente Pythagorici, Platonici, & Stoici (1) *materiæ dixerunt primum omnium ineſſe trinam dimenſionem, ex qua effici corpus quoddam quod ſua natura ſolis dimenſionibus tribus definitur*. Obſoletam hanc falſamque ſententiam, quæ expectari poterat a ruſticis & mulierculis non vero a philoſophis celebrem ultimis hiſce temporibus reddidit Carteſii & Carteſianorum ſtudium quo ipſam conati ſunt propugnare. De Carteſio nunc dicam. Ille eſſentiam corporis in extenſione aperte dixit conſiſtere (2), *Extenſio conſtituit eſſentiam corporis*. Et alibi (3) *Extenſio in longum latum & profundum ſubſtantiæ corporeæ naturam conſtituit*. Sed fuſius de hac opinione loquutus eſt alio in loco (4) ubi etiam fundamenta quibus illam ſtabilit recenſet, & conſectaria quæ ex ea deſcendunt non diſſimulat.

720. Præcipuum ipſius fundamentum eſt, quod idea corporis clara & diſtincta quam non ſolum ſupponit ſibi ineſſe, ſed ſibi etiam inditam ab ipſo Deo, qui utique nec falli nec fallere poteſt, repræſentet, corpus eſſe extenſionem in longum latum & profundum. Sed quantæ non jam ædificationis ſed ruinæ principium ſit hoc ſuum fundamentum ſic cum Jo. Bapt. de Benedictis (5) Buffierio (6) & Gabriele Daniel (7) oſtenditur. Si extenſio eſt eſſentia materiæ ſeu corporis, quia idea clara & diſtincta materiæ repræſentat eam eſſe extenſionem, ſequitur quod ubi clare & diſtincte concipiamus extenſionem, ibi ſit materia: ſed concipimus extenſionem extra totum mundum, & ante omne tempus quo mundus creatus eſt: ergo extra totum mundum & ante omne tempus, quo ipſe creatus eſt, habetur materia, quod idem eſt ac concludere mundum eſſe infinitum & ab æterno. Carteſius aliquando ſaltem admiſit expreſſe primum de Mundo infinito (8), *Puto inquit implicare contradictionem ut Mundus ſit finitus*, nec negare poteſt ſecundum de Mundo æterno, quorum utrunque eſt contra Fidem

Z z 2

(1) Pe. do comm. princ. l.15, c.4. ad 15.
(2) Ca Epiſt. p.2. ep.4.
(3) Ca. Princ. p.1. n.53.
(4) Ibid. p.2. a n.8. ad 23.
(5) Be. Diſc. dell'Alet. p.1. §.3. n.8.
(6) Bu. Sec. Logiq. ar.5.
(7) Da. Suite du Voyag. de Monde.
(8) Ca. Epiſ. p.1. ep.69.

Digitized by Google

dem Divinam. Buffierius (1) alibi aſſimilat Carteſium ita ſtatuentem Barbaro alicui, qui cum nunquam viderit carbones extinctos ſed ſolum inflammatos, non ſolum ſtatueret eſſentiale eſſe carboni eſſe rubrum ita ut non poſſet eſſe niger, ſed eo procederet ut ipſius eſſentiam ſtatueret conſiſtere in rubro, & alibi (2) miratur, qui potuerit fieri, ut homo Philoſophus in tres illos errores inciderit, ut acciperet 1. partem ejus quod in corpore apprehendebat pro ejus intima eſſentia, 2. unam ejuſdem proprietatem pro complexo omnium, 3. ideam abſtractam pro re ipſa.

721. Interea ſtatim ut a Carteſio hæc vulgata fuerunt, multi extiterunt, qui jure hanc ſententiam ipſiuſque corollaria manifeſtæ falſitatis accuſarunt, atque ex ea plerunque ratione ipſius impugnationem aggreſſi ſunt, quam alii etiam deinceps non omiſerunt, ut Card. Ptolemeus (3) Johannes Bernoullius (4) Pluche (5) Keillius (6) & Muſſchenbroekius (7), qui duo præcipue digni ſunt qui legantur, ex ea inquam ratione quod etiamſi extenſio conveniret omni corpori, quare ipſius eſſentialis proprietas dici poſſet, non conveniat tamen ſoli corpori, cum in vacuo etiam ab omni corpore ſpatio habeatur extenſio. Nihil tamen profecerunt objicientes, & cum alii pro amicitia, alii pro magna quam de Carteſio conceperant, exiſtimatione, ſcripto has objectiones ad ipſum miſerint, id obtinuerunt unice ut qui per otium velit eas legere intelligat quam male pro peſſima cauſa Carteſius peroraverit. Epiſtolæ quæ de hac re præcipue legi poſſunt ſunt in prima quidem ipſarum parte, trigeſima ſexta ad Chanutum, & ſexageſima ſexta, & ſexageſima octava Henrici Mori ad Carteſium, & ſexageſima ſeptima cum ſexageſima nona Carteſii ad hunc Morum. In ſecunda autem epiſtolarum parte multa de hac re ſunt in epiſtolis tertia quarta quinta & ſexta Anonymi ad Carteſium & Carteſii ad Anonymum, nec contemni debent pauca illa, quæ reperiuntur in ſexageſima octava & nonageſima ſexta ad Merſennum datis.

722. Equidem non omittam advertere ipſum aliquando extenſionem habuiſſe non pro eſſentia corporis, ſed pro attributo per quod corpus primo differt a ſubſtantia generice ſumpta. Hoc enim ſignificat ea ipſius definitio (8) *Natura materiæ ſive corporis in univerſum ſpectati conſiſtit in eo, quod ſit res extenſa in longum latum & profundum*, quod alibi repetit (9). Huc etiam reducitur altera ejuſdem definitio (10) *Corpus eſt ſubſtantia quæ eſt ſubjectum immediatum extenſionis*. Clarius id etiam habet ubi poſtquam dixit (11) *Extenſio ſpectari poteſt ut conſtituens naturam ſubſtantiæ corporeæ*, nume-

(1) Bu. Prem. verit. n.486.
(2) Bu. Ibid. n. 492. Et Entr. 3. de Metaph.
(3) Pt. Philo. Di.1. phyſico Metaph. ſe.2.
(4) Be. Commer. Philoſ. to.1. ep 11.
(5) Pl. Spett. de la Nat. t.5. Le gouvern. de l'homme.
(6) Ke. Intr. ad phyſ. Lec.2.
(7) Mu. Elem. phy. c. 2.
(8) Ca. Princ. pa.2. n.4.
(9) Id. Reſp. ad dubi. ſext. Gaſſ. in medi.2.
(10) Id Ration. pro exiſt. Dei ad fin. ſec. obje.
(11) Ca. Princ. p.2. n.63.

Digitized by Google

numero inſequenti hæc habet, *extenſio ſumi etiam poteſt pro modo ſubſtantiæ, atque unum & idem corpus retinendo ſuam eamdem quantitatem pluribus diverſis modis extendi, tuncque moraliter a ſubſtantia diſtinguitur*.

ARTICULUS II.

De aliis propoſitioni adverſantibus.

723. EX multis qui cum Carteſio in hac re ſentiunt eſt Jo. Claubergius qui repetens ipſa Carteſii verba ſtatuit *extenſio eſt quæ eſſentiam corporis conſtituit*, eamque pro viribus fuſe propugnans monet nos, differentiam inter extenſionem ſeu ſpatium & corpus eſſe (1) *in modo tantum concipiendi Nam extenſionem ſpatii conſidaramus ut communem & genericam: extenſionem vero corporis quod in ſpatio eſſe dicimus ſpectamus ut ſingularem & individuam*. Ejuſdem pariter doctrina eſt quod (2) *extenſio duobus modis ſpectari poſſit*, 1. *ut conſtituens naturam ſubſtantiæ corporeæ*, 2. *ut modus ſubſtantiæ*, quæ ſunt concepta verba quæ modo a Carteſio audivimus. Quo pacto credunt opinor ſe liberare ab objectione, quæ contra ipſorum theſim ſic inſtituatur: Quæ habent naturam diverſam ſunt diverſa: ergo corpus habens extenſionem unius palmi eſt diverſum a corpore quod habeat extenſionem duorum palmorum: ergo qui ceram cubice conformatam mutet in cilindrum mutabit naturam hujus corporis. Quod ſerio non poſſe dici evidens eſt.

724. Præterea eſt Auctor A. D. tractatus *de Anima brutorum*, qui cum ſæpe contendat ſuadere eſſentiam materiæ conſiſtere in extenſione, ille idem deinde dubium circa hoc ſe eſſe declarat dicens (3) *eſſentiam materiæ conſiſtere in extenſione vel in exigentia extenſionis*.

Eſt Petrus Sylvanus Regis tum in ſua Logica apud Buffierium (4) tum alibi (5). Eſt & Abrahamus Chaumeixius (6). Horum argumentum fuſius ab ipſis propoſitum continetur in hoc ratiocinio: Extenſio eſt ſubjectum modificationum corporum: ergo extenſio eſt natura corporis; Nam nomine naturæ alicujus rei venit ſubjectum ipſius modificationum, ſive id ſine quo non poſſumus concipere modificationes illius rei. At reſpondetur *diſt. ans*: Extenſio eſt ſubjectum modificationum omnis & ſolius corporis *nego ans*; Nam corpus in genere non habet extenſionem propriam corporis naturalis, & modificationes quæ concipiantur in aliquo vacuo habent etiam ipſæ pro ſuo ſubjecto extenſionem: Extenſio eſt ſubjectum modificationum corporis naturalis ſcilicet neceſſarium *ſubdiſt.* aliquarum ut figuræ coloris, *conc.* omnium quibus capax eſt ut motus *nego ans & conſeqm*. Probatio etiam adjuncta diſtingui debet ſic, nomine naturæ rei venit ſubjectum modificationum rei quod

(1) Ci. Defens. Cart. c.33. n.38.
(2) Ibid. n.34.
(3) A. D. c.4.
(4) Bu. Prem. veri. n.613. in notis.
(5) Re. Uſag. de la raiſ. l.1. p.2. c 6.
(6) Ch. Prejug. tom. 7. div. 3. art. 1. c.1. num.4.

Digitized by Google

quod non ſit ipſummet de genere modi ſeu ejus quod requirit ſubjectum *conc.* quod ſit ipſummet de genere modi, *nego*. Ut extenſio ſit quid reale ipſamet requirit ſubjectum in quo exiſtat, quod eſt ipſamet ſubſtantia entis extenſi. Igitur ſi extenſio eſt modificatio, jam ea non eſt ſubſtantia. Carteſiani qui in ſubſtantiam conformarunt extenſionem abſtractam per mentem a corpore, ut illis nuper exprobrat Jariges in Commentariis Academiæ Berolinenſis anni 1745, ſubjacent obſervante Buffierio (1) omnibus illis reprehenſionibus, quas ipſi in Peripateticos congeſſerunt, qui pro totidem entibus ſeu qualitatibus realibus, & quodammodo ſui juris ſumpſerunt meras mentis abſtractiones.

725. Eſt Malebranchius. Ille in capite octavo partis ſecundæ libri tertii de inquiſitione veritatis eſſentiam materiæ, ex qua ſunt corpora, ſitam eſſe in extenſione ex profeſſo conatur ſuadere. In illuſtrationibus autem citati câpitis materiam pro ipſo corpore ibi ſe ſumpſiſſe oſtendit: certe non ſolum dicit (2) *extenſionem eſſe corpus, cum nobis repræſentetur ut res ſubſiſtens, & ut principium eorum omnium quæ clare concipimus in corporibus*, ſed etiam non multo ante teſtatur *Carteſianos per corpus nihil aliud intelligere quam extenſionem*. Suam hanc opinionem in aliis etiam ſuis ſcriptis repetit, eamque ipſius rationem quam nuper ex eo audivimus, credit eſſe ejuſdem demonſtrationem. Quare in ſuis tractatibus metaphyſicis illam ſic repetit (3), Illud eſt ſubſtantia quod concipitur ſubſiſtere in ſe ipſo, ſive cujus conceptus non includit alterius conceptum. Sed extenſionis conceptus non includit conceptum alterius rei: ergo extenſio eſt ſubſtantia.

Verum nulla profecto eſt hæc demonſtratio, quandoquidem negari poteſt major. Non enim conceptus noſtri poſſunt quicquam per ſe ſoli ſtatuere de hac re, ſicuti non poſſunt ipſi quicquam reale efficere aut deſtruere. Ipſe Malebranchius ſi ſibi conſtet debet negare hanc majorem, quandoquidem inferius (4) negat affirmari poſſe Mundum eſſe infinitum, quia infinitum eſſe eſt character inquit Divinitatis, in hoc recedens a Carteſio qui Mundum infinitum (n.720.) affirmavit. Igitur juxta Malebranchium etiamſi concipiamus extenſionem extra totum mundum, ne per ipſum quidem ſequitur illud quod concipitur eſſe ſubſtantiam. Præterea falſa eſt minor; Extenſio enim realis ſupponit tum in ſe ipſa tum in mente concipientis ſubjectum aliquod, adeoque ex vi hujus argumentationis concludi potius poterit extenſionem non eſſe ſubſtantiam ſed modum ſubſtantiæ alicujus. Alibi idem argumentum alio modo ſic proponit (5), *Poſſumus cogitare de extenſione, quin cogitemus de quavis alia re: ergo extenſio eſt ſubſtantia. Nam non poſſumus cogitare de modo ut de figura de motu, quin cogitemus de re cujus ſint hi modi.* At ex dictis *nego ans.* Eo enim ipſo quod concipimus extenſionem concipimus ipſius ſubjectum. Omitti etiam poteſt ans & negari conſequa.

726. In.

(1) Bu. Metaph. Entr. 3. n. 37.
(2) Ma. Illuſ. § Si natura mentis.
(3) Ma. Entr. 1. ſur la metaph.
(4) Ma. Entr. 9. ſur la metaph.
(5) Ibi. Entr. 3.

Digitized by Google

726. Inſtat(1). Si extenſio non eſt eſſentia ipſius corporis, & hæc nobis eſt incognita, nulla eſt ratio qua excludamus corpus poſſe cogitare, & rurſus multa ſunt argumenta quæ urgeant ad credendum corpus poſſe cogitare, cujuſmodi ſunt videre oculis, oblectari vel dolere in corpore: ergo. *Reſp. nego ant*. Rationes quibus certum fiat corpus non poſſe cogitare aliæ ſunt, quas ſupra (n.309.) propoſui.

727. Leibnitius qui dicit (2) *Carteſium ſubſtantiæ corporeæ naturam in extenſione præpoſtere collocaſſe*, alibi (3) citat Muyſium, qui ſimiliter in ſuis elementis Phyſices methodo mathematica demonſtratis & editis anno 1711 Amſtelodami, extenſionem *habet pro ſubſtantia & ab ea derivat impenetrabilitatem*. Iſtis prælufere Hæretici, inter quos Calvinus jam olim concluſerat non eſſe corpus Chriſti in Euchariſtia, quia inquit (4) *Hæc eſt propria corporis veritas ut ſpatio contineatur & ſuis dimenſionibus conſtet*.

728. Propoſitioni tandem adverſantur Philoſophi impugnati a Para (5) qui videntes non poſſe ſuſtineri trinam dimenſionem determinatam eſſe eſſentiam corporis quia hinc ſequitur abſolute impoſſibilem eſſe replicationem & compenetrationem corporum contra id quod docet Fides Catholica, crediderunt ſe poſſe utrunque componere ſtatuendo eſſentiam corporis cujuſvis determinati conſiſtere in trina dimenſione indeterminata. At repugnat in terminis corpus determinatum habere eſſentiam indeterminatam.

ARTICULUS III.

Argumenta pro propoſitione.

729. PRima propoſitionis pars eſt, extenſionem non eſſe ideam ſubſtantiæ intimæ corporis. Pro qua I. ſic arguitur. Extenſio convenit etiam vacuo, quod aliunde probatur dari: ergo extenſio non eſt idea ſubſtantiæ intimæ corporis. II. Extenſio, etſi ut ajunt virtualis, convenit etiam Deo & cuilibet Spiritui: ergo iterum in extenſione non habetur idea ſubſtantiæ intimæ corporis. Antecedens admittitur communiter a Theologis, qui extenſionem virtualem dicunt eſſe eam ſubſtantiæ ſpiritualis diffuſionem per ſpatium, per quam tota eſt in toto ſpatio cui reſpondeat, & tota in ſingulis ejuſdem ſpatii partibus. S. Auguſtinus qua ratione id fieri poſſit adumbrat (6) per exemplum ſapientiæ, quæ non ſolum reperitur in hominibus corpore magnis ſed etiam in parvis, propter hoc ipſum quia non ita eſt in toto aliquo ſpatio, ut ſit ſolum ex parte in parte ſpatii. Hæc extenſio vocari etiam ſolet extenſio præſentialis, extrnſio eminenter talis, & extenſio ut ait Suarez (7) per habitudinem ad ſpatium. Sylveſter Maurus & qui.

(1) Ma. Defen. c. de la Ville.
(2) Le. Notio. ſubſt. in Act. Lipſ. Martii an. 1694.
(3) Le. Comm. philoſ. epiſt.194.
(4) Ca. Inſt. l.4. c.17. n.29.
(5) Pa. Metaph. n.427
(6) Au. epiſt. ad Dardanum olim 57.
(7) Su. Metaph. di.40. ſe.1. n u.

Digitized by Google

& quidem loquens de Immenſitate Dei (1) eamdem appellat etiam virtualem quantitatem & magnitudinem, qui eſt modus loquendi etiam S. Thomæ dicentis (2) *in Angelis eſt quantitas virtualis*.

730. Hoc argumentum adhibet etiam Henricus Morus, qui ad Carteſium definientem corpus eſſe extenſionem, ſcribit per epiſtolam quæ habetur in collectione operum Carteſii (3) *Definitionem materiæ ſive corporis inſtituis multo quam par eſt latiorem. Res enim extenſa Deus videtur eſſe atque Angelus*. Eodem modo Honoratus Fabri Carteſium rejicit, quia (4) *& Deum* inquit *infinite extenſum & Angelum concipio*. Si corpus eſt extenſio & nihil aliud inquit Benedictus Aletinus (5) *jam Divina ſubſtantia vel eſt corporea vel non eſt immenſa; Nam vel præſens non eſt in omnibus ſpatiis, jamque non eſt immenſa, vel præſens eſt, jamque eſt extenſa & conſequenter corpus*. Fere eadem verba habet Petrus Papi (6). Hos imitantur Duhamel (7) & Stephanus Pace (8). Primus dicit, *Angelus & anima ipſa ut extenſa concipi poſſunt*. Alter autem, *Angelus poteſt extendi in longum latum & profundum, nec tamen eſt corpus*.

731. Audiens Carteſius Henricum Morum ſibi iterum atque iterum hæc objicientem, ſemel quidem reſpondit (9) *Nullam intelligo nec in Deo nec in Angelis vel mente noſtra extenſionem ſubſtantiæ, ſed potentiæ dumtaxat ita ſcilicet ut poſſit Angelus potentiam ſuam exerere nunc in majorem nunc in minorem ſubſtantiæ corporeæ partem*. At jure repoſuit Morus, (10) *Neceſſe eſt concedas Deum eſſe ubique, ſi potentia ubique ſit*. Mirum eſt quod concedas *Deum ubique eſſe ratione potentiæ non ratione eſſentiæ, quaſi potentia Divina extra Deum eſſet ſita*. His argumentis commotus Carteſius faſſus deinde eſt (11) *certum eſſe Dei eſſentiam debere ubique eſſe præſentem, ut ejus potentia ibi poſſit ſe exerere*, addidit tamen immediate, *ſed nego illam ibi eſſe per modum rei extenſæ*, in quibus verbis video hominem, qui rem terminis confuſis involvit non explicat. Alia in epiſtola eidem Moro reſpondit extenſionem (12) tribui quidem Deo Angelis & animis, ſed non eſſe eam quæ conſtet partibus, in quibus concipere poſſimus determinatam magnitudinem atque figuram, & quarum aliquas in aliarum locum imaginatione ſaltem transferre poſſumus. At in primis quod extenſio tribuatur etiam Deo & Angelis, quatenus ſubſtantiam ſuam præſentem habeant diſtinctis partibus ſpatii, pluſquam ſatis eſt ut quiſque repudiare debeat hunc loquendi & ſentiendi modum, extenſio eſt idem ac materia. Deinde repoſuit Morus, etiam ego *extenſionem qualis eſt in materia nego in Deo mente & Angelo reperiri. Interea tamen aſſero aliam eſſe extenſionem æque veram, quæ in Angelis menteque*

que

(1) Ma. Theol. t.1. q.12. n.8.
(2) S. Th. 1. p. q.52. ar.1.
(3) Ca. Epiſ. p.1 ep.66.
(4) Fa. ad Pardeſium epiſ.1. n.6.
(5) Al. Lett. apolog.3. pag.148.
(6) Pa. Sacr. Criti. pag.43.
(7) Du. Phi. Burg. Phyſ. gen. to.2.c.1.
(8) Pa. Phyſ. pa.1. tr.2. c.1.
(9) Ca. Epiſ. p.1. ep.69.
(10) Mo. epi 70 inter Cart. p.1.
(11) Ca. epi. p.1. ep.72.
(12) Ca. Ibid. epiſ.67.

Digitized by Google

que humana ut terminos ita & figuram habet, ſed pro imperio Angeli mentiſque variabilem, & animas noſtras atque Angelos eadem prorſus manente ſubſtantia contrahere ſe poſſe & certos denuo ad limites ſe expandere.

732. Tandem quoniam in ſententia Carteſii extenſio eſt infinita, quandoquidem quod alii dicunt ſpatium imaginarium per ipſum eſt vera materia, jam perperam dicitur partes extenſionis quæ eſt materia poſſe imaginatione ſaltem transferri ex uno in alium locum. Sicuti enim partes ſpatii imaginarii concipiuntur immobiles, ita etiam deberent concipi partes extenſionis Carteſianæ. Quare male hinc diſcrimen inter extenſionem propriam ſpiritus & propriam materiæ deducitur. Quod alii Carteſii diſcipuli apud Chauvinum dicunt (1), *Si nullum eſſet corpus ad nullum ſpatium ſpiritus intelligeretur extendi*; ſenſu prorſus caret. Nec video niſi contradictionem in Malebranchio, qui cum extenſionem dixerit (n.725.) eſſe eſſentiam corporis, admittit deinde extenſionem etiam in Deo hoc modo arguens (2), *Extenſio eſt quædam realitas, & in ente infinito ſunt omnes realitates ſeu perfectiones: ergo Deus eſt extenſus ſicut ſunt corpora: Sed Deus non eſt extenſus eo modo quo ſunt corpora, nam ipſe non habet imperfectiones creaturarum.*

733. III. Pro eadem propoſitionis parte argumentum ſit cum Maupertuiſio (3). Ideo per Carteſium extenſio eſt eſſentia corporis, quia extenſio reperitur in omni corpore nobis noto, & quia omnia alia quæ in corporibus nobis notis inſunt, etiamſi mente ab illis præſcindantur, dummodo intelligamus remanere extenſionem intelligimus adeſſe corpus: Atqui ex neutra ratione poteſt eo modo concludi; Non ex prima, quia ſimili modo ſi omnia corpora eſſent viridia oporteret concludere corpus conſiſtere in virore, quod eſt ridiculum. Urget hoc argumentum Condillacus (4) dicens extenſionis ideam, quam de corporibus habemus naſci in nobis eodem modo ac illa de coloribus & ſono, quæ penitus inſpectæ inveniuntur eſſe quidem ſenſationes noſtræ non vero eſſe prout percipiuntur aliquid in corporibus. Non eſt igitur ratio cur oculo enunciante quodammodo, flavum eſſe colorem in auro, reſpondeamus falli ipſum qui id credat, manui autem ſimiliter enuncianti eſſe in corporibus extenſionem, dicamus illam verum nunciare. Et ne ſecunda quidem ratione poteſt illud concludi, quia falſum eſt intelligi adeſſe corpus ibi, ubi ſola concipiatur extenſio ex nuper dictis.

734. Secunda propoſitionis pars eſt, extenſionem ne eſſe quidem proprietatem eſſentialem intimæ ſubſtantiæ corporis, pro qua I. arguitur. Si extenſio eſſet proprietas ſic eſſentialis, ea vel penitus deficiente in aliquo corpore, vel viſu minima evadente, deficeret corpus illud, vel non eſſet amplius idem eſſentialiter corpus: Sed certum eſt ex Fide Divina, quod etiamſi corpus Chriſti in Euchariſtia vel careat omnino extenſione vel viſu minimam habeat, qualis eſt in viſibili hoſtiæ particula, eſt tamen integrum ac verum Chriſti corpus: ergo extenſio non eſt proprietas eſſentialis intimæ ſub-

(1) Ch. Lex. phil. ſec. edit. ar. corpus.
(2) Ma. Entr.8. ſur la Metaph.
(3) Ma. Origin. des langues.
(4) Co. des ſenſat. p.4. c.5. n.1.

Digitized by Google

ſubſtantiæ corporis. Major per ſe patet: minoris autem veritatem Concilium Conſtantienſe anni 1418. aſſeruit damnans ſeſſione 45 propoſitionem hanc tertiam Jo. Wicleſii, *Chriſtus non eſt in eodem Sacramento identice & realiter propria præſentia corporali*. Eamdem noviſſime Tridentinum nobis propoſuit firmiſſime credendam per plures canones, quorum primus ſic habet, *Siquis negaverit in SS. Euchariſtiæ Sacramento contineri vere realiter & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem D. N. J. Chriſti anathema ſit*. Tertius ſic: *Si quis negaverit in Venerabili Sacramento Euchariſtiæ ſub unaquaque ſpecie & ſub ſingulis cujuſque ſpeciei partibus ſeparatione facta totum Chriſtum contineri anathema ſit*. Octavus ſic, *Siquis dixerit Chriſtum in Euchariſtia exhibitum ſpiritualiter tantum manducari & non etiam Sacramentaliter ac realiter anathema ſit*. Idem Tridentinum ante hos canones (1) meminit de pluribus Novi Teſtamenti locis, quibus illi innituntur. Quare Carteſiana ſententia habet contra ſe ipſam Sacram Scripturam, adeoque quod Condillacus iis quos audivit afferre ſacrarum literarum teſtimonia pro eſſentia corporis poſita in extenſione reſpondeat (2) Scripturam nihil definire in hac quæſtione & loqui de corporibus extenſis ſicut de coloratis & ſonoris, probari non poteſt niſi cum limitatione ad ea fortaſſe loca, quæ ſibi objici audivit.

735. Carteſius apud Jo. Bapt. de Benedictis (3) putavit ſe eludere hoc argumentum dicens, corpus Chriſti eſſe in Cælo tamquam in loco, in Altari autem tanquam in Sacramento. At quinam eſt ſenſus horum verborum? Si corpus humanum eſſe in loco ſignificat habere extenſionem ſeptem circiter palmorum: illud vero eſſe in Sacramento ſignificat hanc non habere, jam manifeſte ſequitur aliud eſſe naturam corporis, aliud ejuſdem extenſionem. Sin autem eſſe in Sacramento ſignificet eſſe tamquam in ſigno non autem in re, hoc ſine formali hæreſi dici non poteſt.

Alii autem Carteſiani plerunque idem contemnunt, utpote deſumptum ex Fidei myſteriis, quæ nolunt produci in diſquiſitionibus philoſophicis. Malebranchius unus ex his poſtquam ex hac ratione illud reprehendit, hæc addit (4) *Si utile duceremus explicare quo pacto ſententia quam de materia habemus, poſſit conciliari cum doctrina Fidei circa tranſubſtantiationem, id forſan modo ita claro & diſtincto effectum daremus, ut eo pacto nullum deciſionibus Eccleſiæ fieret præjudicium*. Sed hæc Thraſonis ſunt non philoſophi. Perperam autem contemni & reſpui hoc argumentum animadverterunt jam Antonius Goudinus (5) Gabriel Daniel circa medium ſuæ *Continuationis itineris per mundum Carteſii*, & Jo. Baptiſta de Benedictis in tertia ex ſuis Literis apologeticis ſub nomine Aletini, & in ejuſdem defenſione (6). Quoties enim articuli Fidei ſint via expedita removendi omnem omnino controverſiam circa aliquam veritatem, toties ab omni philoſophia deſciſcit, qui illam non arripiat. Quare cum adhuc ſint, qui aliis argumentis con-

(1) Tr. ſeſs. 13. cap. 1.
(2) Co. Senſat. p. 4. c. 5. nota ad n. 1.
(3) Be. Diſc. dell' Alet. p. 1. §. 3. n. 21.
(4) Ma. Inqu. veri. l. 3. p. 2. c. 8. n. 2.
(5) Go. Phyſ. p. 1. q. 1. ar. 2.
(6) Al. Diſ. p. 1. §. 3. n. 17.

Digitized by Google

contra intimam eſſentiam corporis ſitam in extenſione non cedant, & cum Jacquelio dicant quæſtiones an extenſio & impenetrabilitas ſint proprietates eſſentiales corporum(1) *nulla ingenii ſubtilitate unquam fortaſſe ſolvendas* eſſe, perquam opportunum eſt argumentum ex myſterio Euchariſtiæ deſumptum, quod plane evincit extenſionem non pertinere ad eſſentiam intimam corporis.

736. Aliter Malebranchius huic argumento quod contra illum fecit Delaville ſic reſpondit, (2) *Dixi eſſentiam materiæ conſiſtere in extenſione, tum quia hoc credidi evidens, tum quia illud demonſtravi, tum quia inde demonſtrabatur diſtinctio animæ a corpore*. Negat vero conſequentiam illam, ergo integrum corpus Chriſti non eſt in Euchariſtia. Quare autem neget, ille non dicit. Quando id faceret, quia eſſet in ea ſententia, quod myſteria Fidei poſſint habere objectiones inſolubiles, hæc alibi abſurda evincitur. Quæ autem ſit ejus demonſtratio de qua in eodem citato opuſculo dicit (3) *confidenter affirmo neminem poſſe invenire ullum paralogiſmum in mea demonſtratione*, equidem ignoro. Illa certe non eſt quam ſupra retuli & impugnavi (n. 725.) Omitto reſponſionem quam Carteſius eidem argumento dat dicens ut ſupra (n. 722.) obſervavi, quod in hoc caſu & ſimilibus, quæ fuerat vel dicebatur eſſentia corporis evadat vel dici poſſit modus corporis; Hoc enim nugari eſt non philoſophari.

737. II. Arguitur. Præter Carteſianos aliæ Philoſophorum ſectæ quæ alicujus nominis ſunt negant in extenſione conſiſtere eſſentiam corporis. Non enim hoc admittunt Peripatetici ex jam (n. 653.) dictis: non Neutoniani qui eſſentiam intimam corporum confitentes omni homini ignotam eſſe, in ſolis ſiſtunt ipſorum phænomenis perſcrutandis: non Theologi Pariſienſes, qui ut habetur apud Argentræum (4) inter alias propoſitiones Carteſii, quibus anno 1691 ſtatuerunt ſe nunquam ſuffragaturos, erat hæc *Materia corporum nihil aliud eſt quam eorum extenſio, neque altera ſine altera eſſe poteſt*: non Leibnitiani qui puncta inextenſa adoptant ad conſtitutionem corporum, & aperte dicunt quam experimur corporum extenſionem eſſe ipſorum proprietatem non abſolutam & eſſentialem, ſed ad nos relativam, & merum phœnomenon derivatum ab ipſis materiæ punctis mutuo in ſe agentibus. Ex his non eſt omittendus Thomas Needham, qui mentionem faciens de argumento ex myſterio Fidei in hac re deſumpto ait, (5) corpus *ſex pedum non eſt eſſentialiter determinatum ad hanc quantitatem, ſicuti contendunt Adverſarii Eccleſiæ Catholicæ; Nam ſi illud nihil aliud eſſentialiter eſt quam ſyſtema actionis quæ deſinit in agentia ſimplicia, neceſſario ſequitur hujuſmodi agentia, non immutata illorum natura reduci poſſe ad quamcunque ſphæram, ſeu quantitatem actionis, quoniam intenſitas actionis eſt continuo variabilis*. Leibnitius ad excludendam hanc Carteſianam opinionem eo etiam ratio-

(1) Ia. Phyſ. p.1. ſe.2. c.2. ar.4. n.3.
(2) Ma. Defen.c. de la vil pag.40.
(3) Ibid. pag. 32.
(4) Ar. Collect. judicior. to.3. pag.151.
(5) Ne. Nouv. obſer. n.60.

ratiocinio utitur quod ipſi qui ex rerum ideis quas habemus ſolent arguere, non deberent recuſare. Sic enim habet, (1) *Extenſio nihil aliud menti ingerit, quam diffuſionem quamdam ſeu continuam repetitionem alicujus naturæ per plura coexiſtentia. Quænam autem ſit illius natura non exprimit ſed præſupponit, & ipſa natura ſubſtantiæ corporeæ eſt quiddam extensione anterius.* Plurimi tandem ſubtiliſſimi doctiſſimique Phyſici dicam cum Jacquierio (2) *extensionem ad corporis eſſentiam non pertinere sine ulla dubitatione affirmant*: ergo non ſolum gratuito ſed contra rationem & communem jam philoſophorum ſenſum eſſentia corporis conſtituitur in extenſione.

Articulus IV.

Objectiones Adverſariorum.

738. I. Michael Angelus Fardella celebris ſub finem elapſi ſæculi Philoſophiæ profeſsor in Academia Patavina objicit in ſua epiſtola ad Magliabechium ſcripta pro philoſophia Carteſiana contra Matthæum Giorgi, qui illam impugnaverat, fundamentum ipſum Carteſii ſupra (n. 720.) rejectum hoc pacto: Idea clara & diſtincta corporis in genere ſeu materiæ repræſentat ſolam extenſionem in longum latum & profundum, & quidem infinitam, & idea extenſionis, quæ habeat certas modificationes ſenſibiles eſt idea clara & diſtincta corporis in individuo, quod eſt pars infinitæ materiæ ſeu extenſionis: ſed quod idea clara & diſtincta repræſentat illud eſt verum: ergo corpus in genere ſeu materia eſt extenſio in longum latum & profundum infinita, & corpus in individuo eſt extenſio habens certas modificationes ſenſibiles. Majoris ſecundam partem probat quia ea eſt conſequentia neceſsaria primæ partis ſive eſſentiæ materiæ ſitæ in extenſione, eaque neceſſitate eſt vera, qua vera ſunt theoremata, quæ data ſerie numerorum vel naturali vel geometrica affirmantur de progreſſione arithmetica vel geometrica, *Corpus* inquit *in individuo neceſſario concipitur tanquam fragmentum infiniti ſpatii hujus univerſi, cum quo unaquæque ipsius particula tanquam cum ſuo toto habet connexionem eſſentialem.* Minorem vero probat tum quia idea clara & diſtincta eſt actus quidam non jam imaginationis aut ſenſus, ſed mentis qui nullum alium auctorem habet niſi Deum. Quare cum Deus fallere & falli non poſſit, verum neceſſario eſt quod idea iſta repræſentat, *Nequit* ſic ille *cujuſvis rei haberi clara & diſtincta idea, quin simul res illa non exiſtat extra animam omnino conformis ideæ, aliter Deus eſſet auctor noſtri erroris.*

739. *Reſp. tranſmitto maj.* cujus tamen ſecunda pars, quod ea ex prima ſequatur neceſſario, non bene probatur exemplo theorematum mathematicorum. Hæc enim admittuntur ab omnibus, quia pendent a primis quibuſdam notionibus, quas nemo niſi Scepticus non admittit, quippe ſunt evi-

(1) Le. Com mer. phil. epiſ. 126. (2) Ja. Phyſ. p. 1. ſe. 2. c. 2. ar. 4. n. 3.

evidentes: non ita vero de idea materiæ Carteſianæ dici poteſt, quæ communiter ex dictis (n. 737) repudiatur. Interea obſervandum eſt Fardellam ingenue fateri ex eo quod extenſio admittatur eſſe eſſentia materiæ ſequi mundum eſſe infinitum. Atque hoc modo feliciter ſeſe liberat ab eo ſcrupulo, qui fecit ut Carteſius aliquando dixerit mundum eſſe indefinitum. Sed tranſmiſſa majori *nego min.* ejuſque probationem; Idea enim materiæ Carteſiana non habet Deum authorem niſi prout ille concurrit ad omnes noſtros actus, neque eſt actus excludens dependentiam a ſenſibus, licet ſit actus mentis. Deum autem non eſſe illuſorem noſtrum eſt veriſſimum. Sed ſi Deus non revelavit, neque vis rationis naturalis talem ideam de natura corporis producit, ſed ſolum falſa quædam & voluntaria deceptio & abuſus rationis, non eſt utique Deus illuſor, ſed unuſquiſque Carteſianus ſe ipſe ſciens & volens illudit.

740. Poſtquam Carteſiani ſtatuerunt naturam corporis ſitam eſſe in extenſione quia idea quam de illa habemus, a Deo nobis indita hoc dictat, mirum non eſt quod idem Fardella inferius in hanc concluſionem deſcenderit, quod Deus quidem poſſit ſi velit in nihilum redigere omnia corpora & materiam omnem infinitam, at quoties vel unum corpus velit conſervare, debeat omnino creare nova corpora & novam materiam infinitam, vel ut ejus concepta verba recitem latine reddita *Quamvis Deus poſſet destruere totum ſpatium infinitum, quod nunc ſupponimus exiſtere, nihilominus si vel unum corpus in univerſo remaneat, neceſse eſt ut pro deſtructis corporibus & ſpatiis alia producat.* Ratio hujus non ſolum falſæ ſed auditu ipſo abſurdæ concluſionis eſt, quia ſicuti uno corpore exiſtente haberemus ideam extenſionis, ita haberetur extra ideam corpus cujus natura eſt extenſio, & quia idea extenſionis eſt idea rei infinitæ, ita neceſſe eſt extra hanc ideam eſſe corpora ſeu materiam infinitam. Interea cum ipſi ſibi hanc ideam fabricent Adverſarii, una cum illa quævis illorum chimærica concluſio evaneſcit.

741. II. Objicit Malebranchius (1) *Unica demonſtratio directa quam habemus quod anima sit ſubſtantia diſtincta a corpore* ſita eſt in hoc principio quod eſſentia materiæ conſiſtit in extenſione: ergo qui negat hoc principium, negat poſſe demonſtrari directe animam eſſe ſubſtantiam diſtinctam a corpore.

Reſp. nego ans cum multiplici ipſius falſa ſuppoſitione, quod nimirum ſuum illud principium non ſolum ſit verum, ſed etiam pariat demonſtationem de diſtinctione animæ a corpore, & rurſus directam, & tandem unicam.

742. III. Objiciuntur authoritas & argumenta Gulielmi Ockam Angli hominis, qui auctor fuit celebris olim inter philoſophos Nominalium ſectæ, mortuus Monachii anno 1347. Ille & qui ipſum ſequuti ſunt inter ſubſtantiam corporis ipſiuſque extenſionem ſeu ut ipſi loquuntur quantitatem, aliam non admiſerunt diſtinctionem quam rationis, ortam ex diverſo modo conci-

(1) Ma. Defen. c. de la Ville pag. 26.

Digitized by Google

cipiendi unam eamdemque rem quam appellari dixerunt ſubſtantiam,cum quis ſignificat de illa ſe cogitare prout eſt ſubjectum accidentium ſuorum : quantitatem vero, cum quis illam exprimit ſe apprehendere prout habet partes inter ſe diſtinctas & invicem extra ſe exiſtentes.

Sed quod pertinet ad horum authoritatem, ne de illa curemus, exigunt primo quidem momenta noſtræ propoſitionis : ſecundo vere obſcuritas vel inconſtantia ipſorum doctrinæ; Nam quod obſervavit jam Suarez (1) poſtquam dixerunt quantitatem non diſtingui realiter a ſubſtantia, admittunt deinde corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe ſine quantitate, quod aperte indicat diſtinctionem quantitatis a ſubſtantia corporis (2): *Corpus Chriſti*, inquit Ockam, *habet partem diſtantem a parte, quum eſt in Cælo, & idem corpus poteſt incipere eſſe ſacramentaliter ſub ſpecie panis : & ita tunc non habet partem diſtantem a parte, ipſa tamen ſubſtantia corporis Chriſti non deſtruitur*. Quod vero pertinet ad ipſorum argumenta, qualia fuſe habet Ockam, & brevi Suarez citato loco retulit & impugnavit, illa hoc unum evincunt, eſſe in ſubſtantia uniuſcunque corporis diſtinctionem partium, quam ſi ipſi vocent quantitatem, equidem non repugnabo, ſed in ea dicam non conſiſtere eam quantitatem, quæ extenſio aliter dicitur, & qualis in corporibus ſenſibilibus apparet. Tandem ne Carteſiani ullo modo aſſumant tamquam faventes ſibi hujuſmodi Authores, obſervandum eſt illos affirmaſſe quidem hanc propoſitionem, omnis ſubſtantia corporea eſt res quanta, non tamen ipſius converſam, omnis res quanta eſt ſubſtantia corporea, quemadmodum Carteſiani faciunt; Illi enim admiſerunt quamplurimas entitates materiales, quas vocarunt qualitates a ſubſtantiis materialibus realiter diſtinctas, quarum ſingulis ſuam quantitatem tribuebant ab ipſis non diſtinctam niſi per rationem.

743. IV. Objicit Conſtantinus Grimaldi apud Jo. Bapt. de Benedictis (3). *S. Baſilius dicit incorporeum ſignificat non eſſe ipsius eſſentiam triplici dimensione menſurabilem* : ergo S. Baſilius cenſet corporeum eſſe quod eſt triplici dimenſione menſurabile.

Reſp. I. omitto totum, quia non eſt ad rem; Nam non dicit menſurabile eſſe, quia trina demenſio eſt corporis eſſentia aut proprietas eſſentialis. In eodem contextu dicitur etiam quod *inviſibile ſignificet omnem oculorum comprehenſionem excedere, & immortale nunquam diſſolutionem futuram*. Nunquid igitur inferre licet, ergo S. Baſilius cenſet viſibile habere pro eſſentia vel proprietate eſſentiali actualem viſionem, & mortale diſſolutionem? Reſp. 2. *conc. ant, & diſt. conſeq.* S. Baſilius cenſet corporeum viſibile eſſe trine dimenſum *conc. conſeqm*, ſecus *nego*.

744. Juvat hic obſervare tria hæc nomina materia, corpus in genere & corpus viſibile, ſeu ut communius dicitur naturale habere notiones diverſas. Materia ſignificat ſubſtantiam quæ non habet vim quicquam agendi

(1) Su. Metaph. di. 40. ſec. 2.
(2) Oc. de Sacr. Altar. c. 33.
(3) Be. Diſc. del Alet. p. 1. §. 3. n. 24.

Digitized by Google

di ex ſuamet determinatione, ſeu ut brevi dicitur quæ eſt iners, & poteſt ſucceſſive conformari in corpora diverſæ ſpeciei. Hanc definitionem dat Buffierius (1), eamque ceteris præferendam luculenter ſuadet. Illa quidem procedit partim per negationem, partim per relationem ad mutationem rerum. Sed hac eadem ratione definiri ſolet ab Auctoribus. Omiſſis Ariſtotelicis S. Auguſtinus qui ſæpius de materia diſſerit, in ſuis quidem Confeſſionibus illam explicat per ſolam negationem dicens quod (2) *non eſt aliquid non color non figura non corpus non ſpiritus, non tamen omnino nihil*: per relationem autem ad mutationem alibi eam definit (3) dicens *materiam corporum mutabilitate utcunque cognoſci, nam per ipſam nec ſentiri nec intelligi poteſt*.

745. Corpus in genere ſignificat ſubſtantiam compoſitam ex determinata quantitate materiæ & particulari ejuſdem diſpoſitione etiam in minimis ſuis partibus. Corpus tandem naturale ſignificat ſubſtantiam compoſitam ex determinata quantitate materiæ & particulari ejuſdem diſpoſitione in minimis etiam ſuis partibus quæ habet extenſionem nobis ſenſibilem & impenetrabilitatem; De hoc intelligitur illa S. Auguſtini definitio (4), *Corpus nos dicimus naturam quamlibet longitudine latitudine altitudine ſpatium loci occupantem*. Quod nos corpus in genere dicimus, Suarez cum antiquis philoſophis appellavit (5) corpus ſubſtantiale: quod vero dicimus corpus naturale ille vocavit quantitativum: alii corpus tangibile, quod minus placet quia opus erit hoc ipſum tangibile explicare, ne aer & lux excludantur a numero corporum naturalium.

746. V. Obiicit Purchotius S. Auguſtinum, quaſi a Carteſiana ſententia non ſolum velit removere certitudinem falſitatis, ſed contendat etiam illi venerationem conciliare dicens (6) *id non tantum Ethnicis viſum eſſe ſed ipſis etiam Sanctis Eccleſiæ Patribus, ut S. Auguſtino*, quem etiam Malebranchius (7) dicit idem centies affirmaſſe. Quare oſtendam verba quæ ex ipſo producuntur, perperam afferri in ſuffragium hujus opinionis certo falſæ. Primo hæc objiciuntur (8) *Quæro utrum corpus ullum putas eſſe, quod non pro modo ſuo habeat aliquam longitudinem & altitudinem?* Atque huic interrogationi paulo poſt reſpondet negative declarans tum ibi tum alibi apertiſſime corpora omnia his carere non poſſe. Sed hoc teſtimonium favet ſolum propoſitioni quæ ſtatuit ea pertinere ad eſſentiam corporis naturalis, non vero nocet noſtræ, quæ ea negat conſtituere intimam corporis eſſentiam. Quod Auguſtinus citato loco & in toto eo libro loquatur ſolum de corpore naturali, omiſſis aliis ſatis evincit ipſius propoſitum quod eſt demonſtrare (9) *quod* ſi id quod eſt anima *diceretur tale eſſe, quale illud eſt quod oculi vident*

(1) Bu. Prem. ver. n.482.
(2) Au. Con. l.12. c.3.
(3) Id. c Fauſtum l.20 c.14.
(4) Au de Gen. cum lit. l.7. c.21.
(5) Su. Meta. di.40. ſe. 5. n.52 & 54.
(6) Pu. Phyſ. p.1. ſe.1. c.1.
(7) Ma. Defen. c. Ville.
(8) Au. de quan. ani. c.4.
(9) Ibid. c.15.

Digitized by Google

vident nihil profecto dici poſſe indignius videretur. Cui Adeodatus quem in eo dialogo alloquitur reſpondet, *corporea quantitatis non eſſe animam res ita clara mihi, ut omnino quemadmodum reſiſtam illis argumentis, & quid eorum non concedam prorſus ignorem*. Quare cum agat hic de corpore quod videmus agit de corpore naturali, quod utique carere non poteſt longitudine & altitudine. Sed cum hæc animo informavimus nihil quod ad intimam eſſentiam corporis pertineat adhuc cognoſcimus.

747. Secundus ex locis objectis altius repetendus deſumitur ab epiſtola ad Dardanum, in qua Deus inquit eſt (1) *ubique, ſcilicet quia nuſquam eſt abſens: in ſeipſo autem, quia non continetur ab eis quibus eſt præſens, tamquam ſine eis eſſe non poſſit; Nam ſpatia locorum tolle corporibus nuſquam erunt, & quia nuſquam erunt nec erunt*. Ex quibus verbis profecto non deſcendit hæc conſequentia: ergo corpora ſunt ſpatia, ſive extenſiones ſed potius contradictoria infertur, cum ibi S. Doctor ſatis aperte diſtinguat ſpatium a re quæ ſit in ſpatio. Quare objectus locus non ſolum Carteſii ſententiam non continet, ſed illi potius opponitur. Præterea hic pariter cum corpora nominat ea intelligit, quæ cognoſcuntur a nobis, ac proinde naturalia, de quibus jure affirmat illa ne eſſe quidem ubi nullum locum in quo ſint invenerimus. Hoc aperte oſtendunt verba quibus Dardanum, cum Deum ubique præſentem cogitare velit, ſic monet, *Averte mentem ab omnibus imaginibus corporum quas humana cogitatio volvere conſuevit*.

ARTICULUS V.

Scholion de quibuſdam aliis definitionibus corporis.

748. Quod ſupra (n. 653.) oſtendi ignotam nobis eſſe intimam corporis ſubſtantiam, confirmant Philoſophi, dum paſſim in ejus vel definitione vel deſcriptione diſſentiunt. A Carteſiana quanto jure omnes diſſentiant jam vidimus. De quibuſdam aliis nunc dicam quæ multis olim ſaltem placuerunt. Sunt primo qui corpus definiunt ſubſtantiam exigitive extenſam, alii malunt impenetrabilem, ut Fortunatus a Brixia (2): alii utrumque exprimunt ut Du Hamel (3) & Honoratus Fabi (4) qui ait *corporis phyſici rationem in eo poſitam eſſe dico ut ſit ſubſtantia ex natura ſua exigens extendi impenetrabiliter, cui tamen exigentiæ Deus poſſit non facere ſatis*. Hanc ipſi viam ſequuti ſunt utpote liberam ab objectione, quam ex myſterio Euchariſtiæ patitur definitio Carteſii.

Sed rejicitur quia intelligi omnino non poteſt, adeoque peccat contra præcipuam legem definitionis, quæ vult eam clariorem eſſe ſuo definito. Nam neſcias qui ſit hujus exigentiæ ſenſus. Vel enim ejus nomine venit appetitus

(1) An. epiſ. olim 57. c. 1. conc. 2.
(2) Br. Phil. ſenſ. tom. 1. di. 1. ſec. 2.
(3) Du. Phyſ. gen. Buogund. tom. 2.
(4) Fa. Epiſt. ad Pardeſium 1. n. 6.

Digitized by Google

tus quidam earum proprietatum, & idem erit ea definitio ac iſta, corpus eſt ſubſtantia habens appetitum innatum extenſionis & impenetrabilitatis: at ſub his terminis fortaſſe ridicula etiam apparet, quæ aliunde in vera phyſica eſt certo falſa corporis definitio, quippe cum ipſius inertia non componitur ullus appetitus ullius rei. Vel nomine exigentiæ intelligendum eſt extenſionem & impenetrabilitatem convenire corpori, eſſe poſſibilem, & Deum velle proprietates illas tribuere corpori, jamque definitio transmutatur in hanc, corpus eſt ſubſtantia cui convenit habere extenſionem & impenetrabilitatem poſſibiles proprietates, quas ut habeat a voluntate Dei dependet non aliena ad illas tribuendas. At hæc definitio mala eſt, tum quia corpora beata carent impenetrabilitate, attamen ſunt corpora, quæ tam convenienter ſe habent ſine illa, ut ſint beata; tum quia caret corpus Chriſti in Euchariſtia extenſione & impenetrabilitate propria corporis humani ſenſibilis, attamen eſt verum corpus, adeoque cum omnibus corpori eſſentialibus attributis; tum quia inauditum eſt dari rei ignotæ definitionem per recurſum ad Deum, qui illi velit dare proprietates ſine quibus adhuc plene conſtituta eſſe poteſt res illa in ſua eſſentia. Vel tandem nomine exigentiæ venit neceſſitas earum proprietatum ad effectum aliquem ſive finem conſequendum. At hoc idem eſt ac declarare eas proprietates eſſe quoddam quaſi inſtrumentum ſuperadditum corporis eſſentiæ quæ jam ſine illis habebatur.

749. Aliam corporis definitionem Leibnitiani proferunt juxta ſyſtema ſui præceptoris ſupra (n.268.) expoſitum, quæ ſic habet. Corpus eſt congeries Monadum entium ſimplicium, quæ confuſas ſolum ideas habent, ex quorum mutua actione fit ea, quæ nobis in corporibus apparet extenſio impenetrabilis, ut proinde illam Wolſius vocet (1) *Phænomenon ſubſtantiatum*. Audiatur unus ex his Thomas Needham in ſuis *novis obſervationibus microſcopicis* quæ anno 1750 Gallice prodierunt Pariſiis, in quibus etſi mentionem non facit de Leibnitio, attamen ea amplexus quæ ipſius ſyſtematis præcipua ſunt, hæc habet n. 59. *Corpus eſt compoſitum, in quo combinatur numerus agentium ſimplicium, quæ uniunt ſuas diverſas vires non ſolum ad coexiſtendum, ſed ad agendum conjunctim, ex quo compoſitum evadit tamquam una ſubſtantia. In hoc habetur integra notio corporeitatis*. Brevi Leibnitius dixit (2) *corporis naturam in vi primitiva nitendi reſiſtendique conſiſtere*, de qua vi alibi ait (3) *Vis extenſione prior non in ſimplici facultate conſiſtit, ſed præterea conatu ſive niſu conſtituitur*.

Rejicitur hæc definitio quia confundit notiones ſpiritus & corporis & chimæricis innititur hypotheſibus. Joannes Bernoullius (4) rejecerat ex eo quod cum hæc vis debeat habere aliquod ſubjectum, cui inſit, & quidem tale quod ſit corpus, ea præſupponit corpus, & proinde ne attingit quidem ipſius natu-

(1) Wo. Coſmol. ſe.2. c.3. n.299.

(2) Le. Comm. phil. epiſ. 12. ad Bernoull.

(3) Le. Speci. Dinam. in act. Lipſ. April. an.1695.

(4) Be. Comm. Phil. epi. 21.

ram. Cui repoſuit Leibnitius (1) quod etiamſi eſſentia præſupponat ens, non tamen eſt quid poſterius ente: ergo etiamſi vis primitiva præſupponat ſubjectum; non tamen eſt poſterior ſubjecto. Sed importuna reſponſio eſt. Nam eſſentia intelligitur eſſe forma conſtituens ens, abſtracta per modum cogitandi noſtrum ab ente; quare conceditur antecedens: Sed vis non intelligitur niſi ut qualitas quædam ſuperaddita ſuo ſubjecto, quare negatur conſequentia. Præterea ea vis ſumpta prout facit Leibnitius pro vi activa conjuncta cum conatu, ſi dicatur eſſe corpori eſſentialis, jam corpus confunditur cum ſpiritu. Hæc ſatis de hac definitione quæ complectitur opinionem, quam ſupra jam oſtendi nullius pretii eſſe, ita ut aliqui nolint de ea loqui niſi ut ipſam contemnant, in quibus eſt Maupertuiſius (2) & teſte Voltaire (3) ſunt Angli communiter Philoſophi.

750. Audiamus tandem definitionem corporis naturalis quam dat Keillius (4) *Corpus dicimus quod extenſum eſt ſolidum & mobile*. Eadem placuit etiam Joanni de Turre, quis (5) Deus inquit corporum naturam in extenſione reſiſtente & mobili collocari voluit. Rejicitur I. quia confundit corpus cum ipſius elementis. Si enim vulgus jam ſolet minimas particulas, ex quibus quodlibet corpus naturale componitur appellare principia corporis naturalis, non vero corpora naturalia, abdicemus oportet hanc pariter definitionem, quæ hæc principia complectitur, cum hæc quoque extenſa ſint & mobilia. Nobiſcum ſentit Andreas Jaſzlinſzkius (6) *Sicuti* inquit *unitates ſeorſim ſumptæ non numeri ſed initia numerorum ſunt, ita atomi initia ſunt corporum non corpora*. II. quia extenſio convenit ex dictis (n. 729.) etiam ſpiritibus, & quatenus reſiſtere poſſunt noſtris conatibus, impenetrabiles etiam ſunt eorum arbitrio. III. Mobilitas eſt proprietas quæ infertur ex finita extenſione impenetrabili qualis eſt in quovis corpore naturali: ergo cum hæc non ſit attributum primarium hujus corporis, non poteſt habere locum in ejus definitione.

751. Reſtat igitur ut deſperata acquiſitione definitionis corporis in genere, quia nullam de ejus intima eſſentia ideam habemus, contenti ſimus deſcriptione aliqua, qualis eſt ſupra (n. 745.) allata quæ dicit eſſe ſubſtantiam compoſitam ex determinata quantitate materiæ, quæ definitur ſubſtantia iners. Et ex eadem ratione de apta ſolum deſcriptione corporis naturalis ſollicitos nos eſſe oportet, qualis eſt quæ dicat, corpus naturale eſt ſubſtantia iners prædita determinata extenſione impenetrabili & nobis ſenſibili. Similem definitionem dat Chamberſius (7) *Corpus phyſicum eſt ſubſtantia extenſa tangibilis, & per ſe ipſam mere paſſiva*. Eamdem protulit Gallica Encyclopædia (8). Eulerus parum a nobis diſtat dicens (9), *Hæ tres omnium cor-*

(1) Le. Ibid. epi. 12.
(2) Ma. Les loix du mouve.
(3) Vol. Metaph. c. 8.
(4) Ke. Introd. ad phyſ. lec. 2.
(5) Tu. Phy. gen. n. 7. & n. 33.
(6) Ia. Phyſ. p. 1. di. 1. ſe. 1. §. 1.
(7) Ch. Diz. ar. Corpo.
(8) En. ar. Corps.
(9) Eu. Opuſc. An materia cogitet.

Digitized by Google

corporum proprietates inertia extenſio impenetrabilitas *naturam corporum exhaurire videntur*. Diſſenſus a nobis in eo eſt quod omittatur nota ſenſibilitatis per quam corpus naturale diſcernitur a ſuis elementis.

752. Certe in attributum ſenſibilitatis conſentiunt plerique philoſophi dum definiunt corpus naturale. Itaque dicebat Muſchenbroekius (1), *Quamcunque rem oculis intueri vel manu comprehendere & palpare poſſumus, quæque preſſioni reſiſtit, corpus appellamus*. Brevi Jureconſulti dicunt, corpora eſſe (2) *quæ ſui natura tangi poſſunt*: quas tamen definitiones repudiamus quia omiſſis aliis rationibus non conveniunt omni corpori. Aer enim corpus naturale eſt quod nec videmus nec palpamus. Quando Sylveſter Maurus objectum Phyſices, quod utique eſt corpus naturale dixit eſſe (3) *ens mobile & mutabile ſenſibiliter*, attributum ſenſibilitatis & ipſe expreſſit: nulli tamen placere poteſt ejus definitio, quæ aeris potius ideam ingerit quam corporis naturalis, & quæ videtur ab hoc genere excludere Alpinos ſcopulos, Romanos obeliſcos, & multa alia corpora, quæ a multis jam ſæculis ſenſibiliter immutata obſervamus. Solus Carteſius (4) reputavit ſenſibilitatem nullo prorſus modo ad eſſentiam corporis pertinere; poteſt enim inquit nullum exiſtere animal, cujus proprii ſunt ſenſus, ad quos habitudinem dicit attributum ſenſibile; quin tamen deſinat eſſe corpus. Sed nulla eſt hæc impugnatio, quia ut eidem repoſuit Morus (5) ſenſibile ſignificat quod poteſt ſentiri non quod ſentitur. Hoc ſecundum excluditur ſi nullum ſit animal, ſed non primum, quando ſermo eſt de corpore naturali. Porro ſenſibilitatem cum dico, de aliqua loquor; Neque enim omnis ſenſibilitas convenit omni corpori. Ita aeri nulla competit viſibilitas quocunque modo condenſetur, quæ eſt profecto admirabilis ipſius proprietas, ut Whiſtonus (6) jam obſervavit.

753. Propoſita corporis naturalis deſcriptio placet præ ceteris, quia in ea proprietatum congerie non ſolum tales proprietates corporis naturalis exhibentur, ex quibus ipſum ſufficienter ab aliis omnibus ſubſtantiis diſtinguitur: ſed ex iis præterea videor mihi facile inferre poſſe mobilitatem gravitatem attractionem quieſcibilitatem diviſibilitatem figurabilitatem poroſitatem, aliaſque ſiquæ adhuc reſtant proprietates omni corpori naturali communes. Negat quidem Buffierius (7) corporis mobilitatem inferri ab extenſione impenetrabili, quin tamen ullam de hoc rationem afferat. Sed cum corporis extenſio impenetrabilis ſit finita nequit non eſſe mobile quodvis corpus non jam vi ſua, cum ſit eſſentialiter iners, ſed vi externæ cauſſæ opportuna. Poſito autem quod ex illis inferantur reliquæ proprietates primariæ, inferri etiam poſſunt ſecundariæ, quæ ſcilicet ſunt particulares alicui ſpeciei corporis, ſiquidem hæ non aliis notis explicantur quam deſum-

(1) Mu. Phyſ. c.1. § 4.
(2) Inſtit. De rebus corporal.
(3) Ma. Phil. l.1. q.4.
(4) Ca. Epiſt. p.1. ep.97.
(5) Mo. ep.68. in Carteſ. p.1.
(6) Wh. Aſtron. p.7. n.6.
(7) Bu. Prem. veri. n.488.

Digitized by Google

ptis ex determinationibus, quibus contrahuntur ideæ quas de proprietatibus communibus proferre liceat.

754. Tria igitur hæc attrbuta inertia extenſio ſenſibilis & impenetrabilitas ſunt tres notæ, quæ ideam corporis naturalis ſufficienter completam reddunt. Has autem cognoſcimus cum hoc ordine: primo quidem extenſionem, deinde impenetrabilitatem, & tandem inertiam. Primo enim videmus a corporibus provenire effectum occupandi locum aliquem: atque hinc naſcitur idea extenſionis; Secundo obſervamus ita occupare locum ut aliam omnem ſimilem ſubſtantiam corpoream a loco quem ipſa occupant excludant, unde oritur idea impenetrabilitatis; Tertio examinando an ea cognoſcant, certi reddimur nullam illis cognitionem nec cognoſcendi facultatem convenires in quo habetur tertium quoddam attributum quod nobis de corpore cogitantibus occurrit: tandem quatenus ex hoc tertio attributo infertur neceſſario non poſſe corpora ſponte ſua mutare ſe de ſtatu ſuo motus vel quietis, quorum diverſorum ſtatuum capacia videmus, efficimus ideam carentiæ facultatis ad determinationem ſtatus ſui vel motus vel quietis, quæ quartum eſt attributum corporis naturalis, quod nomine inertiæ ſignificamus, & quod non ſolum corpori naturali proprium eſſe affirmamus ſed omni etiam corpori, quippe deductum neceſſario ex negatione potentiæ cognoſcitivæ, quæ eſt primum diſcrimen inter corpus & ſpiritum.

756. Omnes autem prædictæ tres proprietates requiruntur ad notionem corporis naturalis quia nulla earum ex altera infertur, ut jure ſtatuerit Muſſchenbroekius (1) neminem inter illas *licet in infinitum meditetur unquam connexionem ullam deprehenſurum*: & Wolfius pariter dixerit (2) *mirari ſe cur vim inertiæ Carteſius & aſſeclæ ex notione corporis excludant, cum tamen ex extenſione minime fluat*, ex qua præter impenetrabilitatem ne diviſibilitas quidem & mobilitas deducuntur ut Jo.Gualbertus de Soria (3) obſervavit. Quare probari nequeunt quotquot corpus ſaltem naturale dicunt apte definiri per ſubſtantiam extenſam, quæ eſt vetus definitio propoſita jam a Plutarcho in libro *de Placitis* (4) quam Corſinius in notis ad illum oſtendit traditam jam olim fuiſſe a Chryſippo Poſidonio & Epicuro; Neque illi qui definiant per ſubſtantiam extenſam & impenetrabilem in quibus ſunt Veteres qui apud Corſinium citato loco dixerunt corpus eſſe molem reſiſtentem: Neque illi qui præter tres jam dictas proprietates alias commemorant ut fecit Whiſtonus dicens (5) *Corpus eſt ſubſtantia extenſa, ſolida vel impenetrabilis, per ſe quidem ad motum vel quietem indifferens iners & paſſiva, motus vero qualiſcumque & figurarum formarumque omnium capax*: Et multo minus qui nullas ex prædictis proprietatibus ad corporis definitionem adhibent, ut Stephanus Pace (6) qui in ſubſtantia diviſibili egregiam definitionem

(1) Mu. Phyſ. c.2. n.18.
(2) Wo. Hor. ſubſec. ann. 1730. Trim. aut umn. n 4. § 3.
(3) So. Ration. phil. p.2. c.1.
(4) Pl. l.1. c.12.
(5) Wh. Præl. phyſ.3. defin.
(6) Pa. Fiſi. p.1. tr.2. c.1.

nem corporis haberi ait ſe ab Ariſtotele (1) & Averroe (2) didiciſſe; Et Archangelus Mercenarius qui (3) Averroi indignatur quod illud dixerit de Ariſtotele, quem contendit corporis notionem opportunam dediſſe, ubi docuit corpus eſſe id quod habet internum principium motus & quietis, & quidem ipſo judice activum, non paſſivum ut cenſuit Simplicius vetus Ariſtotelis interpres:

PROPOSITIO VII.

Nullæ ſunt ideæ in iis; qui verba proferunt, quibus ipſimet conſcii eſſe poſſunt nullàm ideam animo præconceptam ſe illis ſignificare.

757. PRopoſitio exemplis fit plana. Primum eſt in iis qui aliquid legant lingua ſibi ignota exaratum. Secundum in iis, qui lingua magis quam cogitatione valentes dicunt juxta Etruſcorum proverbium *Chicchi bichicchi, e chiacchi Bichiacchi* hoc eſt multis obtundunt aures vocibus, ſed mentes auditorum etiam intelligentium paucis vel nullis paſcuntur ſubjectis verborum ſonitu ſententiis. Hujuſmodi ſunt Rhetoricæ tyrones, oratores inepti, loquaces feminæ, garruli pueri, quidni etiam ii aliquando minus honeſti diſciplinæ alicujus profeſſores, qui neſcientes rationem rei, de qua ex improviſo rogantur, & cenſentes ſibi indecorum eſſe hoc palam dicere, multa malunt congerere vocabula quam tacere, aut a dicendo ſe ſubtrahere, in quibus etſi nihil ſucci continetur eorum etiam intimo teſtimonio, vulgus tamen imperitum multum illis ſubeſſe credit, ſed qui guſtari non poſſit niſi ab acutiſſimis.

758. Tertium fit in iis philoſophis, qui in rerum & cauſſarum diſquiſitione ſibi ſatisfaciunt, & alios volunt contentos eſſe verborum quorumdam circumlocutionibus, quibus nullam ſubeſſe ne eorum quidem animis præconceptam ideam facile concludent ipſi iidem, ſi velint ad examen revocare certitudinem poſſibilitatis rerum illarum, quarum exiſtentiam certe, eſſentiam vero aliquo modo ſe concipere, & per complexum verborum illorum aliis ſignificare falſo arbitrantur. Hoc penitus perſuadent multa illa nomina plurimarum qualitatum, quibus Peripatetici putarunt denotari entia quædam in corporum intrinſeca natura quaſi commorantia, quæ in cauſſa ſint diverſorum effectuum, qui in diverſis corporibus apparent, atque in his Calori, Frigori, Humiditati, & Siccitati primatum dabant, volentes ex earum certa quadam combinatione vel mutuâ actione alias perquam multas enaſci, quas quando neſcirent quonam nomine compellarent, illud qualitatis occultæ tribuebant. At cum hujuſmodi entia revera non ſint aliquid

(1) Ar. l. 1. de Cælo.
(2) Av. 2. phy. com. 3.
(3) Me. Diluc. Ariſ. pag. 1.

Digitized by Google

aliquid reale, cumque ne animo quidem informari poſſint juxta ea attributa, quibus donantur, quandoquidem dicuntur eſſe quid diſtinctum realiter a corporibus, quin ſint neque corpus, neque modus corporis, attamen quid corporeum, jam ea nomina juxta horum philoſophiam nullam ideam neque realem neque factitiam ſignificant, adeoque ſenſu penitus carent. Ejuſdem rationis ſunt hæ voces anima vegetativa plantarum, eæque quibus illæ explicari dicuntur, nimirum ens materiale, quod virtutem habet efficiendi quæcunque videmus in plantis. Siqua enim idea ſignificatur per hæc verba, ea certe realis non eſt, ut qui ea proferunt arbitrantur. Alia paſſim exempla in peripateticorum libris occurrunt, unde factum eſt, ut ipſi arguantur modo a recentioribus, quod philoſophiam ſibi reliquerint congeriem inanium verborum; ex quorum lectione non tantum dolent ſe nihil profeciſſe, hoc enim neceſſarium eſt, ubi nihil ſit, quod addiſci poſſit, quantum fruſtra laboraſſe diu multumque, ut ſenſum qui nullus eſt in eorum ſcriptis ſed aliquid putabatur eſſe propter præjudicatam de ipſorum philoſophica ſapientia exiſtimationem, tandem adſequerentur.

759. Sed ſi paulo antiquiores proclives fuerunt in habendis ſermonibus de rebus, quæ nec ſunt, & nec poſt multas quidem meditationes fingi poſſunt, non deſunt etiam nunc, qui hoc vitio notantur, quales illi apud Wolfium (1) qui vim quamdam attractionis admittunt in corporibus per modum cujuſdam entitatis ipſis inſitæ, quæ efficiat mutuam corporum in ſe tendentiam; ſub his enim verbis ea idea ſubeſſe poteſt, quæ ſub nominibus qualitatum de quibus paulo ante, nimirum nulla. At hæc quæ veriſſime contra iſtos dicuntur perperam Neutonianis & ipſi Neutono attractionis propugnatoribus & prædicatoribus apponuntur ab Hartſoekero in ſua epiſtola ad Joannem Clerc (2) & ab Auctoribus qui hanc epiſtolam Italicam ediderunt (3) & a Fortunato a Brixia (4) Card. Polignac (5) Campailla (6) & Pluche (7). Neutonus certe per hanc vocem Attractio aut vis attractionis nihil aliud ſignificavit quam ipſam mutuam corporum in ſe tendentiam, cujus ideam ſenſus ipſi in nobis excitant eodem modo, quo per ſenſus ideam extenſionis & impenetrabilitatis acquirimus, & cujus ipſe leges inveſtigavit & protulit. (8) *Caveat Lector, ſic ille in Principiis, ne per hujuſmodi voces cogitet me ſpeciem actionis cauſamve alicubi definire*. Et in Optica (9) *Attractiones revera exiſtere oſtendunt phænomena naturæ, licet ipſorum cauſa quæ ſint nondum fuerit exploratum*.

760. Similiter ex ejus ſchola Graveſandes dicit (10) *Attractionis cauſa nobis eſt ignota, & ex legibus notis minime deduci poteſt*, Freindius ubi ſuas *Prælectiones Chymicas* a Lipſienſium cenſura vindicat, ait (11) *Cuinam cauſæ*

ris

(1) Wo. Logic. c.2. n.7.
(2) Ha. Phyſ. Lett. a Cler.
(3) Toſi e Vannuchi. Raccolta d'Opuſc. Firenze 1744.
(4) Br. Phyſ. gen. Di.6. edit.2.
(5) Po. Antilu cr. l.4.
(6) Ca Opuſ. dial 1. n.12.
(7) Pl. Hiſto. du Ciel. l.2. n.9.
(8) Ne Princ. def.8.
(9) Id. Op. l.3. q.31.
(10) Gr. de reb. cel. in phy Muſ. n.215.
(11) Fr. Præl. in Vindicii. pag.163.

Digitized by Google

vis attractionis ortum debet plane neſcire fatemur. Qui hoc principium ad fontes uſque ſuos perſequendi ſtudio tenentur, hanc illi gloriam ultro reliquit Neutonus qui hoc involutum longeque difficillimum problema explicandum in ſe non ſuſcepit. Idem repetunt Rogerius Cotes in præfatione ad editionem Principiorum Neutoni, Deſagulierius in prima ex ſuis phyſicæ lectionibus, Alembertus in Encyclopedia (1) Nolletus (2) & De la Lande (3). Jure igitur hanc accuſationem contra omnes Neutonianos attractionem admittentes eſſe iniquam concluſerunt jam olim Trevoltiani (4) Nicolaus Bammacarius (5) & Card. Gerdil in Gallica Diſſertatione *De Attractione ejuſque legibus non cohærentibus cum phænomenis*.

761. Quartum addam pro propoſitione exemplum quod ſuppeditant qui verba proferunt, quæ etſi ſeorſim ſumpta aliquid poſſibile exprimunt, conjuncta tamen non exhibent niſi impoſſibile; Nam ſi id quod nihil eſt nullam ſui ideam excitat, a fortiori quod ne poteſt quidem eſſe nullam ſui ideam excitabit. Fac ut arguit in hac re Wolfius (6) quis ſimul uniat hæc verba ferrum ex auro, quoniam juxta cognitionem quam habemus de ferro & de auro non poteſt quod ferrum eſt eſſe aurum, fieri nequit ut quis ideam ſibi excitet ferri & auri ad inſtar ſubſtantiæ unius: ergo hæc loquutio ferrum ex auro caret ſenſu. At quoniam raro contingit tam manifeſta verborum repugnantia, cum tamen non raro contingat, ut quis etiam philoſophus verba congerat ſine ſenſu perſuadens ſibi non ſolum ea habere ſenſum cum non habeant, ſed etiam cum non poſſunt habere, ideo exemplum aliud ſit in his vocibus figura clauſa undique duabus rectis: Hæ profecto nullam ideam poſſunt ſignificare, adeoque nulla eſſe poteſt in mente proferentis; Impoſſibile enim eſt, quemadmodum Geometria demonſtrat vel tamquam axioma aſſumit, ſpatium claudi a duabus rectis.

(1) En. ar. Attractio.
(2) No. Lez. 6. di Fiſi.
(3) La. Connoiſ. du mouv. ann. 1764. ar. attract.
(4) Tr. an. 1750. ar. 57.
(5) Ba. De vi electrica.
(6) Wo. Logic. c. 2. n. 6.

Explicit. Vol. I.

BIBLIOTECA

Er-

Digitized by Google

ERRATA CORRIGE.

Pag.	lin.		
52	4	naturi	naturæ
110	16	Dtemur	fatemnr
141	14	loquutione	loquutionis
141	14	ſcribis	ſcribit
143	19	ſecundam	ſecundum
188	11	manus	munus

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google